

А К Т Ы

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССИЕЮ.

Томъ V.

АКТЫ БРЕСТСКАГО И ГОРОДНЕНСКАГО ГРОДСКИХЪ СУДОВЪ,

СЪ ПРИСОВОКУПЛЕНІЕМЪ

ПРИВИЛЕГІЙ НА ЗЕМЛЕВЛАДѢНІЕ ВЪ БРЕСТСКОЙ И КОБРИНСКОЙ ЭКОНОМІЯХЪ.

В И Л Ъ П А.

Въ типографіи Губернскаго Правленія

—
1871.

ЛИЧНЫЙ СОСТАВЪ КОММИССИИ:

Председатель: *Яковъ Ѳеодоровичъ Головацкий.*

Члены: { *Никита Ивановичъ Горбачевскій.*
Семенъ Вуколовичъ Шолковичъ и
Иванъ Яковлевичъ Спрогисъ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Въ настоящемъ V томѣ всѣхъ актовъ напечатано 218. Изъ нихъ 45 отнесено къ отдѣлу актовъ юридическихъ; 110 къ исторіи и быту евреевъ въ предѣлахъ Брестскаго воеводства Городненскаго повѣта и 63 къ водворенію польскаго землевладѣнія въ западномъ краѣ, по преимуществу во времена короля Августа III-го. Мы укажемъ здѣсь въ общихъ чертахъ на сущность заключающагося въ нихъ историческаго матерьяла

I.

Акты юридическіе.

Документы этого рода состоятъ по преимуществу изъ жалобъ и *посвидѣтельствъ возныхъ, процессовъ и мировыхъ сделокъ, комиссарскихъ опредѣленій* по поводу спорныхъ границъ и повинностей и *судебныхъ опредѣленій*. Эти послѣднія большею частію принадлежатъ къ разряду опредѣленій, такъ называемыхъ *ремиссійныхъ*, т. е. неизмѣняемыхъ окончательныхъ приговоровъ. Такого между прочимъ и большинство актовъ этого рода, находящихся въ актовыхъ книгахъ и ненапечатанныхъ. Обстоятельство это ясно указываетъ, что жалобы дворянъ Брестскаго воеводства, выраженные въ инструкціяхъ на отсутствіе въ рѣчи-посполитой святой справедливости, вполне основательны. И дѣйствительно всѣ почти крупнѣйшіе процессы не имѣютъ окончательныхъ рѣшеній въ судѣ гродскомъ; исключеніе въ этомъ случаѣ, и то весьма рѣдкое, составляютъ процессы римско-католическаго духовенства и въ особенности іезуитовъ, жалобы которыхъ и иски достигали желанныхъ результатовъ. Такимъ образомъ въ юридическомъ отношеніи эти документы не представляютъ особаго интереса, такъ какъ на основаніи ихъ нельзя уяснить себѣ ни формальной стороны тогдашняго судопроизводства въ его оконченномъ видѣ, ни приложенія законодательства къ дѣйствительной жизни; важны они только въ историческомъ отношеніи и бытовомъ, какъ указанія на извѣстныя проявленія нравственнаго и умственнаго развитія тогдашняго общества. Съ этой стороны они могутъ показать, что еще въ XVII столѣтіи существовало въ рѣчи-посполитой *сожженіе на костръ*; что разнузданное и свободолюбивое шляхетство обограло кровью церковныя ограды, становилось во главѣ шайки разбойниковъ и воровъ, и производило неслыханныя насилія и изувѣрства, возбуждавшія от-

вращеніе даже въ душѣ самихъ шляхтичей; что иностранные купцы подвергались грабительству на таможенныхъ, а свои — на дорогахъ; что у крестьянъ отнималась земля и въ этоже время взыскивались слѣдующія съ нихъ подати; что нѣкоторыя преступленія возникали изъ существа самихъ же узаконеній, допускаявшихъ въ одномъ и томъ же мѣстѣ, по одному и тому-же предмету, два совершенно разногласныхъ между собою права, а другія — по *нарушенію душинаго непріятеля* Чтобы слова наши не показались бездоказательными, мы укажемъ здѣсь на тѣ группы документовъ, изъ которыхъ можно почерпнуть эти свѣденія.

Подъ № 433 находится свидѣтельство Пудковского о томъ, что какой-то Богдюкъ, воръ, подъ пытками и огнемъ показалъ было сначала, что покраденныя имъ церковныя вещи находятся у купца Файбиша; но когда пытка и огонь были усилены, то онъ назвалъ совершенно другихъ лицъ. Подъ № 449 находится другое показаніе Хведьки Авдучика о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ, которое онъ произносилъ, стоя на пылающемъ кострѣ. Показаніе это слѣдующее: въ присутствіи Рожанецкихъ мѣщанъ, Кодненскаго вознаго, Володавскихъ мѣщанъ и шляхты, Хведько Авдучикъ показалъ:

«Въ деревнѣ Лушковѣ я подкопался подъ церковь, укралъ бѣлый крестъ, отдалъ его и изъ тюрьмы ушелъ; въ городѣ Городлѣ такъ-же подкопался подъ церковь, укралъ два креста и спряталъ ихъ подъ заборомъ, но послѣ отдалъ ихъ, а изъ тюрьмы ушелъ; въ м. Рожанцѣ влѣзъ черезъ окно въ церковь, укралъ серебряный дискосъ, изображеніе агнца (agnuska), цѣпочку, мотокъ бисера и звѣздицу. Съ этими вещами я пришелъ въ Славатици и показалъ ихъ жидамъ; купить ихъ они не купили, но цѣпочку *украли своимъ способомъ*. Вещи эти я принесъ въ дядькѣ Сидору; онъ взялъ ихъ и сказалъ: «ступай еще на поживу, а это я продамъ.» Въ этомъ же мѣстечкѣ Рожанкѣ я укралъ въ коморѣ лазуровое платье и продалъ его Славатицкому жиду за 1 злотый. Въ деревнѣ Страдожѣ изъ дома Нахима укралъ тулунъ и отдалъ его Куриликъ.»

Будучи подверженъ пыткамъ отъ Володавскихъ мѣщанъ, не укралъ ли чего либо и изъ ихъ церкви, такъ какъ и изъ нея была покража, — сознался:

«Отецъ мой, по имени Авдучикъ, Куриликъ и дядьба Сидоръ vybrали много серебра и продали его много въ Торчинѣ.»

Будучи спрошенъ опять: отчего онъ не показалъ этого прежде? отвѣчалъ:

«Мой дядько Сидоръ просилъ, чтобы я не указывалъ на него, а равно и дядина — великая чаровница.»

Наконецъ въ послѣдній моментъ своей жизни, на томъ мѣстѣ, гдѣ былъ сожженъ на кострѣ, показалъ: что его отецъ, дядько Сидоръ и Иванъ Куриликъ обокрали Яблоченскій и Володавскій костелы и подѣлились этимъ серебромъ.»

Впрочемъ нельзя здѣсь не замѣтить, что такія суровыя наказанія за святотатство существовали только для разныхъ Авдучиковъ и Куриликовъ; жида же и шляхтичи,

(1) Т. е. злаго духа.

попадавшіеся въ такихъ преступленіяхъ, судились весьма снисходительно. Для примѣра мы уважемъ здѣсь на два документа. Подъ № 463 находится судебное опредѣленіе по дѣлу объ ограденіи Кіевецкой церкви цыганами въ сообществѣ съ шляхтичами и жидами; цыганы собственно грабили, жида покупали краденныя вещи, а шляхтичи (Славатицкій поссессоръ и эконокъ) укрывали у себя цыганъ за плату по 2 червонца въ мѣсяць. Искъ началъ священникъ Кіевецкой церкви Зелинскій. Судъ постановилъ: предать цыганъ безчестію и взыскать съ нихъ (кочующихъ?) 1,500 злотыхъ, изъ коихъ 500 отдать священнику (убытки церковныя и священника 7,000 злотыхъ?), а 1,000 поссессору, эконому и жидамъ въ вознагражденіе за судебныя издержки. Что же касаетъся привлеченія къ отвѣтственности шляхтичей и жидовъ, то судъ не обратилъ на это никакого вниманія, не смотря на то, что священникъ обѣщалъ представить неоспоримыя улики и вещественныя доказательства и ихъ соучастія въ этомъ преступленіи. Подъ № 445 находится протестація Бриштофа Предславскаго, Виленскаго прелата, учиненная противъ всѣхъ вообще жидовъ в. кн. Литовскаго по поводу совершенныхъ разными жидами и въ разныхъ мѣстахъ разбоевъ, грабежей и святотатствъ, и неизбѣжная никакихъ послѣдствій, не смотря на всю многосложность и важность указанныхъ въ ней преступленій. Содержаніе этой протестаціи слѣдующее:

«Всѣ жида в. кн. Литовскаго, писалъ Виленскій прелатъ, по добровольному соглашенію между собою, производятъ разбои, грабежи и обкрадываютъ церкви; такъ напр. жидъ Сансай изъ Мыши, жидъ Шлѣма изъ Волпъ занимаются святотатствомъ и грабежами; а жидъ Исаія Новгородскій вмѣстѣ со своими товарищами, приказавши рѣзчику вырѣзать себѣ печать в. кн. Литовскаго, припечатывалъ разнымъ купцамъ квитанціи на ярмаркахъ и тѣмъ причинилъ скарбу убытка на 2,000 зл. Точно также жидъ Шлѣма изъ Волпъ обокралъ въ 1669 году жида Файбиша—арендатора Виленскаго прелата, въ золотѣ, серебрѣ и другихъ вещахъ до 3,000 зл. и покраденныя вещи свезъ въ Рось; въ это же время у него находилось и много покраденныхъ церковныхъ вещей. Случилось между тѣмъ приѣхать въ это-же время въ Рось и разнымъ Брестскимъ жидамъ въ качествѣ сборщиковъ какой-то жидовской подати. Замѣтивши у Шлѣмы много разныхъ драгоценностей,—золота, серебра, жемчугу и вещей арендатора Файбиша, они увезли ихъ вмѣстѣ со Шлѣмой, его самого безъ всякаго суда убили на границѣ земли Роснянскаго плебана, а вещи увезли въ Брестъ; часть ихъ они отдали Файбишу, а другую оставили у себя. Но этого еще недостаточно. Старшіе Брестскіе жида, по сношенію съ жидами м. Высокаго, подъ предводительствомъ Исаи, жида изъ м. Высокаго же, устроили вмѣстѣ со шляхтой *драгонію* и, сдѣлавши *гвалтовный нападѣ* на Жировицы—имѣніе Виленскаго прелата, опять ограбили жида Файбиша на 4,000 злотыхъ, а его самого обвинили въ похищеніи какой-то булавы у доктора Гайки и требовали надъ нимъ смертной казни. Хотя мѣстный судъ и оправдалъ Файбиша за неизбѣжимъ уликъ, но жида задержали его въ тюрьмѣ и до тѣхъ поръ не хотѣли освободить, пока онъ не далъ росписки въ неизбѣжныя претензіи. Вслѣдствіе всего выше-

сказаннаго, Виленскій прелатъ послалъ повѣтоваго вознаго на *сеймикъ старшихъ жи- довъ* въ Сельцѣ съ тѣмъ, чтобы онъ привлекъ къ отвѣту всѣхъ вообще жидовъ в. кн. Литовскаго; протестацію же и оповѣщеніе вознаго прислалъ въ городскія книги въ намѣ- реніи вести съ жидами процессъ; но процесса этого въ актовыхъ книгахъ не имѣетя.

Подъ №№ 453, 455, 457, 458, 459, 462 и 464 слѣдуетъ цѣлый рядъ актовъ о шляхетскихъ наѣздахъ, самаго разнообразнаго свойства. Мы остановимся только на нѣкоторыхъ изъ нихъ, болѣе выдающихся по своимъ характеристическимъ чертамъ.

Подъ № 457 изложенъ процессъ Ольшевскаго съ Кицинскимъ, состояшій собствен- но только изъ изложенія подробностей самаго преступленія. Обстоятельства этого дѣла были слѣдующія.

Еще въ Юнѣ 1721 года панъ Гречина, бывши въ м. Войнѣ, въ праздникъ Божья- го тѣла, хвастался, что онъ вмѣстѣ съ другими своими сотоварищами имѣетъ орди- нансъ отъ пана Кицинскаго—державцы Воинскаго ключа, на учиненіе вооруженнаго на- ѣзда на деревню Копино, при чемъ вмѣняется ему въ обязанность однихъ шляхтичей убивать, а другихъ зарывать въ землю живьемъ вверхъ ногами.

Въ этомъ же году помянутый Гречина съ своей компаніей, не довольствуясь преж- нимъ своимъ наѣздомъ и насиліями, сдѣланными надъ Копиномъ, учинилъ на нее на- ѣздъ новый съ ружьями, взятыми у Саксонцевъ, босами и другимъ запрещеннымъ ору- жіемъ. При этомъ наѣзтники покосили шляхетскіе дуга и совершили „посполитый сосѣдскій гвалтъ“.

Видя такую обиду, Копинскіе шляхтичи выбрали изъ среды себя депутатовъ и поручили имъ спросить у наѣзтниковъ о причинахъ ихъ насилій. Наѣзтники, угазав- ши на разрѣшеніе своихъ принципаловъ, бросились на депутатовъ, стащили ихъ съ коней и безоружныхъ стали бить и терзать до полусмерти; потомъ связали ихъ построюками, положили въ телѣгу и привязали къ ней, продолжая надъ ними неистов- ствовать,—таскать за волосы, обрѣзывать чубы вмѣстѣ съ кожей и бросать ихъ со- бакамъ; наконецъ свезли ихъ въ Войню и бросили въ тюрьму, приказавши стражѣ не пускать къ нимъ никого изъ родственникововъ. Если же къ нимъ приходили ихъ жены и родные, то и ихъ точно также заключали въ тюрьму, или же подвергали истяза- ніямъ, таскали за волосы, волоча по землѣ, какъ это между прочимъ случилось съ женой Короневскаго, которая, возвратившись домой, преждевременно разрѣшилась отъ бремени и осталась въ самомъ опасномъ положеніи.

Увлеченные какою-то непонятною злостію ко всѣмъ вообще Копианскимъ шляхтичамъ, Гречина и его компанія стали нападать на нихъ во время посѣщенія ими костеловъ: однихъ избивали, другихъ бросали въ тюрьму, предназначенную для преступниковъ, раздѣвая ихъ до-нага. Наконецъ они задумали отравить своихъ плѣнниковъ, или же съечь гдѣ нибудь за мѣстечкомъ, для чего и розыскивали сподручныхъ людей. Вмѣшательство въ это дѣло ксендзовъ, съ цѣлію облегченія участи несчастныхъ, кончилось поруганіемъ ихъ

самихъ. Въ заключеніе этой драмы наѣздники взяли росписки со своихъ заключенныхъ въ неимѣніи къ нимъ претензій и выпустили на свободу.

Когда дѣло это было внесено въ судъ, то приговоръ послѣдовалъ такой: «не дѣлая никакихъ разбирательствъ по этому дѣлу по причинѣ близкаго окончанія судебныхъ засѣданій и накопленія другихъ дѣлъ, отложить его до слѣдующихъ засѣданій.» На этомъ оно и кончилось, такъ какъ въ актовыхъ книгахъ Брестскаго суда продолженія его не встрѣчается.

Въ такомъ же точно духѣ составлено опредѣленіе и по дѣлу Кіевскаго митрополита Кишки о наѣздѣ Блоцкихъ на Тришинскую корчму № 458. Обстоятельства этого дѣла были слѣдующія:

Однажды мать Блоцкихъ заночевала проѣздомъ въ Тришинской корчмѣ. Ночью слуги ея залѣзли въ гумно арендатора Сапсая и выграли ячмень. Сапсай на другой день заявилъ объ этомъ Блоцкой и просилъ уплаты убытковъ; но Блоцкая не только не заплатила ему, но еще погрозила.

Спустя нѣсколько времени, на корчму наѣхалъ сынъ ея, шляхтичъ Блоцкій, и произвелъ разбой и грабежъ; но Сапсай верхомъ уѣхалъ въ Тришинскій дворъ искать убѣжища и защиты. Блоцкій между тѣмъ, избивши всѣхъ встрѣчныхъ и поперечныхъ, поѣхалъ домой. Невдалекѣ отъ корчмы встрѣтилъ онъ другаго жида Гиршу и сталъ бить его плашмя саблей такъ сильно, что Гирша закричалъ, какъ бы разставаясь съ жизнью. Сапсай между тѣмъ возвращался дамой. Услышавъ этотъ крикъ, онъ прибѣжалъ на помощь. Мольбами и слезами ему удалось усмирить безпричинный гнѣвъ шляхтича и спасти жизнь своего соплеменника Гирши. Этотъ послѣдній, высвободившись изъ рукъ шляхтича, успѣлъ въ свою очередь подъ благовиднымъ предлогомъ завладѣть и его конемъ и саблей и представилъ ихъ въ городскій судъ. Но улики эти, при содѣйствіи пана Родкевича—Тришинскаго державцы и Брестскаго скарбника—Тура, были выгражены. Вслѣдствіе этого шляхтичъ Блоцкій, чтобы чувствительнѣе отомстить Сапсаю, съ толпою вооруженныхъ всадниковъ учинилъ новый наѣздъ на его корчму. Наѣздъ этотъ совершился ночью. Не нападая прямо, Блоцкій подослалъ къ Сапсаю своего челоуѣка—шпіона, который среди ночи, когда спало все семейство Сапсая, порастворялъ всѣ двери и ворота и далъ знать своимъ. Они пріѣхали. Тогда Блоцкій, стащивши соннаго Сапсая съ кровати, сталъ бить и терзать всячески, потомъ вынулъ изъ кармана ножъ и сталъ обрѣзывать ему пейсы, бороду, отрѣзалъ даже кусокъ носа, такъ что пришлось потомъ шивать его; не довольствуясь и этимъ, онъ взялся было уже за ухо съ намѣреніемъ отрѣзать оное какъ каторжнику, но другой шляхтичъ Поплавскій остановилъ его, сказавши: *«это уже дѣло палачей, а не шляхтичей.»* Потомъ они уѣхали. Сапсай позвалъ къ себѣ цирюльника, который и потребовалъ у него за свои труды, особенно за починку носа, болѣе 100 зл. Дѣло это также пошло въ ремиссъ, несмотря на высокое общественное положеніе Кіевскаго митрополита, вступившагося за своего арендатора(1).

(1) См. Т. V, стр. 107.

Такимъ же точно образомъ кончились дѣла о наѣздахъ, находящіяся подъ №№ 453, 455 и 464.

Исключеніе въ этомъ случаѣ представляютъ только четыре документа, подъ №№ 434, 435, 459 и 462; изъ нихъ въ первомъ, второмъ и четвертомъ дѣла рѣшены въ пользу Брестскихъ жидовъ, а въ третьемъ—въ пользу ксендзовъ іезуитовъ.

Въ документахъ, относящихся къ жидамъ, осуждены два шляхетскихъ наѣзда на Брестскихъ жидовъ. Первый былъ совершенъ Костюшками на жидовскую синагогу, во время сеймовыхъ засѣданій, при чемъ одинъ жидъ былъ убитъ, а другой изувѣченъ; второй—тоже во время сеймовыхъ засѣданій, участковымъ маршалкомъ Заборовскимъ на жидовскую же синагогу и жидовскіе дома, при чемъ пограблено было много вещей и денегъ и распито 60 гарнцевъ пива и 8 гарнцевъ водки. Первое дѣло было рѣшено судомъ такъ: за раны и увѣчья одного жида взыскать 40 копъ грошей; за убійство другаго—200 копъ грошей и казнить на горло. А такъ какъ обвиненныхъ на лице не имѣется, то подвергнуть ихъ баниціи и, взыскавши штрафъ, отдать на поруки лицамъ осѣлымъ, согласно съ просьбой жидовъ. Баницію отослать на утверженіе короля.» Второе—гораздо снисходительнѣе: «возвратить жидамъ обратно заграбленные у нихъ деньги и вещи; участковаго маршалка посадить на двѣ недѣли въ тюрьму, а Яцкевича, за неявкою въ судъ, подвергнуть штрафу, установленному закономъ.»

Въ четвертомъ документѣ (№ 459) разрѣшается дѣло Брестскихъ іезуитовъ, по поводу жалобы ихъ на двухъ шляхтичей Коровицкаго и Ганецкаго, напавшихъ на іезуитскаго слугу Мочульскаго и изломившихъ на немъ саблю въ самомъ монастырѣ. Обвиненные были приговорены къ слѣдующему наказанію: «За нашествіе на коллегіумъ—къ уплатѣ 60 копъ лит. грошей; за избитіе Мачульскаго—80 копъ лит. гр.; за оскорбленіе костельнаго права и неуваженіе къ монастырской князурѣ—23 литов. рубля, и къ тюремному заключенію на 12 недѣль; за убытки и судебныя издержки къ уплатѣ 100 злотыхъ и наконецъ къ баниціи и безчестію.»

Подъ №№ 460 и 463 находятся документа, доказывающіе покровительство шляхтичей разнымъ ворами, даже за извѣстную плату (2 червонца въ недѣлю).

Подъ №№ 456 и 461 находятся документа, свидѣтельствующіе о тѣхъ жестокостяхъ, которымъ подвергались крестьяне отъ помѣщиковъ. Въ первомъ изъ нихъ излагается жалоба эконома Брестской и Кобринской экономіи Кицинскаго на Брестскаго крайчаго Босяцкаго въ томъ, что этотъ послѣдній обѣщаніемъ разныхъ льготъ переманилъ было къ себѣ три семейства крестьянъ изъ Быстрицы въ Прилуки; но когда крестьяне увидѣли обманъ Босяцкаго и заявили ему о своемъ намѣреніи возвратиться назадъ въ Быстрицу, то онъ позвалъ ихъ къ себѣ водворъ и жестокимъ образомъ наказалъ *размоченными постронками*; потомъ отнялъ у нихъ три пары воловъ и объявилъ, что будетъ ловить и бить ихъ гдѣ ни попадетъ. Тѣмъ не менѣе крестьяне возвратились назадъ въ Быстрицу. Вѣрный своему слову, Босяцкій и привелъ въ исполненіе свою угрозу въ сообществѣ со своими же крестьянами, при чемъ произносилъ еще угро-

зы на здоровье и эконома Бицинскаго; крестьянамъ пришлось бы плохо, еслибы они не замѣтили приближающейся къ нимъ грозы и не разбѣжались во всѣ стороны, даже вплавь чрезъ воду съ опасностію жизни а одному изъ нихъ Грицу Микитику; все-таки сильно досталось въ самой Быстрицѣ. Дѣло это пошло въ ремиссъ потому, что Босядкій сильно заболѣлъ въ дорогѣ и не могъ явиться въ судъ (болѣзнь въ дорогѣ, судя по тому, какъ она часто выставляется въ актахъ помѣхой явки въ судъ, была, кажется, однимъ изъ обыкновенныхъ предлоговъ къ уклоненію отъ суда и къ прекращенію самаго дѣла). Въ другомъ документѣ (№ 461) находится жалоба крестьянъ села Бородичъ княгинѣ Сапѣжиной—арендаторкѣ Каменецкаго староства на судью Крупинскаго о томъ, что онъ завладѣлъ ихъ сѣнокосами на 45 возовъ, 10-ю тонями и полемъ, на которомъ можно засѣвать хлѣба до 30 шанковъ, и что въ это же время съ нихъ требуютъ положенныхъ повинностей и податей въ королевскій скарбъ.

Подъ №№ 442, 443 и 444 находятся мировыя сдѣлки разныхъ спорящихъ лицъ, которыми они заканчиваютъ свои тяжбы дѣла. Въ послѣдней изъ нихъ голова шляхтича оцѣнена въ 1670 году въ 500 злотыхъ.

Подъ №№ 438, 440, 447, 448, 450 и 513 находятся документы, заключающіе въ себѣ очень интересный процессъ Брестскаго капитула съ Брестскими же жидами по поводу Козьмо - Демьянскаго плаца. Къ этому же процессу можно отнести еще документы, какъ напечатанные уже въ III и IV тт. актовъ, подъ №№ 3, 8, 35, 93 и 247 такъ и вновь найденные, во время печатанія V тома, въ книгахъ *Брестской магдебургии* и *Потоцкихъ*. Важность и интересъ этого дѣла, разъясняющаго характеръ борьбы русскихъ началъ съ жидовско-польскими заставляютъ насъ обратить на него вниманіе читателя.

Извѣстія о существованіи Козьмо - Демьянскаго плаца впервые встрѣчаются подъ 1589 г., по поводу продажи земли мѣщаниномъ Загорскимъ жиду Пейсаху Шоломовичу за 18 копъ грошей. Обозначая границы проданной земли, Загорскій указываетъ, что она лежитъ на улицѣ Песоцкой, *«тыломъ прилеглое къ плацу церковному святого Кузьмы и Демьяна.»* Затѣмъ до 1669 года документовъ объ этомъ плацѣ не встрѣчается.

Въ 1669 году, во время каптуровыхъ сеймиковъ въ г. Брестѣ, священникъ Троицкой церкви Лазаровичъ и Спаской церкви Григорій Воинець, во главѣ Брестскаго капитула, и въ сообществѣ многочисленной толпы изъ людей вѣры греческой—*схизматичкой*, устроили церковную процессію и поставили на Козьмо - Демьянскомъ плацѣ крестъ. *Процессія* эта сопровождалась и нѣкоторыми беспорядками и нападеніями на жидовскіе дома. Обстоятельство это дало поводъ каптуровому сеймику вмѣшаться въ дѣло и произвести разныя дознанія, результатомъ которыхъ было посланіе сеймика къ митрополиту Колендѣ о снятіи этого креста, для устраненія беспорядковъ. Митрополитъ послалъ въ Брестъ своего комиссара Купяльскаго съ предписаніемъ Брестскому капитулу снять вышеозначенный крестъ и поставить его въ монастырѣ базилианъ; но капитулъ не захотѣлъ исполнить этого приказанія. Тогда митрополитъ обратился съ

просьбой къ Брестскимъ градскимъ властямъ оказать свое содѣйствіе тому же комиссару по той причинѣ, и что хотя «я, писалъ митрополитъ, и послалъ свое пастырское распоряженіе (Брестскому капитулу); но такъ какъ до сихъ поръ не вижу никакого послушанія, то и прошу вашего содѣйствія, чтобы вы, для сохраненія общественнаго спокойствія, помогли моему комиссару Буяльскому снять съ неприличнаго мѣста брестъ и поставить его въ моемъ Брестскомъ базилианскомъ монастырѣ». (1) Съ этого то времени и начинается процессъ, а вмѣстѣ съ нимъ и явка разныхъ документовъ, свидѣтельствующихъ о правахъ обѣихъ тяжущихся сторонъ на вышеупомянутую землю.

Священниками Лазаровичемъ и Воинцемъ были предъявлены слѣдующіе документы:

1) *Духовное завѣщаніе священника Брестской церкви во имя св. мучениковъ Сергія и Вахы* своимъ дѣтямъ и женѣ, въ которомъ онъ требуетъ: *похоронить его въ Козьмо-Демьянской церкви* и стараться о возвращеніи церкви св. Сергія и Вахы, которую выстроилъ было нѣкто Иваницкій и его Фалалевича въ священники «затягъ, а теперь, не ведле закону нашего греческого и правилъ св. отецъ, мене отогналъ отъ ней, и противникомъ креста святого запродагъ» (2). Завѣщаніе это составлено было въ 1485 году.

2) *Письмо Владимірскаго епископа Потея къ Брестскому протопопу* о постройкѣ новой церкви на мѣстѣ бывшей когда то св. мучениковъ Козьмы и Даміана. Въ письмѣ этомъ (1656 г.) говорится: «такъ какъ во время сожженія предмѣстій г. Брестя, сгорѣло и три церкви, то я предписываю Брестскому протопопу и другимъ священникамъ, которыхъ церкви сгорѣли, учинить по этому дѣлу протестаціи наравнѣ съ обывателями, потерявшими свои дома. А для большей безопасности, призвавши на помощь Бога, нужно стараться о построеніи церкви *на той землѣ, гдѣ съ давнихъ временъ стояла церковь св. Козьмы и Даміана*. А такъ какъ теперь на этой землѣ стоятъ жидовскіе дома, то слѣдуетъ увѣдомить жидовъ, чтобы они очистили ее отъ своихъ построекъ, съ прихожанами же войти въ соглашеніе о заготовленіи строительнаго матерьяла, чтобы въ слѣдующей осени можно было уже построить церковь.» (3)

3) Тогоже епископа Потея полномочіе, выданное Брестскому капитулу въ 1661 г. для вчинанія иска съ жидами о *возвращеніи Козьмо-Демьянскаго плаца* (4).

4) *Письмо Козьмо-Демьянскаго священника Моисея Исаковича Владимірскому епископу*, отъ 1574 года, (5) и

5) Свидѣтельство нѣсколькихъ человекъ изъ шляхты, слышавшихъ отъ Менделя

1) См. Т. IV, стр. 761.

2) См. Т. III, стр. 4.

3) Т. III, стр. 55.

4) Т. V, стр. 63.

5) Т. III, стр. 9.

жида лѣтъ сорокъ тому назадъ, что когда-то существовала церковь свв. Козьмы и Даміана.

Въ свою очередь и жида предъявили слѣдующіе документы:

1) Генеральную квитанцію Владимірскаго епископа Макафея Буковецкаго въ томъ, что жида всегда исправно уплачивали чинизъ съ Козьмо-Демьянскаго плаца какъ ему, такъ и его предшественникамъ.

2) Протоколъ комиссіи, присылавшейся въ Брестъ епископомъ Яномъ Михаиломъ Потеемъ въ 1658 г. для разслѣдованія о томъ, на основаніи какихъ правъ жида владѣютъ Козьмо-Демьянскимъ плацомъ? при чемъ жидами были предъявлены листы на право владѣнія землей, дарованные имъ Кіевскимъ митрополитомъ Ипатіемъ Потеемъ и Владимірско-Брестскимъ епископомъ Мороховскимъ.

3) Разные процессы отъ 1661 г. объ исчезновеніи разныхъ правъ и привилегій, относящихся къ этому дѣлу, во время казацкихъ нападений; въ числѣ этихъ документовъ были между прочимъ, какъ утверждали жида, и свидѣтельства лицъ достойныхъ въры о томъ, что Козьмо-Демьянской церкви никогда не было, что Козьмо-Демьянскій плацъ былъ завѣщанъ катедральной церкви какимъ-то бездѣтнымъ кузнецомъ Бузьмой.

4) Посвидѣтельствованіе нѣкоторыхъ мѣщанъ о томъ, что они не помнятъ, съ какихъ именно поръ поселились жида на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ?

5) Письмо Владимірскаго епископа Яна Михаила Потее отъ 1661 года, которымъ онъ оставляетъ за жидами Козьмо-Демьянскій плацъ съ платою чинша (26 зл.) катедральной церкви, и подтвержденіе этого же письма какъ Владимірскимъ епископомъ Глинскимъ въ 1668 году, такъ и митрополитомъ Колендою въ 1670 году.

6) Посвидѣтельствованіе 15 человекъ шляхты, обывателей Брестскаго воеводства, что на этомъ плацѣ никогда не существовало церкви.

Процессъ начать былъ въ 1669 г. обѣими сторонами вмѣстѣ въ Краковѣ; но такъ какъ жида не могли представить въ то время своего дознанія по болѣзни Брестскаго школьника Левка Ицковича, то дѣло отложено было до другаго срока.

Когда настала этотъ срокъ, въ декабрѣ 1669 г., то на судъ въ Супрасль явились одни только жида. Здѣсь Левко Ицковичъ заявилъ, что Лазаровичъ и Воинецъ не явились на судъ изъ пренебреженія къ митрополичьему суду, что они не перестаютъ произносить жидамъ угрозъ и дѣлать обиды и насилія; что дознаніе, представленное ими, произведено пристрастно, такъ какъ свидѣтелями противъ нихъ жидовъ выставлены тѣ лица, противъ которыхъ они ведутъ процессъ; что Лазаровичъ посмѣвается надъ митрополичьими приговорами и ставитъ ихъ ни во-что; что церемонія, устроенная Лазаровичемъ, направлена была къ возбужденію безпокойствъ въ городѣ, о чемъ свидѣлствуютъ распоряженія самого митрополита и листы кантуроваго сеймика. При этомъ Левко Ицковичъ указалъ на протоколы комиссіи 1658 года и привилегіи Владимірскихъ епископовъ, на основаніи которыхъ жида владѣютъ Козьмо-Демьянскимъ плацомъ, и требовалъ какъ возмѣщенія убытковъ, понесенныхъ жидами во время без-

порядковъ, и уничтоженія пристрастнаго дознанія, такъ и удаленія изъ г. Брестя Лазаровича въ видахъ будущаго спокойствія. Митрополичій судъ, подтвердивши жидамъ права на владѣніе этимъ плацомъ, произнесъ приговоръ, вполне согласный съ заявленіями Левка Ицковича. Подъ № 440 находится и повѣстка Владимірскаго епископа отъ 1670 г. объ исполненіи этого приговора надъ Лазаровичемъ. Но дѣло на этомъ не кончилось.

Въ слѣдующемъ 1671 году оно опять возобновилось въ Новогородкѣ и перенесено было въ Брестъ, гдѣ по поводу его составлено было тѣмъ же комиссарскимъ митрополичьимъ судомъ три декрета, произнесшихъ надъ нимъ окончательный приговоръ.

Въ первомъ декретѣ (№ 450), по поводу жалобъ жидовъ на водруженіе креста на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ и разоренія и убытки, будто причиненные имъ священниками Лазаровичемъ и Воинцемъ, Брестскій капитулъ вмѣстѣ съ Лазаровичемъ же и Воинцемъ показала, что крестъ дѣйствительно былъ поставленъ ими, но беспорядковъ и грабительствъ они не производили никакихъ; вѣрность своего показанія они обѣщали подтвердить клятвой. Такъ какъ жиды не могли представить на это показаніе никакихъ серьезныхъ опроверженій, то судъ и формулировалъ свой приговоръ въ духѣ примиренія: подвергнуть священниковъ Лазаровича, Воинца и еще троихъ членовъ Брестскаго капитула присягѣ и на этомъ дѣло покончить, обязавши на будущее время обѣ тяжущіяся стороны всякіе обоюдные споры и недоразумѣнія разрѣшать въ подлежащихъ судахъ. Четыре священника согласились на учиненіе присяги и были освобождены отъ суда; Лазаровичъ же присягать не захотѣлъ и на самый приговоръ подалъ апелляцію. Декретъ этотъ состоялся 7 Іюля 1671 года въ Брестѣ.

Тогоже 7 Іюля состоялся и другой декретъ, по поводу изслѣдованія границъ и разсмотрѣнія представленныхъ тяжущимися сторонами документовъ.

Границы Козьмо-Демьянскаго плаца, показанныя жидами, были слѣдующія: «Козьмо-Демьянскій плацъ двумя концами соприкасается съ Русскою улицей и другими двумя — съ Надбужной дорогой; впереди его идутъ еще двѣ улицы, застроенныя жидовскими домами, но такъ, что все это имѣетъ свой видъ и свои границы, и на этихъ улицахъ стоятъ дома въ одну и другую сторону окнами; другихъ же границъ этотъ грунтъ не имѣетъ и священникъ Лазаровичъ указать не можетъ. Есть еще другая улица Надбужная, на которой стоятъ жидовскіе дома, но та земля замковая.»

Напротивъ того, священникъ Лазаровичъ, вмѣстѣ съ капитуломъ показали, «что не только показанная жидами земля до переулка входитъ въ составъ Козьмо-Демьянскаго плаца, но что онъ соприкасается съ домомъ Бурча; что улица Надбужная прежде не заходила такъ далеко, и тѣ дома, что стоятъ по указанію жидовъ будто на замковой землѣ, въ дѣйствительности стоятъ на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ, но только они отрѣзаны отъ остальныхъ давностию времени и насиліемъ (potega) разныхъ домовладѣльцевъ жидовъ. На этомъ-то большомъ плацѣ и стояла когда-то церковь свв. Козьмы и Даміана. Послѣ пожара, бывшаго предъ Хотимскою войною и страшно опустошившаго

г. Брестъ, этотъ плацъ былъ заселенъ жидами; Лазаровичъ брался представить свидѣтелей, хотя и безъ письменныхъ документовъ, еще и того обстоятельства, что на этомъ плацѣ когда-то было выкопано множество человѣческихъ костей, хотя и безъ гробовъ.»

Въ свою очередь жида стали просить комиссаровъ пойти на мѣсто, указываемое Лазаровичемъ, возлѣ дома Курча и удостовѣриться, былъ ли тамъ когда либо переулокъ, и могъ ли быть? Комиссары, проходя по этому мѣсту, не замѣтили, чтобы дома выходили въ этотъ переулокъ окнами, а люди (жида), сидѣвшіе въ этихъ домахъ, подтвердили, что улицы здѣсь никогда не бывало и что мѣсто это служить для жильцовъ заднимъ дворомъ; въ томъ же мѣстѣ, гдѣ по указанію Лазаровича когда-то стоялъ крестъ, стояли ворота одного жидовскаго двора. При этомъ жида замѣтили, что за мѣсто, занимаемое ими, начиная отъ дома жида рѣзника Абрама до дома Курча, они не платятъ чинша каедральной церкви, а живутъ на немъ за привилегіями королей и рѣчи-посполитой. Мѣсто это, какъ и указываемый Лазаровичемъ переулокъ, были чрезвычайно грязны и вонючи, такъ что комиссары, осмотрѣвши его, убѣдились, что церкви здѣсь никогда не могло быть.

Затѣмъ приступлено было къ разсмотрѣнію документовъ. Они приведены уже нами выше. При чтеніи ихъ адвокатъ жидовъ брался доказать, что *духовное завѣщаніе священника церкви св. мучениковъ Сергія и Вакха* есть документъ подложный, и требовалъ уничтоженія, какъ завѣщанія этого, такъ и составленнаго Лазаровичемъ и разъ уже кассированнаго митрополитомъ въ Супрасли дознанія. Не смотря на это, обѣ стороны обѣщали подтвердить вѣрность своихъ показаній и документовъ присягой. Комиссары, выслушавши ихъ, согласились съ показаніями жидовъ и постановили подвергнуть только жидовъ присягѣ,— на томъ: «*что границы Козьмо-Демьянскаго плаца, показанныя ими, вѣрны; что дома, стоящіе возлѣ дома Курча, никогда не принадлежали къ Козьмо-Демьяновскому плацу; что переулка, показываемаго Лазаровичемъ, никогда не существовало, а равно и церкви, а существовалъ только плацъ, завѣщанный каедральной церкви кузнецомъ Кузьмой.*» Брестскому же капитулу вмѣнено вѣчное молчаніе подъ зарукой 1,000 талеровъ, въ случаѣ, если бы онъ капитулъ, или Владимірскіе епископы вздумали еще беспокоить жидовъ относительно правъ ихъ на владѣніе Козьмо-Демьянскимъ плацомъ.

По прочтеніи этого декрета, священникъ Лазаровичъ отъ лица всего капитула заявилъ, что такой приговоръ онъ считаетъ пристрастнымъ, такъ какъ къ присягѣ первыми допущены не онъ съ капитуломъ, а жида, и просилъ у комиссаровъ разрѣшенія послать на это постановленіе апелляцію въ Римъ къ святому папѣжу; но комиссары на это не согласились, «такъ какъ чрезъ допущеніе такой апелляціи, замѣтили они, нарушались бы права, дарованныя жидамъ королями и утвержденныя сеймовыми конституціями.» Присяга совершена была 5-ю жидами 9-го Іюля и постановленіе это получило полную силу; но процессъ еще не былъ оконченъ.

По жалобѣ Брестскихъ жидовъ на священника Лазаровича, что онъ игнорируетъ

коммиссарскій декретъ и не перестаетъ угрожать жидамъ отнятіемъ у нихъ Козьмо-Демьянскаго плаца, 8-го Іюля того же года коммиссары назначили новое засѣданіе своего суда и призвали къ отвѣту священника Лазаровича. По открытіи засѣданія выступилъ адвокатъ со стороны жидовъ, Янъ Менчакъ, и сталъ доказывать, что *завѣщаніе священника церкви свв. Сергія и Вакха*, представленное Лазаровичемъ въ предыдущее засѣданіе, съ цѣлію доказать, что *жидовская синагога стоитъ на мѣстѣ церкви свв. Сергія и Вакха*, подложно и что есть даже лица, которыя принимали участіе въ его составленіи. Доказательства эти слѣдующія: «1) документъ этотъ написанъ на бумагѣ старой и подклеенной, оторванной въ видѣ полулиста отъ какой-то старой рукописи, и исписанъ свѣжими чернилами; 2) строчки наклеены такъ криво, что даже трудно предположить, чтобы писалъ ихъ кто-либо на цѣломъ листѣ; 3) печати нѣтъ и слѣда, а вмѣсто нея четыре знака выжженныхъ желѣзомъ; 5) прежде не употреблялось подписей на бумагахъ, а прикладывались только печати; 6) являлся здѣсь Янъ Будилевичъ, лѣтъ 20 или старше, и сознавался, что на духовномъ завѣщаніи находится его собственная рука; 7) какъ могла быть тогда подпись писаря, когда еще королями не было даровано городу магдебургскихъ правъ? 8) если бы былъ писарь, то онъ долженъ былъ бы принять документъ въ актовыя книги и выставить суспенды; 9) и процессъ показалъ, что священникъ Лазаровичъ неоднократно произносилъ угрозы, что онъ выдумаетъ на жидовъ какой либо скриптъ, или завѣщаніе, или привилегію.»

Выставивши эти доказательства, адвокатъ Менчакъ отъ имени жидовъ требовалъ, чтобы это завѣщаніе было уничтожено и вычеркнуто изъ актовыхъ книгъ, если только гдѣ вписано, а жида въ числѣ 7 человекъ были допущены къ присягѣ по всѣмъ вышеозначеннымъ пунктамъ; и, наконецъ, чтобы Лазаровичъ, по учиненіи жидами присяги, былъ казненъ на горлѣ, а имѣнія его отданы были жидамъ.

На это требованіе жидовскаго адвоката два священника Воинецъ и Черноминскій отъ имени Лазаровича подали коммиссарамъ слѣдующее письмо: «Милостивый государь! На позывъ жидовъ, поданный безъ вѣдома нашего благодѣтеля, я не могу явиться предъ вашъ судъ. Если я въ чемъ и виноватъ, то будетъ судить меня мой владыка и благодѣтель Владимірскаго-Брестскій епископъ, у котораго всегда находится справедливость для насъ—убогихъ священниковъ. Я прошу оставить меня при моихъ духовныхъ правахъ и канонахъ свв. отцовъ церкви и не стѣснять никакими декретами.» ¹⁾

Но жидовскій адвокатъ, заявивши коммиссарамъ, что не далѣе какъ вчерашняго дня священникъ Лазаровичъ вступилъ съ жидами въ новое препирательство о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ на основаніи подложнаго завѣщанія, требовалъ, чтобы процессъ о немъ былъ законченъ сполна. Судъ постановилъ продолжать его. Но священникъ Лазаровичъ не явился.

Тогда коммиссары, понявши, что Лазаровичъ уклоняется отъ суда потому, что ви-

¹⁾ Т. V., стр. 70.

дять, что зашелъ уже слишкомъ далеко и долженъ *«расчитываться своей шкурой»*, присудили: жидовъ, въ числѣ 7 человекъ, подвергнуть присягѣ на томъ: *«что духовное завѣщаніе, представленное Лазаровичемъ, есть документъ подложный; что Лазаровичъ угрожалъ жидамъ изобрѣтеніемъ какого-либо документа, или привилегій; — по учиненіи же ими присяги, священника Лазаровича (хотябы и слѣдовало казнить смертію, но оказывая къ нему снисхожденіе) лишить писарства и духовнаго сана, а Троицкую церковь объявить вакантною; за безпокойства и убытки, причиненныя жидамъ, все имущество его передать имъ; его же самого навсегда удалить изъ предѣловъ Брестскаго воеводства съ предоставленіемъ права каждому поймать его и препроводить въ какой-угодно судъ, въ случаѣ еслибы онъ осмѣлился когда либо сюда явиться; настоящий декретъ привести въ исполненіе чрезъ гродскій судъ.*

Когда наступилъ день присяги и жида присягнули, то митрополитъ отдалъ имъ настоящий декретъ, отдалъ также и подложное завѣщаніе, предоставивши имъ право вычеркнуть оное изъ актовыхъ книгъ, если только оно гдѣ-либо вписано.

Декретъ этотъ состоялся 8 Юля 1671 года въ Брестѣ и былъ послѣднимъ. Подъ нимъ подписались: Гавріилъ Коленда, архіепископъ и митрополитъ Бѣвскій, Галицкій и всея Руси; Кипріянь Жоховскій—епископъ Витебскій и Мстиславскій, коадьюторъ Бѣвской митрополіи; Михаилъ Константинъ Коленда—Дерпскій хоружій, подсудокъ Виленскаго воеводства; Самуилъ Христофъ Унихимовскій—Мозырскій войскій, въ качествѣ судьи по порученію митрополита.

Вотъ въ общихъ чертахъ сущность этого процесса, какъ онъ велся обѣими сторонами и какъ онъ конченъ комиссарами. Теперь мы постараемся сопоставить нѣкоторые документы, названные въ процессѣ, и указать на тѣ противорѣчія, которыя вытекаютъ изъ нихъ по отношенію къ сущности комиссарскаго опредѣленія и которыя не могли не обратить на себя вниманія и митрополичьяго суда. Другіе же документы, находящіеся у насъ подъ рукой, дадутъ намъ возможность подтвердить основательность тѣхъ выводовъ, къ которымъ мы придемъ.

Процессъ Брестскихъ священниковъ Лазаровича и Воинца съ Брестскими же жидами о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ возбужденъ былъ въ намѣреніи отнять у жидовъ плацъ, — отнять *на томъ основаніи, что на немъ когда-то стояла церковь свв. Козьмы и Даміана.* Такимъ образомъ въ основу этого процесса положена была мысль: *сначала доказать существованіе Козьмо-Демьянской церкви, а потомъ уже и неправильность владѣнія этимъ плацомъ, хотябы и основаннаго на документахъ.* Изъ процесса ясно видно, что всѣ дѣйствія Лазаровича, Воинца и Брестскаго капитула, и всѣ документы, представленные ими, и направлены были именно къ этой цѣли. Водруженіе креста на Козьмо-Демьяновскомъ плацѣ, вмѣненное Лазаровичу въ преступленіе; духовное завѣщаніе священника церкви свв. мучениковъ Сергія и Вакха, признанное подложнымъ; предварительное дознаніе Лазаровича, признанное пристрастнымъ; а также письмо Яна-Михаила Потея о возобновленіи Козьмо-Демьянской церкви; его же полномочіе о вчинаніи иска съ

жидами о плацѣ и письмо Козьмо-Демьянскаго пресвитера Моисея Исаковича Владимірскаго-Брестскаго епископу, подлинность которыхъ не была ни оспариваема, ни оспорена на судѣ,—все это и по частямъ и въ общемъ заключаетъ въ себѣ прямое указаніе на желаніе этой стороны доказать существованіе Козьмо-Демьянской церкви.

Отправляясь отъ этого же основанія, въ свою очередь и жиды должны бы были представить равносильныя доказательства, опровергающія дѣйствительность этого факта; но опроверженіе этого факта и составляетъ именно самую слабую сторону ихъ доказательствъ. Всѣ документы, представленные ими въ подлинникахъ, указываютъ только на то, что *они владѣютъ Козьмо-Демьянскимъ плацомъ на законномъ основаніи*, т. е. *на основаніи документовъ*, чего впрочемъ фактически не отвергалъ ни Лазаровичъ, ни капитуль; документовъ же, которые бы прямо отрицали существованіе церкви, они не представили никакихъ на томъ-де основаніи, что они сгорѣли и вмѣсто нихъ они представили протестацію 1651 года объ ихъ уничтоженіи. Что же касается до посвидѣтельствованія 16 человекъ шляхты—обывателей Брестскаго воеводства о томъ, что церкви не было, то намъ кажется, что оно можетъ возбудить только сомнѣніе,—отчего спрошена была объ этомъ дѣль шляхта Брестскаго воеводства, а не горожане Берестейцы въ то время, когда спрашивали и ихъ,—но только не о церкви, но о томъ: *съ какихъ поръ живутъ въ г. Брестѣ жиды на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ?*

Не смотря на такое видимое противорѣчіе доказательствъ съ сущностію доказываемаго, комиссары не только не постарались дать дѣлу прямого направленія, а напротивъ того принимали доказательства жидовъ *о правахъ владѣнія* за доказательства *о существованіи церкви*, т. е. одно вмѣсто другаго. Допустивши же такое превратное пониманіе дѣла, они отвергли и его сущность, а вмѣстѣ съ ней и самый фактъ существованія церкви.

Далѣе. Сличая представленные въ судѣ обѣими сторонами документы, нельзя не замѣтить, что нѣкоторые изъ жидовскихъ документовъ возникли именно вслѣдствіе стремленія духовенства къ отнятію у жидовъ Козьмо-Демьянскаго плаца. Такъ напр. письмо Потея къ Брестскому протопопу о возобновленіи Козьмо-Демьянской церкви, написанное въ 1656 г., и разслѣдованія, производимыя имъ же въ 1658 г., вызвали жидовскій документъ этого же 1658 года; полномочіе, выданное Потеемъ въ 1661 году на отнятіе у жидовъ Козьмо-Демьянскаго плаца вызвало въ томъ же году листъ епископа Глинскаго обратнаго свойства. Хотя обстоятельство это нисколько не умаляетъ подлинности и важности жидовскихъ документовъ, тѣмъ не менѣе оно указываетъ на признаки борьбы, зараждавшейся раньше самаго процесса и подготовлявшей для себя почву, чего нельзя было не принять въ расчетъ при разслѣдованіи.

Девять пунктовъ жидовскаго адвоката Менчака, заключающихъ въ себѣ доказательства о подложности *завѣщанія священника церкви свв. Сергія и Вакха* значительно ослабляются: 1) тѣмъ, что это завѣщаніе еще въ 1670 году было явлено и

вписано въ городскія книги, чего конечно не допустили бы городскія власти при существовавшемъ тогда политическомъ настроеніи шляхетства, еслибы въ немъ дѣйстви-тельно заключался такой грубый обманъ, какой представленъ въ доказательствахъ Менчака; 2) тѣмъ, что магдебургскія права дарованы были г. Брестю гораздо раньше 1485 года, а именно въ 1390 году, затѣмъ подтверждены Витовтомъ въ 1408 г., Казиміромъ Ягеллончикомъ въ 1441 и другими позднѣйшими королями: слѣдовательно подпись писаря могла быть; 3) тѣмъ, что документъ этотъ былъ по преимуществу частный, а такіе документы иногда вносились въ книги спустя нѣсколько десятковъ лѣтъ. Что касается показанія молодого человѣка Будиловича, что онъ подписывался своею рукою подъ этимъ документомъ, то показанія этого нельзя считать серьезнымъ уже потому самому, что не считали его таковымъ и сами комиссары, вычеркнувши изъ пунктовъ присяги, формулированной для жидовъ. Почему комиссары не обратили на это вниманія въ то время, когда документъ этотъ имѣлъ чрезвычайно важное значеніе для обѣихъ тяжущихся сторонъ, такъ какъ съ признаніемъ его жида должны бы были отказаться и отъ плаца и отъ синагоги, которая по завѣренію Лазаровича стояла на Нѣмецкой улицѣ и именно на мѣстѣ церкви свв. мучениковъ Сергія и Вавха, выстроенной нѣкимъ Иваницкимъ и потомъ проданной имъ врагамъ святаго креста,—догадаться трудно. Но положимъ даже, что подложность этого документа была доказана; но отчего же не приняты были во вниманіе другіе документы, представленные Лазаровичемъ, подлинность которыхъ не была даже оспариваема?

Что касается до границъ, показанныхъ священникомъ Лазаровичемъ, то, какъ увидимъ ниже, онѣ были показаны имъ совершенно правильно.

Теперь мы обратимъ вниманіе читателя на слѣдующіе факты.

Въ поточной книгѣ Брестскаго воеводства подъ 1589 годомъ, когда процесса еще не существовало, находится продажная запись мѣщанина Загорскаго, въ которой говорится, что земля его, проданная рѣзнику жиду, лежитъ «на Песоцкой улицѣ, прилегающее тыломъ къ церковному плацу святаго Кузьмы и Демьяна». Обстоятельство это чрезвычайно важно: 1) оно указываетъ, что еще за 62 года до исчезновенія жидовскихъ документовъ, заключавшихъ въ себѣ свидѣтельство о завѣщаніи Козьмо-Демьянскаго плаца кааедральной церкви кузнецомъ Кузьмой, этотъ плацъ существовалъ уже подъ именемъ *церковнаго плаца святаго Кузьмы и Демьяна*, а не кузнеца Кузьмы; 2) что Лазаровичъ водилъ комиссаровъ къ дому рѣзника Абрама, на задніе дворы (*inquiliny*) совершенно основательно, такъ какъ еще во времена Загорскаго, т. е. 62 года тому назадъ, жида покупили уже земли на Песоцкой улицѣ, обращенной къ Козьмо-Демьянскому плацу тыломъ. Очевидно, что грязный и вонючій переулочекъ, къ которому обращены были жидовскіе дома тыломъ во время процесса, и въ которомъ былъ поставленъ Лазаровичемъ крестъ, въ дѣйствительности и былъ Козьмо-Демьянскій плацъ, *захваченный жидами*, какъ выражался Лазаровичъ же, *давностію времени и насильемъ* (*potēga*). Грязь и вонь, на основаніи которыхъ комиссары убѣдились, что церкви

тамъ не могло быть, еще ровно ничего не доказываютъ. На нашихъ глазахъ изъ грязи и развалинъ возобновлены въ городѣ Вильнѣ Пречистенская церковь на Зарѣчьѣ, Пятницкая—на Большой улицѣ; на нашихъ глазахъ до сихъ поръ еще то мѣсто, на которомъ стояла когда-то Воскресенская церковь, (на углу Ратушной площади и Стекланого переулка) застроено домомъ, въ основаніи котораго лежатъ церковныя (итальянскіе) кирпичи, и служить *инквизиномъ* для всѣхъ базарныхъ людей.

Спустя *три* года послѣ окончанія этого процесса, въ войтовскій Брестскій судъ внесенъ былъ новый процессъ Брестскимъ землемѣромъ Александромъ Чеховскимъ. Въ процессѣ этомъ между многими злоупотребленіями жидовъ, указывается и слѣдующее: *«жиды для поруганія святой христіанской въры ночью утащили съ Козьмо-Демьянскаго плаца крестъ, возлѣ котораго совершалась торжественная церемонія, и спрятали его неизвѣстно куда; заняли также и то мѣсто, на которомъ похоронены были тѣла умершихъ христіанъ»* (См. актов. книги Брест. городского магистр. за 1661—1676 гг., листъ 1277—1280 ¹⁾).

Спустя *восемь* лѣтъ послѣ перваго же процесса, т. е. въ 1679 г. жиды явили въ актовые книги Брестскаго градскаго суда подтвердительный листъ епископа Заленскаго на вѣчное арендованіе Козьмо-Демьянскимъ плацомъ, въ которомъ находится и первоначальный листъ епископа Яна Михаила Потей и подтвердительный епископа Глинскаго. Въ листѣ Потей между прочимъ говорится: „Такъ какъ съ давнихъ временъ Брестскіе жиды заняли подъ свои дома церковный плацъ, или *правильнѣе церкви свв. Козьмы и Даміана*, на что они получили право отъ отца *Ипатія Потей*, то ихъ оставляетъ при этихъ правахъ и Янъ Михайлъ Потей. ²⁾ Намъ кажется, что эта оговорка: или *правильнѣе церкви свв. Козьмы и Даміана* ясно указываетъ на то, что въ существованіи Козьмо-Демьянской церкви убѣждены были даже сами Владимірско-Брестскіе епископы, подтверждавшіе жидамъ права на владѣніе церковнымъ.

Спустя *десять* лѣтъ послѣ этого же процесса, въ 1681 году королемъ Яномъ III было подтверждено комиссарское постановленіе относительно земель Брестской экономіи, въ томъ числѣ и Брестской церкви св. Спаса. Въ подтвержденіи этомъ говорится: *«кромѣ этого (т. е. общаго подтвержденія), мы подтверждаемъ за Спаской церковью Козьмо-Демьянскіе грунты, начиная отъ двора вельможнаго Курча, Брестскаго воеводы, до дома жида Файбиша, также церковница св. Спаса, св. Бреста за Мухавцемъ и святой Пятницы на Пескахъ, которыя всѣ лежатъ впускъ и только на нѣкоторыхъ изъ нихъ поселились жиды съ платою чинша,—съ тою цѣлію, чтобы они давностию, или другимъ какимъ либо способомъ не отпали отъ церкви ³⁾»*. Если читатель сличитъ эти слова королевскаго подтвержденія съ показаніемъ священника Лазаровича о грани-

¹⁾ Документъ этотъ, а равно и продажная запись Загорскаго будутъ напечатаны въ непродолжительномъ времени.

²⁾ См. Т. V, № 447, стр. 222.

³⁾ См. Т. III, № 63, стр. 97.

цахъ Козьмо-Демьянскаго плаца, что *«плацъ этотъ соприкасался не съ этимъ переулкомъ, но съ домомъ г. Курча, то убѣдится, что Лазаровичъ говорилъ правду.*

Вотъ тѣ данныя, на основаніи которыхъ мы не можемъ не допустить существованія Козьмо-Демьянской церкви, а вмѣстѣ съ тѣмъ и правоты Лазаровича. Мы остановились на этомъ дѣлѣ довольно долго съ тою цѣлю, чтобы показать—въ какомъ безвыходномъ положеніи находилось въ то время дѣло русскаго православія, подвергавшагося двойному преслѣдованію и со стороны жидовъ и поляковъ.

Подъ № 451 находится интересное дѣло о воровствѣ шляхтича Римашевскаго. Римашевскій этотъ былъ родомъ изъ Подоліи. Находясь въ услуженіи у Мунштра, въ имѣніи писаря в. кн. Литовскаго, онъ замѣтилъ въ домѣ надвѣрной хоружины Пражмовской, въ ея имѣніи Яблочномъ, много разныхъ шкатулокъ и драгоценностей. По уходѣ отъ Мунштра, разъ онъ ночью залѣзъ черезъ окно въ домъ Пражмовской и повытаскалъ много шкатулокъ. Потомъ пошелъ въ Тирасполь. Здѣсь познакомился онъ съ крестьяниномъ Василюмъ Сайчукомъ и вмѣстѣ съ нимъ угралъ у татарина лошадь; крестьянинъ былъ пойманъ, а онъ—Римашевскій бѣжалъ съ намѣреніемъ отправиться на родину къ матери. Проходя мимо Яблочнаго Пражмовской, онъ опять залѣзъ въ амбаръ и черезъ отверстие, сдѣланное въ крышѣ, выбросилъ все, что только можно было выбрасывать: разныя серебряныя вещи и матеріи; зарылъ ихъ въ землю на дорогѣ, идущей къ Кодню, кромѣ зеленого обитья, и пошелъ уже не домой, а въ Междурѣчье. Здѣсь онъ познакомился съ какою-то Катериной Бернадской и ея дочерью, и въ сообществѣ съ ними сталъ сбывать за безцѣнокъ покраденныя вещи разнымъ лицамъ, большею частію жидамъ, принося ихъ изъ потаеннаго мѣста одинъ. Такъ велось это дѣло до тѣхъ поръ, пока онъ не былъ пойманъ. Всѣ подробности своихъ преступныхъ походовъ Римашевскій разсказалъ на слѣдствіи самъ. Вещей украдено было имъ на 30,000 зл.

Когда приступлено было къ суду, то пленнотентъ Пражмовской требовалъ, чтобы всѣхъ вышепоименованныхъ преступниковъ подвергли смертной казни; пленнотентъ же Римашевскаго требовалъ снисхожденія, какъ потому, что Римашевскій былъ шляхтичъ, такъ и потому, что это первое его преступленіе было совершено имъ *по наущенію душнаго непріятеля.*

Судъ приговорилъ: Римашевскаго къ повѣшенію, а Бернадскихъ къ наказанію розгами.

Подъ № 424 находится жалоба Константинопольскаго купца Караманта на Брестскихъ таможенныхъ чиновниковъ по поводу грабительствъ, сдѣланныхъ ему по таможенѣ, не смотря на королевскій листъ на свободную и безошлинную торговлю.

Что касается до другихъ актовъ, по чему либо относящихся къ жидамъ, то объ нихъ мы упомянемъ ниже, въ связи съ другими актами, относящимися къ этому предмету.

III.

Акты относящіеся къ исторіи и быту евреевъ въ Брестскомъ воеводствѣ и Городненскомъ повѣтѣ.

Документы этого рода по важности заключающагося въ нихъ историческаго матеріала заслуживаютъ самаго серьезнаго вниманія. Хотя количество ихъ и ограничено, тѣмъ не менѣе многіе факты, находящіеся въ нихъ, могутъ не только познакомить читателей съ разными сторонами еврейской жизни во времена рѣчи-посполитой, но содѣйствовать еще и къ разъясненію путемъ чисто-историческимъ еврейскаго вопроса, который имѣетъ въ настоящее время для Западной Россіи едва ли не большее значеніе, чѣмъ вопросъ польскій, такъ какъ послѣдній уже предрѣшенъ правительствомъ и приводится въ исполненіе, а первый еще не начать и ждетъ своей очереди. Желая придти на помощь въ разрѣшеніи этого важнаго вопроса и русской жизни и русской исторіи, Виленская Коммисія для разбора древнихъ актовъ считаетъ своимъ долгомъ заявить, что напечатанные въ этомъ томѣ акты о евреяхъ служатъ только началомъ дальнѣйшихъ ея работъ по этому предмету; что по мѣрѣ находенія ихъ въ актовыхъ книгахъ и накопленія, она будетъ издавать ихъ или въ отдѣльныхъ оттискахъ, или же въ связи съ другими документами, смотря по обстоятельствамъ, и что наконецъ она надѣется собрать со временемъ на столько полный и значительный запасъ этихъ матеріаловъ, что на основаніи ихъ можно будетъ приступить къ болѣе или менѣе серіозному и разностороннему изслѣдованію этого важнаго для Западной Руси предмета.

Документы, напечатанные въ настоящемъ томѣ, главнымъ образомъ разъясняютъ слѣдующія данныя:

1) *Привилегіи королей и частныхъ лицъ* указываютъ на политическія права евреевъ, которыми они пользовались въ рѣчи-посполитой, какъ юридическія личности.

2) *Листы королей и разныхъ правительственныхъ лицъ и учреждений* указываютъ, съ одной стороны на частныя правительственныя мѣропріятія по отношенію къ евреямъ, въ томъ числѣ и на разныя льготы, предоставлявшіяся имъ на извѣстное время, по поводу разныхъ бѣдствій, а съ другой—на разныя злоупотребленія самихъ же евреевъ, вызывавшія въ свою очередь распоряженія противоположнаго свойства.

3) *Обоюдныя жалобы христіанъ на евреевъ и евреевъ на христіанъ* указываютъ на взаимную борьбу, въ которую вступали христіанскія населенія съ евреями, при появленіи ихъ въ краѣ, а *правительственныя распоряженія по сему дѣлу* — на исходъ этой борьбы, въ большинствѣ случаевъ склонявшейся въ пользу евреевъ.

4) *Документы чисто еврейскаго происхожденія*, подтвержденныя-ли, или отвергнутыя правительственною властію, указываютъ на чрезвычайно важное значеніе въ еврейской средѣ *кагала*, развивавшагося при содѣйствіи польскаго законодательства и

сообщавшаго еврейскому населенію ту исключительность, которая обособляла его от других населеній и сообщала ему характеръ отдѣльнаго *status in statu*.

Не выходя изъ предѣловъ предположенной нами задачи и строго придерживаясь фактовъ, находящихся въ напечатанныхъ актахъ, мы постараемся, сгруппировать здѣсь эти послѣдніе въ одно цѣлое и представить ихъ въ послѣдовательномъ разсказѣ.

Первоначальными мѣстами для поселеній евреевъ служили большіе города. Такъ при великомъ князѣ Литовскомъ Витовтѣ евреи жили уже въ Брестѣ, Трочахъ, Городнѣ, Луцкѣ, Владимірѣ, и другихъ городахъ. По мѣрѣ увеличенія ихъ въ численности и ознакомленія съ мѣстными условіями, изъ большихъ городовъ они переходили въ меньшіе, но только пользовавшіеся магдебургскими правами. Въ предѣлахъ Брестскаго воеводства такими второстепенными поселеніями были: *Высокое, Володава, Бѣльскъ, Словатичи, Войня, Комаровка, Ломазы, Кодень, Виски, Пещатка, Яновъ, Кобринь, Городецъ, Пружань, Селецъ, Березы, Мальча, Шерешевъ, Каменецъ, Чернавчицы, Дивинъ и Тырасполь*; въ предѣлахъ Городненскаго повѣта: *Визаны, Сухая-Воля, Кальварія, Кринки*, и др. мѣста. Отношенія евреевъ большихъ городовъ къ другимъ ихъ соплеменникамъ были такія же, какія вообще устанавливаются между метрополіей и ея колоніями. Общимъ связующимъ началомъ между тѣми и другими были одни и тѣже кагалныя учрежденія, сложившіяся еще прежде и остававшіяся въ полной силѣ.

При поселеніи своемъ въ извѣстной мѣстности, евреи прежде всего добивались привилегій, которыя бы обезпечивали ихъ права, какъ гражданъ государства. Такихъ привилегій въ настоящемъ томѣ находится 25. Привилегіи эти распадаются на два главные отдѣла: одинъ изъ нихъ заключаютъ въ себѣ общія права для всѣхъ евреевъ в. кн. Литовскаго, другія же отличаются болѣе мѣстнымъ характеромъ и служатъ какъ бы частнымъ и болѣе точнымъ разъясненіемъ общихъ, примѣняемыхъ къ евреямъ извѣстной мѣстности. Привилегій перваго отдѣла—*семь*; втораго—*двѣнадцать* привилегій жидамъ Брестскаго воеводства и *шесть*— жидамъ Городненскаго повѣта.

Въ основѣ привилегій общихъ лежитъ привилегія в. кн. Литовскаго Витовта, выданная жидамъ въ Луцкѣ въ 1388 году. Права въ ней предоставленныя были очень обширны. Главнѣйшія изъ нихъ были слѣдующія: жидамъ разрѣшалось брать всякія заставы, въ видѣ движимыхъ и недвижимыхъ имуществъ и продавать ихъ по истеченіи срока, въ случаѣ если бы онѣ не стоили больше выданныхъ подъ залогъ денегъ; исключеніе въ этомъ случаѣ должны были составлять только краденныя церковныя вещи и мокрыя кровавыя хусты. Всѣ споры жидовъ между собою должны были рѣшаться жидовскимъ же судомъ въ школѣ (синагогѣ); а между жидами и христіанами въ судѣ старостинскомъ; при этомъ жидамъ предоставлялось право переносить свои дѣла въ задворный судъ и подавать апелляцію къ самому князю. За пересудъ съ нихъ ничего не взымалось. За оскорбленіе жиды и убійство, виновные должны были подвергаться такому же наказанію, какъ за оскорбленіе и убійство *шляхтича*; при провозѣ же товаровъ чрезъ таможи, съ нихъ

брали пошлины *наравнѣ съ мѣщанами*—тѣхъ мѣсть, въ которыхъ жили евреи. За разрушеніе или оскорбленіе жидовскаго кладбища виновные подвергались казни и конфискаціи имущества— а за оскорбленіе жидовской синагоги, уплатѣ двухъ фунтовъ перцу. Присяга на десятословіи положена была только въ большихъ дѣлахъ *о пятьдесятъ гривенъ серебра литого*, въ дѣлахъ же малыхъ признана достаточною присяга на школьномъ дворѣ. Христіанамъ воспрещалось обвинять жидовъ въ употребленіи христіанской крови и злоупотребленіи святыми дарами; въ случаѣ же обвиненія жидовъ въ зарѣзаніи христіанскаго дитяти, фактъ этотъ должны были подтвердить *три христіанина и три жида*, и еслибы жалоба оказалась недѣйствительною, то обвинитель долженствовалъ подвергнуться такому же наказанію, какое ожидало обвиненнаго. Во время проѣздовъ чрезъ таможи, еслибы у жидовъ нашлись фальшивыя деньги, то арестовать такихъ преступниковъ нельзя было иначе, какъ съ вѣдома старосты и въ присутствіи почестныхъ мѣщанъ. На крикъ жидовъ о защитѣ и помощи къ нимъ должны были являться сосѣди христіане; лица же не явившіяся должны были подвергаться штрафу въ 30 шеляговъ. Жидамъ разрѣшалось заниматься также и торговлей наравнѣ съ христіанами и покупать всякіе предметы. Въ жидовскіе праздники никто не смѣлъ позывать жидовъ въ суды.

Въ этииъ правамъ послѣдующими польскими королями прибавлены были еще и нѣкоторыя новыя; такъ *Стефаномъ Баторіемъ* дарована была жидамъ неподсудность ихъ Литовскому трибуналу; *Сигизмундомъ III-мъ* увольненіе отъ цеховъ, свободная торговля и неподсудность магдебургіи; *Владиславомъ IV-мъ* разъяснены были нѣкоторыя недоразумѣнія, возникавшія изъ столкновеній жидовъ другъ съ другомъ и съ христіанами. Таковы были между прочимъ эти новыя узаконенія: чтобы жидъ за жида не подвергался отвѣтственности, если не давалъ за него законнаго ручательства, а равно родители за взрослыхъ дѣтей, дѣти за родителей и супруги другъ за друга; чтобы родители не обижали своихъ малолѣтнихъ дѣтей и не дѣлали вредныхъ для нихъ записей подъ страхомъ уничтоженія послѣднихъ; чтобы жидамъ не дѣлалось препятствій въ отбываніи ихъ религіозныхъ обрядовъ; въ случаѣ необходимости заключать жидовъ въ тюрьму, чтобы заключали ихъ только въ тюрьму гродскую. По поводу жалобъ жидовъ на отниманіе у нихъ христіанами каменныхъ домовъ за долги, этимъ же королемъ было постановлено: чтобы христіане не входили въ непосредственное владѣніе такими домами, а сдавали ихъ на аренду, или продавали жидамъ; въ случаѣ же отказа отдѣльныхъ лицъ,— жидовскому кагалу; въ случаѣ же продажи такого дома, или вообще недвижимости, оцѣнку производить въ присутствіи двухъ христіанъ и двухъ жидовъ; заимодавецъ христіанинъ долженъ былъ соглашаться на такую оцѣнку и дать письменное удостовѣреніе кагалу въ неимѣніи претензій. При этомъ христіанамъ воспрещено было жить въ жидовскихъ улицахъ, а жидамъ разрѣшено устраивать въ своихъ дворахъ ворота и запираеть ихъ на ночь на запоры.

Права эти преемственно подтверждались королями при вступленіи ихъ на польскій

престоль; «въ дни счастливой ихъ коронаціи.» Выѣстъ съ ними подтверждались также и разные угодливые листы съ горожанами и частными лицами, комиссарскіе декреты и частныя привилегіи. Для ознакомленія читателя съ сущностію послѣднихъ, мы приведемъ одну изъ нихъ въ переводѣ, чего совершенно достаточно для полнаго знакомства съ остальными, такъ какъ документы этого рода все почти составлены по одному образцу съ нѣкоторыми только отличіями.

Въ подтвердительной напр. привилегіи Пружанскимъ жидамъ, подлинникъ которой былъ выданъ въ 1644 г. королемъ Владиславомъ IV, предоставляются имъ слѣдующія льготы: «Мы позволяемъ жидамъ, говорится въ привилегіи, пріобрѣтать себѣ дома и плацы въ самомъ рынкѣ и на улицахъ, а также и огороды и располагать ими; строить вѣчные и какіе угодно дома; курить вино, варить меды и пива, продавать ихъ оптомъ и въ раздробъ, и шинковать ими въ своихъ домахъ и чужихъ съ платою шеляжнаго только по 6 золотыхъ; заниматься торговлею всякими товарами, содержать растворчатыя лавки въ рынкѣ и въ домахъ; мѣрить локтемъ, вѣсить фунтомъ; заниматься ремеслами; выстроить себѣ ятки (мясной рядъ) и продавать въ нихъ мясо безъ отдачи двору *плечковаго* и другихъ податей. При этомъ разрѣшаемъ имъ пользоваться и другими вольностями, выраженными въ общихъ привилегіяхъ для всехъ вообще жидовъ в. кн. Литовскаго; въ особенности же разрѣшаемъ имъ добыть себѣ самые удобные плацы и построить на нихъ свою божницу, но только съ условіемъ, чтобы она не была выше католическихъ костеловъ (въ другихъ привилегіяхъ прибавляется: и церквей); въ случаѣ же пожара или другого несчастія, разрѣшаемъ имъ построить новую или же возобновить старую; разрѣшаемъ также устроить кладбище и огородить его заборомъ. Съ земли подъ божницей и кладбищемъ жида не обязаны платить никакой подати; но съ домовъ, плацовъ, огородовъ, полей и сѣнокосовъ должны платить нашему Пружанскому двору установленныя подати. Все дѣла свои они должны рѣшать въ судѣ старосты, или подстаросты, или же намѣстника, съ правомъ апелляціи въ нашему суду, или къ намъ. При этомъ разрѣшается жидамъ наравнѣ съ мѣщанами имѣть вѣсы и воскобойни, пользоваться выгономъ для скота и входомъ въ Пружанскую пуцу съ обязательствомъ нести за это такія же повинности, какія несутъ и мѣщане ¹⁾.»

Въ другихъ привилегіяхъ встрѣчаются, какъ мы замѣтили, нѣкоторыя отклоненія: такъ напр. въ привилегіи того же короля Владислава IV-го Воинскимъ жидамъ за право содержанія мясныхъ рядовъ положено *взирать не лопатки, а три камня лоя* (т. е. сала) ²⁾; въ привилегіи Яна III-го Брестскимъ жидамъ, они увольняются отъ уплаты «старого мыта», отъ податей, назначаемыхъ воеводскими сеймиками; разрѣ-

¹⁾ См. т. V, стр. 209—210.

²⁾ Тамъ же, стр. 236.

шается имъ также для большей безопасности, строить ворота въ улицахъ и домахъ и, при возникновеніи какихъ-либо беспорядковъ, запираеть ихъ наглухо ¹⁾.....

Таковы были въ общихъ чертахъ права и вольности жидовъ, какъ гражданъ рѣчи-посполитой. Но кромѣ этихъ правъ, присущихъ всякому гражданину и во всякомъ государствѣ, жида имѣли еще и другія права — *кагалыныя*, какъ спеціальныя граждане особаго государства еврейскаго въ тѣсномъ смыслѣ этого слова. Въ силу этихъ послѣднихъ евреи представляли собой правильно организованное, вполне свободное и независимое отъ общихъ законовъ общество, руководствовавшееся въ дѣлахъ внутренняго своего самоуправленія своими собственными законами.

Въ смыслѣ этихъ послѣднихъ законовъ все еврейское населеніе представляло собой одну общую корпорацію, распадавшуюся на множество частей большихъ и меньшихъ, кагаловъ и прикагалбовъ, но всегда солидарныхъ между собой и въ общемъ и въ частяхъ. Кагалы большихъ городовъ имѣли сношенія другъ съ другомъ и наблюдали за кагалами меньшими; кагалы меньшіе — за прикагалками и партигулярами. Въ каждомъ кагалѣ и прикагалкѣ всѣ члены ручались за одного и одинъ за всѣхъ. Каждый отдѣльный кагалъ имѣлъ свой судъ, свои собранія и кругъ административной дѣятельности; но въ это же время всѣ кагалы вмѣстѣ подчинялись общимъ постановленіямъ конгресса изъ представителей кагаловъ всего воеводства, или в. княжества Литовскаго. Такое строгое, въ административномъ отношеніи, дѣленіе евреевъ на части было основано, по выраженію самихъ же евреевъ, «*на распредѣленіи всего свѣта, сдѣланномъ древнѣйшими раввинами.*» Вотъ одинъ изъ документовъ Брестскаго кагала, по поводу нарушенія Воинскимъ кагаломъ такихъ границъ еврейской территоріи:

«Привѣтствуемъ дорогихъ господъ, правдивыхъ и старовѣрныхъ старшинъ м. Войни! Донесся до насъ непріятный голосъ объ извращеніи между израильтянами границъ свѣта, которыя назначены были нашими предками въ границахъ земли, — что вы желаете отнять нѣсколько партигуляровъ, приуроченныхъ нашими предками къ м. Володавъ, и присоединить къ себѣ. Хотя мы и не думаемъ о васъ такъ низко, чтобы вы могли совершать такіа дѣла, которыя бы уничтожали распредѣленіе и разграниченіе всего свѣта, чтобы вы противились тѣмъ высокимъ херимамъ, на которыхъ первые раввины наши строили свой разумный и испытанный фундаментъ и строили его въ этомъ отношеніи вполне справедливо; тѣмъ не менѣе мы считаемъ необходимымъ придти къ вамъ въ этомъ дѣлѣ на помощь, чтобы не было перемѣнъ въ томъ разграниченіи, которое ограничили наши предки великими херимами. Вслѣдствіе этого, силою херимовъ и проклятій, ясно выраженныхъ въ *конгрессовой конституціи*, мы шлемъ вамъ страшное приказаніе, чтобы вы воздержались отъ нововведеній, и чтобы отъ настоящаго числа все осталось въ такомъ видѣ, въ какомъ назначали наши предки во время разграниченія земли, и да сохранить васъ Богъ отъ измѣненій. Въ противномъ же случаѣ

¹⁾ См. т. V, стр. 206.

всѣ издержки и расходы, которые понесутъ Воинскіе кагалыные будутъ взысканы съ васъ, *согласно съ постановленіями нашей религіи*; имъ дана будетъ такая вѣра, какъ бы они представили на васъ ваши же обязательства съ сохраненіемъ всѣхъ формальныхъ сторонъ ихъ законности, а васъ постигнуть проклятія и херимы. Потому будьте мудры и смотрите на конецъ, чтобы не было никакихъ новшествъ и да убережетъ васъ Богъ отъ такихъ начинаній, которыя бы уничтожали разграниченіе нашихъ предковъ. Вторичный нашъ привѣтъ. Это наше постановленіе старшинъ нашей синагоги совершилось во вторникъ 8-го Февраля 1531 года, въ Брестѣ ¹⁾. Документъ этотъ принятъ былъ въ градскія книги, какъ официальный. Однонародные съ нимъ документы находятся подъ №№ 538, 23, 24, 28 и 33.

Въ случаѣ неповиновенія какого-либо младшаго кагала кагалу старшему, кагалыные старшины жаловались на него градскимъ властямъ и настаивали на исполненіи своихъ корпоративныхъ требованій. Подъ № 23, въ актахъ Городненскаго повѣта, напечатанъ по сему дѣлу старостинскій декретъ, подтвержденный и канцлеромъ в. кн. Литовскаго. Дѣло это начато было Берестовицкими жидами. Они обратились въ Городненскій градскій судъ съ жалобой на Мстибоговскій кагалъ въ томъ, что этотъ послѣдній, не смотря на ихъ общія кагалыные постановленія, опредѣляющія кругъ и мѣстность для административной ихъ дѣятельности, по наущенію Брестскаго раввина, отторгнулъ отъ Берестовицкаго кагала нѣсколько корчемъ и привлекаетъ его членовъ не только къ уплатѣ поголовныхъ податей, но и поборовъ на *райское яблоко* и подвергаетъ ослушниковъ религіозному преслѣдованію. Спрошенный раввинъ показалъ, что онъ никогда не подговаривалъ Мстибоговскихъ жидовъ къ такимъ поступкамъ, а эти послѣдніе никогда ихъ не совершали. Староста, по соображеніи всѣхъ обстоятельствъ этого дѣла, постановилъ: возвратитъ назадъ отнятыя корчмы, такъ какъ по постановленіямъ кагалынымъ онъ записаны за кагаломъ Берестовицкимъ; за райское яблоко не требовать поборовъ, а поголовное вносить въ Мстибоговскій кагалъ, къ которому Берестовицкій кагалъ записалъ въ тарифѣ; на нарушителей этого постановленія назначить заруку въ 10,000 копъ грошей; раввина же, въ случаѣ повторенія новыхъ козней, лишитъ раввинскаго званія ²⁾. Постановленіе это подтверждено было, какъ мы уже замѣтили выше, и канцлеромъ в. кн. Литовскаго.

Во главѣ каждаго кагала стояли старшины, или иначе школьники. Они избирались изъ среды евреевъ на извѣстные сроки и утверждались въ своемъ званіи городомъ. Въ дѣлахъ внутренняго самоуправленія они были главными распорядителями и блюстителями еврейскихъ законовъ; въ дѣлахъ внѣшнихъ, — съ христіанами и вообще не съ евреями, — ходатаями по дѣламъ своихъ соплеменниковъ и у престола и у сановниковъ и у предрержащихъ властей. Но бывали случаи, когда кагалыные старшины позво-

¹⁾ См. т. V, стр. 269—270.

²⁾ Тамъ же, стр. 323—324.

ляли себѣ дѣлать и злоупотребленія, какъ со своими единовѣрцами, такъ и въ особенности съ иноплеменниками. Подъ № 536 напечатанъ ординансъ Виленскаго каштеляна Людовика Потей, въ которомъ онъ предписываетъ капитанъ-лейтенанту Олефу, чтобы онъ не оказывалъ никакого содѣйствія Брестскимъ кагалнымъ старшинамъ, которые вопреки обычаямъ и кагалнымъ постановленіямъ, не позволяютъ жидамъ избрать себѣ новыхъ школьниковъ и противодѣйствуютъ имъ въ этомъ всячески, не смотря на то, что настала уже Пасха. (¹) Объ отношеніяхъ кагалныхъ старшинъ и самихъ кагаловъ не къ евреямъ мы будемъ говорить ниже.

Кругъ дѣятельности кагаловъ былъ очень обширенъ. Они производили судъ и расправу между своими членами, на основаніи королевскихъ привилегій, законоположеній рѣчи-носполитой и своихъ кагалныхъ; распределяли между своими же сочленами поголовныя подати и завѣдывали ихъ сборомъ; завѣдывали также сборами акцизовъ, поступившихъ въ казну, и своими частными, — на райское яблоко, коробочными, котельными и др. Кагалы должны были не только наблюдать за нравственностію своихъ членовъ, но и отвѣчать за нихъ, даже въ частныхъ сдѣлкахъ послѣднихъ не съ евреями. Въ этомъ отношеніи каждый еврей всецѣло подчинялся кагалу и не смѣлъ ничего предпринимать безъ его вѣдома и согласія. Такія отношенія кагала къ своимъ членамъ были поддерживаемы высшею правительственною властію, не смотря на попытки отдѣльныхъ личностей изъ евреевъ высвободиться изъ подъ такой опеки. Подъ № 509 находится универсалъ короля Яна III, въ которомъ подтверждается узаконеніе короля Михаила относительно разныхъ подозрительныхъ и преступныхъ евреевъ, съ которыми не можетъ справиться кагалъ. Узаконеніе это, *принимая во вниманіе ответственность кагала за его членовъ, разрешающъ ему исключать такихъ членовъ изъ своей среды и свидетельства ихъ не считать дѣйствительными* (²). Подъ № 515 находится универсалъ Казимира Владислава Сапѣги обывателямъ Брестскаго воеводства, въ которомъ онъ предписываетъ имъ уважить требованіе Брестскихъ кагалныхъ старшинъ и *не вступать съ жидами ни въ какія сдѣлки безъ вѣдома и одобренія кагала*, — какъ съ цѣлію предостереженія отдѣльныхъ лицъ изъ евреевъ отъ неоплатныхъ долговъ и банкротствъ, такъ и съ цѣлію огражденія кагала отъ недовѣрія къ нему общества и отвѣтственности предъ закономъ. (³)

Подъ № 28 (актовъ Городненскаго суда) находится жалоба жидовъ города Городны на другихъ жидовъ Городненскаго предмѣстья и подскарбія в. кн. Литовскаго по поводу нежеланія подчиняться кагалнымъ постановленіямъ. Въ жалобѣ этой говорится: всѣ жидаы, находящіеся въ г. Городнѣ, его предмѣстьяхъ и окрестностяхъ, всегда принадлежали и принадлежать къ Городненскому кагалу, подъ какою бы юрисдик-

(¹) См. т. V стр., 260—261.

(²) См. т. V стр., 211—212.

(³) См. т. V стр., 232—233.

цией они не жили. Такая зависимость ихъ узаконена королевскими привилегіями, дарованными этому кагалу. Не смотря на это, жидаы, находящіеся подъ юрисдикціей подскарбія в. кн. Литовскаго Сологуба и живущіе въ предмѣстьяхъ за Нѣманомъ, при всемъ томъ что пользуются наибольшими выгодами отъ торговли, стремятся выйти изъ-подъ зависимости кагала. Съ этою цѣлю они прежде всего выстроили синагогу, а потомъ, пользуясь покровительствомъ подскарбія, стали торговать скотомъ, курами, гусями, индѣйками; помимо разрѣшенія Городненскихъ старшинъ совершать браки, обрѣзаніе дѣтей и заводить рѣзницы; не принимаютъ участія въ уплатѣ кагалныхъ долговъ и нѣсколько лѣтъ уже не вносятъ ни коробочныхъ денегъ, ни за рѣзничество, ни другихъ повинностей... Вслѣдствіе таковаго уклоненія названныхъ жидовъ отъ зависимости кагала, Городненскіе школьники просятъ гродскій судъ принять эту жалобу въ свои книги для производства съ виновными дальнѣйшаго процесса.

Какъ далеко простиралась власть кагала надъ евреями, видно изъ того, что кагалъ могъ предоставлять нѣкоторыя права отдѣльнымъ лицамъ даже въ потомственное ихъ пользованіе. Такова между прочимъ было право на эксплуатацію нееврейскихъ имуществъ, выдававшееся отъ кагала евреямъ подъ названіемъ «*жазак*» (¹). Объ этомъ интересномъ правѣ находится подъ № 32 универсалъ скарбовой комиссіи по поводу пересмотра разныхъ споровъ и жалобъ. Вотъ содержаніе этого документа.

Скарбовая комиссія, приступивши къ разсмотрѣнію разныхъ жалобъ, внесенныхъ въ ея книги, вполне убѣдилась въ существованіи съ давнихъ поръ зловерднаго постановленія кагаловъ в. кн. Литовскаго, на основаніи котораго извѣстная часть обывательскихъ корчемъ привлекается къ уплатѣ *какого-то жазак* евреями, предъявляющими на него свои потомственныя права, выраженные въ письменной формѣ; право это обременяетъ не только корчмы, но вторгается и въ обывательскія имѣнія, ослабляетъ достоинство мѣстной власти и возвышаетъ значеніе еврейской автономіи. Оно удаляетъ жидовъ отъ аренды корчемъ, предназначенныхъ для осуществленія этого права, и чрезъ это приводитъ ихъ къ упадку и совершенному разоренію, а обывателей къ большому убытку. Вслѣдствіе этого скарбовая комиссія уничтожаетъ это право, какъ зловердное для экономіи цѣлаго края, и предписываетъ всѣмъ евреямъ, имѣющимъ письменныя виды на него, представить ихъ въ подлежащія мѣста для уничтоженія; на непокорныхъ же налагаетъ наказаніе—годичное тюремное заключеніе и 1,000 гривенъ штрафу.

Таковы были кагалныя права евреевъ, какъ членовъ независимой и вполне свободной еврейской корпораціи. Конечно, мы далеки отъ мысли, чтобы сказанное нами объ этомъ предметѣ заключало въ себѣ болѣе или менѣе подробный перечень этихъ

(¹) Въ *Книжѣ Кагала*, изданной г. Брамааномъ, подробно разъясняется значеніе какъ этого кагалнаго права, такъ и другаго, сходнаго съ нимъ, подъ названіемъ: «*мероніе*». См. Книга Кагала, примѣчаніе V, стр. XXI—XXX.

правъ: мы передаемъ только тѣ свѣденія, которыя заключаются въ напечатанномъ теперь *пятомъ* томѣ актовъ.

Пользуясь такими двойными правами и преимуществами, евреи исподоволь и стали расселяться въ предѣлахъ в. кн. Литовскаго, занимая мѣста, *предназначенныя для этой цѣли древнѣйшими раввинами*. Мѣста эти, какъ мы уже замѣтили выше, были по преимуществу магдебургскія. При появленіи ихъ, христіанскія народонаселенія—горожане и крестьяне встрѣчали ихъ очень враждебно. Противъ евреевъ распускались толки объ употребленіи ими въ пасхальныхъ опрѣснокахъ христіанской крови, о зарѣзываніи христіанскихъ дѣтей и о злоупотребленіяхъ дарами святой Евхаристіи. Хотя толки эти и навѣяны были къ намъ съ запада, тѣмъ не менѣе они припелись по сердцу и западно-русскимъ христіанамъ и составляли весьма серьезную преграду къ непосредственному обличенію съ ними жидовъ. Подъ вліяніемъ ихъ совершались религіозныя преслѣдованія жидовъ, сопровождавшіяся нерѣдко убійствами. Въ огражденіе жидовъ отъ такихъ преслѣдованій еще в. кн. Витовтомъ постановленъ былъ особый законъ, чтобы такія преступленія были доказываемы *тремя жидами и тремя христіанами*, а въ случаѣ несправедливости обвиненія, чтобы обвинитель подвергался смертной казни ¹⁾. Король Сигизмундъ Августъ, по поводу убійства жидовъ въ Бѣльскѣ, въ 1564 году, постановилъ, чтобы такія дѣла *судились только на вальныхъ сеймахъ въ присутствіи всѣхъ чиновъ рѣчи-посполитой*; жида же, обвиняемые въ пролитіи христіанской крови и злоупотребленіи святой Евхаристіею, чтобы отдавались на поруки двухъ жидовъ вперёдъ до востребованія ихъ въ судъ ²⁾. Это же постановленіе было подтверждено и королемъ Стефаномъ Баторіемъ въ 1576 году особою привилегіей ³⁾. По этому же дѣлу находится подъ № 516 и письмо Кармелитскаго генерала изъ Рима отъ 1680 года, опровергающее предубѣжденіе черни противъ жидовъ въ совершеніи ими вышеупомянутыхъ преступленій ⁴⁾. Не смотря на такое строгое отношеніе къ религіознымъ предубѣжденіямъ христіанъ противъ жидовъ высшей законодательной власти, предубѣжденія эти сохранились до позднѣйшей поры. Подъ № 452 находится по этому же дѣлу посвидѣтельствованіе вознаго о замученномъ жидами сынѣ Бодненскаго райцы Лукашевича. Вотъ эта резація: «Я, генераль Брестскаго воеводства, заявляю этимъ моимъ листомъ, что въ настоящемъ 1698 году, вмѣстѣ со стороною шляхтой, будучи приглашенъ дѣльнымъ магистратомъ Бодненскимъ для освидѣтельствованія мертваго тѣла—сына Бодненскаго райцы, тирански и немилосердно убитаго жидами, всегда жаждущими христіанской крови,—я осматривалъ оное вмѣстѣ со стороною шляхтой и видѣлъ: возлѣ ушей на головѣ три раны, сдѣланныя ножомъ; возлѣ лѣваго уха тоже три

¹⁾ См. т. V., стр. 136.

²⁾ См. тамъ же, стр. 217.

³⁾ См. тамъ же, стр. 220—222.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 230—231.

раны, какъ видно проколотыя ножомъ; правое око вырвано; затылокъ вырѣзанъ; все тѣло по направленію жилъ изранено; на плечахъ, бокахъ и груди испорото штыхами (острыми гвоздями); пяты совершенно обрѣзаны такъ, что показать раны трудно. Согласно съ государственными законами я возилъ его по всѣмъ четыремъ сторонамъ мѣстечка и повторялъ обвиненія мѣщанъ на жидовъ Кюденскихъ, Брестскихъ и другихъ, лучше извѣстныхъ Кюденскому, Брестскому и другимъ кагаламъ».....¹⁾ Что касается населеній крестьянскихъ, то они въ своихъ религіозныхъ предубѣжденіяхъ заходили еще дальше городскихъ; они видѣли въ жидяхъ *чародѣевъ*, достойныхъ сожженія на костре, и сожигали ихъ въ дѣйствительности. Подъ № 506 находится универсалъ короля Михаила отъ 1671 года гродскимъ и магдебургскимъ властямъ по поводу сожженія жидовъ въ Новогородкѣ, чтобы онѣ приняли мѣры къ устраненію такихъ безпорядковъ въ средѣ простаго народа и всякія дѣла о чародѣйствахъ разрѣшали бы судебнымъ порядкомъ²⁾.

Общая религіозная нелюбовь христіанъ къ жидамъ не ограничивалась впрочемъ только такими толками и дѣйствіями; она выразилась отчасти и въ законодательствѣ рѣчи-посполитой о воспрещеніи жидамъ держать у себя слугъ христіанъ. Постановленіе это, обязанное своимъ происхожденіемъ по преимуществу духовенству, состоялось въ 1565 году на сеймѣ и было подтверждаемо какъ королями, такъ и позднѣйшими сеймовыми конституціями. Подъ № 487 находится по сему дѣлу универсалъ короля Яна Казимира отъ 1663 года, въ которомъ онъ предписываетъ всѣмъ жидамъ в. кн. Литовскаго немедленно отправить отъ себя слугъ христіанъ и на будущее время не принимать ихъ къ себѣ ни подъ какимъ видомъ³⁾. Впрочемъ законоположеніе это было отмѣнено въ 1670 году королемъ Михаиломъ, который объяснилъ смыслъ конституціи и предшествовавшихъ королевскихъ распоряженій такъ: что жида не имѣютъ права держать у себя только *голичныхъ* слугъ изъ христіанъ; *поденныхъ же и мѣсячныхъ* могутъ⁴⁾.

Гораздо важнѣе была борьба городскихъ сословій съ жидами изъ-за обладанія торговлею и промышленностію, такъ какъ отъ исхода ея зависѣла не только частная жизнь самихъ горожанъ, но и экономическая жизнь всего края. Въ сожалѣнію въ актовыхъ книгахъ встрѣчается очень немного документовъ, относящихся къ этому важному вопросу, особенно древнѣйшихъ; напечатанные въ настоящемъ томѣ относятся къ XVI, XVII и XVIII ст. Пробѣлъ этотъ впрочемъ отчасти пополнится документами извлеченными изъ книгъ магистратскихъ, которые будутъ напечатаны въ слѣдующихъ изданіяхъ Комиссіи. Въ настоящемъ V томѣ къ вопросу этому относятся документы, напечатанные подъ №№ 422, 432, 474, 493, 4, 7, 12, 16, 17, 18, 19, 20 и 30.

¹⁾ Сл. т. V., стр. 83—84.

²⁾ См. тамъ же, стр. 203—204.

³⁾ Сл. тамъ же, стр. 171.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 195.

На основаніи свѣденій, заключающихся въ этихъ актахъ, можно судить только съ большею ясностію о результатахъ этой борьбы въ извѣстныхъ мѣстахъ и съ меньшею — о началѣ ея и послѣдовательномъ развитіи.

Не прибѣгая къ преждевременнымъ обобщеніямъ и выводамъ изъ напечатанныхъ здѣсь актовъ, мы укажемъ только на главнѣйшія изъ нихъ, а именно на тѣ, въ которыхъ проявляется въ большей или меньшей мѣрѣ характеръ и направленіе этой борьбы.

Теперь мы считаемъ возможнымъ только замѣтить, что борьба эта началась и производилась при самыхъ неблагоприятныхъ условіяхъ для горожанъ. На сторонѣ евреевъ были королевскія привилегіи, въ нѣкоторыхъ отношеніяхъ предоставлявшія имъ большія права, нежели таковыя же привилегіи горожанамъ. Евреямъ напр. напередъ разрѣшалось и строить и возобновлять и починять свои синагоги; а горожанамъ, въ особенности православнымъ, права возобновлять и строить церкви не было дано иначе, какъ съ особаго разрѣшенія королей. Евреи были уволены отъ подсудности магдебургин, а начиная съ Сигизмунда III-го — и отъ зависимости отъ цеховъ, что не могло не стозваться вредными послѣдствіями для горожанъ, такъ какъ въ спорахъ своихъ эти послѣдніе не всегда рѣшались обращаться къ гродскому, или задворному королевскому суду, а мирились съ жидами и заключали съ ними разные *угодливыя листы*, въ большей или меньшей мѣрѣ вредные для себя и для правильного развитія городской жизни. На сторонѣ евреевъ всегда былъ кагалъ, члены котораго имѣли не только доступъ, но и вліяніе капиталистовъ на короля, магнатовъ и шляхту. По сему на сторонѣ евреевъ были и короли, хранившіе ихъ подъ своей непосредственной протекціей, и магнаты, вступавшіе съ ними въ денежные сдѣлки, и шляхта, всегда кичливо относившаяся къ горожанамъ и въ каждой почти инструкціи требовавшая возобновленія извѣстнаго закона: «*lex sumptuaria*». На сторонѣ евреевъ были также и предержавшія власти, въ рукахъ которыхъ находилась администрація государственной экономіи, оказывавшія явное предпочтеніе жидамъ предъ горожанами въ дѣлахъ экономическихъ. Наконецъ на сторонѣ евреевъ была и безнаказанность за всѣ тѣ неразборчивыя средства, насилія, обманы, влявничества, которыми они не брезгали для осуществленія своихъ цѣлей не только по отношенію къ горожанамъ, но и къ представителямъ власти и шляхетству. Относительно этого послѣдняго преимущества жидовъ предъ христіанами мы укажемъ между прочимъ на слѣдующіе документы:

Подъ № 428 находится посвидѣтельство вознаго о самоуправномъ заключеніи жидами въ тюрьму слугъ Андреевскаго ¹⁾. Подъ № 8 находится жалоба администраторовъ Городненскаго повѣта на Городненскихъ школьниковъ по слѣдующему случаю: «Кагалъные старшины, говорится въ этой жалобѣ, не довольствуясь тѣмъ, что самоуправно распоряжаются акцизными сборами для своихъ частныхъ цѣлей, состави-

¹⁾ См. т. V, стр. 16—17.

ли еще заговоръ въ своей школѣ (синагогѣ) и приказали оповѣстить всѣхъ шингарей, чтобы ни одинъ изъ нихъ не осмѣлился входить въ сношенія съ вышепомянутыми администраторами; объ этомъ подана послѣдними протестація 13-го Февраля. Не довольствуясь этимъ, а напротивъ того придерживаясь своего завятаго упорства, злости и преступности, когда администраторы, на основаніи декрета скарбовыхъ судовъ, выслали арендаторовъ чоповаго—Франциска Павловича и Кушеля Литмановича, для составленія описей шинговъ, винокурень, подваловъ, пивницъ, то вышепомянутые жида, собравши толпу жидовъ изъ всякой сволочи—бѣглыхъ и семерниговъ, стали на Замковой улицѣ и объявили, что они не позволятъ производить ревизіи, а если кто изъ нихъ полѣзетъ въ подвалъ, въ которомъ они секретно перегоняютъ вино на алембикахъ, то тому достанется по головѣ палкой; что тарифъ, назначенный воеводствомъ, они бросятъ администраторамъ въ очи. Какое имъ дѣло до нашихъ частныхъ распоряжковъ? Они хотѣли было поймать Кушеля Литмановича (жида), но тотъ бѣжалъ; тѣмъ не менѣе они пообѣщали выключить его изъ кагала и принять такія мѣры, чтобы его больше не было въ городѣ. А что касается до частныхъ распоряжковъ этихъ нѣсколькихъ старшинъ, то они таковы, что подъ вліяніемъ ихъ, не только погибли уже христіане—шингари, но обнищало и еврейство, жалующееся на нихъ по секрету и подчиняющееся имъ только изъ страха предъ старшинами, которые осудятъ всякого, какъ хотятъ, и назначатъ какую угодно подать. Не довольствуясь и этимъ, когда арендаторъ Павловичъ вошелъ въ домъ жида Мейера Юзелевича, перегонявшаго по секрету съ субботы на воскресенье водку, то этотъ жидъ подговорилъ квартировавшаго у него сержанта надѣлать шуму (hałas) и избить Павловича; вслѣдствіе чего сержантъ напалъ на него съ саблей, а жидъ Мейеръ съ палкой и такъ избили его, что тотъ на силу ушелъ. Для большаго еще издѣвательства надъ администраторами, они приказали посрывать ихъ объявленія (универсалы), что и исполнено было жидомъ Юсіемъ Вольфовичемъ. Вслѣдствіе такого бунта шингари не могли объявлять администраторамъ о своихъ недонмакахъ и необъявляли; а кагалыные старшины, курия вино денно и ночью, имѣютъ полные подвалы, но говорятъ, что это остатки еще отъ прошлыхъ лѣтъ; другимъ же курить не позволяютъ. Очевидно, что это показаніе ихъ есть только одна анимозія.» Вслѣдствіе всего вышесказаннаго, администраторы Городненскаго повѣта и подали въ гродскій судъ свой протестъ съ цѣлію дать этому дѣлу дальнѣйшее движеніе ¹⁾. Подъ № 9 находится уноминальный листъ короля Августа II-го Городненскому кагалу, чтобы онъ пересталъ клязничать на Городненскаго старосту Котовича, и вмѣстѣ предписаніе лишить раввинскаго достоинства Зельмана и Файвиша, которымъ принадлежитъ починъ въ этомъ дѣлѣ ²⁾. Подъ № 14 находится чрезвычайно интересный универсалъ Городненскому кагалу генеральнаго администратора королевскихъ лѣсничествъ Осо-

¹⁾ См. т. V., стр. 289—290.

²⁾ См. тамъ же, стр. 290—291.

линскаго, по поводу разныхъ злоупотребленій жидовъ и ихъ кагалныхъ старшинъ. Мы приведемъ его въ сображеніи. Въ началѣ универсала Осолинскій указываетъ Городненскому кагалу на незаконное избраніе ими двухъ раввиновъ, одного въ Городнѣ, другого въ Индурѣ, которыхъ онъ укрываетъ; указываетъ на чрезмѣрные и незаконные кагалныя поборы съ бѣдныхъ жидовъ, не могущихъ чрезъ это уплачивать слѣдуемыхъ съ нихъ скарбовыхъ податей и требуетъ низложенія первыхъ и устраненія вторыхъ. Далѣе онъ указываетъ Городненскому кагалу на беззаконный поступокъ его съ жидомъ Шмойлоу Абрамовичемъ. «Такъ какъ жидъ этотъ находится подъ моею юрисдикціей, пишетъ Осолинскій, и поселился въ Городнѣ по моему приказанію, то вы, благодаря вашей злости и жидовской зависти, изобрѣли какой-то предлогъ, обжаловали его въ своихъ жидовскихъ судахъ и безъ вѣдома града не только лишили его чести и славы, но еще на зло моей юрисдикціи, отняли у него все имущество и раздѣлили между собой.» Осолинскій предписываетъ кагалу возвратить ограбленному жиду Шмойлу и его имущество и честь, подъ страхомъ уплаты 2,000 талеровъ штрафа. Далѣе онъ указываетъ, что жида живущіе въ предмѣстьяхъ и фольваркахъ города Городна, не смотря на большіе барыши отъ торговли, не несутъ никакихъ городскихъ повинностей: вслѣдствіе этого онъ предписываетъ кагалу взимать и съ нихъ пропорціональную часть податей и передавать ихъ куда слѣдуетъ для возобновленія городской ратуши, *«которая пустыремъ стоитъ уже отъ немалого времени.»* Указываетъ наконецъ на самоуправство жида Зельмана Берковича, который, во время постройки своей крамницы, осмѣлился уничтожить городской водопроводъ, и приказываетъ своей юрисдикціи собрать по этому дѣлу для будущей скарбовой комиссіи самыя подробныя свѣденія, какъ о времени возникновенія этого водопровода, такъ и о причинахъ, по которымъ уничтожилъ его жидъ Зельманъ Берковичъ. Затѣмъ предписываетъ своей юрисдикціи позаботиться объ устройствѣ колодца для воды и о мощеніи улицъ ¹⁾.

Относительно борьбы горожанъ съ жидами, мы приведемъ здѣсь три документа подъ №№ 4, 12 и 30. Изъ нихъ два относятся къ городу Городнѣ, а третій къ г. Пинску.

Въ первомъ документѣ заключается судебное опредѣленіе Городненскаго градскаго суда по поводу жалобъ Городненскихъ мѣщанъ на жидовъ ремесленниковъ въ уклоненіи послѣднихъ отъ уплаты цеховыхъ повинностей. Процессъ начатъ былъ мѣщанами. Они предъявили свои привилегіи и реязцію вознаго, въ которой между прочимъ значилось, что мѣщане заключили съ жидами *угоду*; вслѣдствіе этого они требовали, чтобы жида показали имъ свой угодливый листъ.

На это жида заявили, что этотъ искъ совершенно напрасенъ, такъ какъ онъ давно уже законченъ и успокоенъ угодливымъ листомъ, въ которомъ и обозначены ихъ повинности цеху. Листъ этотъ былъ слѣдующій:

«1654 года, 20 Мая, явившись въ магистратъ славетные Иванъ Зелепуга, Александръ Лышковскій, Станиславъ Осинскій, Александръ Картовскій — старшины портня-

¹⁾ См. т. V, стр. 307—309.

жескаго цеха и другіе мастера и братья этого цѣха, подали и признали свой добровольный угодливый листъ, съ подписью рукъ людей достойныхъ и приложеніемъ цеховой печати.

«Мы привлекли было къ отвѣту жидовъ—портныхъ, скорняковъ и крамарей, занимающихся портняжествомъ, въ томъ, что жида портные, скорняки не хотятъ уже нѣсколько десятковъ лѣтъ подчиняться христіанскому Городненскому цеху. Въ доказательство своихъ правъ мы предъявляли старостѣ: привилегію славной памяти короля Стефана Баторія отъ 1579 года; подтвержденіе этой же привилегіи королемъ Сигизмундомъ III-мъ въ 1622 году; этой же привилегіи подтвержденіе королемъ Яномъ Казимиромъ въ 1649 году. Въ этихъ привилегіяхъ значится, что всѣ портные, проживающіе въ Городнѣ или его фольваркахъ, на духовныхъ земляхъ или свѣтскихъ, должны подчиняться портняжескому цеху. При этомъ предъявляли и особый листъ короля Яна Казимира къ Городненскому старостѣ, въ которомъ говорится, чтобы и жида—портные также подчинялись Городненскому цеху.

Въ свою очередь жида, защищаясь отъ требованія мѣщанъ, заявили, что права, выраженные въ привилегіяхъ, должны относиться къ лицамъ *иной націи*, что такъ какъ ни въ одномъ изъ нихъ не выражено *прямо*, чтобы цеху подчинялись *жида*; привилегіи же короля Яна Казимира есть документъ подложный. Въ подтвержденіе сего они предъявили: привилегію Сигизмунда III-го отъ 1629 года, въ которой между прочимъ говорится: *«ремесленники жида имѣютъ право заниматься ремеслами, какими кто изъ нихъ знаетъ, а цехамъ подчиняться не должны»*; привилегію Владислава IV-го отъ 1634 года; Яна Казимира отъ 1649 года, въ которой заключается подтвержденіе привилегій предыдущихъ.

«Староста, выслушавши наши обоюдныя жалобы, заключилъ, что *тутъ между привилегіями сприва* (разнорѣчіе) и предложилъ намъ обратиться къ королю.

«*Но мы, видя, что такое дѣло приведетъ насъ къ большимъ хлопотамъ и издержкамъ*, не желая также ссориться, а жить съ жидами пососѣдски, заключили между собой обоюдную вѣчную угоду. Угода эта заключала въ себѣ слѣдующія условія: ремесленники жида: портные, скорняки и крамары обязываются ежегодно вносить въ цеховую казну по 6 злотыхъ наличныхъ денегъ и по 2 ф. пороху. Отдавши эту повинность, жидамъ разрѣшается заниматься портняжествомъ, скорнячествомъ и шапочничествомъ, торговать своими издѣліями въ лавкахъ, на дому и ходя по рынку. При этомъ разрѣшается имъ также держать товарища христіанина, но только съ условіемъ, чтобы во время срочной работы его можно было приглашать къ себѣ христіанскимъ мастерамъ поочередно, и чтобы онъ вносилъ установленную плату въ цеховую казну; цехъ обязывается выдавать такому товарищу установленный видъ. Жида увольняются также отъ другихъ цеховыхъ складчинъ, отъ свѣчей на олтарь и отъ участія въ цеховой хоругви во время похоронъ умершихъ. Христіанская челядь, находящаяся въ услуженіи у жидовъ, не должна подчиняться цеху. Ремесленники жида освобождаются и отъ

подсудности цеху, развѣ только въ случаѣ порчи жидомъ какой-либо христіанской работы; въ такомъ случаѣ будутъ приглашаться въ цехъ старшіе ремесленники изъ жидовъ и совмѣстно съ христіанами обсуждать это дѣло. Въ случаѣ же нарушенія кторюю либо изъ сторонъ этой угоды, нами-ли, или нашими потомками,— виновные должны будутъ подвергнуться штрафу въ 200 литовскихъ копѣ, изъ нихъ 100 копѣ должны будутъ отойти тому суду, въ которомъ будутъ судиться жидаы, а другія 100 копѣ — жидамъ. При этомъ мы обязываемся заплатить жидамъ и за другія безпокойства; а заплативши, угоду настоящую сохранять въ полной силѣ, и не только мы, но и наши потомки.»

Показавши эти документы, жидаы потребовали съ мѣщанъ уплаты заруки и другихъ штрафовъ, выраженныхъ въ ихъ угодлимомъ листѣ.

На это требованіе цеховые старшины христіане заявили, что они ничего не знали о существованіи такого документа и просили увольненія ихъ отъ уплаты такой заруки; но при этомъ они добились, чтобы жидаы исправно вносили въ цеховую казну слѣдующія съ нихъ по этому же документу деньги.

Подстароста, выслушавши обѣ стороны, постановилъ: мѣщанъ, въ видахъ особой къ нимъ милости, отъ заруки освободить, а жидовъ оставить при ихъ привилегіяхъ и правахъ ¹⁾.

Споръ этотъ происходилъ 1706 году. Затѣмъ онъ возобновленъ былъ въ 1713 году, но уже отъ имени всего магистрата. Этотъ вторичный споръ по поводу разныхъ злоупотребленій жидовъ, вслѣдствіе неявки на судъ послѣднихъ, былъ рѣшенъ *городскимъ судомъ* въ пользу мѣщанъ. Затѣмъ онъ опять возобновился въ 1727 году жалобами съ обѣихъ сторонъ и продолжался до 1730 года. Въ этомъ году жидаы получили отъ короля Августа II-го охранный листъ въ защиту отъ нападѣній магистрата. Въ 1732 г. опять выступили съ жалобами жидаы шинкари на христіанъ— шинкарей, а въ 1733 году христіане шинкары на жидовъ шинкарей; послѣдніе требовали перемѣны въ составѣ акцизнаго управленія, находившагося исключительно въ рукахъ жидовъ. Затѣмъ опять споръ возобновился въ 1744 году. Мы укажемъ здѣсь на предметы этого спора подлинными словами послѣдняго документа, заключающаго въ себѣ повтореніе предыдущихъ жалобъ: «обжалованные невѣрные жидаы, говорится въ этомъ документѣ, не подчиняясь правамъ и привилегіямъ, дарованнымъ городу Городиѣ отъ найяснѣйшихъ королей, и подтвержденнымъ сеймовыми конституціями, напротивъ того, легко относясь къ общественнымъ законамъ и сеймовымъ конституціямъ, явно сопротивляются имъ и поступаютъ наперекоръ съ упрямствомъ и вольничаньемъ. Такъ они всегда уничтожаютъ справедливые вѣсы, мѣры, локти, которые устанавливаетъ и выдаетъ имъ магистратъ, а мѣрятъ и вѣсятъ своими *покутными* мѣрами и вѣсами, гораздо большими противъ городскихъ съ обманомъ и обидою для бѣдныхъ людей; опережаютъ христіанъ предъ девятымъ часомъ и скупаютъ всякіе продукты, поднимая на нихъ цѣны и такимъ образомъ портятъ обы-

¹⁾ См. т. V, стр. 279—283.

кновенные торги; своею *покутною* торговлей наносятъ ущербъ городскимъ доходамъ; вѣсать своими фальшивыми вѣсами коренія и другіе предметы; локти, выданные имъ изъ ратуши подъ печатями, пообрѣзали для болѣе скупой мѣры, отпускаютъ по нимъ свои товары и обманываютъ народъ. Когда магистратъ, принаравливаясь къ цѣнамъ на хлѣбъ, назначаетъ акцизы, устанавливаетъ мѣру, и оповѣщаетъ объ этомъ горожанъ, то обжалованные невѣрные жида, наперекоръ такимъ распоряженіямъ, не только курятъ вино по своей волѣ, но назначаютъ еще произвольныя цѣны и мѣры и продаютъ его, какъ вздумается. Укрываютъ у себя людей *люзныхъ* (праздношатающихся) безъ оповѣщенія о томъ мѣстнаго уряда; сманиваютъ къ себѣ челядь, надбавляя цѣны, чего не позволяютъ имъ государственные законы. Не платятъ чиншу со своихъ лавокъ уже болѣе 20 лѣтъ, всего 12,000 злотыхъ, и не хотятъ платить, не смотря на то, что пользуются отъ нихъ доходами. Не дѣлаютъ предъ своими домами и лавками мостовыхъ; старыхъ выстроенныхъ городомъ, не чистятъ, да еще засоряютъ сметемъ. Запрещаютъ христіанамъ заниматься торговлей и шинками. Въ добавокъ къ этому выдумали еще двѣ кабихъ-то части доходовъ, слѣдуемыхъ съ города, и намѣрены позывать его къ уплатѣ оныхъ. Когда магистратъ приступилъ къ починкѣ ратуши и началъ ломать лавочки, незаконно пристроенныя къ ней тыломъ, безъ вѣдома магистрата и съ порчей ратушнаго зданія, то обжалованные жида запретили это дѣлать, поразгонявши каменщиковъ кирпичами и камнями. И когда появился туда бургомистръ Войтѣхъ Цѣхлевичъ, то жида обступили его съ крикомъ и гамомъ и хотѣли убить его, такъ что на силу высвободили его каменщики. Вслѣдствіе этого ратушное зданіе стоитъ и до сихъ поръ пустыремъ, а обжалованные жида, живущіе всегда въ грязи (*in deformitate*), изъ зависти къ магистрату, прибѣгая къ панскимъ протекціямъ, противодействуютъ возобновленію его всяческими средствами. Они открыли по срединѣ стараго рынка 7 торговыхъ мѣстъ, и при содѣйствіи пановъ стремятся къ разложенію города и разоренію обывателей. Есть еще и другія обиды и несносный вредъ, нанесенные жидами городу въ разныя времена. По этому Городенскій магистратъ отъ имени всѣхъ мѣщанъ христіанъ требуетъ у суда уничтоженія всѣхъ вышеприведенныхъ злоупотребленій со стороны жидовъ и равномѣрнаго за нихъ наказанія; а также и уничтоженія *всѣхъ документовъ и правъ, выхлопотанныхъ жидами во вредъ городу и вознагражденія его за весь убытокъ, понесенный имъ чрезъ жидовъ и отъ жидовъ въ разное время* ¹⁾.

Еще въ болѣе яркомъ свѣтѣ представляетъ злоупотребленія жидовъ съ ихъ послѣдствіями документъ подъ № 12. Мы приведемъ его здѣсь цѣлкомъ въ переводѣ.

«1717 года, 11-го Сентября, торжественно протестовалъ Осипъ Плясковскій, какъ присяжный ландвойтъ г. Пинска, отъ имени убогихъ его христіанъ, которые живутъ не торговлей, а *трудами рукъ своихъ*, противъ невѣрныхъ жидовъ этого же города—

¹⁾ См. т. V, стр. 337—339.

и въ частности противъ школьника Аарона, возмутителя христіанской невинности, слѣдующимъ образомъ:

«Городъ Пинскъ еще со временъ короля Стефана Баторія получилъ привилегію на магдебургскія права, по примѣру другихъ городовъ Короны и в. кн. Литовскаго, выданную въ Милейчицахъ въ 1581 году. Привилегію эту подтвердилъ король Сигизмундъ III-й въ 1589 году въ Вильнѣ, а Владиславъ IV-й—въ 1633 году въ Краковѣ. Этотъ же послѣдній король благоволилъ еще даровать городу мельницу, воскобойню, вѣсы, мѣры, свободное избраніе войта; жидамъ же, которые имѣли тогда только 18 домовъ, запретилъ приобрѣтать новые плацы, приказавши имъ въ то же время нести и городскія повинности; благоволилъ также даровать и другія льготы на размноженіе христіанства. Всѣ эти права и привилегіи города Пинска были подтверждены и послѣдующими королями: Яномъ Казиміромъ въ 1650 году, Михаиломъ, Яномъ III-мъ и Августомъ II-мъ. Злоставные жидаы, зная что эти привилегіи были подтверждены и сеймовыми конституціями въ 1641 году и 1661 году (fol. 30); зная также и о другихъ конституціяхъ, для нихъ непригодныхъ, а именно: о конституціи 1588 г. (fol. 490), запрещающей имъ предупреждать христіанъ въ покупкѣ разныхъ товаровъ и продуктовъ; о таковой же конституціи 1662 г. (fol. 28); о конституціи 1565 года (fol. 98) запрещающей имъ укрывать у себя христіанскую челядь,—они тѣмъ не менѣе извратили ихъ въ самыхъ основаніяхъ и разными *штучками* привели христіанъ на край гибели, такъ что теперь жидаы завладѣли чуть-ли не всѣми домами и плацами христіанъ, даже цеховыми—портныхъ, скорняковъ, кузнецовъ, рѣзниковъ и сапожниковъ, подъ видомъ купли. Въ каждомъ домѣ они *покутно* прячутъ мѣры, за что въ прежнія времена они платили ратушѣ по 40 золотыхъ въ годъ; но теперь уже не платятъ болѣе 20 лѣтъ. Они взяли на себя аренду съ давнихъ поръ и когда въ 1660 г. убогіе магдебуржцы выстроили одну будку для продажи водки въ пользу ратуши, то они уничтожили и ее, взявши на кагаль съ платою по 30 золотыхъ въ годъ, въ чемъ и выдали свои записи, но денегъ до сихъ поръ не платятъ. Кромѣ этого они еще произносятъ мѣщанамъ и ландвойту угрозы и приводятъ ихъ въ исполненіе, какъ это они сдѣлали въ 1706 году, во время шведскаго нашествія, сохранивши свои дома, а христіанскія не защитивши отъ разоренія. Когда было это несчастіе въ Пинскѣ, тогда сгорѣли и разные документы мѣщанъ, заключавшіе въ себѣ данныя для обвиненія жидовъ; сохранился только небольшой ящикъ съ привилегіями, которыя и будутъ предъявлены суду. Далѣе. Когда республика, за знаменитыя заслуги Дольскаго маршалка в. кн. Литовскаго, учинила либертацію плацовъ, земель, мельницы и луговъ, то изъ 299 абьюратовыхъ дворовъ 1667 года, въ 1690 году оказалось только 15, благодаря опять таки насиліямъ и давленіямъ жидовъ; убогіе же христіане, живущіе трудами своихъ рукъ и неимѣщіе никакой торговли, разбѣжались частію въ привилегированное мѣстечко Каролинъ, частію же къ духовенству и обывателямъ, содержащимъ ихъ изъ милости. И когда Плясковскій, по долгу своей присяги, неоднократно добиваясь, чтобы съ

остальныхъ христіанъ, остающихся въ городѣ, не взыскивали гиберны за отшедшихъ, получилъ наконецъ соглашеніе комиссіи съ собственноручной помѣткой регента; сколько должны платить жидаы и сколько христіане, и затѣмъ подалъ репартицію полку, расположенному въ Пинскѣ; то жидаы, *ненасытныя крови христіанской, придерживаясь своей профессіи, — какъ можно болѣе вредитъ христіанамъ*, сейчасъ же позвали въ судъ какъ Пинскаго ловчаго, такъ и христіанъ, въ томъ предположеніи, что христіане, по случаю сожженія ихъ документовъ, не въ состояніи будутъ такъ скоро приготовиться къ отвѣту и такимъ образомъ дадутъ средства жидамъ возложить на нихъ еще большія тягости. Вслѣдствіе этого Пинскій ловчій, желая не только сохранить репартицію, поданную имъ жолнерамъ, но еще взыскать съ жидаовъ старый долгъ, слѣдующій съ нихъ на починку ратуши съ 1660 года по 30 зл. въ годъ, а всего за 57 лѣтъ — 1,740 злотыхъ (должно быть 1,710), а равно обезопасить городъ и на будущее время, чтобы не пропадалъ ни этотъ долгъ, ни за помѣрное въ размѣрѣ 800 злот. (считая по 40 зл. въ теченіи 20 лѣтъ); желая также добиться, чтобы жидаы не смѣли употреблять своихъ *покутныхъ мѣръ*, укрывать христіанской челяди, предупреждать христіанъ въ покункѣ товаровъ и продуктовъ, а равно *стѣснять и захватывать подъ свои дворы городскихъ улицъ, пріобрѣтать плацы и строить дома безъ вѣдома города* просить гродскій судъ принять эту манифестацію въ свои книги.»¹⁾

До какой степени простирались иногда требованія евреевъ, можно видѣть изъ документа подъ № 20, въ которомъ между прочимъ жидаы просятъ гетмана в. кн. Литовскаго:

1) удалить со службы Волковыйскаго намѣстника Дановскаго за то, что онъ не исполнилъ декрета Мошинскаго; въ противномъ же случаѣ они евреи угрожаютъ разбѣжаться; 2) запретить Волковыйскому плебану какъ держать безошлинно 2 корчмы, такъ и не пускать христіанъ въ жидаовскіе шинки; 3) уволить жидаовъ отъ дорожныхъ повинностей, починки мельницъ и плотинъ, принадлежащихъ двору. За исполненіе этихъ и другихъ просьбъ, жидаы обѣщаютъ молить Бога о его здоровьѣ²⁾.

Подъ № 486 и 490 находятся двѣ баниціи, подтвержденныя королемъ Яномъ Казиміромъ, — первая по дѣлу Витебскихъ жидаовъ съ женой референдарія в. кн. Литовскаго Анной Сапѣжиной Нарушевичевой и вторая — Пинскаго жида Натановича съ Пинскою же стольниковой Богумилою Терлецкой о неуплатѣ ими долговъ. Первая должница отреклась отъ уплаты 56,005 злотыхъ и не позволила произвести *отправы* надъ ея имѣніями, вторая отъ уплаты 69,205 злотыхъ³⁾.

Вотъ перечень льготъ, которыми воспользовались Брестскіе евреи съ 1577 года по 1713 г., т. е. въ теченіи 136 лѣтъ.

Въ 1577 году они были уволены королемъ Стефаномъ Баторіемъ отъ пода-

¹⁾ См. т. V, стр. 295—297.

²⁾ См. тамъ же, стр. 317—318.

³⁾ См. тамъ же, стр. 169—170, 176—178.

тей на *четыре* года ¹⁾); въ 1615 году королемъ Сигизмундомъ III-мъ отъ квартированія въ ихъ домахъ пріѣзжающей на сеймики шляхты и вообще христіанъ ²⁾); въ 1661 году были уволены королемъ Яномъ Казиміромъ отъ войсковыхъ повинностей ³⁾); въ этомъ же году и этимъ же королемъ—отъ всѣхъ податей и пошлинъ на *четыре* года ⁴⁾); въ этомъ же году и этимъ же королемъ дарованъ былъ Брестскимъ жидамъ желѣзный листъ, по которому они увольнялись отъ уплаты долговъ на *три* года ⁵⁾); въ 1662 году этимъ же королемъ были уменьшены имъ подати, назначенныя скарбовой комиссіей ⁶⁾); въ 1663 году листомъ Брестскаго судьи были уволены отъ купеческой подати, называвшейся *donativum* ⁷⁾); въ 1665 году универсаломъ гетмана в. кн. Литовскаго уволены были вмѣстѣ съ мѣщанами отъ войсковыхъ повинностей ⁸⁾); въ 1666 году универсаломъ Яна Казиміра—отъ той же войсковой повинности ⁹⁾); въ 1667 году универсаломъ того же короля—отъ тѣхъ же войсковыхъ повинностей ¹⁰⁾); въ 1669 году, листомъ кн. Радивила были уволены отъ участія въ работахъ при устройствѣ крѣпости ¹¹⁾); въ 1670 году универсаломъ короля Михаила отъ недоимокъ подати, называвшейся *поворотнымъ* ¹²⁾); въ 1671 году универсаломъ того же короля были подтверждены права евреевъ на поземельное владѣніе ¹³⁾); въ 1681 году королемъ Яномъ III-мъ была выдана привилегія на уничтоженіе люстраціи, выданной *ad male narrata* изъ королевской канцеляріи ¹⁴⁾); въ 1686 году универсаломъ Яна Казиміра Сацѣги были уволены отъ войсковыхъ повинностей на *три* года; въ 1713 году королемъ Августомъ II-мъ были уменьшены для нихъ чоповыя пошлыны ¹⁵⁾). Мы не утверждаемъ при этомъ, что кромѣ этихъ льготъ евреи не получали другихъ; здѣсь показаны нами только тѣ, о которыхъ остались слѣды въ актовыхъ книгахъ. При всемъ томъ, если принять во вниманіе ихъ сравнительно незначительныя подати, вносившіяся къ тому же не исправно; то и эти немногія льготы будутъ имѣть большое значеніе въ смыслѣ тѣхъ преимуществъ, которыми пользовались евреи въ ущербъ христіанскимъ населеніямъ страны.

Подъ № 534 помѣщенъ реестръ поголовной жидовской подати, назначенной въ 1705 г. и исчисленной въ 60,000 злотыхъ со всѣхъ кагаловъ и прикагалковъ Брест-

¹⁾ См. т. V, стр. 139.

²⁾ См. тамъ же, стр. 141.

³⁾ См. тамъ же, стр. 161.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 162.

⁵⁾ См. тамъ же, стр. 163.

⁶⁾ См. тамъ же, стр. 165.

⁷⁾ См. тамъ же, стр. 172.

⁸⁾ См. тамъ же, стр. 178.

⁹⁾ См. тамъ же, стр. 179.

¹⁰⁾ См. тамъ же, стр. 181.

¹¹⁾ См. тамъ же, стр. 192.

¹²⁾ См. тамъ же, стр. 198.

¹³⁾ См. тамъ же, стр. 202.

¹⁴⁾ См. тамъ же, стр. 231.

¹⁵⁾ См. тамъ же, стр. 259.

скаго воеводства ¹⁾; а подъ № 514 напечатанъ такой-же реестръ податныхъ недомокъ за разное время. Изъ этого счета видно, что нѣкоторыя недомки взыскивались по истеченіи 10 лѣтъ ²⁾. Такая несообразность въ положеніи евреевъ сравнительно съ другими населеніями Брестскаго воеводства не могла не броситься въ глаза и дворянамъ этого воеводства, въ 1672 году писавшимъ о нихъ въ своей инструкціи слѣдующее:

«Для увеличенія доходовъ скарба просить рѣчь-посполитую подвергнуть строгому разслѣдованію подати жидовскія. И въ самомъ дѣлѣ: не смотря на бажущееся презрѣніе къ этому народу въ польскомъ государствѣ, онъ несетъ едва ли *одну десятую тѣхъ* тяжестей, подъ которыми стонуть христіане,—внося въ скарбъ около 15,000 поголовнаго и около 6,000 подымнаго, при постоянномъ возрастаніи его въ численности и при развитіи его торговли съ *явнымъ ущербомъ для тѣхъ мѣстъ, среди которыхъ* онъ распространяется? Послы обязываются не только предложить, но и потребовать исполненія, чтобы съ жидовъ были увеличены поборы, какъ поголовные, такъ и подымные, посредствомъ приведенія въ извѣстность, какъ численности самихъ жидовъ, такъ и ихъ дымовъ.» ³⁾

Не лишнимъ считаемъ указать здѣсь и на преступленія, совершенныя евреями въ разное время.

Подъ № 419 жена Брестскаго *заставщика* Оска жалуется на жидовъ *въ убійствѣ* ея мужа ⁴⁾; подъ № 420 Воинскіе мѣщане жалуются на Воинскихъ же жидовъ *по поводу зарѣзанія или христіанскаго дитяти* ⁵⁾; подъ № 421 мѣщанка Брестская Анна Авхимовна жалуется на жидовку Лею въ *неуплатѣ* ею на срокъ ни взятой въ займы суммы, ни процентовъ ⁶⁾; подъ № 423 Василій Гарабурда жалуется на жида Лазаря *въ утайкѣ* имъ *векселя* его брата ⁷⁾; подъ № 426 землянинъ Словенскій жалуется на Шерешевскихъ жидовъ по поводу *огрѣбленія* его жидами въ дорогѣ ⁸⁾; подъ № 427 іезуитская коллегія жалуется на Брестскихъ жидовъ *по поводу побоевъ, наносимыхъ или ея ученикамъ* ⁹⁾; подъ № 428 возный доноситъ городскому суду *о самоуправномъ заключеніи* жидами *въ тюрьму* слугъ Андреевскаго ¹⁰⁾; подъ № 439 священники-уніяты жалуются на жидовъ по поводу *исчезновенія* жены мѣщанина—*крещеной еврейки* ¹¹⁾; подъ № 445 Виленскій прелатъ жалуется на разныхъ жидовъ по поводу со-

¹⁾ См. т. V., стр. 258—259.

²⁾ См. тамъ же, стр. 224—228.

³⁾ См. т. IV., стр. 139.

⁴⁾ См. т. V., стр. 1.

⁵⁾ Тамъ же, стр. 4—5.

⁶⁾ Тамъ же, стр. 7—8.

⁷⁾ Тамъ же, стр. 11—12.

⁸⁾ Тамъ же, стр. 16—17.

⁹⁾ Тамъ же, стр. 17—18.

¹⁰⁾ Тамъ же, стр. 19—20.

¹¹⁾ Тамъ же, стр. 45.

вершенных ими ссытотатствъ, насилій и подлоговъ ¹⁾); подъ № 449 находится показаніе вора Авдучика, что жидаы *украли у него цѣпочку своимъ способомъ* ²⁾); подъ № 451, въ процессѣ Римашевскаго значится, что жидаы *покупали у него за безцѣнокъ краденое серебро* ³⁾); подъ № 452 возный доноситъ о *залученномъ жидами христіанскомъ дитяти* въ м. Куднѣ ⁴⁾); подъ № 463, въ процессѣ священника Кіевецкой церкви Зеленскаго показано, что жидаы *покупали краденныя церковныя вещи* ⁵⁾); подъ № 529 священникъ изъ Высокаго жалуется на жидаовъ по поводу *покражи или разныхъ церковныхъ вещей* ⁶⁾); подъ № 539, ректоръ іезуитской коллегіи предписываетъ жидамъ *не проклинать христіанъ*, такъ какъ эти послѣдніе исполнили все свои къ жидамъ обязательства ⁷⁾); подъ № 22 находится очень характеристическая жалоба Мартина Счасновича на жида Янкеля Лейбовича по поводу разныхъ его преступленій. Такъ Счасновичъ заявляетъ, что жидъ Янгель, снявши у него на аренду фольварокъ Груду, въ жилой избѣ предалъ сожженію все находившіеся въ ней священные предметы, позатиралъ метлой все священныя надписи съ именемъ Христа и св. Евхаристіи на погибель его Счасновича; выстроилъ возлѣ самой церкви свою божницу; своими и другихъ жидаовъ лошадьми потравилъ хлѣба приблизительно до 200 золотыхъ; *отравилъ и околдовалъ его сына, и избивалъ также нѣсколько разъ*; но всякій разъ какъ только истецъ собирался ѣхать къ знакомымъ или въ городъ, чтобы подать на жида жалобу, то этотъ послѣдній вступалъ съ нимъ въ мировую сдѣлку, пріѣзжалъ къ нему съ мѣшками и телѣгами и забиралъ въ долгъ рожь, ячмень, хлѣбъ и другіе хозяйственные предметы; самъ же Янгель никогда не давалъ Счасновичу въ долгъ, а все на наличныя деньги. По этой статьѣ жидъ причинилъ ему убытковъ до 500 золотыхъ. Далѣе онъ сманиваетъ къ себѣ батраковъ, покупаетъ краденныя вещи, дѣлаетъ наѣзды, не сохраняетъ праздникоовъ св. Пасхи и Христова Рождества и вообще позволяетъ себѣ дѣлать и другія преступленія, предусмотренныя въ законѣ. По этому Счасновичъ проситъ гродскій судъ взыскать съ виновнаго жида 1,500 золотыхъ убытку, приказать ему снести синагогу и удовлетворить за безчестія сына ⁸⁾).

Указывая на пороки и преступленія жидаовъ, мы не можемъ не указать здѣсь и на гражданскую ихъ доблесть, выказавшуюся при взятіи города Витебска русскими воеводой, бояриномъ Шереметьевымъ. По свидѣтельству плѣнной шляхты, находившейся въ 1664 году въ Казани, во время осады Витебска, жидаы наравнѣ съ мѣщанами и шляхтой копали рвы,

¹⁾ См. т. V, стр. 55—57.

²⁾ См. тамъ же, стр. 72.

³⁾ См. тамъ же, стр. 80.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 83.

⁵⁾ См. тамъ же, стр. 122—127.

⁶⁾ См. тамъ же, стр. 251.

⁷⁾ См. тамъ же, стр. 267.

⁸⁾ См. тамъ же, стр. 321—322.

строили укрѣпленія, давали воинамъ и оружіе, и порохъ, и лошадей, жертвовали котлами и деньгами, потомъ продовольствовали Запорожскихъ казаковъ и участвовали въ общей контрибуціи. При этомъ шляхта присовокупляетъ, что Москвитяне принуждали жидовъ, взятыхъ въ плѣнъ, къ принятію крещенія ¹⁾).

III.

Документы относящіеся къ водворенію польскаго землевладѣлія въ Брестскомъ воеводствѣ.

Изъ числа 64 №№ актовъ, отнесенныхъ къ этому отдѣлу, пять привилегій относится къ городамъ, одна къ Луковскому священнику, а остальные все къ польскому землевладѣлію. Изъ числа первыхъ привилегій замѣчательны подъ № 40 двѣ привилегіи м. *Войтъ* на магдебургскія права; одна изъ нихъ была дарована Сигизмундомъ старымъ въ 1531 году, а другая сыномъ его Сигизмундомъ Августомъ въ 1551 году; подъ № 56 привилегія Сигизмунда III-го м. *Дружанамъ* тоже на магдебургскія права, дарованная въ 1589 году; подъ №№ 14 и 15 двѣ привилегіи Владислава IV-го, одна м. *Дивину* на магдебургскія права, а другая — Дивинскимъ жидамъ на торги, земли, синагогу и кладбище. Привилегіи эти пополняютъ собою пробѣлъ, замѣченный нами въ предисловіи къ IV тому актовъ Виленской Коммиссіи, по поводу отсутствія нѣкоторыхъ документовъ этого рода въ актовыхъ книгахъ Брестскаго гродскаго суда.

Что касается до остальныхъ документовъ, помѣщенныхъ въ этомъ отдѣлѣ, то наибольшее ихъ количество возникло во времена позднѣйшія, именно во времена Августа III-го. Такихъ привилегій — 51. Но встрѣчаются и древнѣйшія: одна Сигизмунда стараго; двѣ Сигизмунда Августа; одна Сигизмунда III-го; три Владислава IV-го; двѣ Яна Казимира; одна короля Михаила; три Яна III-го и двѣ Августа II-го. Привилегіи эти разъясняютъ: кому, когда, за что и на какихъ условіяхъ раздавались королями земли въ Брестской

¹⁾ См. т. V, стр. 173—176.

Приводимъ здѣсь слѣдующее пророчество о жидяхъ, высказанное жупникомъ Бохенскимъ Ахаціемъ Кмитю въ книгѣ, изданной имъ въ 1648 году, подъ заглавіемъ: «Kruk w złotey klatce, albo żydy w swiebodney wolności Korony Polskiej», сообщенное намъ предсдателемъ Коммиссіи Яковомъ Оедоровичемъ Головацкимъ: «Придетъ время, когда жиды, не имѣя правительственной власти, будутъ однако же властвовать; не господствуя будутъ господами господъ. Край будетъ имѣть своего подскарбія, а они скарбъ; и когда они приготовятъ для пана соболью шубу, то панъ позволитъ имъ снять со всехъ хлоповъ тулупы». («Przyjdzie czas, kiedy żydzi nie posiadząy urzędów, rządzić będą urzędnikami; nie panując, będą panami panów. Kraju będzie miał podskarbiego, a oni skarb; a iak panu sprawią szubę sobolową, to im pozwoli zabrać wszystkim chłopom kożuchy»).

и Кобринской экономіяхъ? Мы отвѣтимъ здѣсь кратко. Земли раздавались татарамъ и служилой шляхтѣ; раздавались за услуги королю и рѣчи-посполитой; условія были разныя: или чиншевая плата и гибберны, или натуральная воинская повинность (татары, Гощанская, Тучинская и Виская шляхта) или же то и другое вмѣстѣ. Въ привилегіяхъ Августа III-го земли отдавались съ особымъ общаніемъ короля: *«сохранять ненарушимо права короля, рѣчи-посполитой и святаго римско-католическаго ко-стела»*. Всей земли роздано было въ Брестской и Кобринской экономіяхъ до 546 уво-локъ (болѣе 10,000 десятинъ), въ видѣ не большихъ участковъ, — изъ одной, двухъ, трехъ уволокъ и т. д. до 40; кромѣ этого были розданы также и цѣлыя деревни, не вошедшія въ этотъ счетъ по причинѣ отсутствія въ нихъ числовыхъ данныхъ.

Какое вообще значеніе имѣли эти королевскія пожалованія для экономической жи-зни края, мы отвѣтимъ здѣсь словами королевскихъ же комиссаровъ, собиравшихъ въ 1765 году по этому дѣлу на мѣстѣ и свѣденія и документы:

«Привилегіи городамъ и мѣстечкамъ, говорится въ комиссарскомъ примѣчаніи, заключаютъ въ себѣ изложеніе правъ, повинностей и данинъ горожанъ; онѣ были да-рованы имъ по причинѣ непріятельскихъ нашествій, но потомъ *per abusum* совершен-но были забыты.

«Привилегіи на деревни татарамъ, шляхтѣ и боярамъ полны противорѣчій и несо-гласій, такъ что одна привилегія уничтожаетъ другую. Онѣ должны подлежать стро-гому разбирательству: ибо древнѣйшія привилегіи хотя и имѣютъ за собой законное основаніе, за то позднѣйшія заключаютъ въ себѣ противорѣчія и послабленія гораздо значительнѣйшія первыхъ. Такъ какъ ими пользуются тѣмъ шире, то слѣдуетъ избрать что нибудь одно изъ двухъ: или оставить древнѣйшія привилегіи въ полной силѣ, или же уничтожить ихъ, такъ какъ *abusus* привилегій уничтожаетъ самыя привилегіи.

«Доходы пожизненныхъ владѣльцовъ не могутъ быть опредѣлены здѣсь съ точно-стію, такъ какъ эти владѣльцы имѣютъ за собой въ разныхъ мѣстахъ по нѣ-скольку уволокъ и придерживаются разнообразнаго и безпорядочнаго хозяйства; такъ одни отдають свои земли въ третью долю, другіе арендаторамъ, третьи оставляють подъ паръ и въ заросли; тѣ и другіе имѣютъ больше заботъ, нежели прибылей. От-сюда происходитъ общее обнищаніе имѣній: строенія разваливаются, крестьяне бѣднѣ-ють и остаются безъ рабочаго скота.

«Вообще всѣ земли пожизненныхъ владѣльцевъ отрѣзаны отъ крестьянскихъ; во многихъ мѣстахъ за нихъ уплачивають повинность крестьяне же. Пользованіе этими землями сопряжено съ крайнимъ угнетеніемъ для крестьянъ: такъ они не имѣютъ ни-какой свободы ни въ лѣсѣ, ни въ полѣ, ни въ доходахъ, не смотря на свои труды. Границы крестьянскихъ земель не опредѣлены и постоянно нарушаются пожизненными владѣльцами, съ которыми трудно имъ тягаться. Чтобы поднять здѣсь хозяйство, нужно уничтожить эти привилегіи; иначе нельзя требовать службы и съ крестьянъ.

«Въ городахъ есть много владѣтелей изъ духовенства, шляхты, жидовъ и крестьянъ. Всѣ они владѣютъ землей съ большой обидой для мѣщанъ, такъ какъ послѣдніе должны нести за нихъ повинности. Обстоятельства эти такъ разорительны для мѣщанъ, что они придутъ къ окончательному упадку, если только не устранятся такія беззаконія.

«Ни одной нѣтъ деревни, смежной съ землей духовенства, такой, которая бы не терпѣла обидъ и насилій въ отнятїи отъ нея земель и доходовъ, насилій, сопровождающихся искалѣченіями и бѣдами для королевскихъ крестьянъ. Такое положеніе крестьянъ вызываетъ къ нимъ больше вниманіе, а еще большее состраданіе.»

С. Шолковичъ.

III.

А К Т Ы Ю Р И Д И Ч Е С К І Е.

(ПРОДОЛЖЕНІЕ).

1577 г.

Изъ книги за 1577 — 1580 годы, стр. 836.

419. Жалоба Марины Припутневичъ на жидовъ Берестскихъ объ убіеніи ея мужа.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Марца 11 дня.

Передо мною Павломъ Соклицкимъ, городничимъ замку господарского Берестейского, на мѣсцу вельможного пана его милости пана Троцкого, въ одѣхъ пана Малхера Райского, подстаростего Берестейского, zostавленнымъ, постановившимся на врадѣ въ замку господарскомъ Берестейскомъ жона Оска заставчика Марина съ братомъ мужа своего Куриломъ Припутневичомъ оповѣдала:

Ижъ которое збитье и раненье сталося ему Оскови отъ жидовъ Берестейскихъ, отъ бохура, *) который въ Мишкарехъ ходилъ, менилъ се быти великимъ княземъ Московскимъ, листъ сына Нисанова на дорозѣ добровольной на Жидовской улицы, яко тою на ончасъ на врадѣ въ недѣлю прошлую мѣсяца Марца третего дня заразъ оповѣдала и на огледанье ранъ и збитья возного зъ ураду Яна Поплавского перво сего брала. Ино дей тотъ мужъ ее Еско заставчикъ дня сегодняшнего Марца десятого, на свитанью, зъ оного збитья и зраненья зъ того свѣта зшолъ и на огледанье тѣла замордованого того

*) Молодой человекъ.

заставчика отъ мене зъ ураду возного воеводства Берестейского Кратора Кривовского брали. Кгды тое тѣло у трунѣ тутъ передъ замокъ привезено, оный возный, огледавши тѣла, созналъ до книгъ тыми словы:

Ижъ дей видѣлъ тѣло замордованого заставчика помененого Оска, которого дей менила жона его помененая Марина и зъ братомъ его мужа своего Куриломъ Припутневичемъ отъ бохура, который въ Машкарехъ ходилъ и отъ Яна Нисанового и помочниковъ ихъ жидовъ Берестейскихъ забито и зранено и до смерти замордовано въ недѣлю прошлую на улици, жидовской на дорогѣ добровольной; и при томъ огледанью чинилъ дей тотъ братъ его Курило и жона его Марина поволанье, же зъ замордованья отъ тыхъ звышъ мененыхъ жидовъ Оско заставчикъ зъ того свѣта зшолъ, и на тотъ часъ при немъ возномъ были дей сторона шляхта..... Вишневскій Богданъ.

Которое оповеденье жоны помененого Оска, также и сознанье возного врадового есть до книгъ кротскихъ староства Берестейского записано. Писанъ у Берестью.

1577 г.

Изъ книги за 1577—1580 годы, стр. 991—995.

420. Донесеніе вознаго по дѣлу Воинскихъ мѣщанъ съ жидами о зарѣзаніи христіанскаго дитяти.

Возный Брестскаго гродскаго суда Грабовскій, посланный въ Войню для разслѣдованія дѣла по обвиненію воинскими мѣщанами жида Нахима, въ убійствѣ имъ христіанскаго дитяти, донесъ слѣдующее:

Вслѣдствіе жалобы Брестскихъ и Воинскихъ жидовъ на мѣщанъ и намѣстника Воинскаго Рокотовскаго, въ несоблюденіи ими жидовскихъ привилегій, ясно предписывающихъ признавать только тѣ обвиненія въ умерщвленіи жидами христіанскихъ дѣтей дѣйствительными, которыя основываются на свидѣтельствѣ 4-хъ христіанъ и 3-хъ жидовъ, когда онъ, возный, явился на мѣсто назначенія, то нашелъ жида Нахима въ заключеніи. По желанію жидовъ были сначала спрошены двѣ ихъ служанки—христіанки, Марина и Катерина, которыхъ принуждали мѣщане засвидѣтельствовать на Нахима. Марина и заявила, что она ничего подобнаго не видѣла, но слышала объ убіеніи Нахимомъ христіанскаго дитяти отъ разныхъ лицъ на базарѣ; пришедши же домой, она рассказывала объ этихъ толкахъ женѣ Манасовой и самому Манасу, на что

онъ сказалъ, что все это вздоръ. Въ этоже время мѣщане поймали Нахима и предали его везенью. Намѣстникъ Воинскій Рокотовскій послѣ этого показанія Марины, предложивъ обвинъ сторонамъ обратиться къ королевскому суду. Но жида требовали, чтобы онъ выпустилъ арестованнаго Нахима на свободу и заключилъ въ тюрьму обидчика мѣщанина; Рокотовскій согласился на выдачу жида на рукоемство. Потомъ слуга Рокотовскаго заявилъ, что въ Апрѣлѣ мѣсяцѣ, прогуливаясь по улицѣ въ Войню, онъ услышалъ объ умершемъ дитяти, находившемся у мѣщанина—Пашка, зашелъ къ нему и дѣйствительно увидѣлъ дитя, но крестика вырѣзаннаго на дитяти жидомъ Нахимомъ не видѣлъ. Потомъ, когда вслѣдствіе нареканій на Пашка за причиненіе имъ смуть, было вырыто дитя изъ земли, то мѣщане признали, что на лбу у него дѣйствительно былъ вырѣзанъ крестъ, котораго онъ, слуга, до погребенія дитяти, на немъ не видѣлъ. Дитя было похоронено по христіанскому обычаю. Другихъ разслѣдованій и послѣдствій это дѣло не имѣло.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсяца Апрѣля 17 дня.

Передо мною Мальхеромъ Райскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевидцемъ на врадѣ въ замку господарскомъ Берестейскомъ возный повѣту Берестейскаго Кюргрегоръ Кюграбовскій, чинилъ сознанье до книгъ двя нинѣшнего на датѣ вышей помененой:

Ижъ онъ, будучи зъ ураду здѣшнего приданный жидомъ мѣста господарскаго Берестейскаго и Воинскаго, то есть: Липману Шмерлевицу, Шан Саль-

моновичу а Манасу Лазаровичу и иншимъ жидомъ ку оказанью передъ врадомъ Воинскимъ привилеевъ ихъ жидовскихъ отъ Рокотовскаго войта мѣщанъ Воинскихъ, а въ небытности войта ихъ, ино лентвойтови Станиславови Бришковичу, отъ славное памети короля его милости Жикгимонта Августа наданныхъ и отъ господара его милости теперешнего Стефана короля Польскаго, великаго князя Литовскаго, потвержонныхъ, въ которыхъ привильяхъ всехъ ихъ, жидовъ, мешкающихъ въ панствѣ его королевское милости великомъ

князствѣ Литовскомъ и въ земляхъ къ нему прислухающихъ, за припадкомъ справы, которая се была приточила передъ его королевскую милость, зъ нѣкоторыхъ мѣстъ господарскихъ за жалобою мѣщанъ тыхъ мѣстъ на нихъ жидовъ о рѣзаньѣ дѣтей христіанскихъ, его королевская милость ихъ всихъ жидовъ, у великомъ князствѣ Литовскомъ мешкающихъ, тымъ правомъ уневнити рачилъ: ижъ естли бы гдѣ въ панствѣ его королевское милости таковая помовка на нихъ ся вынурила, тогда таковой доводъ быти маеть на нихъ въ томъ чотырма христіянами неподозрѣнными, а трема жидами, также неподозрѣнными, въ чомъ никто съ пановъ радъ и врадниковъ ихъ, подъ виною въ привилію описаную, судити жидовъ не маеть, только то его королевская милость на свой судъ взяти рачилъ; въ которомъ жо привилію и подтверженъе о томъ всемъ ширей и достаточнѣй описано есть.

А такъ ижъ теперешнего часу въ мѣстѣ его королевское милости Воинскомъ яковая помовка на жида тамошнего жъ Воинского, на имя Нахима Абрамовича отъ мѣщанъ тамошнихъ Воинскихъ номовена, за которою помовкою помененые мѣщане Воинскіе, того жида поймавши, дали до везенья въ дворѣ его королевской милости Воинскомъ осадити; зачимъ жидове помененые, маючи при собѣ его возного, зъ ураду приданого, и стороны людей добрыхъ, нижейпомененыхъ, зъ выписомъ съ книгъ враду замкового старства Берестейского, до которыхъ они тые привилей свои внисати дали, до двора Воинского, до намѣстника тамошнего, до пана Криштофа Рокотовского, мѣсяца Апрѣля второгонадцать дия, у пятницу, року тысеца пятьсотъ

семьдесятъ сегого, гдѣ оный жидъ отъ помененыхъ мѣщанъ до везенья былъ данъ, пришли и тамъ же дей намѣстника Воинского пана Рокотовского заставши, привилей и подтверженъе господарское, въ выписѣ съ книгъ враду замку Берестейского писаный, оказали и просили, абы намѣстникъ Воинскій, панъ Рокотовскій, оныхъ мѣщанъ позагамовавши, ихъ жидовъ водле привилей ихъ заховалъ и оного жида помененого Нахима на рукоемство имъ далъ, кдыжъ то судови его не належитъ, одно самому господару. II тамъ же дей, при оказанью тыхъ привилей ихъ передъ паномъ Рокотовскимъ а передъ имъ вознымъ, помененые жидове пытали двоухъ христіанокъ, служебницъ жидовъ Воинскихъ, Марины и Бахны, которыхъ дей тые мѣщане примушали, бы они на того жида о тотъ учинокъ сознавали; якожъ дей тые христіянки, служебницы жидовскіе, ничого такового, абы мѣлъ Нахимъ, жидъ Воинскій, дѣтя замордовати, не признавали. Одно дей Марина, служебница Манасова, жида Воинского, то сознавала: ижъ она, вышедши на ринокъ въ мѣстѣ Воинскомъ, послышала отъ мѣщанъ Воинскихъ, же они межи собою мовили, даючи вину тому Нахимови, жиду Воинскому, якобы мѣлъ дѣтя христіанское замордовати, и пришедши до дому пана своего, до Манаса, повѣдала жонѣ Манасовой то, што слышала отъ мѣщанъ; што дей Манасъ самъ услышавши пыталъ, штобы то оная дѣвка ей повѣдила, и тамъ же дей оная Манасовая то мужови своему повѣдати начала, ижъ мѣщане даютъ вину Нахиму около замордованья дѣтяти христіанского, на што дей Манасъ повѣдилъ, ижъ то рѣчь неподобная. А въ томъ часѣ,

якъ дей тая розмова межи ними была, оныя мѣщане того Нахима поймали и до везенья невинне осадити дали. А потомъ дей послѣ того сознанья поменное Марины повѣдилъ панъ Рокотовскій жидомъ Берестейскимъ и Воинскимъ, ижъ се я не спротивляю привилеемъ господарскимъ и вольностямъ вашимъ, але отсылаю васъ съ тымъ до его королевское милости и складаю вамъ рокъ становитися передъ его королевскою милостью обѣемъ сторонамъ отъ дня пятогонадцать Апрѣля, за двѣ недѣли. А потомъ помененные жидове зъ нимъ же дей вознымъ и стороною дня четвертогонадцать тогожь мѣсяца Апрѣля до двора Воинского пришли и домовялися дей въ пана Рокотовского, абы имъ водле привилѣевъ ихъ оного жида на рукоемство выдалъ, а того тежъ помовцу, который дей его невинне помовилъ, гдѣ бы по собѣ рукоймы не далъ, абы до везенья осадилъ. А панъ Рокотовскій того Нахима жида на рукоемство имъ далъ, а потомъ тогожь дня служебникъ пана Рокотовского, Янъ Дреницкій, повѣдилъ имъ, жидомъ, тамъ же передъ врадомъ, ижъ дей ему трафилося съ пригоды идучи на прохаж-

ку въ мѣстѣ Воинскомъ, у вовторокъ великоденный, мѣсяца Апрѣля девятого дня, и пришелъ дей онъ тамъ, гдѣ тое дѣтя мертвое лежало у Пашка мѣщанина Воинского и тамъ же дей тое тѣло видѣлъ. И крижика жадного, которого помененные мѣщане рѣзаного и отъ Нахима учиненого быти мѣнили, не видѣлъ, и повѣдилъ то тотъ же слуга, ижъ дей тое дѣтя передъ нимъ въ церкви русской поховано и обходъ водле закону и звычайу ихъ учинень. А по похованью шли дей тамъ же до того Пашка жалуючи его въ томъ смутку, то пакъ дей на завтрее тое дѣтя зъ земли выгребли и оный крижикъ на чолѣ рѣзанный быти повѣдали, которого оный слуга пана Рокотовского передъ погребомъ быти не признавалъ, и въ тымъ того Нахима обвинили, што дей тые помененные жидове Берестейскіе и Воинскіе свѣтчили, то п имъ вознымъ зъ ураду приданымъ. А при немъ дей возномъ на тотъ часъ были стороною люди добрые шляхта, земляне повѣту Берестейского: Станиславъ Мочульскій, Миколай Бюленевскій. И тое сознанье возного помененого до книгъ вгородскихъ староства Берестейского записано.

1577 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 2135.

421. Жалоба мѣщанки Анны Овхимовой Букревичевой на жидовку Лею Левковую о неуплатѣ трехъ копъ грошей съ процентами.

Мѣщанка Анна Овхимовна Букревичова принесла въ судъ жалобу на жидовку Лею Левковую въ томъ, что эта послѣдняя взяла у нея на четыре недѣли три копы грошей подъ залогъ разныхъ холщевыхъ вещей и долго не уплачиваетъ ни денегъ, ни процентоу. Жидовка созналась, что

она дѣйствительно не исполнила своихъ обязательствъ и просила отерочить уплату долга до конца года. Подстароста рѣшилъ: ждать мѣщанкѣ уплаты денегъ четыре недѣли, а потомъ жаловаться на Лею куда слѣдуетъ, если только она не исполнитъ своихъ обязательствъ.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсяца Ноября 19 дня.

Передо мною Малхеромъ Райскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, жаловалъ на врадѣ въ замку господарскомъ Берестейскомъ Кгригорій Кграбовскій возный именемъ пасербицы своее, мѣщанки Берестейское Ганны Овхимовое Букревича, на жидовку Берестейскую Лею Левковую о томъ:

Ижъ дей она Лея еще въ року прошломъ семьдесятъ шостомъ, вжо дей рокъ передъ Божиимъ Нароженьемъ на коледу будетъ, заставила помененой Ганиѣ Овхимовой у трехъ копахъ грошей литовскихъ на часъ малый дванадцатеро поголовья бѣлого, то есть: пошовокъ цвиллиховыхъ на подушки чотыри, пошовокъ коленскихъ зъ бѣлью чотыри, простыни двѣ, одна полотно коленского, а другая летского, обрусъ ткацкій одинъ, кошулька коленская бѣлью шитая; отъ которое дей заставы водле умовы на каждый тыденъ отъ копы грошей по осьмаку дати мѣла. А ижъ дей вжо тая застава у нее Ганны часъ немалый лежитъ и оная дей жидовка Лея ее не выкупуетъ и пѣнезей отъ трехъ копъ грошей

истизны такъ же и лихвы не платитъ.

А Лея Левковая жидовка, тутъ же будучи на врадѣ, яко до тое заставы, ижъ тые хусты Ганны Овхимовое вжо рокъ на коледу будетъ, въ трехъ грошей литовскихъ на часъ малый заставила, такъ и до того же на каждый тыденъ отъ копы по осмаку лихвы платити мѣла—признавшися, просила, абы до року, то есть, до Божого Нароженья въ року теперешнемъ семьдесятъ семомъ Ганна Овхимовая терплива была.

Нижли Кгрекгоръ Кграбовскій повѣдилъ, ижъ дей не на рокъ Лея тую заставу пасербицы его заставила, але дей на часъ малый, яко ся и сама признала и просилъ, абы помененой жидовцѣ рокъ зъ ураду на окупенье тое заставы былъ зложонъ.

Зачимъ я выслухавши обѣихъ сторонъ, кгдажъ Лея жидовка такъ до заставы, яко и до плаченья лихвы зналася, же помененой Ганиѣ Овхимовой тую заставу въ трехъ копахъ грошей заставила и лихвы по осьмаку отъ копы грошей платити водле умовы мѣла, а заховываючися въ томъ водле артикулу осмогонадцать, въ раздѣлѣ

сеомъ,—сказаломъ, абы Лея Левковая тую заставу у Ганны Овхимовое за чотыри недѣли выкупила и лихву, до которе ся сама добровольне сознала, заплатила; а гдыбы до того року помененого заставы не окупила, тогда по-

мененой Ганнѣ далѣй въ томъ водле права тогожь владу вышей мененого заховатися сказано будетъ. Што для памяти до книгъ кгородскихъ староства Берестейского записано. Писанъ у Берестыи.

1580 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 349.

422. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу Брестскихъ жидовъ съ Брестскими мѣщанами.

Евреи г. Брестя подали королю жалобу на Брестскихъ мѣщанъ, что эти послѣдніе не позволяютъ имъ пользоваться городскими доходами въ четвертой долѣ. Король назначилъ для разслѣдованія этого дѣла коммиссаровъ. Явившись на судъ, жида указали на выданную имъ королемъ Стефаномъ привилегію относительно этого предмета; мѣщане же, въ свою очередь сославшись на магдебургское право и на свои частныя привилегіи, не хотѣли признавать надъ со-

бой суда коммиссаровъ, и совѣтовали жидамъ жаловаться на нихъ войту и бурмистрамъ, или же королю; но съ ними опять таки не хотѣли согласиться жида, такъ какъ для нихъ былъ свой судъ—городскій и королевскій. Коммиссары, выслушавши обѣ стороны, предложили имъ помириться въ теченіи двухъ недѣль,—съ тѣмъ, чтобы въ это время жида не вносили никакихъ суммъ въ ратушу; по истеченіи же этого срока, въ случаѣ несоглашенія, обратиться къ королю.

Działo się w Brześciu na zamku iego królewskiej mości, dnia czternastego miesiąca Marca, wponiedziałek, roku Pańskiego tysiąc pięćset ósmdziesiątego.

Przed nami Ostaphieiom Wołowiczem—castelanem Wileńskim, canclerzem wielkiego xięstwa Litewskiego, starostą Brzeskim y Kobryńskim, Mikołaiem Dominikowiczem Pacem—podkomorzym Brzeskim, y Adamem Pociem—sędzią ziemskim Brzeskim, kommissarzmi od iego królewskiej mści, w sprawie miedzy żydami, mieszkającymi w Brześciu, aktorami a mieszczanami Brzeskimi—woytem, burmistrzami y wszystkiem pospolitem człowiekiem, pozwani, my na tę sprawę deputowanymi w krzywdzie, którą sobie

żydowie mieniać mieć od mieszczan Brzeskich sąsiadów swych.

Naprzód żydowie, iako aktorowie, na imie: Tobiasz Bohdanowicz, Łazar Abramowicz, Saul Judzicz, Bieniasz Żyskinowicz, Łazar Hozzkowicz, Zissel Jesudicz, Abram Rubinowicz starszy y wszysey żydowie zboru Brzeskiego przy nich społem stoiąc, którzy to wyszei pomienieni sami od siebie y od wszytkiego pospólstwa zboru Brzeskiego żydowskiego, przez umocowanego Andrzeia Przybylskiego pokładali kommissię i. k. mści, s podpisem własney ręki iego królewskiej mści y za pieczęcią większą w. x. Lit. i thesz s podpisem ręki pisarza króla iego mści pod datą w Warszawie dnia dziesiątego Feb-

bruarii w roku teraz idącym wyżej pomienionym, w której kommissiey i. k. miłości nam rozkazować raczy, abyśmy żydom pomienionym sprawiedliwość słuszną o zatrzymanie czwartey części dochodów miesckich, im wedla przywilegiów przynależącej, z mieszczany Brzeskimi miasta i. kr. miłości uczynili, iako o them kommissia i. kr. miłości do nas podana, szyrzey obmawia. Pothem strona powodowa żydowie Brzescy przez umocowanego swego położyli mandat i. k. miłości, łacińskim pismem pisany, s podpisem ręki i. kr. miłości własney y s pieczęcią wielką w. x. Lit., y też s podpisem ręki pisarza iego królewskiej miłości, który słowo od słowa tak się w sobie ma:

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Mazoviae, Livoniae, nec non princeps Transilvaniae, famatis et honestis, advocato, proconsuli, consulibus et scabinis totique ideo communitati civitatis nostrae Brestensis, subditis nostris fidelibus, nobis dilectis gratiam nostram regiam. Famati, fideles et dilecti! Deputavimus et designavimus certos commissarios nostros, videlicet magnificum dominum Eustachium Wołowicz—castellanum Vlnensem, cancellarium nostrum magni ducatus Lithvaniae, Brestensem, Kobrinensem capitaneum et Nicolaum Pac, succamerarium, nec non Adamum Pocięy, iudicem terrestrem Brestensem, ad decernendam et computandam, iure decidendam controversiam eam ratione nonnullarum proventuum civitatis nostrae Brestensis, quorum partem quartam sibi debere iudaei, concives vestri, affirmant, aliarumque quarundam iniuriarum nomine inter fidelitates vestras et dictos iudaeos exortam, ratione quarum injuriarum fidelitates vestras memorati iudei nostris citationum litteris ad iudicium nostrum adcitaverunt.

Quoniam autem causae et citationes omnes sunt ad certum tempus per nos limitatae: proinde supplicaverunt nos non nulli iudaeorum Brestensium tam suo ipsorum, quam etiam totius caetus iudaici nomine, ut in assequenda illorum iustitia moram hanc eos ferri non permitterimus. Ideoque fidelitati vestrae serio praesentibus mandamus, ut cum per dictos commissarios nostros fidelitates vestrae ad locum et tempus ad cognoscendam et decidendam eam causam per eosdem assignatos accersitae fuerint, coram quibus compareant ad partisque adversae propositionem decreti respondeant et quidquid de iuris et aequitatis norma per dictos commissarios ea in causa decretum fuerit, firmiter observent. Partis nihilominus alterius ad nos et iudicium nostrum provocantis appellacionis reservata salva, pro gratia nostra et officii sui debito fidelitates vestrae secus non faciant. Datum Varsoviae, die decima mensis Februarii, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo. Stephanus rex. Venceslaus Agrippa sacrae regiae maiestatis in magno ducatu Lithvaniae notarius secretarius.... *) naszemi położyły, kthóra tho w szobie obmawia, iż daly pewni czas y dzień mieszczanom wiedzieć ku rosprawie o the krzywdi wyssy pomienione w listach iego król. miłości.

Za kthórą to innotestentią mieszczanie Brzeszczy przed namy oblycznie staneli, tho iesth: Jozeph Hansky, Mathis Spakowyc — burmistrz, Benias Tchorzomsky, Adam Szczepanowyc, Mykołay Rap, Casper Wyrzikowsky, Iwan Statywka, Mykołay Koziutyc, Szczęśni Wysniewsky—raycze. A z stroni urzędu woythowskiego: Bogdan Noczikowyc, Stanisław Kurzelowsky, Dimian Hawrelowic, Andrzej Kowalowic,

*) Здѣсь въ подлинникѣ пропускъ.

Omelian Romanowic; ławnicy y cechmistrze, na imie: Kuniey Waskowyc, Josko Bokrey—rzemiosła kusnierskiego, Charko rzemiosła kowalskiego, y ynszy czechmistrze y pospolity człowiek.—Przeczywko kthorim mieszczanom oblicznie stoiącym, pomieniony żydowie, strona powodowa żałowały o tho: iż czy żydowie, mając nadanie z łasky krolow ich mści polskich y kxiązath wielkich Lithewskych dochodów należących miastu Brześciu do skrzynki mieszki, których dochodów żydowie mianowały, iż im czwartha część należy wedlie przywileiów ym nadanych, kthóre przywileie przed namy pokładaly; wedlie kthórich prosiely, żebi bely przy they czwarthi częsczy dochodow mieszki zostawieny.—Pokthórey żalobie strony powodowy mieszczanie powiedziely, że szmi są niepodlegly sądowy ichmość panow commissarzow według przywileiow naszych, thelko przed urzędem swim woithowskim; czo ieźliże rozumiely miec krzywdę od nas żydowie, thedi nasz miely pozwać do urzędu woithowskiego, nam przynależącego; a komu by szie zdała krzywda, thedy mógł by appellować mandathem o też rzecz do iego król. mości; skthórego mandathu przypadł nam bił rok, kthoregoszmy pynowały, nyszli isz sprawi wszythkie spraw maydeburkskich są limitowane do pewnego czasu, za czym then rok nie doszedł, a theras opuszczysz then rok commissią wyprawily; na kthórem roku przed w. m. pani commissarzamy nie powinniszmy odpowiadać, any przywileiow szwoych pokazować, thilko przed iego król. mością, naszym miłościwym panem, kthóremu tho przynależy przywileie dane wykładać, y okazały articuł s prawa maydeburkskiego ex speculo Saxon. libro tertio artic. 58 in glossa et privilegii interpretatio patet ad illum regulariter, qui privilegium concessit, quia

eius est interpretari cuius et condere y daley nyc niechczely odpowiadać ad obiecta stroni powodowi, alye prosiely, aby bely do iego król. mości s thą sprawą odesłany.

Przeczywko kthórey alligathey przerzeczonych mieszczan umocowani stroni powodowi powiedział, że was przed ich mość pani commissarze nie pozwaly żydowie o pokazanie przywileiow, alie o krzywdę szwą, kthórą od wasz mają w pomienionej czwarthey częsczy dochodów na rzecz pospolitą w mieszce Brzeszkym przynależących sobie: gdys ony chocia ych thą czwartha część ym wedlie przywileiow ych iem nadanych nie dochodzi, iednak ony onera mieszki czwarthą część ponoszą, tho iesth, mosty mosczą, podwodaia, y ynsze pożythky do rathusza w mieszce, tho iesth, z klethek y stołków, od rzeczy kramnich y inszego ych thargo..... *) żydowie słusznie mają być ku używaniu czwarthey częsczy przypuszczeny.

A czo strona pozwana w exceptiey swojej powiada, żeby miała być pozwana do urzędu sobie należącego woithowskiego, tho być nie mogło, gdys y samemu panu woithowy, iako przednieyszemu w they mierze uczesznikowy, o thesz czwarthą część dochodów mieszki actia iest intentowana. Czo szie s commissiey y s mandathu iego królew. mości pokazuie, thego thesz pokazać nie mogą, żeby od sądu commissarskiego miely być wolny, gdis tho iesth własni sąd na mieysciu i. k. mości. Czo thes strona pozwana przywiódła prawo s kxiąg prawa maydeburksiego około przywileiow dawania y wykładania ych, thedi strona powodowa, iako prawu themu maydeburksiemu nie podległa, thak thes dowodów z niego przymo-

*) Въ подлинникѣ отръзана одна строка.

ваć не повинна, гдys ony zawsze są pod urzędem zamkowym.

My commissarze krolia iego mości, przesłuchawszy załobi stroni powodowey, kthora sie domawiała, aby beła mogła mieć rosprawę przed namy, s pomienionemi mieszczani o czwarthą część według przywileiow ych; które mają thak od przodków od krolow ich mość, yako y od iego królew. mości y pana theraznieyszego; a is strona pozwana mieszczanie Brzesczci odzywaly sie, iako s thą sprawą thak y s przywileiamy swoiemy do iego królew.

mości, pana naszego miłościwego; thedysmy iem thego pozwoliely, y rok stronom obiema we dwie niedziely po wielky noczy blisko przyszłey ku stanowieniu sie y okazaniu przywileiow swoych przed iego krolewską mością, tham swim szczęśliwie być raczy; a w thim czasie do uznania iego królewskiey mości żydowie nie powinny będą dochodów żadnich, kthóre przynalieżą do rathusza Brzesczkiego płaczyc okrom podwod, gдys tho iesth potrzeba rzeczy-pospolitey, kthora omieskania nie czierpy.

1582 г.

Изъ книги за 1577—1569—1582—1621 годы, стр. 1598.

423. Судебное опредѣленіе по жалобѣ Василя Гарабурды на жида Лазаря Абрамовича по поводу утайки имъ векселя брата Гарабурды Аеанасія.

Лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ восемьдесятъ второго, мѣсяца Юня девятнадцатого дня.

Передо мною, Остафьемъ Воловичемъ паномъ Виленскимъ, канцлеромъ великого князства Литовского, старостою Берестейскимъ и Кобрынскимъ, жаловаль служебникъ мой Базилей Гарабурда самъ отъ себе и именемъ брата своего роженного Петра Гарабурды на Лазара Абрамовича жида Берестейского о листъ записный, небозчику брату ихъ Офанасу Гарабурдѣ даный отъ пана Ивана Зарецкого, скарбного его королевское милости на двѣсте копъ грошей Литовскихъ, у того дей брата ихъ позычонныхъ:

Ижъ дей тотъ братъ ихъ Офанасъ Гарабурда за живота своего меваючи зъ нимъ Лазаромъ немалые sprawy и звираючи ему листовъ записовъ реест-

ровъ до рахубы зъ нимъ и зъ иными должниками своими належными, и того дей звышмененого запису отъ пана Зарецкого на двѣсте копъ грошей ему Лазарови до рукъ звѣрилъ; и не отыскавши въ него также и тыхъ двоухъ сотъ копъ грошей у пана Зарецкого не справивши, съ сего свѣта споль, а тотъ дей записъ у него Лазара зосталъ. А теперь дей тотъ записъ и сума, у пана Зарецкого залеглая по брате ихъ имъ властне належить, которое безъ того запису у пана Зарецкого не могутъ дойти, непооднокротъ дей его Лазара упоминали, а онъ имъ вернути и отдати его, не вѣдати для которое причины, не хочеть. А Лазаръ жидъ очевисте передо мною стоячи, а отказуючи на жалобу того такового запису у себе быть не повѣдалъ и о немъ ничего не вѣдаетъ, и нехай дей то не голыми

слова, але якими слушными доводи або знаки на письмѣ покажетъ, если коли братъ ихъ Офанасъ ему того запису звѣрилъ, або въ захованье давалъ.

А кѣдымъ и зъ ураду пыталъ Гарабурды, чымъ бы того на Лазара доводилъ, ижъ бы тотъ записъ у него быти мѣлъ; а Гарабурда повѣдилъ, если бы дей то зросудку пришло, оповѣдался быть готовымъ присягою довести, тогоже братъ его Офанасъ запису мененному ему въ захованье звѣрилъ. А жидъ Лазаръ, яко и первой, такъ и теперь такового запису не признался, не повѣдаючи быти у себе, ани о немъ вѣдаючи; домовялся, абы якими иными слушными знаки, або свѣтками доводилъ, передъ которыми еслибы коли братъ его Офанасъ такій записъ ему звѣрилъ, або естлибы мѣлъ по смерти его у себе передъ нимъ коли ему и брату Петру признавалъ.

А такъ я, выслухавши ихъ обѣихъ сторонь, а кѣдыжъ Базылей Гарабурда жадного иного доводу, ани знаковъ на письмѣ въ себе быти не повѣдалъ,

только зголадо присяги брался, съ тыхъ причинъ прихилиючися я праву посполитому сказалемъ, абы жидъ Лазаръ присегу учинилъ на томъ, яко того листу мененного у себе не маеть и о немъ не вѣдаеть, и рокъ присязѣ день третій зложиломъ, а потомъ тотъ же Лазаръ бралъсе и просилъ о узыченье часу до двухъ недѣль на обыскане того листу межи иными листы его въ Тыкотынѣ къ сѣздѣ въ Берестыи будущими, чого ему за позволеньемъ стороны новодовое узычно и рокъ отъ дня нинѣшнего за двѣ недѣли зложиломъ, въ которыхъ двоухъ недѣляхъ, еслибыся тотъ жидъ Лазаръ оногo листу запису доискалъ, тогды маеть и повиненъ будетъ Базылю Гарабурди отда-ти, а кѣдыбыся не доискалъ, тогды предъ ся на онъ часъ по выштью двоухъ недѣль заразъ маеть и будетъ повиненъ тутъ же на врадѣ присягнути на томъ, яко его въ себе не маеть и о немъ не вѣдаеть.

Што для памети до книгъ крродскихъ староства Берестейского есть записано. Писанъ у Берестыи.

1582 г.

Изъ книги за 1577—1569—1582 и 1621 гды, стр. 1822.

424. Жалоба Константинопольскаго купца Гаслана Караманта о задержаніи и разграбленіи на таможенѣ его товаровъ вопреки королевскому листу на свободную торговлю.

Велѣдствіе жалобы греческаго купца Гаслана Караманта на Брестскихъ таможенныхъ чиновниковъ—жида Вольа и Григорія Заровскаго въ томъ, что они, не смотри на королевскій листъ, данный ему Короманту на безошлинный провозъ его товаровъ въ Вильну, отняли у него 25 сафьянныхъ кожъ (по кодѣ грошей) и четыре

червоныхъ злота, Брестскій подетароста Мальхеръ Райскій написалъ земскому судѣ письмо о возвращеніи истцу назадъ отнятыхъ у него вещей, по полученіи слѣдусмыхъ съ него пошлинъ. Не заставши суды дома, грекъ отправился въ мытную камору и предъявилъ письмо подскарбія мытникамъ; они ему объявили, что кожи

проданы ими на потребу королевскаго скарба по полкопѣ и два гроша. На спросъ—куда они дѣвали деньги, вырученныя отъ продажи, сверхъ слѣдуемыхъ на уплату пошлинъ? отвѣчали—что раздѣлили между собой поровну, и предлагали

получить обратно только три кожи. Не желая принимать ихъ, грекъ попросилъ мытниковъ написать сообщенное ими на бумагѣ и предъявить это въ судъ, проси записать въ гродскія книги для дальнѣйшаго преслѣдованія хищниковъ.

Лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ восемьдесятъ второго года, мѣсяца Юля двадцать восьмого дня.

Передо мною Мальхеремъ Райскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, оповѣдалъ и жаловалъ на врадѣ купецъ съ Константинополя Гасланъ Карамантъ кгрекъ:

Ижъ дей ѣдучи ему съ товары своими для продаванья ихъ въ року теперешнемъ осьмьдесятъ второмъ, межи святы великодня прошлаго черезъ мѣсто Берестейское до Вильни, то пакъ дей ту у Берестьи справцы коморы Берестейское мытное—жидъ Вольфъ съ товаришомъ своимъ Григоремъ Заровскимъ, не дбаючи на листъ его королевское милости, который ему на вольное проваженье товаровъ всякихъ въ панство его королевское милости былъ данъ, загамовавши его тутъ у Берестьи, пограбили дей у него за мыто скуръ сафьяновыхъ, чирвоныхъ двадцать пять, каждая дей коштовала по копѣ грошей литовскихъ, и ку тому золотыхъ червоныхъ чотыры. О што кды дей онъ Гасланъ его милость пана подскарбего земского, пана Яна Глѣбовича мандатомъ передъ его королевскую милость о тые забраные речи свои былъ позвалъ, то пакъ дей его милость панъ подскарбій, не вдаючися о то зъ нимъ въ жадную справу, писалъ листъ до его милости пана Адама Патея, судьи земского Берестейского, который отъ его милости тую комору мытную Берестейскую завѣдаетъ, абы его милость панъ судья мыто отъ тыхъ товаровъ

его на онъчасъ проважонныхъ отъ него взявши, ему тые все речи его забраные черезъ тыхъ помененыхъ справецъ мытныхъ—жиды Вольфа и Кгргоря вернути розказалъ. То пакъ дей онъ помененый Гасланъ дня нинѣшняго, вышей на датѣ помененого Юля двадцать осьмого, не заставши тутъ у Берестьи его милости пана судьи земского, давалъ и указовалъ тотъ листъ его милости пана подскарбего тому жиду Вольфу и Кгргорю Заровскому у дому мытномъ, абы они за тымъ листомъ его милости пана подскарбего, мыто отъ него взяли, а ему тые сафьяны и золотые черленые вернули. Который дей листъ его милости пана подскарбего они до рукъ своихъ приемши, тотъ дей Грегорей Заровскій, справца мытный, рукою своею властною на немъ написалъ тыми словы; ижъ дей тые сафьяны попродаваны суть черезъ насъ на потребу скарбу его королевское милости. Который листъ и тотъ написъ Григорья Заровского и передо мною на врадѣ тотъ грекъ оказовалъ. И ку тому дей словне ему тыежъ справцы отказали, же оные сафьяны по полкопы и по два гроши попродавали; а што дей назбытъ надъ мыто приходячое съ тыхъ грошей за сафьяны побраныхъ збывало, то дей повѣдили, же межи себе посполу за працу подѣлили и только дей на сесь часъ ворочали ему три сафьяны. Але дей онъ Гасланъ, не беручи отъ нихъ, кдыжъ не вси ему даваны, именуючи въ томъ собѣ шкodu немалую вла-

ща же кгда оные поменены Вольфъ жидъ и Григорей Заровскій въ нихъ тые сафьяны брали, онъ Гасланъ кгрекъ печатью своею въ мѣшку тые сафьяны и речи до науки его королевское милости запечатовалъ былъ, и они дей тую печать его отодравши отъ того мѣшка, а выбравши тые всѣ сафьяны не вѣдати гдѣ подѣвали и вернуть ему за тымъ листомъ пана подскарбего не хотѣли и не вернули.

Въ чомъ дей всемъ злаца за неизданьемъ отъ нихъ справецъ мытныхъ тыхъ всихъ сафьяновъ, черезъ нихъ у него побраныхъ, и въ замѣшканью до роги мѣнилъ собѣ шкоды отъ нихъ на полтора ста золотыхъ польскихъ. О што все хотечи зъ ними правне мовити просилъ, абы тое оповѣданье его до книгъ записано было. Што за прозьбою его до книгъ кродскихъ староства Берестейского есть записано.

1621 г.

Изъ книги за 1577—1562—1582—1621 годы, стр. 999.

425. Жалоба Брестскихъ жидовъ на священника, войта и бургомистра, которые по нерадѣнью выпустили убійцу жида.

Въ Брестскій градскій судъ обратились жиды съ жалобой на священника Вешницкаго, войта, намѣстника и мѣщанъ въ томъ, что они не только не хотѣли распорядиться о болѣе строгомъ караулѣ убійцы жида Хомби Рудника, но еще содѣйствовали къ его побѣгу, доставивши ему инструменты необходимые для разбитія колодокъ, цѣпей и замковъ. Въ этомъ дѣлѣ особенно обвиняется

священникъ, принявшій на себя обязанность намѣстника, за его отсутствиемъ, посадившій преступника въ тюрьму и предлагавшій жидамъ караулить имъ самимъ своего преступника. Его подозреваютъ жиды во взяточничествѣ. Доказательствъ, что помянутыя лица содѣйствовали преступнику въ побѣгѣ, кромѣ жалобъ, жиды не представили никакихъ.

Лѣта Божого Нароженья тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсяца Августа первого дня.

Передо мною Бенедиктомъ Буховецкимъ—войскимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно на врадѣ жидове мѣста Берестейского, имени ниже менованые, оповѣданье свое на письмѣ къ записанью до книгъ врадовыхъ подали въ тые слова:

Miłościwy panie y sądzie grodzki Brzescki!

My żydowie Brzescy imieñmi,—ia Mowsza Jakubowa Lewkowicza, żona zabitego

y zamordowanego żyda Jakuba Liewkowicza, z dziatkami memi Moszkiem Jakubowiczem, y ia Mowsza Liewkowicz brat niebozczyka Jakuba,—z wielkim żalem naszym opowiadamy sie waszmościom, iako urzadowi, na swieszczenika wielmożnego, iaśnie wielmożnego pana Krzysztofa Sapięhi—woiewodzica Witepskiego, dworzannina y rotmistrza iego królewskiej mości, imieniem Parfena Chomickiego y mieszczan iego mości Wisznickich: woyta pana Stanisława Paprockiego, pana Wasilia Jackowicza burmistrza, Hrycia Jakowicza, Makara Demidowicza, o tém:

Iż w roku terazniejszym tysiąc szeszet dwudziestym pierwszym, miesiąca Julia dwudziestego wtorego dnia, ten ocieć swieszczennik, ozwawszy sie być w niebytności na ten czas u Wiszniczach i. w-go pana Jerzego Mikołajewskiego—urzędnika Wisznickiego namiestnikiem pana Mikołajewskiego, przyjąwszy u nas utopionego mężoiboicę nieboszczyka zabitego żyda, poddanego iego mości pana wojewodzica Witębskiego Wisznickiego z sioła Łaniewa, imieniem Chomkę Rudnika, do więzienia, dawszy na niego y łańcuch, odesłał go do więzienia do turmy miesckiej, na rynku stojącey; do której turmy y więzienia zrazu na każdą noc straż swą miescką przydawać kazał. A potym iako mamy wiadomość, gdy iusz z domu tego to mężoiboicy skrzynie s pieniędzmi ocieć swieszczennik do siebie na urząd odyskał, potym iusz y straży do tego złoczyńcyż dawać nie kazał; y gdyśmy dać swieszczennika na żywy Bóg o straż prosząc po kilka razy chodzili y on nam samym strzec kazał. Potymeśmy do woitya y do burmistrzów także prosząc o straż y powiedając, iż iusz y zamek na szyi, chcąc uciec, zepsował, aby do niego straż przydali. Zaczym nie bez suspicyi, iż za iedno porozumienie pana namiestnika-ojca swieszczennika s temi pomienionemi mieszczan-

ny, aby ten mężoiboica uciekł, mogąc straż przydać, gdyż na ten czas na każdą noc po ulicach po czterdziestu człowiek wartowali, a nie chcieli dać, alie ieszcze do ucieczenia onemu złoczyńcy instrumenta takie podali, którym on y kłódkę iusz drugą ze dnia dwudziestego osmego na dzień dwudziesty dziewiąty Julia tegoż roku tysiąc szeszet dwudziestego pierwszego na szyi długę złamawszy na switanii s tego więzienia uciekł. Y gdy uciekał, widząc onego mężoiboice nie mało mieszczan uciekając, na krzyk nasz nawet żaden mieszczanin łapać pomoc nie chcieli. Które my instrumenta tegoż czasu skoro po ucieczeniu nalazszi w turmie w słomie, woznym y szlachcie okazali y to opowiedali. Sktorem my oicem swieszczennikiem iako tym, iż on nad prawo swe duchowne y powinności swe opuszczając zwykły urząd swoi poświęcony, przeciwko prawu Bożemu, ważył sie urząd y rzady świeckie na siebie wzięwszy, ku wielkiej szkodzie naszej być, gdzie nam prawo drogę ukaże, prawnie mówić y s pany mieszczany sobie z iego mości pana wojewodzica sprawiedliwości prawnie dowieść, tą protestacyją naszą do xiąg urzędowych wnosim y prosimy aby zapisana była. *Што есть принято и записано.*

1621 г.

Изъ книги за 1577—1569—1582—1621 годы, стр. 1043.

426. Жалоба землянина Криштофа Бирубы Славенскаго на жидовъ м. Шерешева, которые избили, изранили и ограбили его на дорогѣ.

Землянинъ Бируба Славенскій, прислалъ въ городскій судъ извѣщеніе, что ѣхавши изъ Пружанъ въ Шерешевъ, дорогою встрѣтилъ онъ жидовъ Шерешевскихъ и будучи навеселѣ вступилъ съ ними въ разговоръ; жиды же видя его

безпечность напали на него съ кольями, его самого избили, и отняли саблю (карабелю). При этомъ извѣщеніи находится и посвидѣтельствованіе вознаго.

Лѣта Божого Нароженья тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсеца Августа шестого дня.

Прислалъ на врадѣ кгродскій Берестейскій до мене Бенедикта Буховецкого—войскога и подстаростега Берестейского земенинъ господарскій воеводства Берестейского панъ Криштофъ Бируба Славенскій оповѣданье свое на письмѣ ку записанью до книгъ врадвыхъ въ тые слова:

Милостивый пане подстаростій Берестейскій!

Я Криштофъ Бируба Славенскій, земенинъ господарскій воеводства Берестейского, оповѣдаемъ се въ томъ, яко урадови на жидовъ мѣста Шерешевского, на име Зельмана Орля Аврамовича, прозываегаго Миморовича о то: ижъ въ року теперешнемъ тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсеца Юня двадцать третего дня, въ среду, ѣхалъ зъ мѣста Пружанского на колесѣ дорогою добровольною, идучою съ Пружаное до Шерешева. Пріѣждзаючи недалеко церкви Старовольское, въ Старой Волѣ будучое, поткалемъ се съ тыми жидами поменеными и пытаемъ: отъ кого бы ѣхали, гдѣ ѣдутъ? а они, бачечи мене человекѣка убеспеченога, а

до того поднилого, не даючи о собѣ справы, але припадши до мене съ колами, самого мене збили и змордовали и карабелю, купленую за золотыхъ польскихъ семь, при томъ збитью у мене взяли и пограбили на той дорозѣ вышменованого року, мѣсеца и дня звышъ менованого, безъ данья отъ мене жадное причины. А такъ я зъ ними—поменеными жидами, гдѣ ми право до него дорогу укаже хочечи готовы правне чинить, якъ о избитье свое отъ нихъ стало, и о пограбенье карабели, прошу абы тое мое оповѣданье до книгъ врадвыхъ было записано.

При которомъ оповѣданью, тутъ же ставши на врадѣ и возный воеводства Берестейского Янъ Рожицкій, очевидстой справѣ свѣдомъ будучи, квити за печатью и съ подписомъ руки свое и за печатьми стороны шляхты и съ подписомъ руки одного шляхтича, который зъ нихъ писать умѣлъ, ку записанью до книгъ врадвыхъ подалъ и такъ се въ собѣ маеть: Я Янъ Рожицкій, возный воеводства Берестейского, сознаваю симъ моимъ, квитомъ: ижъ року теперешнего тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсеца Юля двадцать пятого дня, маючи я при со-

бѣ стороною двохъ шляхтичовъ—пана Миколая Лясковского а пана Григорья Бѣлевского, съ которою стороною шляхтою былomorphic въ справѣ пана Криштофа Бирюба Славенского, земенна господарского воеводства Берестейского, который то панъ Бирюба мнѣ возному и той сторонѣ шляхтѣ набраной оказывалъ; гдѣ за оказаньемъ его пана Бирюбы видѣломъ на немъ на плечахъ ранъ синесбитыхъ три, а четвертую рану видѣломъ тамже синесбитую на хрибтѣ у поеса, а пятую рану видѣломъ криваву пробитую на руцѣ лѣвой на пальцу великомъ. Которые то раны панъ Бирюба меновалъ быть собѣ стальныхъ отъ жидовъ мѣста Шерешевского на име: Зельмана, Ицука Абрамовичовъ, прозываемыхъ Махляровичовъ, въ року теперешнемъ тысяча

шестьсотъ двадцать первого, мѣсеца Юля двадцать третего дня, на дорозѣ добровольной идучой, съ Пружаное до Шерешева, недалеко церкви Старовольное, въ Старо-Воли, именованой, отъ тыхъ же помененныхъ жидовъ грабежъ стальной при томъ збитью шаблю, купленную за золотыхъ польскихъ семь. Што я возный при той сторонѣ шляхтѣ видѣлъ есмь того, яко се вышей поменило, на томъ далъ сесь мой квитъ ку записанью до книгъ городскихъ Берестейскихъ и съ печатью моею и съ подписемъ руки моею и подъ печатьми стороны шляхты, при мне будучое; инверованье року, мѣсеца и дня вышей писаного. Которое жъ то сознанье возного помененого до книгъ владовыхъ есть записано.

1644 г.

Изъ книги за 1644 годъ, стр. 182.

427. Жалоба іезуитской коллегіи на Брестскихъ жидовъ о побояхъ, наносимыхъ ими ихъ ученикамъ.

Ректоръ Брестскаго іезуитскаго коллегіума и префектъ, внесли въ гродскій судъ жалобу на Брестскихъ жидовъ въ томъ, что эти послѣдніе постоянно нападаютъ на іезуитскихъ воспитанниковъ и, увлекаясь ненавистію къ христіанамъ, бьютъ ихъ и безчестятъ, о чемъ коллегіумъ неоднократно уже заявлялъ суду и имѣеть у себя одну палку, какъ поличное. Недовольствуясь такими насиліями, одинъ изъ жидовъ—Пинкасъ Са-

муиловичъ недавно напалъ на воспитанника Несского и въ сообществѣ съ другими жидами не только избилъ его до полусмерти, но еще угрожалъ побоями и другимъ воспитанникамъ. Желая преслѣдовать таковыя безчинства Брестскихъ жидовъ судебнымъ порядкомъ, начальство коллегіума проситъ гродскій судъ внести эту протестацію въ свои книги.

Лѣта отъ нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ сорокъ четвертого, мѣсяца Марта десятого дня.

Передо мною Миколаемъ Табенскимъ,

подстолнимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ въ Бозѣ велебные ихъ милости ксендзъ Янъ Раковскій ректоръ и ксендзы Криш-

тоѣ Янковскій префектъ колегеума соціетатисъ Езу Берестейского, своимъ именемъ и всихъ студентовъ тогожъ колегеумъ Берестейского оповѣданье на письмѣ къ записанью до книгъ врадovýchъ подали въ тые слова:

Mciwy panie urzędzie grodzki Brzeski! Ja xiądz Jan Rakowski—rector y ia xiądz Krzysztoph Jankowski—prefect collegium societatis Jesu Brzeskiego, imieniem wszystkich studentów tegoż collegium Brzeskiego, pod władzą naszą będących, protestuiemy się na niewiernych żydów wszystkich, tak starszych iako y na wszystek kahał żydowski tegoż miasta i. k. mści Brzeskiego o to:

Iż oni z wierutney swojey przeciwko krwi chrześciańskiej złości niepojednokrotnie zwykło różnemi czasy y rokami, miesiącami y dniami, despekta różne, obelgi, zbiacia, mordowania, wszystkim studentom czynią, o czym xiegi waszmściów Brzeskie y insze mają wiedzieć, iako y roku tysiąc sześćsetnego czterdziestego trzeciego na niżej mianowaney ulicy na szlacheckie dziatki małe wielkich officerów tuteyszego województwa Brzeskiego, z niebezpieczeństwem na zdrowia ich, z wielkiem kiiem, który do tych czas iest w kollegium na świadectwo tego ich nieposkromionego zuchwalstwa impet uczynili; którzy to żydzi nie przestawiając swych niezbożnych zamysłów y złości, znowu w roku terazniejszym tysiącnym sześćsetnym czterdziestym czwartym, miesiąca Marca ósmego dnia, iako

nam dał sprawę szlachetnie urodzony pan Bartłomiej Niesiecki, student tegoż collegium Brzeskiego societatis Jesu. Gdy ten student pomieniony pan Niesiecki tego dnia wyżej mianowanego szedł drogą dobrowolną, ulicą żydowską mostową, mimo wrota kamienicy żyda Brzeskiego Pinkasa Samuelowicza; tedy pomieniony żyd Pinkas, postrzegłszy onego będącego, będąc na ganku przy tychże wrotach, słowy nieuczciwemi onego pana Niesieckiego zelżywszy, zesromociwszy y zawoławszy na straż swoje żydowską, których on sam Pinkas imiona y przezwiska wie y tam ich dobrze zna, rozkazał bić. Za którego wołaniem y rozkazaniem kilkanaście żydów przypadłszy, onego pana Niesieckiego zбили, zmordowali y naostatek ledwie z ostatkiem zdrowia swego uszedł. Przy którym zbićiu nie tylko na Niesieckiego zdrowie, ale y na innych wielu studentów pochwałką uczynił: idź precz, iuż się tobie dostało y innym się ieszcze dostanie. Nie będąc tedy od tych niewiernych żydów wszyscy studenci za takowymi pochwałkami zdrowia swego bezpieczni, y iezeliby znowu według odpowiedzi swoich chcieli przedsięwzięciu swojemu nad nim panem Niesieckim, albo innemi studentami extendować, do uczynienia doskonalszey protestacyi, wolny rekurs zostawuiemy, na ten czas prosząc, aby ta nasza protestacia do xiąg w. mciów urzędzych była przyjęta y zapisana. Что есть принято и записано.

1646 г.

Изъ книги за 1629—1631—1646 годы, стр. 227.

428. Донесеніе вознаго о самоуправномъ заключеніи въ тюрьму Брестскими жидами слугъ господина Андреевскаго.

Возный Брестскаго воеводства свидѣтельствуетъ, что позванный со стороны шляхтой паномъ Галемскимъ для присутствованія при разслѣдованіи имъ дѣла о самоуправномъ заключеніи въ тюрьму жидами слугъ Андреевскаго, онъ видѣлъ и слышалъ: какъ Галемскій розыскивалъ заключенныхъ; какъ онъ спрашивалъ ихъ

о причинѣ ареста, на что заключенные отвѣчали ему, что они ничего не знаютъ; какъ онъ отправился потомъ къ городничему и просилъ его о выдачѣ арестованныхъ на поруки, и какъ наконецъ жида воспротивились этому и прямо заявили, что они будутъ держать ихъ въ тюрьмѣ до тѣхъ поръ, пока не кончится ихъ дѣло.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ чотырдесятъ шосто-го, мѣсеца Августа шестнадцатого дня.

Передо мною Александромъ Шуйскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ возный воеводства Берестейскаго Матфей Токаревскій, квити свой реляційный призналъ и ку записанью до книгъ вравовыхъ подалъ, въ тые слова писанный:

Ja Matfiej Tokarzewski, woźny woiwodstwa Brzeskiego, zeznawam tym moim relacyinym quitem: iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćset czterdziestym szóstym, miesiąca Augusta szóstego dnia, mając ia przy sobie stronę dwóch szlachcicow—pana Jana Tokarzewskiego y pana Andrzeia Pogorzelskiego, s tą stroną szlachtą byłem wzięty od imć pana Władysława Jana z Gałemna Gałemskiego do zamku i. k. m. Brzeskiego, gdzie tam s tą stroną szlachtą y z imć panem Gałemskim przyszliśmy do zamku i. k. m. Brzeskiego; tamże imć pan Gałemski pytał się u wrotnych y stróżow zamkowych: gdzieby te więźnie, słудзы iego mości pana Jana Andrzeiewskiego, których żydzi gwałtem

pobrawszy do więzienia osadzili, gdzie są? Jakoż wrotni powiedzieli, że w turmie złodzieyskiej siedzą. Tamże ze mną woźnym y stroną szlachtą iegomość pan Gałemski szedł ku tey turmie, chcąc onych widzieć. Y gdyśmy przyszli przed okno tey turmy, tam że za pytaniem imć pana Gałemskiego ozwali się ci czeladź imć pana Andrzeiewskiego. Pytał wthedy imć pan Gałemski, coby tu porabiali, dla czego y od kogo te więzienie cierpią? Którzy wszyscy zgodnie powiedzieli, że nas żydzi Brzescy gwałtem między kramami s piechotą zamkową pochwytawszy, z sukien, z ochędóstwa, z szabel, z pieniędzy gotowych złupiwszy, okrótnym więzieniem nas szlachtę poteczciwą trapią y głodem morzą, y iuż iednego towarzysza naszego, który z nami zarówno siedział, Choinskiego kilka dni temu przyszedszy w nocy żydzi gromadą wielką (mogła być godzina w noc) onego s turmy iednego wzięli y nie wiedzieć gdzie go podzieli y gdzie go mają,—czy go stracili, czyli też utopili, a nas ieszcze po staremu więzieniem więzią, nie wiemy co z nami daley. czynić będą. Co słyszac imć pan Gałemski słowa tych więźniów przedemną woźnym oświad-

czył y protestował y imć panu Andrzejewskiemu, szwagrowi szwemu wolny proces y prawo za przyjazdem onego z Wilna z trybunału o to zachował. A potym, imć pan Gałemski szedł ze mną woźnym y s tą stroną szlachtą do izby iegomości pana Zygmunta Jurkowskiego—horodniczego tameyszego zamku Brzeskiego, chcący wiedzieć, iesliby tę czeladź imć pana Andrzejewskiego na parękę дано z więzienia do rozprawy prawney. Tamże zastaliśmy dwóch szkolników Brzeskich y nie małą gromadę inszych żydów, на imie iednego szkolника Zelmana Szmóyłowicza, a drugiego Izraela Zelkowicza. Gdzie imć pan Gałemski przezemnie woźnego y tę stronę szlachtę prosił tych szkolników y żyдów, którzy osadzili tych więźniów, aby на парękę do росправы iegomości дали, obiecując y submitując onych do права wszystkich stawić by sie zaraz y zapisem

za to wszystko zapisać pozwalał. Niżli te szkolnicy y insze żydzi przy nich będące powiedzieli, że my на żadną парękę nie tylko wielmożnemu, але y samego pana ich nie дамы y z więзения z турмы не wypuścimy, аź до розправы правney бѣдзем их więzić, бо mamy од старших y everythingo kahału takie rozkazanie. Co imć pan Gałemski słышząc mną woźnym y tą stroną szlachtą оświadczył y z zamku z ничым więзение tych więźниоw одсзедł. A tak ia woźny, com widział y слышал, даłem ten мoý kwit z pieczęcią y z podpisem ręki mey y pieczęćми strony szlachty przy mnie бѣдцеy ку zapisaniu до xiąg grodzkich Brzeskich. Pisan roku miesiaca y dnia zwysz pisanego. Которое жь то очевистое сознание енерала верху мененого до книгъ врадovýchъ есть записано.

1646 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 3079.

429. Жалоба землянь, Криштофа Круглицкаго и Станислава Мораковскаго, на всѣхъ Брестскихъ жидовъ и вознаго, по дѣлу объ учиненіи первыми побоевъ, а вторымъ—фальшиваго посвидѣтельствванія.

Помняутые земляне и слуги кн. Радивила протестуютъ противъ жидовъ и вознаго въ томъ, что они нѣкогда не нападали на нихъ, а только хотѣли посадить въ тюрьму своего должника жида, чего

однакоже жиды не только не позволили имъ сдѣлать, но избили еще и ихъ самихъ; что жалобы на нихъ жидовъ въ нападеніи и грабительствѣ должны, равно какъ и показаніе вознаго.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ четьрдесятъ шестого, мѣсяца Августа двадцать пятого дня.

Передо мною Александромъ Шуй-

скимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ землянинъ его королевское милости воеводства Берестейского, его милость панъ Криштофъ Округлицкій, оповѣданье свое на письмѣ ку записа-

НЬЮ ДО КНИГЪ ВРАДОВЫХЪ ПОДАТЬ, ВЪ ТЫЕ СЛОВА ПИСАНОЕ:

Mości panie urządzie grodzki Brzeski! Ja, Krzysztofh Okręglicki y ya Stanisław Morokowski—ziemianie y obywatele iego królewskiey mości woiewództwa Brzeskiego, słudzy iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości pana Alexandra Radziwiła — marszałka naywyższego wielkiego xięstwa Litewskiego, z wielkim żalem naszym opowiadamy, protestuiemy y soleniter przed w-mścią, iako urzędem, reprotestuiemy na żydów Brzeskich, to iest, Zelmana Szmojłowicza, Izraela Zolkowicza, szkolników y na wszystkich starszych y wszystkiego pospólstwa zbioru żydowskiego Brzeskiego, tak też na Mattieia Tokarzewskiego—woźnego woiewództwa Brzeskiego, o to:

Iż iakośmy wzięli prędko wiadomość, tak zaraz z tą reprotestacją naszą donosimy, że ten Zelman Szkolnik z innymi princypałami, to-iest, Srolem, Maierkiem, Mielkiem, iako samemi princypałami, Leyzerem Ohromem krawcem y Leyzerem, synami iego—Pelutką, Abramem y Ahronem, rzeznikami y wszystkim kahałem żydów Brzeskich pomocnikami, iednostaynie zmowiwszy się, gdyżmy w roku terazniejszym tysiąc sześćset czterdziestym szóstym, miesiąca Iulii dwudziestego dnia, wzięli pewną wiadomość o dłużniku swym Kochmanie Misanowiczu żydu też Brzeskim y, iako osiadłości nie mającego, za dekretem y urzędownie chcieliśmy go, wzięwszy, do więzienia urzędowego oddać; tedy przereczony Zelman y wszystkie osoby przy

nim będące wyż pomienione, okrutnie nas bez dania żadney przyczyny zbiwszy, zraniwszy, tego dłużnika odieli, iako szerzey w processach naszych žaloba iest opisana. Tedy ci panowie szkolnicy nie dosić na tym mając, że nas podespektowali y dłużnika odieli, uchodząc tego swego excessu, nam zadanego, śmieli y wazyli się na nas process swój niesłuszny, nieprawiedliwy, potworny, zanieść, iakośmy różne gwałty, boie, szkody y szkатуły z różnemi rzeczoma zabrawszy, gromadę nie małą sto kilkadziesiąt poddanych swych pobrać mieli, czego nigdy nie było y żadnym sposobem na nas tego doysć y dokazać nie mogą, iako też szyrzey w ich zmysłoney nieprawdziwey protestaciey iest opisano. Przeciwno którey y wszystkim punktom w niey opisanym protestuiąc się y reprotestuiąc, takową o niewinności swey dajemy sprawę: iżeśmy żadnych boiów, gwałtów, pogotowiu szkatuły y żadney naymniejszey rzeczy nigdy u nich nie brali y żadnego im bezprawia nie czynili, ale iako się wyżej napisało, tylkośmy swego dłużnika za dekretami chcieli wziąć y do więzienia oddać; acz y ten woźny wyż pomieniony śmiał w tej sprawie relacją swą fałszywą przyznać. Tedy my na każdym miejscu niewinność swoię okazać, a z tymi żydami, o pomowę, o szkody y stym woźnym o fałsz chcąc prawnie czynić, tę naszą protestacją y reprotestacją donosimy, prosząc, aby do xiąg w-mciów urzędowych przyięta y zapisana była. Што есть принято и записано.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 642—648.

430. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ убійствѣ двухъ жидовъ землянами Бѣлевичемъ и Адамомъ Ольшевскимъ.

Лѣта стѣ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Августа осьмого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передо мною Яномъ Каролемъ Коптемъ—воеводою Полоцкимъ, Берестейскимъ, Юрборскимъ, Вербовскимъ, Нововольскимъ старостою въ економіи Кгрудзонское, администраторомъ Бѣльскимъ, Городискимъ державцою.

Кгды съ порядку реестрового ку суженью припала справа Фалица Якубовича Мстибовского, Мошка Якубовича съ Слонима, жидовъ его королевской милости, зѣ Валкомъ Бѣлевичомъ, яко самимъ принципаломъ и мужобойцою, за позвомъ, въ руки поданымъ, о окрутное забитье и замордованье черезъ того Бѣлевича, сполне зѣ Адамомъ Ольшевскимъ, товаришомъ его, двухъ жидовъ: Шмерка Кляшевича и Изаака Абрамовича на добровольной дорозѣ съ товаришами бдучихъ, способомъ въ позвѣ и процесѣ описанымъ, и забранье при нихъ розныхъ речей, за тымъ вины правные. До которое справки за приволанемъ черезъ енерала сторонѣ до права, помененые жиды сами очевисто зѣ умоцованымъ своимъ паномъ Яномъ Тонковидомъ до права становили и того Валка Бѣлевича у себе въ везеню за выданьемъ зѣ замку Берестейского маючи припровадили. Который Валко Бѣлевичъ, хотечи о собѣ и невинности

своей дать справу, о приданье пленипонтента просилъ. Гдѣ по приданью оному пленипонтента пана Яна Иеронима Ринеского, кгды тая справа дня осмого мѣсяца Августа ку суженью припала, тогда тотъ Бѣлевичъ съ тымъ приданымъ пленипонтентомъ своимъ до права ставши, ижѣ не може съ повѣсти того Бѣлевича панъ Ринескій информовать, але яко на него жиды жалуютъ, хотечи видать данья копій съ процесовъ и позва потребовалъ, гдѣ я староста копій зѣ процесовъ и зѣ позву дать наказаломъ и тую справу до дня одинадцатого сегожѣ мѣсяца Августа отложиломъ.

А кгдыжѣ окладу того дня тая справа ку суженью припала, жидове вышменованные съ тымъ же пленипонтентомъ своимъ паномъ Яномъ Тонковидомъ, а отъ того Валка Бѣлевича только панъ Ринескій становили. Который внесилъ то: ижѣ съ поданныхъ копій найдуетъ то, же въ везеню у жидовъ будучому тому обвиненному Бѣлевичу дано позовъ, которого, абы тутъ у суду ставили домавялъ. На што пленипонтентъ тыхъ жидовъ повѣдѣлъ, ижѣ тотъ мужобойца, будучи въ томъ забитью принципаломъ, а почуваячисе въ томъ зломъ учинку своемъ дня вчорайшого съ чіего подбущенья и помочи утекъ; за чимъ же таковой ексцесъ и мужобойство пополнивши самъ до права не становить.

Тогда яко права непослушного въ року завитомъ на судъ въ речи зданья и вказанья за доводомъ на горло и на лапанья того Бѣлевича домовлялъ. А панъ Ринескій яко приданный пенипонтентъ тому Бѣлевичу вносилъ то, ижъ то не есть криминальная акція, бо не на гарачомъ учинку, яко въ своей жалобѣ жида менуютъ, того пана Бѣлевича, але ажъ въ килька дни: тогда цитовалъ артикуль семьй, роздѣлъ одинадцатый, кгда бы на гарачомъ учинку пойманный былъ, подлегать бы подъ криминалъ повиненъ, аже вжо зъ горячого учинку ушолъ, и самъ принципалъ Ольшевскій первый утекъ; тогда того Бѣлевича до отприсяженья само третего, же не онъ, але тотъ Ольшевскій тую работу зробилъ приповѣдалъ и вольности афектовалъ. А умоцованный тыхъ жидовъ на то повѣдалъ, ижъ неслухне панъ Ринескій отъ того мужобойцы, яко бы не криминальная акція мѣла быть, удаеть, кгда жъ тотъ Бѣлевичъ самъ есть принципаломъ и мужобойцою, и таковыи ексцесъ и збытокъ великій пополнившій, увензенья, по взятю на коніе, утекъ. Тогда вже панъ Ринескій, яко пенипонтентъ, ставалъ и тоже продуковалъ и такъ почавъ о тое позабіянье тиранское жидовъ, о забранье и порабованье речей, к грошей; покладалъ при томъ атестацію его милости пана подстаростего Шерешевского, яко се тотъ Бѣлевичъ до того учинку зналъ; покладалъ и другую атестацію субститу-та его милости пана городничого и на-мѣстника Берестейского, же также се зналъ до того учинку, прозбою цитовалъ артикуль тридцать второй роздѣлу одинадцатого, же ближій при розбою до присегненья, зачимъ яко въ криминальной акціи оставенья пана

Ринеского на сторону, а того мужобойцу при процесѣ и генеральской реляціи, которые выписали врадывымъ покладалъ за присегою тыхъ жидовъ само третихъ на горло и лапанье вказанья просилъ и домовлялъ.

А такъ я староста въ той справѣ Цалеля Якубовича Мстибоговского, Мошка Якубовича, зъ Слонима жидовъ его королевской милости, зъ Валкомъ Бѣлевичомъ, яко самымъ принципомъ и мужобойцою, за позвомъ, очевисто въ руки оному поданнымъ, о окрутное забитье и замордованье черезъ того Бѣлевича сполне зъ Адамомъ Ольшевскимъ товаришомъ его двоухъ жидовъ—Шмерка Илишевича Изаака Абрамовича на добровольной дорозѣ, съ товаромъ ѣдучихъ, способомъ въ позвъ описанымъ, о забранье при нихъ розныхъ речей и грошей, затымъ о вини и каранье правныи. Которую справу, ижъ тотъ Бѣлевичъ будучи черезъ вышменованныхъ жидовъ сполне зъ своимъ принципаломъ Адамомъ Ольшевскимъ за забитье двоухъ жидовъ улапанный и до вензенья поданный, теперь по взятю впередъ на пенипонтента, а потомъ на коніе зъ правъ на теперешнемъ терминѣ зъ вензенья жидовского утекши, до права не становилъ; только пенипонтентъ оному приданный, панъ Ринескій ставаючи, одъ оногo контровертовать и оборону заживать хотѣлъ, што водлугъ права ити не можетъ: тогда яко въ такъ видомой криминальной акціи пана Ринеского на сторону отставивши, а тыхъ жидовъ жалобливыхъ самотретихъ ближшихъ на томъ, яко тотъ Бѣлевичъ съ товаришомъ своимъ некимъ Адамомъ Ольшевскимъ тыхъ жидовъ способомъ, въ позвъ и процесѣ описанымъ, тиранско позабіяли, грошей и речей, водле реестру по-

кладаного, забрали и порабовали, присегу всказую и на выконанье оное, же се рочки кончатъ, до рочковъ пришлыхъ на завтрей по третемъ воланью откладаю; а по присезѣ за таковое тиранское тыхъ жидовъ забитье и порабованье речей того Бѣлевича на горло стятъемъ и на лапанье всказую; а за головы обѣдвѣ головщину совитую водле права на всякихъ добрахъ того Бѣ-

левича, гдѣ се и въ которомъ воеводствѣ, альбо повѣтѣ окажутъ, тымъ жидомъ всказую и до отправки черезъ врадъ належный приходитъ вольность zostавую; а до того Адама Ольшевского и до сестры того Валка Бѣлевича Вишинское вольное право заховаю. Которая справа, яко се актовала, есть до книгъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ записана.

1662 г.

Изъ книги за 1660 — 1662 годы, стр. 1029.

431. Опреѣленіе генеральнаго комиссара монашескаго ордена Августиніановъ объ отдачѣ захваченой монастыремъ у жидовъ земли въ 6 локтей.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Февраля дванадцатаго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто жидъ Аронъ—школьникъ Берестейскій, декретъ въ справѣ и рѣчи нижевыраженой сталый, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Xiądz Jakób Karteus, pisma świętego doctor, visitator y commissarz ieneralny prowincyi Polskiej, zakonu Pustelników Augustyna świętego, wszystkim, którym do widzenia y czytania to pismo nasze przydzie, oznaymuemy y oświadczamy:

Ze gdyśmy byli na visitatiey conventu naszego Brzeskiego Troycy Przenaświetszey, przełożyli przed nami żydzi Brzescy (jako y w Warszawie także donosili do wiadomości naszej miesiąca Lipca roku

blisko przeszłego), że wielebny ociec Bartłomiey Hippolitowicz, na ten czas będący przeor Brzeski zwysz mianowanego conventu, wziął sześć łokci gruntu żydowskiego kopiszcza poblizkiego gruntowi conventu naszego, które kopiszcze przedano było żydom Brzeskim od oyców zakonu naszego. My tedy władzą naszey zwierzchności, którą mamy sobie daną, potwierdzamy pozwolenia tego przerzeczonego gruntu, to iest, żydowskiego kopiszcza ze wszystkimi swemi dawnemi należytościami, gruntami, placami, granicami aż do miejsca tego blisko ogrodu klasztorne-go, gdzie był parkan, w słupach dzielący kopiszcze żydowskie od ogrodu conventu naszego, y rozkazujemy mocą posłuszeństwa świętych, pod karaniem, przeciwko nieposłusznym, opisanym, y podkaraniem kłatwy większey, którą zaraz tym pismem naszym dаемy, nad to ieszcze takowego, gdyby przeczył temu pismu naszemu oddalamy od głosu oboygа należą-

cego rozpraw iakich kolwiek publicznych zakonu naszego y zakazujemy tak wielbnemu przeorowi, iako y subprzeorowi, na ten czas będącemu, aby pomienionych żydów nie ważyli się więcey molestować y turbować, albo co im kolwiek z gruntów ich wymować, pod iaką kolwiek przyczyną y którym kolwiek praetextem, także wszystkim oycom inszym prowincyi naszej Polskiej, iakiey kolwiek godności y stanu będącym, pod temiż karaniami przykazujemy przełożonemu na tenczas będącemu y inszym wszystkim oycom prowincyi naszej, do których urzędu to należeć będzie, aby nie pozwalali przerzeczonym żydom cokolwiek odeymować y odbierać gruntu, im należącego, tylko według dawnych granic, iako opiewają przywileia żydom pozwolone. Dan w Brześciu, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego, miesiąca Lutego dnia dziesiątego.

Ja tedy Adam, dla większego potwierdzenia y uspokojenia całej strony tych zwysz żydom pozwolonych gruntów na też kopiszcze obecnością moją zszedłem y gdzie miał y po które miejsce należeć terminy gruntów żydowskich przy sobie kopce usypać pozwoliłem, które wiecznie trwać mają. To się działo przy bytności urodzonego imię pana Jana Heronima Żaby—horodniczego Brzeskiego, także wielbnych oyców, to iest Bartłomieja Hippolitowicza — przeora Brzeskiego conventu Augustina świętego Trójce Przenaświeszey, oycy Hylaryona Jastrzębskiego, o. Dionisego Zawistowskiego — subprzeora y

vicarięgo natenczas conventu Brzeskiego zakonu kaznodziejskiego; y to przydaie, aby żydzi nad zamienione miejsce ode mnie nie ważyli się y na palec przywłaszcząć sobie gruntu naszego, gdzie dawna była stajnia klasztorna; i aby była wolna klasztorna ścieżka s klasztornego ogrodu przez brzeg domu do Muchawca, dawno przekopana, a to ma być wszystko zachowano z obuch stron pod nieważnością pisma tego y dekretu naszego.

На томъ же декретѣ приписокъ писемомъ латинскимъ тыми словы: Ego, supra nominatus visitator et commissarius generalis confirmo omnia supra dicta, servatis servandis, et ea conditione, quod dicti hebrei Brestenses statutis temporibus priori seu superiori pro tempore existenti solvant census annuos quos tenentur ratione dictae areae solvere dicto conventui, seu commissario ejus, alias haec omnia nullius valoris sunt. Datum Brestensi die et anno quibus supra.

У того декрету при печатѣхъ притисненыхъ подпись рукъ тыми словы: Ita est fr. Jacobus Carteus — visitator generalis ut supra supra, Jan Heronim Żaba — horodniczy woiewódtwa Brzeskiego, fr. Bartłomiey Hippolitowicz — prior Brestensis, fr. Dionisius Zawistowski — superior et vicarius conventus Brestensis, fr. Hilarijon Jastrzębski. Который же тотъ декретъ, черезъ менованую особу ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662 г.

Изъ книги за 1660 — 1662 годы, стр. 1131.

432. Жалоба евреевъ на Воинскихъ мѣщанъ и ратмановъ тогоже мѣстечка на неисполненіе послѣдними королевской привилегіи.

Жиды воинскаго кагала принесли жалобу въ Брестскій городскій судъ на Воинскихъ мѣщанъ о нарушеніи послѣдними добровольнаго контракта, заключеннаго съ ними жидами и подписаннаго писаремъ в. кн. Литовскаго Котови-

чемъ на общія повинности и общіе доходы; при этой жалобѣ было представлено и показаніе вознаго, которому Воинскіе мѣщане объявляли, что не то еще будетъ жидамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Марца десятого дня.

На врадѣ крродскомъ Берестейскоиъ передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, оповидали y soleniter protestowali żydzi starsi miasta i. k. mości Woynskiego sami od siebie y wszytkiey synagogi Woynskiey na panów radnych, burmistrzów, rayców, ławników y na wszystkie pospółstwo, na tenczas w temże mieście i. k. mości Woynskim osiadłość y mieszkanie maiących, o tym:

Иъ в року przeszłym тисячъ шестьсотъ шестьдесятъ первомъ, місяца Августа двудзiesiątego шóstego дня, stanęła była ugoda y nieodmiennie postanowienie z obu stron, tak mieszczan, iako y żydów Woynskich przez i. k. mość pana Andrzeia Kotowicza — pisarza w. x. L-go, na ten czas commissarza od i. k. mości zesłanego w tém, aby zarówno mieszczanie z żałowiacemi żydami wszelakie podatki z powinności, tak do skarbu i. k. mości, iako y na yinne należne potrzeby czynili według gruntów y osiadłości onych, z domów, folwarków, włok y z ogrodów, składanki na publiczne y żołnierskie po-

trzeby, tak też na pobudowanie mostów, na naprawę grobel y na yinne wszelakie potrzeby, na straż podczas bytności panów żołnierzów, dla podwód podczas yścia posłów z cudzych nacyi y na wszystko, na co by słusność ukazywała. Postanowił kontrakt i. k. mości pan commissarz mieszczan y z żałowiacemi żydami takowy: iż dwóch żyдów co rok ma być deputowanych na wybranie tych składanek przy mieszczanach, według gruntów y mieszkania mieszczan y żałowiacych żyдów, bez krzywdy y łupiestwa żadnego, ieno według samey słusności; gdzie panowie radni y wszystkie pospółstwo na to zezwoliwszy y winę założyli do skarbu i. k. mości, złotych тисячъ polskich за нарушением ктóрей колwiek strony kontraktu dobrowolnie zezwolonego; do ктórego kontraktu iego mość pan Kotowicz — pisarz w. x. L-go a na tenczas commissarz od i. k. mości zesłany będąc, pieczęć swą przyłożywszy, y rękę własną podpisał, так też y за uproszeniem z obu stron iego mości pana Samuela Bykowskiego — podczaszego Mściśławskiego за pieczęтарза, ктóры się do tegoż kontraktu wszelakie повинности czynić mieli. Niżli panowie radni miasta Woynskiego nie postrzegając tego,

ale owszem uczyniwszy radę y namowę z mieszczany innemi tegoż miasta Woynskiego y całym pospółstwem, przepomniawszy założoney zareki, w kontrakcie opisanej w roku teraznieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym, miesiąca Marca piątego dnia od żałujących żydów trzeci grosz nienależnie y niesłusznie nad grunty y mieszkanie onych, nadto ni na iaką potrzebę, iedno na prożytek swóy własny, a na zgubę żałujących żydów, wymyślaią, biorą y grabią sami y bez deputowanych żydów iako w kontrakcie mianuie. Wczem widząc żałujące żydzi być sobie wielką krzywdę y szkodę wprzód posyłali ienerała do panów radnych, aby się według kontraktu chcieli zachować; a panowie radni odpowiedzieli temu ienerałowi, że ieszcze więcey tego będzie, o co y relacya ieneralska iest osobno o to wydana. W czym tedy żałobliwi żydzi po takowey ieneralskiey deklaracyi protestowali. O co chcąc o to wszystko prawnie u należnego sądu y prawa mówić y krzywd swych na panów radnych Woynskich y całym pospółstwie dochodzić, dali te swoje opowiadanie do xiąg grodzkich Brzeskich zapisać. Што есть записано.

1664 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 1163.

433. Свидѣтельство Пудковскаго о показаніяхъ преступника Богдюка, сдѣланномъ имъ во время пытки, о невинности жида Файвиша.

Пудковскій симъ листомъ свидѣтельствуеть, что проходи однажды около Брестской ратуши, онъ увидѣлъ толпу народа, собравшагося, какъ оказалось, для присутствования при пыткахъ какаго-то вора Богдюка. Подойдя поближе, онъ слышалъ, что помянутый Богдюкъ подъ огнемъ и истязаніями сознавался, что покраденныя вещи — церковныя и лицъ частныхъ, купилъ

у него купецъ Файвишъ; но когда пытка была усилена, то онъ сталъ показывать совершенно другое и называть совершенно другихъ лицъ, бывшихъ соучастниками въ его преступленіи.

Свидѣтельство это выдано для защиты отъ подозрѣній знатнаго купца Файвиша.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертого, мѣсеца Марца тринадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ Левко, школьникъ Берестейскій, справу нижей менованую ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаную:

Idąc z kamienicy iaśnie wielmożnego xiędza biskupa Żmudzkiego, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca Marca dwunastego dnia, trafiłem uyrzawszy zgromadzenie ludzi przy sklepach ratusza Brzeskiego na turtury Bohdziuka złoczyńce. Gdzie wstąpiwszy do sklepu nie co drugiego słyszałem, confesata na questyę będącego Bohdziuka, który wyliczając swoje zbrodnie przed rzetelną turturą mistrzowi opowiadał ró-

zną swoją kompanią, którzy mu dopomagali tey złości y zbrodni robić. Gdzie wymieniwszy swoich kompanów; zapamiętałych w tey sprawie przekłētey, komuby przedawali tamci rzeczy różne tak kościelne, iako nie kościelne, zrazu tedy przed turturami, czy to iakiey folgi szukając, uczciwego kupca pana Faywisza żyda pomówił, iako by te rzeczy miał kupować pomienione; ale potem przy lepszym y większym dołożeniu ognia y samey turtury, przez mistrza uczynionej, nie wspominał tego pana Faywisza, ale tylko Wigdora iakiegoś żyda y Wszywkę mieszczanina, Jurka szewca, Izaka Jurkowicza

z Rzeczyce y innych, sobie lepiej wiadomych y znaiomych uznawał y obwoływał bydź rzeczewistemi, ufnemi złodziejami. To ia słysząc, wydaie tę moią atestacją na oczyszczenie uczciwości tego niewinnego y uczciwego pana Faywisza żyda y kupca Lonzeskiego z podpisem ręki moiey. Pisan roku wyżey pomienionego dnia czternastego Martii. У тое атестаціей подпишь руки тыми словы: Jan Pudkowski, manu propria.

Которая жь то атестация есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ антикована и уписана.

1665 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 57.

434. Судебное опредѣленіе по дѣлу Брестскаго кагала.

Лейба Ицковичъ, старшина Брестскаго кагала внесъ въ судъ жалобу на дворянъ Ириковича и Костюшекъ въ томъ, что они, собравшись на сеймикъ и забывши боязнь Божию и суда, напали на Брестскій кагалъ въ день субботній вечеромъ и произвели тамъ разбой и убійства. Въ очередное засѣданіе суда явились пленипотенты обѣихъ тяжущихся сторонъ. Пленипотентъ обиженной стороны, указывая на коро-

левскія привилегіи, дарованныя жидамъ, и нечестовства сдѣланныя имъ обидчиками, требовалъ смертной казни; пленипотентъ же стороны противной доказывалъ, что не шляхтичи обидѣли жидовъ, а жиды шляхтичей, и требовалъ подвергнуть это дѣло разслѣдованію (щврутиніи). Судъ тоже опредѣлялъ подвергнуть дѣло судебному разслѣдованію.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсяца Февраля десятого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ передъ нами Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ, Геронимомъ Казимеромъ Лещинскимъ—судьею и Григоріемъ Карасевичомъ Токаревскимъ—писаромъ, владѣльцами судовыми кгородскими Берестейскими. Куды съ по-

рядку реестрового ку суженью припала справа жиды мѣста Берестейскаго, на име Лейба Ицковича, школьника, и всего кагалу жидовъ Берестейскихъ, такъ же жидовки Берестейское, на име Дсборы Говщелевичовны, Говщелево Арзювичово, въ ихъ милостями паномъ Весназіаномъ и паномъ Хризостомомъ Костюшками, также сго милостью паномъ Войтѣхомъ Ириковичемъ, яко самими принципами, зъ

докладомъ помочниковъ, ихъ милостямъ самимъ вѣдомыхъ и знаемыхъ, за позво́мъ о речъ нижей въ немъ менованую вынесенымъ; до которое справы, за приволаньемъ черезъ енерала сторонъ, до права жиды Берестейскіе, зъ пленипотентомъ своимъ паномъ Яномъ Танчакомъ, а ихъ милость позванные особы зъ паномъ Павломъ Блоцкимъ зъ пленипотентами своими очевисто до права становили.

Затымъ пленипотентъ акторовъ поданья и положенья по ихъ милости позванныхъ особъ, по каждого зъ ихъ милости зособна на маестностяхъ ихъ милости позво́въ черезъ енерала воеводства Берестейского, написомъ и очевистымъ сознаньемъ его строномъ воланья на немъ написанымъ и термину занимъ припалого слушне доведши, жаловалъ зъ него о то: ижъ што въ року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ, мѣсеца Октобра осмьнадцатого, не паметаючи впередъ на боязнь Божую и срогость права посполитого, на таковыхъ квалтовниковъ описаную, такъ тежъ и на бытность мою старостинскую, на тотчасъ у Берестью будущого, для справедливости светое одъ его королевское милости на то высажоного, гдѣ ваша милость, пане Приковичъ и панове Костюшкове, ничего не знаючи на згромаженье ихъ милостей пановъ обывателей воеводства Берестейского подчасъ одправованья сеймику на обранье пословъ до Варшавы на сеймъ вальный, смѣли есте и важилистесс, ваша милость, таковые эксцеса чинить: наплисте моцно, квалтомъ, въ килкунасту чоловѣка, зъ челядью своею, вашимъ милостямъ имени и прозвисками добре знаемыми, зъ добытыми бронями, умыслне на то собѣ приспособлеными, на школу жалуючихъ

жидовъ, подъ часъ згромаженья жалуючихъ въ школѣ въ день соботный, надъ вечеръ, року и дня вышменованого, тамъ же впадши, посродъ школы, почелисте, ваша милость, жидовъ бить, мордовать, сѣчь и хто чимъ могъ калечить. Гды Лейба Ицковичъ—школьникъ, припадши до вашихъ милостей, почалъ упрашати, абысте ваша милость не чинили въ ихъ згромаженью перешкодъ, и жидовъ, ни въ чомъ себе невинныхъ, не били,—ваша милость не уважаючи ничего, заразъ Лейба обухомъ въ лобъ водле уха лѣвого шкодливе ударили, который заледво на ногахъ остоявшисе зъ школы здоровье свое унести могъ. А въ томъ часѣ его милость што было жидовъ у школѣ усихъ порозганявщи, біючи, сѣкучи; на тотъ же часъ Гавшея Ароновича, который не могъ на тотъ часъ зъ школы выпасти одъ такъ квалтовного найстѣя, ижъ выстепи къ заступу одъ дверей тамъ же онаго, яко сами хотѣли, такъ се надъ нимъ паствовали и за неживого порушивши. въ школѣ задавши оному у голову шаблями разъ вразъ два разы, избивши оного обухами усего, и сходечи зъ школы жидовское отповѣди, похвалки чинечи на здоровье оныхъ, двери у школы посѣкли есте, одъ которого збитѣя посѣченъ и Гавшея Ароновичъ смертью зполъ въ томъ же року, тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ, мѣсеца Ноябра первого дня, съ пятницы на субботу. Въ чомъ теды жалобливые жиды, ваша милость пане Приковичу и панове Костюшкове, одъ усего кагалу о найстѣе на школу, о покравенье оной школы, яко тежъ о забитье Гавшея Ароновича и о побитье инныхъ жидовъ, въ процесѣ менованныхъ, што часу права ширей показано будетъ, хотечи зъ вашъмостями

правне доходить, тымъ позвомя позы-
вають.

А по прочитанью того позву плени-
потентъ позваныхъ, не припущаючи сто-
роны поводовое до дальшого въ той спра-
вѣ продукту правного, то вносилъ: ижъ
въ той же справѣ зъ акторату ихъ мило-
сти пановъ Костюшковъ есть вынесены
на жидовъ Берестейскихъ за позовъ и
вписъ въ реестръ; теды приволакъ за
своимъ вписомъ тое справы домавалъ. А
пленипотентъ жидовъ Берестейскихъ на
то повѣдилъ: ижъ водле права не може
жидовъ на рочки позывать, але до на-
лежного имъ суду замкового юризди-
ки вельможного его милости пана ста-
росты Берестейского, и ежели яковую
ихъ милость панове Костюшкове крив-
ду собѣ одъ жидовъ претендуютъ, не-
хай до належного суду запозовуть; а
туть за жалобою тыхъ жидовъ вино-
вайцы криминального суженья тое спра-
вы водле вынесенного запозву въ самой
речи домавалъ.

Мы врадъ, видечи то, же о найстѣе
квалтовное на школу и забитье жида
идеть, тогда до наблизное справедли-
вости светое стосуючисе, за позвомя и
жалобою жидовъ Берестейскихъ, далей
въ право въ самой речи сторонамъ
процедовать наказуемъ.

Гды по наказѣ нашомъ пленипотентъ
жидовъ Берестейскихъ, доведечи жало-
бы стороны свое, покладалъ и читалъ
протестацію одъ жидовъ Берестей-
скихъ на ихъ милости пановъ Веспа-
зіана и Хризостома Костюшковъ о
то квалтовное на школу ихъ найстѣе,
побитѣе и пораненѣе жидовъ, такъ же
и забитье за тымъ же на школу най-
стѣемъ жида, на име Гавшея Ароно-
вича, до книгъ кродскихъ Берестей-
скихъ впередъ одъ жидовъ, а потомъ одъ
самое забитого жида малжонки донесе-

ные, при томъ обдукцію енеральскую
презентованья того забитого жида на
врадѣ выписами врадовыми, датами въ
нихъ выражоными, такъ же атестацые
розныхъ ихъ милостей пановъ обыва-
телевъ, въ той справѣ собѣ даные, по-
кладалъ. При которыхъ таковыхъ до-
водахъ помененого школьника на гвал-
товномъ найстѣе на школу, збитѣе и
зраненю его, о той жидовцѣ, жонѣ за-
битого, самъ третей бы и самосемой
зъ дальшимъ доводомъ на забитье, во-
dle жалобы мужа ее, до присеги при-
повѣдалъ. А по присезѣ, водле права
статутового, конституціи року тысяча
шестьсотъ одинадцатого, привилеевъ
его королевское милости жидомъ нада-
ныхъ, всказу позваныхъ на горло, а за
голову забитого и навезки побитымъ
жидомъ водле права на маестностяхъ
позваныхъ особъ, на которыхъ позовъ
покладано, всказанья просилъ и дома-
валъ.

На што пленипотентъ ихъ милостей
пановъ Костюшковъ и его милости па-
на Приковича повѣдилъ: ижъ въ томъ
обжалованью тыхъ помененыхъ жи-
довъ ихъ милость панове Костюшко-
ве и его милость панъ Приковичъ не
суть винными; але тые жида съ тумуль-
томъ самыхъ же ихъ милости нане-
редъ школою побили, подеспектовали,
о што на нихъ есть занесенный процесъ
и поступокъ правный. А для лѣпшого
оказанья невинности свое и объясне-
нья тое справы о отосланье тое спра-
вы на шкрутиніумъ, подчасъ пришлого
сеймику, яко въ таковой акціи, же се
то при згромаженю ихъ милости па-
новъ обывателовъ стало, просилъ и до-
мавалъ.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ жи-
довъ Берестейскихъ, на име Лейба Иц-
ковича школьника и Деборы Юшелеви-

човны, Говшеевое Ароновичовое, зъ ихъ милостями паномъ Веспезіаномъ и паномъ Хризостомомъ Костюшками и его милостью паномъ Войтѣхомъ Криковичемъ, за позвомъ менечи о квалтовное способомъ въ позвѣ описанымъ на школу жидовскую въ мѣстѣ Берестю найстѣ, о збитѣ и зраненѣ за тымъ квалтовнымъ найстѣемъ помеченного школника Лейбы Ицковича и посѣченѣ и забитѣ другого жида Говшея Ароновича и одповѣдь и похвалку на здоровье учиненую, за тымъ о вини и каранья правныя, въ которой справѣ зъ очевистой контроверсии обудву сторонѣ, любо пленипотентъ жидовъ Берестейскихъ водле жалобы позовное оный самосемыхъ бы и зъ дальшимъ доводомъ до присеги приповѣдалъ, а по присезѣ всказу себѣ и права на по-

званныхъ домавлять; а засъ пленипотентъ ихъ милости пановъ Костюшковъ и его милости пана Приковича, менуючи, ижъ въ томъ обжалованью помененныхъ жидовъ винными не суть, для объясненья тое справы, на шкрутынню отосланья въ той справѣ афектовали; за чимъ и мы врадъ, порозно сторонамъ не чинечи, а до права посполитого стосуючисе, тую справу на шкрутынню отсылаемъ. На которую я хоружій и я писарь порадкомъ правнымъ зѣѣхати маемъ, а по одправенью тое шкрутынни на першихъ рочкахъ, напервей у Берестю сужонныхъ, въ обѣдвѣ стороны skutочную въ той справѣ росправу, кромъ всякихъ дилаций принять повинни будутъ, наказуемъ. Которая справа есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ записана.

1665 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 531.

435. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Костюшками Сехновицеими и Брестскимъ кагаломъ о наѣздѣ первыхъ на жидовскую школу и произведенномъ въ ней разбоѣ и убійствѣ.

Во время срочныхъ засѣданій Брестскаго городского суда разсматривалось дѣло о гвалтовномъ наѣздѣ Костюшекъ на Брестскую синагогу, во время котораго одинъ жидъ былъ убитъ, а другой—школьникъ Берестейскій Лейба Ицковичъ—раненъ. Пленипотентъ истцовъ (т.е. Брестскаго кагала) требовалъ, чтобы судъ немедленно приступилъ къ разслѣдованію и постановилъ законное наказаніе; пленипотентъ же Костюшекъ, предъявивъ письмо одного изъ нихъ, въ которомъ сообщалось объ отъѣздѣ одного изъ нихъ—Хризостома Костюшки въ войско, требовалъ, чтобы судебное разслѣдованіе было отложено до другого времени. На это пленипотентъ жидовъ возразилъ, что Костюшко Хризостомъ

въ войскѣ не служить, а письмо прислалъ съ цѣлію уклониться отъ суда. Судъ постановилъ продолжать дѣло.

Тогда пленипотентъ истцовъ представилъ длинный рядъ письменныхъ свидѣтельствъ разныхъ лицъ, доказывавшихъ виновность Костюшекъ и Криковича. Въ свою очередь пленипотентъ обвиняемыхъ сталъ доказывать, что Костюшки не могли принимать участія въ этомъ разслѣдованіи и требовалъ новаго разбирательства. При этомъ и Криковичъ заявилъ, что онъ не участвовалъ въ этомъ наѣздѣ, какъ лицо активное, а только присутствовалъ при немъ въ качествѣ зрителя, обѣщалъ присягнуть въ этомъ и требовалъ освобожденія. Но пленипотентъ жидовъ,

сослалъ на городскія книги, въ которыхъ записано было изъясненіе объ этомъ набѣдѣ на жидовъ по разслѣдованіи, и требовалъ немедленнаго его окончанія. Ссылаясь на статьи литовскаго статута, онъ требовалъ: за смерть—казнить виновныхъ смертію, за раны и увѣчья — наложить денежный штрафъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсяца Августа сего дня.

На рочкахъ судовыхъ и городскихъ Берестейскихъ, передъ нами Іеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ, Іеронимомъ Казимеромъ Лещинскимъ — судьей и Іеримъ Карасевичемъ Токаревскимъ — писаромъ, владниками судовыми и городскими Берестейскими. Кгда съ порядку реестрового ку суженью припала справа жидовъ мѣста Берестейскаго, на име Лейбы Ицковича — школьника и всего кагалу жидовъ Берестейскихъ, также жидовки Берестейское, на име Іевшелевичовны, Іовшеево Ароновичовое, зъ ихмостями паномъ Веспезіаномъ и Хризостомомъ Костюшками Сехоновичскими, также его милостью паномъ Войтѣхомъ Приковичомъ, яко самими принципалами, съ докладомъ помочниковъ, ихъ милостямъ самымъ вѣдомыхъ и знаемыхъ, за позволеніемъ и декретомъ рочковъ прошлыхъ февралевыхъ въ семь року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятомъ, зъ ихъ мостями ферованымъ, менечи о квалтовное, способомъ, въ позвѣ и процесѣ опасанымъ, на школу жидовскую въ мѣстѣ Берестю найстѣе и збитѣе и зраненъе за тымъ квалтовнымъ найстѣемъ поменого школьника Лейбы Ицковича и посѣченъе и забитѣе другого жида Іовшея Ароновича, о годовѣдѣ и похвалку на здоровъе учиненные: за-

Судъ приговорилъ: за раны и увѣчья одного жида взыскать 40 коп. грошей; за голову другого—200 копъ грошей и казнить смертію; а такъ какъ обвиненныхъ на лице нѣтъ, то подвергнуть ихъ баніціи, и, взыскавши штрафъ, отдать на поруки, согласно просьбѣ жидовъ.

тымъ до слуханья шкруптынію вини и каранья правные. До которое справы, за приволанемъ черезъ енерала врадового сторонъ до права, жида Берестейскіе зъ пленіпотентомъ своимъ паномъ Миколаемъ Онихимовскимъ, а одъ его милости пана Хризостома Костюшка, яко на дню третемъ воланья, зъ обмовою панъ Казимеръ Иржикевичъ, же въ войску зостаеъ, отзываетъ: теды и теперь, не прыпускаючи до жадное контроверсіи, подалъ до насъ, владу обмову, въ тые слова писаную.

Moi wielce miłościwi panowie sędziowie grodzcy Brzescy, a moi mści panowie y dobrodzieje! Maiąc przestrogę od niektórych ichmościów panów przyiacioł moich, że żydzi miasta iego królewskiej mości Brześcia, nie podając mnie żadnego pozwu przeciwko mnie, abym się sprawił, chcąc się do rejestru wpisać, do prawa na te roczki Augustowe stanowią. Na którą ich żalobę lubo niesłuszną, radbym mile odpowiedzieć y sprawić, a że zaszło rozkazanie takowe, abym do chorągwi wielmożnego imci pana Połubińskiego—pisarza polnego w. x. Lit., iako nauprzedzey iterował; tedy w tey oskarżoney sprawie trudno mi odpowiadać. Zaczem ich mciów moich miłościwych panów y dobrodzieiów upraszam, abyście w. mciwi pp. zażywszy w takowej okazji nade mną beneficium iuris, raczyli tę sprawę nie sądząc, do powrócenia mego z wojska spendować. A nietylo w tey sprawie,

ale y w inszych sprawach, ieśliby iakie wpisy przeciwko mnie miały w rejestrze zostawać, ażeby do tego z powrotu mego oddalone były, uniżenie w. mciów panów upraszam. Co rozumiejąc, po łasce ww. mciów panów y dobrodzieiów, że iako w sđuszney rzeczy ta obmowa przyjeta będzie. Anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego, miesiąca Augusta dnia czwartego. У тое обмовы подписъ руки тыми словы: ww. ichmciów panów nayniższy слуга на ten czas zostаетъ, Chryzostom Kosciuszko Siechnowski.

По которомъ прочитанью тое обмовы, принятыя водле права оное, а сущенсы тое справы до повроту его милости пана Костюшка зъ войска просилъ и домавялъ. На што пленипотентъ акторовъ повѣдилъ, ижъ въ той справѣ тоею обмовою его милость панъ Хризостомъ Костюшко засланять не може, бо въ войску вжо не служитъ, але въ дому и теперь зостаеть, до того яко право мѣти хочеть екземпту не показуеть: зачимъ ухиленье тое, яко неслухное, на зволеку справедливости светое на сторону подаваное обмовы, а суженья въ самой речи тое справы афектовалъ.

Мы врадъ, видечи то, ижъ только якою картою его милости панъ Костюшко черезъ пленипотента своего, якобы въ войску мѣлъ зоставать засланять, а екземпту не показуеть; теды тую обмову на сторону ухиливши, далей обудвумъ сторонамъ поступовать наказуемъ. Одъ которого декрету пленипотентъ его милости пана Хризостома Костюшка до еуду головного трибунального апеловалъ. Которое апелации пленипотентъ акторовъ артикуломъ осьмьдесятъ осьмымъ роздѣлу четвертого, яко не одъ самое речи боронилъ

и мы врадъ не допустили, што се отъ позваного протестовалъ, а въ дальшомъ поступку правномъ помененые жиды съ тымъ же паномъ Миколаемъ Онихимовскимъ, а его милость панъ Веспезианъ Костюшко за наказомъ даннымъ продуковать съ тымъ же паномъ Ержиковичомъ пленипотентами своими до права становили. За тымъ акторовъ пленипотентъ, взявъ нашкрутиніумъ потребовалъ, которая такъ се въ собѣ маеть:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego, miesiąca Maia trzynastego dnia. Inquisitia żydów Brzeskich z ichmość panami Chryzostomem y Wespezyanem Kościuszkami, iako y z iegomość panem Woyciechem Jerzykowiczem, zaczynaiaca się, gdzie się stało to zabójstwo w rynku ich żydowskim przy szkole. Naprzód, spotkaliśmy iegomość pana Jana Bobrowskiego. To powiedział: iżem sły-szał od sąsiad swoich, że iegomość pan Woyciech Jerzykowicz szedł z gospody dla hamowania, iegomość pan Grzegorz Gorzec, lubo powiedziałem, że szedł do kościoła, obaczyłem na koniu iadącego pana Wespezyana Kościuszka do szkoły żydowskiej, a za nim chłopiec z dobytą szablą y wjechał do szkoły. Tamże sie stał tumult, a pan Irzykowicz z panem Kościuszkiem Chryzostomen iuż biegli z szablami, a żydzi ze szkoły poczęli uciekać; tam że ieden żyd ranny wybiegł ze szkoły, a drugi Leyba—szkolnik z podbitem okiem. Pan Jan Rudnicki, to powiedział: że szedł z panem Goreckim od więznia, widziałem pana Wespezyana Kościuszka iadącego na koniu do szkoły żydowskiej; tamżem widział żyda Howszeia, iednego konnego, a szkolnika Leybę z okiem podbitym; a pan Chryzostom Kościuszka y inni biegli z szablami dobytymi, a żydzi uciekali

ze szkolnicy. Pan Paweł Lasota to zeznał: że w kramie kupował proch, aliści żydzi ciśnione ze szkoły, pytałem się, co to za tumult, albo hałas? powiedzieli: to panowie Kościuszkowie żydów białą. Mieszczanin Brzeski z Zabuzza, imieniem Sokołowski Izidor powiedział: że widział pana Wespezyana Kościuszka, iadącego na koniu do szkoły żydowskiej, a panowie Kościuszkowie drudzy wybiegli z szablami drugimi do szkoły drzwiami; tam że widział żyda rannego Howszeia krawca, który padł przed domem Dawydka Kozy, a szkolnik Leyba szedł z okiem podbitym, od ichmościów zranieni. Jarosz Ołszyniec—mieszczanin Zabuzny powiedział: iż pan Kościuszko wjechał na koniu do szkoły żydowskiej z szablą, a drudzy także, co ich niemało było, wbiegli do szkoły drugimi drzwiami, ale nie znam ichmościów, tylko iż żyd ranny wybiegł, a szkolnik Leyba z okiem podbitym. Jegomości pana Benedykta Brolińskiego podkaliśmy, który to powiedział: że widział hałas y tumult; gdym się pytał, to powiedziano mi: iż panowie Kościuszkowie żydów białą, iakoż pan Kościuszko, słyzałem, Wespezyan na koniu wjechał do szkolnicy, o to się tam hałasowali. Jegomość pan Dawid Floryan Tupalski to powiedział: iż widział tumult ludzi niemały, gdym się przeprawił przez Bug do miasta; pytałem się: co to za tumult z gołemi szablami przed szkołą żydowską? to powiedzieli: iż pan Wespezyan Kościuszko wjechał do szkoły żydowskiej na koniu y tam się z żydami powadzili z tey okazji; alem iż pana Irzykiewicza zastał siedzącego przed iego gospodą w Kowalskiej ulicy w kolasie przed domem Daniła Niedzwieckiego. Tenże Niedzwiecki złotnik powiedział: iż pan Irzykiewicz na kolasie siedział pijany, chcąc odieź-

dzać do domu; aliści czeladnik pana Alexandra Kościuszka młodego przybiegszy powiedział, iż pana Wespezyana Kościuszka żydzi przed szkołą białą y szablę mu odieśli, do szkoły ciągną. Ale pan Irzykiewicz pobiegł do ratunku, tylko że był pijany, wrócił się nazad do kolasy, bo y szabla iego była w wozie; a pan Chryzostom Kościuszko z panem Alexandrem Kościuszkiem, bratem swym, pobiegli, mówiąc, iż nam brata białą; ale nie wie, kto żyda zaciół. Pan Maciej Mieszkowski—generał, któregośmy potkali to powiedział: kiedym był w kamienicy pana Rymskiego, iż ku wieczorowi, powiedziano mi, iż przed szkołą żydowską białą się: zacząłem biegłem na to miejsce; alim ci zastał żyda iż rannego przed kamienicą Pinkusową, iż mglec począł, y mówiłem, prowadźcie do cerulika. Jakoż y sam z nim szedłem, alem widział pana Wespezyana Kościuszka z dobytą szablą, którego iż pan Chryzostom hamował. A ten żyd iż ranny uchodząc bronił się kamieniami. Alem to słyzał, że pan Kościuszko do szkoły na koniu wjechał. Tamże widział y pana Irzykiewicza w tem tumultcie. У тоє шкруптиніи подписъ рукъ тыми словы: Heronim Kazimierz z Jelney Jeleński—chorąży y podstarości woiewództwa Brzeskiego, Heronim Kazimierz Łyszczynski—podstoli Mielnicki, sędzia grodzki Brzeski, Hrehory Karasiewicz Tokarzewski—pisarz grodzki Brzeski ręką swą. А приписокъ на той же шкруптиніи въ тые слова писаны: А miasto Maydeburg Brzeski swoją atestacyę na osobliwym swoim piśmie mają w tey sprawie inquisitią miedzy sobą uczyniwszy podać.

Także y insi ichmościowie na piśmie podali w te słowa pisane: Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego miesiąca Marca trzynastego dnia, za wysadzeniem

od iaśnie wielmożnego imć pana Jana Karola Kopcia—woiewody Połockiego, starosty Brzeskiego, przed nami Macieiem Turę—namiestnikiem grodzkim, y mną Jakóbem Władysławem Wierzbickim—regentem Brzeskim, stanowszy personaliter imć pan Thomasz Jastrzembski y pan Jan Gruszewski, według danych od ichmość żydom Brzeskim strony nayścia na szkołę żydowską y uderzenie szkolnika Lewka Ickiewicza, a drugiego żyda na imie Hawsieia Aronowicza szkaradnie w głowę zaciętego, którego krwią będąc oblan y padł na ziemię, od ichmość osób obżałowanych w processie, mianowanych stałego. Toż y teraz ichmość obadwa pod sumnieniem zeznali, że pod tenczas y ten uczynek będąc w Brześciu, nayście na szkołę, iako za tym nayściem y uderzenie tego żyda Lewka szkolnika y srogie zranienie, tego drugiego widzieli bardzo szkodliwie zaciętego y potym obuchami od obżałowanych bitego y za innymi żydami na przedszkolu wyż mających się. A że podczas szkrutyni w tey sprawie naznaczoney, kiedy się odprawować będzie, przez odległość mieysca, iezeli przydzie być ich mością, albom tedy te testimonium przy dawnych swych pierwszych attestacyach pomienionym żydom Brzeskim, oczewiście przed nami na urządzie grodzkim w cancelaryi przyznali. Pisan w Brześciu roku y dnia ut supra. У тое атестаціи подпись руку

тыми словы: Maciey Tur — namiestnik Brzeski mpr., Jakób Władysław Wierzbicki — regent cancelarii Brzeskiej mpr. Czynie wiadomo tą moią atestacyią, iż za daniem znać od żydów Brzeskich o tumulcie, przy tem zesłany od iaśnie wielmożnego iego mość pana Kopcia—woiewody Połockiego, pana y dobrodzieia mego, na uskromienie tego tumultu, y kiedym przyszedł przed szkołę żydow-

ską w Brześciu, zastałem imści pana Wespezyana y imć pana Chryzostoma Kościuszków y ichmość panów Irzykowiczów dwóch, tamże y żyda szkolnika widziałem okrwawionego; o iednym żydzie powiadano, że bardzo posieczony. Na co daię prawdziwą tę moią atestacyą. Dan w Czarnawczycach, dnia szesnastego Maia, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego. У тое атестаціи подпись руку тыми словы: Piotr Kublicki; ręką swą własną.

А по прочитанью тое шкруктини и атестаціи на доводъ самое речи покладаѣ и читалъ въ той справѣ веле документовъ разныхъ, датами оныхъ выражеными, водле которыхъ помененыхъ жидовъ на томъ, яко ихъ мость пановъ Костюшковъ и его милость панъ Приковичъ квалтомъ на школу нашили, школника Лейба Пцковича збили, зранили, а другого жида Гавшея Ароновича на смерть збили, до присеги само семихъ приповѣдалъ, а по присязѣ водле права за таковой квалтъ, збитье школника, за збитье жида—на горло стятъемъ, а за голову и збитье навезки шляхецкое, водле конституціи на всякихъ добрахъ ихъ милости всказанья и на отправу за тотъ всказъ отосланья у насъ враду просилъ и домавялъ.

Противъ чому пленипотентъ его милости пана Веспезіана Костюшка панъ Иржикевичъ повѣдилъ, ижъ акторъ мой о той шкруктини, которую жиды вводили, не вѣдалъ и при оной жаденъ зъ ихъ мости пановъ Костюшковъ не былъ; имѣла быть подчасъ сеймику, яко часу въѣзду ихъ милостей пановъ обывателевъ: зачимъ отосланья на новую шкруктинию, хотечи невинность свою оказать, просилъ и домавялъ.

При которой справѣ его милость

панъ Ириковичъ, отозвавши то вносишь, ижъ въ томъ обжалованью, яко се изъ шкрутиніи показуетъ, виннымъ не есть, але только для припатренья се и гамованью тумульту на тотъ часъ прибылъ, на чомъ и до присеги забералъ, а по присезѣ вольности одъ тое жалобы жидовъ Берестейскихъ аффектовалъ.

На што пленипотентъ жидовъ Берестейскихъ повѣдилъ, ижъ есть декретъ зъ рочковъ прошлыхъ Февралевыхъ въ семь року тысеца шестьсотъ шестьдесятъ пятомъ, мѣсеца Февраля девятого дня, зъ ихъ милостями ферованый, же сами ихъ милость панове Костюшкове на сеймикъ пришлый на шкрутинію брали, и оное подчасъ сеймику не выводили, але жалобливые жида сами мусѣли шкрутинію выводить, которая есть слушная, при которой, яко слушной, и атестаціяхъ, яко першій разъ до присеги жалобливыхъ жидовъ самосемъ приповѣдалъ; а по присезѣ и повторе всказу водле жалобы и права посполитого аффектовалъ. А его милость панъ Веспезіанъ Костюшко, яко першій разъ, такъ и теперъ на новую шкрутинію отосланья просилъ. Проти во чому пленипотентъ акторовъ цитовалъ право посполитое, артикулъ шестьдесятъ пятый роздѣлу, ижъ иная шкрутинія не повинна быть и стороны зъ обудву сторонъ при шкрутиніи быть не повинни, только кого врадъ назначить; зачимъ всказу и повторе у насъ владу просилъ и домавалъ.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ жида мѣста Берестейского, на име Лейба Ицковича—школьника и всего кагалу жидовъ Берестейскихъ, такъже жидовки Берестейское, на име Деборы Гейшелевичовны Ювшеевое Ароновичовое, зъ ихъ милостями—паномъ Веспе-

зіаномъ и Хризостомомъ Костюшками Сехновицкими, также зъ его милостью паномъ Войтѣхомъ Ириковичомъ, яко самими принциалами, зъ докладомъ помочниковъ, ихъ милостямъ самымъ вѣдомыхъ и знаемыхъ, за повомъ и декретомъ зъ рочковъ прошлыхъ Февралевыхъ, въ семь року тысеца шестьсотъ шестьдесятъ пятомъ, зъ ихъ милостями ферованымъ, менечи о квалтовное, способомъ въ позвѣ описаномъ, найстье на школу жидовскую въ мѣстѣ Берестью, о збитье и зраненье, за тымъ квалтовнымъ найстьемъ помененого школьника Лейбы Ицковича, и посѣченье и забитье другого жида Гавшея Ароновича, и одновѣдь и похвалку на здорвье учиненую; затымъ до слуханья шкрутиніи о вины и каранья правные. Въ которой справѣ похиленью подаваное одъ его милости пана Хризостома Костюшка обмовы на сторону въ дальшомъ продуктѣ въ тое справы зъ очевистое межи его милостью паномъ Веспезіаномъ Костюшкомъ, а его милостью паномъ Ириковичемъ контроверсии, поневажъ ихъ милость панове Костюшкове сами добровольне на шкрутинію взявши, а потомъ оное подчасъ сеймику не вывели, а теперъ на новую одзывали: теды мы врадъ, обороны ихъ милостей на сторону ухиливши, а тую шкрутинію за слушную, на новую не одсылаючи, узнавши, далей въ право сторонамъ процедовать наказуемъ; до которое децизии на тое его милость панъ Веспезіанъ Костюшко до суду головного трибунального апеловалъ, которое апелации пленипотентъ стороны поводовое, артикуломъ осьмьдесятъ осьмомъ роздѣлу четвертомъ боронилъ, а мы врадъ не допустили, о што се одъ позваныхъ протестовалъ. А въ дальшомъ продуктѣ правомъ,

ижъ ихъ милости панове Костюшкове за троекратнымъ до самое речи при-
воляньемъ до права не становили: про-
то мы врадъ ихъ милости, яко права
непослушныхъ въ року завитомъ на
упадъ въ речи вздаемъ, а водле права
и добровольного тыхъ жидовъ взятыя
помененой жидовицѣ Дебори Гевшеевой
самотретьей, яко ихъ милость панъ Вес-
пезіанъ и Хризостомъ Костюшкове съ
помочниками своими способомъ и на
мѣстцу въ позвѣ описаныхъ, за най-
стьемъ квалтовнымъ на школу, мужа
ее Говшея Ароновича посѣкли и на
смерть забили, а помененому Лейбу
Ицковичу школьнику, яко за тымъ же
найстьемъ на школу оногo ихъ ми-
лость посѣкли, одповѣдь и похвалку
на здоровье ихъ учинили, присегу вска-
зуемъ и выконанье оное, же се ажъ
рочки кончатъ, до рочковъ пришлыхъ
Октобровыхъ, въ семъ же року у Бе-
рестью судить припадающихъ, за при-
позвомъ odkладаемъ. А по присезѣ во-
дле права за таковое квалтовное най-
стье на школу, забитье того жида и
посѣченье школьника ихъ милости па-
на Веспезіана и Хризостома Костюш-
ковъ на горло стятьемъ; а же се до
самое речи не становили, и на баницію
всказуемъ и на одерженье оное до его
королевское милости, пана нашего ми-

лостивого, одсылаемъ. А за голову за-
битого жида водле (конституціи) двѣстѣ
копѣ; за побитье и посѣченье другого
навезки сорокъ копѣ грошей на вся-
кихъ маетностяхъ ихъ милостей пана
Веспезіана и Хризостома Костюшковъ
помененымъ жалобливымъ жидомъ вска-
зуемъ, и до одправы за тую всказаную
суму черезъ дворанина его королевское
милости приходитъ вольность заста-
вуемъ. А же по взданью ихъ милостей
нашомъ, его милость панъ Веспезіанъ
Костюшко въ избѣ судовой заставлялъ,
а сторона поводова яко криминальной
акціи данья поруки потребовала: за-
чымъ абы его милость панъ Веспезіанъ
Костюшко заразомъ поруку людьми осѣ-
лыми по собѣ далъ, наказуемъ, якожъ
его милость панъ Александеръ Яно-
вичъ Костюшко Сехновицкій, до роч-
ковъ пришлыхъ Октобровыхъ въ семъ
року припадающихъ, и судить у Бе-
рестью его милости пана Веспезіана
Костюшка на поруку взялъ. А што се
тычетъ его милости пана Ириковича
обранья до одприсяженья се; теды въ
томъ до тыхъ же рочковъ Октобровыхъ,
а въ недоистью тыхъ, теды до другихъ
напервей по тымъ въ Берестью сужо-
ныхъ, суспендуемъ. Которая справа есть
до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ
уписана.

1666 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 1303.

436. Угодливый листъ между Берестейскимъ магистратомъ и жидами Берестейскаго кагала.

Въ этомъ листѣ изложены условія Берестейскихъ мѣщанъ съ Берестейскими же жидами о починкѣ моста. Жиды обязываются доставить: 15 свай хорошихъ дубовыхъ для того мѣста, гдѣ проходятъ шкуты; 13 дылей и 1 трамъ. Мѣщане обя-

зываются сдѣлать все остальное; но въ случаѣ какойнибудь порчи во время починки или послѣ предоставляють себѣ право войти съ жидами въ новое соглашеніе.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шестого, мѣсяца Іюля шестого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто Левко Ицковичъ, жидъ и школьникъ Берестейскій, листъ угодливый межи магистратомъ Берестейскимъ а жидами кагала Берестейскаго къ актированю до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Мы на подписіе мianowani, czyniemy wiadomo tym listem naszym: iże uczyniliśmy byli postanowienie z żydami starszemi kahału Brzeskiego strony naprawowania mostów w mieście i. k. m. Brześciu-Litewskim, wiele mają żydzi do tego dać, iakoż w tym y stanęła była alternacia między nami. O to tedy my, niżej mianowani, zniósłszy się z żydami kahału Brzeskiego na miejscu pewnym w ratuszu Brzeskim ze wszystkim popolstwem mieyskim w roku tym tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstym, miesiąca Apryla dnia trzydziestego, postanowiliśmy:

Iż starsze żydzi kahału Brzeskiego

maią dać do naprawowania mostów pałków wielkich dębowych, które zgodne maią bydź, któredy szkuty przechodzą piętnaście; dylów dobrych, mocnych trzynaście, y tram ieden wielki, mocny; to tedy oddawszy nam, my sami swym kosztem mamy y powinni będziemy poprawić, a żydów od tego wolnemi czyniemy, zachowując iednak to sobie, ieśliby przez iakąkolwiek przygodę te mosty popsowali, a byłaby tego potrzeba poprawiać, więc de novo mamy o to z żydami kahału Brzeskiego mówić y zgodę czynić. Gdzie tuż y my odebrawszy od żydów dnia wysz mianowanego, dla lepszey wiary y wiadomości za zgodą wszystkiego pospółstwa, pieczęć mieyską radziecką kazawszy przycisnąć, y rękoma tu naszemi podpisawszy, ten nasz ugodliwy list daiemy. Pisan w Brześciu, anno et die ut supra.

У того листу угодливого подписъ рукъ тыми словы: Michał Markiewicz—burmistrz Brzeski, będąc на miejscu pana Hawryła Romanowicza burmistrza, podpisuję się; Roman Matfiejewicz—rayca, Felicyan Kazimierz Rapowicz—pisarz mieyski Brzeski. А приписокъ на томъ же листѣ угодливомъ апробаціи въ немъ особъ нижей менованныхъ въ

въ тые слова: Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Apryla ten list ugodliwy między żydami, mieszczanami, Brzeskimi burmistrzami do podpisu do mnie iest podany dnia dziesiątego; dla potwierdzenia tego listu podpisałem się: Ostaphian Tyszkiewicz — woyt

dziedziczny Brzescki, Jerzy Stanisław Umiastowski — stolnik Wendenski, podstarości województwa Brzeskiego mpr. Который же то листъ угодливый, весполъ зъ аппробацією ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1666 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы стр. 1311.

437. Судебное опредѣленіе по дѣлу между земьями Горбовскимъ и Саковскимъ о томъ, что Саковскій, имѣя совмѣстное имѣніе съ Горбовскимъ, не явился на всеобщее ополченіе, за что и присуждено ему штрафу шестнадцать злотыхъ и семнадцать грошей.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шестого, мѣсяца Іюля сегого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умисковскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Герономомъ Казимеромъ Лыщинскимъ — судьєю, Грегоримъ Карасевичомъ Токаревскимъ — писаромъ, врадниками судовыми кгородскими Берестейскими, кгда съ порядку реестрового къ суженью припала справа его милости пана Лукаша Іозефа Горбовского — скарбника Черниговского съ его милостью паномъ Константымъ Саковскимъ, съ докладомъ пани малжонки его милости — пани Анны Новицкое Саковское, за позвомя въ речи вънемъ ниже менованой вынесенымъ, до которое справки, за приволаьемъ чрезъ снерала врадового сторонъ до права, его милость панъ Горбовскій — скарбникъ Черниговскій самъ и зъ умоцованымъ своимъ паномъ Миколаемъ Онихимовскимъ до права ста-

новилъ, абы тые позваные особы, за потрикротнымъ приволаьемъ, яко сами не стали, такъ и жадное вѣдомости о нестанью своемъ не учинили, за тымъ пленипотентъ актора поданью и положенью по ихъ милости позваныхъ особъ на маетности его милости заставной, названого Волковичахъ, фольварку Жолковщизнѣ, въ воеводствѣ Берестейскомъ лежачей, черезъ снерала Павла Жилинского позвузъ написами, и очевистымъ сознаньемъ его, и термину за нимъ припалого слушне, правне, доведши, и трое волаье, на томъ позвѣ написаное оказавши, жаловаль зъ него о то:

Ижъ ваша милость, держачи заставою зъ ей милостию пани малжонкою своею, часть въ Волковичахъ, въ Воеводствѣ Берестейскомъ, Жолковщизну въ тысячу злотыхъ польскихъ, одъ урожоного его милости пана Даниеля Сасина Калечицкого, водле ухвалы сеймовой у Варшавѣ, въ року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второмъ

постановленное, посполитого рушенья великого князства Литовского, и за третими витями его королевское милости до воеводства Берестейского, року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертого даными подъ Долгиновомъ, тогда службы земское и выправы не чинилъ ваша милость зъ волокъ, которыхъ съ тое части въ Волковичахъ Жолковщизны; о томъ моць о право его милость панъ Горбовскій—скарбникъ Черниговскій, маючи даные одъ урожоного его милости пана Павла Волковицкого на маестности пани Саковской доходити, о вины правные вашъ милости позываетъ. По которого прочитанью на доводъ самое речи покладаль и читаль протестацію о тое неслуженье посполитого рушенья за третими, одъ его милости подъ Долгиновъ выданныи витями, о неприкладанье се до складки съ его милостью паномъ Павломъ Юшкевичомъ Волковицкимъ, о некоторые жалобливые того права вливкомъ набыль, которое належало зъ волокъ чотырехъ золотыхъ шестьнадцать, въ датѣ року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсяца Генваря десятого дня, до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ донесеную;— о што будучи позванными до права не становилъ. Зачимъ възданья его милости, яко права непослушного въ року завитомъ на упадь въ речи, а водле права и жалобы позовное, за тое неслуженье посполитого рушенья и неприкладанье до того вказу совитого и за тотъ всказъ на поправу и обволанье у насъ враду просилъ и домавалъ.

А такъ мы врадъ въ той справѣ его милости пана Лукаша Юзефа Горбовскаго—скарбника Черниговскаго зъ его милостью паномъ Константымъ Саковскимъ, зъ докладомъ пани малжон-

ки его милости, за позвомъ, менечи о неслуженье посполитого рушенья и неприкладанье се до оногю, водлугъ витей его королевское милости подъ Долгиновъ выданныхъ, до его милости пана Павла Волковицкого, яко учасника своего зъ маестности Волковичъ Жолковщизны, на которую часть его милости належало зъ волокъ чотырехъ золотыхъ шестьнадцать до одданья тыхъ грошей за тые все правные; ижъ его милость панъ Саковскій, будучи о то позваннымъ, передъ нами до права не становилъ: прето мы врадъ его милости, яко права непослушного въ року завитомъ на упадь въ речи здаемъ, а водле права и книгъ пописовыхъ служенья посполитого рушенья, которые передъ нами покладаные были, тые золотыхъ шестьнадцать съ пересудомъ приходячимъ, всего шестьнадцать золотыхъ и грошей семнадцать польскихихъ на его милости пану Саковскомъ, на тое маестности Волковичахъ Жолковщизнѣ, на которомъ позвѣ покладано и на ихъ тыхъ всякихъ добрахъ и маестностяхъ его милости, лежачихъ, рухомыхъ, сумахъ пенѣжныхъ, гдѣ кольвекъ будучихъ его милости пану Горбовскому—скарбнику Черниговскому всказуемъ и на поправу тое всказаное сумы енерала зъ стороною шляхтою придавши, а заложивши на противъ таковууюжъ заруку, яко важность осужоное речи выносить, отсылаемъ. А възглядомъ неслуженья съ тое заставное части черезъ пана Саковского посполитого рушенья водле права, конституцій, сеймовыхъ о посполитомъ рушенью и о вити, въ нихъ описанныхъ, его милости пану Горбовскому—скарбнику Черниговскому салву заховуемъ.

Которая справа есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписана.

1669 г.

Изъ книги за 1669 — 1670 годы, стр. 487.

438. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Брестскими священниками Лазаровичемъ и Григоріемъ Воинцемъ съ Брестскимъ кагаломъ о церковной землѣ.

Въ этомъ опредѣленіи митрополитъ Гавріилъ Коленда и адьюторъ его Кипріанъ Жоховскій, по выслушаніи въ Супраслѣ жалобы Брестскаго кагала на священниковъ Брестскихъ Лазаровича и Воинца въ причиненіи ими жидамъ разныхъ обидъ и побоевъ по поводу водруженія креста и желанія отнять у жидовъ Косьмо-Демьянскій плацъ, постановили: за неявкой на судъ Брестскихъ священниковъ—Лазаровича и Воинца, жалобы жидовъ и показанія считать дѣйствительными, тѣмъ болѣе, что о безпорядкахъ, причи-

ненныхъ поминутыми священниками, есть заявленіе и въ каптуровыхъ постановленіяхъ; убытки, понесенные жидами, возмѣстить на движимыхъ и недвижимыхъ имуществахъ виновныхъ, ихъ самыхъ отрѣшить отъ исправленія церковныхъ требъ; Владимірскаго епископа Глинскаго просить о подтвержденіи жидамъ безпрятственнаго владѣнія Косьмо-Демьянскимъ плацомъ и обязать, какъ будущихъ епископовъ, такъ и духовенство Брестской капитулы, настоящій декретъ соблюдать свято и ненарушимо.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Генваря десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскитъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто Левко Ицковичъ, школьникъ кагалу Берестейского, декретъ ясневельможного въ Бозѣ превелебного его милости ксендза Кгабриеля Коленды—митрополита всея Руси, межи кагаломъ жидовъ Берестейскихъ, а въ Бозѣ велебнымъ отцемъ Лаврентимъ Лазаровичомъ и отцемъ Григоримъ Воинцемъ Слѣскимъ—презбитами капитульными Берестейскими, въ Супраслю ферованыхъ, въ справѣ и речи нижей менованой ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный:

Działo się w Supraślu miesiąca Decembra trzydziestego dnia, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego. Przed nami Gabryelem Koledą, z Bożey y sto-

licy apostolskiej łaski wszystkiey Rusi metropolita, Cypryanem Żochowskim adjutorem naszym, wytoczyła się sprawa w terminie ninieyszym z dekretu ieszcze w Krakowie, po inquisiciei Brzeskiej odprawowanej, ferowanego między Lewkiem szkolnikiem Brzeskim y wszystkim kahałem żydów iego królewskiej mości Brzeskich z iedney strony—actorami, obecniemi y przytomniemi, y między oycem Ławrentym Łazarowiczem, y oycem Hrehorym Woincem Spaskim—prezbiterniemi kapitulnemi Brzeskimi, wzajemnie z drugiey strony actorami; ale na terminie ninieyszym, nie wiem z iakich przyczyn, lubo sami na inquisiciei się brali y wynieśli y na tę dylacii czterech niedziel po skończonym seymie w Krakowie pozwolili y umyślnie sąd nasz, za innotestencii naszą, tym oycem przez kilka niedziel na przybycie y stanowienie się onych czekał, nieprzytomniemi, dowodził tego Lewko szkolnik imieniem kahału Brzeskiego miasta iego królewskiej mości iasnie y rzetelnie, ia-

ko na wzgardę sądu naszego, samyż wywiodszy inquisicią y actorami wzajemniemi się mieniać, do poparcia tak walney sprawy nie stanowili się y do szkód niemałych żydów Brzeskich przyprowadzili, że musieli łożyć, y przez tumult za przyczyną oycy Łazarowicza y oycy Hrehorego Woinca Spaskiego uczynioną podczas processiey przy rabowaniu, nayściu y szarpaninach różne srebro y ruchomość w domach żydowskich traćć, ubicia y rany przez pomienionych prezbiterów y osoby od nich subordynowane ponosić. A do tego, że tenże oyciec Łazarowicz nie przestaie od bicia y ranienia żydów, y pochwałkami obrywania, nie dbając na sąd metropolitański, y nieraz się naśmiewając z niego. A przeto przezyskow wszystkich szkód stałych na dobrach iakich kolwiek oyczystych pomienionych obudwu prezbiterów kahał Brzeski roskazu, osobliwie rugowania oycy Ławrentego Łazarowicza z Brześcia, iż się mu iuż poprawić od tumultów y bicia, ran zadawania poprzestać niepodobna, prosił y domawiał się. A nie odstępuiąc tenże Lewko szkolnik nie od rzeczy samey dowodził prawnie, iż inquisicia wyniesiona w Brześciu roku terazniejszego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego miesiąca Octobra szesnastego dnia była nieprawnie, gwałtownie y z tumultem odprawowana; co właśnie pod ten czas żołnierskie chorągwie do Brześcia przyszli y niłza było różnym gospodarzom wynisć z domów, dla stanowienia się podczas inquisiciey y zarzucenia różnych racy przeciwko świadkom, a do tego aż żydzi swoje na ten czas odprawowali święto, kiedy iako powiadają nie mają być pociągani do żadnych terminów prawnych podług prawa swego; tedy na ten czas prosili o dylatację na inszy czas tej inquisiciey. Co gdy

każdemu proszącemu iest niebronno, żydom iednak pod tak czas niewczesny y niepodobny do probowania y allegowania swoich racy, uchilono obmowę, y dalszego niepociągniono terminu, na co y proces uczyniony w grodzie, skąd znaczna nieprawność wywiezioney pokazue się inquisiciey; ale y wielka nie-szczyrość daie się widzieć tego, co extendował inquisicią, gdy ciż sami, co byli świadkami inquisiciey, dali y zeznali pod sumieniem, atestaciami przed iegomości panem Stanisławem Umiastowskim— stolnikiem Wendeńskim, podstarościem Brzeskim, iż świadectwa onych nie są tak położone, iako oni mówili, ale wszystko tak napisano, iako się podobalo temu, co inquisiciey autentyk formował. A nadto dowodził nieważnością y nieprawnością inquisiciey, iż w niey były świadkami, ciż sami, którzy są obżalowani od żydów y wychodzili do tumultów, iako to szyrzey w procesie, na to uczynionym od kahału Brzeskiego w grodzie Brzeskim, iest opisano y dowiedziono. W tychże atestaciach, pod sumieniem zeznanych przez różnych a godnych wiary, tak ichność panów obywatelów woiewództwa Brzeskiego, iako y mieszczan Brzeskich, których było szesnaście, pokazuie się: iż na tamym miejscu, gdzie był krzyż postawiony, cerkwie nie bywało, iż hałasy y tumulty, szkody, zbiaia y rany s przyczyny oycy Łazarowicza pochodziły, co tak że świadczą różne listy do sądu metropolitańskiego, a naybardziej od całego kapturu Brzeskiego, pod który przytrafił się pomieniony tumult, pisane y dekret kapturowy z inquisicią osobliwie uczynioną ferowany. Także pokładali inquisicią od żydów roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmego, miesiąca Septembra szóstego dnia, przed podstarościem Brzeskim, na ten

czas względem tego placu odprawowaną, pokazywał też prawa duchowne na ten plac, gdzie krzyż stawiono, różne przywileja, iak episkopów Włodzimierskich, tak y naszą confirmacją metropolitańską, gdzie to się zawiera, żeby placu zażywali sobie żydzi Brzescy, za powinnością iednak płacenia dorocznego czynszu na cerkiew katedralną Brzeską złotych dwadzieścia, do tych czas od lat dawnych żydzi pełnili y kwitami pokazowali. Do tego tenże Lewko świeże, podobne pierwszemu od tegoż iego mości xiędza Benedykta Glińskiego dane, na wysz mianowany plac pokazywał prawo, w którym xiądz Gliński—episkop Włodzimierski, nic więcej nie potrzebuie od żydów, ieno czynszu dorocznego płacenia z placu Jeszcze y to uwagi wielkiej rzecz godna, iż tamtę ulicę, gdzie krzyż Łazarowicz stawił, całą żydzi tylko osiedli y domów chrześciańskich z dawnych czasów nie było y niemasz. Zaczym na widomy tumult y hałas, byłoby stawienie krzyża y budowania cerkwie; prosił tedy nas Lewko szkolnik imieniem kahału Brzeskiego, abyśmy inqvisicią ich uchylwszy na stronę, iako nieprawą, niesłuszną, gwałtowną, y nie szczyrze napisaną, atestacie żydom pod sumieniem dane stwierdzili, czynsz tylko doroczny z placu pomienionego płacić nakazali, przy prawach onym danych na ten plac zachowali, Łazarowicza z oycem Hrehorym Woincem, rozdawszy na dobrach ich oyczystych execucią czynić, za szkody, nakłady prawne stałe wskazali y wydali, oycu Łazarowicza samego iednego, żeby pospolity nienaruszenie pokoy był zachowany, w Brześciu z miasta y kapituły rugowali, wiecznie milczenie w tey sprawie decyzią sądu naszego uczynili.

My sąd, samo przed oczy mając sprawiedliwość świętą tey sprawy, wysłu-

chawszy onę, dobrze wyrozumiawszy, długo czekając za oycu Łazarowicza y Hrehorego—prezbiterów Brzeskich, iako wzajemnych tey sprawy actorów, którzy sami od siebie na inqvisicią brali y wywodziли, w Krakowie zaś sami tę inqvisicią do sądu naszego przyniosszy, odtworzenia y extractu oney potrzebowali, dyłacją pozwoloną na cztery niedzieli żydom Brzeskim dla choroby Lewka Ickiewicza—szkolnika Brzeskiego, y spraw nieprzymierzenia, contentowawszy się, gdy na terminie niniejszym przez dwie niedzieli upłynionym nie stanęli; pomienionych oycu Ławrentego Łazarowicza—pisarza kapituły Brzeskiej y oycu Hrehorego Woinca—prezbitera Spaskiego w Brześciu, na upad samey rzeczy, iako nieposłusznych prawu y sądowi naszemu, wzdawszy, inqvisicią przez nich wywiezioną, iako nieprawą, niewczesną, gwałtowną y przeciwną samymże świadkom, którzy w atestaciach swoich, pod sumieniem przyznanych, opak byż twierdzą, na stronę uchiliwszy, iako y dla tego za nieważną mając, iż obżałowane od żydów osoby świadkami były;—na placu pomienionym, na czynszu obrocznym budować się żydom y czynsz coroczny płacić wiecznie y nieporuszenie pozwalamy; inqvisicią także od żydów roku tysiąc sześćset piędziesiąt ósmego, miesiąca Septembra szóstego dnia, przed podstarościem Brzeskim na ten czas wywiezioną względem placu, októry teraz dekret feruie się we wszystkim (wcale iednak iako do tych czas była zachowując iurisdiccią imé xiędza episkopa Włodzimierskiego y następców iego) utwierdzamy, ratificuiemy; prawa duchowne, które kolwiek na tenże plac lub od episkopów Włodzimierskich, lub od nas nadane y confirmowane mają, we wszystkim aprobuujemy y confirmuiemy, s tą iednak powinnością, że ten

plac, iako iurisdictioney cerkiewney należący, ma za sobą ciągnąć czynsz coroczny, y żydowie Brzescy co rok mają, podług kwitów przeszłych, soborney cerkwie Brzeskiej wydawać, y bez żadney trudności, pod sowitościami na tego, któryby trudnił, mają być kwitowani. A że się to dowódnie pokazało z listów ich, abo też panów sędziów kapturowych całego wojewódstwa y dekretu ich, że kapturowego iako y innych wysz mianowanych atestathey, iż tumulty y hałasy, szkody, bicia y rany przez pomienionych dwóch oyców żydom uczynione były, skąd nie małe nakłady prawne urosły; tedy dobra oyczyste lub też, y nabyte iako y ruchome (byleby nie cerkiewne) tam na tych że dwóch oyców przezyskach y nakładach prawnych żydom w moc y possessią oddaemy y do podania onych obwieszczenie iego mości xiędzu episkopowi Włodzimierskiemu posyłamy. A gdyby takowe ich dobra były podania mieskiego, abo pod inszym sądem; tedy temu sądowi podać one żydom Brzeskim pozwalamy; oycu zaś Ławrentemu Łazarowiczowi, iż od tumultów, hałasów, bicia tak y pochwałek przeciwko żydom nieprzestaie, pod kłat-

wą z Brześcia y z kapituły, ze wszystkich cerkwie, lub w mieście lub za miastem zostających, pod kłatwą naszą, rugować się y ustąpić nakazujemy. Także iego mości xiędza Benedykta Glinckiego--episkopa Włodzimierskiego upominamy y mieć chcemy, aby iako iego antecessorowie, tak y on w spokojnym dzierzeniu tego placu, cerkwie legowanego y na czynsz obróconego, pod winą tysiąca złotych na nas zachował Brzeskich żydów, Łazarowicza podług dekretu rugować się kazał. A dla dalszego pokoju pospolitego chcemy, aby od każdego z kapitulnych oyców Brzeskich, y ich mość xięży biskupów Włodzimierskich wieczniewnieporuszenie y pod kłatwą był obserwowany ten dekret. Y na tośmy przy podpisie adjutora naszego pieczęć metropolitańską przycisnąć rozkazali. Działo się w Supraślu, roku, miesiąca y dnia wyżey pisanego. У того декрету при печати притисненой подпись руки теми словы: Сурганъ Жочовскій—adjutor metropolii, archimandryta Leszczyński, sekr. i. k. m. Который же тотъ декретъ ку активованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1669 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 333.

439. Жалоба священниковъ греко-унитскаго исповѣданія на жи�довъ Брестскихъ, по поводу совраценія въ жи�довство крещеной еврейки, жены мѣщанина Подорожскаго.

Священно-служители Кобринской греко-унитской церкви св. Спаса, явившись въ Кобринскій замокъ, заявили: что крещенная еврейка

Юдиѣнь, въ христіанствѣ Анастасія, крещенная въ присутствіи Андрея Котовича—писаря в. кн. Литовскаго и вышедшая замужъ за мѣщанина

Подорожскаго, по наговору ли родныхъ, или гала, бѣжала отъ мужа и спрятана неизвестно куда; при этомъ было еще украдено вещей на тысячи двѣ; у Юдиен остались дѣти. Такъ какъ мужъ выразилъ желаніе розыскивать

какъ похитителей своей жены, такъ и жену; то помянутые священно-служители и заявляютъ объ этомъ замковому управленію, для внесенія въ книги по установленію.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ девятого мѣсяца Сентября двадцатого дня.

На врадѣ крродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ подстаростимъ Берестейскимъ, постановившиися очевисто Романъ Подороскій, екстрактъ съ книгъ замковыхъ Кобринскихъ, перьоблятамъ, вписанья въ немъ протестаціи въ речи въ немъ ниже менованной, ку актикованью до книгъ крродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный.

Wypis z xiąg zamku i. k. mści Kobryńskiego roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Augusta dwudziestego dnia pierwszego.

Na urządzie zamku i. k. mści Kobryńskiego, przede mną Janem Karolem Wolskim—strukczaszym i. k. mści, podstarościm Kobryńskim, w Bogu przewielebny imię xiądz Franciszek Wierzeyski—wikary Kobryński, tudzież wielebny imię oyciec Sęrgius Wosiński—praepositus monasterii świętego Spasa Kobryńskiego, y inni oycowie różnych cerkwi, w uniey świętey zostaiący, imieniem, w niebytności w Bogu przewielebного imię xiędza Adama Jozepha Żołądkowskiego—proboszcza Kobryńskiego, protestowali przeciwko wszystkiemu kahałowi, zborowi y żydom rabinom, tak Kobryńskim, iako y Brzeskim, o to: iż za ochrzczeniem się żydówki Judythy, córki żyda Szmuуła—arendarza bywszego Wierzeckiego, na

wiareę chrześciańska, przy bytnosci wielmożnego imię pana Andrzeia Kotowicza—pisarza w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, a na onczas zesłanego od i. k. mści do ekonomii Kobryńskiej kommissarza, danym imieniem chrztu świętego, Anastazia, ze dnia pomienionego dwudziestego na dzien dwudziesty pierwszy w nocy, oneę, za namówieniem żydów czy sami przez się, od Romana Podoroskiego—mieszczanina Kobryńskiego, męża własnego, wykradszy y odmówiwszy, nie wiedzieć gdzie ią miedzy sobą—czy w Kobryniu, czyli w Brześciu, albolі gdzie indziej podzieli; która, mimo szlub chrześciański, porzuciwszy dzieci—syna z nim spłodzonego, za ich namową y wyprowadzeniem w nocy uciekła, zabrawszy za podiechaniem oycy, czyli za podesłaniem od żydów rzeczy nie mało, których sobie żałuiacy kładzie tak w zabranіu srebro, gotowych pieniędzy, sukien, chust białych y różnego ochędostwa na złotych dwa tysiące polskich. Który chcąc tego na wszelakim mieyscu y u wszelakiego prawa dochodzić y oney pościgać, dał te opowiadanie swoje do xiąg zapisać, z których y ten ekstrakt jest mu wydany. Pisan w zamku Kobryńskim, roku miesiąca y dnia wyż pisanego.

У того экстракту при печати притисненой подписъ руки тыми словы: Jan Karol Wolski—strukczaszy i. k. mści, podstarości Kobryński. Который же то экстрактъ, перьоблятамъ ку актыкованью поданный, есть до книгъ крродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 575—577.

440. Повѣстка Владимірска - Брестскаго епископа Венедикта Глинскаго объ исполненіи судебного опредѣленія о священникахъ Лазаровичѣ и Воинцѣ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Генваря тридцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимъ очевидно Левко Ицковичъ, школьникъ Берестейскій, листъ иннотестенціи вельможного въ Бозѣ превелебного его милости ксендза Бенедикта Кглинскаго—епископа Владимірскаго и Берестейскаго, въ речи ниже менованной служацій, къ актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Wacław Benedykt Gliński, z łaski Bożej y stolicy świętej apostolskiej episkop Włodzimierski y Brzeski, prototronij metropolii Kiiowskiej, Halickiej y wszyskiej Rusi, Czernihowski, Kobryński etc. archimandrita. Wielebnym oycem Theodorowi Zawadzkiemu—protopopie naszemu Brzeskiemu y Bazylemu Jakowlewiczowi—prezbiterowi Łobaczewskiemu donoszę do wiadomości.

Iż według dekretu iaśnie wielmożne-

go w Bogu przewielebnego imć xiędza Gabriela Kołedy—metropolity Kijowskiego, Halickiego y wszyskiej Rusi w Supraślu roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Decembra trzydziestego dnia, w sprawie żydów Brzeskich z wielebnemi oycami Ławrentym Łazarowiczem y Hrehorym Woyncem ferowanego, do uczynienia na dobrach pomienionych oyców odprawy y przywiedzenia tego dekretu do exekucyi żydom Brzeskim, was przydaiemy. W czym abyście według prawa dekretem do exekucyi przywodząc, od podania tey inotestencii za niedziel cztery, byle by nie święto, albo niedzielę, to na zaiutrz we wszyskim się zachowali, postrzegając na siebie win w prawach opisanych. Działo się w Brześciu, roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego, miesiąca Januarii dwudziestego dziewiątego dnia.

У тоє иннотестенціи при печати притисненной подпись руки тыми словы: Benedict episkop. Котораяжъ то иннотестенція къ актикованію поданая, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписана.

1670 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 1013.

441. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу объ увольненіи Брестскихъ жидовъ отъ подати, называемой даровой купеческой податью.

Предъ Виленскими коммиссарами разбиралось дѣло по жалобѣ Брестскихъ жидовъ на товарищей подканцлера в. кн. Литовскаго въ томъ, что эти послѣдніе незаконно требовали отъ Брестскихъ жидовъ 500 злот. купеческой донативы въ то время, когда по королевскимъ привилегіямъ съ жидовъ слѣдовало взимать только поголовную подать и подъемную, которую они и внесли въ полномъ количествѣ, а купеческую донативу — съ мѣщанъ, занимающихся купечествомъ. Коммиссары, по выслушаніи сторонъ, постановили: уволить Брестскихъ жидовъ отъ помянутой донативы, какъ незаконной.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Августа второго дня.

На врадѣ кргодскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимъ очевидно школьникъ Берестейскій Левекъ, именемъ всего кагалу Берестейскаго, декретъ, датою и рокомъ въ немъ выраженымъ, въ справѣ и речи ниже мененой, ихъ милостей пановъ коммиссаровъ его королевской милости до актъ кргодскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Roku tysiąc sześćset siedmziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dwudziestego pierwszego dnia. Przed nami commissarzami, tak z senatu per constitutionem seymu blisko przeszłego do zapłaty y zwinienia woysk w. x. Lit. naznaczonymi, iako vigore teyże constitutiei z województw y powiatu na seymikach relacyinych obranemi, pro die tertia Februarii, anni praesentis, do Wilna zgromadzonemi, gdy z zapozwu y porządku registrowego, ku sądeniu przypadła sprawa między imś panem Heronymem Ka-

zimierzem Dubiną y innym towarzystwem iaśnie oświeconego xięcia imci pana podkanclerzego y hetmana polnego w. x. Lit. — z iedney, a żydami starszymi Brzeskiemi — z drugiey strony, pozwanymi, o nieoddanie y niewypłacenie na terminie pięciu set złotych polskich za donativum kupieckie, ex anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo należących, y teraznieyszych pozwanых assygnowanych, zatym o peny prawne; tedy na terminie ninieyszym, za przywołaniem stron do prawa przez szlachetnego pana Adama Sorokę, ienerała zadwornego w. x. Lit., towarzystwo xięcia imci pana podkanclerzego sami personaliter, a od pozwanых żyдów Brzeskich szlachetny pan Arnolph Zaleski plenipotent stanęli y prawnie się z sobą rosprowowali.

Zatym pomienione towarzystwo, pokładając assignatią iaśnie wielmożnego imci pana Wincentego Ordy — kasztelana Zmuydzkiego, do pana Bobrownickiego, sędziego ziemskiego Brzeskiego, na złotych tysiąc wydaną, ex quo żydzi Brzescy złotych pięćset przed tym wypłacili, solutionem reszty pięciuset złotych urgebant. E contra od pozwanых żyдów

Brzeskich szlachetny pan Arnolph Zaleski opposuit(non)iuretenentur żydzi Brzescy ad solutionem tego donativum kupieckiego, ponieważ tak wiele constitucyi dawniejszych y terazniejszych, osobliwie świeższe tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmego, y terazniejszego novella tysiąc sześćset siedmdziesiątego roku, któremi wszystkie dawniejsze reassumowane są, zapłaciwszy pogłówne y podymne, od wszelkich inszych contribucyi y wypłacenia podatków, tak publicznych iako y prywatnych, laudowych, liberos mieć chciała. Do tego już ichmość nieraz z temi żydami o te donativum kupieckie przed różnemi iurisdykami tentowali, a nigdzie nie wygrali: bo wszędzie żydów wolnych uznawano, ex quo ten podatek na mieszczan kupiectwem się bawiących, a nie na żydów ściąga; iakoż y w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzecim intentowali byli actią tym żydom przed urząd iurysdyki zamkowej, gdzie także po tak wielu allegowanych, ab utraque parte documentach, kiedy do tego ieszcze zachodziły od różnych osób monitoria, żeby żydom dawszy pokóy na miastu requirowano, iako to od imci pana Kotowicza—substituta woysk na ówczas w. x. Lit., także od imci pana Bobrownickiego, który ten tysiąc złotych na mieście Brześciu, in vim donativum kupieckiego, ukazał był, ażeby żydom dawszy pokoy, ponieważ ich prawo od tego excipit, na mieszczanach kupiectwem się bawiących, aby raczey imci pan Dubina requirował zaległy summy, stimulabat; urząd Brzeski przy constitutiach allegowanych zachowawszy, ponieważ nie tylko od donativum, ale y od laudowych y ziemskich contribucyi, mianowicie tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, constitutio excipit, od płacenia tego podatku

liberos pronunciavit. Na dowod czego pokładał dekret Brzeskiej iurysdyki zamkowej, pod datą roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego, miesiąca Maia dwudziestego dziewiątego dnia, ex solennissimis partium, między imci panem Dubiną, towarzyszem xięcia imci a żydami starszymi Brzeskiemi ferowany. Abyśmy tedy y teraz pomienionych żydów Brzeskich od płacenia tego donativum liberos declarowali, jeżeli zaś ichmość iakowe mają assygnacie, aby na miastu, requirant, y tam się upominali per decimum decerni, prosił y domawiał się.

A tak my kommissarze, tey sprawy przesłuchawszy, y one z wnoszonych ab utrinque controversyi dobrze wyrozumiawszy, ponieważ tak wiele constitucyi dawniejszych y świeższych, o pogłównym żydowskim opisanych, które wszystkie novella etiam constitutione, tysiąc sześćset siedmdziesiątego roku zreassumowane są, od płacenia donativum kupieckiego wszystkich in genere żydów uwalniaią, do tego y assygnatją, od imci pana dworzanina, nie do żydów Brzeskich, ale do miasta Brześcia wydana iest: przeto pomienionych żydów od terazniejszey actey y dalszey skarbowey impetitey y ratione donativum de plano liberos declaruiemy, a na pomienionym mieście Brześciu y kupcach tamecznych ichmość panom deputatom według assygnatney do miasta wydanej złotych pięćset rozkazuiemy; y na skuteczną tego wyroku naszego executją dworzanina skarbowego, osobliwym listem naszym naznaczonego, założywszy na każdego sprzeciwnego pœnam infamiae et confiscationis bonorum, quae in casu contraventionis temu dekretowi naszemu ex nunc decernitur, et ministerialis ad publicandam infamiam additur, zsyłami; mieszczanom zaś y kupcom Brzeskim, in quantum by co do ży-

dów Brzeskich praetendowali, iakie in foro fori zachowuiemy.

Pisan w Wilnie, roku miesiąca y dnia wysz pisanego.

У того декрету ихъ милостей пановъ комиссаровъ его королевской милости при печати притисненой подписи рукъ тыми словы: Michał Pac—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Litewskiego, marszałek kommissyey, J. Kryszpin Kirszenszteyn—podskarbi wielki w. x. Lit., M. J. Rosochacki—civun Trocki, pisarz ziemski Wileński y commissarz, Jan Sta-

nisław Szukszta—podsedek y commissarz powiatu Kowieńskiego, Konstanty Szemiot—podkomorzy Dorpatski, commissarz xięstwa Zmuydzkiego, Mateusz Jan Zakrzewski—sędzia ziemski y commissarz woiewództwa Wilenskiego, dworzanin i. k. mości. Kоторый же тотъ декретъ ихъ милостей пановъ комиссаровъ его королевской милости черезъ особу верху мененую есть артикованъ и до книгъ гродскихъ Берестейскихъ вписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669 — 1670 годы, стр. 1615.

442. Мирова сдѣлка между Яномъ Беклевскимъ и шляхтичами Грегоровичами и землянами Андроновскими.

Янъ Беклевскій, Брестскій гродскій судья, спмъ листомъ свидѣтельствуеть, что по просьбѣ своихъ собратевъ онъ прекращаетъ начатое имъ

дѣло съ шляхтичами Грегоровичами и землянами Андроновскими по поводу наѣзда ихъ на его имѣніе и окривавленіе церкви.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Августа шестого дня.

На рочкахъ кгродскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Еримъ Шуйскимъ—на мѣсцу его милости пана судьи до той справы высажонимъ, и Грегориъ Карасевичомъ Токаревскимъ—писаромъ, врандиками судовыми кгродскими Берестейскими, постановившисе очевисто у суду его милость панъ Янъ Беклевскій—судья кгродскій Берестейскій, покладаль и призналь листъ свой добровольный, вѣчистый, угодливый записъ, даный и належачій ихъ милостямъ паномъ Якубу и Ярошу Грег-

овичамъ, паномъ Яну и Лаврину Станиславовичамъ Андроновскимъ, на речъ въ немъ ниже мененую, просечи, абы тотъ листъ былъ до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ, которого мы врадъ, огледавши и читаного выслухавши, велѣли его у книги уписать, который уписуючи слово до слова такъ се въ собѣ маеть:

Ja Jan Beklewski—sędzia grodzki Brzeski, czynię wiadomo y zeznam tym moim listem, dobrowolnym, wieczystym, ugodliwym zapisem, komu by o tym wie-dzieć należało:

Iż co ja Beklewski w roku tysiąc sześć-set sześćdziesiąt dziewiątym, miesiąca Marca dziewiętnastego dnia zaniósłem był proces do xiąg kapturowych woiewódz-

twa Brzeskiego na ichmość pp. Jakóba y Jarosza Hrehorowiczów, panów Jana y Ławryna Stanisławowiczów Andronowskich, o nayście na cerkiew Andronowską, do majątności mey Andronowa w województwie Brzesckim leżącej, przynależającą, o skrwawienie cerkwi tameczney podczas zabicia nieboszczyka pana Mikołaja Onichymowskiego, o zdespektowanie na ten czas czeladzi moiey, oco y pozwy na sądy kapturowe wyniosszy w tymże roku dekretów dwa z niemałemi wskazami y zaprzysięgą urzędnika mego Jana Odyńca otrzymałem, był y daley do executii przywozić usiłowalem; a że za włożeniem się w to zobopolnych ichmościów panów przyiaciół naszych, pogodzili mię ichmość panowie Andronowscy y we wszystkim dość mi uczynili. Z którego dosyćuczynienia ichmość panów Andronowskich wyż mianowanych quituję. Processa wszelkie, do którychkolwiek xiąg zanesione, o iakażkolwiek rzecz także y dekreta otrzymane wiecznie kasuję, umarzam y anihiluję tak, iż od daty tey kwitacyi moiey żadnego waloru mieć nie mogą y do nich że wracać, y o to ichmość panów Andronowskich turbować y pozywać nie będę, pod zaręką tysiącem złotych y pod nagrodzeniem szkod, nakładów, z wolnym o to za naruszeniem w naymniejszym punkcie tego kwitacyjnego zapisu moiego pozwaniem y zakazaniem mnie samego, a po mnie potomków y successorów do wszelakiego sądu y prawa ziemskiego, grodzkiego y innych wszelakich sądowych urzędów, gdzieby ichmość panowie Andronowscy nayprędszą sprawiedliwość otrzymać mogli; któremu wskazowi y dekretowi podlegać y dosyć czynić powinien będę, a y po zapłaćeniu tey zaręki, by y kilkakroć, ten kwitacyjny zapis przy zupełney mocy wiecznie trwał. I na tom dał ten list dobrowolny kwitacyjny ugodliwy zapis z pieczęcią y z podpisem ręki mey, także z pieczęćmi y z podpisami rąk ichmość panów przyiaciół, ode mnie oczewisto uproszonych, niżej na podpisach wyrażonych. Pisan w Brześciu, dnia piątego miesiąca Augusta roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego. У того запису подписи рукъ тыми словы: Jan Beklewski — sędzia grodzki Brzescki. Ustnie proszony pieczętarz do tey kwitacyi: Jerzy Stanisław Umiastowski — stolnik Wendeński, podstaroście Brzescki; ustnie proszony od osoby w tym liście mianowanej, pieczętarz do tego listu kwitacyjnego: Marcjan Krzywies. Который же тотъ листъ, за признаніемъ верху меншой особы, есть доактъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1625.

443. Мироваѣ сдѣлка между Андроновскими и судьбою Беклевскимъ.

Яковъ, Ярошъ, Иванъ и Лаврентій Андроновскіе симъ листомъ свидѣтельствуютъ, что они вслѣдствіе добровольнаго согласія заключили мировую сдѣлку съ судьбою Беклевскимъ, по кото-

рой прекращаютъ всѣ свои слѣдственныя дѣла, которыя они вели съ нимъ по разнымъ дѣламъ въ особенности по поводу заключенія въ тюрьму Яна Андроновскаго.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Августа шестого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, на мѣйску его милости пана Яна Беклевскаго—судьи, Еримъ Шуйскимъ и Григоримъ Карасевичемъ Токаревскимъ—писаромъ, урадниками судовыми Берестейскими, постановившиися очевисто у суду ихъ милость панове: Ярошъ, Янъ и Лаврентій Андроновскіе, листъ добровольный квитацыйный, вѣчистый записъ свой его милости пану Яну Беклевскому — судьи кгородскому Берестейскому, наречь въ немъ нижеименованую данный служацій признали и до книгъ Берестейскихъ подали, въ тые слова писанный.

Ja Jakub y ia Jarosz y ia Jan y Ławrenty Andronowscy, ziemianie i. k. mości woiewódtwa Brzeskiego, wyznawamy sami na siebie tym naszym listem dobrowolnym, kwitacyinym, wieczystym zapisem, iż mając my różne processa na imci pana Jana Bęklewskiego—sędziego grodzkiego Brzeskiego pozanoszone, osobliwie ia Jan Andronowski, respektem więzienia mego, którem pono-

sił w grodzie Brzeskim, a o to na ięgomości pana sędziego Brzeskiego pozanosilem był processa; a że za włożeniem się w to zobopólnych ichmśc panów przyiaciół naszych pogodziliśmy się z imci panem Bęklewskim y panią Onichimowską y pany synami ichmści, y we wszystkim dosyc się nam stało, z którego dosyuczynienia ięgomość pana Jana Bęklewskiego wiecznie kwituujemy, processa wszelkie do których kolwiek zaniezione o to y o iakaż kolwiek rzecz, także y zapozwy, iako y dekreta, ieśliby się iakie pokazały, wiecznie kasuiemy, umarzamy y anihiluiemy; tak, iż od daty tey kwitacyi naszej żadnego waloru mieć nie mają y do nich się wracać y o to imć pana Bęklewskiego turbować nie będziemy, pod zaręką tysiącem złotych y pod nagrodzeniem szkód, nakładów, z wolnym o to za naruszeniem w najmnieyszym punkcie tego kwitacyinego zapisu naszego pozwaniem y zakazaniem nas samych, a po nas potomków y successorów naszych do wszelakiego sądu y prawa ziemskiego, grodzkiego y innych wszelakich sądów y urzędów, gdzieby imci pan Bęklewski nayprędszą sprawiedliwość otrzymać mógł; któremu wskazowi y dekretowi podlegać y dosyc czynić powinni będziemy, a y po zapła-

ceniu tey zaręki by y killakroć ten nasz kwitacyiny zapis, przy zupełney mocy wiecznie trzymać ma. I na tośmy dali ten nasz list dobrowolny kwitacyiny ugodliwy zapis z pieczęciami y z podpisami rąk naszych, także z pieczęciami y z podpisami rąk ichmści panów przyiaciół, od nas oczewisto uproszonych, niżej na podpisach wyrażonych. Pisan w Brześciu, dnia piątego miesiąca Augusta, roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego.

У того листу добровольного, вѣчистого, квитационного запису, подписѣ

рукъ тыми словы: Jakub Andronowski, Jan Andronowski. Ustnie proszony pieczętarz Jerzy Stanisław Umiastowski— stolnik Wendeński, podstarości Brzeski; ustnie proszony pieczętarz do tego listu od osoby wyż mianowaney podpisuję Marcin Krzywiec; proszony pieczętarz od osób wzwyż mianowanych Stanisław Kościuszko Siechnowicki ręką swą. Которыйжъ тотъ листъ добровольный вѣчистый квитицыйный записъ очевисто у суду признанъ, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1617.

444. Мирная сдѣлка между Онихимовскими и Андроновскими по поводу убійства Николая Онихимовскаго.

Катерина Онихимовская и сынъ ея Иванъ отъ своего имени и отъ малолѣтнихъ своихъ родныхъ издають настоящій листъ для засвидѣтельствоваія, что они заключили мировую сдѣлку съ Андроновскими и Грегоровичами по поводу убійства пни шляхтича Онихимовскаго—мужа Катерины Онихимовской и отца—сына ея Ивана и

другихъ малолѣтнихъ по уплатѣ имъ за голову Онихимовскаго 500 злотыхъ и за судебныя издержки 200. Изъ этихъ денегъ 300 зл. были удержаны подстаростою для малолѣтнихъ, а 400 отданы на руки истцамъ. Получивши эту сумму, Онихимовскіе прекращаютъ процессъ на вѣчныя времена.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятый, мѣсяца Августа шестого дня.

На рочкахъ кгородскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Яномъ Беклевскимъ—судьею и Грегоримъ Карасевичемъ Токаревскимъ—писаромъ, врадниками кгородскими Берестейскими, постановившисе очевисто у суду ей милость пани Катарина Куклинска,

Миколаева, Онихимовска и панъ Янъ Миколаевичъ Онихимовскій, покладали и признали листъ свой добровольный, вѣчистый угодливый записъ, даный и належачій ихъ милостямъ паномъ Якубу и Ярошу Грегоровичомъ, пану Яну и Лаврину Станиславовичомъ Андроновскимъ на речъ въ немъ нижей помненую, просечи, абы тотъ листъ былъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ, который мы врадъ огледавши и читаного выслухавши, велѣли есмы у книги уписать, а уписючи у книги

СЛОВО ДО СЛОВА ТАКЪ СЕ ВЪ СОБѢ МА-
ЕТЪ :

Ja Katarzyna Kuklińska Mikołajowa Onichimowska y ia Jan Mikołajewicz Onichimowski—syn zesłego nieboszczyka imci pana Mikołaja Onichimowskiego, imieniem swoim y drugich braci, sióstr swoich młodszych, lat ieszcze nie mających, z wołą, wiadomością y pozwoleniem ichmość panów opiekunów naszych, od urzędu grodzkiego Brzeskiego przydanych, czyniemy wiadomo y zeznawamy sami na siebie tym naszym listem dobrowolnym, wieczystym, ugodliwym kwitacyinym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało:

Iż co ia Mikołajowa Onichimowska, wespół z potomstwem nieboszczyka pana Mikołaja Onichimowskiego, małżonka mego, w roku przeszłym tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, miesiąca Maia dziewiętnastego dnia, zaniósłam była proces do xiąg grodzkich Brzeskich na ichmość panów Jakuba y Jarosza Hrehorowiczów, panów Jana y Ławryna Stanisławowiczów Czechowiczów Andronowskich, z dokładem ieymość paniey Stanisławowej Andronowskiey, o zabicie y zamordowanie nieboszczyka pana Mikołaja Onichimowskiego, małżonka mego, a rodzica mnie Onichimowskiego, w roku terazniejszym, miesiąca Marca siedmnastego dnia, sposobem, na mieyscu w tym procesie y drugich procesach, od nas na ichmość zaniesionych, opisanym, stałego, za któremi y dekretów dwa u sądu kapturowego woiewództwa Brzeskiego w tym że roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, ieden miesiąca Julii szesnastego dnia, a drugi miesiąca Augusta dwudziestego szóstego, a trzeci u sądu głównego trybunalnego w roku terazniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Maia siódmego dnia, z nie ma-

łemi wskazami w nich wyrażonemi otrzymaliśmy byli; a że za włożeniem się w to zobopólnych ichmość panów przyjaciół naszych pogodzili nas ichmość panowie Andronowscy: tak za głowę nieboszczyka pana Mikołaja Onichimowskiego, iako y za wszystkie wykłady prawne y we wszystkim dosić nam uczynili, to iest, za głowę nieboszczykowską złotych pięćset y za wykłady prawne złotych dwieście. Z których pieniędzy imś pan Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik Wendeński, podstarości Brzeski, do wzrostu lat drugiego potomstwa nieboszczyka pana Mikołaja Onichimowskiego do siebie odebrał złotych trzysta, a złotych czterysta, to iest, po złotych dwieście my osoby wysz mianowane do rąk naszych odebraliśmy. Z którego dosić uczynienia ichmość pana Jakóba y Jarosza Hrehorowiczów, panów Jana y Ławryna Stanisławowiczów Andronowskich y ieymość panią Stanisławową Andronowską, wiecznie kwituiemy sobie samym, potomkom nieboszczykowskiem, lat ieszcze nie mającym, y nikomu innemu o głowę nieboszczykowską y ni o żadną najmnieyszą rzecz, żadnego przystępu nie zostawuiemy, processa y dekreta wszelkie y banicyią z kancelaryi mnieyszey w. x. Lit., za nimi wyniesioną datami wyż mianowanemi wyrażone, o to y o iakąż kolwiek rzecz na ichmość, do których kolwiek xiąg zaniesione y uroszczone, wiecznie kassuiemy y umarzamy y anihiluiemy, y iuż od daty tey kwitacyi naszej żadnego waloru mieć nie mają; do których się wracać nie mamy y nie będziemy mogli pod zaręką tysiąca złotych szkod, nakładów, z wolnym o to za naruszeniem w najmnieyszym punkcie tego wieczystego kwitacyinego zapisu naszego pozwać y zakazem zakazać nas samych y każdego ten zapis naruszają-

cego do wszelkiego sądu y prawa ziemskiego grodzkiego y innych wszelakich sąd w y urzędów, gdzieby ichmość panowie Andronowscy nayprętszą sprawiedliwość otrzymać mogli, aż po zapłaceniu tey zareki, byle kilkakroć, przecie ten nasz wieczysty ugodliwy kwitacyiny zapis przy zupełney mocy wiecznie y nienarusznie trwać ma. Y natóśmy dali ten nasz lis dobrowolny, wieczysty, kwitacyiny, ugodliwy zapis, z pieczęciami y z podpisami rąk naszych, także z pieczęciami y z podpisami rąk ichmość panów przyaciół, od nas oczewisto proszonych. Pisan w Brześciu, roku Pańskiego tysiąc sześć-

set siedmdziesiątego, miesiąca Augusta piątego dnia.

У того запису при печатяхъ подписи рукъ тыми словы: Katarzyna Kuklińska Mikołajowa Onichimowska, Jan Onichimowski ręką swą. Ustnie proszony pieczętarz do tey kwitacyi Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik Wendeński, podstarosci Brzeski; ustnie proszony pieczętarz do tey kwitacyi Jan Beklewski—sędzia grodzki Brzeski mр. Который жъ тотъ листъ, за признаньемъ верху мещенныхъ особъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1703.

445. Процессъ Криштофа Предславскаго, Виленскаго прелата, съ жидами.

Виленскій деканъ, прелатъ Предславскій, подалъ въ судъ протестацію противъ всёхъ жидовъ в. кн. Литовскаго по поводу совершенныхъ разными жидами и въ разныхъ мѣстностяхъ разбоевъ, грабежей и святотатствъ; протестація эта изложена въ слѣдующихъ словахъ:

«Всѣ жиды в. кн. Литовскаго, по добровольному соглашенію между собою, причиняютъ разнымъ лицамъ разбой и грабежи, обираютъ церкви, какъ напр. жидъ Сапсай изъ Мыши, жидъ Шлема изъ Волпъ; а жидъ Исаія Новгородскій вмѣстѣ со своими товарищами, приказавши золотыхъ дѣлъ мастеру вырѣзать печать в. кн. Литовскаго, припечатывалъ разнымъ купцамъ квитанціи на ярмаркахъ и причинилъ скарбу убытка на 2000 злотыхъ; точно также жидъ Шлема изъ Волпъ, обокралъ въ 1669 г. арендатора Виленскаго декана жидъ Файбиша на 3.000 зол. въ золотъ, серебръ и другихъ вещахъ и ушелъ въ Рось; при немъ находилось въ это время и много покраденныхъ церковныхъ вещей.

«Случилось въ то время пріѣхать въ Рось къ жидамъ Брестскимъ—Шмуклеру Лейбъ съ товарищами, въ качествѣ сборщиковъ какой-то жидовской подачки; замѣтивши у Шлемы много разныхъ драгоценностей, золота, серебра, перель (жемчугу) и вещей арендатора Файбиша, они увезли ихъ ночью вмѣстѣ съ Шлемой, его безъ всякаго суда убили на границѣ ксендза плебана Роснянского, а вещи увезли съ собой въ Брестъ; часть ихъ они возвратили Файбишу, а другихъ отдавать не хотятъ и не отдаютъ. Но этого еще не достаточно. Старшіе Брестскіе жиды, по сношеніи съ жидами мѣстечка Высокаго, подъ предводительствомъ Исаія—жидъ изъ Высокаго, устроили вмѣстѣ со шляхтой, драгомию, и гвалтовно наѣхавши на Жировицы—имѣніе Виленскаго декана, опять пограбили жидъ Файбиша на 4,000 злотыхъ; по пріѣздѣ же въ Высокое, они стали обвинить самого же Файбиша въ кражѣ имъ какой-то булавы у доктора Гайки и требовали казнить его смертою. Мѣстный судъ, не найдя никакихъ дѣйствительныхъ доказательствъ къ об-

виненію Файбиша, освободилъ его; но жида все таки держали его долгое время въ тюрьмѣ, а вещи обратили въ свою пользу. Продержавши его такимъ образомъ, они заставили написать имъ квитанцію въ немѣнній къ нимъ претензій. Не желая сидѣть въ тюрьмѣ дальше, Файбишъ выдалъ требуемую квитанцію, но высвободившись изъ—подъ ареста,сейчасъ же разказалъ своимъ

знакомымъ и другимъ людямъ и декану. Вслѣдствіе всѣхъ сихъ обстоятельствъ, деканъ отпривилъ на сеймикъ жидовской старшины, бывшій въ Сельцѣ, повѣтоваго вознаго съ тѣмъ, « тобы онъ привлекъ къ отвѣту всѣхъ жидовъ Брестскихъ, Пинскихъ, Городненскихъ и Виленскихъ, подъ зарукой 400,000 злотыхъ.»

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсомъ семьдесятого мѣсяца Августа шеснадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившисе очевисто панъ Янъ Левиковскій, екстратъ съ книгъ кгородскихъ повѣту Слонимского, вписанье въ немъ протестации въ справѣ нижей менованной, ку актикованью перъ облятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный.

Выписъ съ книгъ кгородскихъ повѣту Слонимского.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Іюля петнадцатого дня. На врадѣ кгородскомъ Слонимскомъ, передо мною Александромъ Станиславомъ Быковскимъ—подстаростимъ кгородскимъ Слонимскимъ, будучи отъ вельможного пана его милости пана Бенедикта Павла Сапѣги—подскарбего надворного великого князства Литовского, Слонимского Рославского старосты. Заѡвалъ у solleniter сѣ protestował w Bodze przewielebny iegomśc xiądz Krzysztof Przesławski—dziekan praedat Wileński, przybywszy w roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Iunii trzydziestego dnia, z Roskich majątności swych do majątności też swey Żyrowic, w powiecie Słonimskim leżącey, a wzię-

wszy pewną wiadomość od żyda Faybisha—arendarza swego karczmy Prusowszczyzny, do pomienionej majątności iegomci Żyrowic przynależącey, na różnych żydów, w w. x. Lit. mieszkających, mianowicie: Azika—starszego Brzeskiego, Leybę Maima Bunkisa, Szmoyła Furczyna, Leybę Szmuklerza—z miasta i. k. mści Brześcia, Sapsaia z Myszy, o kradzieży koscielne Maima y szwagra iego z Rosi na Hayka doktora, Jsaie, żyda z Wysokiego, samych niżej mianowanych zbytków y excessów aktorów y innych wielu pomocników onych, których oni sami lepiej znają y iako którego zowią wiedzą, o to:

Iż co wszyscy żydzi w. x. Lit., będąc iednostayney miedzy sobą rady y namowy, iako zwykli różne kościołom Bożym y wielu ludziom czynić krzywdy y szkody, iako to: żyd Sapsay z Myszy, żyd Szłoma z Wołp y tym się tylko bawili; a Jzaia żyd Nowogrodzki z towarzyszem swoim, pieczęć iaśnie wielmożnego imé pana podskarbiego w. x. Lit. złotnikowi odrysować y wyręć kazawszy, kwity kupcom po różnych iarmarkach tą pieczęcią pieczętowali y w tym skarbowi w. x. Lit. na dwa tysiące złotych szkody uczynili. Toż obwinieni żydzi y żydowi Faybiszowi arendarzowi żałującego imści czyniąc w roky tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, zednia ósmego na dzień dziewiąty miesiąca Augusta, w nocy, w mieście i. k. mści, w

domu żyda Borucha Judyca, żyda Faibisza arendarza protestującego imci, żyd z Wołpy na imie Szłoma okradł y różnych rzeczy według osobliwego rejestru na trzy tysiące złotych we złocie, srebrze y różnych szatach zabrawszy, sam do Rosi uszedł; przy którym Szłomie wiele kościelnych rzeczy różnych kosciołów, które z żydem Sapsaiem Myskim poskładał y one u siebie miał, było. Tam że w Rosi majątności iaśnie wielmożney iey mci pani Hlebowiczowey, wojewodziny Wileńskiej w powiecie Wołkowyskim leżącej, żydzi Brzescy, na imie Leyba Sz muklerz, z towarzyszem będąc zesłanemi na onczas z Brześcia poborcami dla wybierania podaczki iakieyści u żydów, który postrzegłszy tak kościelne kradzione różnych kosciołów wiele złota, pereł, pierścionków y tablic, iako pomienionego żyda Faibisza arendarza protestującego imci rzeczy wzięwszy tego Szłomę ze wszystkimi pomienionemi rzeczoma, w nocy spiącego tegoż roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiętego, miesiąca Augusta dwudziestego dnia, z miasta Rosi wywieźli y na granice imé xiędza plebana Rosinskiego, niedaleko miasta Rosi, bez żadnego sądu y prawa zabiwszy, te wszystkie wysz mianowane, tak kościelne kradzione, iako y Faibiszowe rzeczy, chcąc ich skorzystać, zabrali y mało co z drobiazgów Faibiszowych temu Faibiszowi, gdy to po obżałowanych Brzeskich żydach poszlakował, wrócili; a złota, pereł, srebra y niektórych fant wrócić nie chcą y nie wracają. Na czym wszystkim ieszcze niedosić, wyż obżałowani żydzi starsi Brzescy mając, zniosszy się z żydami miasta Wysokiego y z nich obrawszy za przywodą Isaia—żyda z Wysokiego, przysposobiwszy do niego dragoniey y różney gwardyi y niektóryey szlachty

zaciągnowszy koni kilkadziesiąt w roku terazniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Januarii dwudziestego piątego dnia, mocno gwałtem guerico modo na karcznię, Prusowszczyznę nazwaną, a do majątności Żyrowic protestującego iegomości należąca, naiechawszy, tego żyda Faibisza y żonę iego, przy których nie mało rzeczy y gotowych pieniędzy w skrzyniach protestującego iegomości xiędza dziekana, iako y tych żydów arendarzów iegomości; przytem y różney szlachty zastaw na cztery tysiące złotych y daley według osobliwego rejestru na wozy zabrawszy y koni dwóch Faibiszowych do wozów zaprząwszy, do Wysokiego zaprowadzili y tam przed urzędem tamecznym dwornym udawszy, iakoby ten żyd Faibisz nieiakąś buławę u Hayka doktora Wysockiego ukrasć miał, instyguiąc onemu na gardło rosprawę mieli. Gdzie urząd tameczny weyrzawszy w tę sprawę, iż niewinnie żyda, nie mając żadnego dowodu, ani lica, na którego, iż nic się nie pokazało, uwolnił. Którego żydzi starsi Brzescy w miasteczku Wysokim z żydami tamecznemi przez czas niemały w więzieniu trzymając więzili y te rzeczy wszystkie tak protestującego iegomości, iako y tego żyda, (dla tego iż on własności swey przez żyda Szłomę rzeczy pokradzionych, a przez nich po zabiciu Szłomy zabranych upominał), pozabierawszy na swój pożytek obracają, a tego arendarza protestującego iegomość zaledwo po niemałym czasie z tego więzienia swego, wzięwszy y wymogszy na nim blankiet goły z podpisem ręki, który obawiając się, aby większego morderstwa y więzienia nie cierpiał, rad nierad, będąc w więzieniu, dać musiał, a wyszedszy z tego więzienia zarazem to wszystko różnym ludziom opowiedziawszy protestu-

iącemu iegomość xiędzu dziekanowi, prałatowi Wileńskiemu, panu swemu wiedziec dał. W czym wszystkim, iako się wyż pomieniło, mając protestujący iegomość xiądz dziekan od obżałowanych żydów wielką krzywdę y szkodę, a chcąc z onemi prawem czynić zarazem przez ienerała powiatowego, niektórych żydów o kradzieży kościelne, y poczynione zbytki y różne excessa, na dziedzie żydowskim w Sielcu wszystkiej starszynie Brzeskim, Pińskim, Grodzieskim, Wileńskim y wszystkiemu zgromadzeniu żydowskiemu w. x. Lit. do rozprawy prawney we czterech kroć stu tysięcy złotych przyporęczyć kazał y ten proces swój do xiąg grodzkich Słonińskich ku zapisaniu podał.

Przy którym processie, stanowszy oczewisto ienerał niżej mianowany, kwit swój relacyiny przyznał w te słowa pisany:

Roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego, miesiąca Julii dziewiątego dnia. Ja Jan Antonowicz—ienerał i. k. mości powiatu Słonińskiego, mając ia przy sobie stronę szlachtę,—pana Łukasza Michnikiewicza y pana Marcina Białkowskiego, byłem zażyty y posłany od w Bodze przewielebnego imść xiędza Krzysztopha Przewławskiego—dziekana, prałata Wileńskiego, do zgromadzenia albo seymiku iakiego żydów zebranych z w. x. Lit. w Sielcu, na którym żydów z różnych miast, a zwłaszcza o różne excessa obwinionych zastawszy, których imiona niżej położone wszystkie y starszynie, mianowicie: Brzeskim, Grodzieskim, Pińskim, Wileńskim y wszystkiemu zgromadzeniu żydowskiemu z w. x. Lit. przyporęczyłem winowayców, aby ich do rozprawy y skuteczney sprawiedliwości z miast swoich iakich kolwiek condicyi z w. x. Lit. nie wypuszczali, mianowicie: Azika—starszego z Brześcia, Sapsaia z Myszy, Leybę

Bunkusa z Brześcia, Szmuyła Turczyzna z Brześcia, Leybę Szmuklerza z Brześcia, y towarzysza iego za żyda Szłomę; że bezprawnie Szłomę, iako wiedząc o złodziejstwie świętokradztwa kościołów Bożych zabiwszy, zachowali, unikając aby się na tych żydach nie pokazało się złodziejstwo, że z onym siabrowali, Maima z Rosi y szwagra iego, że w domu iego żyda Szłomę zabili; Saia żyda z Wysockiego, o naiadz iegomość xiędza dziekana prałata Wileńskiego y zrabowanie żyda Faibisza—arendarza iegomości przy naiездzie, także y o rabowanie y zabranie protestującego imść xiędza dziekana niemało rzeczy według rejestru; Ieka z Wysockiego—arendarza, Szaiia, żyda Nowogródzkiego z towarzyszem iego, o wyrzucie pieczęci imci pana podskarbiego w. x. Lit. y pieczętowanie oną różnym kupcom kwitów, przez co skarb w. x. Lit. na dwa tysiące złotych szkodować musi: tych wszystkich żydów winowayców przyporęczyłem we czterech kroć stu tysięcy złotych żydom wszystkim przy zasiadaniu seymiku ich w Sielcu, aby do rozprawy nie wypuszczali z w. x. Lit. y dotrzymali iegomość xiędzu dziekanowi prałatowi Wileńskiemu; którzy te przyporękę przyiawszy, żydów obwinionych do prawa stawić podjeli. Y na tom ia generał, iakom iezdził, był y widział, obwinic wszystkich żydów y onych przyporęczył, wydałem ten mój kwit relacyiny z pieczęcią y podpisem ręki mey własney, tudzież y z pieczęciami strony szlachty do xiąg grodzkich Słonińskich ku zapisaniu. Pisan roku, miesiąca y dnia wyż pisanego.

У того квиту реляційного при печатяхъ поднись руки енерала тыми словами: Jan Antonowicz—ienerał i. k. mości powiatu Słonińskiego. Который же тотъ квить, при оповѣданью за очевиднымъ

сознаньемъ енераловымъ, до книгъ кгородскихъ Слонимскихъ есть уписанъ.

Съ которыхъ и сесь выписъ подъ печ атью вradoвою его милости ксендзу Предславскому—декану пралату Виленскому есть выданъ. Писанъ у Слонимъ. У того экстракту подпись руки

тыми словами: Скориговаль съ книгами Корчиць. Который же тотъ екстрактъ съ печатью притисненою вradoвою перъ облятамъ ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 667.

446. Судебное опредѣленіе по дѣлу арендаторовъ чоповаго съ мѣщанами и жидами разныхъ мѣстечекъ.

Старшіе жидаы Брестскаго кагала — арендаторы чоповаго, подали жалобу въ судъ на другихъ жидовъ и мѣщанъ разныхъ мѣстъ въ томъ, что они не уплатили слѣдующаго имъ количества вышеупомянутой подати. На это обвиняемые жидаы и мѣщане чрезъ своихъ пѣнипотентовъ объясняли, что они не могли вносить слѣдующихъ податей — частію вслѣдствіе пожаровъ, истребившихъ много корчемъ, пивоваренныхъ и винокуренныхъ заводовъ, частію вслѣдствіе хо-

зяйничанья войсковыхъ, которые не только содержали своихъ маркитантовъ и свои шинки, но даже еще не позволяли работать на заводахъ, обративши ихъ въ конюшни для своихъ лошадей. Судъ, удостовѣрившись въ истинности показаній обвиняемыхъ лицъ, какъ посредствомъ učinенной ими присяги, такъ и посредствомъ магистратскихъ аттестаций, приговорилъ: отправить обвиняемыхъ въ скарбъ, для снятія съ нихъ причитающихся недоимокъ чоповаго.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Апрѣля девятого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Яномъ Беклевскимъ—судьею, Грегоримъ Карасевичемъ Токаревскимъ—писаромъ, врадниками судовыми кгородскими Берестейскими, gdy s podaney delaty y registru agitowała się sprawa żydów starszych kahału Brzeskiego y arendarzów czopowego, od iaśnie wielmożnego imci pana Heronima Kryszpina Kierszensteyna — podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na lat dwie — od roku tysiąc sześćset sześćdzie-

siat dziewiętego do dnia pierwszego Augusta, do takowegoż dnia y terminu w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym przypadającego,—arendowanego, z różnemi mieszczany y żydami, naprzód: z mieszczany y żydami Brzeskimi — o nieoddanie tego czopowego złotych 400; z mieszczany y żydami Kobryńskimi — o nieoddanie złotych 350; z mieszczany y żydami miasta Horodca — złotych 130; z miasta Prużany — o nieoddanie złotych 100; z miasta Szereszewa — złotych 150; z miasteczka Malcza — złotych 40; z miasta Włodawy — złotych 200; z miasta Łomaz — złotych 60; z miasta Wornia — złotych 150; z miasta Wisznic — złotych 100; z miasta Janowa — złotych 80; z miasta Kodnia —

złoty 100; osobliwie— z pokątnych karczem różnych—na złotych 150, tego czopowego należącego, a przez pomienionych miast y miasteczek mieszczan y żydów za lat półtora nie wydanego;—zatem o peny prawne. Do której sprawy za przywołaniem stron do prawa, żydzi Brzescy sami personaliter s plenipotentem swym panem..... *) mieszczanie y żydzi wysz mianowanych miast y miasteczek sami s plenipotentem swym..... **) do prawa stanowili. Zatem plenipotent aktorów,— podania oczewiste w ręce każdemu miastu z osobna różnych dni przez ienerała woiewódstwa Brzeskiego Hrehorego Laskowskiego pozwu słusznie prawnie dowiodszy y troie wołania na przeciwnym pozwie okazawszy, o te nieoddanie czopowego s tych miast y miasteczek,—intentaował akcyą; — a zatem, wzdania onych iako w sprawie skarbowey na upad w rzeczy y przysadzenia summy wyż mianowaney arendarzom czopowego woiewódstwa Brzeskiego affektował. Gdzie od tych, wysz mianowanych mieszczan y żydów, tenże plenipotent ich, przy bytności niektórych mieszczan y żydów, stawiając to powiedział: iż nie mogli tey summy s tych miast y miasteczek mieszczanie y żydzi arendarzom czopowego woiewódstwa Brzeskiego oddać: gdyż częścią za pogorzaniem karczem, browarów y winnic s kotłami y baniami, a naybardziej przez ichmościów panów woyskowych, którzy stojąc w miastach, miasteczkach y wsiach, swoich markitanów mieli y szynki odprawowali, a mieszczanom y żydom żadnych robot w browarach y winnicach nie dopuścili, obróciwszy sobie na staynie dla koni; na dowód tego pokładał y czytał attestacyą z każdego miasta od magistratu

tych miast datami w nich wyrażonemi, podług których y tey desolacyi,—wolności od tego czopowego płacenia y tey daney sobie akcyey od tych wysz mianowanych miast y miasteczek prosił y domawiał. Przeciwno czemu plenipotent żydów, arendarzów czopowego woiewódstwa Brzeskiego, przy kontrakcie, od iaśnie wielmożnego imści pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na te cło sobie danego, y przy uniwersale imści stawiając y one produkując, zachowania przy onych, y aby te nieoddane czopowe s każdego miasta y miasteczka s penami oddawali, prosił y domawiał. A tak my—urząd, w tey sprawie żydów starszych kahału Brzeskiego—arendarzów czopowego woiewódstwa Brzeskiego z mieszczany y żydami miast i. k. mości: Brześcia, Kobrynia, Horoyca, Pruzany, Szereszewa, Malcza, Włodawy, Łomaz, Wornia, Wisznic, Janowa y Kodnia, w której sprawie,—iż się to s produkowanych tych miast y miasteczek attestacyi pokazało, że są różne karczmy, browary y winnice częścią pogorzeli, a do tego przez woyska przechodzące iako y stanowiska w tych miastach y miasteczkach mając y swoich szynkarzów, markitanów przy chorągwi chowając, browary y winnice na staynie obracali, przez co też podatku czopowego wydawać nie mogli, na czym do iuramentu z każdego miasta y miasteczka po iednemu mieszczanie y żydzi zabierali;— a że y kontrakt iaśnie wielmożnego imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. iezeliby iakie casus fortuitus w tey arendzie było, tedy defalkata tym żydom w tey arendzie czopowego iść ma; do którego to kontraktu y samey sprawiedliwości świętey stosując, przysięgę każdemu po iednemu z miast y miasteczek wysz mianowanych mieszczaninowi y żydom na osobach szynkarzów, że tego czopowego, iako się wyżey pomieniło, wybrać

*) Пропускъ въ подлинникѣ.

**) Тоже.

y do tych arendarzów oddać nie mogli, — nakazali y wykonanie tey przysięgi dnia trzeciego od daty tego dekretu przed sobą naznaczyli; iakoż na przypadłym dniu trzeciego terminu; że mieszczanie y żydzi tych miast y miasteczek wykonali na punktach wysz mianowanych iurament,

po którym iuramencie od tey akcyi tego czopowego tych mieszczan y żydów prawne, do dalszey decyzyi skarbu w. x. Lit. — o uwolnienie odsyłamy. Которая справа есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ записана.

1671 г.

Изъ книги за 1673—1674 годы, стр. 2007.

447. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между Брестской капитулой и Брестскими жидами.

1671 года Іюля 7 дня, по новому календарю, поименованные въ этомъ актѣ коммиссары, собравшись въ городъ Брестъ для разбирательства споровъ, возникшихъ между Брестскими жидами и Брестской капитулой, по поводу Козьмо-Демянскаго плаца, видѣли и слышали слѣдующее:

Процессъ начать былъ священникомъ Брестскимъ Лазаровичемъ. Онъ доказывалъ, что плацъ, на которомъ стоятъ теперь жидовскія хатки, прежде былъ подъ Козьмо-Демянскою церковью, которая сгорѣла во время непріятельскаго нашествія; что подлѣ него былъ переулокъ, теперь тоже застроенный домами; что тамъ, гдѣ теперь замковые ворота, прежде стоялъ крестъ, и обѣщалъ представить этому показанію непреложныя доказательства.

Обжалованные жиды показывали, что на этомъ плацѣ никогда не было церкви; что онъ принадлежалъ когда-то мѣщанину Козьмѣ, который по причинѣ бездѣтности своей, отдалъ его Козьмо-Демянской церкви, вслѣдствіе чего и плацъ этотъ сталъ называться Козьмо-Демянскимъ; что множество тѣлъ найденныхъ здѣсь при постройкѣ домовъ, не можетъ еще доказывать, что на этомъ плацѣ стояла церковь, такъ какъ здѣсь когда-то, во время существовавшего повѣтрія, было еврейское кладбище, и обѣщали представить непреложныя сему доказательства.

Коммиссары спрашивали объ этихъ показаніяхъ жителей, и они подтверждали показанія евреевъ.

Было назначено время для дачи документальныхъ свидѣтельствъ.

Лазаровичъ указалъ на листъ Владимірскаго епископа Поцѣя Брестскому протопопу, въ которомъ изложено было желаніе возобновить на Козьмо-Демянскомъ плацѣ существовавшую здѣсь Козьмо-Демянскую церковь, и на полномочіе его учинить по сему дѣлу искъ; указалъ также на завѣщаніе священника церкви св. Сергія и Ваха похоронить его въ Козьмо-Демянской церкви и на другія письменныя и словесныя доказательства; въ заключеніе въ вѣрности своихъ показаній, самъ-пять съ капитулою Брестскимъ обѣщавъ учинить присягу.

Брестскіе жиды въ свою очередь представили привилегіи королей и Владимірскаго-Брестскихъ епископовъ, не исключая и Поцѣя, на право владѣнія этимъ плацомъ съ уплатой 20 зл. ежегоднаго чиншу кафедральной Брестской церкви, и обѣщали учинить въ вѣрности своихъ показаній присягу. Въ пользу жидовъ показали еще и 16 человекъ шляхты, что церкви на указанномъ мѣстѣ никогда не было.

Коммиссары, по соображенію всѣхъ обстоятельствъ дѣла, постановили: искъ Лазаровича и капитула считать недействительнымъ, а жидовъ оставить при ихъ правахъ на вѣчныя времена, съ тѣмъ, что если капитула и Лазаровичъ обезпокоятъ когда-либо жидовъ, то обизавы будутъ заплачены 1000 талеровъ вадін, изъ коихъ

половина пойдеть митрополитскому суду, а другая жидамъ.

Послѣ таковаго постановленія, Лазаровичъ просилъ у комиссаровъ позволенія протестовать

по этому дѣлу въ Римъ; но они не позволили, на основаніи закона, воспрещающаго духовному суду разрѣшать мирскія дѣла.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Апрѣля десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимъ очевидно жидъ Левко Ицковичъ, школьникъ кагалу Берестейского, декретъ комисарскій, въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой, къ актированью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

My Gabryel Kolenda, z Bożey y stolice Apostolskiey Łaski, arcybiskup metropolita Kiiowski, Halicki y wszystkiey Rusi, commissarz, także my uproszeni y wysadzeni do tey sprawy commissarze, Cyprian Żochowski—episkop Witepski y Mściślawski, coadiutor metropoliey Kiiowskiey y archiepiskopiey Połockiey, Michał Kolenda—chorąży Derpski, podsędek województwa Wileńskiego, Samuel Krzysztof Unichowski—woyski Mozyrski. Gdyśmy z dekretu roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dnia dwudziestego, w Nowogródku ferowanego, za innotescencyami na dzień szósty miesiąca Julii, podług nowego kalendarza, do Brześcia ziechali y odroczenie tey commissiey do dnia siódmego uczynili; na dniu dzisieyszim siódmym Jula, roku terazniejszego tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, z obiema stronami, to iest żydami Brzeskimi y całym kahałem ich tę commissiã wywodzącym z iedney strony aktorami, a z drugiey strony oycem Ławrentym Łazarowiczem—pisarzem kapitul-

nym y całą kapitułą Brzeską szliśmy na samy plac Kuźmo-Demiański nazwany, o który commissia iest słowna. A gdyśmy przyszli do samego placu, szerokość y długość iego y całą circumferentiã, poczęli żydzi wywodzić z pewney ugody uczynionej z oycem Korytyńskim—protopopã Kobryńskim, iako zesłanym z woli y rozkazania iegomości xiędza Benedykta Glińskiego—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, pod datã w Brześciu, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Julii trzydziestego dnia.

Naprzód tedy rogami dwiema ten grunt tyka się ulicy Wielkiey Ruskiey, a drugimi dwiema rogami także tyka się Nad-Bużney drogi, poprzeczne zaś są dwie ulicy, między któremi stoią domki różnych żydów na pomienionym placu Kuźmo-Demiańskim, tak iednak: iż to wszystko iest w pewnych granicach, y te obie ulice od Ruskiey do Pod-Bużney idące są znaczne y mające, iako iest zwyczaj, z tey y owey strony okna; inszey granicy nad te nie masz, nie znają ani wiedzą, ani tego pokazać ociec Łazarowicz nie może. Druga Pod-Bużna iest, ta a nie insza, za którą są domy żydowskie, ale na placach zamkowych lokowane. Czynsz zaś z postanowienia z dawnych lat samych że ichność oyców episkopów Włodzimierskich po złotych dwadziestu co rok na cerkiew katedralną niepochybnie wypłacony bywa, ale żeby tu kiedy miała być cerkiew, tego nigdy nie bywało z dawnych czasów, y to pokazowali: iż na tym placu grobów siła ciał żydowskich czasu powietrza, kiedy niedopuszczało miasto dla zarazy wynosić z miasta, pogrzebionych

nayduie się. Plac Kuźmo-Demiański, iż się nazywa nie przeto, że tam była cerkiew, ale że kował Brzescki, imieniem Kuźma, zapisawszy to na cerkiew soborną, chciał tylko, aby czynsz doroczny płacono na pomienioną cerkiew z placu legowanego, iakoż ten czynsz żadnego roku chibić nie może y nie mógł katedralną Brzeską cerkiew. Ukazowali y to przed nami żydzi: iż gdzie myślił ociec Łazarowicz cerkiew zakładać, tam było miejsce sprośne, smrodliwe y ciasne; tak żydzi dukt swój skończywszy pokazanie dowodów na ten plac do controwersiey oczewistey przed nami odłożyli.

E contra ociec Ławrenti Łazarowicz z kapitułą Brzeską, dukt swój poczynając, szerokość y długość placu Kuźmo-Demiańskiego wywodząc, nie tylko to, co żydzi pokazali wyszey, mienił należeć do placu Kuźmo-Demiańskiego, ale twierdził oraz, iż ten plac Kuźmo-Demiański nie o ten widomy zaułek, ale aż o dom imci pana Kurcza opierał się y ta ulica Nad-Bużna tak daleko przed tym nie szła, y te domy, co nad samym Bugiem stoią, które mieniały być żydzi pod zamkiem do placu Kuźmo-Demiańskiego należą, ieno że dawnością czasu y potęgą różnych possessorów żydów są od placu przerzeczonego oddalone y oderwane. Na tak wielkim placu przed lat kilkadziesiąt cerkiew świętego Kuźmy y Demiana stała. Po zgorzeniu zaś powszechnym miasta Brześcia przed Chocimską wojną, był ten plac zabudowany domami żydowskiemi, a nawet pod ten czas różnych ludzi bez żadnych iednak dokumentów na piśmie miasto świadków stawił, iż tam kości iednego razu niemało wykopano bez grobów iednak y znaków pogrzebionym ciałom należących, ostatek w tey materyey mówić y controwersować do oczewistey rozprawy, tamże ociec Ła-

zarowicz z kapitułą Brzeską zachował sobie.

Przeciwnym zaś sposobem żydzi z mieysca nie ruszając się prosili nas, abyśmy na to mieysce, gdzie ociec Łazarowicz powiadał byź zaułek, mimo dwór imci pana Kurcza, poszedszy pilnie de visu uważyli, ieśli tam było podobieństwo zaułka y zpytali się, ieśli tam bywał kiedy. A my tamte mieysce ciasne przechodząc nie widzieliśmy okna żadnego z domów naprzeciwko drugim domom, a sąsiedzi siedzący domkami swemi na tamtym mieyscu twierdzili, iż tam nigdy zaułka nie bywało, ale to spatium zawsze bywa zabudowane domami, wrotami, różnych inquilinów. Iako gdzie ociec Łazarowicz powiadał, że się opierał y krzyż o ten zaułek, przy domie imci pana Kurcza, tam wrota domu iednego żyda były. Wnosili zatym, iż ten dukt oycy Łazarowicza nie tylko z tych miar nie może subsistere, ale że od tego zaułku przez żydów y mieszczan na gromadzie będących pokazanego, gdzie Abram rzeźnik swój dom ma, idąc aż do domu imci pana Kurcza, nie płacą żydzi ani płacywali czynszu na cerkiew katedralną od placu Kuźmo-Demiańskiego, ale za libertaciami od królów panów y rzeczypospolitey onym nadanymi, zawsze żyli y żyją.

Po dokończonym y z obu stron obwiezionym względem placu, nazwanego Kuźmo-Demiańskiego dukcie, powróciwszy do klasztoru residentiey naszej obie strony przez ienerała województwa Brzeskiego Samuela Demideckiego przywoławszy rosprowować się przed sobą y controwersować roskazali.

Na terminie tedy niniejszym, roku, miesiąca y dnia wysz pisanego, stanąwszy plenipotent od żydów kahału Brzeskiego urodzony Jan Manczak — mostowniczy Miń-

ski się, pytał się wprzód oycę Łazarowicza, czego by po dukcie od żydów obwiezionym potrzebował, zwłaszcza że żydzi z dawnych czasów in possessione tego placu, nazwanego Kuźmo-Demiańskiego y bez żadney trudności czynsz doroczny na cerkiew soborną płacą?

Na przeciwko czemu ociec Łazarowicz y z kapitułą Brzeską stanąwszy, pokładali list imci xiędza Jana Michała Pocieia — episkopa Włodzimierskiego, roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt szóstym, w którym pisząc do protopopy Brzeskiego zamysła, Pana Boga wzięwszy na pomoc, starać się o pobudowanie cerkwie na gruncie tym, gdzie cerkiew ś-go Kuźmy-Demiana za dawnych lat bywała, na którym twierdzi, że domy żydowskie teraz stoją; a przy tym pokazywał plenipotentią od tegoż imci xiędza Pocieia, pod datą roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii pierwszego dnia, ad agendum z żydami o zajęcie cerkiewiszcz, naybarziej dowod swój pokładał na testamencie Natanaela Falikiewicza — prezbytera cerkwi Brzeskiej świętych męczenników Sergiusza y Bacha. W tym testamencie pomienionego Natanaela iest wyraźna wzmianka prezbytera tegoż Natanaela, iż się nie gdzie indziej każe pogrzebsć, ieno w cerkwi Brzeskiej świętego Kuźmy y Demiana, to iuż była cerkiew na tym placu świętego Kuźmy y Demiana, do tegoż służący produkował list Moyżesza Isakowicza — prezbytera Kozmo-Demiańskiego Brzeskiego w roku tysiąc pięćset siedm dziesiąt czwartym, miesiąca Maia dnia dwudziestego czwartego, gdzie się zapisuie prezbyter pomienioney cerkwi episkopowi Włodzimierskiemu na rzecz pewną w tym liście mianowaną, a potym kładł przed nami inquisitią roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, która iuż była dekretem, w Supraśle fe-

rowanym, skasowana y na inquisitiei kasacya napisana, tegoż roku testimonia niektorey szlachty, że słyssała od żyda Mendela od lat czterdziestu, która powiadała y zeznawała, iż tam niegdyś była cerkiew świętego Kozmy-Demiana. Przy tych dokumentach brał się samo piąt z kapituły swoiey Brzeskiej do przysięgi, takowym sposobem, iż na tamtym placu w granicach swoich y szerokości, tak iako obwiodł w dukcie swoim wyżej specyfikowanym, była niegdyś cerkiew świętego Kuźmy-Demiana z cmentarzem, a po przysiędze, aby iuż czynszów więcej nie dawali żydzi na cerkiew soborną, ale ustąpili precz z domami swemi, ile ich na tym obwiezionym placu znajdnie się, gdyż nie tylko my kapituła, ale y sam imci xiędz episkop terazniejszy cerkiew tam chce wystawić na cześć tychże męczenników świętych Kozmy-Demiana.

Dowodząc praw swoich żydzi z kahałem Brzeskim, y oraz przez plenipotentę oycę Łazarowiczowi y kapitule Brzeskiej replikuiąc, negabant wprzód, że tam cerkiew nie była, ieno że plac był, z którego czynsz doroczny płacili y płacą żydzi Brzescy za consensem ichmości oyców episkopów Brzeskich y Włodzimierskich. Testament od oycę Łazarowicza nie ma waloru dla tego, że iest zmysłony, zfałszyfikowany przez niegoż samego, y ieszcze żyje ten człowiek y nayduie się w tym klasztorze, który na requisitią oycę Łazarowicza podpisał pomienionny testament, na zgubę żydów Brzeskich y zdzierstwo zmyślony, co za osobliwym zapozwem pokaże się iawny fałsz tego testamentu wielą ratiami y probatiami, nie może tedy ociec Łazarowicz na tym fundamentalney swoiey iakoby probacyi zasadzać się, mieniać, iż tam cerkiew była, ktorey za zmyślonym testamentem

falszywym dowodzić nie może. A że powiada tam byź nieiakieś wykopane kości, nie dla tego twierdzić możemy, iż tam był cmentarz y cerkiew, sprawuie to, iż ludzi braci naszey w powietrze wielkie umarłey, są tam ciała pogrzebione, na co inquisitią pokładał pod datą tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmego, miesiąca Augusta szesnastego dnia, która świadczy tak o tem pogrzebieniu ciał żydowskich pod czas powietrza, iako y to, że tam cerkwi nigdy nie było, pokładał też kwit ieneralny imci oycy Mokofieia Bukowieckiego—episkopa Włodzimierskiego, który nie tylko świadczy, iż antecessorom swoim episkopom Włodzimierskim y kapitulę Brzeskiej co rok żydzi czynsz płacili, ale y onemu samemu zawsze płacywali y dosyć czynili; w tymże liście wspomina dawność possessyey żydów na tym placu. Niemniej y to do uwagi naszey żydzi podali, kiedy probowali dawności possessyey swoiey commissyą przez zesłanych od imci oycy Jana Michała Pocięcia w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmym, miesiąca Augusta dnia szesnastego, tam będąc żydzi zapozwani o plac, nazwany Koźmo-Demiański, iakoby osiedli darmo, bez prawa, praezentowali prawa onym nadane y służące od imci xiędza Hipacego Pocięcia—metropolity Kiiowskiego, episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, także y od oycy imci oycy Morachowskiego—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, a przytym pokładali processa, poczynione w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym, o poginięcie różnych praw y przywileiów, do tey sprawy służących, podczas incursyi Kozackiey; tamże iest zeznanie różnych y godnych wiary ludzi, iż tam nigdy nie była cerkiew, ale iako pamięć znieść może ludzka, iż tam ten plac od kowala mieszczanina Brzeskiego, iako własnościę,

iest nadany na cerkiew katedralną, z tym tylko ciężarem, żeby czynsz coroczny cerkwi dochodził. Okazyia legowania tego placu na cerkiew była nieinsza, ieno ta, iż ten kowal, Kuźma nazwany, był człowiek religiey Ruskiej y, bezpotomnie umierając, życzył, aby to cerkwi Bożey dostało się. Toż y sami niektórzy mieszczanie Brzescy podczas conspectiey twierdzili, iż nie pamiętają, iako iuż dawno na tym placu pobudowawszy się żydzi czynsz płacą cerkwi. Przystępując iednak do walnych praw na ten plac, praezentowali przed nami imci xiędza Jana Michała Pocięcia—episkopa Włodzimierskiego list, pod datą tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii dnia czternastego, którym aprobowawszy inquisicią wysz mianowaną waruie to, iż nie ma naruszać prawa, żydom danego od ichmość oyców episkopów Włodzimierskich, y owszem wiecznie y nienaruszenie na czasy potomne przy domkach tych zostawuie onych, ieno żeby czynsz doroczny był płacony, to iest, dwadzieścia złotych na cerkiew; toż samo następujący po nim imci xiędz Benedykt Gliński, episkop Włodzimierski y Brzeski, dwa razy pod różnemi datami, to iest, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego y roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmego approbuie żydom, waruując to, iż niema onym ni w czym naruszać prawa antecessorów swoich. Nastąpiła przytym tych wszystkich praw y przywileiów episkopów Włodzimierskich confirmacia nasza w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmym, miesiąca Nowembra dnia ósmnastego. Potym ieszcze liście naszym de novo tenże plac imci xiędz Gliński—episkop Włodzimierski in favorem żydów aprobuie, cośmo znowu powagą naszą metropolitańską, confirmowaną w roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego, Nowem-

bra szóstego. Świadczą nakoniec szesnastu świadków szlachty zacney y wiary godney, obywatelów woiewództwa Brzeskiego, pod sumieniem y przysięgą zeznanych, iż na tamtym placu nigdy nie była cerkiew. To tak wywiódzszy brali się żydzi do przysięgi na tym, iako od dziadów y pradziadów nie pamiętaią, żeby tam była cerkiew, a po przysiędze prosili zachowania przy prawach ichności oyców episkopów y metropolitów, tudzież naybarzieszy przy przywileiach królów ichność, konstituciami warowanych, któremi to wiecznie cautum, iż z placów duchownych, ziemskich y mieyskich nie może odtąd żaden z żydów rugować, daleko barzieszy nie może pociągać ich do sądu nie należnego, a zwłaszcza kiedy komu z duchownych krzywda się dzieie od żydów, aby nullo casu nie mogli oycowie episkopowie Włodzimierscy z kapitułą Brzeską rugować onych z tego placu, bo któż by od tego czasu mógł śmieie z duchownymi kontraktować, gdyby dotrzymywać kontraktu (nie chcieli).

My—commissarze z wysadzonemi y uproszonemi od nas kommissarzami, tey sprawy przesłuchawszy y onę z oczewistey controwersiey dobrze wyrozumiawszy, taki ferowaliśmy dekret: Ponieważ żydzi Brzescy, z całym kahałem miasta iego królewskiej mości Brześcia pokazawszy dukt swój placu cerkiewnego, Kuźmo-Demiański nazwanego, w ugodzie z oycem Tomaszem Krzywińskim—administratorem protopopiey Kobryńskiej, od imci xiędza Benedykta Glińskiego—episkopa Włodzimierskiego na to zesłanym, wyrażonego, różnemi dokumentami, inquisicyjami nieraz o to wywiedzionemi, tudzież confirmacyjami ichność xięży episkopów Włodzimierskich y Brzeskich, aż do ostatniego teraznieyszego imci xiędza Benedykta Glińskiego—episkopa Włodzi-

mierskiego, także confirmacyjami metropolitów antecessorów naszych, y naszą confirmacją, ieszcze przed sprawą o ten plac żydom daną, dowiedli, że tego od dawnych czasów zostaią possesorami placu y czynsz, podług postanowienia oyców episkopów Włodzimierskich, co rok przez nich wyplacony bywa, co i kwitami produkowanemy probarunt. Dukt zaś, który nam ociec Łazarowicz z kapitułą Brzeską pokazał, includendo zaułeczek iakiś, twierdząc, iakoby o dwór iego mości pana Kureza opierał się, tedy że tego żadnemi dokumentami, ani circumscripcią żadną nie dowodził y owszem same niepodobieństwo pokazało, że tam nie mógł byź zaułek, do tego duktu należący, a zatym obie strony do iuramentu się brały;—my tedy, mając in consideratione produkowane ich mości oyców episkopów Włodzimierskich y metropolitów dokumenta, confirmacye y przywileia królów ich mości, żydom ratione fundi na placach mieyskich, szlacheckich y duchownych nadane, aby z nich salvo onere census nie byli rugowani, co y constitucją regni iest na blisko przeszłym seymie confirmatum, a stosując się do prawa pospolitego y samey słuźności blizszych żydów samo piątym starszym synagogi Brzeskiej do przysięgi pójść, uznawamy na tym: iako ten dukt, przez nich pokazany, poczowszy od Ruskiej ulicy do Podbuźney, a ztamtąd zaułkiem mimo żyda Leyzera z iedney, a zdrugiey Abrahama Rzezniaka srzodkiem idąc, iest prawdziwy, na tym: iako według duktu oycy Łazarowicza y kapituły Brzeskiej te domki, opierające się aż o dom iego mości pana Kureza, nigdy do placu Kuźmo-Demiańskiego nie należały, na tym: iako ułeczkę nie była, oprócz tey wyszmianowanej, y na tym iako tam cerkwi świę-

tego Kuźmy y Demiana od dziadów y pradziadów naszych nigdy nie pamiętamy y nie wiemy, żeby tam była, ale mere tylko iest nadanie kowala, mieszczanina Brzeskiego Kuźmy na cerkiew katedralną; którey przysiędze termin dzień dziewiąty Iulii iuxta novum calendarium, według ich prawa, składamy; a po takowey przysiędze ichmościom oycom episkopom Włodzimierskim' y Brzesckim, także y kapitule Brzesckiey wieczne milczenie w tey sprawie nakazawszy, żydów teraz mieszkających y successorów ich, którzy na tym placu mieszkać y budować się będą, salvo onere czynszu postanowionego—złotych dwadzieścia, bez żadney w potomne czasy auctey, przy wieczney possessyey zachowuiemy. I lubo by domki, teraz stojące, strzeż Boże, przez ogień spalone lub przez nieprzyziaciela zniesione były, nie przeto i. mość xiądz episkop Włodzimierski, terazniejszy y successorowie iego z kapitułą Brzescką będą mieli przystęp budować się na tym placu, oddaliwszy żydów, ale wiecznemi czasy na pomienionym Kuźmo - Demiańskim placu nikomu inszemu, ieno żydom Brzesckim domy erigować y co chcieć na potrzebę kahału czynić tym dekretem naszym mieć chcemy. A iako na episkopów Włodzimierskich, tak y na kapitułę Brzescką vadium tysiąc talerów, połowicę iudicio metropolitano, połowicę stronie żydom Brzesckim, ieśli by względem spokoyney do possessyey na tym placu turbować attentowali, przy rekursie do nas nakazuuiemy.

Po którym dekrete naszym ociec Łazarowicz z kapitułą Brzescką, twierdząc się bydz aggrawowanym, dla tego samego, że nie iego z kapitułą Brzescką, uznał sąd nasz bliższego do przysięgi, tym nie contentuiąc się dekretem, do są-

du stolice świętey Apostolskiey, to iest, do Rzymu, do oycy świętego wespół z kapitułą Brzescką appellował, y dopuszczenia pomienioney appellacyey prosił y domawiał się. Na co plenipotent od żydów kahału Brzeskiego, takową dając replikę, pokładał przed nami list króla imści terazniejszego, nam szczęśliwie panującego, otworzysty, do nas pisany, abyśmy żydów Brzeskich prezbiterom Brzesckim do sądów duchownych, iako nie należnych, za appellacyami pociągać nie dopuścili y owszem do forum należnego onych odesłali. A nadto, iż ta sprawa na tey commissyey ostatnią miała wziąć decysią y uspokojenie, sama słusność dictuie, aby tu iuż swój koniec wzięła, y to ieszcze przydawał, iż ta sprawa iest fundi et census, a takowe sprawy z żydami nie mają nigdzie forum, oprócz w tey oyczyźnie żydom przez przywileia królów ichmości y constytucyey rzeczy-pospolitey, iakoby w Rzymie ociec święty, lub sędzia od oycy świętego naznaczony, żydów niekrzczonych miał klątwą okrywać, y iakoby tey klątwy executia była, a zatym wysz uczynioney appellacyey, iako niesłuszoney, niedopuszczenia affektował, deklaruiąc się z tym w ostatku, iż za dopuszczeniem oney była by widoczna contraventia przywileiom królów ichmości y świeżego listu króla ichmości terazniejszego. My—sąd z wysadzonemi assessorami naszymi dobrze to uważywszy, iż przez dopuszczenie appellacyey do świętey stolicy apostolskiey rzymskiey było by convulsią praw żydom w tey oyczyźnie, od królów panów nadanych y constitutiami roborowanych, interponowanej appellacyey oycu Łazarowiczowi y kapitule Brzesckiey nie dopuszczamy, a od tego czasu na czasy potomne, gdy iaką praetansią kapituła Brzescka lub y

Sam ięgomé xiądz episkop Włodzimierski będzie miał od żydów Brzeskich, o cokolwiek, tedy u należnego sądu niechay dochodzi podług ich prawa y przywileiów, im nadanych y constitutiami aprobowanych, a nie do żadnego innego sądu pociągani być mają pod winą wyszmianowaną. A gdy dzień dziewiąty Iulii, podług nowego kalendarza, nakazanej przysiędze żydom w synagodze podług ich prawa przyszedł y rota iuramentu była wydana wielebnemu oycu Hrehoremu Woincowi—kapituły Brzeskiej przezbiterowi y innym z kapituły Brzeskiej do dowiedzenia przysięgi przydanych, tedy pomienioną rotę wziwszy sami byli przytomni tey przysiędze, lubo przed tym oyciec Łazarowicz imieniem kapituły appellował, iakoż żydzi samopiąt, to iest, Aron Jakubowicz, Lewko Iekowicz, Lewko Jozephowicz Leyba Szlomowicz, Menchen Jozephowicz, szkolnicy starsi żydów Brzeskich, w synagodze swoiey według ich prawa na rotule przysięgę wykonali w obecności wielebnego Hrehorego Woinca y innych z kapituły Brzeskiej wielebnych oyców, którzy, imieniem kapituły przytomnymi będąc, słuchali przysięgę, a

po takowey przysiędze, żydów Brzeskich z całym kahałem przy dekrecie naszym commissarskim wiecznie, nieporuszenie zostawujemy. Co dla lepszej y nieporuszonej wiary, pieczęci nasze przycisnowszy, rękami własnymi podpisaliśmy się. W Brześciu, miesiąca Iulii dnia siódmego podług nowego kalendarza, roku tysiąc sześćset siedemdziesiąt pierwszego. У того декрету комисарского, при печатѣхъ притисненыхъ, подписи рукъ теми словы: Gabryel Kolenda—archiepiscopus metropolita Kijowski, Halicki y wszystkiej Rusi; iako commissarz do tey sprawy Cyprian Żochowski—episkop Witepski y Mściślawski, coadiutor metropoliey Ruskiej, będąc zasadzony sędzią; Michał Konstanty Kolenda—chorąży Derpski, podsędek wojewodztwa Wileńskiego, iako wysadzony sędzia od iaśnie wielmożnego imci xiędza metropolity wszystkiej Rusi—Samuel Krzysztoph Uniechowski—woyski Mozyrski. Который же тотъ декретъ комисарскій, черезъ особу вверхупоменную ку актикованью поданный, есть до книгъ городскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1673—1676 годъ стр. 1999.

448. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между греко-унитскимъ священникомъ Лаврентіемъ Лазаровичемъ и Брестскими жидами.

Въ этомъ актѣ излагаются подробности процесса Брестскихъ жидовъ со священникомъ Лазаровичемъ, доказывающія подложность его документа, по которому онъ хотѣлъ отнять у жидовъ Козьмо-Демьянскій плацъ. Документъ этотъ былъ написанъ молодымъ человѣкомъ Будиловичемъ и заключалъ въ себѣ видимыя историческія и юридическія погрѣшности.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Апрѣля десятого дня.

На врадѣ крродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ Левко Цюровичъ—школьникъ кагалу Берестейского, декретъ комисарскій, въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой, къ артикованью до книгъ крродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

My Gabryel Kolenda, z Bożey y stolice Apostolskiey łaski metropolita, Cyprian Żochowski, episkop Witepski y Mścisławski, koadiutor metropoliey, Michał Kolenda—podsędek Wileński, Samuel Unichowski—woyski Mozyrski, wysadzeni y uproszeni od iegomości xiedza metropolity assessorowie, na dniu dzisieyszym 6mego Jula, roku tysiąc sześćset siedm dziesiąt pierwszego, sędzić zasiadszy, przywołać oycę Łazarowicza z akto ratu żydów Brzeskich roskazaliśmy.

A po przywołaniu plenipotent od żydów Jan Menczak produkować sprawę y pozew czytać przeciwko oycowi Łaza-

Коммиссары постановили: лишить его священническаго званія и не принимать въ священники ни въ одну изъ уніатскихъ церквей; имѣнія отдать въ посессію жидамъ, а самому Лазаровичу, во избѣжаніе новыхъ безпокойствъ, запретить жить въ г. Брестѣ. *)

rowiczowi poczoł, iż on testament, dnia siódmego miesiąca Julia, przed sądem naszym produkowany, zmyśliwszy, docho-

*) Примѣч. Къ этому спорному дѣлу о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ, относятся слѣдующіе документы: 1) подъ № 3-мъ духовное завѣщаніе священника Брестской церкви во имя св. мучениковъ Сергія и Вакха, въ которомъ онъ проситъ своихъ дѣтей похоронить его въ Козьмо-Демьянскій церкви. Документъ этотъ относится къ 1485 году. 2) Подъ № 63-мъ универсалъ короля Яна III-го, въ которомъ онъ подтверждаетъ комиссарское постановленіе о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ, начинающемся отъ дома Курча до дома жиды Файбиша. Документъ этотъ относится къ 1681 году. 3) Подъ № 35, (г. 1656)—письмо Владимірскаго-Брестскаго епископа Потѣи, въ которомъ онъ указывая на пожаръ, погубившій три церкви, предписываетъ Брестскому протопопу позаботиться о постройкѣ новой церкви на томъ мѣстѣ, на которомъ теперь стояла церковь Кузьмы и Деміана, а теперь стоятъ жидовскіе дома. 4) Подъ № 147-мъ универсалъ митрополита Коленды Брестскимъ градскимъ властямъ, въ которомъ онъ жалуется на Брестскую капитулу, что она не исполняетъ его предписанія о святинѣ бреста съ неприличнаго мѣста и проситъ ихъ оказать свое содѣйствіе въ этомъ дѣлѣ его комиссару Купильскому, тѣмъ болѣе, что объ этомъ снятіи подняли дѣло сами же Брестскія власти. Документъ этотъ относится къ 1669-му году.

Изъ сопоставленія этихъ документовъ видно, что дѣло о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ началось въ 1669 году. Началось оно тѣмъ, что священникъ Лазаровичъ поставилъ возлѣ дома Курча крестъ, а Брестское дворянство, бывшее на кап-

dził placu, nazwanego Kuźmo-Demiańskiego, o którym testament zmyślony napisał, iakoby synogoga żydowska na placu cerkwi świętego Sergiusza y Bakcha stoi. A zmyśliwszy imiona y przezwiska tego testamentu dał mu datę roku tysiąc czterysta ósmdziesiąt piątego, który że iest fałszywy, wiele w nim mankamentów nayduie się, iako każdy doyrzec tego może. Pierwsza, iż na papierze starym y pokleionym, pół arkusza oddartym od iakieys starey sztuki, atrament świeży daie się na oko widzieć. Druga, iż same wiersze tak krzywo nakleionych miejscach idą, że niemasz podobieństwa, aby pisane były kiedy od kogo na całym papierze. Trzecia, iż pieczęci ani znaku, ani wyrażenia żadnego nie masz, oprócz iż są miejsca cztery żelazem wy-

туровомъ сейшикъ, попросило митрополита Коленды снять его. Митрополитъ предписалъ Брестской капитулъ исполнить желание дворянства, но капитула не послушалось. Затѣмъ въ слѣдующихъ годахъ выступаетъ на сцену священникъ Лазаровичъ. Документы представленные имъ (*завѣщаніе священника церкви св. Сергія и Вакха и письмо Потья*), признаны подложными, а Лазаровичъ лишень священническаго сана. Странно въ этомъ дѣлѣ то, что свидѣтелями противъ Лазаровича были взяты жиды и 16 человекъ шляхты, посвидѣтельствовавшей, что они не поминтъ, чтобы въ Брестѣ когда либо существовала церковь Козьмы и Даміана, въ то время, когда 15 лѣтъ тому назадъ Потья предписывалъ Брестскому протопопу Процевичу учинить протестацию по случаю сожженія трехъ церквей на Брестскомъ предметѣ, въ томъ числѣ и церкви св. Козьмы и Демьяна. Спустя 10 лѣтъ послѣ процесса, т. е. въ 1681 г. (№ 63) король Янъ III-й подтвердилъ комиссарское постановленіе о томъ, что Козьмо-Демьянскіе грунты должны принадлежать Брестской кафедральной церкви. Что касается до указанія пленшоптента жидовъ будто подъ 1485 годомъ не могло быть подписи секретаря Брестскаго потому, что г. Брестъ не имѣлъ еще въ то время магдебургскихъ правъ; то замѣчаніе это не основательно, потому, что права магдебургскія были дарованы Бресту въ 1390 году и подтверждены Витовтомъ въ 1408 г., Казиміромъ Ягеллончикомъ въ 1441 году и другими позднѣйшими королями.

palone. Piąta, iż przedtym nigdy podpisów do żadney rzeczy nie było, krom tylko pieczęci samych. Szósta, iż stawał tu przed sądem Jan Budziłowicz, lat dwadzieścia mający, abo więcey, który to zeznał, iż iego iest własna ręka. Gdy siódmego Julii, stawaiąc w sprawie plenipotent o plac wyż mianowany, tedy poznał, że to iest tego Jana Budziłowicza ręka, który on pisał za proźbą oycy Łazarowicza nie masz temu roku te słowa: pieczętarz tego testamentu Piotr Zamborski—pisarz mieyski Brzeski ręką swą. Siódma, iakoż mógł pisarz być mieyski Brzeski na ten czas, kiedy ieszcze prawa maydeburskiego od królów ichmość nie nadano. Ósma, ieśliby był pisarz na ten czas, toć do akt musiał przyiać pomieniony testament y suscepta musiała być na testamencie. Dziewiąta y proces pokazał, że ociec Łazarowicz czynił pochwałki częstokroć, powiadaiąc, że ia wymyszę na was iaki skrypt, albo testament, lub też przywiley. Nakoniec też prosili nas o skasowanie iako zmyślonego skryptu tego y ieśli by gdzie w aktach znaydował się, tedy iako z akt wolno było eliminować takie ekstrakta wyięte aby dekretem naszym kasowane były, prosili y domawiali się. Na ostatek przy tak iawnych prołaciach samo siódmym starszych żydów Brzeskich zabierała się do przysięgi na tym, iako ten testament zfałsifikowany y świeżo zrobiony przez oycy Łazarowicza; na tym, iako świeże znaki to samo pokazuią, iż niedawno ten skrypt przez tegoż oycy Łazarowicza iest zmyślony y zkoncypowany, y na tym iako pochwałkę wyżey mianowaną na nich czynił; a po przysiędze, aby, podług statutu, na garle był karany, podług rozdziału pierwszego artykułu szesnastego; dobra zaś iego mieyskie za szkody y turbacye, które ponie-

śli żydzi względem tej sprawy, aby ka-
hałowi w possessyą podane były.

Po dokonczeniu tej mowy plenipoten-
tem od żydów, dwóch oyców z kapituły
Hrehory Woiniec y Miron Czarnomiński,
imieniem oycy Łazarowicza podali obmo-
wę do nas metropolity w te słowa: Mo-
ści panie! Za podanym pozwem od ka-
hału żydów Brzeskich sine scitu dobro-
dziecia naszego, w żałobie ich u sądu
wielmożnego pana stawać nie mogę; ie-
żelim w czym winien zostałam, mam pana
y dobrodziecia mego imci xiedza episko-
pa Włodzimierskiego y Brzeskiego, u któ-
rego zawsze iest dla nas ubogich kapła-
nów święta sprawiedliwość, o co proszę,
abym według praw naszych duchownych
y kanonów oyców świętych zachowany
był, a żadnemi dekretami abym nie był
agrawowany. Pisan w Brześciu, roku ty-
siąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego,
miesiąca Julii siódmego dnia. Laurenti-
us Łazarowicz, iuratus notarius kapituły
Brzeskiej mp.

Na którą obmowę plenipotent od ży-
dów takową dawał replikę: iż ociec Ła-
zarewicz nie mógł się zrywać z tego sądu
metropolitańskiego, ponieważ iuż wczora
dnia siódmego controwersował z żydami
oczewiście z tym testamentem, docho-
dząc placu Kuźmo-Demiańskiego, wy-
nosił był po żydów przed ten sąd pozew,
w którym pozywa podług testamentu te-
go zmyślonego o plac Kuźmo-Demiań-
ski, to iuż sam uznał y acceptował tu
rozprawić się z żydami o pomieniony
testament; uchylenia tedy obmowy ży-
dzi prosili y domawiali się, a procedo-
wać aby oycowi Łazarowiczowi nakaza-
li, instabant.

My sąd, bacząc, vigore tego testamentu,
pозew wyniesiony po żydów od Łazarow-
wicza procedować onemu nakazali. A gdy
procedować przyszło, widząc ociec Łaza-

rowicz, że idzie o iego skórę, że pozna-
no y dowiedziono tego iawnny fałsz, upor-
nie stawić się przed sądem naszym nie
chciał; tedyśmy proszeni od żydów byli,
aby na upad w samey rzeczy zdawszy
onego penami, o które wyżej prosili,
oyca Łazarowicza okryli y ten testa-
ment wyżej mianowany, aby skasowaw-
szy, do nich był oddany, żeby y z xiąg
gródzkich Brzeskich za tym oryginałem
wykasowali; my sąd z wysadzonemi
y uproszonemi od nas assessorami,
tej sprawy przesłuchawszy y onę do-
brze wyrozumiawszy, ferowaliśmy dek-
ret: Ponieważ ociec Łazarowicz, na in-
stancyey żydów Brzeskich pozwany o
zfałszowanie y zmyślenie testamentu na
dochodzenie placu, Kuźmo-Demiańskiego
nazwanego, y na cierkiew świętego Ser-
giusza y Bakcha, iakoby na niey miała
być synagoga żydowska ufundowana, po-
dawszy niesłuszną obmowę wyżej spe-
cyfikowaną, unikając sądu naszego, któ-
ry sam iuż acceptował, kiedy żydów, vi-
gore tego testamentu przed sąd nasz po-
zwawszy y chciał się o pomienioną Koź-
mo-Demiańską cerkiew rozprawować, a
teraz, gdy o tenże testament zfałszyfiko-
wany iest od żydów przed nami pozwa-
ny, tedy ponawiając, iż pod czas sądu
naszego stanął Jan Budziłowicz y zez-
nał, że podpisał swą ręką własną ten
testament na instancją oycy Łazarowi-
cza, sam osobą swoją przed sądem na-
szym uporem szed; a my na upad w sa-
mey rzeczy pomienionego oycy Ławren-
tego Łazarowicza zdawszy, przy dowo-
dzie tak znacznym y zeznaniu tego Bu-
dziłowicza, iż iest zfałszyfikowany testa-
ment, żydom Brzesckim samo siódmym
według ich prawa przysiędz nakazujemy
na tym, iako ten testament iest sfalsifi-
kowany y świeży zrobiony przez oycy
Łazarowicza, iako świeże znaki to samo

pokazują; iż niedawno ten skrypt przez oycę Łazarowicza iest zmyślony y zconcypowany y iako pochwałki czynił na zmyślenie testamentu, albo iakiego przywileju, termin przysiędze dzień dziesiąty Iula w synagodze podług ich prawa przy zesłanym od nas wielebnym oycem starszym Brzesckim, a po takowej przysiędze lubo by ociec Łazarowicz godzien był za to degradatycy z kapłaństwa y karania gardłem, iednak clementiey nad nim zażywszy, za taki fałsz z pisarstwa y ze wszystkich godności duchownych, które na sobie nosił, onego złożywszy, czynimi go od tego czasu niegodnym et incapacem iakiego kolwiek beneficium po wszystkich diecesjach w iedności świętey będących, cerkiew onego Troiecką pro vacanti declaruemy. A że względem tego testamentu do turbaczey, szkód y nakładów żydów Brzesckich przywiodł; tedy dobra iego mieyskie własne, które się tu w mieście lub za miastem w polach, łąkach, sianożęciach y zasiekach naydują, w moc y possessyą przez urząd zakonny, to iest imci pana podstarościego, przy zesłanym od nas xiędzu starszym Brzesckim, żydom Brzesckim y kahałowi Brzesckiemu, tym dekretem naszym obiac pozwalamy y nakazuemy, y aby iuż wiecocy w tym woiewództwie, a naybarzicy w mieście Brzesckim nie bywał, ani mieszkał, pod winą złapania y przyprowadzenia do nas, któremu kolwiek duchownemu urzędowi lub świeckiemu tym dekretem naszym roskazaliśmy y moc zu-

pełną daiemy. Co iako się działo, iest do xiąg metropolitańskich zapisano. Gdyż dzień dziesiąty miesiaca Iula przyszed, tedy żydzi samo siódm podług dekretu nakazaną wykonali przysięgę. A my też przy wielebnym oycu starszym Brzesckim imci panu podstarościeniu Brzesckiemu specyfikowane oycę Łazarowicza place y należytosci, podług dekretu, iako iest wyżej opisano, exequować y w possessyą wieczną żydom podać roskazaliśmy, y ten testament zfałszyfikowany skasowawszy, żydom Brzesckim oddaliliśmy, za którym y z xiąg grodzkich Brzesckich wykasować pozwoliliśmy. Pisan w Brześciu, miesiaca Iulii dnia ósmego, którego iest ferowany roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego.

У того декрету комисарского при печатѣхъ притисненныхъ подписи рукъ тыми словы: Gabryel Kolenda, archiepiscopus metropolita Kijowski, Halicki y wszystkiey Rusi; iako kommisarz do tey sprawy Cypryan Żochowski—episkop Witepski y Mścislawski coadiutor metropoliey ruskiey, Michał Konstanty Kolenda — chorąży Derpski, podsędek woiewodztwa Wileńskiego, iako wysadzony sędzia od iaśnie wielmożnego imci xiędza metropolity wszystkiey Rusi, Samuel-Krzysztoph Uniechowski—woyski Mozyrski. Который же тотъ декретъ, черезъ особу въверху помененую ку активованью поданный, есть до книгъ городскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1676 г.

Изъ книги за 1673—1676 годы, стр. 2817.

449. Показанія Хведьки Авгучика о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ.

Въ присутствіи Рожанецкихъ мѣщанъ, Кодненскаго вознаго, Володавскихъ мѣщанъ и шляхты былъ допрашиваемъ Хведько Авдучикъ о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ; на допросахъ онъ показалъ слѣдующее:

«Въ деревнѣ Лушковѣ я влѣзъ въ церковь, укралъ бѣлый крестъ, отдалъ его и ушелъ изъ тюрьмы; въ деревнѣ Городлѣ также влѣзъ въ церковь, укралъ два креста и спряталъ изъ подъ заборомъ; потомъ отдалъ ихъ и ихъ тюрьмы ушелъ; въ м. Рожанцѣ влѣзъ чрезъ окно въ церковь, укралъ серебрянный дискосъ, изображеніе агнца (agnuski), цѣпочку и мотокъ бисеру и звѣздицу; съ этими вещами я пришелъ въ Словатици и показалъ ихъ жидамъ; купить, то ихъ они не купили, но цѣпочку украли своимъ способомъ. Я принесъ эти вещи своему дядьку Си-

дору; онъ взялъ ихъ и сказалъ мнѣ: «ступай еще на поживу, а я это продамъ». Въ этомъ же мѣстечкѣ Рожанцахъ я укралъ въ коморѣ лазуревое платье; продалъ его Словатицкому жиду за 1 злотъ. Въ деревнѣ Страдамѣ укралъ изъ Нахмановаго дома тулупъ; отдалъ его Курилку.»

Подверженный пыткамъ отъ Володавскихъ мѣщанъ—не укралъ ли чего либо въ ихъ церкви, такъ какъ и у нихъ была пропаша, — сознался: «Отецъ мой, по имени Авдучикъ, Куриликъ и Сидоръ Дятковскій, выкрали много серебра и продавали его въ Торчинѣ». Не упоминалъ объ этомъ подсудимый потому, что его протилъ молчать дядько Сидоръ и тетка, «великая чаровница.»

Наконецъ, будучи уже на кострѣ, снова подтвердилъ свой прежнія показанія—относительно святотатства своего отца, диди и Курилика.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Октября двадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившіесе очевисто славетные мѣщане Володавскіе Матіяшъ Котляръ и Станиславъ Птахъ, конфессату, на речь въ немъ ниже мененную, къ актированью подали въ тые слова писанную.

Anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, dnia ósmego Oktobra.

Przed nami mieszczanami Rożanieckimi, gromadą całą y przy ienerale Kodeńskim—Woyciechem Szawłowskim, przy nas był namiestnik imci pana Kazimierza Dunina Kierwickiego — miecz-

nika Smoleńskiego, szlachetny urodzony pan Jakubowski y Mateusz Kotlarz, Hrehory Basarski y Stanisław Płuciński—mieszczanie Włodawscy, zeznanie przed nami osobami mianowanemi—Chwedka Awduczka Naumowego syna, ze wsi Zbunina, który zeznał: iżem się podkopał do cerkwi we wsi Łuszkowie, y wziądem krzyż biały, którego oddałem y z więzienia uszedłem; w mieście Horodle podkopałem się do cerkwi, y wziądem krzyżów dwa y pochowałem pod płot, które krzyże oddałem y z turmy uszedłem; w miasteczku Rożance wlażłem oknem do cerkwi y wziądem patynę srebrną, pozłocistą, gwiazdę y łańcuszek, paciorki y agnuski y insze rzeczy, z którymi rzeczami, przyszedszy do Sławatycz, ukazałem żydom, którzy nie chcieli tego kupić y łańcuszek swoim

kształtem ukradli. I przyniosłem te rzeczy do diadka Sidora do wsi Durycz, który ode mnie odebrał y mówił: poydź że się ieszcze żywić, a ia będę to przedawał. W teyże Rożance ukradłem suknię paklakową łązurową w komorze, którą sprzedał w Sławatyczach żydowi za złoty; w domu Nachmanowym, we wsi Stradożu ukradłem kożuch z komory, którego oddał z rąk swoich Iwanowi Kurilikowi.

Który to Chwetko był dany na tortury dla zeznania inszych szkód, który pomawiał te szkody wyżey opisane. I był pytany od mieszczan Włodawskich y inszych osób o kościół Włodawski, w którym się szkoda stała; tedy powiedział:

Iż mój oyciec, na imie Naum Awduczyk y Iwan Kurilik z Jabłeczna y Sidor Diatkowscy kościół Włodawski wykradli y wzięli srebra sztuk ośm, którego ia nie widział, tylko mi tak powiedzieli, iż oycia mego wyprawili z tym srebrem do Torczyna, aby to srebro poprzedał, y był żeś pytany, czemu przed tym tego nie powiedział, iak ciebie pytano. O insze rzeczy odpowiedział: iż mię dziadko Sidor prosił, abym go nie powołał y diadina moia, wielka czarownica. To wszystko wyznał, będąc na torturach anno et die ut supra. Dnia dwudziestego Octobra.

Przy ostatnim terminie na tym miejscu, gdzie iest spalony, zeznał temi słowy Chwedko Awduczyk: iż mój oyciec, y Sidor diatko mój, y Iwan Kurilik Ja-

błoczeński kościół Włodawski wykradli, y podzielili się tym srebrem. Y był pytany raz y drugi raz y trzeci raz, te słowa wszystkie powiadał przy wszystkiew gromadzie Rożanieckiew y przy bytności sławetnych mieszczan Rozanieckich, mianowicie: Biachela y Konrada Kryska, Ihnata Kulika, Mateusza y kowala Matyasza y Dysika y innych gromady wszystkiew, tak z miasta, iako y z wsiów; także y podstarościów ichmć wszystkich y sługą imć pana Szemeta, towarzysza iaśnie wielm. imć pana wojewody Wileńskiego.

Ja Kazimierz Dunin Karwicki—miecznik Smoleński, iako od sług moich na te sprawy naznaczonych, że także zeznanie iego było, to iest, winowayce tak in torturis iako y toties inquisitionibus et puncto mortis dobrowolnie zeznał kilka razy; ia Kazimierz Tomasz z Warsoki Warsocki, iako będący przy ostatnim punkcie żywota tego, słyshałem od Chwedka Awduczyka, który idąc z tego świata zeznał na Sidora diatka swego y oycia swego y Iwana Kurilika z Jabłeczny, że z kościoła Włodawskiego srebro pokradli; ia Stanisław Witwicki, będący przy ostatnim punkcie żywota, tego słyshałem od Chwedka Awduczyka, który, idąc z tego świata, zeznał na Sidora diadka swego y oycia swego Nauma y Iwana Kurilika z Jabłeczney, że z kościoła Włodawskiego srebro pokradli. Которая жъ то конфессата есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписана.

1671 г.

Изъ книги за 1673 — 1676 годы, стр. 1993.

450. Коммиссарскій декретъ по дѣлу между Брестскою капитулою и кагаломъ Брестскимъ о водруженіи креста на плацу Козьмо-Демьянскимъ.

1671 года 6-го Іюля по новому календарю, передъ поименованными въ этомъ актѣ коммиссарами разбиралось дѣло о беспорядкахъ, причиненныхъ въ г. Брестѣ жидамъ брестскими священниками, отцами Лазаревичемъ и Воиномъ и Брестскою капитулою, которые во время каптуровыхъ судовъ вздумали почему-то ставить крестъ и въ сообществѣ съ разными пьяными лицами греческой вѣры стали производить разбой и грабительство. Дѣло производилось по жалобѣ Брестскихъ жи-

довъ. Священники признались, что они дѣйствительно ставили крестъ ночью, но народа никакого не созывали и разбоевъ жидамъ не чинили; если же пьяный народъ и производилъ какіе беспорядки, то въ этомъ они — священники и капитула нисколько не повинны. Священники выразили при этомъ желаніе учинить присягу въ вѣрности своихъ показаній. Коммиссары постановили: по учиненіи присяги, экзекуцію прекратить.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шосто-го, мѣсяца Апрѣля десятого дня.

На врадѣ крродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стѣльникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ Берко Ицковичъ — школьникъ кагалу Берестейского, декретъ комиссарскій, въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой, ку актикованью до книгъ крродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

My Gabryel Kolenda, z Bożey y stołicy apostolskiej łaski, archiepiskop, metropolita Kiiowski, Halicki y wszystkiey Rusi, commisarz; także my uproszeni y wysadzeni do tey sprawy commissarze: Cypryan Żochowski — episkop Witebski y Mściślawski, coadiutor metropoliey Kiiowskiej y archiepiskopiey Połockiej, Michał Kolenda — chorąży Derptski, podsędek woiewództwa Wileńskiego, Samuel Krzysztoph Unichowski — woyski Mozyrski.

Gdyśmy z dekretu roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dwudziestego dnia, w Nowogródku ferowanego, za innotescentiami, na dzień szósty miesiąca Julii podług nowego kalendarza, do Brześcia ziachali y odroczenie tey commissaryey do dnia siódmego uczynili, na dniu dzisieyszym siódmym Julii roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, za osobliwym pozwem przez żydów Brzeskich przeciwko oycowi Ławrentemu Łazarowiczowi, Hrehoremu Woincowi y całej kapitule Brzeskiej przed sąd nasz wyniesionym, wytoczyła się sprawa.

A naprzód plenipotent od żydów Brzeskich urodzony Jan Menczuk — mostownicz y Miński skarżył y dowodził na oycy Łazarowicza y oycy Hrehorego: iż oni z kapitulą Brzeską, podczas sądów kapтурowych, wzruszając pokoy pospolity na placu Kuźmo-Demiańskim, do posesyey żydom zdawna należyтым, od którego tylko czynsz powinni co rok płacić, krzyż z nienacka postawiwszy, pod wieczor, albo

w nocy, processy do niego odprawiając z wielą ludzi swawolnych, opiłych y wiary schizmatyckiey, różne violentie żydom, na Ruskiey ulicy mieszkającym, nieraz poczynili, okna powybijali, żydów poranili, ruchomości y srebra ich podczas tumultu nieraz rabowali, iako o tym szerzey w processie, inquisitiach, pozwach, listach od ichnościów panów sędziów kapturowych y różney szlachty województwa Brzeskiego do nas pisanych, a przed sądem naszym produkowanych czytanych, iest dołożono y dowiedziono. W ostatku żydzi te excessa y szkody oycy Łazarowicza y Hrehorego z kapitułą wespół gotowi poprzysiądz, a po przysiędze surowych pen domawiaią się.

Przeciwna zaś strona—ociec Łazarowicz y oyciec Hrehory z kapitułą Brzeską przyznali się do tego, iż krzyż stawili, ale żadnych violenciey, żydy wyszey specyfikowanych, ani przez się, ani przez kogo nie czynili. Lecz cokolwiek się natenczas żydom stało; tedy to nie z ich przyczyny, ale lud to iakiś 'swawolny takowy tumult y szkody czynił, ażeby iednak wolnemi od tey żałoby byli. Tedy prosili y domawiali się, aby od tey potwarzy bliższemi sąd nasz samopiątych do przysięgi uznał. A po przysiędze, aby tuż tak ociec Ławrenty Łazarowicz, iako ociec Hrehory Woiniec y cała kapituła Brzeska wolnemi od tey impetiey żydów y kahału Brzeskiego byli.

My commissarz, z wysadzonemi y uproszonemi od nas commissarzami, tey sprawy przesłuchawszy y onę z oczewistey controversiey dobrze wyrozumiawszy, taki feruicemy dekret: Ponieważ ociec Łazarowicz przyznał się tylko szczególnie, że krzyż postawił pod czas sądów kapturowych, ale iako on sam, tak ani kapituła Brzeska żadnych tumultów, hałasów, wybiiania okien, najsicia na domy żydow-

skie, rabowania ruchomości y bicia żydów sami przez się nie czynili, pospółstwa do tego nie przywodzili, żydzi zaś z kahału Brzeskiego, iako postawienie krzyża, tak tumulty y szkody specyfikowane z przyczyny oycy Łazarowicza y kapituły Brzeskiej bydz stałe mienili; a za tym obie strony, a wprzódy ociec Łazarowicz z pięcią kapłanów sam dobrowolnie, iakże y żydzi do juramentu się zabierali: my tedy, bacząc oycy Łazarowicza y kapitułę Brzeską w tey excessowey y kryminalney akciey, alias stanowi kapłanskiemu nieprzystoyney, bliższych ad evadendum samo piątym kapłanom kapituły Brzeskiej jurament wykonać nakazuicemy: to iest oycu Ławrentemu Łazarowiczowi—pisarzowi kapitulnemu, oycu Theodorowi Zawackiemu—prótopopie Brzeskiemu, oycu Hrehoremu Woincowi—prezbiterowi Brzeskiemu y dwum kapłanom, których kapituła obierze sobie, na tym, iako żadney invasiey sami przez się, ani przez kogo inszego nie czynili, ani tumultów, hałasów, bicia żydów, krzywd, szkod, według processu żydów Brzeskich, nie działali. Termin przysiędze dzień dziesiąty miesiąca Julii podług nowego kalendarza w cerkwi ś. Piotra oyców Bazyliańców. A po przysiędze od żałoby, przez żydów Brzeskich intentowaney, oycy Łazarowicza y oycy Hrehorego Woinca z całą kapitułą Brzeską wolnymi czynimy. A gdzieby kolwiek z obu stron pretensye lub violentie między kapitułą Brzeską y żydami Brzeskiemi urosły; tedy, iako żydzi kapłanów Brzeskich nie gdzie indziey pozywać będą, ieno przed sąd duchowny, tak żydów kapłani nie do inszego forum pociągać mają, ieno do tego, przed którym rosprawować się podług praw, przywileiów y constytutii, żydom nadanych, są powinni.

A gdy dzień dziesiąty miesiąca Julii przy-

szedł; tedy kapituła Brzescka, wyiawszy iednego oycа Ławrentego Łazarowicza, upornego, odstąpiwszy appellatney według dekretu, dnia siódmego Julii o plac Kuźmo-Demiański nazwany ferowanego, przez oyców, w rocie specificowanych, w cerkwi świętego Piotra y Pawła przysięgę wykonali. My też, onych od żałoby uwolniwszy, executią tego dekretu na oycа Łazarowicza dobrach, w dekrecie specificowanych, zamkowi lub podstarościemu tym dekretem naszym uczynić nakazuiemy. Na co dla lepszey wiary, przy pieczęciach, rękoma naszymi podpisaliśmy się, w Brześciu, miesiąca Julii dnia siódmego, roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego.

У того декрету комисарского подпись

рукъ, при печатѣхъ притисненныхъ, теми словы: Gabryel Kolenda—archiepiscopus, metropolita Kiiowski, Halickiy y wszystkiey Rusi; iako commissarz do tey sprawy Cyprian Żochowski—ep. Witepski y Mściślawski, coadiutor metropoliey Ruskiey; Michał Konstanty Kolenda—chorąży Derpski, podsedek woiewódstwa Wileńskiego, takóž wysadzony sędzia od iaśnie wielmożnego imści xiedza metropolity wszystkiey Rusi; Samuel Krzysztoph Uniechowski—woyski Mozyrski. Который же тотъ декретъ комисарскій, черезъ особу вверху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принятъ и уписанъ.

1695 г.

Изъ книги за 1693 — 1697 годы, стр. 2451.

451. Судебное опредѣленіе по дѣлу хоружины Святославы Пражмовской съ Осипомъ Римашевскимъ по поводу покражи имущества.

Въ очередное засѣданіе Бресткаго гродскаго суда явился Павелъ Каминскій и отъ имени Святославы Пражмовской—надворной коронной хоружины заявилъ: что въ имѣннн Яблочномъ, какимъ-то шляхтичемъ Римашевскимъ, въ сообществѣ съ Катериной Бернаткою и ея дочерьми, украдено много разныхъ вещей—въ золотъ, серебръ, драгоценныхъ матеріяхъ и платьяхъ, приблизительно—на 30,000 золотыхъ; что нѣкоторыя изъ вещей этихъ уже найдены—частію у жидовъ селенія Благо и частію въ Междурѣчьи, гдѣ помянутые воры сбывали ихъ за безцѣнокъ. При дальнѣйшемъ разслѣдованіи этого дѣла оказалось: что помянутый Римашевскій родомъ изъ Подолія, имѣетъ мать въ Луцкѣ. Въ бытность свою въ услуженіи у Мунштра, въ имѣннн писаря в. кн. Литовскаго, онъ видѣлъ въ домѣ хоружиной много разныхъ шкатулокъ. По уходѣ изъ этого имѣннн въ другое, разъ онъ ночью

пришелъ въ Яблочное, влѣзъ въ окно и повывтаскивалъ эти шкатулки; потомъ отправился въ Тирасполь. Здѣсь познакомился съ крестьянникомъ Василиемъ Сайчукомъ и въ сообществѣ съ нимъ укралъ у татарина вола; крестьянинъ былъ пойманъ, а онъ Римашевскій бѣжалъ. Возвращаясь домой къ матери, шелъ онъ опять мимо этого же имѣннн. Залѣзши ночью въ кладовую черезъ отверстие, сдѣланное имъ въ крышѣ, онъ и повывбрасывалъ изъ нея вонъ все тѣ вещи, которыя оказались къ тому удобными, и зарылъ ихъ въ землю при дорогѣ, ведущей къ Кодиѣ, кромѣ зеленого обитья (шпалеръ), которое взялъ съ собой. Потомъ отправился въ Междурѣчье, гдѣ и познакомился съ Катериною Бернатскою и ея дочерьми. Въ сообществѣ съ ними онъ и сбыввалъ украденныя вещи разнымъ лицамъ, большею частію жидамъ, принося ихъ изъ потаеннаго мѣста одинъ. Такъ велось это дѣло до

тѣхъ поръ, пока онъ не былъ пойманъ. Все это показали на себя самъ Римашевскій и подтвердилъ присягой.

Пленипотентъ Павла Каминскаго требовалъ соответственнаго преступленію наказанія; а пленипотентъ обвиненнаго—снисхожденія, какъ потому, что Римашевскій былъ шляхтичъ, такъ и

потому, что это первое преступленіе было совершено имъ по молодости и по наущенію *«душнаго неприятеля»* (т. е. душегубца дьявола).

Судъ приговорилъ Римашевскаго къ повѣшенію, а Бернатскую съ дочерью—къ наказанію розгами.

Лѣта отъ Нарожения Сына Божого тысяча шестьсотъ девятьдесятъ пятого, мѣсяца Ноября четырнадцатаго дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, порядкомъ статутнымъ припалыхъ и судовне у Берестью отпрованыхъ, передъ нами Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ, Бонифацимъ зъ Пасилова Островскимъ—чешникомъ Новгородка Сѣверскаго, судьбою, а Геронимомъ Домбровскимъ—чешникомъ Рославскимъ, писаромъ, врадниками судовыми кгородскими воеводства Берестейскаго:

Кгды съ порадку реестрового, по приданью позванымъ пленипотента пана Теофила Руцица и по данью копіи зъ заказу, ку суженью припала справа его милости пана Павла Леневица Каминскаго именованъ ясневельможное ее милости пани Святославы зъ Раецъ Пращмовское—хоружинное надворное коронное, зъ некимъ мянующисе быть Юзефомъ Римашевскимъ, также некими Катариню и цорками оно, также Катариню и Зофію Бернацкими, въ мѣстѣ Межирѣчу мѣшкающими, здрайцами и злочинцами за злпаньемъ оныхъ на злодѣйскомъ учинку, за поставеньемъ до суду одъ его милости пана Павла Леневица Каминскаго, панъ Даніель Левкевичъ, а одъ помененаго Римашевскаго и вышречонныхъ Бернацкихъ панъ Теофиль Руциць, одъ насъ владу приданный, пленипотентове обѣихъ сторонъ,

при бытности самыхъ особъ очевисто становили.

За тымъ вышменованый актора пленипотентъ поданаго очевисто въ руки въ станціи его милости пана намѣсника Берестейскаго обжалованымъ, въ вензенью будучимъ, заказу черезъ енераля Александра Кривицкого признаньемъ оногo правне доведши, жаловалъ зъ того заказу о то:

Ижъ въ року теперешнемъ тысяча шестьсотъ девятьдесятъ пятого со дня петнадцатаго на день шестнадцатый мѣсяца Августа, перепомнявши срогости права посполитого, на таковыхъ злочинцовъ сурове описаного, поменены Римашевскій зъ помочниками и помочницами своими ку шкодѣ великое ясневельможной ее милости пани Пращмовское—хоружинное надворное коронное, згодне стальми въ ноци въ самой первоспи, маетности вышречонное ясневельможное ее милости паней Пращмовское—хоружинное надворное коронное, названое Яблечно, въ воеводствѣ Берестейскомъ лежащее, вкрадшисе до скарбцу, въ завѣдыванье пану Павлу Каминскому повѣроного, кгдѣ не малый депозитъ зложоный зоставалъ, въ нимъ не мало богатыхъ сплендоровъ, що одно было злота, сребра, обитья, шпалеровъ, футеръ розныхъ и сукенъ на тридцать тысячей и далѣй, выкрадши, до мѣста Межирѣча зъ тымъ всимъ поуходили; также всольне вси обжа-

лованные резидуочи, сплендоры забра-
ные способомъ злодѣйскимъ, розне пе-
ревозили, зъ обитья кафтаны робили,
сребро рубаючи розне по рознымъ мѣст-
цамъ, такъ въ томъ мѣстѣ Межирѣчу,
яко тежъ у яснеосвецоного княжати его
милости пана подканцлерого вел. княз-
тва Литовского, Бѣлое названое, жидомъ
за безцѣнокъ продавали, а на свой об-
рочали пожитокъ. Которыхъ то зло-
чинцовъ, кгда въ прентцѣ въ мѣстѣ Ме-
жирѣчу полапано и нѣкоторыхъ шма-
товъ обитья розного, также сребра зъ
мѣдницы великой порубаного налезено-
го, въ такъ великой шкодѣ доведечи со-
бе съ тыми злочинцами справедливости
тутъ до суду вашъ мостей акторъ тотъ
становить. А затымъ, не моґучи такъ
великихъ стратъ позыскать, водлугъ
артыкулу семнадцатого и оснадцатого,
зъ роздѣлу чотырнадцатого при лицу,
которое при немъ налезное, иное
засъ у розныхъ особъ для дальшого до-
воду по окуповане, яко то: сребра пору-
баного штукъ кильканадцать и обитья
часть передъ вашъмостями, врадомъ,
презентую, ажебы се призналъ, гдѣ
иные сплендоры позаводилъ, и, ежели
больше не мѣлъ до того злодѣйства
помочниковъ, на конфесати узнанья и
всказанья у насъ владу афектовалъ.

А пленипотентъ обжалованыхъ панъ
Теофилъ Руцицъ повѣдилъ, ижъ тотъ
Римашевскій презъ молодость лѣтъ сво-
ихъ, а знать за подущеньемъ душего
непріятели до такового склонился учин-
ку, который и самъ, персоналитеръ ста-
ваючи, въ томъ оскарженью даетъ се вин-
нымъ, милосердя однако вашъмостей
судового, яко шляхтичъ упрашаетъ,
ажебы тотъ першій его поступокъ былъ
перобачонный, кгдажъ и право посполи-
тое такъ обваровало, артикулъ одинад-
цатый зъ роздѣлу чотырнадцатого: же

кгдабы шляхтичъ въ злодѣйствѣ пер-
шій разъ обвиненъ былъ, теде згола ка-
раный быть(не)маеть, лечъ ведлугъ важ-
ности лица грошми окупитсе; а если-
бы для убозства окупиться не могъ,
теде маеть быть выданъ тому акторо-
ви, кому зашкодиль, на выслугу, доко-
лѣ выслужить. Который по праву жи-
тя своего обѣцуючи, ажебы ведлугъ то-
го права артикулу одинадцатого зъ роз-
дѣлу чотырнадцатого былъ захованный,
просить и домаваетъ се.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ его
милости пана Павла Леневица Камин-
ского, именемъ ясневельможное ее ми-
лости пани Святославы Дуниновны
зъ Раецъ Пражмовское, хоружиное над-
ворное коронное, зъ нѣякимъ Юзефомъ
Римашевскимъ, здрайцою и злочинцою
таемнымъ, также зъ неякими Катарин-
ною и цурками ее, также Катаринною и
Зофією Бернацкими, за поставеньемъ
оныхъ передъ нашъ врадъ до суженья,
а то стороны неслучного способомъ
злодѣйскимъ въ року теперешнемъ ты-
сеча шестьсотъ девятьдесятъ пятомъ,
мѣсяца Августа 30 дня, петнадцатого
на день шестнадцатый черезъ обжало-
ванный въ маетности ясневельможное
ее милости пани Святославы Дунинов-
ны зъ Раецъ Пражмовское, хоружиное
надворное коронное, названой Яблечно,
въ восводствѣ Берестейскомъ лежащее,
скарбцу выкрадненья, шкоды многое ве
злотѣ, сребрѣ, шпалерахъ, обитьяхъ,
сукняхъ, за тридцать тысячей злотыхъ
учиненья, за тымъ о вини и каранья
правные. Въ которыхъ справѣ зъ оче-
вистыхъ обѣихъ сторонъ мовенью пле-
нипотентовъ, поневажъ се помененый
Римашевскій до такового злодѣйства
самъ добровольне у суду призналъ, же
тые сплендоры, съ скарбцу выкрадши, до
помененыхъ Бернацкихъ до Межирѣча

внеслъ; мы врадѣ, для достаточнѣйшей вѣдомости, зѣ кимъ онъ той скарбець выкрадалъ и тые сплендоры гдѣ и кому попродавалъ и позбывалъ, оного на конфесаты ведлугъ злеггованыхъ артыкуловъ всказуемъ и терминъ тое пробы черезъ мистра Берестейского чиненья день дванадцатый сегожъ мѣсяца Ноября назначаемъ; съ поменеными засъ Бернацкими, еще натотъ часъ не чинечи жадное децизиѣ, ажъ до взятя съ конфесаты вѣдомости, одкладаемъ.

А кгда день дванадцатый сего мѣсяца, вжо по учиненой конфесатѣ, ку розсудку правному припалъ, одъ актора той же пленипотентѣ панъ Даниель Лескевичъ, а отъ Юзефа Римашевского и другихъ особъ панъ Теофиль Руцицъ, умоцованые оныхъ, становили. Затымъ пленипотентѣ акторовъ, доводечи при обшерной контроверсиѣ жалобы реляціею двухъ енераловъ воеводства Берестейского Александра Кривицкого и Станислава Яцевича, презентуючи конфесату, передъ нами врадомъ, въ тые слова писаную:

Z przydania ichmość urzędników grodzkich, będąc naznaczeni my ienerałowie iego król. mości województwa Brzeskiego, niżey na podpisach rąk (własnych) naszych wyrażeni, z stroną szlachtą panami Janem y Stanisławem Łozowickimi y panami Stephanem y Jakubem Bedneckimi, byliśmy užyci od imci pana Pawła Leniewicza Kamieńskiego—sługi wielmożney imci paniey Prażmowskiey—chorążynej nadworney koronney, według dekretu urzędu Brzeskiego na dniu dziesiątym Nowembra, z Jozephem Rymaszewskim ferowanego, którym dekretem urząd grodzki w roku teraznieyszym tysiąc sześćset dziewiędziesiąt piątym tego Jozepha Rymaszewskiego na turtury wskazali y dzień dwunasty tego miesiąca do probowania

onogo przez mistrza nazaczyli. Na którym dniu my ienerałowie z stroną wysz pomienioną szlachtą, kiedyśmy przyszli w mieście i. k. mości Brześciu, do ratusza, y ten Józeph Rymaszewski był z pod warty z grodu od imci pana namiesnika przyprowadzony, y kiedy według dekretu mistrz onogo Jozepha wziowszy, poczoł probować; pierszy raz zeznawał: iż sam iest rodzic z Podola, a matkę swoią ma w Łucku. Zeznał to naypierw: kiedy służył u imci pana Munsztra przy dworze i. wielmożney ieymości pani chorążynej nadworney koronney, w maiętności imci pana pisarza w. x. Lit., widział, że były w pokoju szkatuły. Odstawszy od tego pana Munsztra w Jabłeczney, poszedł prosto do maiętności Czerniow y tam w nocy wlaźł oknem do pokoju sam ieden y te szkatuły powyłupywał; tylko tam sprawy znalazł, a więcey nic nad sprawę nie było. Stamtąd, odszedszy, bawił się, iako sam zeznawał w Terespolu y tam z drugim chłopem Terespolskim, na imie Wasilem Sayczukiem, namówiwszy się ukradli woła u tatarzyna w Lebiedziowie. Złapano onego Wasila Sayczuka z tym wołem, a ten Jozeph Rymaszewski uciekł. Uciekszy szedł prosto ku matce swoiey gościncem mimo Jabłeczna, w piątek, w nocy wlaźł do skarbcu, styłu gonty y dranice na górze pozdzierawszy, sam tylko ieden; za drugim probowaniem zeznawał, że wlaższy w skarbiec na górę, potym się spuszczał z góry na dół y tam skrzynie naypierw: otworzył, w której było obicie różne, to iest, burkatelowe pstre do dwóch pokoiów brytów sześćdziesiąt wziół, drugie adamaszkowe karmazynowe brytów trzydzieście, trzecie lamowe zielone, brytów sześćdziesiąt; te obicia, iako sam zeznawał, z skrzyni wybrał, kuntusz sukna olenderskiego, szary podszyty mar-

murkami, y ten zeznawał, że wzioł; miednicę stojącą na skrzyni w puzdrze, iako zeznawał, namacawszy wyioł z puzdra tamże w skarbcu wpuł schylił, która miednica pstro złocista Auszpurskiej roboty, ważąca czterdzieście grzywien, y to zeznawał, że tylko sam te rzeczy z skarbcu znów toż dziurą powyrzucal y sam wylazszy y pobrawszy, to wszystko w polu przy gościńcu, iadąc do Kodnia, zakopał. Które rzeczy, iako sam zeznawał, że dwie niedzieli leżały, tylko obicie iedne wzioł z sobą, zielone lamowe; z tym obiciem, iako zeznawał, szedł do Miedzyrzycz y sprzedał, iako zeznaie, arędarzowi Dołhińskiemu, do Miedzyrzecz należacemu, za które tylko od tego żyda wzioł złotych piętnaście. Tam, mieszkaiąc w Miedzyrzeczu, poznawszy się, iako sam zeznał, z Katarzyną Bernacką, w Miedzyrzeczu mieszkaiącą, y z córkami oney Zophią y drugą Katarzyną Bernackimi, poznawszy się z nimi, iako zeznawał, wrócił się do owych zakopanych rzeczy sam ieden y tam odkopawszy, przyniosł do domu tych pomienionych Bernackich; tamże w domu iuż, iako zeznaie, sam on ten wysz pomieniony Jozeph Rymaszewski z tymi Bernackimi, wziowszy siekiere, porombali w sztuki wielkie tę miednicę, iako sam zeznawał, że były sztuki napiędz y wszyrz y wzdłuż, s którym srebrem iechał z Zophią Bernacką do Białey y tam żydowi, nazwanemu Gierszonowi, sztuk dwadzieścia y pięć y wzdłuż y wrzerz na piędz przedali za sześćdziesiąt złotych; które srebro, iako zeznaie, żyd ważył bezminem, kamieni nakładszy w szalę. Okrom tego znów ta Zophia Bernacka sama sprzedała temu żydowi Gierszonowi sztuk cztery srebra wielkich, za które ieno wzięła półczternasta złotego; potym zeznaie, że Katarzyna Bernacka

temuż żydowi Gierszonowi sprzedała sztuk dwie wielkich, za które tylko talar bity, iako zeznaie, wzięła. Tenże Jozeph Rymaszewski, za pociągniem trzecim zeznaie, że temu żydowi Gierszonowi dał sztukę wielką srybra, za które nic niebrał pieniędzy. Z Białey poszedszy do Terespola, kupił konia u cygana za złotych trzydzieści, znów kupiwszy konia y kulbakę, iechał nazad do Białey; tamże krawcowi dał sobie robić suknie nieiakiemuś Grabowskiemu, iako sam zeznaie, że futro wyprówszy s pod kuntusza, kazał na siebie przerobić, żupan z obicia burkatelowego kazał sobie zrobić y kaftan z drugiego obicia. Pobrawszy te suknie znów nazad powrócili z Zophią Bernacką do Miedzyrzycz. Przybywszy do Miedzyrzycz, iako zeznaie, że Zophia y Katarzyna Bernackie z obicia karmazynowego kazali sobie snurowki porobić. Znów za pociągniem zeznaie, że srebra w Miedzyrzeczu żydówce wdowie, nazwaney Chai, połowę teyże miednicy większą z Katarzyną Bernacką przedali, które srebro żydówka ważyła narzucawszy w szale kamieni y kredy; wzięli od nicy złotych piędziesiąt y trzy. Znów, iako zeznaie, że stara Bernacka z córką Zophią przedali teyże żydówce Chai sztukę wielką srybra napółtory piędzi, za które tylko wzięli złotych siedm. Znów, iako zeznaie za pociągniem, że sama stara Bernacka teyże żydówce szmatów trzy wielkich, za które złotych dwa wzięła. Znów taż Bernacka stara teyże żydówce sprzedała sztuk dwie, za które złoty ieden y groszy siedm wzięła. Osobliwie znów, iako zeznaie, że Kaśka Bernacka sprzedała teyże żydówce sztuk srebra dziesięć wielkich, za które wzięła złotych dziesięć. Znów zeznawał, że futro dali do schowania marmurkowe mieszczaninowi

Woiciechowi Barankiewiczowi, ténże zeznawał, iż poiechawszy znów do Białey, dał żydowi Gierszonowi brytów trzy obicia burkatelowego do schowania. Tenże zeznawał, że w domu tych Bernackich z starą Bernacką zakopali obicie karmazynowe y kawał śrybra w piecu. Ten że zeznawał, że kiedy go złapano w Białey, to od niego odebrał imci pan Stanisław Rogowski konia z kulbaką y parę pistoletów, sukna łokci dwa. Y kiedy już daley mistrz onego przy nas ienerałach y stronie szlachty z świecami probował; tedy się więcey ni do czego nie chciał znać nadto, co się wyżej przyznał. A tak my, ienerałowie, cokolwiek on ten, Józeph Rymaszewski, będąc przez mistrza, przez pięć razy probowany, zeznał, na ten nasz relacyyny, konfesaty kwit spisawszy przy pieczęciach naszych y podpisach rąk naszych, stanowszy przed urzędem, zeznaiemy y ku zapisaniu do xiąg urzędowych daiemy. Pisan w ratuszu Brzeskim, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Nowembra dwunastego dnia. Aleksander Krzywicki—ienerał iego król. mści woiewódtwa Brzeskiego; Stanisław Jacewicz—ienerał i. k. mści woiewódtwa Brzeskiego.

По которое прочитанью тотъже пленипотентъ, ставаючи вносилъ то: поневажъ се показало зъ конфесаты, же тотъ Римашевскій одъ немалого часу способомъ злодѣйскимъ шкоды, яко самъ призналъ, чинилъ, а потомъ и тотъ скарбець выкрадши съ поменеными Бернацкими переводилъ, и сребро зъ ними порубавши продавалъ, въ чомъ, яко тотъ самъ принципалъ Римашевскій, такъ тежъ и вышей речонне Бернацкіе, которые любо на тотъ часъ при скраденню скарбцу не были, однакъ речей краденыхъ уживаючи, сполиѣ

переводили, и на то своей жалобы авторови своему, его милости пану Павлу Каменскому до присеги забераль. А по присезѣ ведлугъ алекгованого права, артикулу чотырнадцатого зъ роздѣлу тогожъ, всехъ пенами криминальными на горлѣ обвѣщенемъ покаранья; а до дохоженья у тихъ, кому що продано зъ тыхъ сплендоровъ сальвы зоставенья; тое засъ конфесаты въ декретъ вписанья. Пленипотентъ запозваныхъ при першемъ домавянью ставаючи, такъ помененого Римашевского, яко тежъ будетъ ли узнанье и тихъ невѣсть всехъ на выслугу, поневажъ се вжо веле речей и поворочало, декретомъ вашъности взданья у насъ враду обѣдвѣ стороны просили и домавлялися.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ вышеменованой, по приданью позванымъ пленипотента, пана Теофиля Роцица, по взятю на копію зъ заказу и данью оное по откладѣ тое справы до дня дванадцатого Ноября, въ самой справѣ зъ очевистое и достаточное обеихъ сторонъ контроверсы, любосе помененый Юзефъ Римашевскій до выкраденья скарбцу самъ добровольне, у суду ставаючи, призналъ, а надто еще на конфесатахъ повѣсть свою ствердивши, до веле речей и шкодъ рознымъ особомъ починеныхъ призналъ, мы врадъ, на дальшій доводъ его милости пана Каминского до присеги на всей жалобѣ узнаваемъ, которому его милость при протестаціи и поступку правомъ, ведлугъ добровольного взятя на томъ, яко правдивѣ въ року теперешнемъ шестьсотъ девяностъ пятимъ зо дня петнадцатого на день шестнадцатый Августа Юзефъ Римашевскій въ маестности ясновельможное ее милости пани Пражмовской—хоружиное надворное коронное, названомъ Яблечно,

вкрадшисе до скарбцу, не мало богатыхъ сплендоровъ въ сребрѣ, злотѣ, обитяхъ и шпалерахъ богатыхъ—на тридцать тысячей злотыхъ способомъ злодѣйскимъ выкрадѣ, и тые сплендоры разные богатые до Межирѣча спровадивши, зъ неякими Катариною и цурками оное, также Катариною и Зофією Бернацкими переводилъ и продавалъ, присегу всказуемъ и день чотырнадцатый сего мѣсяца Ноября выконанья оное передъ нами врадомъ назначаемъ. А по таковой присезѣ, забѣгаючи, ажебы злодѣйство и злость людская погамована была, помененого Юзефа Римашевско-го на горло обвѣшеньемъ, а зась Катари-ну и цурки оное, также Катари-ну и Зофію Бернацкихъ, взглядомъ милосердыя, одъ пенъ криминальныхъ на тотъ часъ увольнивши, ажебы однакъ въ справедливости святой учинени до-сытьсе стало, у пренгера розгами бить-емъ всказуемъ и осужаемъ.

А кгда день чотырнадцатый ку вы-конаню присеги, одъ насъ владу назна-чоный, припалъ, тогды за приволань-емъ черезъ, енерала сторонъ до присегъ его милость панъ Павелъ Каминскій, чинечи декретови нашему досить, при-сегу зъ роты себе даное выконалъ въ тые слова:

Ja Paweł Kamieński przysięgam Panu Bogu Wszemogącemu, w Trócy Świątey iedynemu na tym, iako prawdziwie w roku terazniejszym tysiąc sześć set dzie- wiedziesiąt piątym, ze dnia piętnaste- go nadzień szesnasty Augusta, Józeph Ry- maszewski w maiętności iaśnie wielmoż- ney ieymość paniey Prażmowskiey—cho- rażyneу nadworney koronney, nazwaney Jabłeczney, wkradszy się do skarbcu, nie- mało bogatych splendorów we srebro, złocie, obiciach bogatych—na trzydzieście tysięcy złotych, sposobem złodzieyskim wykrađł, y te splendory różne bogate, do Miedzyrzecza wprowadziwszy, z nieiakie- miś Katarzyną Bernacką y córkami oney Katarzyną y Zophią Bernackimi prze- wodził y przedawał. Na czym iako spra- wiedliwie przysięgam, tak mi Panie Bo- że pomoż y meka Jego święta.

По которое выконанью присеги, мы врадъ тотъ декретъ, яко вжо записежо- ный, во всехъ пунктахъ и паракграфакъ утвержаемъ и оный до ексекуциі при- водить позволяемъ. До дохоженья зась шкодъ, у кого бысе показало, сальву акторомъ заховуемъ. Которая справа есть до книгъ кгородскихъ Берестей- скихъ записана.

1696 г.

Изъ книги за 1629—1636—1645 годы, стр. 3079.

452. Донесеніе вознаго о замученномъ жидами сынѣ Кодненскаго райца Лукашевича.

Возный Брестскаго воеводства Самуилъ Яцевичъ, приглашенный Кодненскими мѣщанами для освидѣтельствованія мертвѣго тѣла дитяти, израненнаго жидами, симъ листомъ доноситъ: что дитя это принадлежитъ мѣстному райца Лукашевичу; что оно было украдено жидами во время церковной процессіи и въ израненномъ видѣ выброшено на урочище Омшану, гдѣ на- шель его пастухъ; что раны были видны на головѣ, на шеѣ, на лицѣ и на всемъ тѣлѣ, въ невѣроятномъ количествѣ; что во время оповѣщенія объ этомъ тиранскомъ поступкѣ мѣщане Кодненскіе и отецъ засвидѣтельствовали, что поступокъ этотъ принадлежитъ жидамъ, которые всегда жаждутъ христіанской крови.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ двадцать первого дня.

На радѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто енераль его королевское милости воеводства Берестейскаго Самуель Яцевичъ, квити свой реляційный оразъ и обдукційный призналъ, въ тые слова писанный:

Ja ienerał i. k. mści woiewodztwa Brzeskiego, niżej na podpisie ręki mey mianowany, zeznam tym moim reliacyным y obdukcыным kwitem, iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćset dziewiedziesiąt ósmym, miesiąca Maia dwudziestego dnia, z stroną szlachtą panami Theodorem y Jakubem Terpiłowskiemi, z któremi, za użyciem od całego magistratu wszystkich mieszczan Kodeńskich, maiętności dziedzicney iasnie w pana Sapięhi, woiewody Trockiego, prezentował ciało, tyrańsko a niemilosiernie przez przewrotność żydowską, zawsze chciwych krwi chřeścijanskicy zabitego, zamordowanego сына Tymosza Łu-

kaszewicza—raucy pomienionego miasta Kodnia, na imię Matiasza Łukaszewicza, tu w mieście i. k. mci Brześciu, y oglądałem z pomienioną stroną moią szlachtą, przy mnie na ten czas będącą; na którym, za okazaniem sobie, widziałem koło uszu w głowie rany trzy nożem zrznięte, wedle ucha lewego trzy rany kłuto снаć nożem, oko prawe wyłupione, kark wyrznięty, po samych żyłach wszystkie ciało skatowane, zmęczone, popróte sztychami po plecach, bokach, piersiach, pięty podrzynane, owo zgoła trudno zliczyć ran, zadanych na pomienionym synie Tymosza Łukaszewicza. Oraz stosując się do prawa pospolitego, po wszystkich czterech rogach woząc ciało obwołałem, iż te tyrańskie zamordowanie stanęło przez żydów, imionami y przezwiskami Kodenskim y Brzeskim y innym kahałom wiadomych y znaiomych, iako mienili przede mną ienerałem mieszczanie Kodeńscy y oycie Tymosz zamordowanego dziecięcia; że w roku wysz pisanym dnia siódmego Maia, pod czas processiey te dziecko porwano, a potym gdy zaraz 'opyt czynio-

no, nie znalazło się y dosyć swemu zawziętemu umysłowi uczyniwszy, chytry naród żydowski, unikając złęgo uczynku, w roku terazniejszym tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt ósmym, miesiąca Maia dwunastego dnia, na łące—Omszana nazywającej się, uroczyszczem na tey to Omszanie pasznik blisko miasta Kodnia oznaymiłem. Na dowód czego ia ienerał, będąc w tey sprawie użytym, daie ten mój relacyiny y obdukyiny kwit z

podpisem ręki wey własney, za pieczęciami strony szlachty, przy mnie na ten czas będącey, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Brzesckich.

У того реляційного и обдукційного квиту подпись руки енерала тыми словами: Samuel Jacewicz, ienerał i. k. m. woiewództwa Brzesckiego. Roku 1696, miesiąca Maia 7 dnia, stawszy oczewiście na urządzie wysz mianowany ienerał tę relacyę obdukyi przyznał.

1717 г.

Изъ книги за 1717 годъ, стр. 217.

453. Судебное опредѣленіе по дѣлу Франциска Гоздиковскаго съ Павломъ и Казиміромъ Езерскими о нанесеніи ранъ и побоевъ сими послѣдними Гоздиковскому и его женѣ.

Управляющій Черняковскимъ имѣніемъ Францискъ Гоздиковскій виѣтъ съ супругою своею приносятъ жалобу въ судъ на Павла и Казимира Левальтовъ Езерскихъ и другихъ ихъ помощниковъ въ томъ, что они, во время пріѣзда Гоздиковскихъ въ имѣніе Черняковъ, въ день праздника св. Николаи Чудотворца (Русскаго), по выслушаніи ими зитургии и выходѣ изъ церкви, напали на нихъ, начали сперва поносить ихъ неблагопристойными словами, затѣмъ, ухватившись за сабли, стали рубить самого Гоздиковскаго по головѣ и рукамъ; затѣмъ едва живаго и истекающаго кровью, отнесли на дворъ, жестоко избили его беременную жену, которая разрѣшилась отъ этого выкидышемъ мужскаго пола,

и удалились съ похвалкою на его жизнь. Въ жалобѣ своей Гоздиковскіе исчислили до 500 злотыхъ убытку, понесеннаго лично ими чрезъ свое ираненіе, и до 300 злотыхъ убытку, понесеннаго владѣльцемъ имѣнія Чернякова. По требованію суда обѣ стороны—жалующаяся и отвѣтная явились на разбирательство. Но здѣсь Теофильтъ Рошицъ—повѣренный Езерскихъ, представилъ письменное заявленіе отъ своихъ вѣрителей о томъ, что они, отправляясь на судъ, дорогою тяжело заболѣли, и по этой причинѣ просилъ чтобы судъ отложилъ разбирательство этого дѣла до слѣдующихъ сроковъ. Судъ дѣлаетъ постановленіе согласное этому заявленію.

Roku tysiąc siedmsetnego siedmnastego, miesiąca Februaryi dwunastego dnia.

Na roczkach Nowembrowych grodzkich Brzesckich, sądownie w Brześciu odprawowanych, przed nami Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim — cześnikiem y podstarościm, Ambrożym Kościuszkiem — sędzią, y Pawłem Kościuszkiem Siechnow-

skim—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi woiewództwa Brzesckiego, gdy s porządku rejestrowego ku sądeniu przypadła sprawa imć pana Franciszka Gozdzikowskiego—zawiaowcy Czerniakowskiego y pani małżonki iegomości, imieniem wielmożnego imć pana Franciszka Szuy-skiego—podstolego woiewództwa Brzes-

kiego, pana swego, z imść pany Pawłem y Kazimierzem Lewaltami Jezierskimi y ieymność panią Teresą Krzywobłocką Pawłową pierwszego małżeństwa, Sadowską, a teraznieyszą Pawłową Lewaltową Jezierską, iako samą pryncypałką, y pomocnikami ichmść za pozwem, mieniać o to y takowym sposobem:

Iż gdy protestujące ichmść w roku teraznieyszym tysiąc siedmsetnym szesnastym, miesiąca Maia dwudziestego dnia, w dzień ś. Mikołaja święta Ruskiego, przyiachawszy na odpust do cerkwi Czerniakowskiey, w majątności y dobrach imć pana Samuela Jurewicza—podstolego Czernihowskiego będącey, gdzie po wysłuchanym odprawionym nabożeństwie, protestujące ichmść iako gospodarze chcąc się do majątności Czerniakowa pospieszyć, zaraz do poiazdu swego prosto z cerkwi, w plebaniey Czerniakowskiey będącego przyszedszy, odieżdżać chcieli. Tamże obżalowani ichmść na tę plebanią gwałtownie z pomocnikami swemi naszedłszy, bez dania żadney okazji, ludzi sobie niewinnych, pierwiey słowami nieuczciwemi złaiali, zkonfundowali, a potym do szabel porwawszy się, samego pana Gozdzikowskiego, bezbronnego szablami po głowie, po rękę siekli, rąbali w głowę, ręce obiedwie rany śmiertelne pozadawali y obie ręce skaleczyli, po którym skaleczeniu krew, uszła y ledwo co żywego do dworu przyniesiono; samą panią Gozdzikowską, praegnantem będącą, płazami y suchemi razami okrutnie a nielitościwie zbili y tyrańsko stłukli, z której okazji dziecie męskiey płci poroniła, iako obszerniey obdukcya ieneralska każde razy, wszystką rzecz w sobie wyraża. Y mało na tym mając, ieszcze o dochodzenie resztę zdrowia zabicem na śmierć, srogą odpowiedź y pochwałkę uczynili. Które to tyrańskie a niemilosierdne zbicie, zranienie y zka-

leczenie swoje, o czynioną odpowiedź y pochwałkę, o szkody przez to namniey na złotych pięćset poniesione, osobliwie o mieszkanie w gospodarstwie y niewygodzie pańskiey na złotych trzysta poniosł; w dalsze paeny prawne chcąc protestujące ichmść prawem czynić, szkód paen prawnych requirować, a w samey rzeczy skuteczną przyiać rozprawę, actores pozwanych ichmść adcitowali, przytym o szkody, nakłady y winy prawne. Do której sprawy, na dniu dwunastym Februarii, wysz na dacie wyrażonym, za przywołaniem ieneralskim stron do prawa, gdy stawiając od aktorów patron imć pan Bonifacy Skokowski, do oczewistego produktu isć usiłował y vigore artykułu trzydziestego, z rozdziału czwartego, iako w sprawie kryminalney comparycii wszystkich pozwanych ichmść dopraszał się.

A od pozwanych ichmść odezwawszy się patron imć pan Teofil Roszczyc, nie przypuszczając tey sprawy do oczewistey kontrowersyi, obmowę na obłożney chorobie w drodze stałey, na pismie podaną, z konnotacją pisarską praezentując, która aby była u sądu czytana y przyięta, artykułem dwudziestym trzecim, z rozdziału czwartego, dowodził, y oraz remisyy do przyszłych roczków dopraszał się. Która obmowa tak się w sobie ma: Wielmożni mości panowie sędziowie grodzczy woiewództwa Brzeskiego! Wziąwszy wiadomość o roczkach sądzących się w Brześciu, lubo inkursya Moskiewska dotąd w domach zatrzymała y nie mogliśmy na te roczki wczesnie wyiechać. Od których uwolnwszy się, gdyśmy śpieszno do Brześcia iachali, na też sądy wielmożnych panów, obawiając się, aby imć pan Franciszek Gozdzikowski y drudzy ichmść na nas iakiey nieotrzymali kondemnaty; a że nas w drodze iadących do Brześcia, w karczmie wKiwaczycach, Pan Bóg ob-

Łóżną nawiedził chorobą, że ani z mieysca wyiechać nie mogliśmy y na tych roczkach stanąć y każdemu usprawiedliwić się nie możemy, upraszając wielmożnych panów dobrodzieiów o tę łaskę, abyście do przyszłych roczków suspensę uczynili, y takowych spraw nie sądząc, ktoby się przeciwko nam co pisał, do przyszłej kadencyi sądów odłożyli, na którym to terminie usprawiedliwić się deklarujemy. O co y powtórnie upraszając, piszemy się wielmożnych panów y dobrodzieiów najniższemi sługami. Paweł Lewalt Jezierski, Kazimierz Lewalt Jezierski, z Kiwaczyc dnia dziewiątego Februarii, roku tysiąc siedmsetnego siedmnastego.

Na którą podaną obmowę patron partis actoreae, iako prawnemu terminowi nie kontradykując na przyjęcie oney zezwo-

liwszy, tylko przy pomienionym artykule trzydziestym z rozdziału czwartego opponował się, y aby wszystkich pozwanych ichmościów była comparycyja pod stratą sprawy domawiał się.

W której sprawie my urząd, stosując się do prawa pospolitego obmowę na obłożney chorobie, podaną od ichmość panów Pawła y Kazimierza Lewaltów Jezierskich przyimujemy, y aby ichmość na przyszłych roczkach jurament supra veram infirmitatem wykonali y skuteczną w samey rzeczy rozprawę, bez żadnych zwłok y dalszych zażywania dylacyi, krom żadnego nowego przypozwu, tylko za tym dekretem naszym przyieli, nakazujemy. Która sprawa, iako się agitowała, tak iest do xiąg sądowych grodzkich Brzeskich zapisana.

1717 г.

Изъ книги за 1717 годъ, стр. 2479.

454. Судебное опредѣленіе по дѣлу Антона Вислоуха съ ландвойтомъ и другими Брестскими мѣщанами о самоуправствѣ послѣднихъ.

Антонъ Вислоухъ — намѣстникъ Берестейскій жалуется на Берестейского ландвойта, мѣщанъ и нѣкоторыхъ духовныхъ лицъ въ томъ, что когда послѣ покражи въ кафедральной церкви какимъ то «хлопомъ» Харлакомъ разныхъ предметовъ, — 3-хъ братскихъ свѣчей во 100 фунтовъ, чаши и дискаса, по подозрѣнію были арестованы и нѣкоторые жиды, то ландвойтъ выѣстъ со священникомъ

и мѣщанами требовали перевода арестанта въ частную тюрьму и тѣмъ ввели намѣстника въ излишніе расходы до 200 зл. Кромъ этого, помянутые же Ландвойтъ, мѣщане и духовенство не только отняли арестантовъ, но поймали другаго жидя, соприкосновенного къ дѣлу и бывшего въ отсутствіи, и посадивши его въ церковный подвалъ, подвергали его пыткамъ и допросамъ не по закону и безуспѣшно.

Roku tysiąc siedemsetnego siedmnastego, miesiąca Decembra siódmego dnia.

W sprawie imci pana Antoniego Wислоуха — vice-namiestnika grodu Brzeskiego z imci panem Karolem Durczyńskim — lantwoytem, sławetnemi burmistrzami, cechmistrzami y całym magi-

stratem miasta i. k. mci Brześcia, za pozwem po obżałowanych przed nasz sąd wyniesionym, mieniać o to:

Iż gdy w roku terazniejszym tysiącnym siedemsetnym siedmnastym cerkiew katedralną Brzeską okradziono, gdzie swiec trzy brackich, ważących fun-

tow sto wosku, kielich ieden y patynę wzięto; tedy obżałowani, mając suspicią na chłopa nieiakięgoś, na imię Michała Charłaka, onęgo schwyтали. Który, będąc od obżałowanych związany, przyznał się y powołał dwóch żydów Brzeskich—Jankiela y Jllę Puzniuków, braci rodzonych. Ad interim pomieniony magistrat z cechami swemi, wziowszy Jankiela Puzniuka, powołanego żyda, a w niebytności drugiego obwinionęgo kompryncypała, żonę ięgo na urząd do więzienia w tym że roku, wyż na dacie pisanym, miesiąca Septembra dwudziętego dnia, oddali. In crastinum zaś obżałowany imci p. lantwoyt z sławetnymi burmistrzami y cechmistrzami, tudzież z prezbiterami, nomine et cognomine obżałowanym świadomemi, przyszedłszy na urząd więźniów tych do prywatnego więzienia odebrać chcieli, czemu żałujący delator denegavit. Tedy obżałowani, zdysgustowawszy, złaiawszy odpowiedź na zdrowie uczynili y na postpozycyą osobom żałujących y urzędu violenter odbić żydów deklarowali, a w swoim osadzić więzieniu, a naybardziej pod ten czas wspólney rady y namowy, obżałowany, będąc wielebny oyciec Anuckiewicz—prezbiter Gierszonowiecki, był, dyffamował, honor szarpał szlachecki nieuczciwemi słowy, od czci od wiary żałujących odsądził. O co in foro competenti do rekwirowania takowey oppressyi salvę sobie żałujący zachowuie. Obżałowani zaś w takowey swey niepohamowaney perseweruiąc impresie wartą swą przyporęczywszy mocno y przyaresztowawszy, więźniów odebrali y wiktu onym żadnego niedali. Więc żałujący ięgomość, ductus zelo divini cultus, oraz (acz urażliwey) dość czyniąc obżałowanemu requizicyi trzech więźniów y trzech stróżów aż do dzisiay dnia, na swoim wikt-

cie de proprio aere trzymać musiał, w czym naymniey rachuiąc na złotych dwieście spendował, tak na wiwendę sześciu osobom, iako też w zapłaceniu stróżom y na swiece: bo każdy z nich osobliwie siedział y swieca noc przy nocy palić się musiała. A obżałowani chcąc ieszcze na większą a większą czynić urażę i postpozycyą urzędu, nie kontentuiąc się tym, że in absentia Jlli Puzniuka żona ięgo ukowana na urzędzie siedziała; lecz uczyniwszy zasadzili na samego ięgo męża, pomienionęgo żyda, który nie wiedząc o tym, gdy powracał z drogi y do domu, schwytawszy go na Zawrynczu, nie na urząd do żałującego, ale do swęgo prywatnego więzienia pod cerkiew do sklepu wsadzili, gdzie niemilosiernie, bez sądu, bez prawa, męczyli związanęgo na całą noc, na drugą wieszali, głodem morzyli. A tak gdy się ni do czego nie przyznał, o co inculpatus żyd, a od takowych mąk iuż bliskim był śmierci, obżałowanęgo tedy in absentia żałującego per vim na urzędzie chorego iuż prawie na skonaniu żyda porwali, a warty swey ani wiktu nie dali. Których to wszystkich wyż pomienionych tak osadzonych winowayców, iako też y stróżów karmić y onym płacić musiał; a gdy się oto u obżałowanych upominał, srogie pochwałki y odpowiedzi na zdrowie żałującego obżałowani uczynili y czynić nie przestaią. Zaczym o zapłacenie in instanti dwóch set złotych polskich za expensa żałującego o kontempt y pospozycyą urzędu, o pochwałki y odpowiedzi; a w samey rzeczy o przyięcie skutecznęj rozprawy o inne wszelkie pretensye, które czasu prawa przez kontrowersie patronów dowiedziono będzie, chcąc żałujący na obżałowanych y na ich domach, handlach, towarach, a w niedostatku onych, y na samych osobach

dochodzić prawnie y requirować, żału-
iący aktor obżałowanym intentował.

Akcya w której sprawie na dniu
czwartym miesiąca Decembra po wzię-
ciu od pozwanych na patrona y po przy-
daniu naszym ad effectationem strony
imci p. Michała Łoiewskiego y po odło-
żeniu tej sprawy do dalszego terminu,
prawnego na terminie niniejszym, wyż-
na dacie pisanym, to iest, siódmym De-
cembris, po wzięciu od tychże pozwanych

na kopią z pozwu ad interim, aby ciż
obżałowani więzники wartę y sumpt da-
wali nakazawszy; a oraz względem kon-
kludujących się sądów naszych, tę spra-
wę do przysłych roczków, które po
tym dekrete naszym sązione będą, od-
kładamy, na którym terminie aby obied-
wie strony, bez żadnego nowego przypo-
zwu y dalszych zażywania dylacyi, sta-
wali y skuteczną przyjęli rozprawę, na-
kazuiemy.

1720 г.

Изъ книги за 1720 годъ, стр. 2879.

455. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Александромъ Русецкимъ и Анною
Русецкою о наѣздѣ на имѣніе и произведенные грабежи и насилія.

Въ этомъ дѣлѣ излагается обоюдная жалоба
двухъ тяжущихся сторонъ по поводу сдѣлан-
ныхъ ими другъ другу наѣздовъ, грабежей, раз-
боевъ и насилій.

Вчинаніе иска принадлежитъ Минскому каш-
теляну Александру Русецкому.

По смерти своего брата тоже Минского каште-
лянца Русецкаго, онъ вступилъ во владѣніе
оставшимися послѣ смерти своего брата родо-
выми имѣніями. Но жена покойнаго его брата
учинила вооруженный наѣздъ на его имѣніе
Костеневичи и произвела ужасныя насилія и
грабительства.

Въ свою очередь подала жалобу на Русецкаго
и жена его покойнаго брата въ томъ, что онъ
вопреки записямъ и завѣщанію своего брата,
даннымъ на право владѣнія ей Русецкой, учи-

нилъ такой же наѣздъ, и произвелъ такія же
точно насилія и безчинства, завладѣвши при
этомъ завѣщанными ей имѣніями.

Адвокаты обѣихъ сторонъ требовали у старо-
сты инквизиціи, которая и дана была имъ. Ру-
сецкая не согласилась на такое опредѣленіе и
потребовала перенесенія этого дѣла въ литов-
скій трибуналъ.

Въ документъ этомъ есть подробности, харак-
теризующіеся шляхетскіе наѣзды, сопровождав-
шіеся, какъ павѣстно, разными изувѣрствами и
грабежами. Обѣ стороны жалуются другъ на
друга въ убійствѣ и искомѣніи невинныхъ,
въ пыткахъ и петизаніяхъ; обѣ насчитываютъ
другъ на другъ убытковъ свыше 100,000 зло-
тыхъ.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudzieste-
go, miesiąca Decembra dziesiątego dnia.

Na roczkach sądowych grodzkich Brze-
skich decembrowych, porządkiem prawa
pospolitego przypadłych y sądownie w
Brześciu odprawowanych, przede mną Ja-
nem Fryderykiem Sapiehą—kasztelanem

Trockim, starostą Brzeskim, Pawłem
Kościuszkim Siechnowickim—pisarzem
grodzkim Brzeskim, gdy z porządku re-
gestrowego ku sążeniu przypadła spra-
wa wielmożnego imci pana Aleksandra
z Rusce Rusieckiego—kasztelana Miń-
skiego, starosty Miłkowskiego, y pani

małżonki imści z wielmożną ieymści panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanicową Mińską, iako samą pryncypałą, a z imci panem Janem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imci, w spólney radzie y namowie z sobą będącemi, iako compryncypałami, tudzież z imci panem Jakubem Turem — łowczym Smoleńskim y panią małżonką imci, także z imci panem Alexandrem Pickarskim, y ichmci pany Stephanem Rewockim, Bronikowskiemi, Juriewiczem, Spinkiem, Balićkim, Hubarewiczem, Pietkiewiczem, Piątkowskim, Michałem Onichimowskim, Józefem Sienkiewiczem, Samuelem Żukowskim, Jakubem Witanowskim, Woyciechem Młóżewskim, Macieiem Czaykowskim, Zdzitowieckim, Janem Stetkiewiczem, Samuelem Kozakiewiczem, Koniuszewskim, Makowskim y innemi pomocnikami, nazwiskami samym że ichmć obżałowanym wiadomemi y znaiomemi, za pozwem od aktorów po obżałowanych ichmć przed sąd mój starościński wyniesionym, mieniać o to:

Iż obżałowana wielm. imci pani Anna Tryznianka Stanisławowa Rusiecka — kasztelanicowa Mińska, wespół z imci panem Jarzyną — czesznikiem Grabowskim y ieymść panią Elżbietą z Młockich Jarzyną — czesznicową Grabowiecką, małżonkami, iako compryncypałami, y z imci panem Jakubem Turem — łowczym Smoleńskim y imć panią Katarzyną Turową—łowczyną Smoleńską, małżonkami, gdy załuiący delator, dowiedziawszy się o zeyściu z tego świata wielmożnego imci pana Stanisława Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, brata swojego, w roku wyż pisanym, dnia trzydziestego Marca, jure naturali et inscripto dnia wtórego Apryla omni modestia munitus, wziąwszy in realem possessio-

nem maiętność Mościeniewiczze, Wolkę, dobra oyczyste, dziedziczne, w woiewództwie Brzeskim leżące, przy intromissyi ieneralskiey, et in pacifica possessione do dnia piątego Apryla zostaiąc; tedy obżałowani ichmć, violando securitatem legum, konstitucie seymowe, de violatoribus rigorosissime wyrażone, nie pamiętaiąc na przykazanie Bozkie y na kolligacją bliską, złączoną w roku teraznieyszym tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Apryla piątego dnia, dawszy kommendę imci panu Michałowi Onichimowskiemu—agentowi swemu, iako pryncypalnemu hersztowi, y panu Samuelowi Żukowskiemu, panu Józefowi Sienkiewiczowi, Andrzeiowi Włodkowi, Michałowi Krupickiemu, Stefanowi Rywockiemu, Janowi Stetkiewiczowi, Jakubowi Witanowskiemu, Woyciechowi Młóżewskiemu y innym compryncypałom, lepiej sameyże ieymści imionami y nazwiskami wiadomych y znaiomych, in numero dwudziestu trzech przedney straży z ogniem y mieczem, którzy ordynowani byli, w drugiey bezbożney swewolney gromadzie zebrawszy różney sekty ludzi, osobliwie obżałowana ieymć, dawszy komendę imci panu Alexandrowi Pickarskiemu, Jurewiczowi, pp. Szpiukom y innym compryncypałom do tey kupy zgromadzonym, sameyże obżałowaney ieymci imionami y nazwiskami wiadomych y znaiomych, numero ludzi dwadzieścia; którzy napadszy w pierwszey straży wyż wyrażeni armata et violenti manu, z strzelbą ognistą, z muszkietami, flintami, karabinami, pistoletami, szablami y innym orężem na maiętność Kościeniewiczze, gdzie zastawszy w niebytności załuiących delatorów, przyiacioł y sług zesłanych do zwerifikowania maiętności, prawem naturalnym należących, napadłszy z ogniem

y mieczem, niemiłosiernie a prawie bezbożnie, securitate prawa pospolitego obwarowanych, iednych lethaliter postrzelali, osobliwie imści pana Adama Zawadzkiego—sługę żałujących delatorów, iadącego do żałujących pryncypałów swoich, chcąc dać znać o takowey violencii y gwałtownym naiezdzie, nie wypuszczając z dziedzińca, niemiłosiernie a prawie śmiertelnie, trzy razy z muszkietów dawszy ognia, trzy postrzały śmiertelne zadali y konia pod nim, in valore pięciudziesiąt tal. bitych, postrzeliwszy, skaleczyli; imci pana Konstantego Zaluteńskiego tamże niemiłosiernie na dziedzińcu skatowali, który od tak tyrańskiego zbicia y skaleczenia, iako w sobie relacya ieneralska opiewa, Bóg wie, ieżeli żyw będzie, także y pana Ignacego Kozłowskiego. Widząc zaś tak okrutnie wynuzdaną in omne nefas kalwińską imprezę na krew katolicką rzymską, gdy imść pan Jan Lenkiewicz, proszony na ten czas z kilką osiadłemi sąsiadami przyjaciół od żałujących delatorów, nie mogąc żadnem wyperswedować racjami, a nie będąc pewien życia, zawar się w szpichlerzu, do którego od godziny dziewiętej przed południem aż do dwunastej szturmowali, ze czterech stron, ogniem paląc szpichlerz y dusząc dymem, wyrąbawszy okno w tymże szpichlerzu, przez które imci pana Szczepińskiego nawylot przez kark z muszkietu lethaliter przestrzelono. Nie mogąc tedy imci pan Lenkiewicz inaczej się salvować z sąsiadami żałujących delatorów, na parol poddać się musiał, którego dyzarmowawszy y innych sąsiad iednych kiymi na śmierć zabijając, drugich niemiłosiernie wiążąc o śmierć przypawić podług danego ordynansu od obżałowaney pryncypałki usiłowali; na samego zaś żałującego delatora srogie odpowiedzi y pochwałki czynili w te sło-

wa: cokolwiek z wami dzieie, toż samo y pryncypałowi waszemu dzać się będzie, wołając na chłopów, wprzód popoiwszy onych, aby iak nayprzedzey dybki gotowali y kaydany na nogi kładli. Na którą tak tyrańską transakcją, gdy żałujący delator nie wiedząc o tak zawziętey niezbożney praesumpcii, przybywszy iako do swey dziedzicznej majątności Kościeniewicz, dobr w województwie Brzeskim leżących, tylko samotrzeć będąc, zastał iednych lethaliter postrzelanych, drugich pokaleczonych, clipeo opatrności Bozkiey munitus, chłopom swoim dziedzicznym z Zeliszewskich majątności przez obżałowaną ieymność sprowadzonych, tę swywołną kupę rosproszyć kazał. Przez które gwałtowne wyprowadzenie chłopów z majątności Zeliszewskich żałujące delatorowie nie małą ponoszą szkodę, na siedmdziesiąt tysięcy złotych polskich, et quod maximum, z tychże majątności Zeliszewskich dziedzicznego poddanego, na imie Macieyka Kota, obżałowana ieymność na zdrowie subordynowała y różne sicariata sporządzać usiłuje, ex instinctu obżałowaney ieymności wypędzono chłopów sto siedmdziesiąt y dwóch z majątności Kościeniewickich, Wolki, Mazanowki, Kłody, Horbowa y Kisielnika ad ultimum ante agonem zeszłego małżonka swego y mimo woli wzięwszy poddanę z Kościeniewicz, na imie Pałazkę, która przez tyrańskie mordowanie bez czasu w tymże samym morderstwie płod stracić musiała, iuż na czasiech porodzenia będąca. Krescencye ze wszystkich majątności iuż widząc in decursu zeszłego świętey pamięci wielm. imści pana Stanisława Rusieckiego, rodzonego brata żałującego delatora, obżałowana ieymność in valore na sześć tysięcy y daley, iedne in suum usum obżałowana ieymność obróciła, drugie na zaciągnięcie swywołnych

kup ludzi in sequito sui, to jest kalwińskiej wiary swojej spendowała, a na ostatek peccatis suis ponendo, ni w czym z prawdą się nie zgadzaiać, proces w grodzie Brzeskim pełen kalumnii hersztowi swemu, to jest imści panu Onichimowskiemu, sporządzić rozkazała, za którym processem aktorat swój na roczkach maiowych, przed wyściem terminu prawnego, uczyniła. Zktórey tak iawney kalumnii evadendo żałuiące ichmość panowie delatorowie, chcąc innocentiam sui ponere z obżałowaną ieymościa, iako sama pryncypałkę, a z imść panem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką, imć panią Heleną z Młockich Janową, Jarzynią—czesznikową Grabowską małżonkami, iako compryncypałami wspólney radzie y namowie z sobą będącemi, y z imścią panem Jakóblem Turem—łowczym Smoleńskim y ieymścią panią Katarzyną Turową—łowczyną Smoleńską, małżonkami, tudzież z obżałowanymi przyaciołami, pomocnikami y sługami obżałowanych ichmść wyżej specyfikowanemi, do skasowania testamentu y przypisku w nim wyrażonego, ad extendendas poenas in novella confederationis expressa, także do skasowania wszystkich zapisów, na blankietach uformowanych, do przywrócenia wszystkich ruchomości na trzy kroć sto tysięcy y daley, pozostały po iaśnie wielmożnym świętey pamięci imści panu Stephanie z Rusce Rusieckim—kasztelanie Mińskim, rodzicu żałuiącego delatora, tudzież po iaśnie wielm. ieymości pani Annie kniahini, Szuyskiej Rusieckiej—kasztelanowej Mińskiej, dobrodzieiach rodzicach żałuiącego delatora, przez świętey pamięci wielm. imć pana Stanisława Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, rodzinnego brata starszego, a małżonka obżałowaney ieymści zabranych; także y in-

nych summ na kahale Brzeskim będących, o przywrócenie spraw, przywilejów y ograniczenia maiętności Kościeniewicz, Wolki, Zankowszczyzny, Mazanowki, Kłody, Horbowa, Kisielnika, Kozłowiez, Dąbrowki, Ladzkiego lasu, Horodyszcz, dobr wwojewództwie Brzeskim leżących, tudzież do przywrócenia spraw wszystkich zatrzymanych na dobra Zaliszewskie w ziemi Liwskiej y na inne summy różne, do skassowania cessii, na blankiecie uformowaney na lesnictwo Horyzdrykie, w ekonomii Kobryńskiej będące, które obżałowana ieymość post fata świętey pamięci małżonka swego gwałtownie zabrała, także sprawy stante vita ś. p. przy nieboszczyku zapieczętowane, które nie mieli być ruszone, ani drabowane, przez żałuiących delatorów do przywrócenia onych, iako też y wszelkiej ruchomości: srebra, złota, cyny, miedzi, klejnotów, rządów, wsiadzeń, rumaków, cugów, stad y inney wszelkiej ruchomości, iako się wyżej wyraziło o niekorrespondowanie praetensiom żałuiących delatorów dobr obżałowaney ieymości, o uczynione pochwałki na zdrowie, o gwałtowny naiazd na maiętność dziedziczną Kościeniewicz, o tyrańskie postrzelanie sług, przyacioł żałuiących delatorów, o zabranie rynsztunków, a przytym o uczynienie szkody na ten czas pod czas tego naiazdu y na piętnaście tysięcy złotych polskich, którą żałuiące delatorowie ponoszą. Zaczym, chcąc żałuiące delatorowie z obżałowaną ieymość iako samą pryncypałką, a z imć panem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imci, z imć panem Turem—łowczym Smoleńskim y panią małżonką imci, iako compryncypałami, ze wszystkiemi obżałowanemi ichmci, iako kryminalistami prawem czynić, ante omnia do personalney wszystkich ichmców

pp. kryminalistów compariciei dodania od innych obżałowanych ichmościów, iako żądneey osiadłości ziemskiej nie mających, poręki po sobie, do przywrócenia wszelkich ruchomości, a zatym do zapłacenia szkod, do nawiązania sług—szlachty rodowitey, przy tymże naiezdzie postrzelanych, pobitych z sowitością szkod wszystkich, do wskazania poen, infamii y baniciei wieczney y doczesney, tudzież o wypłacenie wyderkaffów, zatrzymanych na różne kościoły, do nagrodzenia szkod, expens prawnych, z okazji obżałowanych ichmć poniesionych y spendowanych, y wszystkie dalsze praetensie, które czasu prawa przez controwersie dowiedzione będą, dochodzić y requirować, salva melioratione tey żałoby, wyniesienia inney dalszey podług potrzeby y łączenia onych żałujące delatorowie obżałowanych ichmć przed sąd mój starościński zapozwali.

Do którey sprawy na dniu piątym miesiąca Decembra po wzięciu od pozwanych ichmćw na kopię z pozwu y po nakazaniu dać oną z wolnym mówieniem o comparicią wszystkich pozwanych ichmć, z wolnym łączeniem żałob, a oraz po odłożeniu tey sprawy do dalszego terminu prawnego, y po oddaniu tey kopii, na dniu siódmym tegoż miesiąca Decembra, po wzięciu od tychże pozwanych ichmć na patrona, którego, to iest inci pana Jana Sudnika, cum comparitione y securitatem zdrowia ab utrinquae obwarowawszy, przydałem, y tę sprawę takż do dalszego terminu prawnego odłożyłem.

Na terminie zaś niniejszym wyżej na dacie pisanym, to iest dziesiątym miesiąca Decembra, anni praesentis, za przywołaniem ieneralskim, z nakazu moiego starościńskiego, stron do prawa od aktorów patron ichmć za mocą prawną, sobie do tey sprawy daną, imć pan Benedykt Tubielewicz, personaliter do rozpra-

wy prawney stawiając, podanego y położonego w majątności y dworze nazwanym Burakach, wielm. ieymść pani Anny Tryznianki Stanisławowey Rusieckiey—kasztelanicowey Mińskiej, z dokładem drugich ichmć przez ienerała Mikołaiia Parowińskiego pozwu, zeznaniem onego oczewistym przed wielmoż. imć panem pisarzem grodzkim Brzesckim, tudzież moimi odkładowemi dekretami słusznie, prawnie dowiodszy, y pilność troyga wołania na wyż wyrażonym pozwie napisaną okazawszy, żałobę de tenore wyżej pomienioną ferowawszy, a nie idąc ieszcze do dalszego produktu prawnego, wpisu y aktoratu pryncypałów swoich wielm. imci pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y pani małżonki imci z wielmożną ieymością panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanicową Mińską, iako samą pryncypałą, tudzież niezyczliwym synem swoim Franciszkiem Rusieckim y innemi compryncypałami, samym że obżałowanym ichmościom wiadomemi y znaiomemi, na karcie czwartey w registrach sądów moich starościńskich grodzkich Brzesckich uczynionego, z którego na dniu piątym miesiąca Decembra od pozwanych ichmość na kopię z pozwu, z wolnym mówieniem o comparicią, wzięto, przywołania prosił. Za przywołaniem którego wpisu praezentował pozew przez ienerała i. k. mości woiewództwa Brzesckiego Mikołaiia Parowińskiego na majątności y dworze, Buraki nazwanym. wielm. ieymości pani Rusieckiey—kasztelanicowey Mińskiej, z dokładem innych ichmościów podany y położony y przed wielmożnym imci panem pisarzem grodzkim Brzesckim przyznany, z pilnością troyga wołania napisaną na tym pozwie, z którego czytał żałobę mieniając o to:

Iż z dawnych czasów, usadziwszy się

na zdrowie żałującego aktora, różne czyniąc bezprawia, chcąc na fortunę y zdrowie ostatnie nastąpić, taż ieymści pani Stanisławowa Rusiecka śmiała y ważyła się niesłusznie y nienależycie w roku terazniejszym tyśiąc siedemsetnym dwudziestym dnia siódmego Septembra, na roczkach Septembrowych, mimo litispendencją po różnych subseliach zaczęta, z niemałym wskazem na banicią doczesną, wieczną y infamią in contumaciam dekret otrzymać, fortunie y honorowi protestanta chcąc szkodzić, o czym dowiedziawszy się aktor y chcąc według praw oyczytych przy całości fortuny y honorze zostawać y w tył zaoczny dekret in contumaciam otrzymany znieść, locum standi warować, oraz za naruszenie listu zaręcznego od iaśnie wielmożnego imci pana Jana Sapiehi—kasztelana Trockiego, starosty Brzeskiego, to jest zarąk piędziesiąt tysięcy kop litewskich na obżałowaney ieymści dochodzić et pro poena talionis win y poen prawnych requirować zapozwali. Po przeczytaniu którey żałoby oneyże do wpisu y aktoratu wyższego tegoż imści pana Rusieckiego na karcie trzeciej uczynionego przyłączenia upraszał; którego łączenia i patron ieymści pani Rusieckiej—kasztelanowej Mińskiej, imść pan Jan Sudnik, tych aktoratów imci pana Aleksandra Rusieckiego—kasztelana Mińskiego nie bronił, owszem imieniem pryncypałki swoiey, chcąc do skuteczney w samey rzeczy rozprawy przystąpić, nie broniąc locum standi benevole condemnat za dekretami trybunalskim y grodzkim Brzeskim, na roczkach septembrowych w roku terazniejszym tyśiąc siedemtetnym dwudziestym miesiąca Septembra piątego dnia, w Brzesciu, z aktoratu, ieymści pani Rusieckiej wypadłych, ustępował; iednak securitatem

zdrowia y fortuny obwarowania, a oraz y procederu nakazania upraszał. E contra patron imści pana Aleksandra Rusieckiego wyż wyrażony imść pan Tubielewicz wzajemnie securitatem zdrowia y fortun pryncypałowi swemu obwarowania prosił y domawiał się.

A tak ia starosta Brzeski, w tey sprawie wielmożnego imści pana Aleksandra z Rusce Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y pani małżonki imci, z wielm. ieymścią panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanową Mińską, iako samą pryncypałką, a z imci panem Janem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imści w spółney radzie y namowie z sobą będącemi, iako comprincypałami, tudzież z imci panem Jakóblem Turem—łowczym Smoleńskim y panią małżonką imścia, także z imć panem Aleksandrem Piekarskim y ichmć pany Stephanem Rewockim, Bronisławskim, Jurewiczem, Spinkiem, Balickim, Hubarewiczem, Pietkiewiczem, Piątkowskim, Michałem Onichimowskim, Jozephem Sienkiewiczem, Samuelem Żukowskim, Jakóblem Witanowskim, Woyciechem Młożowskim, Macieiem Czaykowskim, Zditowieckim, Janem Steckiewiczem, Samuelem Kozakiewiczem, Koniuszewskim, Makowskim; y innemi pomocnikami, samym że ichmościom wiadomemi y znaiomemi, żałobę, wpis y aktorat imci pana Aleksandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, na karcie czwartej do registrów sądowych w registrowany do wpisu y aktoratu na karcie trzeciej będącego, przyłączywszy, ponieważ pozwana imci pani Rusiecka benevole suspendowała condemnat trybunalskich, grodzkich Brzeskich; tedy imści panu Aleksandrowi Rusieckiemu locum standi cum securitate zdrowia y

fortuny ab utrinque obwarowawszy, proceder nakazuie. In procedendo, od imci pana Aleksandra Rusieckiego na godzinę wzięta, którey godziny ia starosta użyczyłem.

Po takowym sądu moiego dekrete, gdy ta sprawa na dniu iedynastym miesiąca Decembra przypadła y przez ienerała przywołana była; tedy od imci pana Alexandra Rusieckiego — kasztelana Mińskiego, odezawszy się patron tenże wyż namieniony imść pan Tubielewicz przypadłego tey sprawie terminu sposobem wyż wyrażonym za pozwami, tudzież moiemi odkładowemi, słusznie prawnie dowiodszy, żałoby wyż pomienione powtórzywszy, gdy do dalszego procederu w tey sprawie accedere chciał; tedy od ieymści pani Rusieckiey — kasztelanicy Mińskiej y od innych ichmśców odezawszy się patron imśćpan Jan Sudnik, a nie dopuszczając ieszcze patrona imści pana Rusieckiego, do produktu prawnego z aktoratu pryncypałów swoich, to iest wielmożney ieymści pani Anny Tryznianki Stanisławowey Rusieckiey — kasztelanowey Mińskiej y imści pana Jarzyny — cześnika Grabowskiego y samey ieymści, także ichmów panów Stanisława Jurewicza, Alexandra Piekarskiego, Michała Bronikowskiego, Jana Piątkowskiego y samey ieymści, Woyciecha Młożowskiego, Stanisława Godziszewskiego y innych ichmści, przeciwko wielmożnemu imści panu Alexandrowi z Rusce Rusieckiemu — kasztalanicy Mińskiemu, staroście Miłkowskemu y samey ieymści pani Zophii z Połubińskich Alexandrowey Rusieckiey — kasztelanicy Mińskiej, małżonkom, iako samym pryncypałom, także przeciwko imści panu Janowi Lenkiewiczowi y samemu imści panu Janowi Snopkowskiemu y pani małżonce imści, ichmciom panom Janowi,

Jakóbowi, Krzysztophowi y Jozephowi Zalutynskim y paniom małżonkom ichmści, imści panu Jarczynskiemu y pani małżonce imści, y ichmścóm panom Ługowskiemu y małżonce imści, Matusewiczowi Zawadzkiemu, Kozłowskiemu służącemu imści pana Lenkiewicza y innym sługom, czeladzi, pomocnikom ichmśców, w spółney radzie y namowie z sobą będącym, na karcie piędziesiąt szóstey w registrach sądowych ingrossowanego, przywołania prosił. Za przywołaniem którego prezentował przypozew do dekretu sądu grodzkiego Brzeskiego w roku teraznieyszym tysiąc siedemsetnym dwudziestym miesiąca Julii iedenastego dnia w Brześciu ferowanego, oczewisto w ręce tu w mieście i. k. msci Brześciu przez ienerała Mikołajia Parowskiego pozwanym ichmć podany, y przed imsci panem pisarzem grodzkim Brzeskim przyznany z troygiem wołania na tym przypozwie napisanym, z którego czytał żałobę, mieniąc do dekretu sądu grodzkiego Brzeskiego wyż wyrażonego: iż co obżałowani ichmć postpónendo prawo pospolite, mimo zapisy żałującey delatorce i testament zszłego wielm. imści pana Stanisława z Rusce Rusieckiego — kasztelanicy Mińskiego, majątność Kościeniewicze, która legitime żałującey delatorce należy, przybrawszy sobie wyż pomienionych obżałowanych ichmciów niesłusznie y nie należycie spokojnego dzierzenia gwałt y expulsią żałującey aktorce uczynili y one odebrali. Y nie kątentuiąc się tym cokolwiek obżałowani ichmć z pomocnikami swemi uczynili, iako to: ludzie, konie postrzelawszy, onychże w ciężkim więzieniu więziwszy, tyrańsko a niemilosiernie kłiami, rano y w wieczor biał, wszystko odebrał, y te wszystkie złe akcie na żałującą delatorkę niesłuszną

żałobą swoją y ludzie oney zwaliwszy, obwinili; a zatem ieszcze srogie odpowiedzi y pochwałki tak na samą żałującą delatorkę dalszym wszystkiewy fortuny odebraniem, iako też na sług y przyacioł ieymści na każdym mieyscu poścignowszy, ieżeliby o to prawem czynić mieli, biciem, zabiciem y srogą śmiercią uczynili y czynić nie przestali. Zaczem chcąc żałująca delatorka, vigore pierwszej żałoby w dekrecie na roczkach Iuliiowych ferowanym, przy zapisach y testamencie zostawioną być, dóbr Kościeniewicz w reindukcją nakazanie mieć y wszelkiewy ruchomości przez obżałowanych ichmcioł zabraney oddanie, przyaciołom zaś y sługom żałującej delatorki za postrzelanie, bicie y mordowanie nawiązki sowite y onym, że na każdym mieyscu securitatem zdrowia obwarowanie otrzymać, szkół, nakładół y expens prawnych z okazji obżałowanych poniesionych nagrodzenia, y o inne wszelkie praetensie, które czasu prawa przez kontrowersią z winami pochwałkowemi, tudzież y dalszych poen, iakowe z prawa pospolitego ściągac się będą, dochodzić y requirować, zapozwali, a na żałobą z dekretu remissiynego wyż namienionego, mieniać o to: iż obżałowany imć pan Rusiecki, nic nie należac do dóbr zeszęgo imci pana Stanisława z Rusce Rusieckiego—kasztelana Mińskiego, małżonka żałującej delatorki, iako iuż działem ieszcze przez zeszę matkę swoją pomiarkowanych y rozdzielonych; lecz obżałowany imci nie uważaiac na prawo pospolite, constitucie seymowe, od całej rzeczy-pospolitey postanowione; a od nayiaśnicyszych monarchół, krółół Polskich y wielkich xiążat Litewskich potwierdzone y approbowane, o wolności y swobodzie, tudzież bezpieczenstwie każdego obywatela ocyr-

klowane y surowie obostrzone, czego wszystkiego obżałowany imć przepomniawszy, wzruszaiac pokóly pospolity, gdy pomieniony w Bogu zeszę z tego świata sławney pamięci wielmożny imć pan Stanisław Rusiecki — kasztelanica Miński, maiac wolność podług prawa pospolitego, które pozwala swoiemi dobrami, iako chcąc szafowac, dysponowac, na kościół zapisac y komu wola y podobanie legowac: tych tedy wolności zażywaiac, pomieniony imć pan Rusiecki, recompensuiac za afekt świadczoney małżonce swoiey żałującej, delatorce, iż na potrzebę onego pilne y gwałtowne maiętności swoie własne, wieczyste, dziedziczne, w różnych woiewódstwach y powiatach leżace, zostawić pozwolił. Więc tedy dawszy naprzód osobliwe zapisy swoie zastawne y dożywotne na maiętnosci dziedziczne, przykupne, w woiewódstwie Brzeskim leżace, które to zapisy namienione, ostatniey woli swoiey testamentem prawnie sprawionym stwierdził y konfirmował; mimo które prawo pospolite, zapisy żałującej delatorce dane y testament po zeyściu z tego świata wyż wyrażonego imci pana Stanisława z Rusce Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, małżonka żałującej delatorki, w roku teraznieyszym tysiac siedmsetnym dwudziestym, miesiaca Marca trzydziestego dnia, z soboty na niedziele, po którego śmierci żałująca delatorka będąc panią na tych maiętnościach sumowną y dożywotną y in possessione maiac y niespodziwaiac się żadney ni od kogo uczynienia sobie violencyi, bezpieczną była. Na to wszystko obżałowany imci, nie uważaiac, postponuiac prawo pospolite, naruszaiac zapisy y testament, żałującej delatorce służace, popadaiac w zaręki, przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa pospolitego o violatorach,

naiezdniakach y expulsorach surowie opisanego, przysposobiwszy y zfomentowawszy swawolną kupę ludzi różnych, wyżey obżałowanych ichmciów, nad którymi dawszy wprzód komendę obżałowanemu imści panu Lenkiewiczowi w roku tymże teraznieyszym tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Apryla wtórego dnia, armata manu z różnym orężem, z strzelbą ognistą, na dwór y majątność Kościeniewicz, w woiewództwie Brzeskim leżącą, nasławszy, gwałtowną expulsią y violencią uczynił, o czym żałująca delatorka wzięwszy wiadomość, niespodziewając się od obżałowanego imci żadney praepedycyi, rozumiejąc, że od kogo inszego miał być naiazd, czyli zaiazd, posłała przodem dla wiadomości sługę swego imci pana Onichimowskiego. A interim żałująca delatorka rozmyśliwszy się, aby tam iakowy kontempt, kontuzia przodem posłanego nie potkała, posłała ludzi swoich, to iest panów Samuela Żukowskiego, Józepha Sienkiewicza, Andrzeia Włodka, Michała Krynickiego, Jana Stetkiewicza, Symona Koza-kiewiczza y Macieyka Czaykowskiego boiarzyna, ieżeliby kto chciał iakowy gwałt niesłuszny czynić, dla utrzymania ordynowała. Gdzie gdy naprzód imć pan Onichimowski przybył do wyżey wyrażoney majątności Kościeniewicz, do którego iako do pnia ze dworu strzelano y niedopuszczono; a potym za przybyciem y wszystkich wyżey pomienionych sług żałującej delatorki, tedy obżałowany imci pan Lenkiewicz, nie dając żadney słuszney racyi, od kogo by zaiechał tę majątność, lecz zaraz do tych ludzi od żałującej delatorki przysłanych, nie dopuszczając onych do dworu, gęsto ognia ze strzelby dawać kazał. Gdzie pomienieni słudzy żałującej delatorki opponując się dla obrony do stajenki wiechali y

tam się mieścili. A gdy sam obżałowany imci pan Rusiecki ieszcze z większą przybraną gromadą tegoż roku wyżey wyrażonego miesiąca Apryla piątego dnia przybył, kiedy dawszy hasło swoiey gromadzie przybraney, do tego chłopów y poddanych tamecznych Kościeniewickich namówiwszy y zbuntowawszy, rozkazał, aby sług żałującej delatorki bili y pozabiali na śmierć. Jakoż dość czyniąc rozkazowi obżałowanego imci, naprzód imści pana Onichimowskiego w rękę lewą podstrzelili, konia, pod panem Włodkiem cugowego żałującej delatorki, kosztującego złotych dwieście, zabili, a potym drugich sług; czeladź pobrawszy, bili, tłukli, mordowali, wiązali, których pokrępowawszy do ścisłego więzienia powsadzać kazał, a potym obżałowany imć z compryncypałami swoimi opanowawszy dwór Kościeniewicz, wszelką ruchomość, tam będącą, konie iezdne, stada, kłacze, woły karmne, bydło rogate, owce, świnie, drobiazg dworny wszelki, sprzęt domowy, cynę, miedz, dywany, kobierce, zboża w szpichlerzach młóczone y zsypane, iako y w gumnach niemłóczone, wozy kowane, karawany sukniem okryte, kuchenne naczynia różne, iako osobliwy registr wszystko opiewa, zabrał; przytym sługom wszystkim wszelki porządek, konie, suknie, pistolety y inną ruchomość, iednym tamże rezydującym, a drugim przysłanym, tym że swoim compryncypałom y pomocnikom, także podług spisanego rejestru osobliwego zabrać kazał y między siebie rozdzielić. To wszystko w iedno zniozszy y zkomputowawszy tak samey żałującej delatorki szkodach, iako y w służnych we wszystkim zabrali, letko rachując na trzynaście tysięcy sto ośmdziesiąt sześć złotych polskich y groszy dwanaście. Pobranych zaś sług żałującej delatorki po-

strzelanych, pobitych, trzymając w prywatnym więzieniu, nad którymi niemiłosierne czyniąc tyraństwo, iednych pokawawszy, drugim dybki na ręce y nogi podawawszy, trzymając w głodzie y chłodzie, pástwiąc się nad szlachtą rodowitą, wyprowadzając rano y w wieczor kłiami, postronkami bić kazał y niemiłosierne z onymi obchodził się, iako obszerniey w relacyi ieneralskiey wszystko rzecz opisana y wyrażona iest. A nie dosyć y na tym wszystkim, mając nie tylko wszystkie majątności, violenter gwałtownie pozajeżdzać, na sług zaś, którzy pochodzili, unosząc zdrowie y życie swoje łapaniem per consequens i na samą żałowającą delatorkę srogie odpowiedzi y pochwałki, zabiciem na śmierć y srogich mąk zadawaniem (z dyfamacją niektórych osob, że nie są rodowitą szlachtą) uczynił y czynić nie przestaie. Ponosząc tedy żałowająca delatorka tak ciężką krzywdę, penurią, szkodę y violencją, a chcąc o to wszystko z obżałowanym imścią, iako samym pryncypałem y wszystkimi obżałowanymi ichmościami, iako compryncypałami y pomocnikami prawem czynić, ante omnia do personalney wszystkich obżałowanych ichmościów comparaciey y do nakazania takż ante omnia reindukcyi majątności Kościeniewicz, iako niesłusznie y bezprawnie przez obżałowanego iego mości violenter zaiechaney y odebraney, do dania od innych obżałowanych ichmościów compryncypałów y pomocników obżałowanego, imści iako żadney osiadłości ziemskiey nie mających, paręki po sobie, do utwierdzenia zapisów, tak na tę majątność Kościeniewicz, iako y inne dobra y summy, żałowającej delatorce służących, we spół z testamentem zesłego nieboszczyka imści pana Rusieckiego — kasztelanica Mińskiego uczynionym, teyż żałowającej delator-

ce danych, służących y należących; przeciwnym sposobem do skassowania wszelkich zapisów, dokumentów, na szkodę żałowającej delatorki przez obżałowanego imści uczynionych y zfabrykowanych, iezeliby się iakowe miały pokazać y znajdować, a zatym do zapłacenia szkod poczynionych na trzynaście tysięcy sto ośmdziesiąt sześć złotych y groszy dwanaście polskich, lub wrócenia zabraney ruchomości wszelkiey przy gwałtownym zaiezdzie majątności Kościeniewicz sowitością y do ustąpienia teyż majątności, do nawiązania sług żałowającej delatorki szlachty rodowitey, a przy tymże zaiezdzie postrzelanych, pobitych, takż sowitością, wszystkich szkod poczynionych w zabranii porządku onym, do obwarowania securitatem zdrowia y fortun, tak żałowającej delatorce samey, iako y sługom ieymści y honoru od impeticii obżałowanych ichmściów, do wskazania poen, banicyi doczesney y wieczney, y infamiy, takż y dalszych win, iakowe z prawa pospolitego ściągać będą, do nagrodzenia szkod, expens prawnych, z okazji obżałowanych ichmściów poniesionych y spendowanych, tudzież y o wszystkie dalsze praetensye, które czasu prawa przez kontrowersyą ex documentis dowiedzione będą, dochodzić y requirować, zachowawszy sobie żałowająca delatorka do meliorowania tey żałoby i wyniesienia inney dalszey, według potrzeby, y łączenia onych salwę, żałowająca aktorka obżałowanym ichmściom intentowała actią.

Po przeczytaniu których żałob wielmożney ieymści pani Rusieckiey, onych że do żałob, wpisów y aktoratów wielm. imści pana Alexandra Rusieckiego, kasztelanica Mińskiego y samey ieymości na kartach trzeciey y czwartey w registra sądów moich starościńskich ingros-

sowanych przyłączenia urgebat, którego łączenia y patron ichmościów panów Rusieckich małżonków, superius namieniony imść pan Tubielewicz nie broniąc, wniosł to, iż ponieważ ieymść pani Anna Tryznianka Stanisławowa Rusiecka—kasztelanowa Mińska, imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego y ieymść panią małżonkę imci żałobami swemi o różne niaizdy, violencye, expulsia, boie, zabranie ruchomości y inne extorsie oskarżyła: zaczym w tey sprawie, iako criminaliter oskarżoney, na inquizycyą odesłania doproszał się. Przeciwnym sposobem od ieymści pani Rusieckiey — kasztelanowey Mińskiej, stawiając wyż wyrażony patron imść pan Jan Sudnik domawiał się, aby nie odsyłając na inquizycyą, lecz żeby majątność Kościeniewiczze, w woiewodztwie Brzeskim leżąca, z której ieymości pani Rusieckiey—kasztelanowey Mińskiej pryncypała onego gwałtowna expulsia przez imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego iest uczyniona, podług prawa coaequationis iurium ante omnia w reindukcyą przysądzona y podana była, a po tym inquizycyia wyprowadzona, na którą illacyą patrona przeciwney strony, patron imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, odpowiadając, a do prawa pospolitego skłaniając się, które w każdej sprawie criminaliter oskarżoney pozwala, aby inquizycyia naprzód objaśniona była, zaczym do pierwszej swojej kontrowersiey referując się, dla większego dowodu y objaśnienia tey sprawy na inquizycyą odesłania prosił y domawiał się.

A tak ia starosta Brzeski w tey sprawie wielmożnego imci pana Alexandra z Rusce Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y pani

małżonki imści z wielmożną ieymścią panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanicową Mińską, iako z samą pryncypałą, a z imcią panem Janem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imści, w spółney radzie y namowie z sobą będącemi, iak compryncypałami, tudzież z imścią panem Jakubem Turem—łowczym Smoleńskim y panią małżonką imści, także z imścią panem Alexandrem Piekarskim y ichmościami pany Stephanem Rewockim, Bronikowskiemi, Jurewiczem, Spinkiem, Balickim, Hubarewiczem, Pietkiewiczem, Piątkowskim, Michałem Onichimowskim, Józefem Sienkiewiczem, Samuelem Żukowskim, Jakubem Witanowskim, Woyciechem Młożewskim, Macieiem Czaykowskim, Zdzitowieckim, Janem Steckiewiczem, Symonem Kozakiewiczem, Koniuszewskim y Makowskim y innemi pomocnikami, wpis y aktorat wielmożney ieymości pani Anny Tryznianki Stanisławowej Rusieckiey—kasztelanicowey Mińskiej y drugich ichmościów wyż wyrażonych na karcie piędziesiąt szóstey w registrach sądów moich uczyniony do wpisów y aktoratów, imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y ieymości pani małżonki imści na kartach trzeciey y czwartey w tychże registrach ingrossowanych, w iedno złączywszy y zcombiniowawszy; a zatym wzięwszy do namowy, a po namowie bacząc być potrzebną w tey sprawie inquizycyą, iako w sprawie kryminalney, która aby strony przez cały urząd grodzki Brzeski mutuo partium sumptu in spacio przyszłych roczków wyprowadzili, nakazuie. A ponieważ wielmożna ieymość pani Rusiecka—kasztelanicowa Mińska, mieniąc być sobie accessorium perimens od tego dekretu moiego, appelowwała; tedy y ode-

mnie starosty Brzeskiego admititur appellacia do trybunału głównego w. x. Lit. Za czym tę sprawę cum toto effectu na przyjęcie skuteczney w samey rzeczy

rosprawy do tegoż trybunału głównego w. x. Lit. odsyłam. Która sprawa, iako się agitowała, tak iest do xiąg grodzkich Brzeskich spraw sądowych zapisana.

1721 г.

Изъ книги за 1721 годъ, стр. 1097.

456. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Станиславомъ Кицинскимъ и экономомъ Брестской экономіи Босяцкимъ о захватѣ королевскихъ крестьянъ.

Оршанскій ловчій и управляющій Брестскою и Кобринскою экономією — Станиславъ Кици скій, приноситъ въ судъ жалобу на крайчаго Брестскаго воеводства Карла Босяцкаго въ томъ, что онъ, вопреки постановленіямъ закона, перевелъ изъ села Быстрицы, принадлежащаго къ Брестскому ключу, въ свое имѣніе Придуки — въ Брестскомъ воеводствѣ, — трехъ крестьянъ съ ихъ семействами и всемъ ихъ имуществомъ, общавъ имъ уменьшенную панщину. Но когда крестьяне, увидѣли его обманъ и начали испытывать на себѣ все большія и большія тяжести по панщинѣ, рѣшились возвратиться на прежнее мѣсто своего жительства, т. е. въ село Быстрицу; — тогда Босяцкій, вмѣсто уступки ихъ законному требованію, зазвалъ ихъ въ свой дворъ и жестокимъ образомъ наказалъ ихъ «размоченными посторонками». Послѣ этого, забравъ

у нихъ три пары воловъ, объявилъ, что будетъ ловить и бить каждаго изъ нихъ, гдѣ только представится къ тому удобный случай. Угроза эта однажды была приведена имъ въ исполненіе, при чемъ сильно пострадали нѣкоторые изъ вышепомянутыхъ крестьянъ. Описывая эти неистовства и несправедливости Босяцкаго, Кицинскій требуетъ, чтобы судъ подвергъ перваго законному преслѣдованію. Судъ потребовалъ, чтобы обѣ стороны явились на разбирательство въ назначенное время. Но когда время это наступило, Босяцкій чрезъ своего повѣреннаго объявилъ суду, что онъ на дорогѣ сильно заболѣлъ и не можетъ явиться въ судъ, а потому проситъ отложить настоящее разбирательство до слѣдующихъ судебныхъ сроковъ. Судъ постановилъ рѣшеніе согласно заявленію и просьбѣ Босяцкаго.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego, miesiąca Septembra dziwiątego dnia.

Na roczkach septembrowych grodzkich Brzeskich, sądownie w Brześciu odprawiających się, przede mną Janem Fryderykiem — hrabią na Kodniu, Dorohostaiach, Czarnobyłu y Kopyłach — Sapielą, kasztelanem Trockim, starostą Brzeskim, a Pawłem Kosciuszkiem Siechnowickim — pisarzem grodzkim Brzeskim, gdy z po-

rządku rejestrowego ku sądzeniu przypadła sprawa wielmożnego imci pana Stanisława Kicińskiego — łowczego Orszańskiego, i. k. mości Brzeskiej y Kobyńskiego ekonomii ekonoma, z imci panem Karolem Bosiackim — krayczym Brzeskim y pomocnikami imci, za dekretem remissyjnym grodzkim Brzeskim, w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Septembra trzydziestego dnia, z aktoratu aktora z pozwa-

nym imścią w Brześciu ferowanym y za żałobą, w tym że dekrecie remissyinyngrossowaną, mieniać o to:

Iż obżałowany imci pan Karol Bosiaci—krayczy województwa Brzeskiego, nie uważając y nie pamiętając na konstytucyje prawa pospolitego w niey opisanego na wiolatorów, lekce sobie mając y ono ważąc, śmiał y ważył się obżałowany imść odmówić poddanych i. k. mości z wsi Bystrycy, do klucza Kobryńskiego należących ze wszystkimi budynkami y dobytkami onych, żonami y dziećmi, tudzież ze wszystkim sprzętem domowym do majątności swojej, nazwanej Przyłuki, dobra w województwie Brzeskim leżące, y przez lat kilka obżałowany imść trzymając onych u siebie wszelką pańszczyznę y powinność od nich należącą niesłusznie y nienależycie do siebie pełnić kazał, co się z wielką krzywdą skarbowi i. k. mości działo. Kiedy od tak dawnego czasu uwiódłszy łagodnie poddanych na imie nazywających się Omeliana y Klima Domancowiczów, braci rodzonych y Hryca Romanowicza Przystupę, chłopów wieczystych, z antenatów do dobr i. k. mości stołowych należących, których podczas incursyi różnych nieprzyjacielskich podmówiwszy y onym pańszczyznę nie wielką postąpiwszy, na swoim gruncie osadził; a potem daley, iako się ze wszystkim do obżałowanego imści wyż wyrażeni poddani z Bystrycy wyprowadzili, tedy obżałowany imść począł ich pańszczyznę y daniną co daley większą, obciążać. Widząc tedy takową krzywdę, poddani i. k. mości y obciążeni poczeli się do dobr swoich oyczystych, to iest do wsi Bystrycy, w kluczu Kobryńskim będących, wracać, iako też y żałujący imci pan ekonom, mając po sobie konstytucyje seymowe, które pozwalają poddanych swo-

ich, choćby od kilkadziesiąt lat zasiedziały pod innym panem, odbierać, onych nie kazał namiestnikowi Kobryńskiemu wydawać; a obżałowany imci pan Bosiaci, nie uważając na takowe konstytucyje, wziawszy o tym wiadomość, że wyż mianowani poddani do swej oyczyny mają powracać, kazał ich do siebie, do dworu Przyłuk, w województwie Brzeskim leżącego, zawołać y tam onych niemilosiernie bił y mordował, bez żadney reflexyi, postronkami moczonemi. Nie kontentując się tym biciem, obżałowany imść kazał tymże poddanym na za jutrz z gruntów i. k. mości mieskich Kobryńskich wołów par trzy zabrać, o których oddanie imci pan Tabenski nie pojednokrotnie obżałowanego imści upraszał, aby pomienione woły, deklarowawszy one wrócić, praetendując sobie od wyż pomienionych poddanych i. k. mości wychodnego po piętnaście talarów bitych, a na ostatek ieszcze y tym się nie kontentując, kiedy obżałowany imść, że chłopów zbił y zmordował, skaleczył y woły onym zabrał, ieszcze pochwałki na poddanych i. k. mości uczynił, grożąc zabiciem, gdzieby którego kolwiek mógł złapać, iakoż y samym uczynkiem to imść wyraził, wziawszy wiadomość, że wyż wyrażeni poddani po polach, łąkach y gruntach swoich zasianych, tak żytnych, iako y iarzyнных y sianozętnych i. k. mości mieyskich Kobryńskich doglądając tego, żeby im szkody w spaszaniu zboż nie było, wsiadłszy tedy obżałowany imści sam swoją osobą na konia y poddanym swym iść pieszo rozkazał, żeby którego kolwiek z nich mogli byli złapać y do dworu Przyłuk obżałowanego imści przyprowadzić do ekucyi na zdrowie powtórnie. Którzy to poddani i. k. mości, postrzegłszy obżałowanego imści, pouciekali różnie po chró-

stach, a jeden z nich, na imie Łukian Dowalewicz, w rzekę Muchawiec musiał skoczyć, który y sam z tego postrachu mało nie utonął, a drugiego Hryca Mikiciuka we wsi samey Bystrzycy, do brach i. k. mści, tegoż czasu mało o śmierć z ptaszyny nie przyprawił, żeby się był nieochronił; czym wszystkim nie kontentuiąc się, ieszcze na zdrowie delatora srogie odpowiedzi y pochwałki czyni y czynić nie przestaie. Zaczym do obwarowania securitatem zdrowia y fortun, tak samego żałuującego delatora, iako też y poddanych i. k. mści, do zapłacenia nawiązki za pobicie y pokalenie tychże poddanych Bystrzyckich i. k. mści, do wrócenia wołów trzech par, gwałtownie w polu zabranych, do nagrodzenia szkod y wykładów prawnych, z okazji obżałowanego i. mści poniesionych, do pokarania poenami prawnemi, które z prawa pospolitego ściągać się będą, y o to wszystko co szyrzey z kontrowersyi patronów pokaże, chcąc żałuujący aktor z obżałowanym imścią prawem czynić, przed sąd mój starościński intentował akcyą.

Do której sprawy na dniu czwartym miesiąca Septembra anni praesentis, po wzięciu od pozwanego imści na kopią z dekretu remissyinego roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego, miesiąca Septembra trzynastego dnia, z aktoratu aktora z pozwanym imścią, w Brześciu ferowanego, którą to kopią z dekretu wyż wyrażonego dać pozwanemu imsci ia starosta, dać nakazawszy, do dalszego terminu prawnego te sprawę odkładam.

A na terminie y dniu niniejszym, wyż na dacie pisanym, to iest dziewiątym eiusdem, za przywołaniem przez ienerała z nakazu mego starościńskiego stać do prawa, od aktora patron imści za mocą prawną, sobie do tey sprawy

daną, imć pan Jan Laskowski, oczewisto do rosprawy prawney stawiając, terminu tey sprawie przypadłego dekretem remissyiny grodzkim Brzesckim, w roku tysiąc siedemsetnym dwudziestym, miesiąca Septembra trzynastego dnia, z aktoratu aktora z pozwanym imścią, w Brześciu ferowanym, słusznie prawnie dowiodszy, żałobę wyż wyrażoną, w tymże dekrecie remissyiny inserowaną przełożywszy, gdy tenże aktora patron do dalszego experimentu prawnego accedere chciał; tedy od pozwanego imści odezwawszy się patron imć pan Benedykt Tubielewicz, a nie dopuszczając aktora patrona do dalszego produktu prawnego, obmowę na chorobie w drodze stałej od pryncypała swego do sądu mego starościńskiego podał, w te słowa pisaną: Jaśnie wielmożni mści pp. urzędnicy grodcy Brzescy y miłościwe dobrodzieie! Jechałem spiesznie, mając wiadomość o roczkach septembrowych, mając z niektórymi ichmć w moiey wielkiej krzywdzie intentować akcyą, a że mię Bóg Naywyższy raczył nawiedzić obłożną chorobą w drodze iadącego u oyców Czerewaczyckich, gdzie ciężko leżeć muszę, ieżeliby iakowe wpisy w regestrach sądów wmc panów dobrodzieiów przeciwko moiey osoby mogły bydz, proszę onych niesądzenia, ale do przyszłych roczków suspensę zachować chcieli y mnie przy prawie pospolitym zachowali, a ia da Bóg, na przyszłych roczkach każdemu odpowiedzieć zechcę y rozprawę przyiać, co y posetnie upraszaiąc, zostaie iaśnie wielm. panów y dobrodzieiów na zawsze naynizszym sługą Karol Bosiac ki—krayczy Brzescki. Data na teyże obmowie taka: Datum z Czerewaczyc dnia 4 Septembra, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego.

Po przeczytaniu której to obmowy,

одеzwawszy się wyż wyrażony patron
pozwanego imści tey obmowy na chore-
bie podaney iako słuszney, prawney y
z prawem pospolitym zgadzaiącey się,
vigore artykułu dwudziestego czwartego
z rozdziału czwartego przyięcia y tey
sprawy ad praesens niesądzenia, lecz
oney do przyszłych roczków odesłania
upraszał. Przeciwnym zaś sposobem sta-
waiąo, patron aktora wniosł to, iż ta ob-
mowa iest niesłusznie podana, gdyż nie
na trzecim dniu, ale dopiero na niniey-
szym terminie czyniąc na iedną protrak-
cją sprawiedliwości świętey, którey, ia-
ko niesłusznie podaney na stronę uchyle-
nia a procederu nakazania urgebat.

A tak ia kasztelan Trocki — starosta
Brzeski w tey sprawie w. imci p. Sta-
nisława Kicińskiego — łowczego Orszań-
skiego i. k. mści Brzeskiey y Kobryń-
skiey ekonomyi ekonoma z imci panem

Karolem Bosiackim — krayczym Brzes-
kim y pomocnikami imci obmowę, iako
słuszną, z prawem pospolitym zgadzaiącą
się, na chorobie z drogi od pozwanego
imci do sądu podaną, przyimuię, y na
ten czas nie czyniąc żadnego w samey
rzeczy rozsądku, do przyszłych roczków,
które naypierwey po tym dekrecie moim
w Brześciu sądzić się będą, odkładam;
na którym to terminie, aby wprzód po-
zwany imci nie idąc do rozprawy, zadość
uczynił artykułowi dwudziestemu czwar-
temu z rozdziału czwartego, a potym
obiedwie strony u sądu stanowszy, bez
zażywania dylacyi, y krom żadnego no-
wego przypozwu, tylko za tym dekretem
moim, skuteczną w samey rzeczy ros-
prawę przyiąć powinny będą tym dekre-
ciem moim nakazuię. Która sprawa iako
się agitowała, tak iest do xiąg sądowych
grodzkich Brzeskich zapisana.

1721 г.

Изъ книги за 1721 годъ, стр. 1245.

457. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Михаиломъ Ольшевскимъ — мечни-
комъ Врестскимъ и Валеріаномъ и Станиславомъ Кицинскими и другими ли-
цами о грабежахъ и насиліяхъ.

Въ этомъ актѣ излагаются подробности шля-
хетскаго набѣзда на имѣнія своихъ братьевъ —
шляхты же. Искъ вчинили: Ольшевскій съ же-
ной, Богуславскій, Корженевскій и др. противъ
Кицинскихъ, Дуцкаго, Гречины и другихъ. Дѣ-
ло было такъ:

Еще въ Іюнь 1721 года панъ Гречина, быв-
ши въ Воинѣ въ праздникъ Божьяго тѣла, хва-
стался, что онъ вмѣстѣ съ другими своими со-
товарищами имѣетъ ординансъ отъ пана Ки-
цинскаго, державцы Воинскаго ключа, на учине-
ніе вооруженнаго набѣзда на селеніе Копино; при-
чемъ виѣняется ему однихъ шляхтичей бить,
другихъ зарывать ногами къ верху на лугахъ.

Въ этомъ же году помянутые набѣзники, не
довольствуясь прежними своими насиліями и на-
бѣздами на имѣніе Копину, учинили набѣздъ но-
вый, вооруживши болѣе 300 человекъ ружьями,
взатыми у саксонцевъ, огнестрѣльнымъ оружіемъ,
косами и другимъ запрещеннымъ оружіемъ; при
этомъ они покосили шляхетскіе луга, потра-
вили поля и учинили «посполитый соебдскій
гвалтъ.»

Видя такую обиду, шляхтичи Копинскіе отря-
дили отъ себя депутатовъ къ набѣзникамъ; имъ
поручено было узнать о причинахъ насилій. Но
набѣзники, сославшись на разрѣшеніе своихъ
принципаловъ, бросились на депутатовъ, сби-

ли ихъ съ коней и безоружныхъ били и терзали до полусмерти; потомъ связали ихъ посторонками, положили въ телѣгу, привязали къ ней и продолжали надъ ними нестовать, таскали ихъ за волосы, а наконецъ обрѣзывали чубы вмѣстѣ съ кожей и бросали собакамъ. Потомъ свезли ихъ въ Войню и бросили въ тюрьму, запретивши стражѣ допускать къ нимъ кого-либо изъ родственниковъ. Если же къ нимъ приходили ихъ жены и родные, то ихъ точно также или заключали въ тюрьму, или же подвергали истязаніямъ, били и таскали за волосы, волоча по землѣ; такъ случалось между прочимъ съ женой Корневскаго, которая, возвратившись домой, на третій день преждевременно разрѣшилась отъ бремени и едва ли переживетъ свои страданія.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego, miesiąca Septembra trzynastego dnia.

W sprawie imści pana Michała Olszewskiego—miecznika Brzeskiego, Kuiawskiego y samey ieymości pani Marijanny z Sasiedzkich Olszewskiej—małżonków, imści pana Kazimierza Bogusławskiego—rotmistrza województwa Brzeskiego, traktu Zabuznego, także wielm. ieymości pani Jadwigi z Temisławskich Niemeyskiej—podsedkowej Lubelskiej y imści pana Jana Korzeniowskiego y pani małżonki imści, ichmość panów Stanisława Buszkowskiego, Kazimierza Kopińskiego, Krzysztofa Korzeniowskiego y samey ieymości, imieniem ichmość y imieniem całej okolicy Kopyney, z wielmożnemi ichmościami pany: Walerjanem—pisarzem, najwyższego skarbu dzierżawcą y Stanisławem—łowczym Orszańskim, i. k. mości Brzeskiej y Kobryńskiej ekonomii ekonomem Kicińskimi, z ichmć. pany Janem Duckim—vice-ekonomem tychże ekonomiy, Stanisławem Sadurskim, Muszwicem—administratorem klucza Woińskiego, także z wielmożnym imści panem Stanisławem Suchorskim—ziemskim Braclawskim, grodzkim Łuckim

Увлеченные какою-то непонятною злостію ко всѣмъ вообще шляхтичамъ, они нападали на нихъ во время посѣщенія ими костела, однихъ били, даже женщинъ, другихъ сажали въ тюрьму, предназначенную для преступниковъ, обирая ихъ не рѣдко до нага.

Не довольствуясь и этимъ, наѣзники задумали наконецъ отравить своихъ узниковъ, или выведши за городъ, гдѣ нибудь съечь, для чего и разыскивали сподручныхъ людей.

Вмѣшательство ксендзовъ въ эти дѣла, съ цѣлю облегченія участи несчастныхъ, кончилось поруганіемъ ихъ самихъ.

Наконецъ наѣзники взяли съ своихъ плѣнниковъ росписки о немѣннѣ претензій, и выпустили ихъ на свободу.

Чѣмъ кончилось дѣло—неизвѣстно.

sędzią, woytem Woińskim, tudzież z ichmościami pany: Józefem, Franciszką, Leonem y Janem—surogatorem Woińskim—Hryczynami, imścią panem Pawłem Wy siekierskim—podstarościm, imści panem Suchorskim, także z wielmoż. imścią panem Bennerem—półkownikiem i. k. mości woysk Saksońskich, oraz z sławetnemi Woyciechem Pogonowskim—lantwoytem, Marcinem Kuropatwą—burmistrzem, Janem Daniłkowiczem—kusnierzem, instygatorem, Mikołaiem Gaweńskim—pisarzem; Janem y Macieiem Szczykami, Woyciechem Kuberskim, Fedorem Kurylikiem, Macieiem Chaciewiczem, Pawłem Błażoiewiczem, Pawłem y Franciszką Wrzecionkami, Michałem Czarnym Dembkiem, Bubiełą, Miskiem Ruszyżykiem, Waśkiem y Mikołaiem Brogami, Markiem y Filipem Kiszkami, Andrzejem Samorayskim, Maximem Jałuchną, Iwanem Gumienczykiem, Deniem Iwanem Polaszykiem, Semenem Szałaiem Pogonowskiemi, mieszczanami miasta i. k. mości Woinia, tudzież pomocnikami, sługami, czeladzią y poddanemi, de nomine et cognomine samymże obżałowanym wiadomemi y znamieniami, za pozwem od aktorów po obża-

łowanych przed nas urząd wyniesionym, mieniać o to y w ten sposób:

Iż co naprzód obżałowany imść pan Józef Hryczyna publicznie, na kilku mieyscach, przy osobach wiary godnych, wroku terazniejszym, na dacie pisanym, tyśiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Junii, pod czas octawy Bożego Ciała, w Wohiniu tym się chlubił y mocno przegrażał, mówiąc haec formalia: mamy ordynans od imści pana Kicińskiego — dzierżawcy klucza Woińskiego, aby zebrawszy ludzi tak z miasta, iako y ze wsiów, naiechać Kopino y tam szlachtę brać, zabiać, drugich żywo na łąkach własnych Kopińskich szlacheckich zakopywać głowami w ziemię, a nogami do góry. Jakoż obżałowani przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa popospolitego, za daną sobie otuchą y pozwoleniem od wielmoż. ichmość panów Kicińskich y y Suchorskiego, chcąc swóy zapamiętały umysł do skutku przywieść, w tymże roku terażniejszym tyśiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Julii czternastego dnia, nie kontentuiąc się przeszłemi, od dawnego czasu poczynionemi violenciami, naiazdami na grunty dziedziczne wsi Kopiney, onych przywłaszczeniem, zboż zabieraniem y łąk gwałtownym koszeniem; lecz recenter zgromadziwszy z całego miasta y z włości ludzi, przysposobivszy od obżałowanego imści pana Bennera żołnierskich ludzi, armata manu, wcale po nieprzyjacielsku, z strzelbą ognistą y ręczną bronią, z kosami, prawcem nabitemi, więcey niżeli w trzysta osób, z subordynowanemi na takową violencją imści pana Suchorskiego y ichmość panów Hryczynów ludźmi, na własne dziedziczne szlacheckie łąki violenter naiechali, gwałt popospolity sąsiedzki popełnili, trawę pokosili y onę zaraz na wozy pozabierali, zboża końmi stratowali.

Którą to gwałtowną krzywdę y naiazd widząc, żałujące actores uprosili e medio sui wzwyż mianowanych żałujących ichmość panów Michała Olszewskiego, Kazimierza Bogusławskiego y Jana Korzeniewskiego, żeby wyiechawszy spytali, z czyim rozkazaniem ten naiazd na grunt własny dziedziczny, do Kopiney należący, uczynili? oraz aby perswadowali przyjacielskim sposobem, żeby tey krzywdy y violencii czynić zaniechali. Do których tylko trzech żałujących ichmościów przybywszy y zastawszy obżałowanego imści pana Jana Hryczynę, na tenczas surrogatora imści pana Suchorskiego y podstarościego, tegoż imści pana Wyszkierskiego y ludzi żołnierskich z podkomendy zwyż mianowaney pytali: za czyim rozkazem ta dzieie się violencja? A obżałowani, udając to, że mają ordynans od swych pryncypałów, wyż pomienionych, zaraz w tym impecie rzucili się do żałujących z strzelbami, kosami nabitemi, do czego był przywodzcą obżałowany imść pan Hryczyna y podstarości obżałowanego imści pana Suchorskiego, tam obskoczywszy żałujących z żołnierzami konnemi y z rynsztunkiem żołnierskim, pozbiiali z koni kosami nabitemi y na ziemi leżących bezbronnych bili, rabali na śmierć; na ostatek iuż ledwie żyjących żałujących ichmościów panów Bogusławskiego y Korzeniewskiego związali postronkami, tyrańsko bez żadnego miłosierdzia, na wozy włożywszy, do drabin y wozów przywiązawszy, iuż na wozach będących, za czupryny brali, targali, kosami z skórą czupryny do kości samey pozbiiane y pozrywane psom rzucali. Których do Wohinia zawiozszy w ciężkim więzieniu, pod wartą dzienną y nocną, osadzili y do onych nikomu przystąpić, ani nawiedzić z szlachty, krewnych y żon nie dopuścili, owszem bili, tłukli y do więzienia sadzali, iako

to żałujących ichność panów Kazimierza Kopińskiego, Stanisława Boszkowskiego, a nawet białogłowy szlachcianki, przychodzące do nawiedzenia y usługi chorym, tyrańsko bili, za włosy targali, po ziemi włóczyli, z których iedne ledwo żywe zostały, iako to żałująca ieymność pani Tereza Krzysztofowa Korzeniowska w słabości ledwo żywa do Kopiney przyprowadzona, będąc brzemienną trzeciego dnia z tak ciężkich razów y szarpania postradała potomstwo niedonoszone y sama ledwie przy życiu zostaje, która, Bóg wie, ieśli z tego wynidzie paroxizmu. Z teyże złości y zaiadłości przeciwko krwi szlacheckey, ktokolwiek do Wohinia na nabożeństwo, albo dla interessów swoich przyiechał, brali, bili, do więzienia sadzali; iako to ieymność panią Alexandrę z domu Ligezow Iżycką y żałującą ieymność panią Maryannę Olszewską — miecznikową Brzeską-Kuiawską, gdy do kościoła przyiechali, na rynku napadszy tumultem, z wózka krytego wywlekli, bili, szarpali, zelżywemi słowy y nieutściwemi kontemptowali y wózek kryty wzięwszy, z końmi, piechotą z miasta ichmć wygnali; imci pana Piotra Bylińskiego — szlachcica urodzonego, żałujący wielm. ieymść pani Niemeyskiej — podsędkowey Lubelskiej, podstarościego z Suchey Woli do kościoła iadącego, pośród rynku z konia gwałtownie zbili, zwlekli y pokaleczyli, z sukien obdarli y one zabrali, konia z siedzeniem wzięli y tak zbitego y obnażonego do turmy, na złoczyńce zbudowanej wtrącili y zamknęli; Woyciecha Szaleia — woźnego, poddanego z Suchey Woli, teyże żałujący imści pani podsędkowey Lubelskiej, także iadącego do kościoła, gwałtownie wziowszy, zbili, ztlukli, włosy z głowy oberwali, konia, na którym iechał, wzięli, z sukni, w której był, obdarli y obnażonego, zbitego do turmy wtrą-

cili, głodem morzyli przez dni kilkanaście, mianowicie słabego y mdlejącego woźnego żony iego własney przypuścić nie chcieli. Czym wszystkim nie kontentuiąc się obżalowani, żałujących pomienionych ichmć w więzieniu za wartami ciężkimi trzymając, z świata zgładzić usiłowali, szukając sposobów za daniem trucizny ludzi nymuiąc, żeby natenczas, kiedy ichm. do inszey gospody przenosić będą, to iest poranioną szlachtę gwałtownie na śmierć pozabiali, albo też przeniosszy do chałupy pustey za miasto, żeby żałujących spalono, na to namówili, datkiem y zapłatą obligowali. W Bogu wielebnych ichmć xieży, to iest, Truszkiewskiego — plebana Wohińskiego, Celińskiego y Szczygielskiego nawiedzających żałujących delatorów chorych y dysponujących na śmierć, lżyli, besztali y przypuścić do dyspozycyi nie chcieli, przykazawszy wartom przydanym surowo, z cepami y kosami będącym. żadney perswazyi y proźby od tychże xieży o uwolnienie wzwyż mianowanych z ciężkiego więzienia przyiać nie chcieli, chcąc usilnie zaczęta zawziętością na śmierć pozabiać. Jeszcze y tym niekontentuiąc się, ciż obżalowani ichmć a chcąc wysliznać się z swych złych akcyi, trzymając w więzieniu żałujących ichmściów panów Kopińskiego y Korzeniowskiego, napisawszy sobie według swego upodobania skrypt kwitancyi, koniecznie kazali ony podpisać; iakoż żałujące delatores chcąc salwować resztą życia swego, w tak ciężkim więzieniu będąc przynaglenni, musieli pomieniony skrypt, radzi nieradzi, podpisać y z tak ciężkiego więzienia uwolnić się; rzeczy zaś wszelkie przy żałujących będące, obżalowani zabrali, y na swój pożytek obrócili; przez co więcej, aniżeli na dwa tysiące złotych polskich żałujące delatores ponoszą. A zaś rany, zbiaia wszystkie, obdukcya ieneral-

ska obszerniej w sobie objaśnia. Na ostat-tek nie będąc tym wszystkim kontenci obżałowani ichmć y nie mogąc się w swo-iej zley imprezie pohamować, ieszcze sro-gie publiczne na zdrowie y fortuny akto-rów odpowiedzi y pochwałki czynią y czy-nić nie przestają. Zaczym ante omnia do personalney komparycyi obżałowanych sa-mykh kryminalistów, mężobóyców y mor-derców, oraz do statuicyi czeladzi, pomoc-ników do pomienionego morderstwa przy-sposobionych, nomine et cognomine sa-mymże obżałowanym wiadomykh y zna-ionych, a za poczynione takowe violen-cie, exorbitancye, gwałty, boie, krymina-ły, morderstwa y pastwienie się nad krwią szlachecką, do pokarania poenami krymi-nalnemi, z prawa pospolitego y konstitu-cyi seymowych na takowych ściągające-mi się, tudzież do restytucyi rzeczy przez obżałowanych ichmć zabranych, lub za one naymnieyszey dwóch tysięcy złotych zapłacenia, do przysądzenia nawiązek we-spół z gwałtem pospolitym sąsiedzkiem, do obwarowania securitatem zdrowia y fortun od impetycyi obżałowanych, do skasowania nullitate skryptu kwitacyne-go, gwałtownie w więzieniu u ichmć panów Kopińskiego y Korzeniowskiego trzymają-cych wymożonego, do przysądzenia ante omnia w reindukcyą łak y gruntów, w które obżałowani mieszczanie Wohin-sey ultro wdzierają się, do nagrodzenia szkod y expens prawnych z okazji obża-łowanych poniesionych, naymniey na zło-tych pięćset erogowanych, y o to wszyst-ko co czasu prawa szerzey z kontrower-

syi patronów dowiedziono y objaśniono będzie, chcąc załuiące delatorowie z ob-żałowanemi ubiquinarium forum, lub też gdzie prawo drogę pokaże, jure agere, czy-nić y tego wszystkiego na obżałowanych requirować, przytym oszkody, nakłady y winy prawne,—actores obżałowanych osób przed nas urząd adcitowali.

W której sprawie na dniu szóstym mie-siąca Septembra po wzięciu od pozwa-nych ichmć na godzinę y po użyczeniu naszym urzędowym oney, a na dniu dwu-nastym miesiąca Septembra, po wzięciu od tychże pozwanych na patrona z wol-nym mówieniem de foro, którym to ichmć za patrona imci pana Benedykta Tubie-lewicza przydawszy, tę sprawę do dnia trzynastego tegoż miesiąca Septembra od-kładamy; a na dniu trzynastym, wyżey na dacie pisanym, za potrzebowaniem od pozwanych ichmć na kopią z pozwu, któ-rą to kopią my urząd dać nakazawszy y wolne mówienie de foro zachowawszy, oraz nie czyniąc natenczas żadnego w tey sprawie rozsądku, względem blisko na-stępującej konkluzyi tych sądów y dla zageszczenia w regestrach naszych sądo-wych wielu innych spraw, do przyszłych roczków, które naypierwiy po tym de-krecie naszym w Brześciu sądzić się bę-dą, odkładamy; na którym to specyfikowa-nym terminie, aby obiedwie strony sta-nowszy u sądu naszego, krom żadnego no-wego przypozwu y bez żadnych dalszych zażywania dylacyi, tylko za tym dekre-tem naszym skuteczną w samey rzeczy rozprawę przyjęli, nakazujemy.

1722 г.

Изъ книги за 1722 годъ, стр. 633.

458. Судебное опредѣленіе по дѣлу между митрополитомъ Кіевскимъ Кишкою и Блоцкими о наѣздѣ на Тришинскую корчму.

Въ этомъ актѣ излагается жалоба Кіевского митрополита Кишки на семейство Блоцкихъ, по поводу наѣзда шляхтича Блоцкаго на арендатора Тришинской корчмы жида Сапсаю. Наѣздъ этотъ начался слѣдующимъ образомъ:

Случилось матери Блоцкой ночевать однажды въ тришинской корчмѣ. Ночью ея слуги залѣзли въ гумно и выграли въ снопахъ ячмень. Сапсай заявилъ объ этомъ Блоцкой и просилъ заплатить ему убытокъ; но Блоцкая не только не захотѣла заплатить ему, но еще и погрозила.

Спустя нѣсколько времени наѣхалъ на корчму сынъ ея шляхтичъ Блоцкій и произвелъ разбой и грабeжъ. Сапсай уѣхалъ верхомъ въ тришинскій дворъ искать убѣжища и защиты. Блоцкій между тѣмъ, избивши встрѣчныхъ и поперечныхъ людей, поѣхалъ домой. Недалеко отъ корчмы встрѣтилъ онъ другаго жида Гиршу и сталъ бить его плашмя саблей такъ сильно, что Гирша закричалъ какъ бы разставаясь съ жизнью. Сапсай, возвращаясь дамой, услышалъ этотъ крикъ и прибѣжалъ на помощь. Просьбой и слезами ему удалось усмирить безпричинный гнѣвъ шляхтича и спасти жизнь своего соплеменника Гиршы. Этотъ послѣдній вывободившись изъ шляхетскихъ рукъ, успѣлъ подъ благовиднымъ предлогомъ завладѣть и саблей и конемъ Блоцкаго и представить ихъ въ судъ. Но улики

эти, при содѣйствіи пана Родкевича — тришинскаго державцы и Брестскаго скарбника Тура, были выкрадены.

Вслѣдствіе этого шляхтичъ Блоцкій, чтобы чувствительнѣе отомстить Сапсаю, съ толпою конныхъ и вооруженныхъ людей подошелъ къ корчмѣ; но въ корчму не входилъ, а послалъ туда шпиона—своего крестьянина. Этотъ послѣдній, вставши среди ночи, когда все семейство Сапсаю спало, открылъ всѣ двери и ворота и далъ знать своимъ. Они пріѣхали. Тутъ Блоцкій ставивши соннаго Сапсею съ кровати, сталъ бить и толкать его всячески; потомъ вынулъ изъ кармана ножъ и сталъ обрѣзывать ему пейсы, бороду, отрѣзалъ даже кусокъ носа, такъ что пришлось сшивать его. Не довольствуясь и этимъ, онъ взялся было уже за ухо съ намѣреніемъ отрѣзать его, точно каторжнику; но другой шляхтичъ Поплавскій остановилъ его, сказавъ: «это уже дѣло палачей, а не шляхтичей!» Потомъ они уѣхали.

Сапсай позвалъ къ себѣ цирюльника, который потребовалъ у него за свои труды, особенно за починку носа—болѣе 100 зл.

По выслушаніи этой жалобы, судъ постановилъ учинить по сему дѣлу разслѣдованіе и позвать на судъ объ тяжущіяся стороны въ первые сроку засѣданія.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego, miesiąca Iunii dziesiątego dnia.

Na roczkach Iuniowych grodzkich Brzeskich porządkiem prawa statutowego przypadłych y sądownie w Brześciu odprawujących się, przed nami Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim—łowczym y podstarościm, Adamem Sierzpowskim—miecznikiem y sędzią, a Pa-

włem Kosciuszkiem Sicchnowickim—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi woiewhdzśwa Brzeskiego. Gdy z porządku rejestrowego ku sądeniu przypadała sprawa w Bogu wielebnego imci xiędza Nikodema Anackiewicza—praezbitera Gierszonowickiego, instygatora kapituły dyecezyi Brzeskiej ritus graeci Romani, imieniem iaśnie wielmożnego imci xiędza Leona Kiszki—arcybi-

skupa y metropolity całej Rusi y imieniem w Bogu nayprzewielebniejszego imci xiędza Andrzeia Bienieckiego—starszego ziemniańskiego, ekonoma y kommissarza generalnego zwyż wyrażonego imci xiędza arcybiskupa, tudzież imieniem imci pana Jana Antoniego Rotkiewicza — dzierżawcy Tryszeńskiego dóbr arcybiskupich, z ieymści panią Maryanną Błocką — czesznikową Oszmiańską, matką, także z imci panem Janem Błockim — czesznikowiczem Oszmiańskim, synem ieymci, y imć panem Augustynem Turem—skarbnikiem Brzeskim, tudzież imści panem Janem Popławskim, iako samemi pryncypałami, violatorami y kryminalistami, także z czeladzią, poddanemi y pomocnikami ichmć, nomine et cognomine samym że obżałowanym imć wiadomemi y znaiomemi, iako samemi kompryncypałami, za pozwem od aktorów po obżałowanych ichmć, przed nas urząd grodzki Brzeski wyniesionym, mieniąc o to y w tem niżej opisany sposób:

Iż co obżałowani ichmć, przepomniawszy boiaźni Bożej y srogości prawa popolitego, konstytucyi seymowych, surowie o violatorach, naiezdnicach y kryminalistach opisane, obżałowana ieymć pani Błocka—czesznikowa Orszańska w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Septembra siódmego dnia, iadąc do miasta i. k. mści Brześcia, zanocowała w karczmie Tryszyńskiej, w dobrach iaśnie wielm. imci xiędza arcybiskupa całej Rusi, w województwie Brzeskim leżacey; gdzie, czyli z subordynacyi obżałowaney imci, lub też z swego domysłu czeladź, nocnym sposobem odemknąwszy gumno, ięczmienia półkopy, w snopach będącego, wzięli, y końmi przez noc spaśli. Tandem gdy arendarz tameczny na imię Sapsay, zrana wyszedłszy postrzegł tako-

wą akcyę przez służących obżałowaney ieymci y szkodę uczynioną, przyszedszy do obżałowaney tak o sprawiedliwość, iako też y o zapłacenie według słusności y rozsądku ludzkiego za pomieniony ięczmień upraszał; y obżałowana ieymć, nie nie uważaiąc na to, ani szkody arendarzowi uczynioney nagrozić y zapłacić nie chciała, ani też sprawiedliwości z czeladzi swoiey nie uczyniła, ieszcze odgrażała. Jakoż obżałowana ieymć, chcąc swój zły y zapamiętały umysł do skutku przywieść, namówiła syna swego, to iest, obżałowanego imć pana Jana Błockiego — czesznikiewicza Orszańskiego, aby na pomienionego żyda, zebrawszy ludzi swawolnych, na pomienioną karczmę Tryszyńską violenti modo naiechał y arendarza, na imię Sapsaia, o śmierć przyprawił. Jakoż obżałowany imci, będąc poduszczonym od matki swoiey, iadąc z miasta Brześcia w roku tymże tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym miesiąca Oktobra dwudziestego pierwszego dnia, naiechawszy na też karczmę Tryszyńską, gwałtownie wywoławszy arendarza tamecznego imieniem wyż specyfikowanego, y żonę onego nic sobie absolute niewinnych, dobywszy szabli, nie dawszy żadney naymniejszey racyi, bezbożnie a niemiłosierdnie żyda płazem razy kilkanaście uderzył, a samey żydowce ranę krwawą w ramieniu zadał y żeby pomienieni żydzi, widząc takową zawziętość obżałowanego imści nie uszli, pewnie by którego kolwiek szabłą rozplatał. Tandem gdy iuż żydzi precz pouchodzili, tedy obżałowany imć nie będąc tym kontent, że żydów nic sobie niewinnych płazował, pokrawił y z karczmy powypędzał, tegoż czasu okna, stoły, ławy, zedle, drzwi, piece, komory porozbiiał y porąbał, przez co na złotych sto y daley

w karczmie szkody uczynił, ac tandem co się ieno imści upodobało, to wszystko iuż bez bytności żydów w karczmie czynił. Oraz w tymże razie gdy poddani Tryszyńscy żałujących delatorów z miasta Brześcia do domów swoich szli, tedy obżałowany imć będąc zawziętością swoją napełniony, nie sobie niewinnych ludzi zastąpiwszy na dobrowolney drodze, szablą płażował y ludzie postronne, na tem zaś przed karczmą będące, porozpędzał. Widząc tedy takowy najazd, żyd arendarz karczmy Tryszyńskiej przez obżałowanego imć p. Jana Błockiego uczyniony, że nie podobna w karczmie dosiedzieć, wpadszy na konia, lubo będąc niemiłosiernie zbity z płażowany do dworu żałującego iaśnie wielm. imć xiedza arcybiskupa y metropolity całej Rusi Tryszyńskiego biegł, dawaiąc znać imć panu Rodkiewiczowi, iako dzierzawcy tamecznemu o takowych akcyach, przez obżałowanego imćcia podziałanych. Widząc tedy to obżałowany, że niesłusznie akcyce, violencye y najazd gwałtowny uczynił, wsiadszy na konia precz uszedł. A potym iadąc takowe violencie gwałty poczyniwszy w karczmie Tryszyńskiej tegoż dnia spodkawszy żyda Jrsza, arendarza i w. imć pana Oziembłowskiego — woyskiego Brzeskiego, na dobrowolney drodze, nic sobie niewinnego, płażował, bił, tłuł; który żyd nie mogąc inaczey zdrowia swego salwować, musiał gwałtu krzyczeń; pod który czas żyd arendarz Tryszyński, będąc wypędzonym przez obżałowanego imćci, powracaiąc ze dworu Tryszyńskiego, usłyszawszy takowy gwałt y krzyk w lesie, a do tego poznawszy głos tego żyda, rozumiejąc że iacy drabowie zabiiiają, chcąc onego salwować, będąc sam słabym od zbicia obżałowanego imćci, przybył na ratunek, gdzie

ledwo raz proźbą, drugi raz modestią pomienionego żyda odratował. Y tak ten że żyd imć Oziembłowskiego, gdy iuż wolno był puszczoney, konia y szable u obżałowanego imćci obawiając się, aby więcey nieuragał się, odebrał y w grodzie Brzeskim podług prawa pospolitego iudicialiter praezentował. Ad interim widząc sami obżałowani ichmć, że niesłusznie kryminały y excessa popełnili, imć pan Błocki uprosiwszy obżałowanego imć pana Augustyna Tura — skarbnika Brzeskiego do imć pana Jana Rodkiewicza iako dzierzawcy Tryszyńskich podstępny sposobem zkombinowali się y konia z szablą, w grodzie będące za konsensem imć pana Rodkiewicza reliberowali. Z których to podziałanych kryminałów, violencji najazdów y excessów nie wziowszy żadney najmnieyszey in scriptis kwitancyi, ani dokumentu od pomienionego imć pana Rodkiewicza, a wracaiąc się do dawnieyszych swoich złych akcyi, oraz chcąc koniecznie arendarza wyż specyfikowanego na śmierć zabić, w roku teraznieyszym tysiącsiedm setnym dwudziestym wtórym, miesiąca Maia, że dnia pierwszego na dzień wtóry, w samą północ zgromadziwszy niemałą kupę ludzi swawolnych, z czeladzi swojej y różnych ichmć, zwierzchu mianowanych, także poddanych swoich, na ten czas z podwodami w Brześciu będących, obżałowany imć pan Jan Błocki w kilkadziesiąt koni naiechawszy na pomienioną karczmę Tryszyńską y otoczywszy oną w koło, wprzód przysłał szpiega, to iest chłopca, który chłop niby na noc wprosiwszy się, a będąc iuż subordynowanym od obżałowanego imćci, wrota y drzwi wszędzie poodmykał, a obżałowanym ichmć znać dał, ieśli iest sam arendarz w domu. Który to chłop, według rozkazania obżałowanych wyszpiegowawszy, że aren-

darz iest w karczmie y spać położył się, poodmykawszy wrota y drzwi wszędzie, oznaymił obżałowanym ichmć, że arendarz iest w karczmie y iuż śpi w komorze na łóżku. Tedy obżałowani ichmość, wpadszy tumultem do izby, a potym do komory, wziąwszy onego z łóżka y wywlekszy go na gościniec, bezbożnie a niemilosierdzie kiimi bić kazał y sam tłukł, mordował, którego mało o śmierć na tymże mieyscu nie zabili; a potym winnika, żeby do dworu Tryszyńskiego nie dawał znać, związać kazali. Jeszcze tym wszystkim nie będąc kontent, obżałowany imć pan Jan Błocki, chcąc koniecznie żyda na śmierć zabić, dobywszy noża z kieszeni, iuż kiimi zbitego, zekrwawionego y niemilosierdzie zmordowanego, sam swoją ręką własną obżałowany imć brode, pęsy chy urznał, nosa zaś bezbożnie a prawie niemilosierdzie w pół naderznał, że aż haftować cyrulik musiał; na ostatek uszy, iako iakiemu złodzieiowi, alboli też naywiększemu winowaycy, obrzynać usiłował, y iuż za ucho iedną ręką wzioł, a drugą ręką noż do ucha przykładał, tylko ten że obżałowany imć pan Popławski, widząc być niesłuszne pastwienie się nad onym żydem perswadował, aby tego czynić nie chciał, mówiąc te słowa: «było by to z wielkim dyzhonorem y ludzie postronni będą sobie imaginować, że nie iako szlachcic to czyni, ale mistrz tylko tak robi.» Tedy obżałowany imć usłuchawszy takowey rady, iuż daley zbyt kować nad tym żydem y nigdy niepraktykowanych rzeczy czynić nie chciał y poprzestał, gdyż ledwie żywego, zbitego, zekrwawionego, zranionego porzucili, iako wszystka rzecz fusius w obdukeyi ieneralskiej iest wyrażona. Przez które to tak wielkie a niemilosierdzie zabicie y zekrwawienie, oraz okaleczenie pomieniony żyd, salwując swego zdrowia y życia, cyrulikom za ogląda-

nie ran y haftowanie nosa więcej a niżeli złotych sto piędziesiąt zapłacić musiał. Jeszcze na sam ostatek, nie będąc tym wszystkim kontenci, iako się wyż wyraziło, srogie publiczne odpowiedzi y pochwałki tegoż czasu y na każdym mieyscu tak na zdrowie imć pana Rodkiewicza—dzierżawcę Tryszyńskiego, iako też y na arendarza, niemal na śmierć zabitego, który, Pan Bóg wie, ieśli żywym zostanie, uczynili y czynić nie przestali. Za czym tedy ante omnia do personalney comparycyi samych obżałowanych ichmć iako kryminalistów, do statucyji czeladzi poddanych y pomocników ichmć, samym że obżałowanym nomine et cognomine wiadomych y znaiomych, do przysądzenia nawiązki za podwakrotne niemilosierne zabicie, skaleczenie y zekrwawienie, oraz bezbożne morderstwo żyda arendarza Tryszyńskiego, podług prawa pospolitego, osobliwie zaś do wskazania tak nawiązki samey żydówce za zadaną ranę w ramieniu krwawą, podług tegoż prawa, iako też za naiazd niepoiednokrotny na karczmę, violencją y kryminały podziałane, do pokarania poenami prawnemi, które się z prawa pospolitego ściagać się będą na obżałowanych ichmć, do zapłacenia sto pięciudziesiąt złotych y daley na cyrulika spendowane, także za porąbanie okien, ław, stołów, zedłów, pieców y kominów osobliwie złotych stu; y daley przez obżałowanych ichmć do szkody przywiezionych, tudzież do nagrodzenia za ięczmien, który słudzy obżałowanych ichmć nocnym sposobem z za zamku wybrawszy, końmi spaśli, wespół z szkodami, wykładami prawnemi z okazji obżałowanych ichmć na prawo spendowanemi, do obwarowania securitatem zdrowia y fortun od obżałowanych ichmć impetycyi żałującym delatorom y arendarzowi karczmy Tryszyńskiej, o to wszystko co cza-

su prawa szerzey z kontrowersyi patronów dowiedziono y objaśniono będzie, salva melioratione tey żałoby, z wolnym wyniesieniem inney nowej, ieśli tego potrzeba będzie ukazywała żałoby y łączeniem w iedną, załujące actores obżałowanych ichmć przed nas urząd grodzki Brzeski adcitowali. Do której sprawy, na dniu piątym miesiąca Junii roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego, po użyczeniu pozwanemu imć panu Turowi godziny, także y od ieymści pani Błockiej y od syna ieymści za potrzebowaniem na godzinę, której to godziny pozwanym ichmć pp. Błockim, nie wzdaiąc innych pozwanych, użyczamy. Po expiracyi zaś tey godziny za przypadnieniem sprawy na tymże dniu wyż specificzowanym ku sądzeniu y za przywołaniem oney iterum pozwanemu imć panu Turowi, nie wzdaiąc innych pozwanych powtórney godziny, my urząd użyczamy na dniu szóstym tegoż miesiąca Junii, za potrzebowaniem od pozwanych ichmć na godzinę, którym to ichmć godziny my urząd użyczamy y do dalszego terminu tę sprawę odkładamy.

A na terminie y dniu niniejszym, wyż na dacie pisanym, to iest dziesiątym miesiąca Junii anni praesentis, za przywołaniem przez ienerała z nakazu naszego urzędowego stron do prawa, od aktorów patron ichmościów, za mocą prawną, sobie do tey sprawy daną imć pan Benedykt Tubielewicz, oczewisto do rozprawy prawney stawaiąc, podanego pozwu oczewisto w ręce pozwanym ichmć w mieście i. k. mości Brześciu, z kościoła wielbnych oyców Augustianów wychodzącym, przez ienerała i. k. mości woiewództwa Brzeskiego Mikołaiia Parowińskiego y zeznaniem onego ieneralskim oczewistym przed imć panem pisarzem grodzkim Brzeskim słusznie prawnie dowiodszy y pilność troyga wołania na tymże pozwie napisa-

ne okazawszy, żałobę w tymże pozwie wyrażoną reassumowawszy, a nie idąc tenże aktorów patron do dalszego experimentu prawnego wprzód za wołą y konsensem pryncypałów swoich imści p. Augustyna Tura, który iest w tymże aktoracie ingrossowany, y żałobą obwiniony od citacyi aktorów przez decyzją sądową uwolnienia, a zaś z innemi pozwanymi ichmćmi, nie wchodząc w samey rzeczy in cognitionem podług żałoby y oskarżenia przez aktorów pozwanych ichmć na dalszy dowód y objaśnienie tey sprawy, od aktorów na inquizycyą in fundo loci, gdzie się excessa y kryminały w żałobie wyrażone, przez pozwanych ichmć podziałane stały, odesłania urgebat; w czym y pars citata, iako prawnemu terminowi nie kontradikuiąc, na inquizycyą zezwoliła, tylko aby actores swoim sumptem te inquisycyą wyprowadzili, nakazania prosila y domawiała się, oraz do decizyi sądowej refferował się.

A tak my urząd grodzki Brzeski, w tey sprawie w Bogu wielebnego imć xiędza Nikodema Anackiewicza—praezbitera Gierszonowickiego, instygatora kapituły diecesii Brzeskiej ritus graeci Romani, imieniem iaśnie wielmożnego imści xiędza Leona Kiszki—arcybiskupa y metropolity całej Rusi y imieniem w Bogu nayprzewielebniejszego imści xiędza Andrzeia Bienieckiego—starszego Ziemniańskiego, ekonoma y kommissarza generalnego zwyż wyrażonego imć xiędza arcybiskupa, tudzież imieniem imć pana Jana Antoniego Rodkiewicza—dzierżawcy Tryszńskiego dobr arcybiskupich, z ieymścią panią Maryanną Błocką—czesznikową Oszmiańską matką, także z imcią panem Janem Błockim—czesznikowiczem Oszmiańskim synem ieymści y imcią panem Augustynem Turem—skarbnikiem Brzeskim, tudzież imcią panem Janem Popław-

skim, iako samemi pryneypałami, viola- torami y kryminalistami, także z czela- dzia, poddanemi y pomocnikami ichmć, no- mine et cognomine samymże obżałowa- nym ichmć wiadomemi y znaiomemi, ia- ko kompryneypałami, nie czyniąc na ten- czas in principali negotio żadnego w tey sprawie rozsądku, ponieważ aktorowie po- zwanego imści pana Tura benevole z te- go aktoratu y citacii swey uwalniaią, a z innemi pozwanemi ichmć na inquizy- cyą potrzebuia: za czym tedy za konsen- sem strony aktorów imci pana Tura od citacyi y za pozwania aktorów uwolniw- szy, z innemi pozwanemi ichmi, w akto- racie wyrażonemi, na inquisicią odsyłamy. Którą to inquisicią aby in spatio przy- szłych roczków, które naypierwiey po tym

dekrecie naszym w Brześciu sądzić się będą, aktorowie swoim własnym kosztem przez urząd grodzki Brzescki, którego z nas urzędników sądowych strona powo- dowa na tę inquisicią użyć zechce, in fun- do loci wyprowadzona była; po wyprowa- dzeniu zaś y expediowaniu wyż wyrażo- ney inquisicii, tedy obiedwie strony na przyszłych sądach stanowszy u sądu na- szego bez dylacyi prawnych, krom żad- nego nowego przypozwu, tylko za tym dekretem naszym skuteczną w samey rze- czy rozprawę przyiać powinni będą, na- kazujemy.

Która sprawa iako się agitowała, tak jest do xiąg sądowych grodzkich Brzes- kich zapisana.

1730 г.

Изъ книги за 1729—1730 годы, стр. 2139.

459. Судебное опредѣленіе по дѣлу іезуитовъ Брестскаго коллегіума съ дворя- нами Коровицкимъ и Ганецкимъ.

Ректоръ іезуитскаго коллегіума въ Брестѣ, Островскій, подалъ въ судъ жалобу отъ имени всѣхъ Брестскихъ іезуитовъ на Антона Коровицкаго и Антонія Ганецкаго въ томъ, что по- мянутые шляхтичи, встрѣтивши на дорогѣ іе- зуитскаго слугу Мочульскаго, нанали на него и стали бить безъ всякой причины; Мочуль- скій спрятался было въ коллегіумъ, но шляхти- чи вбѣжали за нимъ за монастырскую ограду, настигли его и продолжали бить до такой сте- пени, что даже изломали саблю, не смотря на

святость мѣста и законы, воспрещающіе подобныя безчинства. Обвиненные на судъ не явились и были приговорены къ слѣдующему наказанію: за нашествіе на коллегіумъ — къ уплатѣ 50 копъ литов. грошей; за избитіе Мочульскаго — къ у- платѣ 80 копъ и къ тюремному заключенію; за оскорбленіе костельнаго права — къ уплатѣ 23 руб. литовскихъ и тюремному заключенію въ теченіи 12 недѣль; за убытки и издержки — къ уплатѣ 100 злотыхъ и наконецъ къ баници и безчестію.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydzieste- go, miesiąca Iunii dziesiątego dnia.

Na roczkach Iuniowych grodzkich Brzeskich, porządkiem prawa statutowego przypadłych y sądownie w Brześciu in

loco solito odprawowanych, przed nami Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanow- skim — łowczym y podstarościm, Ada- mem Sierzputowskim — miecznikiem y sędzią, a Pawłem Kościuszkiem Siech-

nowickim—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi województwa Brzeskiego. Gdy z porządku rejestrowego ku sądzeniu przypadła sprawa w Bogu przewielebnego imci xiędza Kazimierza Ostrowskiego—rektora y całego collegium Brzeskiego sotietatis Jezu z ichmściami pany Antonim Korowickim y Antonim Hanieckim za pozwem od aktorów po obżalowanych ichmć wyniesionym, y za żałobą pryncypalną, w tymże pozwie per expressum wyrażoną, za którą do przyjęcia skuteczney in principali negotio rozprawy, mieniać o to: iż co obżalowani ichmć panowie Korowicki y Haniecki, niewiedzieć quo praetextu, mając iakowys akces do imci pana Stefana Moczulskiego, którego zastąpiwszy na dobrowolney drodze, iadącego przez miasto i. k. mści Brześć, w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym dziewiatym, miesiąca Augusta siódmego dnia, lżyli, dyffanowali y rąbać chcieli; który, salvuiąc się do collegium Brzeskiego, za ledwo na koniu umknął y konia porzuciwszy za fórtą, tenże imć pan Moczulski do samego collegium skrył się y w aptece takową obżalowanych ichmć impeticią y zawziętość przesiedzieć chciał. A obżalowani ichmć, nie będąc pohamowani w swej złey impresie, wynuzdawszy się na wszelką złą licencią, nie obserwuiąc tak pospolitego iako y duchownego, a tym bardziej Bozkiego prawa, które surowie klauzury klasztory duchowne ubezpieczyło y obwarowało, oraz nie uważaiąc na poeny w tychże prawach na takowych licenciuszów, violatorów y gwałtowników założone, naszedszy w samą fórtę, drzwi odemknawszy na tymże supra wyrażonym dniu siódmym Augusta obżalowani ichmć panowie Korowicki y Haniecki hałas, tumult y krzyk w colle-

gium uczynili y imci pana Moczulskiego z fórtę, nie uważaiąc na żadne securitatem klauzury duchowney, wywlokwszy dobytymi szablami tamże u fórtę bili, tłukli, rąbali, że aż szablę ichmć na imć panu Moczulskim na kawałki połamali, y tak uczyniwszy gwałt, violencią y hałas w collegium, iuż dość ukontentowawszy swą zawziętość y impresę, za ledwo precz odeszli. Zaczym, chcąc delatores ichmć xiędza iezuici collegium Brzeskiego z obżalowanymi ichmć prawem czynić, oraz o takową inwazią y gwałt violencią w collegium uczynioną, poen y win na obżalowanych ichmć dochodzić y requirować, ante omnia do personalney comparycyi obżalowanych ichmć, do pokarania poenami kryminalnemi za takową złą a bezbożną licencią y uczynioną gwałtowną violencią y inwazią, do nagrodzenia wszelkich szkod y expens prawnych tak noviter, iako y w czas przyszły spendowanych, oraz o to wszystko, co czasu prawa szerzey z kontrowersyi patronów y w następującym czasie przez expediowaną inquizycią dowiedziono y objaśniono będzie, cum salva melioratione tey żałoby y z wolnym inney nowey wyniesieniem a w iedno łączeniem, żaduiące delatores obżalowanych ichmć przed nas urząd grodzki Brzeski adcytowali. W której sprawie na dniu dziewiatym miesiąca Januaryi w roku terazniejszym tysiąc siedmsetnym trzydziestym, od pozwanych ichmć panów Korowickiego y Hanieckiego kopiey z pozwu z wolnym mówieniem o comparycią onych praetendowaną. Którą tą kopią z pozwu my urząd parti actoreae dać nakazawszy y wolne mówienie o comparycią pozwanych zachowawszy do dnia dziesiątego Januaryi odłożyliśmy. A na dniu dziesiątym tegoż miesiąca praetendowanego patrona imć pana Hieroni-

ma Jahołkowskiego pozwanym przyda-
 liśmy, a po przydaniu do dnia siedmna-
 stego Januarii tę sprawę odłożyliśmy. A
 na dniu siedmnastym tegoż miesiąca od
 tychże pozwanych ichm. praetendowaney
 godziny użyczyliśmy y po użyczeniu oney
 takową sprawę do dnia dwudziestego Ja-
 nuaryi odłożyliśmy, gdzie na tymże dniu
 iterum od pozwanych ichmć na godzinę
 wziętą, którey my urząd użyczywszy,
 a względem zagęszczenia wielu innych
 spraw, tę sprawę do kadencyi marcowej
 anni elapsi (sic) odkładamy. Na dniu
 dwudziestym pierwszym eiusdem mensis
 et anni praesentis od tychże pozwanych
 na kopię z spraw wziętą, którą to kopię
 z spraw my urząd stronie powodowej,
 aby pozwanym były oddane, nakazawszy
 tę sprawę dla wielu oczewistych sądzić
 się spraw do kadencyi Juniowej suspen-
 dowaliśmy. Gdzie na dniu siódmym Junii
 anni currentis od samych że aktorów id-
 que ichmość xięży Jezuitów collegium
 Brzeskiego na godzinę wzięto, a po uży-
 czeniu aktorom oney dla rozsądzania do
 dnia dziesiątego Junii suspendowaliśmy.
 Do której sprawy na terminie y dniu
 niniejszym, wyż na dacie specyfikowa-
 nym, to iest dziesiątym miesiąca Junii,
 w roku tymże terazniejszym tysiąc siedm-
 setnym trzydziestym, za przywołaniem
 przez ienerała, z nakazu naszego sądo-
 wego stron do prawa, od aktorów patron
 ichmć za mocą prawną sobie, do tey spra-
 wy daną y ustnie zleconą, imć pan An-
 toni Henryk Laskowski, oczewisto do roz-
 prawy prawney stawaiąc, podanego po-
 zwanym ichmć przez ienerała i. k. mości
 woiewódtwa Brzeskiego Andrzeia Za-
 wadzkiego pozwu zeznaniem onego ocze-
 wistym coram actis grodu Brzeskiego
 słusnie prawnie dowiodłszy y żałobę
 z onego reassumowawszy, a na dowód
 samey princypalney rzeczy produxit pro-

testacją ratione praemissorum do xiąg urzę-
 dowych grodzkich Brzeskich, datą w niey
 exprimowaną zaniosszy, y z tych z xiąg
 per extractum wydaną, po produkowa-
 niu którey pozwanych do prawa nie sta-
 waiących wzdania. A pozwani ichmć i-
 ako się sami przed nami za potrzykrotnym
 ieneralskim przywoływaniem do prawa
 nie stanowili, tak y żadney wiadomości
 nam sądowi y stronie swey powodowej
 o niestaniu swoim nie uczynili; przeto
 tenże aktorów patron supra specyfikowa-
 nych pozwanych ichmć panów Korowic-
 kiego y Hanieckiego, iako prawnu niepo-
 słusznych, wroku zawitym na upad w rze-
 czy y w zażywanych wszytkich dyla-
 ciach y accessoriach prawnych po wyi-
 ściu onych, wzdania, a zatym, podług
 prawa y żałoby tak w pozwie iako y
 w protestacyi wyrażoney, za gwałtowne
 nayście na collegium Brzeskie gwałtu
 pospolitego—pięciudziesiąt kop groszy li-
 tewskich; za zabicie imć pana Stefana Mo-
 czulskiego—sługi delatorów y onego za-
 krwawienie nawiązki sowitey podług pra-
 wa statutowego—ośmdziesiąt kop groszy
 litewskich; za invazią klauzury ducho-
 wney, iakby kościoła, vigore tegoż pra-
 wa statutowego artykułu trzeciego z roz-
 działu iedynastego iterum gwałtu—dwu-
 dziestu trzech rubli groszy litewskich y
 siedzenia w wieży niedziel dwunastu, za
 szkody y expensa prawne—złotych stu na
 pozwanych ichmć y na wszelkich dobrach
 ichmć leżących, ruchomych, summach pie-
 nieżnych, ubique locorum będących wska-
 zania, a samych pozwanych tak za nay-
 ście invazią collegium, iako też za zabicie
 y skrwawienie imści pana Moczulskiego—
 na banicią doczesną y infamią wzdania,
 ad publicandum tych lukrów ienerała są-
 dowego przydania publikować y prokla-
 mować nakazania, za wskaz zaś wyż wy-
 rażoney summy dla uczynienia na wszel-

kich pozwanych ichmć dobrach y summach pieniężnych, ubique locorum będących, odprawy y exekucyi prawney do urzędu naszego grodzkiego Brzeskiego y do innych urzędów, pod któremi dobra lub summy pozwanych być się okażą, a którego sobie pars actorea ad eam executionem z urzędników sądowych użyć zechce, porządkiem prawnym przychodzić wolności zostawienia y odesłania u nas urzędu prosił y domawiał się.

A tak my urząd grodzki Brzeski, w tej sprawie w Bogu przewielebnego imści xiędza Kazimierza Ostrowskiego—rektora y całego collegium Brzeskiego societatis Jesu, bacząc to, iż pozwani ichmć panowie Antoni Korowicki y Antoni Haniecki, czyniąc za istotną illuzią prawu pospolitemu, iako się sami za potrzykrotnym ieneralskim przywoływaniem do prawa nie stanowili, tak y żadney wiadomości o niestaniu swoim nie uczynili: przeto pozwanych ichm., iako prawu nieposłusznych, po wyszłych wszystkich dy-lacjach, ut supra expressum, w roku zawitym na upad w rzeczy wzdaemy. A zatym podług prawa żałoby y domawiania się partis actoreae patrona za nayście gwałtowne na collegium Brzeskie gwałtu pospolitego—piędziesiąt kop groszy litewskich, za zbitie imć pana Stefana Moczulskiego y zekrwawienie na więzkę sowitą—ośmdziesiąt kop, za invazią klauzury duchowney podług allegowanego prawa iterum seorsive—dwadzie-trzy ruble litew., za popeđniony exces wieży—niedziel dwanaście nakazuemy, za szkody y expensa prawne—złotych sto. Co wszystko w summę porachowawszy,

et in unum zkombinowawszy z wpisnym et cum lucris, sądowi naszemu persolutis—pięćset piędziesiąt pięć złotych y groszy trzynaście na pozwanych ichmć y na wszelkich dobrach ichmć leżących, ruchomych, summach pieniężnych, ubique locorum będących, wskazuiemy. A samych pozwanych ichmć za nayście na collegium, za invazią y za pobicie imć pana Moczulskiego—na banicią doczesną y na infamią wzdaemy. Ad publicandum tych kondemnat ienerała sądowego przydaemy, publikować y proklamować nakazuemy; za wskaz zaś wyż wyrażoney summy na wszelkich pozwanych dobrach y summach pieniężnych, ubique locorum będących, na odprawę exekucyi prawney do urzędu naszego grodzkiego Brzeskiego y do innych urzędów, pod któremi dobra lub summy pozwanych być się okażą, a którego sobie pars actorea ad eam executionem z urzędników sądowych użyć zechce, porządkiem prawnym przychodzić wolność zostawuiemy y odsyłamy. A gdy termin prawny, to jest dzień dwunasty Junii anni praesentis, do proklamat przypadł; tedy ienerał sądów naszych, pilnujący Jan Fiedorowicz, dość czyniąc prawu pospolitemu y dekretowi naszemu, pozwanych ichmć panów Korowickiego y Hanieckiego za banitów doczesnych y infamisów w izbie sądowej, et in foro publico publikował y proklamował, oraz relacją publikacyi swej, a loco publicationis rediens, judicialiter zeznał. Która sprawa iako się agitowała, tak jest do xiąg sądowych grodzkich Brzeskich przyięta y zapisana.

1744 г.

Изъ книги за 1743 — 1744 годы, стр. 1311.

460. Судебное опредѣленіе по дѣлу графа Флеминга съ Рудницкими о покражѣ вещей цыганами.

Графъ Денгофъ-Флемингъ — генералъ отъ артиллеріи в. кн. Литовскаго и генеральный администраторъ столовыхъ королевскихъ имѣній и пошлей, внесъ въ Брестскій градскій судъ жалобу на Кременецкаго подчашія и диспозитора солянаго склада въ Пещь — Франциска Рудницкаго и другихъ шляхтичей, а равно и на цыганъ, проживающихъ частью въ Брестскомъ воеводствѣ, а частью въ предѣлахъ Короны, по поводу покражъ, сдѣланныхъ послѣдними у Кобринскихъ жидовъ.

Въ этомъ документѣ разсказывается между прочимъ, что цыгане вмѣстѣ съ шляхтичами составили банду воровъ, покровительствуемыхъ Кременецкимъ подчашіемъ Рудницкимъ; послѣ покражи у жидовъ, хотя они и были отысканы и арестованы, но ихъ освободилъ помянутый Рудницкій.

Судъ отослалъ это дѣло на предварительное разслѣдованіе; опредѣленія окончательнаго нѣтъ.

Roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Decembra siedmiastego dnia.

W sprawie iaśnie wielmożnego imci pana Jerzego Denofa—hrabi na Bortlawie, Fleminga—generała artyleryi w. x. Lit., Szczepowskiego, Lipniskiego, Gernowskiego etc. starosty, generalnego dobr y ceł, ad mensam regiam należących, administratora, w dowodzeniu krzywdy żydów—obywatelów Kobyńskich—Meiera Kadyszewicza, Szmuiły Notowicza, rabina Meiera Nachmunowicza, z imci panem Franciszkiem Rudnickim—podczaszym Krzemienieckim—dyspozytorem składu solnego w Pieszczu, pryncypałem, oraz p. Antonim Rudzkiem—zawiaodawcą dóbr Buszniow, iako przewodzcą kradzionych rzeczy, oraz z ichmość pp. Józefem Kopszewicem, Józefem Marciszewskim, Wawrzyncem y Kazimierzem Kiedykami, in uno consilio z sobą będącemi, tudzież cyganami, Marcinem Stefanowiczem—woytem, Judko y Mikołaiem Stefanowi-

czami, Michałem Janowicem, Józefem Piotrowiczem, Piotrem Lewickim, Mathiaszem Czarneckim, Frankiem Krukiem, przylicznemi złodziejami, za pozwem od aktora po obżadowanych przed nas urząd wyniesionym przez generała i. k. mości MikołajacZaykowskiego ziedney strony, co w dobrach—Busznie nazwanych, w województwa Brzeskim leżących, położonym, a z drugiey w dobrach Pieszcy, w ziemi Chełmskiej leżących, pozwanemu imci p. Franciszkowi Rudnickiemu—podczaszemu Krzemienieckiemu, oczewisto w ręce danym, et coram actis grodu województwa Brześcianskiego zeznanym, mieniąc o to:

Iż co obżadowany imci p. Rudnicki—podczaszy Krzemieniecki, mając w dyspozycyi swojej skład solny w dobrach—Pieszca nazwanych, w ziemi Chełmskiej przy granicy w. x. Lit. leżących, oraz będąc possessorem dóbr Zdzitowia seu Buszniow—Samnisko nazwanych, w województwie Brześcianskim sytuowanych, o pokradzenie sobie w tychże dobrach

Busniach przez cyganów, szkody intento-
wawszy z imci p. Miłośnickim—podsta-
rościm dóbr Radwaniec, w województwie
Brzeskim leżących, iasnie oświeconego
xięcia imci podkanclerzego o konserwa-
cję cyganów w dobrach pomienionych
Radwaniczach w sądzie grodzkim woie-
wództwa Brześciańskiego akcją konwin-
kuiąc prawami oyczystemi, według onych
iudicata pomyślnie sądu pomienionego
grodzkiego Brześckiego otrzymał; prze-
ciwko którym y samey słuszności, ad prae-
sens postempuiąc tych że cyganów—pu-
blicznych złodzieiów z obżałowanym słu-
gą swoim Rudzkim w protekcią wziąw-
szy, w dobrach—Hrybsko nazwanych, w
tey że ziemi Chełmskiej leżących, extra
limites w. x. Lit. konserwuiąc, rzeczy
przez nich zdobyczne zatrzymywali. Ja-
koż pomienieni cyganie, gdy w roku te-
razniejszy tysiąc siedmsetnym czter-
dziestym czwartym, miesiąca Julii ze dnia
szesnastego na dzień siedmnasty, w no-
cy, szpiechlerz w mieście i. k. mości Ko-
bryniu sposobami swemi złodzieyskimi
otworzywszy, depozyta pomienionych
trzech żydów, w nim będące różne, w
fantach, naczyniach, kleynotach, goto-
wych pieniądzech złożone, na pięć ty-
sięcy złotych polskich wynoszące, wy-
kradli y do obżałowanych iedne kompor-
towali. Za wyspiegowaniem takowych
złoczyńców przez pomienionych ukrzyw-
dzonych żydów, imci pan Jan Zaborow-
ski—szarżant od artyleryi w. x. Lit.,
wziąwszy z sobą ludzi kilka artylerycz-
nych, w pogoń za pomienionemi cygana-
mi, złoczyńcami, udawszy się, gdy doda-
nemi przez ludzi Saskich, w kluczu Rudz-
kim stojących, suplementu, na dniu dwu-
dziestym wtórym Augusta, roku teraznie-
szego tysiąc siedmsetnego czterdziestego
czwartego do dóbr pomienionych—Hryb-
sko nazwanych, w ziemi Chełmskiej bę-

dących, przybył, gdzie pomienionych zło-
czynców cyganów wszystkich, z żonami
y dziećmi we dworze rezydujących za-
stał; których pobrawszy w sekwestr, za
dobrowolnym onych że przyznaniem się,
rzeczy nie mało pomienionych żydów mia-
sta i. k. mości Kobrynia pokradzionych,
w rejestrze osobliwym wyrażonych, do
siebie od onych przez ręce obżałowanych
pana Rudzkiego odebrawszy, tych że sa-
mych cyganów, iako widocznych złodzie-
iów pobrać y przy kiiu do urzędu, iako
prawo mieć chce y uczy, prowadzić
chciał. Natenczas obżałowany pan Rudz-
ki, sam pryncypał y przewodzca kradzio-
nych przez cyganów obwinionych rze-
czy, inito consilio z obżałowanymi Kie-
dykiem, Kopcewiczem, Marciszewskim
zawiadowcą Hrybska, zebrawszy niema-
łą gromadę variae conditionis ludzi z
różnym orężem, do boiu należącym, tako-
wych złodzieiów przylicznych, cyganów
brać nie dopuścili; iakoż pomieniony imci
pan szarżant, widząc frequencją zebrane-
go ludu nie po swoiey sile, a quod ma-
ximum nie mając do ustąpnego boiu or-
dinansu, z rzeczoma żydowskiemi przez
obżałowanych cyganów pokradzionemi, a
przez obżałowanych pana Rudzkiego wy-
danemi, do obżałowanego imci pana Rud-
nickiego iako pana pomienionego obżało-
wanego Rudzkiego, z Hrybska do Piesz-
czy iechał, gdzie żadney łatwości w wy-
daniu nie tylko zupełnych rzeczy pokra-
dzionych, ale według requizycyi tych cy-
ganów nie otrzymawszy, owszem pier-
ścień szczero-złoty za poznaniem przez
żydówkę Rabinową Kobryńską z palca ob-
żałowanego imci pana Rudnickiego—pod-
czaszego Krzemienieckiego, za oddaniem
dobrowolnym odebrawszy, iuryzdycznie
przez generała seu woźnego, przy sobie
na ten czas mającego, Mikołaja Czaykow-
skiego tak tych cyganów, iako złodzie-

iów, oraz pana Antoniego Rudzkiego, jako przewodcę, u obżałowanego imci p. Rudnickiego—podczaszego Krzemienieckiego—iuryzdycznie arestowawszy, aby do finalney rozprawy in foro fori dotrzymani y stawieni byli, przyporeczył. Jako tedy in re eidenti, stosując się do tak wielu praw oyczystych statutu w. x. Lit. y konstytucyi seymowych o cyganach y protektorach ich stricte et rigore opisanych, chcąc summarie processu z obżałowanym ichmość iure experiri, ante omnia approbaty założonego areztu, vigore którego do statucyi obwinionych cyganów wszystkich, iako przyleżnych złodzieiów, oraz pana Antoniego Rudzkiego, jako przewodcę, ad iudicium do comportacyi wszystkich rzeczy przez pomienionych cyganów, u kogoż kolwiek pokradzionych, sub nexu iuramenti, do wysłuchania dobrowolnych onych in conclavi wyznań, a zatym do uznania korporalney inkuizycyi, iako z przyleżnych złodzieiów, do restitucyi rzeczy pokradzionych pomienionym żydom Kobryńskim z sowitością, vigore prawa, przez imci p. Rudnickiego do pokarania poenami, etiam kriminalnemi za takowe ausus, do nagrodzenia szkod y expens prawnych y o to wszystko, co czasu prawa fusius deduceatur, salva melioratione tey żałoby lub inney wyniesienia si necesse fuerit, intetowaney.

My urząd grodzki woiewództwa Brześciańskiego na dniu wczorayszym, to iest

szesnastym Decembra, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, za przypadnieniem tey sprawy ex ordine regestrów, po uczynioney deklaracyi przez patronów, że obiedwie strony do kontrowersyi przystępuią, a zatym dla spóźnionego czasu, in continuatione tey sprawy sessią sądów naszych do dnia dzisiejszego salvowaliśmy. Na terminie zaś y dniu niniejszym zwyż na dacie wyrażonym, to iest siedmnastym Decembra roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, kontrowersyi pro et contra przez patronów wnoszonych wysłuchawszy, inkwizycię potrzebną bydź widząc uznaliśmy, którą ażeby strony procedując mutuo sumptu przez nas urzędników, ad libitum sui użytych, do Ołtusza przy granicy koronney, iako zaszedł consensus ambarum partium, wyprowadzili, oraz kopią z spraw wszystkich ab utrinque inter se oddali, iniungimus. A iako stosując się do założonego areztu y listów imci pana Rudnickiego necessariam statuitionem, do finalney rozprawy przed sąd nasz pana Antoniego Rudzkiego przez zapozwanego imci pana Rudnickiego—podczaszego Krzemienieckiego uznaiemy, tak wolne podanie interrogatoryi, do inkuizycyi oraz aktoratu na przyszłe sądy wyniesienia stronie pozwanej zachowawszy, proces y pozew partis actoreae ad requisitionem pozwanego imści pana Rudnickiego konnotuiemy.

1754 г.

Изъ книги за 1751—1754 годы, стр. 2287.

461. Жалоба общины села Бородичъ княгинѣ Салѣжинѣ на Крупинскаго по поводу сдѣланнаго имъ захвата земли.

Крестьяне Бородичіе жалуются княгинѣ Салѣжинѣ на судью Крупинскаго въ томъ, что онъ завладѣлъ ихъ сѣнокосами на возовъ 457; 10-ю тонами и пахатнымъ полемъ, на которомъ можно засѣвать яроваго хлѣба до 10 шанковъ и озими до 20, и просятъ ея покровительства, такъ какъ съ нихъ требуютъ уплаты за эти земли въ королевскій скарбъ.

Roku tysiąc siedmset piędziesiąt czwartego, miesiąca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi przedemną Karolem Wieszczyckim—podstolim y podstarościem sądowym grodzkim woiewództwa Brzeskiego, comparendo personaliter imci pan Gabriel Szedziński—podstarości Perkowski, supplikę od całej gromady wsi Borodycz do i. o. xiężney ieymości Sapieżyney — kanclerzyney w. w. x. Lit., arendowey possessorki starostwa Kamienieckiego, w sprawie niżej wyrażoney pisaną y podaną, ad acta podał, która, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

Jaśnie oświecona mości xiężno, pani a pani miłościwa y dobrodziko! Z powtórnią suppliką pod stopy iaśnie oświeconey waszey xiężney, ieymość dobrodziki, upadamy y żeśmy nie dołożyli w pierwszej supplice przeciwko w. imci panu Krupińskiemu — sędziemu Brzeskiemu, krzywd wszystkich, ale teraz zszedłszy z starami mężami y wiadomemi wszystkich granic Borodyckich, które nam pokazali, że więcey, iak na dziesięcioro staj po nadrzeczcu, gdzie się więcey ukosi, iak wozów trzydzieście styrta, na Wo

łodkowszczyźnie nazwiskiem nazwaney, przyjął; w drugim mieyscu nad ławami ukosić się może wozów piętnaście, gdzie y tam należy z dziesiątek przeciwko gruntu naszego do starostwa Kamienieckiego; gruntu zaś oranego zaiął imci pan sędzia naszego Borodyckiego w szersz na stai dziesięcioro, a w zdłuż na trzydzieście stai, iak grunta nasze idą, excepto Bugrów, na którym gruncie iarzynny siać się może szanków dziesięć, a oziminy ze dwadzieście, gdzie karczma imść y stodoła, kazał ufundować tamże y sad włoski zasadzony de novo, który grunt nasz nigdy takowym nie przylegał violenciom, na co gotowiśmy iuramentem poprawić. Supplikujemy i. o. waszey xiężney mości y dobrodziki o protekcją, abyśmy za oną nie ponosili krzywd w gruntach naszych, z których totalna summa do skarbu dochodzi, a imci pan sędzia zaczął y chce używać y krzywdzić nas, iako i. o. waszey xiężney mości y dobrodziki wiernych poddanych.

U tey suppliki podpis takowy: cała gromada Borodycka. Która to takowa suplika, przez wyż wyrażoną osobę ku wpisaniu podana, ze wszelką w niey wyrażoną rzeczą iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęta y wpisana.

1759 г.

Изъ книги за 1755—1759 годы, стр. 2631.

462. Опреѣленіе по дѣлу жидовъ Брестскаго кагала съ участковымъ маршалкомъ Заборовскимъ и его помощникомъ Яцкевичемъ.

Маршалокъ дворянскаго собранія Заборовскій и вице-маршалокъ Яцкевичъ во время сеймика въ Брестѣ, собравши значительную толпу людей, бросились на еврейскую синагогу, разогнали жидовъ, потомъ бросились на ихъ дома, заграбили разнаго рода вещи, взяли известную сумму денегъ, и распили 60 гарцевъ пива и 8 гарцевъ водки. Не довольствуясь этимъ, на дру-

гой день опять собрался и сдѣлали подобное же нападеніе на жидовъ. Вслѣдствіе жалобы Брестскихъ жидовъ, поданой въ Брестскій градскій судъ,—судъ опредѣлялъ: возвратить всѣ заграбленные деньги и вещи, а самого маршалка посадить въ тюрьму на двѣ недѣли, а Яцкевича, за неявкою въ судъ, приговорить къ штрафу, опредѣленному закономъ.

Roku tysiąc siedmset piędziesiąt dziewiętego, miesiąca Februarii dwunastego dnia.

W sprawie ad instantiam instigatoris ex delatione w. imć p. Kazimierza Krzywobłockiego — chorążego Nowogrod-Siewierskiego, namiestnika Brzeskiego, z ichmość panami Janem Zaborowskim — marszałkiem kołowym y Michałem Jackiewiczem — vice-marszałkiem tegoż koła y innemi kollegami pomocnikami, samym że ichmć wiadomymi, za zakazem ad instantiam instigatoris po obżalowanych ichmć wyniesionym, a przez ienerała oczewisto w ręce podanym y za żalobą, w nim wyrażoną, mieniać:

Iż co na dniu immediate przeszłym, idque piątym praesentis, iuż po pierwszym wołaniu sądzących się terazniejszych roczków, obżalowany imć pan Zaborowski, zgromadziwszy do siebie różnych status et conditionis ludzi, ad crimen et nefas licencyowanych, z onemi do szkoły żydowskiej poszedłszy, żydów rozpedziwszy, własne tychże domy chcąc atakować, za opłaceniem się przez tych że żydów w gotowych pieniądzach czerwo-

nych złłch pięciu, na ichmościów seorsive gotowych tyńfów piętnaście od starszych żydów wzięli; deinde różnych skór gatunków, bótów par dwadzieścia y pięć, tabakierek lakierowanych sztuk pięć, trunków iako to: piwa garncy sześćdziesiąt, wódki garcy ośm. Zabrawszy y wypiwszy, tym sposobem z kahału Brzeskiego indebitum munus wymogłszy dalszym impetem y przegrózkami nayosobliwszemi etiam na życie następując z domów żydowskich tychże żydów z placu rynkowego y szkolnego zpędzając, nazaiutrz iterum do równeyże ingressyi violencyi kompanią przysposobiwszy, simili modo multoties wspomnionych żydów Brzeskich po ulicach y domach ściągając y szablami się dobytymi uganiając atakowali, iakoż iednego starozakonnego Hirsza — kahałowego sługę raniwszy w głowę tiranissime, gwałty, boie y niepraktykowane violencye perpatrando vi et armis, tabakierki y insze fanty wydarłszy, in vias planas rozpierzchnęli się. O co żałujący delator chcąc z obżalowanym ichmć, iako sub securitate iudiciorum za zakazem jure prosequi, ante omnia do

obwarowania omnimodam securitatem tak samym osobom żydom kahału Brzeskiego, iakoż domom onych, kramom, szko-
le ab ulterioribus similibus impetitionibus, do statucyi sobie wiadomych pomocników, kompryncypałów, violatorów, excessantów, kollegów vice-marszałka y innych, do pokarania paenami za gwałt violencyi y nayscie na domy, poczynione rabunki, z prawa pospolitego ściągającymi się, pro merita causa zasłużonemi, do skarania decretorie abusus, in solam violentiam et rapinam wynikłych, ad comportationem pieniędzy gotowych, ruchomości y fantów sub nexu iuramenti, do restitucyi tychże pieniędzy, ruchomości wszystkich y szkod illicite tantisper poczynionych, ad restitutionem damnorum litisque expensorum ex inde causatorum y o to wszystko, co czasu sprawy deducetur, żałujące starozakonni żydzi nomine w. i. pana namiesnika tym adcytują zakazem intentowanej, żałujący delator z obżałowanymi ichmościami przed nasz urząd instituit actionem. W której sprawie na dniu dwunastym Februarii roku tysiąc siedmset piędziesiąt dziewiątego po kontrowersyach ab utrinque wnoszonych, ponieważ z produkowanego a parte żydów kahału Brzeskiego kwitu ex parte imć panów Zaborowskiego—marszałka kołowego y Jackiewicza, w roku tysiąc siedmsetnym piędziesiąt dziewiątym, miesiąca Februarii piętego dnia danego, y z innych dowodów dostatecznie innotuit, iż i. w. pan Zaborowski y Jackiewicz—marszałek y vice-marszałek—kołowi, juncto adminiculo ludzi służnych szlacheckich czasu seymików Pogromniczych, securitate tylo praw w. x. Lit. obwarowanych, wazyli się agravanter et extorsive z żydami kahału Brzeskiego postąpić y onych do nie-

należytych sobie ofierencyi pociągać, ut edocet tenże kwit, od żydów czerwonych złłch pięć, nożów trzynaście, bótów par dwadzieścia pięć, chustek trzynaście, na miód tynfów piętnaście injuriose et violenter wzięli; którey extorsyi et nocivum abusum oprócz innych praw w. x. Lit. pro re żydów wielkiego xięstwa Litewskiego opisanych, ponieważ konstytucya roku tysiąc siedmsetnego siedmna-
stego wyraźnie in suis contentis zabrania et circa securitatem czasu seymików, a quavis impetitione wszystkich żydów zachowuie.

Exinde my urząd grodzki woiewództwa Brzeskiego, stosując się ad desuper expressam legem y do świętey sprawiedliwości, ażeby stawiający i. pan Zaborowski iako marszałek kołowy wyż wyrażone rzeczy y pieniądze totaliter, in natura, instante kahałowi Brzeskiemu oddać, decernimus. Coercendo zaś takowe bezprawia, swawolę, violencyę, tumulty et obviando futuris, tegoż Zaborowskiego na siedzenie więzy cywilney w zamku Brzeskim osądzamy na niedziel dwie, y ażeby w roku tysiąc siedmsetnym piędziesiąt dziewiątym, na dniu wtórym miesiąca Maia zasiadłszy non interrupte wysiedział ingressum et egressum z więzy, recognitione ienerała coram actis nostris oświadczył, praecustodimus. Oraz tymże żydom kahału Brzeskiego omnimodam securitatem zdrowia, życia, domów, kramów, towarów y całej substancyi czasów wszelkich zjazdów y seymików sub paenis irremissilibus, in excessivos lege praescriptis, a quavis impetitione et violentia cujusvis status et conditionis ludzi waruiemy. Niestawiającego zaś iegomości pana Jackiewicza in lucra paenarum legum wzdawać permittimus.

1776 г.

Изъ книги за 1775—1776 годы, стр. 2054.

463. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ ограденіи Кіевецкой церкви цыганами въ сообществѣ съ жидами.

Въ этомъ дѣлѣ излагаются обоюдныя жалобы съ одной стороны священника Кіевецкой церкви Зеленскаго 1) на цыганъ въ покражѣ ими разныхъ церковныхъ вещей и денегъ на 7,000 зл., 2) на Славатицкаго поссесора и эконома въ укрывательствѣ ими помянутыхъ воровъ за плату по 2 червонца съ каждаго въ мѣсяць и 3) на Славатицкихъ жидовъ въ покупкѣ ими краденныхъ вещей; съ другой—цыганъ, Славатиц-

каго поссесора и эконома и жидовъ на священника Зелинскаго, что онъ нападаетъ на нихъ совершенно невинно.

Судъ позвалъ къ отвѣту только цыганъ и когда они не явились, то постановилъ: предать ихъ infamiae, и взыскать 1,500 злотыхъ пени; изъ этихъ денегъ 500 злотыхъ получить священнику, а 1,000 злотыхъ поссесору, эконому и жидамъ въ вознагражденіе за судебныя издержки.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego, miesiąca Decembra dwudziestego trzeciego dnia.

Na roczkach Decembrowych grodzkich województwa Brzeskiego, porządkiem prawa pospolitego przypadłych et in loco solito w mieście i. k. mości Brześciu odprawuiących się, przed nami Ludwikiem Stanisławem Suzinem—podstarościm y porucznikiem Petyhorskim w woysku w. x. Lit., Adamem Antonim Ancutą—sędzią, Pawłem z Woronny Czyżem—stolnikiem y pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi województwa Brzeskiego, gdy z registrów spraw termini tacti w sprawie za czterma aktoratami y za żałobami, do nich należącemi, ku sążeniu naszemu przypadła sprawa, mianowicie za pierwszym i. x. Jana Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, ad instantiam instigatoris z Jakubem, Józefem y Iwankiem—cyganami, przylicznemi złodziejami, zakazem od aktora po obżalowanych tychże cyganów przed sąd nasz wyniesionym, y za żałobą w nim wyrażoną, mieniać o to:

Iż wy obżalowani, przyliczni złodzieie, z drugiemі kompanami swoiemі, pod bezprawność zwierzchności dworu Sławatyckiego protekcyą, w tym że państwie Sławatyckim przebywaiący, nie maiąc boiaźni Bożey y sumnienia, różne w różnych mieyscach różnemi czasy czyniliście kradzieże, a potym na bezbożne licencyowawszy się świętokractwo, w roku teraznieyszym tysiącnym siedmsetnym siedmdziesiątym szóstym ze dnia czternastego na piętnasty Maia, nocną porą do cerkwi Kiiowieckiey dobyli się y w niey tak cerkiewne srebro, idque dwa kielichy, patynę y inne cerkiewne rzeczy, iako też pieniądze w różnych gatunkach, podług wyrazney specyfikacyi w cerkwi deponowane, więcey iak do siedmiu tysięcy wynoszące, tudzież sygneciki y różne kamienie czeskie, kilkaset zlotych wartuiące, pokradli, y to wszystko zniozszy się z żydami, do państwa Sławatyckiego należącemi, y innemi lepiej sobie wiadomemi osobami, za pomocą tychże et insimul z niemi, iako delator patentibus w czasie probabit vestigiis,

utaili, a delatora więcey iak na ośm tysięcy tym sposobem uszkodzili; czym do prawa przymuszony żałuiający delator ante omnia pro investiganda rei veritate etiam korporalnym examinem, ieżeli inaczezy nie wyiawia sekret, do wyznania, za czym pozwoleniem y iak długo w państwie Sławatyckim przybywali, gdzie pokradzione rzeczy y pieniądze podzieli, z kim mieli porozumienie y przewodnie, oraz innych potrzebnych okoliczności odkrycia, do powrócenia rzeczy y pieniędzy pokradzionych, do przyzwoitego pro demerito ukarania, ad reffusionem damnorum litisque expensorum y o to, co czasu prawa deducetur, salva żałoby melioratione.

Za drugim aktorem Tomasza y Mikołaiia Stoianowiczów Wołoszynów, braci rodzonych, Iwanka Dutka z i. x. Janem Zielińskim, prezbiterem Kiiowskim y panem Alexandrem Sosnowskim, za pozwem od aktorów po obżałowanych ichność przed sąd nasz wyniesionym y za żałobą w nim wyrażoną, mieniać o to:

Iż co obżałowani ichność, uprzatnowszy do żałuiających delatorów napaśną y niesłuszną pretensją o okradzenie niby cerkwi Kiiowieckiey bezdowodnie, sobie niewinnych, z niedźwiedziami chodzących, paszporta y attestata z różnych mieysc mających, nigdzie nie notowanych, zarobkiem wyżywienia siebie godnie bawiających się, w roku teraznieyszym tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstym, miesiąca Maia dwudziestego szóstego dnia, przez miasteczko Sławatycze przechodzących, gwałtownie zabrali y nieznośnie delatorów, a praecipue żałuiającego Iwanka Dutka, biiąc y męcząc o szkodzie iakoby stały sobie dopytując się, na żydów Sławatyckich, że są spółnikami kradzieży, mówić kazali y dotąd delatorów, bez żadney noty będących, od nikogo, żeby się

mieli bawić kradzieżą nigdy nie notowanych, w prywatnym więzieniu głodem y chłodem morząc, niewinnie trzymając. Chcąc tedy delatores swoją okazać niewinność, do sądowej namiesnietwa samego Boga reprezentującej iurydykcyi uciekając się, pozywając ante omnia do obwarowania securitatem zdrowia y życia, ażeby praecipue obżałowany Sosnowski tyrańskim postępującym sposobem z delatorami tych zbić y męczyć poprzestał, do uznania inkwizycyi, do dania osiadłej poręki, żeby mieli na kim poszukiwać krzywdy swojej, delatores przez obżałowanego Sosnowskiego do pokarania poenami za morderstwo nad żałuiającymi delatorami popełnione y oto wszystko, co czasu prawa fusius deducetur, salva tey żałoby melioratione, lub inney wyniesienia y do tey łączenia.

Za trzecim aktorem i. x. Jana Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, z w. i. p. Karolem Żółkowskim—chorążym powiatu Wołkowyskiego, qua tenotorem państwa Sławatyckiego i. p. Janem Butkiewiczem—ekonomem tegoż państwa, a niewiernymi żydami Chackielem Sławatyckim, Szłomem z Lesznian, Ickiem z Jabłeczian, arendarzami, winowaycami, przewódcami, za pozwem od aktora po obżałowanych ichnościach przed sąd nasz wyniesionym, y za żałobą w nim wyrażoną, mieniać o to:

Iż obżałowany imść Butkiewicz przeciw wyrażonym krajowym prawom, protegować cyganów zabraniającym, za ofiarowane sobie z różnych zdobyczy w miesiąc po dwa czerwone złote od osoby y z innych wiadomych sobie powodów pozwoliwszy cyganom przez czas niemały w państwie Sławatyckim mieszkania causavit, iż ci mając sposobność przechowywania, nie tylko różne różnemi czasy w różnych mieyscach rzeczy kradali, ale

też y w cerkwi Kiiowieckiej na bezbożne licencyowawszy się świętokraństwo, roku terazniejszego tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego ze dnia czternastego na piętnasty Maia kielichi y patyny y inne cerkiewne mobilia, tudzież więcej siedmiu tysięcy w różnych gatunkach pieniędzy y niektóre czeskie galanterye, nocną porą wykradli; a obżalowani niewierni żydzi, kontynuując dawne z cyganami przewodnie, tak srebra cerkiewne, iako też pieniądze, na co żałujący delator ma wiele pewnych y iurydycznych dowodów, od złodzieiów cyganów wziwwszy, in usum suum obracają, przez co gorszemi nad samych złodzieiów stali się. Zaczyn ante omnia z w. chorążym Wołkowyskim o statuicyą żydom przewodcom z obżalowanym Butkiewiczem ad bonificationem damnorum causatorum, nihilominus do należytego za przechowywanie cyganów ukarania a z niewiernymi żydami do komportowania y powrócenia srebra cerkiewnego y pieniędzy, w cerkwi Kiiowieckiej pokradzionych, a przez obżalowanych żydów podług wielu dowodów y powszechney wiadomości przyiętych y przechowanych, ze wszystkimi do przyzwoitego pro demerito ukarania ad refusionem damnorum litisque expensorum y o to wszystko, co czasu prawa deducetur salva żałoby melioratione.

A za czwartym aktoratem w. i. p. Karola Żółkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego, qua pana y possessora, oraz i. pana Jana Butkiewicza, ekonoma państwa Sławatyckiego, a starozakonnych Icka Berkowicza, Eli Herszowicza, Chackiela Szapszewicza, Judki Wolfowicza—żydów Sławatyckich, z w. xędzem Janem Zielińskim—prezbiterem Kiiowieckim, oraz i. p. Alexandrem Sosnowskim y Iwanem Dudkiem, tudzież

Tomaszem Wołoszynem—cyganami za pozwem od aktorów po obżalowanych ichmość przed nasz sąd wyniesionym y za żałobą w nim wyrażoną, mieniać:

Iż obżalowany prezbiter Kiiowiecki, rozgłosiwszy, iakoby miał mieć stałą szkodę w cerkwi Kiiowieckiej przez pokradzenie pieniędzy y rzeczy cerkiewnych, a principaliter kielichów wyż rzeczonych cyganów zaskarzył y tych w swoją detencyą pobrawszy obżalowany Sosnowski różnemi niezwyuczaynemi sposobami męcząc, żeby na żydów Sławatyckich imposturę włożyli, namawiał ad hoc facto żałujących żydów u zwierzchney dyspozycyi Sławatyckiej przyaresztowawszy, wydania pretendował, gdzie żydzi blisko kwartału w areszcie będąc znaczną ponieśli szkodę, nie wcale iako poświadczają niezawodne świadectwa, niewinnemi będąc, y na tym ieszcze nie przestając delatorów do expensów dalszych prywodzą; zaczyn delatores chcąc swoją niewinność okazać pozywają ante omnia do uznania inkwizycyi iurydycznej, do statuicy Kazimierza, Jakuba, Stanisława, Tomasza y Mikołaiia cyganów, a osobliwie do statuicy y w. Alexandra Sosnowskiego, iako żadney nie mającego osiadłości, czyniącego się delatora, do approbaty aresztów, do pokarania penami z prawa ściągającymi się, do nadgrodenia szkód, strat, expens prawnych, y o to wszystko, co czasu prawa deducetur salva melioratione tey żałoby reservata.

Za takowemi żałobami z zakazów y pozwów autentycznych, w ten nasz dekret wpisanemi, partes inter se concertantes adinvicem przed nasz sąd instituerunt actionem. W której sprawie, my sąd grodzki woiewodztwa Brzeskiego, w roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstym, miesiąca Decembra na dniu dwu-

dziestym trzecim cyganom w aktoracie wyrażonym za patrona i. p. Mateusza Dernałowicza przydawszy, proceder iniunximus.

In procedendo na tym że dniu aktorac cyganów. ex folio decimo octavo regestrów ordynaryjnych terazniejszych roczków decembrowych do wpisu y aktoratu imé xiedza Jana Zielińskiego, prezbitera Kiiowieckiego, na karcie piątey w regestrach taktowych, takóž roczków terazniejszych decembrowych, z którego praesens coincidit negotium, przyłączywszy, demum proceder decrevimus.

In procedendo po kontrowersyach ab utrinque wnoszonych aktorac, z regestrów ordynaryjnych terazniejszych decembrowych i. x. Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, s karty iedynastey iako identitatem w tey negocyi w tey sprawie mającey do wpisu wyž wyrażonego przyłączywszy, iterum proceder demandavimus.

In procedendo po kontrawersyach ab utrinque et iterumque wnoszonych aktorac w. i. pana Żółkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego i i. p. Butkiewicza, oraz żydów Sławatyckich, oskarżonych z regestrów ordynaryjnych roczków terazniejszych decembrowych do wpisu tegož, z którego sprawa wołana, itidem przyłączywszy, proceder nakazaliśmy.

In procedendo, my sędziowie grodcy, województwa Brzeskiego, necessariam inquisitionem mutuo partium sumptu sub poenis irremissilibus contraventionis in spatio przysłych sądów naszych expediendam decydowaliśmy. Do której inkwizycyi wolne wyniesienie nowych żałob utrinque parti z podaniem interrogatorium reservavimus, oraz statuitionem przez w. i. p. Żółkowskiego, chorążego Wołkow., żydów w areście wyrażonych,

et e contra przez i. x. prezbitera Kiiowieckiego cum statuitione i. p. Alexandra Sosnowskiego y Iwana Dudka, oraz Tomasza Wołoszyna—cyganów tak do inkwizycyi, iakotež ad principale do sądu naszego ad invicem; którzy cyganie aby sub eadem custodia i. x. prezbitera Kiiowieckiego zostawali y żadnego pokrzywdzenia nie mieli praecustodimus. Na expedyowanie której inkwizycyi w. i. panów Ludwika, Stanisława a Suzina—podstarość y porucznika Petyhorskiego woyska w. x. L., Bogusława Wereszczakę,—sędziego, urzędników sądowych grodzkich Brzeskich, de consensu stron e medio nostri designavimus: pretendowany examen stawionych ad praesens cyganów ad principale suspendowaliśmy; którzy to w. w. i. pp. urzędnicy, ażeby takową inkwizycyą methodo w konstytucyi tysiąc siedmset dwudziestego szóstego circumscripta expedyowali, rotulum praemissa inquisitionis sigillis benemunitum do kancelaryi naszej grodzkiej Brzeskiej transportowali, indigitavimus et cum caeteris iterum proceder iniunximus.

In procedendo za przywołaniem z nakazu naszego przez ienerała stron do prawa od aktorów idque imé xiedza Jana Zielińskiego, prezbitera Kiiowieckiego, patron i. p. Józef Bienicki, a od w. i. p. Karola Żółkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego, possessora, i. p. Jana Butkiewicza—ekonoma Sławatyckiego y starozakonnych Ieka Berkowicza, Eliasza Herszowicza, Hackiela Szabszaiewicza, Judki Wolfowicza, żydów Sławatyckich samych aktorów, patron i. p. Ignacy Szczepanowski oczewisto do rozprawy prawney stawali. A pozwani Jakub y Józef cyganie za potrzykrotnym z nakazu naszego ienerskim przywoływaniem, iako sami do prawa nie stawali,

tak y żadney wiadomości o niestaniu swoim nam sądowi y stronie swey powodowey nie uczynili. Przeto przypadłogo tey sprawie terminu ex parte i. x. Zielińskiego, — prezbitera Kiiowieckiego, Jakubowi, Józefowi, Iwankowi oczewisto w ręce w mieście i. k. mści Brześciu podanym przez ienerała i. k. mści woiewodztwa Brzeskiego, Piotra Kaczorgowskiego, et coram actis ziem woiewodstwa Brzeskiego zeznanym, a od w. i. p. Karola Żółkowskiego — chorążego powiatu Wołkowyskiego — i. p. Jana Butkiewicza, ekonoma Sławatyckiego y żydów Sławatyckich, wyż wyrażonych, samych aktorów pozwem autentycznym przez Jana Wolickiego ienerała i. k. mści — w. Brzeskiego, w mieście i. k. mości Brześciu oczewisto w ręce tymże cyganom podanym, y iako durantibus iudiciis przed w. i. p. pisarzem grodzkim w. Brzeskiego zeznanym rite ac legitime dowiodłszy; in ulteriori iuris processu na dowód pryncypalney aktorów swoich pretensyi produkowali y czytali przed nami sądem manifesta coram actis competentibus zanesione, oraz dalsze ad id negotium ściągające się dokumenta, dowody tak ex parte i. m. xiędza Zielińskiego — prezbitera Kiiowieckiego, iakoteż w. i. p. Żółkowskiego — chorążego Wołkowysk. i. p. Jana Butkiewicza — ekonoma Sławatyckiego y żydów Sławatyckich exhibendo wzdania pozwanych cyganów do prawa nie stawiających, iako onemu nieposłusznych, w roku zawitym na upad w rzeczy: a za tym wyż produkowanych manifestów pro parte kondemnuiących cyganów służących dokumentów, dowodów approbowania y przy mocy nienaruszney inviolabiliter zachowania, e contra wszelkich y wszystkich cyganów dokumentów in praeiudicium aktorów quocunque titulo per adinventam media sfomentowanych skryp-

tów nullitate skasowania im. xiędzu Zielińskiemu — prezbiterowi Kiiowieckiemu za pretensye w żałobie wyrażone ośmiu tysięcy złotych polskich, za szkody, straty z okazji cyganów do prawa nie stawiających pięciuset złotych pol. distinctim w. Żółkowskemu — chorążemu Wołkowysk. i. p. Butkiewiczowi — ekonomowi y żydom Sławatyckim za expens prawny tysiąca złotych polskich na wszelkim majątku, ubique locorum będącym, etiam y na samych osobach żałuiącym aktorom przysądzenia, tudzież obżałowanych cyganów, tak z aktoratu i. xięcia prezbitera Kiiowieckiego, iako też z aktoratu im. p. Żółkowskiego — chorążego Wołkowyskiego y żydów Sławatyckich na infamią y garła żałuiącym wskazania, ad publicandum tey infamii ienerała sądowego przydania proklamować y publicować nakazania y za takowym dekretem łapać, ścigać Jakuba y Józefa cyganów, przelicznych złodzieiów, ubique locorum przez urząd y strony kondemnuiące pozwolenia; a dla uczynienia za wskaz summy wyż wyrażoney skuteczney a nieodwłócnéy exekucyi, wolności przez nasz sąd zachowania, lub do innych należytych urzędów odesłania u nas sądu prosili y domawiali się.

A tak my, sędziowie grodzcy woiewodztwa Brzeskiego, w tey sprawie i. x. Jana Zielińskiego — prezbitera Kiiowieckiego, iako też w. i. p. Żółkowskiego — chorążego Wołkowyskiego, i. p. Jana Butkiewicza — ekonoma, y żydów Sławatyckich, bacząc to: iż pozwani Jakub y Józef cyganie, będąc ratione superius praemissorum przed nasz sąd adcytowanemi za po trzykrotnym z nakazu naszego ieneralskim przywoływaniem, iako sami do prawa nie stawali, tak y żadney wiadomości o niestaniu swoim nam sądowi y stronom konwinkuiącym nie uczynili, prze-

to tychże cyganów, prawu nieposłusznych, w roky zawitym na upad w rzeczy wzdaemy. A zatym według prawa żałoby y domawiania się ichmć panów patronów wyż produkowane manifesta, pro parte kondemnuiących cyganów służące dokumenta, dowody approbuiemy y przy mocy nienaruszney inuolabiliter zachowuiemy; contra wszelkie y wszystkie cyganów dokumenta in praeiudicium aktorów, quocunque titulo per adinuenta media sfomentowane skrypta nullitate kassuiemy; i. x. Zielińskiemu—prezbiterowi Kiiowieckiemu za pretensye w żalobie wyrażone ośm tysięcy złotych polskich za szkody, straty, z okazji cyganów do prawa nie stawaiących, pięćset złotych pol. distinctim w. i. p. Żółkowskemu—chorążemu Wółkowyskiemu i. p. Butkiewiczowi—ekonomowi y żydom Sławatyckim za expens prawny tysiąc złotych pol. na wszelkim majątku, ubique locorum będącym, etiam y na samych osobach żałuiącym aktorom przysądzamy; tudzież obżałowanych cyganów tak z aktoratu imć xiędza prezbitera Kiiowieckiego, iako też z aktoratu wielmożnego Żółkowskiego—chorążego Wółkowyskiego y żydów Sławatyckich na infamią y gar-

ło żałuiącym wskazuiemy; ad publicandum tey infamii ienerała sądowego przydaiemy, proklamować y publikować nakazuiemy, y za takowym dekretem łapać, ścigać Jakuba y Józefa cyganów, przelicznych złodzieiów, ubique locorum przez urząd y strony kondemnuiące, pozwalamy; a dla uczynienia za wskaz summy wyż wyrażoney skuteczney a nieodwłoczney exekucyi, wolność przez nasz sąd zachowawszy, do innych należytych urzędów odsyłamy. A gdy termin prawny ad proclandum tych kondemnat przypadł, tedy ienerał sądy nasze assystuiący Jan Wolicki, dość czyniąc prawu pospolitemu y dekretowi naszemu, tak z aktoratu imć xiędza Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, iakoteż z aktoratu w. i. p. Żółkowskiego—chorążego Wółkowyskiego, i. p. Jana Butkiewicza—ekonomu y żydów Sławatyckich, pozwanych Jakuba y Józefa—cyganów za infamisów w izbie sądowej et in foro publico obwołał, proklamował y publikował y relacyą publicacyi swey, a loco publicationis rediens iudicialiter zeznał. Która sprawa, iak się agitowała, tak iest do xiąg grodzkich wojewodztwa Brzeskiego przyięta y zapisana.

1780 г.

Изъ книги за 1779—1780 годы, стр. 1671.

464. Жалоба Брестскихъ жидовъ на Богуславскаго и Мрочковскаго о нападеніи ихъ на корчму и произведенномъ грабежѣ.

Жиды Брестскаго кагала внесли въ градскій судъ жалобу на шляхтичей Богуславскаго и Мрочковскаго въ томъ, что они сдѣлали наездъ на корчемную арендарку Эстерку, имущество ея (на 3,000) разграбили, а дочь взяли въ плѣнъ, будто для обращенія ея въ христіанство; Эстерка послѣ этого съ малолѣтними дѣтьми переехала въ другое мѣсто. Но такъ какъ при покинутой корчмѣ у нея было засѣянное поле, то она однажды пришла вмѣстѣ съ шумеромъ (проводникъ при замужной женщинѣ), чтобы про-

вѣдать о немъ. Въ это время узнала о прибытіи своей матери и дочь и поспѣшила бѣжать къ ней; но Богуславскій всѣхъ ихъ забралъ къ себѣ въ имѣніе и подвергалъ всякимъ истязаніямъ. Чтобы скрыть свое преступленіе, онъ подалъ на нихъ жалобу сначала въ Яновскую консисторію, а потомъ въ градскій судъ. Когда жиды узнали объ этомъ, то поспѣшили освободить заключенныхъ, взявши ихъ на поруки. Шляхтичи потребовали съ нихъ за это 50 червонныхъ злотыхъ.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiątego, miesiąca Septembra piątego dnia.

Na roczkach Septembrowych grodzkich województwa Brzeskiego porządkiem prawa pospolitego przypadłych et in loco solito w mieście i. k. mości Brześciu agitujących się, przed nami Jackiem Lancorońskim Paszkowskim—vicestarostą y koniuszym, Stanisławem na Bielsku Bielskim—sędzią, Ignacym Laskowskim—sędzią y czesznikiem, Janem Włodkiem—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi województwa Brzeskiego, comparentes personaliter Jankiel Danowicz y Mow-sza Leyzerowicz—obywatele Brzescy z instancyi instygatora z delacji zwierzchności ekonomiczney Brzeskiej y z delacji swoiey quam solennissime na w. i. p. Jozefata Bogusławskiego—chorążego i. k. mości, cuiusvis nominis Mroczkowskiego—szwagra tegoż imci, manifestowali się oto:

Iż ciż ichmé niegodziwych wszelką słu-sznością y prawami zakazanych poszu-kiwając zysków, nie dość że w roku te-raźniejszy na karczmę ekonomiczną Lit-

winowską in Junio napadłszy y tylne drzwi do komory wyłamawszy, zwyczajem haydamactwa wparszy się, skrzynie wszystkie arendarce tameczney Esterce Morduchowiczowey i. p. Bogusławski podobiał, zastawy różne w skrzyniach będące, za napite trunki przez chłopów imé y dalszych złożone, gwałtownie zabrał y z różnemi chłopami te zastawy pofrymarczył. O stały który rabunek taż Ester Morduchowiczowa arendarka Litwinkowska do zwierzchności ekonomiczney dla raportu y zażalenia się do Rzeczycy, gdy wyiechała, wraz obżałowany w. i. p. Bogusławski, na tę karczmę Litwinkowską powtórnie napadłszy, Jentę Ickównę córkę arendarki, pretextem wychrzczenia oney zabierając dosiebie, ruchomość także wszelką, która się tylko znajdowała w domu do trzech tysięcy wartuiącą na osobliwym registrze specyfikowaną, tenże i. p. Bogusławski zabrał y na swój pożytek obraca. Porabunku dwukrotnym karczmy Litwinkowskiej, iuż tylko własnego zdrowia y życia żałująca Ester Morduchowi-

czowa do wsi Liszczyków ex opposito Litwinek takż ekonomiczney z dziećmi tylko małemi gdy się wyprowadziła, a iednego tylko w Litwinkach zasiewu swego, kontraktem od ekonomii mianego, nagładała y ku zebraniu onego o robotników we wsi Litwinkowskiej staraiać się, z Morduchem Szmuyłowiczem, maiać go sobie za szumera, po teyże wsi Litwinkowskiej przechadzała się; natych miast Jenta Ickowna, nayrzawszy matkę swoją Esterę Morduchowiczową, za naiemnikami chodzącą do oney, lubo od siebie oddalała, obawiaiać się napaści dalszey z niektórą partykularną ruchomością gwałtownie przywiązała się; z którą to Jentą swoją córką do siebie przywiązaną do wsi Pruska ekonomiczney, gdy zobaczyła, natychmiast i. p. Bogusławski, subordynowawszy nieiakowychści ludzi z półku w. i. p. Woyny — półkownika i. k. mości złapać kazawszy teyże wysz rzeczoney Jecie pofolgowawszy, a Esterkę Morduchowiczową y przy oney szumera Morducha Szmuyłowicza w detencią wziąwszy, pierwiew tamże w Prusku, potym przyprowadzwszy do folwarku swego—Litwinki zwane-go, nad onemi znęcał się, bił, kaleczył, różgami ćwiczył, w kaydany okuwszy

głodem morzył y gdy iedzenie od żydów dostarczono, psom oddawał. A ztąd chcąc ukryć swe przestępstwo w tychże kaydanach, do konsystorza Janowskiego woził, gdzie rezydent y nieakceptacją fori znalazłszy, teraz dosądów grodzkich województwa Brzeskiego czasu agituiących się onych do Brześcia przystawił y w tychże samych kaydanach w karczmie dyzunickiej w Brześciu za Muchawcem ulokował, głodem y ciemnym więzieniem martwi. Y gdy żydzi tuteysi Brzescy ku rozprawie po kilkakroć brać na porękę przy zgromadzeniu godnych osób oświadczałi się y dokumenta assekuracyne dawali, natychmiast postponendo one opłaty dla siebie Kozubaleowej czerwonych złot. piędziesiąt imć pan Bogusławski y imć pan Mroczkowski żądali. O co wszystko ciż wyż wyrażeni comparentes, salva tey żałoby melioratione, iak nayuroczyścicy na ichmć panów Jozefata Bogusławskiego — chorążego i. k. mości y Mroczkowskiego, szwagra tegoż imć manifesto-wali się, y takowy manifest dali ku wpisaniu do xiąg grodzkich województwa Brzeskiego, który iest przyięty y w też xięgi wpisany.

**ПРИБАВЛЕНІЕ КЪ АКТАМЪ
БРЕСТСКАГО ГРОДСКАГО СУДА.**

А,

**АКТЫ ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРИИ И БЫТУ ЕВРЕЕВЪ ВРЕСТСКАГО
ВОЕВОДСТВА.**

1388 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 1033. (*)

465. Привилегія великаго князя Александра Витовта жидамъ в. кн. Литовскаго.

Року тысяча петъсотъ осьмьдесятого, мѣсеца Декабря двадцать второго дня, тая копія на врадѣ оповѣдана. Привилей господарскій, даный жидомъ, права и вольности имъ выписаны суть. Во имя Божье станься. Ижъ-бы блудныхъ речей запаменталыхъ, которыеся дѣють, подъ часомъ и иногобы ростырку мудрый нашолъ, абы подтверженье листовъ было-бы приведено светковъ достойныхъ свѣдѣнствомъ, было-бы умоцнено ку вѣчности, для тое речи, намети — мы Жикгимонтъ, Божью милостью король польскій, великій князь Литовскій, княжа Прусское, Жомойтское и иныхъ панъ и дѣдичъ, знаменуемъ тыми листы, которые всемъ слушнымъ нинѣшнимъ и на потомъ будучимъ тыхъ листовъ знаменито маючи. Били намъ чоломъ жидове наши зъ Берестья, зъ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иныхъ мѣсть нашихъ Великого Княз-

ства Литовского, и покладали передъ намъ привилей наяснѣйшого княжати и пана Александра, то есть, Витовта, князя Литовского и дѣдича, въ которомъ права и вольности ихъ выписаны были, и били намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили нашимъ листомъ, который привилей тыми словы естъ выложонъ:

Во имя Божье станься. Мы Александеръ Витовтъ, зъ Божей ласки великій князь Литовскій и дѣдичъ Городенскій, Берестейскій, Дорогичинскій, Слуцкій, Володимерскій и иныхъ. Знаменито чинимъ тымъ нашимъ листомъ нинѣшнымъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдать, альбо чту-

(*) Актъ этотъ напечатанъ въ 1 томѣ Ак., относящ. къ исторіи Западной Россіи, С.-Петербургской Археографической комиссіи; но такъ какъ въ настоящемъ актѣ встрѣчаются нѣкоторыя особенности, то онъ и помѣщается, какъ вариантъ перваго.

чи его слышети, умыслили есмо съ паны радами нашими, и дали права и вольности всимъ жидамъ вышеченнымъ, мѣшкающимъ въ томъ панствѣ нашемъ, которые суть ниже въ томъ листѣ нашемъ выписаны. Наперво уставуемъ, ижъ бы за пенези рухающей, альбо у въ иной речи, которая се тычетъ по-слуги жидовское на противко жидови не маеть хрестіанинъ свѣдчить, съ жидомъ хрестіанинъ маеть быти доущонъ, а въ речи альбо учинку фальшивомъ, тогда маеть быти сведчено двѣма жиды и двѣма хрестіаны и безъ вшелякого откладанья. Тежъ уставуемо: естлибы хрестіанинъ нагабалъ жидомовячи, ижъ бы ему свою заставу заставилъ, а жидъ бы ему того запрелъ; тогда естлибы хрестіанинъ ему не хотѣлъ вѣрити, жидъ присегу учинить на важность заставы, которая ему была заставлена—правъ съ того будетъ; а чого бы присегою довелъ хрестіанинъ, не маеть ся съ того выимовать ему платити. Тежъ естли бы жидъ хрестіанину, не давши светковъ, рекъ: жемъ тобѣ позычилъ заставу свою, а светковъ бы на то не мѣлъ, а онъ бы хрестіанинъ до того не зналъ; тую речъ маеть платити, а бося присегою очистити. Тежъ може жидъ узяти у закладѣ всякіе речи, которые бы ему заставлены, которымъ кольвекъ именованъ мѣли званы быти, жадныхъ речей съ тыхъ невымовляючи, окромъ хустъ кривавыхъ и мокрыхъ и хустъ посвященныхъ костельныхъ, которыхъ жаднымъ обычаемъ кождый жидъ не маеть брати. Тежъ естли бы хрестіанинъ нагабалъ жида о заставу, которая бы ему была чрезъ злодѣйство, альбо чрезъ кгвалтъ взета; на тую истинную заставу жидъ маеть присягнути, яко не вѣдалъ, коли ему то вкрадено, альбо

кгвалтомъ взято, своею слушною присягою очищатися маеть, якъ ему тая заставка въ якоицѣи заставлена есть, а такъ жидъ очистившия присегою своею, тогда хрестіанинъ маеть половину лифы платити, которая была ему до того часу примножила. Тежъ естли-бы жидъ черезъ упадъ, пожоги альбо злодѣйства, або чрезъ кгвалтъ речи свое заставные погубилъ, а хрестіанинъ, который заставилъ ему, а въ томъ бы его нагабалъ; жидъ своею власною присегою будетъ очищонъ. Тежъ естли-бы жидове межи собою незгodu або сваръ почали, судья мѣста нашего пересуду не маеть братъ, а мы только, альбо нашъ староста ихъ судити, а на нихъ бы которая вина альбо проступка пришла, то судъ маеть быти на насъ захованъ. Естли бы хрестіанинъ жиду нѣкоторую рану задалъ, яко винный таковой маеть вину заплатити чимъ маеть, намъ чоломъ бити, а ранному маеть досыть учинити подлугъ ранъ его, яко шляхтичу. А естли бы хрестіанинъ жида забилъ, маеть быти каранъ яко винный, а вси речи его рухомые, альбо нерухомые мають быти подъ нашу моцъ взяты. Естлибы хрестіанинъ жида убилъ, якобы крови не разлилъ, маеть на немъ вина быти водлугъ обычаю, а ображоному маеть досыть учинити яко шляхтичу. А естли-бы пенезей не мѣлъ, тогда за проступъ, яко право кажетъ, маеть быти каранъ. Тежъ естлибы жидъ чрезъ панство наше ѣхалъ, жадныхъ ему нагабаній чинити не маеть, а естли которые речи крамные везъ, маеть мыто платити чрезъ вси мыта положонные ни большей ни меньшей, только повиненъ заплатити яко одинъ мѣщанинъ, гдѣ жидъ мѣшкаеть. Естли-бы жидове

водлугъ своего обычаю нѣкотораго жида умерлого изъ мѣста до мѣста, отъ повѣта до повѣта, альбо отъ одное земли до другое земли везли черезъ мыта нашия, ничого на нихъ мыта не маеть брано быти, а естли вранникъ нашъ отъ таковыхъ нѣшто взялъ, тогда маеть быти каранъ яко подозренный человекъ. А естли-бы хрестіанинъ копища его сказалъ, альбо квалтомъ нахотилъ, хочемъ, ижъ-бы водлугъ обычаю наше земли и правъ нашихъ былъ каранъ и вси имѣнья его на насъ мають спасти. А естли-бы хто зъ хрестіанинъ кинулъ на школу жидовскую, тотъ маеть платити старостѣ нашему два фунты перцу. Тежъ естли-бы который жидъ былъ судьи своему у пенежной винѣ, альбо у въиншой которой, которая здавна вложена, тотъ тую маеть заплатити. Если-бы жидъ черезъ приказанья судьи своего былъ позванъ до суда, а онъ жидъ за першимъ и за другимъ разомъ ку праву не сталъ; таковой за оба два позвы маеть вину платити, которая здавна есть установлена; а естлибы за третимъ позвомъ ку праву не сталъ, таковой маеть вину судьи своему платити, которая будетъ ниже описана. А естли-бы жидъ жида ранилъ, вины судьи своему водле обычаю земского маеть платити. Тежъ уставилисьмо, ижъ жаденъ жидъ не маеть присегати на десяторомъ Божиимъ приказанью, то есть книги Мойсеовой, только о великой речи, которая бы была о петъдесятъ гривенъ серебра литого, альбо будетъ тотъ жидъ позванъ передъ насъ, а о меньшей речи мають присегати предъ школою на школьнымъ двору. А естли-бы жидъ тамне забить былъ и въ свѣдѣцтво явне не мѣло быти прятелей его, тогда который бы его забилъ, естли-бы былъ

подозренный, таковой можетъ быти пойманъ и опытанъ, а мы жидомъ на противъ подозренному мистра выдати хочемъ. А естли-бы хрестіанинъ нѣкоторой жидовцѣ квалтъ учинилъ, або ее квалтилъ; такового хочемъ, абы каранъ подлугъ права земли наше. Тежъ судья жидовскій жадное речи усчалое межъ жида у права не маеть ихъ вызывати, олижъ бы черезъ жалобу были вызываны ку праву. Тежъ естли-бы жида у школъ, або гдѣ кольвекъ выбрали собѣ мѣсто, тамъ имъ маеть сужоно быти; тежъ естли-бы отъ жида хрестіанинъ заставу свою вызволилъ, такъ якобы ему лифы не платилъ, а тыхъ то лифъ естли-бы черезъ мѣсяць не далъ и онимъ примножаютъ другимъ лифѣ. Тежъ жадныхъ въ дому жидовскомъ гостей мѣти не допускаемъ. Тежъ естли-бы на именье або на листъ великихъ пановъ земли наше пенежи позычилъ, а того бы черезъ листъ и печати его довело; ино мы жидови вмѣсто иншихъ закладовъ имѣнья допускаемъ быти заставны въ закладѣ держати, а то имѣнье свое ему отъ кривды боронити. А который бы хрестіанинъ, або хрестіанка детя ихъ взяли або украли жидовское; яко злодѣи мають быти караны. Тежъ естли-бы жидъ взялъ отъ хрестіанина заставу, а черезъ рокъ держалъ бы у себе, а естли-бы заставы тое цѣна позичонныхъ пенежей переносила; тогда жидъ тотъ закладъ маеть указати судьи своему и старостѣ нашему, а вказавши тую заставу, естли-бы добре не былъ, а больше сумы пенежей не стоялъ, тогда можетъ его вольно продати якъ свое власное. А то еже тотъ же закладъ естли первой, нижли годъ вышолъ, судьи своему указывалъ тую заставу, а если у жида годъ и день

лежалъ, жадному на тое передъ правомъ отказывати не повиненъ. Тежъ жаденъ хрестіанинъ жида ку сплаченую закладу своего въ жидовскій день светы притегати. Который бы кольвекъ хрестіанинъ силою отнялъ отъ жида заставу свою, або кгвалтъ въ его дому учинилъ; яко кгвалтовникъ виною наше коморы маеть быти каранъ противъ жидовъ, одно у школъ, або гдѣ вси жидове бывають сужоны, маеть быти усчинено, кромѣ насъ альбо нашего старосты, которыхъ мы можемъ передъ себе позвати. Тежъ подлугъ уставы светого отца нашего папежа моцне приказуемъ, ижъ бы далей мѣшкаючи жидове у панствѣ нашомъ не были виновани, для тое хрестіанское крови не поживали у своихъ потребахъ, кгдажъ подлугъ десятиера Божья приказанья старого закону отъ крови хрестіанской могутъ ся воздержати. А естли—бы который жидъ о забитіе нѣкоторое дитяти хрестіанское былъ обвиненъ черезъ хрестіанина, ино таковой жидъ трема хрестіяны, а трема жиды ма быть звытежонъ. А кгдажъ будетъ звытежонъ, только засъ виною ма быти каранъ за злые учинки его, которая будетъ ниже описана. А естли бы якого жида въ его невинности свѣдкове очистили, такового виною, што мѣлъ жидъ терпѣти, хрестіанинъ ма справне терпѣти. Тежъ уставуемъ, ижъ бы жидове кони, которые кольвекъ посполите въ день явне на заставу мають брати. А если бы которые кони у кого покрадены и проданы, альбо промѣнены черезъ хрестіанина нѣкоторого, а тотъ бы конь налезенъ у жида; тогда жидъ присегою своею себе очистити, мовечи, ижемъ я того коня вдень взялъ, а мне его за пенези заставлено, тотъ

жидъ отъ таковой речи ма быть вызволень. Приказуемъ, ижъ бы поставленные минцеры у князствѣ нашомъ жидовъ зъ фалшивыми пенезми и зъ иными речми безъ нашего посла або старосты нашего, або безъ почестныхъ мѣщанъ нашихъ обычаемъ жаднымъ имати не смѣли бы. Тежъ уставуемъ, ижъ естли бы жидъ нѣкоторый принужонъ былъ великою непригодою, а часу ноцного кликалъ бы кгвалту, а естли бы хрестіяне не хотѣли дати помочи, они сами бы на кликъ не пришли; кождый сусѣдъ повиненъ платити тридцать шелеговъ. Тежъ уставуемъ, ижъ бы вси речи жидова добровольне продавали и куповали и хлѣбъ такъ яко хрестіяне, а люди имъ тое заказуючи намъ будутъ повинни за то вины платити; а жиды тые вси речи, которые суть выписаны, мѣли вѣчную твердость и моць, то выписанье съподписаньемъ свѣтковъ далисмы имъ, и печати нашею моцностью подвержаемъ. Дѣялося и дано у Луцку въ октаву светого Яна Крестителя, Нароженья его, року послѣ Божого Нароженья тысечного трехъ сотного осмъ десятиа осьмого году при тыхъ свѣткахъ: при кнези Федорѣ, на тотъ часъ старостою Луцкимъ, и передъ Римонтомъ, а передъ Жигимонтомъ рицерми двѣма, а передъ боярми Литовскими, передъ Мингайломъ зъ Ошмены и передъ иными многими, которымъ годно вѣрити, которые при томъ на тотъ часъ были. Потверженье Господара его милости. Мы тежъ на чоломъбитіе подданныхъ нашихъ жидовъ въ мѣстѣхъ нашихъ великого князтва Литовского при тыхъ всихъ члонкахъ составили есьмо и потвердили то имъ симъ нашимъ листомъ на вѣчности для лѣпшого свѣдомья и печать. Наша къ тому

листу нашему есть завѣщона. Сталось Бѣльскимъ, и передъ Яномъ Николаевичомъ—маршалкомъ дворнымъ, державцою Слонимскимъ и передъ иными паны черезъ Петра Опаленского—Познанского кгубернатора, которому тые речи были полецаны, есть до книгъ уписана тая копия слово въ слово. У того екстракту при печати притисненой подпись рукъ тыми словами: въ небытности пана Себестіана Корижни, писара кгродского Виленскаго, Станиславъ Бартломеевичъ Радъвинъ Ивановичъ. Который же тотъ екстрактъ ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1568 г.

Изъ книги за 1577—1580 годы, стр. 2054.

466. Листъ Сигизмунда Августа, подтверждающая привилегіи его предковъ Брестскимъ жидамъ на четвертую часть городскихъ доходовъ.

Король Сигизмундъ Августъ спмъ универсаломъ предписываетъ Брестскому войту и жителямъ—христіанамъ не дѣлать никакихъ притѣсненій и обидъ въ торговлѣ и ремеслахъ Брестскимъ жидамъ, такъ какъ они имѣютъ у себя привилегію в. кн. Литовскаго—Александра, подтвержденную Сигизмундомъ старымъ, на право пользования торговлею и ремеслами въ четвертой долѣ и исправно уплачиваютъ лежащія на нихъ подати, даже чинятъ мосты.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Октября 17 дня.

Пришедши на врадъ господарскій староства Берестейского, передъ мене Мальхера Райского—подстаростего Берестейского жидове мѣста Берестейского старшіе — Тобіашъ Богдановичъ и Фишиль Кгудичъ, сами отъ себе и именемъ жидовъ збору своего Берестейского, показали листъ славное намети короля его милости Сигизмонта Августа, подъ печатью и съ подписомъ руки его милости господарское и съ подписомъ руки пана Базиліуса Древинского, писара его королевское милости, писанный до бурмистровъ, радецъ и всихъ мѣщанъ Берестейскихъ на добровольное уживанье пожитковъ мѣстскихъ четвертое части, также и ремесла имъ данный, и просили, абы до книгъ кгродскихъ староства Берестейского уписанъ былъ, которого я

огледавши, видечи просьбу ихъ быти слушною, велѣлъ его до книгъ кгродскихъ староства Берестейского уписать, и такъ ся слово отъ слова въ собѣ маеть:

Жикгимонтъ Августъ, Божою милостью король Польскій и пр. Войту, бурмистромъ, радцамъ и всемъ мѣщаномъ нашимъ мѣста Берестейского. Покладали передъ нами жидове наши Берестейскіе листъ короля его милости Жикгимонта славное памяти пана отца нашего, на паркгаминѣ писаный, которымъ его королевская милость, заховываючи ихъ водлугъ привилію короля его милости Александра, брата своего, рачилъ имъ дозволити, посполъ съ вами въ томъ мѣстѣ нашомъ Берестейскомъ, мѣры, воскобойни, постригални, вина горѣлого и иныхъ пожитковъ мѣстскихъ четвертое части уживати и ремесломъ ся обыходити. И тымъ листомъ своимъ его королевская милость, войту, бурмистромъ, радцамъ, всемъ мѣщаномъ своимъ Берестейскимъ, продкомъ вашимъ, рачилъ розказати, абы имъ зъ собою четвертое части тыхъ пожитковъ мѣстскихъ уживати и ремесломъ ся обыходити не забороняли и въ томъ имъ кривды не дѣлали. То пакъ они жалуючи, повѣдили передъ нами, ижъ дей вы, не дбаючи о тые листы короля его милости Александра и тежъ отца нашего короля его милости Жикгимонта славное памяти, имъ даные

предъся тыхъ пожитковъ мѣстскихъ имъ зъ собою уживати забороняете, кгдажъ они всякіе податки наши за листы нашими, отъ насъ на васъ и тежъ на нихъ положоные, до скарбу нашего платятъ и отдають и мосты зо всеми мостятъ. И били намъ чоломъ, абыхмо ласку нашу господарскую учинили, а о томъ до васъ листъ нашъ писати и водлугъ тыхъ листовъ и привиліевъ продковъ нашихъ ихъ милости, имъ даныхъ, ихъ заховати велѣли. А кгдажъ они всякіе податки, отъ насъ на васъ и на нихъ, тежъ за листы нашими положоные, до скарбу нашего платятъ и мосты зъ вами мостятъ, мы заховываючи ихъ при тѣхъ листѣхъ продковъ нашихъ ихъ милости имъ даныхъ, приказуемъ вамъ, абы есте всякихъ пожитковъ мѣстскихъ и теперъ зъ ласки наше господарское, мыта мостового, вамъ зъ нами отъ насъ на работу мостовъ приданого, четвертое части посполъ зъ собою уживати и ремесломъ ся обыходити не забороняли и въ томъ имъ надъ листы наши и вольности имъ даные некоторое кривды не чинили конечно, обы то инакъ не было. Писанъ у Варшавѣ, лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Октября двадцать семого дня.

Въ того листу подпись руки его королевское милости, а подпись руки писара его королевское милости тыми словами: **Базиліусъ Древинскій**—писарь.

1577 г.

Изъ книги за 1577—1632 годъ стр. 2047.

467. Привилегія короля Стефана Баторія, увольняющая Брестскихъ жидовъ отъ податей на четыре года.

Король Стефанъ Баторій, прннимая во вниманіе какъ просьбу Брестскихъ жидовъ о дарованіи имъ льготъ по случаю бывшихъ у нихъ пожаровъ, такъ и засвидѣтельствованіе объ этомъ ихъ несчастіи придворныхъ чиновъ, освобождаетъ ихъ отъ внесенія податныхъ подым-

ныхъ недопмогъ за прежніе годы и отъ взноса капщизны, пивныхъ, горѣлчанныхъ, медовыхъ и солодовенныхъ пѣназей на четыре года, о чемъ и увѣдомляетъ подскарбія земскаго Лаврина Войну, для надлежащаго исполненія.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Октебра 17 дня въ четвергъ.

Пришедши на врадъ кгородскій староства Берестейского, передъ мене Мальхера Райского—подстаростего Берестейского жидове мѣста Берестейского старшіе.—Тобіяшъ Богдановичъ а Фишель Кгудичъ, сами отъ себе и именемъ всихъ жидовъ сбору Берестейского показали листъ его королевское милости господара нашего милостивого подъ печатью и съ подписомъ руки его милости господарское и тежъ съ подписомъ руки его милости пана Лаврина Войны—подскарбего земскаго и писара его королевское милости на вызволенье ихъ отъ податковъ для погорѣнья, то есть, отъ чирвоныхъ злотыхъ, которые въ каждый рокъ отъ домовъ платити мѣли и отъ плаченья капщизны медовое, пивное и горѣлчаное и солодовенное, такъже и отъ головщизны въ року семьдесятъ шостомъ уфаленое на чотыри лѣта зуполные, и просили, абы тотъ листъ его королевское милости до книгъ кгородскихъ былъ уписанъ, которого я огледавши, видечи прозьбу ихъ въ томъ быти слышную, казалъ есми тотъ листъ до книгъ

кгородскихъ староства Берестейского уписать и такъ ся слово отъ слова въ собѣ маеть:

Стефанъ, Божою милостью король Польскій, и проч. Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ. Приходили до насъ подданные наши жидове мѣста Берестейского, на имя Салемонъ Мошесвичъ а Марко Новаховичъ, сами отъ себе и отъ всихъ жидовъ мѣста Берестейского, и повѣдили передъ нами, ижъ дей они въ рокохъ прошлыхъ тысеца пятьсотъ семьдесятъ первого и въ року семьдесятъ пятомъ, зъ допущенья Божого по двакротъ черезъ огонь въ погорѣнью домовъ и маетностей своихъ, въ шкоду великую попали и въ немалое убожество пришли, бьючи намъ чоломъ, абыхмо, маючи ласкавый взглядъ на тотъ упадкомъ ихъ, имъ въ податкахъ и капщизнахъ, которые отъ домовъ и отъ шинговъ платити суть повинни, фолькгу и ульженье якое удѣлати рассказали. Якожъ и нѣкоторые ихъ милость панове рады наши се здѣ при насъ господарѣ на соймѣ вальномъ въ Торуніи будучіе, то ижъ второе погорѣнье при бытности ихъ милости на зѣздѣ въ мѣстѣ Берестейскомъ ся стало, оповѣ-

дали фолькгу за ними въ причинѣ насъ господара ждали. А такъ мы господарь, видечи оную прозьбу ихъ быти слушную и причину ихъ милости пановъ радъ нашихъ, которую за оными жидами чинили, поважаючи, а хочечи въ ономъ упадку ихъ имъ подпоможенъ и поратованъ удѣлати и жебы тымъ снадней дома на пляцахъ погорѣлыхъ побудовати могли, зъ ласки наше господарское онымъ жидомъ чирвонные золотые, которые они за сколько лѣтъ прошлыхъ для того погорѣнья выплачивати не могли, отпустивши имъ плаченъя тыхъ чирвонныхъ золотыхъ, которые наперодъ въ каждый рокъ отъ домовъ своихъ платити суть повинни, къ тому отъ плаченъя капщизны медовое, пивное и горѣлчаное тымъ, которые таковыя питъя въ домѣхъ своихъ а горѣлку, такъ въ домѣхъ, яко и на рынку шинговати будутъ, и тежъ отъ солодовень, такъ же отъ плаченъя поголовщизны, которую на нихъ въ семь року семьдесятъ шостомъ зъ головы брати есть уфалено, вызволили есмы и симъ листомъ нашимъ вызволяемъ отъ дня и свята Шимона Юды въ року пришломъ семдесятъ семомъ будучого до такового другого дня и свята Шимона Юды, которое будетъ въ року пришломъ осьмдесятъ первомъ, на чотыри лѣта зуполные, по собѣ идучіе. Якожъ подскарбему земско-

му и писару нашему великого князтва Литовского, старостѣ Пинскому, державцы Олитскому и Квасовскому, пану Лаврину Войнѣ розказуемъ, ижъ бы твоя милость о томъ вѣдаючи отъ жидовъ Берестейскихъ, якъ тыхъ чирвонныхъ золотыхъ, которыхъ они для того погорѣнья за колько годъ прошлыхъ не выплатили, и тыхъ, которые они наперодъ въ каждый годъ платити суть повинни, тежъ капщизнъ медовыхъ, пивныхъ и горѣлчаныхъ, пѣнезей солодовныхъ, также поголовщизны на нихъ, въ семь року семьдесятъ шостомъ уфалено, до часу и року вышеописаного правити и некоторые трудности о то имъ задавати не велѣлъ; также, естлибы который податокъ земскій будь поголовщизна, або серебщизна потомъ постановленъ, або уфаленъ былъ, твоя бы милость и въ таковыхъ податкахъ водлугъ уваженъя податковъ фолькгу имъ чинилъ, до часу и року въ семь листѣ нашомъ вышеописаного. Писанъ у Торуни, лѣта Божого Нароженъя тысеча пятьсотъ семьдесятъ шостого, мѣсеца Декабря шостого дня.

У того листу печать и подписъ руки его королевское милости: Stephanus rex; и подписъ руки его милости пана подскарбего тыми словы: Лавринъ Война—подскарбій земскій и писаръ.

1615 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 2609.

468. Привилегія короля Сигизмунда III-го, которою Брестскіе жидаы освобождаются отъ квартированія въ ихъ домахъ приѣзжей шляхты и другихъ христіанъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ тридцать второго, мѣсеца Апрѣля двадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ въ замку его королевское милости Берестейскомъ, передомною Еримъ Александромъ Станкевичомъ — подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно жидъ мѣста его королевское милости Берестейского Зелманъ Шмуловичъ — школьникъ, именемъ всихъ жидовъ мѣста Берестейского покладаль и ку активованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ листъ его королевское милости, пана нашего милостивого, писаный до вельможного его милости славное памяти небожчика пана Геронима Ходкевича — каштеляна Виленского — старосты Берестейского о речъ въ немъ ширей выражоную, о который жедалъ, абы принять и до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ былъ уписанъ. Я подстаростій, видечи быть речъ слышную, оный листъ его королевское милости принявши, до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписать велѣломъ, которого уписуючи письмомъ польскимъ слово до слова такъ се въ собѣ маеть:

Zigmont trzeci, z łaski Bożey król Polski etc. Wielmożnemu Heronimowi Chodkiewiczowi — casztalanowi Wileńskiemu, staroście naszemu Brzeskiemu, uprzejmie nam miłemu łaskę naszą królew-

ską, y na potem będącym starostom naszym Brzeskim. Wielmożni, uprzejmie nam mili! Suplikowali nam poddani nasi żydowie miasta naszego Brześcia, że urząd zamkowy stanom szlacheckim y ludziom przeieżdżym gospody rospisują y daia w domiech ich żydowskich nad prawo y wolności, od przodków naszych y od nas im nadanych, któremi domy ich od stania gości są wyzwolone. Przy którey wolności zachowuiąc, my ich weale, według przywileiów, im nadanych, chcemy mieć po was y rozkazuiemy, abyście w tey mierze według praw z wolności ich ku nim zachowali się y zachowywać się kazali, a gospod w domiech ich nikomu dawać albo zapisować nie dopuścili y dopuszcząć nie kazali, gdyż w tamtem mieście naszym gospod iest w domiech chrześciańskich z potrzeba, gdzie się stany szlacheckie y ludzie przeieżdże stanowić mogą, uczynicie to s powinności swey dla łaski naszej królewskiey. Przytym żądamy wam dobrego od Pana Boga zdrowia. Dat w Warszawie, dnia dziewiątego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset piętnastego, panowania królestw naszych Polskiego dwudziestego ósmego, a Szwedzkiego dwudziestego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости печать великая великого князьства Литовского а подпись рукъ тыми сло-

вы: Sigismundus rex; Stephan Pac—ri- ванью поданный, до книгъ кгородскихъ
sarz. Который же тотъ листъ его ко- Берестейскихъ уписанъ.
ролевское милости до актъ ку актико-

1629 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 335.

469. Листъ гетмана в. кн. Литовскаго Льва Сапѣги, данный жидамъ на свободное жительство въ мѣстечкѣ Березнѣ.

Левъ Сапѣга гетманъ в. кн. Литовскаго симъ листомъ разрѣшаетъ жидамъ селиться въ его имѣннн Березнѣ, строить дома и синагогу наравнѣ съ жидами, живущими въ его имѣнняхъ Рожанахъ и Косовѣ, и завѣщаетъ своимъ потомкамъ сохранить эти права жидамъ на вѣчныя времена.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осмьдесятого, мѣсяца Априля осмьнацатаго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Зигмунтомъ Казимеромъ Горновскимъ — подчашимъ Смоленскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ постановившимся очевисто жидъ Саломонъ Михалевичъ — школьникъ кагалу Берестейскаго, листъ годное памяти зошлого съ сего свѣта небожника ясневельможного его милости пана Леона Сапѣги — воеводы Виленскаго, гетмана великаго в. кн. Лит., на речъ въ немъ нижей выражоную, жидомъ Березенскимъ данный и служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Leo Sapieha — woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit., Brzeski, Mohilewski starosta. Oznaymię tym moim listem: iż ia chcąc, aby żydzi w majątności mey Berezie osiadali, domy sobie budowali y tam mieszkania swe mieli, pozwalam im zbudować szkołę nabożeń-

stwa ich w tym miasteczku moim Berezie, którą szkołę zbudowawszy mają spokojnie w niey nabożeństwa swe odprawować. Do tego daię tymże żydom w Berezie mieszkaiącym, tak tym, co teraz są, iako y co się potem zbierać y osiadać będą, wolność taką, iaką y drudzy żydzi w majątnościach moich, iako w Rożaney, w Kosowie ode mnie mają, y ci w Berezie mieszkaiący, takiey że wolności używać mają, budując się tam y ozdobnie domy wiezne wystawiając, w czym ich wedle tego listu mego zachować mam, y po mnie potomkowie moi będą powinni; co urzędnikowi memu Berezieskiemu teraznieyszemu y którzy po nim następować będą rozkazuję, aby żydzi Bereziescy wedle tego listu mego zachowani byli, na co daię im ten mój list z pieczęcią y z podpisem ręki mey. Pisán w Wilnie, dnia dziewiątego miesiąca Julia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego.

У того листу, при печати притисченной, подпись руки тыми словы: Leo Sa-

pieha — woiewoda Wileński; а по томъ подписѣ на томъ же листѣ стверженъе, змоцненъе и подпись рукъ тыми словами: Zachowuię żydów Bereżskich przy tym liście imci pana oysa y dobrodzieia mego—Kazimierz Leo Sapieha—marszałek nadworny w. x. Lit., Wołpieński sta-

rosta, y ia Kasper Kochalewicz — prior, cartum Bereznensis tegoż zachowania. Который же тотъ листъ, черезъ особу уверху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1634 г.

Изъ книги за 1667 — 1668 годы, стр. 1926.

470. Подтверждение королемъ Владиславомъ IV-мъ правъ, данныхъ Дивинскимъ жидамъ.

Владиславъ IV-й симъ листомъ подтверждаетъ своимъ Дивинскимъ жидамъ права, дарованныя его предшественниками всемъ вообще жидамъ в. кн. Литовскаго, въ силу которыхъ позволяется имъ имѣть свои дома, строить божицы и отбывать въ нихъ свои религиозные обряды, имѣть

свои кладбища и хоронить на нихъ тѣла своихъ умершихъ, а равно и заниматься разными промыслами и торговлей. Кроме этого онъ позволяетъ имъ въ дѣлахъ судебныхъ подавать апелляцію къ самому королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Августа двадцатого дня.

На радѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто Мишко Левковичъ — школьникъ жидъ Дивинскій, листъ консервацийный светое памяти короля его милости Владислава, жидомъ Дивинскимъ на речъ въ немъ ниже менованую даный, служащий, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный:

Władysław, z Bożej łaski król Polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu o tém wiedzieć należy. Suplikowali nam żydzi poddani nasi miasteczka Dywina, w ekonomiey Brzeskiej leżące-

go, abyśmy ich przy bożnicy y kopiszczu, tak też y słusznie nabytych domach, placach, gruntach y łaźni zachowawszy, y tey pomienioney wolności z łaski naszej im nadali. Do tego my, za proźbą niektórych panów rad y urzędników dworu naszego, przy nas na ten czas będących, do nas za nimi wniesiono; tudzież przychylając się do ieneralnego przywileiu żydów w. x. Lit., od nayiaśnieyszich antecessorów naszych nadanego y od nas potwierdzonego, łaskawie się skłoniwszy, żydów Dywińskich przy domach, placach, łaźni y gruntach, które od kogokolwiek za słusznym prawem trzymając, osobliwie przy bożnicy y spokojnym w niey obrzędów żydowskich odprawowaniu, także kopiszczu, gdzie się zmarłych żydów ciała grześć zwykły, — ninieyszym listem naszym zachowuiemy y possessyą

ich utwierdzamy, pozwalając im dla słusznego poczynienia wszelakie handle odprawować y inszych wolności y pożytków, temu miasteczku Dywińskiemu nadanych, w przywileiu świętey pamięci króla imści pana oycy naszego wyrażonych, zarówno z mieszczany tamecznymi zażywać. Nadto, tymże żydom Dywińskim, terażnieyszym y napotym będącym we wszelakich actiach, iako potocznych, tak pogotowiu w kryminalnych z iakiego kolwiek stanu osobami, we dworze naszym Dywińskim (do którego iuryzdykcy tych żydów, od inszych wszelakich wymiując, przyłączamy) odprawuiących się od dekretu starosty, abo podstarościęgo tamecznego, wolno do nas y sądu naszego zadwornego appellatią wiecznie naczynamy; powinność iednak wszelaką, do dworu naszego Dywińskiego należąca, iako y drudzy mieszczanie tameczni pełnić powinni będą. Co wszystko stwierdzając a do wiadomości tych, którym by to wiedzieć należało, przywodząc, chce-

my mieć y rozkazuiemy, aby żydów Dywińskich przy wolnościach, miasteczku Dywińskiemu nadanych y tu opisanych, krom żadnego przenagabania, zachowali dla łaski naszej. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie na seymie, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego czwartego, panowania naszego Polskiego wtórego, a Szwedzkiego trzeciego roku.

У того листу его королевское милости, при печати притисненной подпись руки тыми словы: Vladislaus rex; Marcian Tryzna — referendarz, pisarz w. x. Lit. — Żydom Dywińskim conservatio przy bożnicy y domach ich z wolną do sądu zadwornego appellatią. Который же тотъ листъ его королевское милости консерваційный ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1649 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1383.

471. Привилегія короля Яна Казимира, подтверждающая всѣ прежнія привилегіи, данныя жидамъ.

Въ этой привилегіи перечисляются главнѣйшіе документы, когда либо выданные жидамъ Польши и в. княжества Литовскаго, въ обезпеченіи ихъ политическихъ правъ, какъ то: привилегіи и листы королей польскихъ и в. князей литовскихъ, начиная отъ Казимира Великаго до Владислава IV включительно; постановленія и договоры ихъ съ мѣщанами; судебныя постановленія и др. документы, гарантирующіе права жидовъ въ в. княжествѣ литовскомъ. Нѣкоторые изъ нихъ приводятся въ выдержкахъ, какъ то:

1) Листъ Стефана Баторія трибуналу о не-
подсудности жидовъ трибунальскому суду.

2) Привилегія Сигизмунда III-го по этому же предмету. Въ этой же привилегіи узаконяется порядокъ судопроизводства какъ для жидовъ съ христианами, такъ и между ними самими. Христиане должны были судиться съ жидами сначала въ судѣ воеводскомъ, а потомъ уже въ ассесорскомъ; жиды съ жидами *въ кагалъ*. На малыя суммы должны были присягать, взявшись *за клямку* (замочную ручку) божницы; на большія — на *десятеракъ* (десять-словіи). Въ случаѣ смерти жиды, дол-

ги уплачивались изъ имущества умершаго, но вѣно должно было оставаться для жены и дѣтей.

3) Разные листы короля Сигизмунда III-го, по которымъ жиды ремесленники увольняются отъ цѣховъ, а жиды торговцы—пріобрѣтаютъ право свободной торговли. Тѣхъ и другихъ воспрещается позывать въ суды во время шабашей (т. е. дней субботнихъ).

Король Владиславъ IV, подтверждая эти листы, дополнилъ ихъ еще другими узаконеніями, какъ то: чтобы жидъ за жида не подвергался ответственности, если не давалъ за него законнаго ручательства, а равно родители за взрослыхъ дѣтей, дѣти за родителей и супруги другъ за друга; чтобы родители не обижали своихъ малолѣтнихъ дѣтей и не дѣлали вредныхъ для нихъ записей подъ страхомъ ответственности; чтобы жидамъ не дѣлали препятствій въ отбываніи ихъ религиозныхъ обрядовъ; чтобы не брали съ нихъ лишнихъ податей; въ случаѣ необходимости заключить жидовъ въ тюрьму, чтобы сажали ихъ не иначе какъ въ тюрьму въ городскую;

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Іюня осьмнадцатого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мошко Шопшеевичъ,—жидъ Берестейскій, покладаль и ку актикованью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ перъ облятамъ подалъ экстрактъ съ книгъ канцелярїи его королевское милости большое великого князтва Литовского вписанья въ нимъ привилею на речь нижевыражоную, жидомъ Литовскимъ служащого, которого уписуючи у книги въ словѣ до слова такъ се въ собѣ маеть:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, iż byliśmy proszeni o wydanie z xiąg cancel-

zalogъ разрѣшается продавать безъ объявленія жидамъ по истеченіи года и 6 недѣль.

4) Привилегія Владислава IV-го по поводу жалобъ жидовъ на отнятіе у нихъ христіанами каменныхъ домовъ за долги. Король предписываетъ христіанамъ, чтобы они не входили въ непосредственное владѣніе домами и другими жидовскими поземельными недвижимостями, а сдавали ихъ на аренду жидамъ же; въ случаѣ отказа отдѣльныхъ лицъ изъ жидовъ на такую сдѣлку—передавать ихъ кагалу. Въ случаѣ продажи, оцѣнку производить въ присутствіи двухъ христіанъ и двухъ жидовъ. Христіанинъ заимодавецъ долженъ былъ соглашаться на такую оцѣнку и дать письменное удостовѣреніе кагалу въ неимѣніи претензій. Привилегія эта была выдана жидамъ в. кн. Литовскаго по примѣру воеводствъ Краковскаго и Познанскаго.

5) Листъ Сигизмунда III-го Брестскому магистрату, подтверждающій неподсудность жидовъ мадебургіи. Выданъ онъ былъ вслѣдствіе жалобъ Брестскихъ жидовъ на Брестскій магистратъ.

Король Янъ Казиміръ подтверждаетъ всѣ вышепоименованные документы.

largi naszej większej w. x. Lit. extractem sprawu niżej wyrażoney, która, po tytule naszym, tak się w sobie ma:

Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Torem najaiśniejszych antecessorów naszych królów polskich y wielkich książąt Litewskich, idąc wprzód przy szczęśliwey przez ustne y zgodne suffragia od wolnych oboygа narodów korony polskiej y w. x. Lit. na panstwa tej zacney rzp-tey inauguracy, a potem przy świątobliwej koronacyi naszej, wszystkie prawa, przywileia, wolności, swobody, zwyczaje y praerogatiwy, od przodków naszych nadane, pozwolone y zachowane publiczne y prywatne wszystkim stanom y obywatelom koronnym y w. x. Lit. przysięgą naszą królewską potwierdziliśmy y całości onych z wszech miar postrzegac obowiazaliśmy się. Temu więc obowiazkowi naszemu po wszystkie dni pa-

nowania naszego dosiść czynić gotowi będąc, podług chwalebnych przodków naszych postanowienia y zwyczajów, cokolwiek y do partykularnego tychże praw, przywilejów, swobod y wolności, któremi się poddani państw naszych szczyca y cieszą, obwarowania y nowych według czasu, potrzeby y słuszności porządkiem prawnym przyczynienia ściągają się, chętnie do tego wszystkiego wola nasza skłaniamy. Donieśli tedy nam przez suplikę swą zaraz do nas Moyżeszowiczowie—żydzi Wileńscy, także Samuel Solomonowicz, Jeko Fayszewicz y Boruch Łachmanowicze prozbę swoimi y wszystkich żydów w w. x. Lit., a mianowicie, w stołecznym mieście Wileńskim, Brześciu, Mohilewie, Mińsku, Grodnie, Pińsku, Orszy y w inszych miastach y miasteczkach w. x. Lit. mieszkających imieniem, abyśmy wszystkie prawa, przywileia, rescripta y wolności, zdawna od najjaśniejszych antecessorów naszych królów polskich y wielkich książąt litewskich onym nadane, approbowane y utwierdzone, w spokojnym używaniu ich będące, przez osobliwy przywilej nasz mocą y powagą naszą królewską approbowali, reassumowali y stwierdzili. I zatym między inszemi przywileiami pokładali przed nami przywilej świętej pamięci króla brata naszego, pergaminowy z podpisem ręki i k-mści y z pieczęcią większą w. x. Lit., który z początku aż do końca słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław czwarty z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, iż jednostaynemi y wolnemi głosy od wolnych Korony Polskiej y w. x. Lit. narodów na państwo y stolicę po świętej pamięci królu imści, panu oycu naszym, obrani będąc, jakośmy zaraz po

szczęśliwey naszej electii na wszystkie prawa y wolności tak ieneralne, iako y specialne, publiczne y prywatne po-przyślegli, tak przysięgi naszej ze wszech miar postrzegając wszystkim wszystkie wolności, prawa y przywileia wcale zachować gotowimy. Zaczym Samuel y Łazarz Moyżeszowiczowie—żydzi Wileńscy, Morduchay Wolfowicz, Samóyło Salimonowicz, Nachman Jakubowicz—żydzi Brzescy, Mińscy, Grodzieńscy, Pińscy, Nowogrodzey, gdy swym y wszystkich in genere żydów w. x. Lit. w miastach y miasteczkach mieszkających supplicowali nam, abyśmy przywileia wszystkie, nadane od najjaśniejszych niegdy antecessorów naszych, wolności mocą y powagą naszą królewską zmocnili y stwierdzili. A między innemi przywileiami pokładali przed nami przywilej króla imści Zygmonta trzeciego, pana oycy naszego, po rusku pisany, a za pozwoleniem naszym po polsku wytłumaczony, który tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożej łaski król polski, etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y napotem będącym. Bili nam czołem, gospodaru, wszyscy żydowie zborów Brzeskiego, Trockiego, Grodzieńskiego, Pińskiego y z inszych miast, miasteczek naszych królewskich, kniazkich, pańskich y ziemiańskich, duchownych y świeckich, w wielkim księstwie Litewskim, w ziemiach ku niemu należących mieszkających, abychmy im prawa, przywileia, listy, wolności ich, od przodków naszych, królów ichmści polskich y wielkich książąt Litewskich nadane y potwierdzone, także umowy y postanowienia ich pewne, przez ugody z niektórymi miastami uczynione, listem naszym stwierdzili. Acz ieśmy wszystkie przy-

wileia, listy, daniny y wolności koronie Polskiej y wielkiemu księstwu Litewskiemu y wszystkim ziemianom, ku nim należącym, wszystkim w pospolitości y każdemu z osobna, iakiegożkolwiek stanu y narodu ludziom tych państw, od przodków naszych królów ich mości polskich y wielkich książąt Litewskich, zwłaszcza króla iego mości Kazimierza wielkiego, Ludwika Logis nazwanego, Władysława Jagiełła nazwanego, y bracią iego, Witolda y Zygmunta wielkich książąt Litewskich, Władysława y Kazimierza synów Jagiełłowych, Jana Olbrychta, Alexandra, Zygmunta, Zygmonta Augusta, Henryka y Stephana — królów ich mości polskich y wielkich książąt Litewskich, słusznie y prawnie nadane, listem y przywilejem naszym utwierdzili, zmocnili y warowali, pod który warunek y potwierdzenie zamykają się też wszystkie listy, przywileia, prawa y wolności ludziom narodu żydowskiego od przodków naszych nadane; iednakże my, z łaski naszej królewskiej, na czołobocie wszystkich żydów w w. x. Lit. — im y w ziemiach, ku nim należących, mieszkających, tym osobliwym listem y przywilejem naszym wszystkie prawa, przywileia, dekreta, listy y wolności ich słuszne, od przodków naszych im nadane, także stanowienia y umowy ugodliwe, z miast y miasteczkami uczynione y ku temu zwyczajie ich dawne, tak w kupiectwach, handlach, iako y w inszych sprawach, których ten naród żydowski za panowania przodków naszych królów ich mości polskich y wielkich książąt Litewskich zdawna aż do tego czasu używa, we wszystkich punktach, artykułach, constitutiach, tak iakoby w tym liście naszym mianowicie wypisane y wyrażone były, umocniamy, stwierdzamy na wszystkie potomne y wieczne czasy, chcąc mieć, aby

wszędzie na wszystkich urzędach y u każdego prawa, według przywilejów przodków naszych y według używania y zwyczajui, ich mocnie y nieporuszenie dzierżane y zachowane były. Którzy żydowie nie pod inszą władzą y urzędami, iedno przed wierzchnością naszą królewską, woiewod y starost naszych, pod któremi kto z nich mieszka, być mają, y nie inszemi prawy, ieno iako artykuły y przywileie ich omowiaia, w statucie są opisane y których do tych czasów oni sami y potomkowie ich używali, y onemi sprawowani y sądziemi będą. I na tośmy wszystkim żydom, w państwie naszym y w. x. Lit. mieszkającym, dali ten nasz list s podpisem ręki naszej królewskiej, do którego y pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Krakowie, roku od Narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Lutego pierwszego dnia.

Pokładali potem y list upominalny tegoż króla iego mości Stephana, w którym serio napomina sąd trybunalski, raicy aby żydom przed sobą y sądami swemi rozprawować się nie kazali, ani dopuszczali.

Potrzenie pokładali miedzi inszem przywilejami świętej pamięci króla iego mości Zygmonta trzeciego, pana oycy naszego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, w którym od sądów trybunalskich ziemskich y mieyskich excipowawszy żydów, poddaie ich pod sąd zamkowy grodzki, appellatione salva do nas y sądu naszego, za mandatem też przed sądem naszym y nie ma mieć forum, aż się wprzód rozprawi u sądu naszego należnego zamkowego, a stamtąd dopióro appellacya do sądu naszego zamkowego; z domów tych, które w mia-

tscach mają podatki, powinni dawać zwyczajne, iako inni mieszczanie, inszym powinnościom mieskim zwyczajnym, iako donatium nie podlegając, względem tego, że pogołowne dają, albo gdzie pacta z mieszczany mają, tedy podług nich płacić powinni, same zaś osoby w sprawach wszelakich do iurisdictioni tylko zamkowej należeć mają. Żyd, któryby miał sprawę swoje z żydem, tedy starsi ich sądzić mają y karać według zakonu swego; także gdy przysięgę przed sądem iakim któremu z nich nakazą, tedy ieśliby szło o iako wielką summę, ma na rodallie, to iest, dziesięcioro Boże przykazanie przysięgać, a ieśli o mało, tedy wziawszy się za kłamkę u bożnice, według przywileiów im od przodków naszych nadanych. Żyd ieśliby który umarł, a został się być dłużen, tedy wprzód żonie iego pozostały wiano iey naznaczone, według zapisu żydowskiego, zupełnie doić ma, a coby zbywało nad wiano, to creditorowi iego ma być dano; a ieśliby też żona przód zmarła, tedy dzieciom iego te wiano należeć ma. Rzemiesnikom, którzykolwiek między żydami są, iakie kto z nich rzemiosło umie, wolno im robić bez przeszkody wszelkiej, a do cechów należeć nie mają; także w szabaty y inne dni święte aby ich do sądów nie przypozywano, ani sądzono.

Pokładali poczwarte różne listy w różnych daciech króla imści Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, strony robienia rzemiosł, do cechów należąc, y wolnych handłów wszelakich żydom pomienionym dane. Te tedy punkta, conditio y artykuły ze wszystkimi ich oryginalnymi przywilejami, in quantum iuri communi non repugnant, my Władysław czwarty król, wiecznymi czasy ztwierdzamy, umacniamy y przy powinney mocy zachowujemy, zostawujemy z tém nadaniem y

dostateczną deklaracją naszą: sędziowie ziemscy w. x. Lit. wszelakie sprawy żydów, sprawiedliwości dowodzących, z iakimikolwiek osobami zachodzące, przyjmować y nieodwłoczną sprawiedliwość czynić powinni, według prawa pospolitego y przywileiów żydom nadanych, aby żyd za żyda, bez obowiązku na się danego, o długi y inne krzywdy nie odpowiadał nikomu y aby żaden in vim represaliorum na żydach sprawiedliwości nie dochodził, y tak wdrodze, iako na miejscu grabić y hamować y inne iakiekolwiek trudności czynić nie ważył się, ale tego requirował, który się legitime principałem, albo też społecznikiem być ukaże; rozumiejąc to także, syn lat dorosłych, possessionatus za oycy, ani ociec za syna, mąż za małżonkę, ani małżonka za męża, bez słusznego zapisu y obowiązku, odpowiadać y dosić czynić nie mają; ociec też y matka, mając dzieci niedorośle, nie ku szkodzie ich oddać ani zapisować nikomu nie może sub nullitate. A kto by się temere ważył przeciwko tej naszej deklaracyi integrum partis co czynić, tedy to violentiam sapere ma. Pr zysięgę gdy in causis magni momenti czynić żydzi mają, tedy na samym rodalle, to iest, dziesięciorgu Bożego przykazania w szkole żydowskiej, bez żadney okoliczności, simpliciter, według zakonu żydowskiego, w tém między nami zachowanego y przywileiów im nadanych, czynić będą powinni. Warujemy też to żydom obywatelom w. x. Lit. w miastach, miasteczkach naszych świeckich y duchownych mieszkającym, iż bożnic y nabożeństwa w nich, które dotąd w używaniu mieli, spokojnie y na potomne czasy zażywać mają, także y kopiszcza dla chowania ciał zmarłych wolno im nabywać, zdawna nabytych spokojnie, według dawnych zwyczajów

zażywać. A iż ciż żydzi w. x. Lit. suplikowali nam, (aby ich) przy opisanych prawem kancelaryjskich y sądowych wszelakich dochodach zachowali y od depactathey nie-słuszney ochronili; y w tym im łaskę naszą oświadczamy miłościwie, chcąc mieć po starostach, podstarościach, sędziach, pisarzach ziemskich y grodzkich, także po magistratach miejskich, aby dochody, prawem pospolitym opisane, od żydów brali, żadnych depactacyi nad zwyczaj y słusność im nie czyniąc. Jeśliby też żyd o dług abo iakiekolwiek excessa do więzienia decretem był naznaczony; tedy nie gdzie indziej ieno w grodzie mają siedzieć; zastawę po roku y sześciu niedziel officiose oszacowawszy, bez obwieszczenia żydom, wolno będzie przedać; nawiązka każdemu żydowi taka, iaka prawem przywilejami iest opisana, dawana być ma. Co wszystko stwierdzając y do wiadomości wszem wobec przywodząc, chcemy mieć, aby żydzi wszyscy w. x. Lit. przy tych wolnościach y praerogatywach weale y nienaruszenie zachowani byli y ni od kogo przeszkody y violentiey żadnych, pod obroną naszą zostając, nie ponosili, urzędy grodzkie y miejskie z powinności swoich postrzegać mają. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacji naszej dnia piętnastego miesiaca Februarii, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Vladislaus rex; Marcyan Tryzna — referendarz y pisarz w. x. Lit.

Drugi przywilej pokładali s podpisem ręki świętey pamięci króla imści, pana brata naszego, z pieczęcią mnieyszą w. x. Lit., którego, po tytule króla imści, ten iest tenor:

Władysław czwarty. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Przekładane nam były częstokroć skargi od żydów, w mieście naszym Wileńskim, także w inszych miasteczkach, miastach naszych w wielkim xięstwie Litewskim, w ulicach uprzywileiowanych, wydzielonych y od chrześcian wyłączonych, w osobności mieszkających, iż niektóre osoby, mając długi od żydów sobie winne, w niezapłaceniu onych domy y kamienice ich zwykli w possessią swą obeymować y nad zwyczaj dawny w nich mieszkać, przez co żydów, w ulicach ich będących, różnemi sposobami krzywdzą, różne grabieże y szkody im czynią, że nigdy żydzi bezpieczni od nich być nie mogą. Doniesiona zatym latem była nam supplica przez niektórych rady y urzędników naszych dwornych, abyśmy ich w tey mierze od dalszego niepokoju y ukrzywdzenia ochronili y obwarowali. My tedy król, czyniąc, aby wszelakiego stanu y conditiei poddani nasi w pokoiu pospolitym na każdym mieyscu zachowani byli, a przychylając się do przywileiu od świętey pamięci króla imści Zygmunta Augusta, przodka naszego, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiaca Augusta siódmego dnia, żydom krakowskim conferowanego, y od nas na szczęśliwey coronathey naszej w roku tysiąc sześćset trzydziestym trzecim, miesiaca Marca dwunastego dnia, żydom Poznańskim nadanego, który per oblatam do xiąg grodzkich Lubelskich wpisany y z nich extractem w roku tysiąc sześćset czterdziestego, w dzień przemienienia Pańskiego autentycie wydany, przed nami był pokładany, z łaski y dobroczynności naszej królewskiej przerzeczonym żydom Wileńskim y w inszych miastach y miasteczkach naszych w. x. Lit. będącym,

w których pewne ulice uprzywilejowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone sobie mają, te praerogative y wolność dać y conferować umyśliliśmy. Jakoż niniejszym listem naszym dajemy, confirmujemy: iż kiedykolwiek trafi się pomienionym żydom u chrześcian iakiegokolwiek stanu y conditiei na obligi, lubo na cyrografy y iakimkolwiek sposobem zadłużyć się, a nie mogliby gotowemi pieniędzmi tych długów zapłacić; więc kreditorowie nie pierwiey, aż by prawnie długów sobie winnych dowiedli, domy y kamienice ich w odprawie do possessyi swey obeymować będą mogli. Po obietciu zaś w takowych domach y kamienicach żydów w ulicach, które im są uprzywilejowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, będących, sami chrześcianie mieszkać nie będą y nikomu inszemu, prócz tylko żydowi któremu kolwiek przez arendę, zastawę, abo przez iaki inszy contract do dzierżenia y używania zawodzić, a pogotowiu przedawać niemają. A jeśli by żaden żyd takowego domu, abo kamienice najać, lubo kupić nie chciał; tedy zbor tameczny żydowski powinien będzie takową summę pieniędzy iako podług słusności, jeśli pod przysądem prawa magdeburskiego dom albo kamienica będzie, przez dwie osoby z magistratu miesckiego z dwiema żydami starszemi, a jeśli pod zamkowym abo dwornym prawem będzie, przez podstarościęgo y przy nim chrześcianina iednego, a przez dwu żydów za najem abo za wszystko prawo zechceli dzierżący przedać, uznana y postanowiona będzie, odłożyć y zapłacić. A nad to z osobliwey łaski naszej przez niniejszy list nasz declarujemy y warujemy, iż gdy na którym żydzie abo żydówce, wszkole żydowskiej miejsce mających, wskaz przez chrześcianina będzie otrzymany; niech wprzód miejsce ich

szkolne odprawie ma podlegać, aż kiedy insze dobra leżące y ruchome nie będą wystarczały; a po otrzymaniu odprawy ma być takowe miejsce od chrześcianina inszemu żydowi, albo żydówce słuszną ceną puszczone y przydane. A jeśli by żydami żydówka takowego miejsca kupić y zapłacić nie chcieli, mają starsi żydzi, za wykonaniem przez szkolnika przysięgi na cenie, czego tamte miejsce warte będzie, zapłacić, a chrześcianin powinien będzie tę zapłatę przyjąć, prawa się swego sobie na tamte miejsce służącego zrzec y one na zbor żydowski porządkiem prawnym transfundować. Co wszystko stwierdzając, daliśmy żydom w w. x. Litewskim będącym, ten list przywilej nasz s podpisem ręki naszej y z pieczęcią w. x. Lit. Pisan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, panowania naszego Polskiego-czternastego, a Szwedzkiego piętnastego roku. Vladislaus rex; Franciszek Isaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Potrzenie pokładali rescript s podpisem ręki świętey pamięci króla imści Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, y s pieczęcią większą w. x. Lit., którego z ruskiego pisma na polskie za pozwoleniem naszym przetłumaczonego te są słowa:

Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Woytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkiemu pospólstwu mieszczanom miasta naszego Brzeskiego. Żałował nam, królowi, sługa nasz żyd miasta naszego Brzeskiego Szaul Judicz, sam od siebie y imieniem wszystkich żydów zboru ich Brzeskiego o to: iż gdy się im trafi mieć sprawę przed wami o boy, abo insze rzeczy; tedy się wy, nie zachowując przeciwko onym po-

dług przywileiów im nadanych, prawem maydeburskim, a nie ziemskim, czynicie, przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y szkodzi nad prawo pospolite. Y prosili nas, króla, abyśmy im w tém więcej od was krzywdy cierpieć nie dopuszczając, list nasz do was pisać kazali. Czego my król, z powinności naszej chrześciańskiej postrzegając, powinniśmy, iako by nikomu nad prawo niakie ukrzywdzenie y szkoda nie działa, przeto chcemy mieć y rozkazuiemi wam, abyście wy od tego czasu, gdzieby się trafiło napotem żydowi z mieszczaninem u sądu waszego maydeburskiego sprawę mieć, tedy iuż nie maydeburskim, ale ziemskim prawem sądzili, odprawowali, zachowując się w tem podług prawa pospolitego y statutu ziemskiego koniecznie. Pisan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt wtórego, miesiąca Octobra dziesiątego dnia. Sigismundus rex; Maciej Woyna— pisarz.

My tedy Jan Kazimierz król, za przyczyną pp. rad y urzędników naszych dwornych, takowe przywileia, rescripta wyżej inserowane, cale, zupełnie, ni w czym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności, swobody, warunki y zwyczaje w nich wyrażone, żydom w. x. Lit., w miastach, miasteczkach mieszkającym, od najjaśniejszych świętey pamięci królów Polskich y wielkich książąt Lit. nadane, pozwolone y potwierdzone, z słusnością y z prawem pospolitym zgodliwe, we wszystkich contentach, punctach, con-

ditiach, clausulach y paragrafach approbować y utwierdzić umyśliśmy. Jakoż tym listem przywileiem naszym, autoritate nostra regia approbuiemy, reassumuiemy, roboruiemy, stwierdzamy, znacniamy, y żeby u każdego sądu y prawa za ważne y prawne przyjmowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y declaruiemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. Y na to ieśmy dali ten list, przywilej nasz s podpisem ręki naszej y z pieczęcią w. x. Lit. Dan w Krakowie, na seynie koronnym, dnia siedmnastego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku: Joannes Casimirus rex; Franciszek Isaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

My król, na proźbę strony potrzebuiaćey łaskawie zezwoliwszy, tę sprawę, w ten list nasz wpisana, extractem pod pieczęcią w. x. Lit. wydać rozkazaliśmy. Pisan w cancellariey naszej, dnia trzydziestego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku.

У того привилею печать великого князтва Литовского притисненая а подпись рукъ теми словы: Albrycht Stanisław Radziwił — canclerz w. x. Lit., mn. pria; Jan Dowgiało Zawisza— sekretarz i. k. mości. Который же то экстрактъ, перъ облятамъ ку артикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1654 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 713.

472. Желѣзный листъ короля Яна III-го, данный двумъ Могилевскимъ жидамъ для охраны ихъ отъ уплаты долговъ въ теченіи двухъ лѣтъ.

Король Янъ III-й во вниманіе къ несчастію, постигнутому жидовъ Нахима Афраимовича и его сына въ г. Мирѣ, гдѣ во время ярмарки сгорѣли всѣ ихъ пушные дорогіе мѣха; даетъ имъ на

три года *железный листъ* или *лейтъ*, какъ на свободное жителство и торговлю во всѣхъ городахъ в. кн. Литовскаго, такъ и на неплатежъ долговъ ихъ должникамъ на означенное время.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмдесятъ пятого, мѣсяца Января петнадцатого дня.

На врадѣ гродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Ицко—жидъ школьникъ кагалу Берестейского, листъ его королевское милости желѣзный, жидомъ Могилевскимъ ниже помененымъ данный и служачій, ку актикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jan trzeci, z Bożey łaski, król Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy. Przełożono nam iest przez pewnych pp. rad naszych imie i on niewiernych żydów Nachima Afraimowicza y syna iego Afraima Nachimowicza—obywatelów y kupców Mohilowskich, iż im w roku tysiąc sześćset ósmdziesiątym towary znaczne, w mieście Mirze od iarmarku do iarmarku w schowaniu złożone, y potym prędko w Mohilowie, u sąsiada, żyda Jakóba Zuswanowicza sobole y inne futra bogate zgorzały, iako attestacie na to z obudwu mieysc wydane świadcza, przez które to nieszczęśliwe przypadki od

do ostatniey ruiny przyszli, że creditorom swoim płacić tak prędko nie mogą. I lubośmy onym gleyt nasz, abo list żelazny, do trzech lat de data w Jaworowie, dnia trzeciego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset ósmdziesiąt pierwszego dali byli; że iednak nie tak się ieszcze dobrze zapomogli, żeby mieli satisfactey wszystkich długów wystarczyć, na pokorną suplikę za niemi do nas wniesioną, umyśliliśmy onym ieszcze gleyt nasz, abo literas moratorias, do dalszego czasu przedłużyć y prorogować. Jakoż przedłużamy y proroguiemy do lat dwóch, od publicathey tego listu rachuiąc, terażnieyszym listem naszym, za którym to gleytem naszym prorogowanym, pomienieni żydzi wolno y bezpiecznie wszędzie w xięstwie Litewskim y w państwach naszych mieszkać y po iarmarkach ięździć, handlować y wszystkie sprawy swoje poczcziwie odprawować będą mogli; a odpłacenia wszelkich długów swoich, tak na obligi, iako y na insze credity zaciagnionych, wolni będą, ani o te długi do któregokolwiek sądu y urzędu zapozwani stawać, odpowiadać y dekretów, albo ich exekuciey, podlegać nie będą powinni, aż do wyścia wyżej napisanego czasu, osoby y dobra ich ruchome y nieruchome pod tą

naszą protekcią wolne y bezpieczne zostawać maia. Co do wiadomości wszystkim, komu to należy, osobliwie sądom wszelkim trybunalskim, ziemskim, grodzkim, zamkowym, mieyskim, iarmarocznym y wszelakim iurisdictionom donosząc, mieć chcemy y rozkazujemy, aby pomienionych żydów Nachima Afraimowicza y syna iego Afraima przy tym gleycie naszym, od nas prorogowanym, cale y nienaruszenie zachowali y onych o iakiekolwiek długi sądzić, dekretami okrywać y exekutiey czynić nie wazyli się y na żadne pozwy, mandaty odpowiadać y sprawować się względem długów nie przymuszali, dla łaski naszej y pod winami na gwałtow-

ników gleytów naszych w prawie opisanimi. Na co dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dat w Żółkwi, dnia dwudziestego piątego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset ósmdziesiąt czwartego, panowania naszego iedy-nastego roku.

У того листу его королевское милости желѣзного, при печати притисненой подпись руки тыми словы: Jan król. Который же тотъ листъ его королевское милости желѣзный, черезъ особу верху помененую ку артикованью поданный, есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1655 г.

Изъ книги за 1760—1763 годы, стр. 1581—1582.

473. Универсалъ Короля Яна Казимира о томъ, чтобы не было причиняемо обидъ Брестскимъ арендаторамъ корчемъ, мельницъ и т. под.

Брестскій жидъ и слуга кагалный представляетъ въ судъ универсалъ Яна Казимира слѣдующаго содержания: Такъ какъ нѣкоторыя частныя лица, приобрьвъ земли возлѣ города Брестя, построили тамъ корчмы и продаютъ водку и пиво въ убытокъ арендаторамъ королевскихъ столовыхъ

имѣній, а другіе имѣють у себя жернова и мелють въ чужихъ мельницахъ, то король строго приказываетъ прекратить этого рода злоупотребленія подь опасеніемъ конфискаціи питей и самаго хлѣба, который будутъ молоть въ жерновахъ и чужихъ мельницахъ.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt trzeciego, miesiąca Februaryi dwudziestego piątego dnia.

Naurzędzie i. k. mści grodzkim Brzeskim, przed aktami starościńskimi, y przede mną Karolem Wieszczyckim—podstolim y podstarościem sądowym grodzkim wojewódstwa Brzeskiego, comparens personam liter żyd Seder Josiewicz, sługa kahalny miasta ikmści Brześcia, uniwersał s. p. króla imści Jana Kazimierza, na aren-

dę browarną królewską y młyny, żydom arendarzom Brzeskim służący, ad acta podał, który, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożej łaski król Polski, etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, a mianowicie mieszczanom miasta naszego Brześcia, iuryzdyki magdeburskiej, duchowney, szlacheckiej y zamkowej y inney wszelkiej kondycyi y stanu ludziom, oznaymuiemy. Mamy tę wiadomość

mość, iż niektóre osoby, ku wielkiej przeszkodzie arendy naszej Brzeskiej, nabywszy sobie gruntów pod miastem, prywatne zakładaia y założyli karczmy y tam gorzałkę, piwo y inne różne szynkuia napoie; także na uymę prowentów naszych, ze młynów przychodzących, pokątnie w żarnach y w cudzych młynach, a nie naszych—zboża różne miela; y gorzałkę, z strony zasięgając, privatim y potajemnie w domach swoich różne osoby szynkuia, — przez co prowenta nasze stołowe, dawnemi prawami obwarowane, znaczną uymę y dyminucyą ponosić muszą. Surowie tedy wszystkich obywatelów miasta naszego Brześcia, iakieykolwiek kondycyi y stanu, upominamy y przykazujemy, aby się żaden, pod żadnym pretextem, karczem pokątnych y szynków zakładać y szynkować gorzałek, żyta y innego wszelakiego zboża, w żarnach, w cudzych, a nie naszych młynach mleć, y niakiey najmniejszey przeszkody w arendzie czynić nie ważył,—pod winami, w rewizyach naszych opisanemi, y pod surową animadwersyą naszą, y pod utraceniem gorzałek y napoiów, pokątnie szynkowanych, także pod utraceniem zboża w żarnach

y każdych młynach prywatnych mletych. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego trzeciego, miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLV, panowania naszego polskiego siódmego, a szwedzkiego ósmego roku. U tego uniwersału przy wyciśnioney in cera rubra pieczęci mnieyszey w. x. Lit., podpis ręki króla imści w te słowa: Jan Kazimierz król; a podrugiey stronie teyże pieczęci podpis i. w. i. p. referendarza w. x. Lit. his verbis: Jan D. Zawisza—referendarz y pisarz w. x. Lit. Pod pieczęcią zaś tego uniwersału expressya takowa: Uniwersał, aby przeszkody arendarzom nie czyniono. Na złożeniu zaś tego uniwersału suscepta stara w te słowa: Tysiąc sześćset piędziesiąt piątego, miesiąca Julii trzydziestego dnia, ten list króla imści ku aktykowaniu podano: Jan Heronim Żaba—horodniczy y namiestnik Brzeski. Który to takowy uniwersał, przez wyż wyrażonego żyda ad acta podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich, ze wszelką w nim wyrażoną rzeczą, przyięty y zapisany.

1656 г.

Изъ книги за 1669—1670 годъ, стр. 1093.

474. Коммиссарское опредѣленіе на счетъ арендъ между Дивинскими мѣщанами и жидами.

Дивинскіе жиды обратились къ королю съ жалобой на Дивинскихъ же мѣщанъ, что эти послѣдніе не позволяютъ имъ принимать участія въ корчменныхъ и мельничныхъ арендахъ, не смотря на привилегію Владислава IV, льготный листъ бывшаго Виленскаго воеводы Сапѣги и другіе документы,

дарованные имъ въ обезпеченіе ихъ правъ. При разслѣдованіи этого дѣла коммиссарами, Дивинскіе мѣщане въ свою очередь заявили, что въ дарственныхъ бумагахъ имъ—христіанамъ дано преимущество предъ жидами, вслѣдствіе чего они, взявши съ жидовъ 50 zł., нашли возможнымъ

ихъ самихъ устранить отъ соучастія въ помянутыхъ арендахъ. Коммиссары, по соображеніи всѣхъ обстоятельствъ дѣла, постановили: допустить жидовъ къ соучастію въ арендахъ въ 3-ей долѣ, т. е. на двухъ мѣщанъ христіанъ допу-

стить одного жидъ и на четырехъ христіанъ — двухъ жидовъ, — гѣмъ болѣе, что христіане не способны безъ жидовъ *арендовать и не вышастъ* къ себѣ столько довѣрія, сколько жиды, внесшіе залогъ въ 200 коп. литовскихъ грошей.

Лѣта отъ нароженія сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Мая двѣнадцатаго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ, — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевисто Левко Ицковичъ, школьникъ Берестейскій, листъ отъ ихъ милости пановъ комиссаровъ особомъ и на речъ въ немъ нижеменованую ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Przed nami kommissarzami od i. k. mości pana naszego miłościwego, do ekonomii Brzeskiej zesłanemi, stanowszy żydzi Dywińscy, skarżyli na mieszczan Dywińskich, tak magistrat, iako y pospółstwo, o to: Iż podczas wyprawowania praw y przywileiów na prawo maydeburskie, za rekwizicią mieszczan, żydzi dali złotych piędziesiąt; za to też mieszczanie mieli żydów spólnie przypuścić y opisać do zażywania wolności y do otrzymania arendy, którą zdawna z mieszczanami wespół trzymali y zażywali. Czego dowodząc, pokładali extractem z xiąg grodzkich Brzeskich, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego pierwszego dnia dwudziestego piątego Marca, aktykowany list świętey pamięci króla imści Władysława czwartego, którym confirmować raczył list godney pamięci imści pana Stephana Pasa — podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, administratora ekonomii Brzeskiej, mieszczanom y żydom Dywińskim służący, aby arendy po-

dług tego listu ze dwiema młynami — ieden narzece Orze o dwu kołach, a drugi na Starym siele; przytym gorzelnii według dawnego zwyczaju z szynkiem wszelakim u miasteczku y w przysiółkach, Ossa, Borysowka y Kletiszcza nazwane mi, spólnie zażywali y quote spólnie oddawali. Pokładali y drugi list nieboszczyka pana Pawła Łyszczynskiego — rewizora sławney pamięci im. pana Leona Sapiehi — woiewody Wileńskiego, pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego wtórego, dnia dwudziestego ósmego Maia, którym listem ordynatią z rozkazania mianowanego imści pana woiewody Wileńskiego czynił w wybieraniu arendy mieszczanom y żydom, aby według tey ordynacyi od tego wszystkiego, od czego arenda należy, spólnie żydzi y mieszczanie wybierali, co potym w roku tysiąc sześćset trzydziestym piątym, dnia dwudziestego siódmego Apryla, sławney pamięci wyżey pomieniony imci pan Stefan Pac — podkanclerzy w. x. Lit. potwierdził. Pokładali żydzi y ugode, z mieszczanym pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego pierwszego uczynioną, od czego y poczem mieszczanie y żydzi spólnie wybierać arendę maia; w czym aby spólna ich ugoda między niemi trwała, zobopólnego zezwolenia winy kop dwieście na imści pana starostę założyli, do której ugody imci panowie Bohdan y Jan Roszyc, iako mediatorowie przy pieczęciach ręce swe podpisali, iako szerzey y dostateczniej w tych monimentach, przez żydów pokładanych, opisano y dołożono iest. A po ukazaniu y wyczyta-

niu praw listów y ugod, żydzi Dywińscy, aby według onych, spólnie z mieszczanami Dywińskimi mieszkając y ciężary ponosząc, spólnie też z wolności y pożytków, na które koszt ważyli, ciesząc zażywać mogli, przysądzenia y uznania prosili y domawiali się. Obżalowani mieszczanie przez sławetnych burmistrza na ten rok obranego Siłę Kucewicza y starey rady burmistrza Marka Szyłowicza, będąc od wszystkiego miasta do tey sprawy naznaczonemi y wysłanemi, wnosząc obrony, dobrowolnie przyznali naprzód to, iż żydzi na wyprawowanie przywileju, chcąc spólnie wolności zażywać dali złotych piędziesiąt; ale iż w przywileju mieszczan samych opisano byź bliższemi do arendy trzymania, według którego przywileju sprawując się, żydów do siebie nie przypuszczając, czego dowodząc pokładali rescript przywileju świętey pamięci króla imci Władysława czwartego de data w Warszawie, dnia siódmego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego wtórego; pokładali y list otworzysty sławney pamięci iego mści pana Samuela Osińskiego—administratora ekonomii Brzeskiej, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, Augusta wtórego dnia, w sprawie mieszczan z żydami Dywińskimi arendarzami wydany; którym listem uznawa byź bliższemi mieszczan dotrzymania zupełney arendy y sami mieszczanie płacić powinni tak, iako pan podstarości Podlaski (postanowił). Postanowienie na piśmie podawszy, prosili, aby mieszczanie przy tych dokumentach byli zostawieni, a żydzi żeby do tey arendy nie należeli, domawiali się. A tak my kommissarze, zrozumiawszy dostatecznie tę sprawę, widząc to, iż w używaniu żydzi Diwińscy spólnych pożytków y wolności zdawna

z mieszczanami byli, iakoż y na wyprawowanie przywileju koszt spólny ważyli, co y sami mieszczanie dobrowolnie przyznali, a lubo to mieszczanie przywilejem szczycąc się, że ich samych do arendy bliższemi byź uznawa, zasłaniają się y listem imć pana Osińskiego bronią się, którego sposób, że nie iest przez pana podstarościę Poleskiego opisany y wydany, do efektu nie przyszedł; iednak upatrując, iż nie są sposobni mieszczanie sami bez żydów arendę trzymać y pożytków, do niey należących, wybierać, w czym słusznie żydzi do połowicy mogły, według dawnych spraw swoich należeć; ale iż iuż upuścili y przez lat kilkanaście z mieszczanami o to prawem nie czynili: tedy my, przykładem inszych miast i. k. mści uprzewileiowanych, do trzeciej części w trzymaniu arendy y w wybieraniu od niey pożytków trzymać uznawamy, to iest mieszczan dwa, a trzeci żyd mają arendę zawiadywać; a ieśli mieszczan cztery, tedy też (dwóch) żydów mają byź przy mieszczanach spólnie w kontrakt opisowani, czego mieszczanie nie mają się zbraniać y żydzi więcey nadto nie mają sobie uzurpować, pod zakładem winny na stół króla imści kop dwuchset groszy Litewskich, naczym obiedwie strony dobrowolnie przestali. I na tośmy dali żydom Dywińskim ten nas list z pieczęciami y z podpisami rąk naszych. Działo się w Błotkowie, dnia trzeciego miesiąca Nowembra, roku tysiąc sześćset piędziesiąt szóstego.

У того листу комиссарского при печати притисненной подпись руць теми словы: Mikolay Ginwiłt Piótrovski—kuchmistrz w. k. x. Lit. komisarz i k. mści do Brześciazesłany, własną ręką; Jan Władysław Newelski—skarbnik Brzeski, dworzanin y komisarz i. k. mści do ekonomii

Brzeskiey, reka własna. Который же тотъ | кованью поданный, есть до книгъ кгрод-
листъ ихъ милости пановъ комиссаровъ | скихъ Берестейскихъ уписанъ.
черезъ особу вышъ мененую ку акти-

1660 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 9.

475. Универсалъ администратора скарбу в. кн. Литовскаго — воеводы Смоленскаго Адама Матвѣя Саковича, которымъ онъ поручаетъ собирать акцизную пошлину Лазарю Мойжешовичу и Яну Кобылейчу.

Адамъ Матвей Саковичъ — администраторъ скарба в. кн. Литовскаго спмъ универсаломъ доводить до всеобщаго свѣдѣнiя, что на сеймъ въ Варшавѣ на военныя надобности назначены были особые акцизные сборы, какъ съ товаровъ, такъ и напитковъ, и отданы въ завѣдыванiе ему

Саковичу, для надлежащаго исполненiя; онъ же передаетъ эти сборы въ администрацію пану Лазарю Мойжешовичу — писарю его королевской милости и Яну Кобылейчу и приказываетъ имъ взимать съ каждаго злотаго по 2 гроша, смотря по цѣнности товаровъ, въ теченiи одного года.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятого, мѣсеца Сентебря семьнадцатого дня.

Передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, дворяниномъ и покоевымъ его королевское милости, постановившимъ очевидно панъ Лазаръ Мойжешовичъ — секретарь и факторъ его королевское милости; универсалъ ясневельможного его милости пана воеводы Смоленскаго — администратора скарбу великаго князства Литовскаго, на речъ въ нимъ ширей описаную, служащій, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jaśnie wielmożnym imć panom obywatelom województwa Brzeskiego, moim wielce miłościwym panom y braci! Adam Maciej Sakowicz — wojewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit., starosta Oszmiański, Jakuński y Wysocki dzier-

żawca, po zaleceniu moich powolności oznajmuję. Iż lubo akcyza w w. x. Lit., seymem roku tysiąc sześćset piędziesiąt dziewiątego na zapłatę wojska uchwalona na święty Jan Chrzeciel, w roku te- raźniejszy tysiąc sześćset sześćdziesią- tym expirowała, iednak i. k. mość, pan nasz miłościwy, z ichmć panu radami, na ten czas pro consilio bellico y pro ratifica- tionē pakt Szwedzkich do Warszawy zgromadzonemi, propter summam na ten czas aerarii publici egestatem, nie mając insze- go sposobu do zasiągnięcia summ prowent- towych na potrzeby wojenne y wyparcie z państw nieprzyiaciela Moskwicina, między innymi publicznymi podatkami, akcy- zę w w. x. Lit. na rok ieden do święte- go Jana Chrzeciała święta Rzymskiego w roku, da Bóg, przyszłym tysiąc sześć- set sześćdziesiątym pierwszym expirują- cego prorogować, y mnie w moię poru- czyć raczył administracyą. Zaczyn iam, przedsięwziąwszy eam curam, abym iako

na najlepszym rzeczy-pospolitey pożytkiem prowenta publicznę in ordinem reducam, między inszemi akcyzę województwa Brzeskiego puściłem w administracyą y tym listem moim puszczam panu Łazarzowi Moyzeszowiczowi—sekretarzowi i. k. mści y urodzonemu panu Janowi Kobyleyczowi. Maią tedy pomienieni panowie, administratorowie przeznaczony podatek, akcyzę, we wszystkich miasteczkach, miastach i. k. mści duchownych y szlacheckich, tudzież we wsiach, karczmach selskich y pokątnych, w komorach y przykomorkach, y gdziekolwiek iakiekolwiek będą się odprawować handle, sami przez succollectorów lubo sprawców swoich wybierać y tym, którzykolwiek by się z swoią do tego odezwali ochotą arendować, których zastanowienie, contracty approbować będzie. Wybierać zaś maią od wszelakich towarów in genere et specie tak virtualibus iako utensilibus szacuiąc od każdego złotego, iako ważność rzeczy wynosić będzie, po groszy dwa polskie; także od tego, który z Litwy do Korony, do Wołynia, do Prus y gdziekolwiek wyprawdza towary, także y od tego, który wracaiąc się z tamtąd, do Litwy wprowadzaiąc; a pieniądze wybrane iako publiczny podatek do skarbu rzeczy-pospolitey znosić. Więc ponieważ się nieco od świętego Jana z exactią tego podatku z pewnych przyczyn omieszkało; tedy ci wszyscy, którzy piwa, gorzałki, miody, słody robi-

li, iako y rzeźnicy od bydła bitego y innymi bawili się przedażami, według weryfikacye od tego wszytkiego akcyzę płacić powinni od dnia świętego Jana przyszłego, y do tychże wyżey mianowanych oddawać administratorów y succollectorów ichmość. Co wszem wobec y każdemu z osobna oznaymwszy, upraszam waszmościów, moich miłościwych panów, abyście nie ieno w majątnościach, dzierżawach, wsiach, slobodach, karczmach podatki te wybierać nie bronili, ale też wybieraiącym pomocy swoiey dodawali, postrzegaiąc ut rigor juris supra contravenientes publicis sancitis extendatur y tak gwałtownym rzeczy-pospolitey potrzebom iakowa nie działa się niewygodą. Zalecam zatem powolności moie łasce waszmościów moich miłościwych panów. Datum w Sławatyczach, dwunastego Septembra, anno tysiąc sześćset sześćdziesiątego. Wielmożnych moich miłościwych panów życzliwy brat y sługa Adam Maciey Sakowicz—woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit. mp.

У того универсалу при печати подпись руки теми словы: Waszmościów moich miłościwych panów życzliwy brat y sługa—Adam Maciey Sakowicz—woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit. mp. Который же тотъ универсалъ, за потребваньемъ особы вышеченованое, до книгъ Берестейскихъ кгродскихъ есть уписанъ.

1660 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 5.

476. Универсалъ Смоленскаго воеводы и подскарбія в. вн. Литовскаго А. М. Саковича о томъ, что онъ передаетъ пошлыны подъ названіемъ приумноженія пособій Лазарю Мойжешовичу—писарю и королевскому фактору.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятого, мѣсеца Сентебра семьнадцатого дня.

Передо мною Геронимомъ Каземеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, дворяниномъ и покоевымъ его королевское милости, постановившимъ очевисто панъ Лазаръ Мойжешовичъ—секретарь и факторъ его королевское милости, универсалъ ясневельможного его милости пана воеводы Смоленскаго, администратора skarбу великаго князства Литовскаго, на речъ въ немъ описаную, служачій, ку актикованью до кнѣгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Adam Maciej Sakowicz — woiewoda Smoleński, administrator skarbu wielkiego księstwa Litewskiego, Oszmiański starosta, Jakuński, Wysocki dzierzawca, w Bodzie wielebnym, iaśnie wielmożnym zacie urodzonym i. w. panom senatorom, dygnitarzom, starostom, urzędnikom ziemskim, grodzkim y innym, tak w dobrach i. k. mści, iako duchownych y szlacheckich possessionem mającym, po zaleceniu powolności moich w łaskę ichmć moich wielmożnych panów y braci; także panom burmistrzom, raycom, ławnikom w miastach i. k. mści będącym, oznaymuie. Iż co w tym roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym, diebus Junii, na teraznieyszey convocatyei Warszawskiej między innemi podatkami cło

szlacheckie, auctio subsidiorum nazwane, z spławem wodnym we wszystkim wielkim księstwie Litewskim od nowego lata święta Rzymskiego, w roku przyszlým tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszym przypadającego, senatus consultu iest prolongowane ieszcze na pół roka, to iest, do świętego Jana według nowego kalendarza, w tym że roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszym przypadającego. Zaczyn ia, mając od i. k. mści, pana moiego miłościwego, ex senatus consultu administracyę skarbu wielkiego księstwa Litewskiego sobie poruczoną y chcąc z iako najlepszym rzezry-pospolitey pożytkiem ten prowent publice ordynować, puściłem w arendę cło wyż pomienione szlacheckie, auctio subsidiorum nazwane, we wszystkim księstwie Litewskim na pół roka całego panu Łazarzowi Moyżeszowiczowi—sekretarzowi y faktorowi i. k. mści za pewną summę pieniędzy, według óbligów do skarbu danych, zaczynając od nowego lata święta rzymskiego w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszym, aż do świętego Jana, według nowego kalendarza, w tymże roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszym przypadającego. Wolen tedy y mocen będzie pan Łazarz Moyżeszowicz sam przez się to cło szlacheckie, auctio subsidiorum nazwane, spławem wodnym od towarów wszelakich, które lądem y wodą od ludzi iakiey kolwiek condityei prowadzone będą,

według instruktarza skarbowego wybierać. Co doniosłszy do wiadomości w. mści moich miłościwych panów, pilnie proszę, abyście w-mościowie w objęciu y wybieraniu tego cła, auctio subsidiorum nazwanego, spławem wodnym pomienionemu panu Łazarzowi Moyżeszowiczowi przeszkody żadney nie czynili, postrzegając na się poen, w prawie pospolitym opisanych, ale owszem w wybieraniu pomocy wszelakiey przeciwko swawolnym, prawa nieposłusznym, dodawać raczyli y straży po wszystkich mieyscach, gdzieby ią rozumieli być potrzebną, nie bronili, iakoby skarb rzeczy-

pospolitey żadney nie ponosił szkody. Zatyм się łasce w-mściów w. moich miłościwych panów s powolnością moią pilno zalecam. Datum w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Julii, anno tysiąc sześćset sześćdziesiątego. У того универсалу подпись руки тыми словы: Waszmość ww. moich miłościwych panów powolny przyjaciel y sługa Adam Maciey Sakowicz—woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit.—manu propria. Который же тотъ универсалъ, за потребованьемъ особы вышменованное, до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ есть вписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1371.

477. Листъ комиссарскій жидамъ Брестскимъ.

Коммиссары предписываютъ Брестскимъ жидамъ явиться въ Кобринъ въ назначенное время для заключенія контрактовъ на основаніи привилегій, дарованныхъ имъ на увольнение отъ

общественныхъ повинностей и горѣлчанныхъ пошлинъ; въ случаѣ же неявки ихъ угрожаетъ имъ штрафомъ въ 1,000 червонныхъ золотыхъ на кухню его королевскаго величества.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Юня сегого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно Мошко жидъ Берестейскій, листъ ихъ милостей пановъ комиссаровъ, до економіи Кобринское зосланныхъ въ справѣ и речи въ немъ нижей выраженой, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Tomasz z Rupniewa Wieyski—biskup Kiiowski y Czernihowski, opat Płocki, Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit., starosta Grodzieński, horodniczy Wileński, commisarze od i. k. mości do ekonomiey Kobryńskiej zesłani, starszym żydom szkoły Brzeskiej oznaumujemy: Lubo macie libertacyą od ciężarów publicznych y od arendy gorzałczaney; przecie my ią stanowić będziemy, abyście tedy do zawarcia w tey mierze kontraktu z przywileciem libertacyinym do Prużaney iutro da Pan Bóg stawili się, pod winą tysiąca czerwonych złotych na kuchnię króla ie-

go mości. Dan w Wiezkach, dnia ośm-
nastego Octobra, anno tysiąc sześćset
sześćdziesiąt pierwszego.

У того листу при печатѣхъ притис-
ненныхъ подпись рукъ тыми словы:
Xiadz Tomasz Uieyski—biskup Kiiowski,

commissarz; Andrzej Kotowicz — pisarz
w. x. Lit., commissarz i. k. mości. Ко-
торый же тотъ листъ, ку актикованью
поданный, есть до книгъ кгородскихъ Бе-
рестейскихъ уписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 730.

478. Универсалъ короля Яна Казимира, увольняющій Брестскихъ жидовъ
отъ всѣхъ военныхъ повинностей.

Король Янъ Казимиръ, принимая во вниманіе
крайнее разореніе г. Бреста и жидовъ, совер-
шившееся отъ нашествія Москвитина, уволь-

няетъ жидовъ отъ всякихъ военныхъ повинно-
стей, о чемъ и даетъ знать подлежащимъ воен-
нымъ властямъ для надлежащаго исполненія.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысяча шестьсотъ шестьдесятъ перво-
го, мѣсяца Августа двадцать девято-
го дня.

Наврадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Иеронимомъ Казимеромъ
Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
Берестейскимъ, постановившимъ очеви-
сто панъ Аронъ—школьникъ Берестей-
скій, универсалъ его королевское мило-
сти, въ справѣ и речи въ немъ ниже
выраженой, ку актикованью до книгъ
кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ
ты слова писанный:

Jan Kazimierz, z Bożej łaski król Pol-
ski etc. Wszem wobec y każdemu zoso-
bna, komuby o tem wiedzieć należało, a
mianowicie wielmożnym y urodzonym
półkownikom, oberszterom, rotmistrzom,
kapitanom, porucznikom, officerom y
wszystkiemu rycerstwu woysk naszych w.
x. Lit., ieznemu y pieszemu, polskiego y
cudzoziemskiego zaciagu diwisiey wielkie-
go y polnego—hetmanów naszych, tudzież

commendantowi naszemu, in praesidio for-
tecy Brzeskiej zostaiącemu, uprzejmie y
wiernie nam miłym, łaskę naszą królew-
ską. Wielmożni, urodzeni, uprzejmie y
wiernie nam mili! Ponieważ miasto na-
sze Brzeskie y żydzi w nim mieszkaiący,
przez nieprzyiaciela Moskwicina, tak og-
niem y mieczem zruinowani zostali, że
nie rychło y nie snadnie do perfectiey swey
przyść mogą; a chcąc ostatniey zgubie
ich consulere, a do ufolgowania iakiego-
kolwiek miłościwą rękę podać, uwalnia-
my ich od wszystkich in genere et specie
ciężarów żołnierskich. Żadamy zatem
uprzejmości y wierności waszey y mieć
to chcemy, abyście żadnych odtąd pie-
niężnych y chlebowych stacyi od podda-
nych naszych żydów Brzeskich wymagać,
stanowisk, pokarmów y noclegów odpra-
wować, zabiegami, albo iakiemi per mo-
dum petiti requisitiami naprzykrzać się
y namnieczeni onerować nie ważyli się
exactiami, pod surowym karaniem, w ar-
tykułach woyskowych obostrzonym, ina-

czyey nie czyniąс. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąт pierwszego, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego trzynastego roku.

У того универсалу его королевское милости печать притисненая а подпись

рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ—универсаль, черезъ менованую особу ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 726.

479. Листъ короля Яна Казимира, освобождающій Берестейскихъ жидовъ отъ всѣхъ податей и пошлинъ.

Король Янъ Казиміръ, принимая во вниманіе обнищаніе и опустошеніе жидовскихъ домовъ, лавокъ и другихъ строеній, симъ листомъ освобождаетъ ихъ отъ общественныхъ новинностей

и горѣдчанныхъ пошлинъ на четыре года и предписываетъ Брестскому старостѣ принять эти либертаціи къ свѣдѣнію и исполненію.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Августа двадцать четвертого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно жидъ Берестейскій Мошко, листъ его королевское милости либертаційный, въ речи нижей выраженой, жидомъ Берестейскимъ служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Jan Kazimerz, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Jż, mając politywanie nad zniszczeniem y brzydkim spustoszeniem miasta naszego Brześćcia y zruynowanie kamienic, domów, kramów y innych budynków żydowskich,

a chcąc ich łaską swą królewską wesprzeć, uwalniamy ich od podatków publicznych, iuxta sensum et textum immediate uchwaloney constituciey, iakoby do niewinnych exactiey ni od kogo do lat czterech w constitucyi warowanych, przymuszeni nie byli. Nad to zachowuiemy ich przy prawach y wolnościach, którekolwiek usus et ratio legum admittit, na ostatek wolnemi ich czyniemy od płacenia zwyczajnego arendy gorzałczaney. Co do wiadomości wielmożnemu staroście naszemu Brzeskiemu teraznieyszemu y napotem będącym, tudzież exactorom powiatowym y skarbowym donosząc, żądamy y mieć chcemy, aby pomienieni żydzi nasi Brzescy przy wolnościach, sobie de iure służących, świeżо wydanych, inviolabiliter zachowani byli dla łaski naszej. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Litew.

przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego trzynastego roku.

У тоє либертаціи печать большая

вел. княз. Лит. притисненая а подпись рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Litew. Который же тотъ листъ, черезъ менованого жида ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 744.

430. Листъ короля Яна Казимира Полоцкому воеводѣ о томъ, что Брестскіе евреи получили желѣзный листъ.

Король Янъ Казиміръ сямъ универсаломъ предписываетъ Карлу Коптю—Полоцкому воеводѣ не дѣлать никакихъ притѣсненій жидамъ въ уплатѣ слѣдующихъ съ нихъ долговъ кредиторамъ, такъ какъ вслѣдствіе опустошенія, при-

чиненаго имъ Москвитиномъ, они получили отъ него, короля, желѣзный листъ на три года. При этомъ король совѣтуетъ Коптевой возвратить по принадлежности отнятый ею у жидовъ каменный домъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысеча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Сентября четвертого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановивише очевидно Аронъ—школьникъ и жидъ Берестейскій, листъ его королевское милости, пана нашего милостивого, въ справѣ и речи нижей выраженой выданный, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan Kazimierz, z Bożej łaski król polski etc. Wielmożnemu Janowi Karolowi Kopciowi—wojewodzie Połockiemu, starości naszemu Brzeskiemu, teraznieyszemu y napotem będącemu, a w niebytności, urodzonemu podstarościemu uprzejmie nam miłemu łaskę naszą kró-

lewska. Wielmożny, uprzejmie nam miły! Respectuiąc na zniszczenie y zruynowanie żydów Brzeskich przez nieprzyjaciela Moskwicina, dla którego dłużnikom y creditorom swoim wypłacić się nie mogą, daliśmy im list nasz żelazny do trzech lat na niepłacenie wszelakich długów winnych służący, o czym sam przywilej szerszey w sobie opiewa. Żądamy zatem uprzejmości waszey y mieć to chcemy, aby ich przy takowym liście żelaznym y przy innych prawach y wolnościach, według zwyczaju, zachował. A że urodzona Pocięciowa—pisarzowa ziemska Brzeska kamienicę żydowską, w której Szawel żyd mieszkał, nieprawnie zaiechała; tedy y w tey sprawie, gdy przed sąd uprzejmości waszey przytoczy się, abys podług praw y przywilejów, żydom służących, decyzyą rzetelną uczynił; uczynisz to uprzejmość wasza dla

łaski naszej y z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego.

У того листу его королевское милости, при печати притисненной, подписы рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król;

Andrzej Kotowicz — pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ его королевское милости, черезъ особу верху менованую ку активованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ принятъ и уписанъ.

1662 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1381.

481. Листъ короля Яна Казимира Брестскому жида Ионасу Мойзешовичу.

Король Янъ Казимиръ сямъ листомъ предписываетъ официалистамъ въ имѣніяхъ духовныхъ, свѣтскихъ и королевскихъ арестовать купца Минскаго Проскурнича, или же его имущество, для удовлетворенія королевскаго фактора жида Ионаса Мойзешовича по слѣдующему случаю: жидъ Ионасъ Мойзешовичъ взялъ у Проскурнича подъ залогъ своего имущества извѣстную сумму

и, уплативши ему половину оной, потребовалъ у Проскурнича возврата своихъ вещей; Проскурничъ на это не согласился. Вслѣдствіе жалобы по сему дѣлу жида, король издаетъ настоящее свое приказаніе съ обязательствомъ заставить Проскурнича возвратитъ жида заложенные у него вещи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Юня семнадцатого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мошко Шапшеевичъ, жидъ Берестейскій, покладалъ и ку активованью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ подалъ листъ его королевское милости, въ справѣ и речи нижей выраженой выданный, пану Ионасу Мойзешовичу служацій, которого уписаючи у книги въ словѣ до слова такъ се въ собѣ маеть:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski etc. Wszem wobec, komu to wie-dzieć należy, mianowicie urzędom ziem-

skim, grodzkim, tudzież w miastach, miasteczkach, tak naszym, iako duchownych y szlacheckich przełożonym officialistom oznaymujemy. Suplikował nam Ionas Moyżeszowicz — faktor nasz, iż w pilney potrzebie swey zastawiwszy kleynoty y inne pewne rzeczy u sławetnego Wasila Proskurnicza — kupca Mińskiego y iuż niedopiero połowicę długu temuż Proskurniczowi mu wypłaciwszy, onegoż zgonić nie może, aby mu cale uczynił dość y swoje odyskał zastawę. Zaczym widząc my, iż pomieniony Proskurnicz na szkodę Ionasa Moyżeszowicza — factora naszego z umysłu diffugiis laborat, aby go albo od zastawy odsadził, albo iakie wielkie zyskał interesa, tedy my mocą naszą królewską, iako pomienionego factora naszego w obronę y protec-

тиа naszą królewską bierzemy, tak po wierności waszey mieć chcemy, aby się wszędzie, gdzie się kolwiek zwyż rzeczony Proskurnicz pokaże, onego albo dobra iego aresztowali y skuteczną factorowi naszemu czynili juris via satisfactią, salva iednak restitutione ostatka dżugu sławetnemu Proskurniczowi. Inaczey tedy wierność nie uczynisz z powinności swey dla łaski naszej. Dan w Warszawie dnia dwudziestego wtórego, mie-

siąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego czternastego roku.

У того универсалу печать притиснена, а подпись рукъ тыми словами: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же то листъ ку актикованію поданный, есть до вгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662.

Изъ книги за 1660—1662 г., стр. 1487.

482. Листъ короля Яна Казимира объ облегченіи податей, наложенныхъ на жидовъ скарбовою комиссією.

Король Янъ Казимиръ симъ универсаломъ предписываетъ подскарбію в. вв. Литовскаго Корвину Госевскому не дѣлать притисненій жидамъ г. г. Брестя, Городна и Пинска въ уплатѣ сѣдующихъ съ нихъ поголовныхъ податей, наз-

наченныхъ скарбовымъ трибуналомъ, подъ угрозю тройнаго штрафа съ недомочниковъ, такъ какъ жиды этихъ городовъ очень бѣдны, часть податей уже заплатили, а вмѣсто другой—предлагаютъ принять къ себѣ на постой солдатъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Юля двадцатого дня.

На врадѣ вгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто Мошко Шапшевичъ, жидъ Берестейскій, листъ его королевской милости въ справѣ жидовъ Берестейскихъ въ речи нижей выраженой до вельможного его милости пана Гросевскаго—гетмана польного и подскарбего великого князтва Литовскаго писанный, ку актикованью до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Wielmożnemu Wincentemu Cor-

winowi Goisewskiemu—podskarbiemu wielkiemu, hetmanowi polnemu w. x. Lit., Oszmiańskiemu, Pińskiemu, Wielżkiemu, Markowskiemu, Łozdzieyskiemu staroście, Mohilewskiej y Olitskiej oeconomii administratorowi naszemu, uprzejmie nam miłemu, łaskę naszą królewską. Wielmożny, uprzejmie nam miły! Donieśli nam przez suplikę swoje żydzi miast Brześcia, Grodna y Pińska, iż na blisko przeszłym trybunale skarbowym wypadł na wszystkich żydów w. x. Lit. surowy dekret, aby sub paenis triplicis pensio-nis ex nunc zapłacili dwanaście tysięcy złotych polskich pogłównego, seymem uchwalonego. Czemu aby in instanti przy srogim ubóstwie swoim dosyć uczynić mogli, żadnego nie widzimy sposobu,

więc, ponieważ już in parte dług ten wypłacili, życzylibyśmy, abyś uprzejmość wasza na residuum zostającej przy nich summy, cokolwiek iej in retentis zostaje, według informacyi starszych żydów pomienionych miast Brześcia, Grodna y Pińska, non descendendo ad rigorem decreti, do miast y miasteczek, gdzie żydzi mieszkają, assygnacie swoje żołnierzom rozdał. Jakoż widząc słuszną supplikę ich y upatrując wygodę w tem skarbie w. x. Lit. pilnie żądamy w. w., abyś wiern. wasza hoc medio contentując się, nie chciał ich do tego pociągać, czemu sufficere nie mogą, uczynisz to wier. wan-

sza dla łaski naszej y z politowania nad temi zniszczonemi ludźmi. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc sześć set sześćdziesiąt wtórego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego czternastego roku.

У того листу его королевской милости печать большая вел. княз. Литовского притиснена, а подпись рукъ теми словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же то листъ его королевской милости, ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662.

Изъ книги за 1660—1662 г., стр. 1413.

483. Постановление городничаго о цѣнности серебра, представленнаго Файбишемъ Шмойловичемъ, и о томъ, что оно не можетъ быть продано до истечения шести недѣль.

Брестскій городничій Жаба, по представленіи ему жидомъ Файбишемъ Шмойловичемъ серебра, оцѣнилъ его гривну *) по 21 золоту, при засвидѣтельствованіи золотыхъ дѣлъ мастера Андрея, что оно въ дѣйствительности дороже не можетъ стоять, и приказалъ жиду объявить объ

этой оцѣнкѣ настоящимъ его владѣтелямъ и не продавать въ теченіи шести недѣль. Серебро это состояло изъ слѣдующихъ предметовъ: шести полумисокъ и шести тарелокъ, 6 подносовъ безъ герба и двѣнадцати рюмокъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Іюня двадцать третего дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Іеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мошко Шаншеевичъ—жидъ Берестейскій, екстрактъ съ книгъ замко-

выхъ Берестейскихъ, въ справѣ и речи въ немъ нижей выраженой, ку актикованью перъ облятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Wypis z xiąg zamkowych Brzeskich roku tysiąc sześć set sześćdziesiąt wtórego, miesiąca Junii wtórego dnia.

Przede mną Janem Heronimem Żabą — horodniczym y namiestnikiem Brzeskim,

*) Grzywna oznaczać вѣсъ, называемый иначе маркою.

stanawszy żyd Brzeski Faybisz Szmó-
łowicz, przynosił na szacunek srebra bia-
łego z brzegami złocistemi y herbami
też złocistemi, który herb orzeł, półmis-
ków sześć y talerzów sześć, które wa-
żyły grzywien trzydzieście y trzy; te sre-
bro szacowałem grzywnę—złotych ośm-
naście, przytem taca auszpurskiej roboty
bez herbów—ośm, z obu stron złocistych,
czarek takiej że roboty z obu stron zło-
cistych dwanaście, te oboje srebro waży
grzywien trzydzieście dwie bez złota,
szacowałem grzywnę złotych dwadzieś-
cia y ieden, iako złotnik Brzeski Jendrzey
pod sumnieniem przyznał, że temu sre-
bru większa cena być nie mogła. Ja tedy,
stosując się do prawa pospolitego po ta-

kowym szacunku, przykazałem pomienio-
nemu żydowi Faybiszowi, aby tego sre-
bra do niedziel sześciu nie zbywał, aż
oznaymi o tym szacunku stronie swey,
kto srebro onemu zostawił. Który szacu-
nek do xiąg zamkowych iest zapisany,
z których ten wypis pod pieczęcią urzę-
dową y z podpisem ręki mey Faybiszo-
wi iest wydany. Pisan w Brześciu, ro-
ku miesiąca y dnia zwysz pisanego.

У того экстракта подпись руки ты-
ми словы: Jan Heronim Żaba—horodni-
czy y namiestnik Brzeski. Который же
то экстрактъ, перъ облятамъ ку актико-
ваню поданыи, есть до книгъ кгород-
скихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1577.

484. Заявление Берестскихъ жидовъ о ихъ готовности уплатить подать, называ-
емую субсидіумъ, слѣдующую съ купцовъ и шинкарей, по 5 злотыхъ со 100.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ второ-
го, мѣсеца Августа двадцать шестого
дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Иеронимомъ Казимеромъ
Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
Берестейскимъ. Anno Domini тысяцше-
set sześćdziesiąt wtórego, miesiąca Augu-
sta dnia czternastego, opowiadali y pro-
testowali się żydzi Aron y Lewko Ickie-
wicz—szkolnicy miasta Brzeskiego imie-
niem wszystkich kupców y szynkarzów
żydów Brzeskich w te słowa:

Iż my, poczuwaiąc się w powinnościach
swoich, a czyniąc dosię uchwale seymu

blizko przeszłego, w Warszawie w tymże
roku wysz mianowanym y w constitutiei
mianowanej, a włożony osobliwy poda-
tek, subsidium nazwany, na kupcy y szyn-
karze od sta złotych po pięciu do pobor-
ców skarbowych wnieść powinni, których
urząd grodzki obierze; które pieniądze go-
towiśmy oddać według rejestru, werifiko-
wanego z verificyaty imé pana Heronima
Kazimierza Jeleńskiego—chorążego y pod-
starościiego Brzeskiego, iako też z verifi-
cacy magistратu miasta Brzeskiego do po-
borców naznaczonych. Przy której veri-
ficacy przed temiż urzędami ciż kupcy
y szynkarze iurament wykonali według
constitutii, a że niemasz poborców nazna-

czonych do odbierania pieniędzy według constitutii, tedy aby kupcy szynkarze nie zostawali w iakiey suspiciey skarbowey, prosili nas, abyśmy te protestacyę przyjęli y do xiąg grodzkich Brzeskich zapisali.— Што есть записано.

1662 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1575.

485. Повѣрка доходовъ купцовъ и шинкарей жидовъ въ г. Брестѣ, обязанныхъ вносить подать — субсидіумъ, со 100 по 5 злотыхъ.

Всѣхъ купцовъ насчитали 16; шинкарей—10. Наибольшіе оборотные капиталы у купцовъ не превышаютъ 650 злотыхъ; у шинкарей—100 злотыхъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Августа двадцать шестого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко—школьникъ Берестейскій, верификацію жидовъ Берестейскихъ—купцовъ и шинкаровъ, ку актированью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаную:

Registr spisany kupców żydowskich w mieście Brześciu roku terażnieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym strony podatku subsidium, uchwalony na seymie przeszłym Warszawskim w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym y w constitutii wyrażonych, po czemu mają płacić od sta złotych.

Tedy wyrażone kupcy y szynkarze w tem registrze każdy pod iuramentem zeznał, iako summą handluie, że więcey niema, tylko iako powiedział przy verifacii nas magistratu Brzeskiego kram

Bunczyn: w tym tylko nayduie się towaru za złotych czterysta; kram Faybiszów: w tym tylko nayduie się towaru za złotych sześćset pięćdziesiąt; kram Judzin: w tym tylko nayduie się towaru za złotych siedmdziesiąt pięć; kram Izraelów: w tym towaru za złotych czterysta; kram Maiera Jakubowicza: w tym towaru za złotych siedmdziesiąt; kramik Wulfów, co aptekarskie rzeczy ma: w tym za złotych trzydzieście; Maier Falkowicz kupiec, ten handluie złotych sto pięćdziesiąt; Jakób Szymonowicz kupiec, ten handluie złotych trzysta; Szmóyło Mydlarz kupiec, ten handluie złotych dwieście trzydzieście; Chaym, co w kamienicy ieymć pani pisarzowey, kupiec, ten handluie złotych dwieście; Szmerla Brechaczka, kupiec skórzany, ten handluie złotych czterdziestą; Nachman kupiec, kusznierszczyzną, ten handluie złotych dwieście; Moszko kupiec szwieczyzną, ten handluie złotych pięćdziesiąt; Nisan, także szwieczyzną, handluie złotych sześćdziesiąt; Leyser Hołubek y ten szwieczczyzną, handluie złotych czterdzięci. A zaś te drobne kramiki, co krobkami na sobie noszą, w drugim ledwie jest za złoty towaru. Tedy ogółem poło-

żyliśmy na wszystkich według ich handlu złotych sto pięćdziesiąt. Szykarze: Leyzar Wichnin, ten powiedział, że handluie złotych sto; Maier Zaiac, ten powiedział, że handluie złotych sto; Leyb Czarny, ten powiedział, że handluie złotych pięćdziesiąt; Dawyd Samoyłowicz, ten powiedział, że handluie złotych ośmdziesiąt; Szłoma Zuszman, ten powiedział, że handluie złotych pięćdziesiąt; Dawid Chaimowicz, ten powiedział, że handluie trzydziesto; Zelman Katarżny, ten powiedział złotych pięćdziesiąt; Abram Zawalowicz, ten powiedział, że handluie złotych trzydziesto; Nisan, ten powiedział, że handluie złotych czterdziesto; Hossyca, ten powiedział, że handluie złotych sześćdziesiąt. У тоє верификациі печать притисне-

ная а подиисъ рукъ тыми словы: Матыasz Dzierzkowski — burmistrz; Roman Matflewicz — burmistrz relliey Greckiey рѣкѣ свѣ. А приписокъ на той верификациі въ тые слова: Dosic czyniac uchwale seymowey seymu przeszlego, przy magistracie miesckim czyniłem verifikationi, na ktorą przysięgi wykonali, а przychodzące pieniądze y należące submitowali się do skarbu wniesć, bo się nicht nie podiał poborcą. Pisan w Brześciu, dnia ultima Mai, tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego; Heronim Kazimierz z Jelny Jeleński — chorąży y podstarości woiewództwa Brzeskiego. Которая жъ то верификациі есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписана.

1663 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 57.

486. Баниція по дѣлу Витебскихъ жидовъ съ супругою референдарія в. кн. Литовскаго Анной Нарушевичевоѣ Сапѣжиной.

Анна Сапѣжина Нарушевичева супруга, референдарія в. кн. Литовскаго Станислава Нарушевича, заняла у Брестскихъ жидовъ пятьдесятъ шесть тысячъ и пять золотыхъ польскихъ, но отреклась уплатить эту сумму. Послѣ каковаго отреченія дѣло это поступило на рѣшеніе въ главный Литовскій трибуналъ, который присудилъ взыскать эту сумму съ имѣній ея т. е. Быкова и Островья. Но такъ какъ она не исполнила

требованія трибунала и не явилась на срокъ въ судъ, то трибуналъ осудилъ ее на баницію, которую король Янъ Казиміръ и подтверждаетъ и повелѣваетъ, чтобы никто съ нею не имѣлъ никакого сообщества, не подавалъ ей ни въ чемъ помощи, не держалъ у себя въ домѣ и чтобы это повелѣніе исполняемо было во всѣхъ владѣніяхъ рѣчи-посполитой.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ третьего, мѣсеца Февраля четвертого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ

Берестейскимъ, постановившисе очевисто Самсонъ Абрамовичъ—жидъ Витебскій, покладалъ и ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ баницію въ справѣ Самсона Абрамовича—жида Витебскаго, съ кан-

целляріи большой великого князства Литовскаго противъ вельможное милости пани Нарушевичовой, референдаровой великого князства Литовскаго, въ справѣ и речи нижевыроженной вынесеную, которую у книги уписуючи въ словѣ до слова такъ се въ собѣ маеть: Янъ Казимеръ, Божою милостью король Польскій и пр. Всимъ вобецъ всякаго достоинства стану и владу людемъ—духовнымъ и свѣцкимъ, обывателемъ панствъ нашихъ. Ознаймуемъ, ижъ въ року тысяча шестьсотъ петьдесять четвертомъ, мѣсяца Мая шестого дня въ справѣ жалобливаго Самсона Абрамовича—жида Витебскаго, актора, судъ головный трибунальный, у Вильни отправоваый, вельможную Анну Сапѣжанку Станиславовую Нарушевичовую—референдаровую великаго князства Литовскаго зъ докладомъ урожною Миколаевою Свинарскою и потомковъ небожника урожнаго Миколая Свинарскаго о сопротивствѣ декретови суду годовнаго трибунального такъ въ непоступеню владу чинить отправки на маестностяхъ Быковѣ и Островѣ за суму пенезей петьдесять шесть тысячей и пять золотыхъ польскихъ, акторови всказаную чинить отправки, яко и въ неподаню до держанья и посессіи жалобливаго жида помененыхъ маестностей Быкова и Острова, декретами суду головнаго уступать наказаное, тудежъ въ неподаню инвентаровъ, на помененые маестности служачихъ; за тымъ вину выволанья за нестаньемъ ихъ въ року завитомъ въ самой речи на упадъ здавши, на выволанье всказалъ и на одержанье того выволанья до насъ господаря особливимъ листомъ своимъ одослалъ и за суму пенезей акторови всказаную черезъ дворя-

нина нашего до отправки приходить наказалъ, яко о томъ декретъ и процесъ тое справы ширей въ собѣ описуетъ. Тогда мы, господарь, выконываючи дальшій поступокъ строгости правное, преречоную Анну Сапѣжанку Нарушевичовую—референдаровую великаго князства Литовскаго зъ докладомъ урожною Свинарскою и потомковъ небожника Свинарскаго, яко права непослушныхъ и зверхности наше, велѣлимо зо всехъ земель и панствъ нашихъ выволать, якожъ и тымъ листомъ нашимъ баниційнымъ оныхъ выволанцами чинимъ отъ спулку и обцованья людей почтивыхъ вылучаемъ. Очомъ абы кождый вѣдаючи, зъ ними, яко зъ банитами, жадного спулку и обцованья мѣти, въ домахъ своихъ переховывати, рады и помочи онымъ ни якое додавати, подъ винами, въ правѣ посполитомъ на таковыхъ описаными, не важилъсе; а ижъ то всимъ ку вѣдомости пришло, вядомъ и судомъ нашимъ всякимъ приказуемъ, абы сесь листъ нашъ баниційный вездѣ, кдѣ будетъ поданъ до книгъ, пріймованъ, актикованъ, публикованъ и читанъ былъ конечно. Писанъ въ канцеларіи нашей большой великаго князства Литовскаго, року тысяча шестьсотъ шестьдесять третего, мѣсяца Генваря четвертого дня. У того листу баниційного печать великая великаго князства Литовскаго, а подпись руки тыми словами: Криштофъ Паць—канцлеръ великій великаго князства Литовскаго; Казимеръ Пухальскій—подстолий Минскій, секретарь его королевское милости. Которая жъ то баниція, черезъ особу верхумененую ку актикованю поданая, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принята и записана.

1663 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 203.

487. Универсалъ жороя Яна Казимира о томъ, чтобы жидаы не смѣли держать прислуги изъ христіанъ.

Король Янъ Казимиръ, по жалобѣ Виленскаго римско-католическаго епископа на жидавъ, живущихъ въ в. кн. Литовскомъ, въ томъ, что они скрываютъ у себя прислугу изъ христіанъ вопреки конституціямъ и Литовскому статуту,

издаетъ настоящій универсалъ съ строгимъ подтвержденіемъ всѣмъ вообще жидамъ в. кн. Литовскаго, чтобы они не только не скрывали у себя прислуги изъ христіанъ, но и впредь таковыхъ на службу не принимали—подъ страхомъ наказаній.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ, третьего, Марца шестого дня.

На рокахъ судовыхъ гродскихъ, порядкомъ статутовымъ припалыхъ и судовне у Берестью отпрованыхъ, передъ нами Яномъ Каролемъ Коштемъ—воеводою Полоцкимъ, Берестейскимъ, Юрборскимъ, Верболовскимъ, Нововольскимъ старостою, економіи Груденское администраторомъ, Бѣльскимъ Городискимъ державцою, и Иеронимомъ Казимеромъ Лицинскимъ—писаромъ, постановившисе очевисто его милость панъ Геліашъ Ггрибовскій, листъ его королевское милости, въ справѣ и речи въ немъ нижей выраженой, къ актикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym. Za doniesieniem od w Bogu wielebnego xiędza biskupa Wileńskiego, iako żydzi w wielkim xięstwie Litewskim, nic się nie obawiając praw y constitucyi, osobliwie roku tysiąc pięć set sześćdziesiąt piątego, tak też y statutu w. x. Lit., o niechowaniu chrześcianskiej czeladzi, a osobliwie sprzeciwiając się wyraźney woli y uniwersałow naszym pod datą

w Grodnie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt trzeciego, dnia siedmnastego Februaryi, czeladzi chrześcianskiej oboiey płci chować nie przestają,—skąd siła pochodzi z łaski y obrazu Bożey. A za tym obawiając się dalszego karania Bożego na państwa nam powierzone, żałośni wielce będąc, że się w tym y prawu y wyraźney woli naszej przechodzić, tym listem naszym wszystkich żydów w wielkim xięstwie Litewskim upominamy y koniecznie reassumując wszystkie prawa, mieć chcemy, aby po publikacyi tego upominalnego listu y uniwersałow naszego za niedziel cztery chrześcianską czeladź, osobliwie y białą płeć odprawili, więcey nigdy przymować y u siebie chować nie ważyli, pod srogim karaniem, tak w prawach, iako y w zwysz pomienionym uniwersale naszym wyrażonym. Co żeby do wiadomości wszystkim przyszło, ten list ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dat we Lwowie, dnia dwódziesiątego pierwszego miesiąca Februaryi, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego, panowania naszego polskiego czternastego, a szwedzkiego piętnastego roku.

У того листу его королевское мило-

сти печать притисненная, а подпись | листъ его королевское милости, ку ак-
рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król; | тикованью поданыи, до книгъ кгород-
Kazimierz Puchalski—podstoli Miński, | скихъ Берестейскихъ есть уписанъ.
sekretarz i. k. mości. Который же то |

1663.

Изъ книги за 1663—1664 г., стр. 312.

488. Листъ Брестскаго земскаго судьи о томъ, что жидаы не должны вносить
извѣстной подати подъ названіемъ donativum (купеческій подарокъ).

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ трете-
го, мѣсеца Марта десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Иеронимомъ Казимеромъ
Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
Берестейскимъ, постановившисе очеви-
сто панъ Левко Ицковичъ—школьникъ
Берестейскій, листъ его милости пана
Станислава Казимера Бобровницко-
го—судьи земското Берестейскаго, рот-
мистра его королевское милости, въ
речи нижевыраженой, до его милости
пана Дубина—товариша хоругве ясне-
освѣдоного княжати его милости пана
Виленскаго писаный, ку актикованью
до книгъ гродскихъ Берестейскихъ по-
далъ, въ тые слова писаный:

Mści panie Dubina, moу panie у bra-

cie! Gdzie kolwiek poiazdy odprawował
po miastach w woiewodztwie Brzeskim,
upominaiąc się donativum kupieckiego,
nigdzie żydzi oddawać nie chcieli, zasła-
niaiąc się prawem swoim; zaczem у ży-
dzi Brzescy, ponieważ przedtem nie od-
dawali, mają być wolnemi od tych podat-
ków donativum kupieckiego według con-
stitucyi у prawa swego. W Brześciu, dnia
ósmego Marca, anno tysiąc sześćset sześć-
dziesiąt trzeciego.

У того листу подпись руки тыми
словы: Stanisław Kazimierz Bobrowni-
cki—sędzia ziemski. А по подписѣ при-
писокъ на томъ листѣ въ тые слова:
Do mieszczan prawa maydeburskiego
masz wm. rap recurs. Который же
то листъ есть до книгъ кгородскихъ
Берестейскихъ уписанъ.

1664 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 1050.

489. Свидѣтельство польскихъ дворянъ объ участии жидовъ въ войнѣ съ русскими войсками.

Дворяне, находившіеся въ плѣну у Русскихъ въ Казани, по просьбѣ жидовъ, раздѣлявшихъ съ ними ту же участь военно-плѣнныхъ, дали имъ свидѣтельство въ томъ, что и они наравнѣ съ польской шляхтой принимали участіе въ оборонѣ г. Витебска, какъ то: копали рвы, строили укрѣпленія, давали воинамъ ружья, порохъ, лошадей; наравнѣ съ прочими обывателями несли

повинности, вызванныя тѣмъ временемъ; по взятіи Витебска Шереметевымъ продовольствовали Запорожскихъ козаковъ и подверглись контрибуціямъ. Кромѣ этого дворяне свидѣтствуютъ, что кромѣ обычныхъ и общихъ тягостей плѣнниковъ, они, жиды, были насильно окрещены еще въ христіанскую вѣру.

Лѣта стѣ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертого, мѣсяца Генваря двадцать шестого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хсружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто жидъ Мошко Шапшевичъ, покладаль и ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ атестацію, въ справѣ и речи нижей выраженой, которая такъ се въ собѣ маеть:

Мы урѣдники, шляхта и обыватели воіеводства Витебского, в вѣзненіи в земли Москiewskiej бѣдаче, czynиemy wiadomo, iż żydzi zamków y miasta Witebskiego z żonami y dziećmi przez Wasila Piotrowicza Szeremeciowa—boiarzyna y woiewodę Moskiewskiego y woysko osudarskie Moskiewskie, w Witebsku do wѣzzenia wzięci, do земли Moskiewskiej zasłani, бѣдаче pierwey w wielkim Nowogrodzie, w tey Moskiewskiej земли, w турmie ciemney за wielką strażą, przez niedziel kilka, w wielkiej нѣдзы y utrapieniu siedzieli, którym żadnego od osudara kar-

mu, tak iako y nam nie dawano, a takim ciężkim wѣzzeniem trapiono; gdzie ich nie mało tam w Nowogrodzie, tak y w drodze z tey wielkiej нѣдзы y utrapienia do kilkadziesiąt pomarło y pomarzło. A potem iako na szlachtę iednych ze Pskowa, drugich z Wielkiego Nowogroda, kędyśmy w wѣzzeniu byli, na insze mieysca y horody Moskiewskie prowadzono; tedy y przerzeczonych żydów Witebskich z żonami y dziećmi ich także po różnych Moskiewskich horodach, z ukazu osudarskiego, wożono y wѣzzeniem trapiono. A zatem do Kazani zaprowadziwszy, w wѣzzeniu czas niemały trzymano y do tego czasu trzymają, gdzie żaden s tych przerzeczonych żydów, lubo srogie od Moskwy przymuszenia, różną groźbą y musiem na krzszczenie nawracani y przymuszeni bywali. Jednak iako wierni i. k. mości, pana naszego miłościwego; poddani y miłuiący państwo, bo i. k. mość y rzeczy-pospolitey naszej zwodzić się nie dali, oczekiwaiąc miłosierdzia Bożego, a z łaski i. k. mości y rzeczy-pospolitey, iż z tego wѣzienia moskiewskiego wyswobodzeni zostaną. A w Witebsku miesz-

kaiąc y będąc, wszelakie ciężary tak przed obleżeniem iako y po obleżeniu przez wojsko nieprzyjacielskie moskiewskie zamków miasta Witebskiego, w którym nie dziel czternaście trwaliśmy y z nami zarówno ponosili y pociągali, to iest, koło kopców zamku Witebskiego niżniego ku muru staremu opadłemu niżniemu zamku pierwicy szesnaście sążni ostrogiem obwiedli, a potem w obleżenie, widząc gwałt y potrzebę tego, sążni trzydzieścia quateru izbicami y obłamkami tamże wedle zamku niżniego opadłego y wedle bramy żydowskiej zarobili swym własnym kosztem y drzewem, y bramę, nazwaną żydowską, budynkiem dobrym opatrzyli y obwarowali, y także swym kosztem oniż żydzi w teyże kwaterze potajemnik dla brania y przysposobienia wody, w ciężkim y wielkim obleżeniu będąc, do rzeki Dźwiny uczynili; drzewa y szczoheł kilka kop, po sążni sześciu, na zamkową potrzebę na budynek dodali, y na wyżnim zamku budynkiem y kosztem swoim baszteczkę wystawili y zbudowali y inne basztecзки budować pomagali, dając drzewa y rzemieśników, płacąc onym; y w samym mieście Witebskim, iako my szlachta podczas tego ciężkiego obleżenia parkan budowali y ziemią osypywali, tak y oni żydzi także budować y ziemią osypywać pomagali y robili y drzewa do budynku tego parkana szczoheł kop cztery także dodali; imć pana też Hrehorego, Krzysztofa Możeyka — kapitana i. k. mości od iasnie oświeconego xięcia iegomości Janusza Radziwiła — woiewody Witebskiego, hetmana wielkiego w. x. Lit. do Witebska ze stem dragonii przysłanego, oniż żydzi chętnie przyiąwszy, lubo ich w Witebsku nie wiele było stacyi, opatrzyli, które na złotych trzysta, iako oni żydzi nam powiadali, dali; a iako my sami szlachta, tak y oni żydzi dragonią, po kilka ich rozebrawszy, na strawie swey chowali, karmili y strawowali y pieniędzmi dawali, y officerów tey dragonii także podarek pieniędzmi złotych piędziesiąt oniż żydzi dali. A iako za uniwersałem iasnie oświeconego xięcia iegomości pana hetmana wielkiego w. x. Lit. dwie chorągwie woluntaryńskie, iedna Szowkialy — rotmistrza, a druga pana Staniszewskiego, idąc do Jezieryszcza, do Witebska przyszli, których przed następującym obleżeniem mieszczenie Witebscy do miasta na stanowisko puścić y przyiąć nie chcieli; tedy aż niebożęta żydzi te chorągwi samych rotmistrzów, poruczników, chorążych, towarzystwo, czeladź y konie ich na strawie swey mieli kilka dni, y onych podeymowali y strawowali; a potem iako te chorągwie obiedwie za oblażeniem od wojska nieprzyjacielskiego Jezieryszcz do zamku Jezieryskiego weyść nie mogli y zuowu nazad do Witebska także przed oblażeniem powrócili, y tego dnia iako przez wojsko moskiewskie oblażenie nastąpiło w Witebsk wiachali y w obleżeniu byli; tedy z przyczyny y naprawy Stefana Piotrowicza — burmistrza y drugich burmistrzów, rayców y ławników y mieszczan od tychże chorągwi woluntaryńskich nie małą szkodę w pobraniu y poszarpaniu u siebie różnych rzeczy, pieniędzy, złota, srebra y fantów różnych, oniż żydzi ponieść musieli y ponieśli; u których żydów podczas tegoż obleżenia na trzymanie wody dla obrony w szturmach kilkadziesiąt kotłów wielkich na różne kwatery iako wzięto było, tedy te kotły gły wojsko moskiewskie miasto y zamki Witebskie opanowało, mieszczenie Witebscy sobie pobrali; podczas też tegoż od wojska nieprzyjacielskiego moskiewskiego obleżenia zamków y miasta Witebskiego przerzeczeni żydzi straż odprawowali ustawicznie, y każdy z nich

rynsztunek y strzelbę swoją do obrony, iako też y prochi, nie potrzebując za onych, u siebie mieli y na kwaterze swej, nie żałując zdrowia, przeciwko temu nieprzyjacielowi broniąc się stawali, bronili y te woysko nieprzyjacielskie w szturmach odstrzeliwali. A pierwey tego, iakośmy sami szlachta na czatę przed oblężeniem pod Suraż chodzili, tedy y oni żydzi ięździli y koni na różne posyłki dodawali y imé panu Lipnickiemu — rotmistrzowi i. k. mości, który przed oblężeniem był z chorągwią swą w Witebsku, koni troyga dobrych pożyczili, których nie wrócono; a gdy w ciekawie w te Moskiewskie oblężenie nie stało prochów, y my szlachta, co kto ich miał składankę prochów czynili, tedy oni żydzi także, co mieć mogli, prochów dodawali y zsypowali; wszelakie też insze lauda, któreśmy my szlachta przed oblężeniem y w oblężeniu uchwalali, składanki na posłańcy często a gęsto, posyłając do oświeconego xiecia imści pana hetmana w. x. Lit., prosząc na miłosierdzie Boże o ratunek y dodanie odsieczy czynili y tych posłańców, dając im dobrą y niemłą zapłatę y nagrodę, nymowali, pobory, pogłówszczyzny, widząc gwałtowną potrzebę, ufałali y sami dawali, to y przerweczeni żydzi we wszystkim pomocne byli y troiakie pogłównie złożyli y dali na potrzebę gwałtowną podczas oblężenia; domów też swoich budownych, które w nich rozbierano y inszego budynku y drzewa podczas oblężenia na potrzebę zamkową y miescką do budowania, powarowania bram, wież y sztakietów y na insze budynki s potrzeby rozbierać pozwalali y dawali y we wszystkim dobrze y przystoynie stawili się y pomocni byli. A iaką za nieszczęściem naszym za niedodaniem odsieczy, to woysko nieprzyjacielskie Moskiewskie pierwey miasto przez wielki y potężny szturm z po-

zabianiem y posieczeniem szlachty, mieszczan, pospółstwa, dragonii y inszych ludzi, a potem y zamki z nami samemi y z niemi żydami opanowało y wiele tedy, iaką nam samym szlachcie, tak y im żydom Wasiliow Piotrowicz Szeremeciow — boiarzyn y przełożony tego woyska Moskiewskiego z towarzystwem swym; pierwey kozaków Zaporozskich, przy nim będących, godzić kazał; których kozaków iakośmy godzili, tedy oni żydzi od siebie gotowych pieniędzy dać musieli złotych tyśiac, a po takim pogodzeniu kozaków iako nas wszytkich, tak y ich żydów tenże Szeremeciow, przez też woysko y strzelców do więzienia pobrawszy, wszystkie majątności nasze, co tylko przy nas w Witebsku było, od nas, także y od nich żydów na osudara pobrać kazał, gdzie u nich żydów w gotowych pieniądzech, złocie, srebze, klejnotach, perłach, szaciech, cynie, miedzi, ochedóstwie, sprzeciech domowych y dostatkach szkolnych, w szkole od tego Szeremeciowa — boiarzyna samego y przez osudarskich dworzan żołdów y strzelców iedno z drugim pobrano y poszarpano, więcey niż na sto tyśięcy złotych polskich; do tego wszystkie sprawy ich prawa, przywileie y obligi na różnych osób na długi im winne, także pozabirali. A to wszystko zabrawszy y nas samych y ich żydów do więzienia pobrawszy do ziemi Moskiewskiey zasłano, gdzieśmy y teraz w tem więzieniu iesteśmy, a iako my sami, tak y ci wszyscy żydzi do wielkiego ubóstwa, nędzy y straty przyszliśmy, będąc w tém więzieniu y utrapieniu moskiewskim. Które to nasze testymonium, za potrzebowaniem y żądaniem pomienionych żydów z podpisami rąk naszych, im dajemy. Działo się w Kazani, w więzieniu będąc w ziemi Moskiewskiey, roku Pańskiego tyśiac sześćset piędziesiąt piątego.

У тоє атестаціи подпись руръ тыми
словами: Kazimierz Strawiński—podkomor-
rzy Starodubowski, podwoiewoda — mp.;
Krzysztof Brański Bielecki—pisarz grodz-
ki Witebski, iako dobrze wiadomy temu
wszytkiemu, podpisuię się do tey atesta-
cyi; Jerzy Krzysztof Możeyko — kapitan
i. k. mości; Hrehory Żaba — rotmistrz;
Alexander Randey; Mikołay z Brzusiło-
wa Kisiel — podkomorzy Derpski, podse-
dek Witebski; Alexander Żaba—czesnik
y rotmistrz Witebski, iako wiadomy tego
podpisuię; Kasper Sznykowski ręką swą;
Bazili Jakimowicz Hołownia—łowczy Wi-
tebski; Heronim Porzecki Falko ręką wła-
sną, będąc tego wiadom dobrze, do tey
atestacyi podpisuię się; Piotr Kazimierz
Eysimont ręką swą, będąc tego wiadom
dobrze podpisuię się; Teodor Lipka ręką
swą; Heliasz Żaba — rotmistrz Witebski;
Konstanty Wałogwiń ręką; Andryan Hreb-

nicki — kwatermistrz Witebski; Hrehory
Biruta ręką swą, Jan Worotyniec—mie-
czny Witebski ręką swą; Jan z Ledu-
chowa Leduchowiecki; Piotr Ganolipski—
kwatermistrz Witebski; Kazimierz Hurko-
chocimski ręką własną; Mikołay Kundzicz
Poczobut; Teodor Białyński; Biruta Pro-
kop; Jan Kott Horodeński, iako dobrze
wiadomy; Michał Szapka Chotolski; Je-
rzy Stanisław Swiarski ręką swą; Jerzy
Żelaski ręką swą; Bazyli Letecki, iako
wiadomy tego dobrze; Hrehory Felicyan
Letecki; Michał Adamkowicz ręką swą;
Bazyli Podmiński; Samuel Nieszyka; Sa-
muel Czaplic ręką swą; Gabryel Bazyli
Biruta; Bohomolec Dmitr; Marcin Rogow-
ski; Heronim Żaba; Leon Białyński Bi-
ruta; Władysław Krupienicz. Которая жъ
то атестація, ку актикованью подана,
есть до книгъ кгородскихъ Берестей-
скихъ уписана.

1665.

Изъ книги за 1665—1666 г., стр. 197.

490. Листъ баниціи на Пинсеую стольниковую Богумилу Терлецкую.

Король Янъ Казиміръ, принимая во внима-
ніе, что Пинская стольниковая Терлецкая, во-
преки постановленію ассесорскаго суда, не позво-
лила произвести отправу надъ своими имѣніями
для уплаты долговъ жидамъ Натановичамъ, из-

даетъ настоящій баниціиный листъ, по кото-
рому воспрещается Терлецкой владѣть имѣ-
ніями, а лицамъ постороннимъ оказывать ей
содѣйствіе и помощь.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ пято-
го, мѣсяца Апрѣля двадцать второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Геронимомъ Казимеромъ
Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
Берестейскимъ, постановившимъ очеви-
сто панъ Миколай Янковскій, его коро-

левское милости вѣчное баниціи въ
справѣ и речи нижей выраженой зъ
канцелярии его королевское милости
большой великого князтва Литовского
вынесенный, ку актикованью до книгъ
кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ
тыя слова писанный:

Янъ Казимеръ, зъ ласки Божое ко-

роль польскій и пр. Всимъ вообще и каждому зособна, всякого достоенства, враду и стану людемъ, духовнымъ и свецкимъ, обывателемъ панствъ нашихъ. Ознаймуемъ, ижъ даты нижеименованой передъ нами и судомъ нашимъ ассесорскимъ отправодаласе справа межн инстыгаторомъ нашимъ великого князства Литовского зъ деляцимъ Юзефа Натановича—жида Пинского, акторами, а урожоною Богумилою Немеричовною Андреевою Терлецкою—столниковою Пинскою, позваною о то, ижъ кгда по вынесенной презъ зощлого жида Пинского Натана Лейзеровича, отца теперешнего делятора Юзефа Натановича, на позваную и зощлого сына позваное урожоное Александра Терлецкого, съ канцелярии нашей великой великого князства Литовского баницей двора, якъ намъ за особливимъ листомъ одно въ тимъ одъ насъ до себе выданнымъ на учиненье отправки за сумму пенезей шестьдесятъ девять тысячей двѣстѣ пять золотыхъ польскихъ, помененую зощлому жидови Натанови Лейзеровичови, отцови теперешнего делятора Юзефови Натановичови, декретами суду головного, особливе ему самому Юзефови Натановичови декретомъ суду головного трибунального, въ року прошломъ тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ въ Новогородку ферованымъ, сорокъ осимъ копъ грошей литовскихъ всказаную, порадкомъ правнымъ до маетности—Кротова, Отолчиць, Полкотычъ и Рѣчицы названыхъ, въ повѣтѣ Пинскимъ лежачихъ, тежъ одержалъ. Позваная спротивляючисе зверхности нашей и праву посполитому, дворянинови нашему за тую сумму пенезей на помененыхъ маетностяхъ своихъ отправки она боронила и не поступовала, презъ што въ вину вѣчного съ панствъ

нашихъ выволанья и дальшиє пены правные попала. Въ которой справѣ судъ нашъ ассесорскій за нестаньемъ позваное Терлецкое до права, оную въ року завитомъ на унадъ въ самой речи вздавши, за спротивенство въ неопступленью дворянинови нашему за сумму пенезей впередъ шестьдесятъ девять тысячей двѣстѣ и пять золотыхъ польскихъ декретами трибунальскими зощлому жидови Натанови Лейзеровичови, отцови теперешнего делятора, а потомъ особливе ему самому Юзефови Натановичови— жидови Пинскому остатнимъ декретомъ суду головного трибунального, въ року прошломъ тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ въ Новогородку зъ очевидное контроверсии ферованымъ, сумму эксцесовую копъ сорокъ осмъ литовскихъ, всказаную на маетностяхъ названыхъ—Кротова, Полкотичахъ, Отолчицахъ и Рѣчицахъ, въ повѣтѣ Пинскомъ лежачихъ, чинить отправки, на вѣчное съ панствъ нашихъ выволанье всказалъ и на учиненье судное и skutочное отправки на иншихъ же маетностяхъ урожоное Терлецкое и на иншихъ вшелякихъ лежачихъ рукомыхъ сумахъ пенезныхъ, гдѣ кольвекъ будучихъ дворянина нашего особливимъ листомъ назначеного ему зослалъ, яко ширей въ декретѣ нашемъ описано и доложено есть. Мы теде король, выкониваючи дальшиє поступокъ строгости права посполитого надъ пререченою урожоною Богумилою Немеричовною Андреевою Терлецкою—столниковою Пинскою, яко зверхности нашей и праву посполитому непослушную и спротивную, велѣли есмы ее зо всехъ земель и панствъ нашихъ вѣчне выволать, якожъ и симъ листомъ нашимъ баницейнымъ оную вѣчною выволанкою чинимъ одъ сполку и общо-

ванья людей почтивыхъ выймуемъ и вылучаемъ. А затымъ приказуемъ, абы кождый, о томъ вѣдаючи, зъ нею яко вѣчною выволанкою ни якого сполку и обцованья мѣти, рады и помочи додати, ани еѣ въ домахъ своихъ переховывати не важился, подъ винами въ правѣ посполитомъ описаными. Што и жбы то всимъ ку вѣдомости пришло, врадомъ и судомъ нашимъ всякимъ земскимъ, вгородскимъ, и ихъ намѣстникомъ приказуемъ, абы сесь листъ нашъ баницыйный вездѣ, за поданьемъ его до книгъ, прыймованъ, актикованъ, публикованъ и обволанъ былъ ко вечно. Писанъ въ канцелярии нашей дня одиннадцатаго мѣсеца Априля, року пан-

ского тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, панованья нашего польского семнадцатаго, а шведского осмнадцатаго року.

У того листу его королевское милости печать большая великого князства Литовского притиснена, а подпись рукъ тыми словы: Криштофъ Паць—канцлеръ великій великого князства Литовского; Казимеръ Пухальскій—писарь декретовый великого князства Литовского. *Correxit Ussowicz.* Который же то листъ его королевское милости вѣчное баниций, ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1665 г.

Изъ книги 1665—1666 годъ, стр. 431.

491. Универсалъ гетмана в. вн. Литовскаго Павла Яна Сапѣги объ освобожденіи жидовъ и мѣщанъ города Врестя отъ всякихъ всенныхъ повинностей.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсеца Іюня тридцатаго дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевисто Аронъ Якубовичъ—жидъ и школьникъ Берестейскій, универсалъ ясновельможного его милости пана Павла Яна Сапѣги—воеводы Виленского, гетмана великого вн. Литовского, жидомъ Берестейскимъ, на речъ въ немъ нижеменованую, служацій, ку актикованью до книгъ вгородскихъ Берестей-

leński, hetman wielki w. x. Litewskiego, wszystkiemu in genere woyska iego królewskiego mości w. x. Lit., tak iezdnemu, iako y pieszemu rycerstwu polskiego y cudzoziemskiego, starego y nowego zaciągu, po zaleceniu moich towarzyskich chęci. Do wyraźney woli y uniwersałów i. k. mości, pana naszego miłościwego, którymni miasto Brześć ochraniać raczy, stosując się, już po kilkokrotny mój wydaie uniwersał z władzy mey hetmańskiej, chcąc mieć serio rozkazuiać, aby w pomienionym mieście Brześciu, tak mieszczan, iako y żydów tamiecznych, żaden z woyskowych nie ważył się stanowisk, pokarmów, noclegów, zabiegów odprawować, stacyi, chlebów, ugod, prowian-

Paweł Jan Sapiega—woiewoda Wi-

tów wymagać, ani innemi iakież kol-
wiek vexaciami agrawować, pod animad-
wersyą y srogością praw, w artykułach
woyskowych opisanych, ktore nie ieno su-
pra excessivos extendowane będą; ale też
przeciwnych temu uniwersałowi pozwa-
lam brać, łapać, znosić y do sądu mego
odsyłać na exekucią. A dla tym gruntow-
nieyszey ochrony zsyłam tam na zało-
gę na tym imci pana kaprala leybkom-
panii moiey, chorągwie nadworney dra-
gońskiejey, dawszy mu moc wszelaką (ie-

żeliby się pokazała) gromić licencyą. Da-
tum w Wilnie, dnia dwadziestego pierw-
szego Junii, anno tysiąc sześćset sześć-
dziesiąt piątego.

У того универсалу при печати под-
пись руки теми словами: Paweł Sapie-
ha—woiewoda Wileński, hetman wielki
w. x. Lit. Который же тотъ универ-
саль, ку актикованью поданъ, есть до
книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уни-
санъ.

1666 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 1043.

492. Универсаль Короля Яна Казимира, данный Брестскимъ жидамъ съ цѣлію
освобожденія ихъ отъ всякихъ войсковыхъ повинностей, по случаю разореній,
причиненныхъ Русскими войсками.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шесто-
го, мѣсяца Марта двадцать второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя-
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста-
новившимсе очевисто Левко Ицковичъ—
школьникъ кагалу Берестейского, уни-
версаль его корол. милости, жидамъ мѣ-
ста его королевское милости Берестья,
на речь въ немъ нижеименованую
данный и служацій, ку актикованью до
книгъ кгородскихъ Берестейскихъ по-
далъ, въ тые слова писанный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król
polski etc. wszem wobec y każde-
mu z osobna, komu by o tym wiedzieć
należało, a mianowicie, wielmożnym y
urodzonym półkownikom, oberszterom,

rotmistrom, kapitanom, porucznikom, offi-
cerom y wszystkimu rycerstwu woysk
naszych w. x. Lit., iezdnemu y pieszemu,
polskiego y cudzoziemskiego zaciągu di-
wiziey wielkiego y polnego hetmanów
naszych, tudzież komendantowi nasze-
mu in praesidio fortocy Brzeskiej zostaia-
cemu, uprzejmie y wiernie nam miłym,
łaskę naszą królewską. Wielmożni uro-
dzeni, uprzejmie y wiernie nam mili!
Ponieważ miasto nasze Brzeskie y ży-
dzi w nim mieszkaiący przez nieprzyja-
ciela Moskwicina ogniem y mieczem zruy-
nowani, że nie rychło y niesnadnie do
perfectiey swoiey przyiść mogą; a chcąc
ostatniey zgubie ich consulere, a do ufol-
gowania iakiegoż kolwiek miłościwą rękę
podać, uwalniami ich od wszystkich in
genere et specie ciężarów żołnierskich.
Żądamy zatym uprzejmości y wierności

waszey, y mieć to chcemy, abyście żadnych odtąd paśnych y chlebowych stacyi od poddanych naszych żydów Brzeskich wymagać, stanowisk, pokarmów y noclegów odprawować; zabiegami albo iakiemi per modum petiti requisitiami naprzykrzać się y najmnieyszemi onerować nie ważyli się exactiami, pod surowym karaniem, w artykułach woyskowych obostrzonym, inaczey nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia szesnastego miesiąca Marca roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdzie-

siąt szóstego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego ośmnastego roku.

У того листу универсалу его корол. милости печать меньшая вел. княжства Лит. притисненная, а подпись рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kотовичъ—pisarz w. x. Lit. mр. который же тотъ универсалъ его корол. милости ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1667 г.

Изъ книги за 1667—1668 года, стр. 1075,

493. Листъ вел. гетмана Паца—оберштерълейтнантамъ Станцелю и Кадорату, въ которомъ предписывается войскамъ, расположеннымъ въ г. Брестѣ, не дѣлать притѣсненій и обидъ Брестскимъ жидамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Генваря дванадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ ясновельможного его милости пана каштеляна Виленского, гетмана великого великого княжества Литовского, до его милости пана Станцеля—оберштерлейтнанта его королевское милости, въ справѣ и речи нижеименованой, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał Kazimierz Pac—casztelan Wi-

leński, hetman wielki w. x. Lit. imci panu Stancelowi—oberszterleytnantowi regimentu wielmożnego imci pana pisarza polnego w. x. Lit., а на ten czas comendantowi, y imci panu Kadoratowi—oberszterleytnantowi regimentu iegomość pana Kryszpina—obersztera i. k. mości, także y wszystkim oficerom, nad ludźmi na praesidium Brzeskie ordinowanym, chęci me. Wyrażna iest wola króla imci, aby żydzi Brześcy żadnemi nie byli od woyska aggrawowani exactiami; tedy, stosując się do oney, żadam po waszmościach, abyście waszmość, mając ich w osobliwey od woysk ochronie, żadnego bezprawia czynić nie ważyli się, а mianowicie, zchodząc z chleba, sobie assignowanego, noclegami, podwód braniem, або też wymaganiem iakowych consolacyi pieniężnych, nie infestowali;

ponieważ, iako mam wiadomość już po-
dwakroć ugodą wypłacali się, przykazuie
w. m. żołdatóm, aby żadnych hałasów,
szkod y krzywd onym nie czynili, bo
inaczezy, za dóyściem quaerimonii, każdy
występek podług artykułów woyskowych
irremissibiliter penowany być musi,
a sami w. m. de suo szkody refundere
powinni będziecie. Datum w Warszawie,

dnia trzydziestego Maia, anno tysiąc
sześćset sześćdziesiąt siódmego.

У того листу мониторного при печат-
ти притесненой подпись руки тыми
словами: Michał Pac—kasztelan Wileński,
hetman wielki w. x. Lit. Который же
тотъ листъ, ку артикованью поданный,
есть до книгъ кгородскихъ Берестей-
скихъ принять и уписанъ.

1667 г.

Изъ книги за 1667—1668 годы, стр. 1073.

494. Листъ короля Яна Казимира въ Папу объ освобожденіи Брестскихъ жи-
довъ отъ военныхъ повинностей во время прохожденія чрезъ городъ какихъ
бы то ни было войсць.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого,
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ осьмого,
мѣсеца Генваря двадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передомною Еримъ Станиславомъ Умя-
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста-
новившисе очевисто Левко Пцковичъ—
школьникъ и жидъ Берестейскій, листъ
его королевское милости охранный, жи-
домъ Берестейскимъ служачій, ку ак-
тикованью до книгъ кгородскихъ Бере-
стейскихъ подалъ, въ тые слова пи-
санный:

Jan Kazimierz, z Bożej łaski król Pol-
ski etc. Wielmożny, uprzejmie nam mi-
ły! Jako wszystkich poddanych naszych,
do nas się w swych dolegliwościach ucie-
kających oycowską zawsze wspierać zwy-
kliśmy (protectiā), tak y niewiernym żydom
Brzeskim, za wniesioną do nas imieniem
onych przez panów rad y urzędników dworu
naszego instantiā, teyżе łaskawości na-
szey chcąc rzetelny onym wyswiadczyć

dowód, żądamy uprzejmości waszey,
abyś uprzejmość wasza, mając widomā,
a nader wielką pomienionych żydów de-
solatiā w osobliwym respekcie ludziom
rycerskim przeuściem, pokarmami, no-
clegami, stacyami y innemi quocunque
nomine nazwanemi żołnierskimi exac-
tiami, osobliwie iednak chleba zimowego
wybieraniem, aggrawować, osobliwym swo-
im onych zakazał uniwersałem, do któ-
rego abyś y sam uprzejmość wasza nie
chciał onych niewolić, gorąco żądamy.
Co iako naygorącej uprzejmości wa-
szey zaleciwszy, życzymy onemu dobrego
na tenczas od Pana Boga zdrowia. Dan w
Warszawie, dnia dwódziestego trzeciego
miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc
sześćset sześćdziesiąt siódmego, panowa-
nia naszego polskiego y szwedzkiego dzie-
więtnastego roku.

У того листу его королевское мило-
сти подись руки при печати тыми
словами: Jan Kazimierz król. На кото-
ромъ листѣ и титуль въ тые слова:

Wielmożnemu Michałowi — hetmanowi | королевское милости, ку актикованью
wielkiemu w. x. Lit., uprzejmie nam | поданный, есть до книгъ кгородскихъ Бе-
miłemu. Который же тотъ листъ его | рестейскихъ уписанъ.

1667 г.

Изъ книги за 1667—1668 годы, стр. 1671.

495. Листъ пробоща Франциска Пражмовскаго о дозволеніи жидамъ совершать работы во время невысокоржественныхъ праздниковъ.

Францискъ Пражмовскій — Краковскій, Луд- | ности своему кантору и бакаляру не дѣлать имъ
кій, Брестскій пробощъ, симъ универсаломъ до- | никакихъ препятствій, особенно въ торговлѣ го-
водитъ до всеобщаго свѣденія, что во исполненіе | рѣлчаными и корчемными товарами,—тѣмъ бо-
просьбы Брестскихъ жидовъ, домогающихся раз- | лѣе, что они имѣютъ на это право отъ польскихъ
рѣшенія—заниматься имъ своими обычными ра- | королей; что же касается до праздниковъ тор-
ботами въ неторжественные христіанскіе празд- | жественныхъ, то и жида должны наблюдать и
ники, приказываетъ своимъ слугамъ и въ особен- | хранить ихъ съ надлежащимъ благоговѣніемъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого |
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ сегого, |
мѣсяца Ноября четырнадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, |
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя- |
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, |
подстаростимъ Берестейскимъ, поста- |
новившисе очевисто Лейба Ицковичъ— |
жидъ Берестейскій, листъ въ Бозѣ ве- |
лебнаго его милости ксендза Франциш- |
ка Пражмовскаго—Краковскаго, Луцка- |
го, Бржесцакаго пробоща, въ справѣ и |
речи ниже менованой, ку актикованью |
до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ по- |
далъ, въ тые слова писаный:

Franciszek na Prażmowie Prażmow- |
ski, Krakowski, Łucki, Brzeski—proboszcz, |
scholastyk Płocki, opat Sieciechowski. |
Waruiąc sobie bezpieczeństwo żydzi mia- |
sta i. k. mości Brześcia, suplikowali do |
mnie, aby bezpiecznie y bez żadney prze- |
szkody swoje pod czas świąt nieuroczy- |
stych odprawowali roboczny, według przy-

wileiów, sobie nadanych od królów Pol- |
skich. Co ia tedy, widząc słusznie y do |
wyrażney królów ich mości stosując się |
woli, zakazuję pilnie y zabraniam sługom |
moim kościoła farnego Brzeskiego, to iest, |
bakałarzowi y kantorowi y inszym tegoż |
kościola sługom, aby oni tymże żydom |
Brzeskim pod czas świąt nieuroczystych |
w żadnych ich robotach, a osobliwie win- |
nicznych, browarnych, łaziennych myją- |
cym się nie przeszkadzali, ani ich zabie- |
rali. A że ten przywilej zabrania żydom |
w święta uroczyste, iako są: Boże Naro- |
dzenie, Wielkanoc, świątki Zielone, Pan- |
ny Maryi, aby żadnych nie odprawowali |
robot y oneż aby w naywiększey mieli |
poczciwości, z mocy moiey przykazuie y |
tymże sługom moim upatrować tego na- |
kazuię. Nakoniec, ieżeli by uczynili nie- |
dosyć rozkazaniu memu ci sładzy, daie |
moc podproboszczemu kościoła tego, aby |
on, bacząc ich nie pilnych y nieposłusz- |
nych przykazaniu memu, pilno zakazał y

karad. Co pilno tym listem moim przyka-
zując, ręką własną podpisuję się. W Brze-
ściu. Datum roku Pańskiego tysiąc sześć-
set sześćdziesiąt siódmego, dnia siódmego.

У того листу при печати подпись

руки теми словами: Franciszek Prażmow-
ski—Krakowski, Łucki, Brzeski proboszcz.
Который же тотъ листъ, ку актикованью
поданный, есть до книгъ кргодскихъ Бе-
рестейскихъ уписанъ.

1668 г.

Изъ книги за 1667—1668 годы, стр. 1396.

496. Охранный листъ Умястовскаго—Брестскаго подстаросты, данный
Брестскимъ жидамъ.

Брестскій подстароста Умястовскій предпи-
сываетъ бурмистрамъ и мѣщанамъ города Бре-
стя, чтобы они прекратили свои враждебныя
дѣйствія противъ жидовъ, обнаруживающія яв-
ное желаніе искоренить послѣднихъ, и разрѣ-

шали всякіе споры путемъ закона, подъ опасе-
ніемъ штрафа въ 10,000 копъ литовскихъ, изъ
копъ одна половина будетъ обращена въ казну,
а другая на пользу обиженныхъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ осьмо-
го, мѣсяца Апрѣля пятого дня.

На врадѣ кргодскомъ Берестейскомъ,
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя-
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста-
новившимъ очевидно Жужманъ Файве-
ловичъ—жидъ Берестейскій, листъ его
милости; папа Ерего Станислава Умя-
стовскаго—стольника Венденскаго, под-
старостею Берестейскаго, упоминаль-
ный, жидомъ Пещакимъ, въ речи ни-
жей мененой служащій, ку актикованью
до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ по-
далъ, въ тые слова писанный:

Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik
Wendeński, podstarości województwa
Brzeskiego, sławetnym burmistrzom, ray-
com y wszystkimu magistratowi i. k.
mości miasta Brzeskiego, a osobliwie sła-
wetnemu Siemianowi y Antonowi—starey
rady burmistrzom—Hrehorowiczom. Do-

niesiona iest querela od niewiernych
Żuzzmana Faywielowicza y Józepha Ow-
sowicza, a przy nich y wszystkich ży-
dów tamecznych mieszczan Pieszczackich,
iako teraz tak y niepoiednokroć w nie-
bytności imci pana Zadorskiego Macieja—
marszałka Orszańskiego y wóyта i. k.
mości Pieszczackiego, iż wy, sławetni,
maiąc już przeciw żałobliwych y uskar-
żających żydów tamecznych, iż zawziaw-
szy od niemałych czasów, a osobliwie
przeciwko tych pomienionych osób nie-
chęć y rankor iakiś, że nie tylko na zdro-
wie onych sami przez się y przez różne
osoby odpowiedacie y przegrażacie y na
dobra y mieszkania ich gwałtownie na-
biegacie, chcąc ich cale z realney poses-
sye y z dóbr ich własnych temere et
violenter wyzuc y na się, nescitur quo iure
et auctoritate, w reokupacją odebrać. Za-
czym iż oni nie będąc od was bezpieczeni
zdrowia y posesorami dóbr swoich, tedy
od nas pod protekcyą naszą uciekszy się,

іако урѣду гродзкіе, у просілі, абы оных од імпетіеіеі васzych листем naszym зарѣчным обваровали у асекуровали, углейтовали у оных самых под protectiā урѣдунā приіели. Јакоѡ то тым до проѡб ѡаѡблиwych ѡаскавіе сіе скѡниwszy, аб oppressione, кѡрā поноса, тедy под protectiā звіершенносі урѣду нашего ведлуг права посполітего безпечностъ здровіа оных у тым листем зарѣчным варуіе, чхац мее у зарѡвне подлуг права статutowego przykazуіе, аѡебысіе, так на здровіе, домy у маіетностъ оных ѡудѡв, ані самі przez сіе без ѡадных крeвnych поstrонных, ані przez ѡадне subordynowane osoby, ані теѡ под praetextem ѡѡніерским, под зарѣкā dzіесіеіā тyсіеу kop litewskich, кѡрeу поѡовіса summy naruszenia tego

listu урѣдунего до skarbu, а друга stronie ukrzywdzoney налеѡе бѡдзіе, не ваѡылі сіе у не czynілі koniecznie, а іеѡelibyсіе takowy przystęp у pretext mіeli do ѡаѡуіауых, тедy абысіе правне in foro fori, а не violenter tego dochodzілі, у we wszystkim сіе vedлуг nauki у права посполітего zachowali, іначeу не czynіау под wyѡ opisanaу зарѣкā. Pisan w Brześciu, dnia wtѡrego Kwіetnia roku тyсіау sześciest sześcidzіесіат ѡsmego. У того листу заручного подписъ руки тыми словы: Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik Wendeński, podstarosci Brzeski. Кѡтѡрый же тотъ листъ припоручный, ку актікованью поданный, естъ до книгъ гродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1669 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 841.

497. Подтвердительная привилегія короля Михаила жидамъ в. кн. Литовскаго, данная на сеймѣ вальномѣ Варшавскомѣ.

Привилегія эта заключаетъ въ себѣ повтореніе подтвердительной привилегіи короля Яна Ка-

зиміра, выданной въ 1649 году, въ день коронаціи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Марца седмого дня.

На врадѣгродскомѣ Берестейскомѣ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто на врадѣ Левко Ицковичъ и Левко Іозефовичъ—жиды школьнички воеводства Берестейского, привилей его королевское милости, на нашего милостивого, жидамъ всимъ

великого княжства Литовского, на речъ ниже въ немъ менованую служачій, ку актікованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подали, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami przywilej najiśnieyszego króla imci Jana Kazimierza, antecessora naszego, podpisany у pieczęcią w. x. Lit. zapieczętowany, ży-

dom w. x. Lit. służący, y doniesiona iest nam proźba imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast y miasteczek naszych, w wielkim xięstwie Litewskim będących, abyśmy takowy przywiley mocą y powagą naszą królewską we wszystkich onego punktach, klauzulach y artykułach zmocnili, stwierdzili y ratyfikowali, który, słowo w słowo wpisując, tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski etc. Oznamyujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Torem nayiasniejszych antecessorów naszych królów Polskich, wielkich xiążąt Litewskich idąc, wprzód przy szczęśliwey, przez wolne y zgodne suffragia od wolnych obóyga narodów, Korony polskiej y wielkiego xięstwa Litewskiego, na państwo tey zacney rzeczy-pospolitey inauguraciy, a potem przy świątobliwey koronaciy naszej wszystkie prawa, przywileia, wolności, swobody, zwyczaje y prerogatywy, od przodków naszych nadane, pozwolone y zachowane, publiczne y prywatne, wszystkim stanom y obywatelom koronnym y w. x. Lit. przysięgą naszą królewską potwierdziliśmy y całości onych ze wszech miar postrzegać obowiązaliśmy się. Temu więc obowiązкови naszemu po wszystkie dni panowania naszego dosyć uczynić gotowi będąc, podług chwalebneho przodków naszych postanowienia y zwyczaju, cokolwiek, y do particularnego tychże praw, przywilejów, swobod y wolności, któremi się poddani panstw naszych szczycą y cieszą obwarowania y nowych, według czasu, potrzeby y słusności, porządkiem prawnym przyczynienia ściągają się, chętnie do tego wszystkiego wolą naszą skłaniamy. Donieśli tedy nam przez suplikę swą Łazar y Jonas Moyżeszowiczow-

wie—żydzi Wileńscy, także Samuel Salomonowicz, Icko Faybiszowicz y Boruch Nachmanowicz proźbę swoim y wszystkich żydów w wielkim xięstwie Litewskim, a mianowicie w stołecznym mieście Wileńskim, Brześciu, Mohylewie, Mińsku, Grodzie, Pińsku, Orszy y innych miastach y miasteczkach w. x. Lit. mieszkających, imieniem, abyśmy wszystkie prawa, przywileie, rescripta y wolności, zdawna od nayiasniejszych antecessorów naszych, królów polskich y wielkich xiążąt Lit. onym nadane, approbowane y utwierdzone, w spokojnym używaniu ich będące, przez osobliwy przywiley nasz mocą y powagą naszą królewską approbowali, reassumowali y stwierdzili. A zatym między inszemi przywileiami pokładali przed nami przywiley świętey pamięci króla iego mości Władysława czwartego, pana brata naszego, pargaminowy, z podpisem ręki iego królewskiej mości y z pieczęcią większą wiel. xięstwa Litew., który z początku aż do końca słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożey łaski król Polski etc. Oznamyujemy tym naszym listem, komu to wiedzieć należy. Jednostaynymi y wolnymi głósy od wolnych Korony polskiej y wielkiego xięstwa Litewskiego narodów na państwo y stolicę po świętey pamięci króla imci pana oycy naszego obrani będąc, iakośmy zaraz po szczęśliwey naszej elekcii na wszystkie prawa y wolności, tak ieneralne, iako y specialne, publiczne y prywatne poprzysięgli, tak przysięgi naszej, ze wszech miar postrzegając wszystkim wszystkie wolności, prawa y przywileia wcale zachować gotowiśmy. Zaczym Samuel y Łazar Moyżeszowiczowie—żydzi Wileńscy, Morduch y Wolfowicz, Samoyło Solomonowicz, Nachman Jakubowicz—żydzi Brzescy, Mińscy, Gro-

dzięscy, Pińscy, Nowogrodzcy, gdy swym y wszystkich in genere żydów, w wielkim księstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach, mieszkających, suplikowali nam, abyśmy przywileia y wszystkie nadane, od najyasniejszych niegdy antecessorów naszych wolności, mocą y powagą naszą królewską zmocnili y stwierdzili. A między innymi przywilejami pokładali przed nami przywilej króla ięgomości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, po rusku pisany, a za pozwoleniem naszym po polsku wytłumaczony, który tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu zosobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym:

Bili nam czołem gospodaru wszyscy żydowie zborów Brzeskiego, Trockiego, Grodzieńskiego, Pińskiego y inszych miast, miasteczek naszych królewskich, książskich, pańskich y ziemiańskich, duchownych y świeckich, w wielkim księstwie Litewskim y w ziemiach ku niemu należących, mieszkający, abyśmy im prawa, przywileia, listy wolności ich, od przodków naszych, królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, nadane y potwierdzone, także umowy y postanowienia ich pewne, przez ugody z niektórymi miastami uczynione, listem naszym utwierdzili; a żeśmy wszystkie przywileia, listy, daniny y wolności Koronie polskiej y w wielkim księstwie Litewskim y wszystkim ziemiom ku nim należącym, wszystkim w pospolitości y każdemu zosobna, iakiegożkolwiek stanu y narodu ludziom tych państw, od przodków naszych królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, zwłaszcza króla imci Kazimierza wielkiego, Ludwika, Loisa nazwanego, Władysława—Jagie-

ła nazwanego, y bracią ięgo, Witolda y Zygmunta wielkich książąt Litewskich, Władysława y Kazimierza synów Jagiełowych, Jana Olbrychta, Alexandra, Zygmunta, Zygmunta Augusta, Henryka y Stefana, królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, słusznie y prawie nadane, listem przywileiem naszym stwierdzili, zmocnili y warowali; pod który warunek y potwierdzenie zamykają się też wszystkie listy, przywileia, prawa y wolności ludziom narodu żydowskiego, od przodków naszych nadane. Jednakże my, z łaski naszej królewskiej, na czołobocie wszystkich żydów w wielkim księstwie Litewskim y w ziemiach, ku nim należących, mieszkających, tym osobnym listem y przywileiem naszym wszystkie prawa, przywileie, dekrety, y wolności ich służące, od przodków naszych im nadane, także stanowienia y umowy ugodliwe, z miastami y miasteczkami uczynione, y ku temu zwyczajem ich dawne, tak w kupiectwach, handlach, iako y w inszych sprawach, których ten naród żydowski za panowania przodków naszych, królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, zdawna aż do tego czasu używa, we wszystkich punktach, artykułach, kondyciach, tak iako by w tym liście naszym mianowicie wpisane y wyrażone były, umacniamy, stwierdzamy na wszystkie potomne y wieczne czasy, chcąc mieć, aby wszędzie na wszystkich urzędach y każdego prawa, według przywileiów przodków naszych y według używania y zwyczajem ich, mocnie y nieporuszenie dzierżane y zachowane były; którzy żydowie nie pod inszą władzą, urzędami, jedno pod zwierzchnością królewską, woiewództw y starost naszych, pod którymi kto z nich mieszka, być mają, y nie inszemi prawy, jedno iako artykuły y przywileie ich

omawiaią y w statucie są opisane y których do tych czasów oni sami y potomkowie ich używali y onymi sprawowani y sądeni będą. Y na tośmy wszystkim żydom, w państwie naszym w wielkim xięstwie Litewskim mieszkającym, dali ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do którego y pieczęć naszą przywiesić rozkazaliśmy. Pisan w Krakowie, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Lutego pierwszego dnia.

Podkładali potym y list upominalny tegoż króla imci Stefana, w którym serio napominać sąd trybunalski raczy, aby żydom przed sobą y sądami swemi rozprawować się nie kazali, ani dopuszczali.

Potrzenie, pokładali między inszemi przywilejami świętey pamięci króla ięgomości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Marca, roku pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, w którym, od sądów trybunalskich ziemskich y mieyskich, excipowawszy żydów, poddaie ich pod sąd zamkowy grodzki, appellacia salva do nas y sądu naszego, za mandatem też przed sądem naszym niema mieć forum, aż się wprzód rozprawi u sądu naszego należnego zamkowego, a z tamąd dopioro appellacia do sądu naszego zadwornego. Z domów tych, które w miastach mają, podatki powinny dawać zwyczajne, iako insi mieszczanie, inszym powinnościom mieyskim niezwycaynym, iako donatiwom, nie podlegając, względem tego, że pogdówne dają; albo gdzie pacta z mieszczany mają, tedy podług nich płacić powinni, same zaś osoby w sprawach wszelakich do iurizdikciey tylko zamkowej należec maia. Żyda, któryby miał sprawę swoją z

żydem, tedy starsi ich sądzić mają y karać według zakonu swego. Także, gdy przysięgę przed sądem iakim, któremu z nich nakażą, tedy ieśliby szło o iaką bardzo wielką summę, ma na rodale, to iest, dziesięcioro Boże przykazanie, przysięgać, a ieśli o małą, tedy, wziowszy się za klamkę w bożnicy, według przywilejów, im od przodków naszych nadanych. Żyd ieśliby który umarł, a został się być dłużen, tedy wprzód żonie ięgo pozostały wiano, iey naznaczone według zapisu żydowskiego, spełna dóysć ma, a coby zbywało nad wiano, to kreditorom ięgo ma być dano; a ieśliby też żona wprzód umarła, tedy dzieciom ięgo to wiano należec ma. A rzemieśnikom, którzykolwiek między żydami są, iakie kto z nich rzemiosła umie, wolno im robić bez przeszkody wszelakiey, do cechów należec nie mają, także w szabat y inne dni święte, aby ich do sądów nie przypozywano, ani sądzono.

Pokładali poczwarte różne listy w różnych datach króla ięgomości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, strony robienia rzemiosł, do cechów nie należąc, y wolnych handlów wszelakich żydom pomienionym dane; te tedy punkta, kondycyi y artykuły ze wszystkimi ich originalnemi przywilejami, in quantum iuri communi non repugnant, my Władysław czwarty, król, wiecznemi czasy stwierdzamy, umacniamy y przy powinney mocy zachowuiemy y zostawuiemy z tym nadaniem y dostateczną deklaracją naszą. Sędziowie ziemscy wielkiego xięstwa Litewskiego wszelakie sprawy żydów, sprawiedliwości dochodzących, z iakiemkolwiek osobami zachodzące — przyimować y nieodwłoczną sprawiedliwość czynić powinni, według prawa politego y przywilejów żydom nadanych, aby żyd za żyda bez obowiązku na się

danego o długi y inne krzywdy nie odpowiadał nikomu y aby żaden in vim repressaliõrum na żydach sprawiedliwości nie dochodził, y tak w drodze, iako y na mieyscu grabić y hamować y insze iakiekolwiek trudności czynić nie ważył się; ale tego requirował, który się legitime pryncypałem, albo też społeczesnikiem być ukaże; rozumiejąc to tak: że syn lat dorosłych possessionatus za oycę, ani oyciec za syna, mąż za małżankę, ani małżanka za męża bez słusznego zapisu y obowiązku odpowiadać y dosyć czynić nie maia; oyciec też y matka maiać dzieci niedorosłe, nie ku szkodzie ich oddawać, ani zapisować nikomu nie może—sub nullitate. A ktoby się temere ważył przeciwko tey naszej deklaracyi integrum (vel) partim co czynić, tedy violentiam sapere ma. Przysięgę gdy in causis magni momenti czynić żydzi maia, tedy na samym rodale, to iest, dziesięciorgu Bożym przykazaniu w szkole żydowskiej, bez żadney okoliczności, simpliciter, według zakonu żydowskiego, w tym między niemi zachowanego y przywileiów im nadanych, czynić będą powinni. Waruiemy też to żydom obywatelom wielkiego xięstwa Litewskiego, w miastach y miasteczkach naszych, świeckich y duchownych, mieszkaiącym, iż bożnicy nabożeństwa w nich, które dotąd w używaniu mieli, spokojnie y na potomne czasy zażywać maia; także y kopiszcz dla chowania ciał zmarłych wolno im nabywać, a z dawna na bytych—spokojnie, według dawnych zwyczajów, zażywać. A iż ciż żydzi w. x. Lit. supplikowali nam, abyśmy ich przy opisanych prawem kancelaryskich y sądowych wszelakich dochodach zachowali y od depactacyi niesłuszoney ochronili; y w tym im łaskę naszą królewską miłościwie oświadczamy, chcąc mieć po starostach podstarościch, sędziach,

pisarzach ziemskich y grodzkich, po magistratach mieyskich, aby dochody, prawem pospolitym opisane, od żydów brali, żadnych depactacyi nad zwyczaj y słusności im nie czyniąc. Jeśliby też żyd o dług, albo iakiekolwiek excessą do więzienia był dekretem naznaczony, tedy nie gdzie indziej, ieno w grodzie ma siedzieć, zastawę po roku y sześciu niedziel officiose oszacowawszy, bez obwieszczenia żydom, będzie wolno sprzedać; nawiązka każdemu żydowi taka, iaka prawem y przywileiami iest opisana, dawana być ma.

Co wszystko stwierdzając y do wiadomości wszem wobec przywodząc chcemy mieć, aby żydzi wszyscy w. x. Lit. przy tych wolnościach y prerogatiwach wcale y nienarusznie zachowani byli y ni od kogo przeszkody y violencyi żadnych, pod obroną naszą zostaiąc, nie ponosili, czego urzędy grodzkie y mieyskie z powinności swych postrzegać maia. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej, dnia piętnastego miesiąca Februaryi, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego pierwszego roku. Wladislaus rex; Marcian Tryzna—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Drugi przywiley pokładali z podpisem ręki świętey pamięci króla imci pana brata naszego y z pieczęcią mnieyszą w. x. Lit., którego po tytule króla imci ten iest tenor:

Władysław czwarty. Oznaymuujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wie dzieć należy. Przekładane nam były częstokroć skargi od żydów w mieście naszym Wileńskim, także w inszych mia-

steczkach, miastach naszych w wielkim księstwie Litewskim, w ulicach uprzywilejowanych y od chrześcian wyłączonych, w osóbnosci mieszkających: iż niektóre osoby, mając długi od żydów sobie winne, w niezapłaconiu onych domy y kamienice ich zwykli w possessią swą obeymować y nad zwyczaj dawny w nich mieszkać, przez co żydów w ulicach ich będących różnymi sposobami krzywdzą, — bo że grabieży y szkody im czynią, że nigdy żydzi bezpieczni od nich być nie mogą. Doniesiona zatym była nam suplika przez niektórych rad y urzędników naszych dwornych, abyśmy ich w tey mierze od dalszego niepokoju y ukrzywdzenia ochronili y obwarowali, My tedy król, czyniąc aby wszelakiego stanu y kondycyi poddani nasi w pokoju pospolitym na każdym mieyscu zachowani byli, a przychylając się do przywileju świętey pamięci króla imści Zygmunta Augusta, przodka naszego, w roku tysiąc pięćset szesćdziesiąt czwartym miesiąca Augusta siódmego dnia, żydom Krakowskim conferowanego y od nas na szczęśliwey koronacyi naszej, w roku tysiąc szesćset trzydziestym trzecim, miesiąca Maia dwudziestego dnia, żydom Poznańskim nadanego; który, per oblatam do xiąg grodzkich Lubelskich wpisany y z nich extractem w roku MDCXL, w dzień przemienienia Pańskiego, autentice wydany, przed nami był pokładany, z łaski y dobroczynności naszej królewskiej przerzeczonym żydom Wileńskim y w inszych miastach y miasteczkach naszych w. x. Lit. będących, w których pewne ulicy przywilejowane wydzielone y od chrześcian wyłączone sobie mają, — tę prerogatywę y wolność dać y conferować umyśliliśmy, iakoż niniejszym listem naszym dajemy y conferujemy: iż kiedykolwiek trafiszę pomienio-

nym żydom uchrześcian iakiego kolwiek stanu y kondycyi na obligi, lubo na cyrografy y iakim kolwiek sposobem zadłużyć się, a nie mogli by gotowemi pieniędzmi tych długów zapłacić; więc kreditorowie nie pierwey, ażby prawnie długów sobie winnych dowiedli, domy y kamienice ich w odprawie do possessyi swey obeymować będą mogli; po obięciu zaś w takowych domach y kamienicach żydów w ulicach, które im są uprzywilejowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, będących, sami chrześcianie mieszkać nie będą y nikomu inszemu, prócz tylko żydowi któremu kolwiek, przez arendę zastawą albo przez iaki inszy kontrakt do dzierżenia y używania zawodzić, a pogotowiu przedawać nie mają. A ieśliby żaden żyd takowego domu albo kamienice niał, lubo kupić nie chciał; tedy zbór tameczny żydowski powinien będzie taką summę pieniędzy, iako podług słuszności, ieśli pod przyśadem prawa maydeburskiego, dom abo kamienica będzie, przez dwie osoby z magistratu mieyskiego, z dwuma żydami starszemi, a ieśli pod zamkowym albo dwornym prawem będzie, przez podstarościego y przy nim chrześcianina iednego, a przez dwóch żydów za naiem, albo za wszystko prawo zechcieli dzierżący przedać uznana y postanowiona będzie — odłożyć y zapłacić.

A nadto z osobliwey łaski naszej przez niniejszy list nasz deklarujemy y warujemy: iż gdy na którym żydu albo żydówce, w szkole żydowskiej mieysce mających, rozkaz przez chrześcianina będzie otrzymany; nie wprzód mieysce ich szkolne odprawie ma podlegać, aż kiedy insze dobra leżące y ruchome nie będą wystarczały; a po otrzymaniu odprawy ma być takowe mieysce od chrześcianina inszemu żydowi albo żydówce

słuszną ceną puszczone y przedane; a ieśliby żyd ani żydówka takowego mieysca kupić y zapłacić nie chcieli, mają starsi żydzi, za wykonaniem przez szkolnika przysięgi na cenie, czego tamto mieysce będzie warte, zapłacić, a chrześcianin powinien będzie tę zapłatę przyjąć, prawa się swego sobie na tamte mieysce służącego zrzec, y one na zbór żydowski transfundować porządkiem prawnym. Co wszystko stwierdzając, daliśmy żydom, w wielkim xięstwie Litewskim będącym, ten list przywiley nasz z podpisem ręki naszej z pieczęcią w. x. Lit. Pisan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Decembra, roku pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, panowania naszego polskiego czternastego a szwedzkiego piętnastego roku. Vladislaus rex; Franciszek Isaykowski — referendarz y pisarz w. x. Lit.

Po trzecie pokładali rescript z podpisem ręki świętey pamięci króla imści Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, z pieczęcią większą w. x. Lit., którego z ruskiego pisma na polskie, za pozwoleniem naszym, przetłumaczonego te są słowa: Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Woytom, burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkiemu popółstwu mieszczanom miasta naszego Brzeskiego. Żałował nam królowi słuğa nasz żyd miasta naszego Brzeskiego Saul Judicz, sam od siebie y imieniem wszystkich żydów zboru ich Brzeskiego, o to: iż gdy się im trafiło mieć sprawę przed nami o boy albo insze rzeczy, tedy się wy, nie zachowując przeciwko onym podług przywileiów im nadanych prawem maydeburskim, a nie ziemskim czynicie, przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y szkodzie nad prawo popolite; y prosili nas króla, abyśmy im, w tym wię-

cey od nas krzywdy cierpieć nie dopuszczając, list nasz do was pisać kazali. Czego my król, zpowinności naszej chrześciańskiej postrzegać, powinniśmy, iako by nikomu nad prawo niakie ukrzywdzenie y szkoda nie działa; przeto chcemy mieć y nakazujemy wam, abyście iuż od tego czasu, gdzie by się trafiło na potym żydowi z mieszczaninem u sądu naszego maydeburskiego sprawę mieć, tedy iuż nie magdeburskim, ale ziemskim prawem sądzili, odprawowali, rachując się w tym podług prawa popolitego y statutu ziemskiego koniecznie. Pisan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt wtórego, miesiąca Oktobra dziesiątego dnia. Sigismundus rex; Maciey Woyna—pisarz.

My tedy, pomieniony Jan Kazimierz król, za przyczyną panów rad y urzędników naszych dwornych, takowe przywileia, rescripta wyżej inserowane całe zupełne ni w czym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności y swobody, warunki y zwyczaje w nich wyrażone, żydom wielkiego xięstwa Litewskiego w miastach y miasteczkach mieszkającym, od nayiasniejszych świętey pamięci królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich nadane, pozwolone y potwierdzone, z słusnością y prawem popolitym zgodliwe, we wszystkich contentach, punktach, kondyciach, clausulach y paragrafach approbować y utwierdzić umyśliliśmy, iakoż tym listem przywileiem naszym autoritate nostra regia approbujemy, reasumujemy, roborujemy, stwierdzamy, zmocniamy, y żeby u każdego sądu y prawa za wieczne y prawne przyimowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y deklarujemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. Ina tośmy dali ten list przywiley nasz z podpisem ręki na-

szezy y pieczęcią wielkiego xieżstwa Litewskiego.—Dan w Krakowie na seymie koronacynym dnia siedmnastego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego pierwszego roku. Joannes Casimirus rex; Franciszek y Isaykowski—referendarz y pisarz wielkiego xieżstwa Litewskiego.

My tedy Michał król, do proźby takowej, imieniem Dawida Samuelowicza, Icka Faybiszowicza, Borucha Nachmanowicza, Łazarza Dawidowicza y inszych starszych y młodszych żydów do nas wniesionej, iako słuszne y łaskawie się skłoniwszy, a przychylając się do listów, przywileiów, dekretów królów ichmć antecessorów naszych, tudzież do cognicij y decizii kommissarskiej y dawnych zwyczajów y pakt mieyskich, żydom obywatelom w. x. Lit. służących, wszystkie wolności in genere et specie onym nadane, iako to na wolne handle, place, grunty, zdawna nabyte y w używaniu ich będące, tak mieyskie, iako zamkowe y duchowne, na domy y kramy, z dawnych czasów pobudowane y murowane, tudzież po spustoszeniu nieprzyaciela restawrowane y nowe wystawione domy y kramy na ulicach, dworach swoich, tak też szkołach bożnicach—drzewianych y murem wywiedzionych, łaźniach, kopskach we wszystkim wielkim xieżstwie Litewskim, w miastach, miasteczkach naszych szlacheckich duchownych y świeckich będące, zdawna żydom wielkiego xieżstwa Litewskiego służące, we wszy-

stkich punktach, clausulach y warunkach stwierdzamy y zmacniamy, ratificuiemy y przy wieczney wadze y powinney mocy zostawuiemy. Co do wiadomości w Bogu wielebnym, iasnie wielmożnym, urodzonym biskupom, woiewodom, marszałkom, sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościm y substitutom, urzędom ziemskim, grodzkim, y innym, w miastach y miasteczkach naszych duchownych y świeckich przełożonym przywodząc, żądamy y mieć chcemy, aby się żydom, poddanym naszym, w wielkim xieżstwie Litewskim mieszkaiącym, w ich prawach y wolnościach y swobodach wyżey specificowanych, naymniejsza przeszkoda y bezprawie nie działa y we wszystkim, podług dawnych zwyczajów, byli zachowani. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xieżstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacji naszej, dnia szóstego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku.

Утого листу его королевское милости привилею при печати притисненной подпись рукъ теми словы: Michał król; Walerian Stanisław Judycki—archidiakon Wileński, pisarz wielkiego xieżstwa Litewskiego. Который же тотъ листъ его королевское милости привилей, ку артикованью поданный, есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1669 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 285.

498. Листъ вн. Радиви́ла оберштеръ-лейтенанту Станцелю о томъ, чтобы онъ не принуждалъ евреевъ къ крѣпостнымъ работамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ девятого, мѣсеца Сентября второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевидно жидъ Лейбка — школьникъ Берестейскій, листъ ясне освещенного княжати его милости пана Михала Казимера Радзивила — подканцлера и гетмана польного великого князства Литовского до его милости пана Станцеля, оберштеръ-лейтнанта его королевское милости писанный, въ речи нижей мененой, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Mości panie oberszterleytnancie i. k. mości Stancel! Ponieważ teraznieysze o tatarach y kozakach zaszłe ustały trwogi, a zatym insza ordynansów iuż być musi dispozicia; tedy odebrawszy od żydów Brzeskich doniesioną kwerymonią y prośbę, żeby nie byli żadnymi aggravo-

vani exactiami, ani pociąganiem do restauratii zamku przeciwko i. k. mości uniwersałowi y imści pana hetmana starszego, kolegi mego, wyraźnemu ordynansowi depaktowani: mieć chcę y z władzy mey serio upominam w. m. panu, żeby ci żydzi Brzescy we wszelakim zostawali pokoiu, żadnymi onych exactiami nie aggrawuiąc, ani do naprawy wałów necessituiąc, ale we wszystkim ich zachowuiąc wedle uniwersału i. k. mości y imé pana hetmana starszego kolegi mego ordynansu; inaczey by, w. m. pan ściśle za to odpowiadać musiał. Chęci me zatym w. mm. panu, zalecam. Datum w Białey, dnia trzydziestego pierwszego Augusta, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego.

У того листу, при печати притисненой, подпись руки тыми словы: w. m. m. panu rad służe Michał Kazimierz Radziwił — xiąże podkanclerzy, hetman polny w. x. Lit. Который же тотъ листъ, ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 2180.

499. Подтвердительная привилегія короля Михаила, данная Каменецкимъ жидамъ.

Король Михаилъ подтверждаетъ привилегію своего предшественника Яна Казимира, данную Каменецкимъ жидамъ на слѣдующія льготы: 1) на два торговыхъ дня въ теченіи каждой недѣли; 2) на постройку синагоги (божницы), но только съ условіемъ, чтобы она величиной своей и великолѣпіемъ не превосходила костеловъ и цер-

квей; 3) на приобрѣтеніе плаца для кладбища и бани; 4) на свободное занятіе торговлею и ремеслами и 5) на право приобрѣтенія плацовъ и земель. Подлинная привилегія отъ 16-го Іюня 1661 года; подтвердительная — отъ 20 Апрѣля 1670 года.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Мая десятого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ мѣста его королевское милости Каменца, листъ свой конфирмаційный, отъ его королевское милости данный жидомъ Каменецкимъ, на речъ въ немъ ниже мененую, ку артикованью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywilejem naszym, komu by o tem wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej pergaminowy, ręką najjaśniejszego króla imięci Jana Kazimierza, antecessora naszego podpisany, y pieczęcią mniejszą w. x. Lit. zapieczętowany, cały, zupełny y żadney wątpliwości w sobie nie mający, żydom Kamienieckim służący, y doniesiona nam iest proźba, abyśmy takowy przywilej mocą y powagą naszą królewską in omnibus suis intro contentis znocnili

y stwierdzili, który od słowa do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu by o tem wiedzieć należało. Do gruntownego pomnożenia dostatków między poddanemi naszymi, iż wiele na tym należy, aby miasta nasze nie tylko frequentią ludzi, ale też zobopólnemi handlami obfitowały; do czego że targi w miastach postanowione nie poślednią są przynętą: zatem przychylając się do przyczyny panów rad y urzędników dworu naszego, przy boku naszym będących, łaskawie skłoniliśmy się do tego, żeśmy wygadzaiąc potrzebie tak duchownego, iako y świeckiego stanu ludzi,—tudzież żydów poddanych naszych, w Kamieńcu mieszkających, do dnia subotniego targowego w mieście naszym Kamienieckim odprawującego się, drugi dzień wtorkowy w każdy tydzień przydali y postanowili. Jakoż y niniejszym listem naszym przydajemy y postanawiamy tak, iż odtąd dwa dni targowe w każdy tydzień w mieście naszym Kamieńcu odprawować się wiecznemi czasy sposobem zwyczajnym mają, jednak bez przeszkody innych miast na-

szych przyległych. Nadto tymże żydom Kamienieckim, chcąc przykładem innych miast y miasteczek naszych, łaskę naszą królewską oświadczyć, pozwalamy im szkołę, bożnicę żydowską na placu żyda Beyrecha Smuszkowicza, podle placu urodzonego Chrostowskiego leżącym, lubo gdzie indziej, u kogokolwiek nabywszy, wystawić, tak iednak, aby wyniosłością y apparencją do kościołów y cerkwi nie równała się. Przytem pozwalamy im łążnię na placu mieyskim, od sławetnego Jakóba Kusznerza iuż nabytym, zbudować y oney zażywać; także kopiszcze na placu swym, lubo w mieście, lubo za miastem nabytym, mieć. Naostatek daimy im moc wszelakich wolności w handlach, szynkach, w rzemiosłach, w nabywaniu placów, gruntów y domów mieyskich zażywać, w czem aby żadney od mieszczan naszych Kamienieckich nie ponosili trudności, ani praepedicyey, winę w liście świętey pamięci króla iego mości Władysława czwartego, pana brata naszego, de data w Warszawie, dnia iedenastego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego piątego, reassumimus et interponimus vigore praesentium. Co do wiadomości urodzonemu staroście naszemu Kamienieckiemu terażnieyszeimu y napotym będącym, tudzież urzędowi mieyskiemu tamecznemu przywodząc, chcemy mieć y rozkazuiemy, abyście pomienionych żydów Kamienieckich przy wolnościach, im ad praesens nadanych, y w przywileiu generalnym żydom, w. x. Lit. wyrażonych, inviolabiter zachowali, dla łaski naszej. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w.

x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, na seymie walnym koronnym, dnia szesnastego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego trzynastego roku. Jan Kazimierz król; Andrzej Kazimierz Zawisza — pisarz w. x. Lit. Pieczęć zawiesista mnieysza w. x. Lit.

My tedy Michał król, do proźby takowey, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, zwysz inserowany przywilej we wszystkich onego punktach, clausulach y obowiązkach mocą y powagą naszą królewską zmacniamy, stwierdzamy y in casu contraventionis albo praepeditionis przez mieszczan, żydom Kamienieckim uczynioney, winę y zarękę pięciu tysięcy złotych polskich, per medium na nas y na delatora w liście króla iego mości Władysława czwartego założone y warowane, odnawiamy y reassumuiemy. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости конфирмаційного, при печати завѣсистой великаго князства Литовскаго, подпись рукъ тыми словы: Michał król; Waleryan Stanisław Judycki, archidiakon Wileński — pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ конфирмаційный, черезъ жидовъ Каменецкихъ до актъ городу Берестейскаго поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 931.

500. Универсалъ короля Михаила, объясняющій смыслъ конституціи относительно службы христіанъ у жидовъ.

Король Михаилъ, по жалобѣ Брестскаго школьника Левка Юзесовича на разныхъ сборщиковъ податей, которые, подъ предлогомъ исполненія конституціи, запрещающей жидамъ держать у себя слугъ изъ христіанъ, дѣлаютъ жидамъ разные обиды, взимаютъ съ нихъ незаконные сборы на основаніи подложныхъ бумагъ изъ коро-

левской канцеляріи, симъ универсаломъ разъясняетъ, что по смыслу конституціи жидамъ воспрещается держать у себя только годичныхъ наймитовъ; подневныхъ же и недѣльныхъ—на винокурняхъ, въ шинкахъ, для ухода за скотомъ, для домашней службы—разрѣшается.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божоро тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсеца Іюля шостого дня.

На врадѣ крродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко Ицковичъ—жидъ и школьникъ Берестейскій, листъ универсалъ его королевское милости въ справѣ и речи въ немъ ниже менованной, къ актикованью до книгъ крродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, a mianowicie wielmożnym, urodzonym woiewodom, dygnitarzom, marszałkom y sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościom, urzędnikom ziemskim, grodzkim y innym iurisdicendi potestatem mającym, uprzejmie y wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni, uprzejmie y wiernie nam mili! Doszła nas suplika od Lewka Józefowicza—szkolnika Brzeskiego imieniem podanych naszych żydów w. x. Lit., iż

znayduią się tacy exactorowie, którzy pod praetextem iakoby uchwały seymowej y constitutiei przeciwko żydom, aby osób chrześciańskich do posług swoich nie używali postanowionej, ad malam informationem listy z kancelaryi naszej wyniosszy, różne trudności y molestie, do znacznych szkod ich przywodząc, zadawaiąc, y do tego ich przymuszaiąc, iż vexam redimendo okupować się im muszą; co że się przeciwko słuszności dzieie: zaczem chcąc odciąć okkazyi do takich exactii y oppressyi żydom w. x. Lit. dzieiacym się, a text constitutiei trutinuiąc y uważaiąc, taką deklaracyą tey konstytuciei na żydy uchwaloney czyniemy: iż nie do dziennych naymitów chrześcian, utriusque sexus, ani do winników, piwowarów y furmanów to się ściagać ma, ale do roczney czeladzi, aby się im nie godziło od roku do roku naymować y żydom służyć. Taką tedy deklaracyą zaszley przeciwko żydom w. x. Lit. w miastach, miasteczkach y wsiach naszych duchownych y ślacheckich mieszkaiącym constituciei uczyniwszy, ubogim ludziom oboiey płci do pożywienia sposobu nie tamuiąc, ani zagrazdaiąc, waruiemy, y na taką wolność, aby

naymitów dziennych, lubo tygodniowych oboiey płci zaciagać, także winnikom, piwowarom, w browarach, winnicach, słodowniach y z żonami mieszkać y sobie chleba y pożywienia zasięgać, tudzież furmanów y parobków do koni swoich dziennych y tygodniowych na potrzebę swą najmować, bez namniejszey od iakichkolwiek impetitorów wolno było. A ieśli by co in contrarium kto wyniosszy, żydów impetere ważył się, to uprzejmość y wierność wasza pro irrito et inanni poczytawszy, obroną y ochroną urzędową żydów wspierali. Uczynią wierności wasze

dla łaski naszey z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego piątego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt, panowania naszego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости универсалу, подпись руки теми словы: Michał król; Waleryan Stanisław Judycki — pisarz w. x. Lit., archidyakon Wileński. Который жь тотъ листъ универсаль его королевское милости, к уактикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671 — 1672 годы, стр. 1029.

501. Универсаль подскарбія в. к. Литовскаго Киршенштейна о взиманіи двойнаго цоповаго со всѣхъ товаровъ, подлежащихъ этой подати, при содѣйствіи второстепенныхъ сборщиковъ — пяти Брестскихъ жидовъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсеца Августа третьяго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевидно жида старшіе — школьники Берестейскіе, листъ универсаль въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой даный и служацій собѣ, к уактикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подали, въ тые слова писанный:

Jaśnie wielmożnym, wielmożnym ichmość panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom — ziemskim, grodzkim, obywatelom, szlachcie y wszystkim tak dobrego królewskiej mości, iako duchowne y

świeckie w woiewództwie Brzeskim dzierzącym Heronim Kryspin Kirszenstein — podskarbi wielki y pisarz ziemski w. x. Lit. po zaleceniu moich powolności w łaskę ww. mm. panów y braci; także panom burmistrzom, raycom, ławnikom y innym wszystkim w tym woiewodstwie mieszkającym, donoszę do wiadomości. Iż rzecz-pospolita na seymie przeszłym, tysiąc sześćset siedmdziesiątym w Warszawie odprawionym, namawiając sposoby do expedyowania różnych rzeczy-pospolitey potrzeby, między innemi podatkami czopowe na lat dwie w każdym roku sowite we wszystkim x. Lit. uchwalisz, mnie iako podskarbiemu, abym tym prowentem z pożytkiem skarbu w. x. Lit. disponował, poruczyła. Przeto ia należytym staraniem, correspondendo włoży-

ney na się functii, lubobym życzył z iako najlepszym pożytkiem aerarii publici podatki rzeczy-pospolitey rozporządzić; condescendo iednak iniquitati temporis, wzięwszy przed się wielkie w oyczyźnie ruiny, tak iako sama possibilitas pozwala postępując, arendowałem czopowe wszystkiego woiewódstwa Brzeskiego starszym żydom Brzeskim, mianowicie: Moyzeszowi Lewkowiczowi, Izaakowi Symonowiczowi, Dawidowi Szmóyłowiczowi, Mendelowi Szmojłowiczowi, Judzie Jakubowiczowi na lat dwie, które się zaczynają według nowego kalendara dnia pierwszego Augusta w roku terażniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym pierwszym, a skończą się takowegoż dnia pierwszego miesiąca Augusta, w roku, da Pan Bóg przysłym tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzecim. Maia tedy mianowani starsi żydzi Brzescy, contrahentowie tego czopowego, y wolni będą przez sprawców succollectorów y arendarzów swoich w miastach, miasteczkach, dzierżawach, włościach y karczmach publicznych y sielskich w dobrach króla iego mościa y królowey iey mości, we wsiach y slobodach szlacheckich, duchownych y świeckich, w tym woiewódstwie będących, od wszelakich trunków przywoznych y tu robionych, od win, miódów, piw, gorzałek, od bań, kotłów, od słodów, słodowń, od oleiów y wszyst-

kiego tego, od czego się to czopowe wybierać zwykło, także zwyczajne szosowe nazwane, od soli, śledzi, ryb słonych y wiądłych,—przez całe dwie lecie w każdym roku induplo od każdej rzeczy to czopowe wybierać, tak iako w przeszłych leciech, ad mentem konstytucyi dawniejszych y terażniejszey na seymie świeżo przeszłym ferowaney, — a temu czopowemu służącey wybierano. Co wszem doniosszy do wiadomości, upraszam w. w. mm. panów y z władze urzędu mego żądam, abyście w tym woiewódstwie pomienionym wysz rzeczonym żydom starszym — Brzeskim arendarzom, tego czopowego sukolektorom y exactorom to czopowe wydawać nie tylko sami nie bronili, ale owszem przeciwko przeciwnym pomocnemi byli, postrzegając in contravenientes win, w prawach po tym założonych. Dan w Wilnie, die dwudziestego Junii, anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego.

У того листу универсалу, при печати притисненой, подпись руки теми словами: W. m. m. panów życzliwy brać y powolny sługa, Heronim Kryszpin Kirszenstein—poskarbi wielki y pisarz ziemski w. x. Lit. Который же тотъ листъ универсаль, черезъ особы въ верху менованые, ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1897.

502. Универсалъ короля Михаила объ освобожденіи жидовъ в. кн. Литовскаго отъ недоимокъ по подати, называемой—поворотнымъ.

Король Михаилъ, вслѣдствіе ходатайства нарочитыхъ пословъ жидовскихъ и придворныхъ сановниковъ объ облегченіи жидамъ в. к. Лит. податныхъ недоимокъ, симъ универсаломъ предписываетъ подканцлеру в. к. Литовскаго и администратору этихъ податей Берестовскому не взыскивать съ жидовъ прежнихъ недоимокъ по дати, такъ называемой *поворотнаго жидовскаго* за 50 лѣтъ, а брать съ нихъ только прямыя по-

дати съ октября 1669 года. Король тѣмъ съ большимъ удовольствіемъ соглашается на дарованіе имъ такихъ льготъ, что онѣ были и прежде еще дарованы Яномъ Казиміромъ и могутъ до известной степени поднять жидовъ въ экономическомъ ихъ состояніи, которое, благодаря моровымъ повѣтріямъ, нашествію непріятеля и другихъ непріятелей находится въ самомъ жалкомъ положеніи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Декабря второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевидно жидъ школьникъ Левко Ицковичъ, листъ его королевское милости универсалъ въ справѣ и речи въ немъ ниже менованое, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król Polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć będzie należało. Jawnie to widzimy, iż wszystkie monarchie, które na fundamentach clemenciey królów panów swoich zasadzone są, gruntowniejszą y żadnym nigdy nie podlegając niebezpieczeństwam, we wszelkie dostatki y splendory opływają y coraz buyniey kwitnąć szczuple prowincyi swoich granicę szeroką rozprzestrzeniają; przeto my początki szczęśliwego panowania naszego na teyże

clemenciey zasadzając jako nad wszystkimi utrapionemi, tak y nad żydami w państwach naszych naydującemi się, królewskiego politowania miłościwie zażywamy. Jakoż samym chcąc to oświadczyć skutkiem za wniesieniem do nas pokorney od wszystkich żydów, w. x. Lit. mieszkających, względem podatku powrótne nazwanego suppliki, przez umyślnych posłów Izaaka Fayszewicza—żyda Grodzieńskiego, złotnika y faktora naszego, y Dawida Samuelowicza żyda Brzeskiego; oraz od tychże żydów przez panów rad y urzędników naszych dwornych, tudzież z listów nayjaśniejszych antecessorów naszych y z dawnych skarbu w. x. Lit. kwitów, poczowszy od roku tysiąc sześćset czwartego aż do roku tysiąc sześćset piędziesiąt czwartego, nam prezentowanych, dostatecznie informowawszy się, że wspomnionym żydom w. x. Lit., przez nieprzyjaciół, ogień przypadkowy, powietrze morowe y insze przypadki desolatis z doroczney powrótney summy czterechset in specie czerwonych złotych proporcjonalna defalkacja pozwa-

lana y przyimowana zawsze była; naj-
iaśniejszy zaś król imci Jan Kazimierz,
antecessor nasz, po ciężkim państw w.
x. Lit. przez moskiewskie, kozackie, ta-
tarskie, szwedzkie, węgierskie y domo-
we woyska y przez insze różne plagi
Bozkie zruynowaniu, kiedy żadnego po-
dobieństwa do requirowania przerzeco-
nego powrotnego nie widział, ex sola mi-
sericordia et summa compassione nie u-
pominał się: tedy y my ochotnie naszą
do tego skłoniliśmy się łaską, abyśmy
żydów w. x. Lit. przez ustawiczne od
lat więcey dwudziestu woyny przez czę-
ste y wielkie podatki y przez insze róż-
ne fortuitos casus cale zniszczonych,
królewską naszą ręką ab onere zaległych
powrotnego retent podzwignęli. Samey prze-
to słusności s politowania naszego y ze
wszystkich wyżej wspomnianych racyi,
w ostatku y to in consideratione mając,
iż nie ex fundamento legis, ale szcze-
gulnie ze zwyczaju żydzi w. x. Lit. do
skarbu najiaśniejszych antecessorów na-
szych prowenta powrotnego na każdy
rok po czterysta czerwonych złotych, każ-
dy czerwony złoty pierwey po złotych
cztery, a potem po złotych pięciu rach-
ując, y tą proporcjonalną rationie desera-
torum et conflagratorum defalkacją wy-
dawali; deklaruiemy niniejszym listem
naszym, iż wszystkich żydów w. x. Lit.
od wydawania y płacenia dawnych po-
wrotnego retent uwolniliśmy, darowali-
my y cale z nich quitowaliśmy. A za-
tym po urodzonym Cyprianie Pawle
Brzestowskim — referendarzu y pisarzu
w. x. Lit. mieć chcemy, aby do tey wy-
razney woli naszej samą słusnością zga-

dzaiącey, stosując się, lubośmy ten po-
wrotny prowent pod czas seymu szczę-
śliwey koronatii naszej prawem doży-
wotnym onemu conferowawszy y dawne
windykować pozwolili, za pokazaniem li-
stu naszego żydów w. x. Lit. do wyda-
wania dawnych retent nie pociągał y nie
przymuszał, ale tylko tego prowentu,
który od daty przywileiu naszego, to iest,
od dnia pierwszego miesiąca Oktobra, ro-
ku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewię-
tego currere poczoł, curenti moneta re-
quirował y odbierał; a żydzi w. x. Lit.
per iniquitatem temporum nietylko do
dawney perfectii przyiść nie mogą, ale co-
raz bardziej niszczeią; tegoż urodz. refe-
rendarza w. x. Lit. żądamy y mieć chce-
my, aby na ciężkie utrapienie y ubóztwo
żydów w. x. Lit. osobliwy wzgląd ma-
jąc, onych exactiami powrotnego, póki
państwo nasze ad pristinam florem nie
przydą, nie uciążał y do ostatney ruiny
ich nie przywodząc, szłuszną na każdy
rok przyimował im defalkacją. Na co,
dla lepszey wiary, ręką się naszą podpi-
sawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć
rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia
siedmnastego miesiąca Nowembra roku
Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąte-
go, panowania naszego wtórego roku.

У того листу его королевское мило-
сти универсалу печать великая вел.
княж. Лит. притиснена, а подпись рукъ
тыми словы: Michał król; Andrzej Ko-
towicz — pisarz w. x. Lit. Который же
тотъ листъ его королевское милости
универсаль, ку актикованью поданный,
есть до книгъ кгродскихъ Берестей-
скихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годъ, стр. 1913.

503. Листъ короля Михаила писарю в. вн. Литовского Андрею Казимиру За-вишѣ о томъ, чѣсбы онъ самъ судилъ жидовъ, не представляя этого права никому другому, и не возбранялъ имъ подавать апелляціи къ королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестсотъ семьдесятого, мѣсеца Декабря десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ его королевской милости до вельможного его милости пана Казимера Завиши—писаря великого князства Литовского, Минскаго, Чечерейскаго старосты, въ справѣ и речи ниже въ немъ выраженой, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król Polski, etc. Urodzonemu Andrzejowi Kazimierzowi Zawiszcy—pisarzowi w. x. Lit., Mińskiemu, Czczerskiemu staroście, naszemu wiernie nam miłemu, łaskę naszą królewską. Do dobrego w sprawowaniu tey rzeczy — popolitey porządku, niemniey należy na tym, ne iurisdictiones confundatur, aby każdy swoim należnym sądzony był prawem y processem, że tedy żydzi, w mieście naszym Mińskim mieszkający, do żądney inney, iedno do wierności twoiey, ia-

ko starosty sądowego Mińskiego, nie należą iurisdictioney, chcemy mieć po wierności twoiey, y powagą naszą królewską nakazujemy, aby wierność twoia nikomu, z właszcza nienależnym osobóm, żydów sądzić, ekekucyi czynić, albo co większa iest,—bez sądu y prawa samym sobie sprawiedliwość gwałtownie wymagać y czynić nie dopuszczał, ale zwyczajnym trybem sam albo przez substituta swego sądził y od dekretów swoich, ieśliby się którey stronie z ubliżeniem bydź zdały, appellacyey do nas y sądu naszego zadwornego nie bronił y dopuszczał,—inacze y nie czyniąc z powinności urzędu swego y dla łaski naszej. Dan w Warszawie. Dnia ośmnastego miesiąca Września, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm dziesiątego, panowania królestwa polskiego wtórego roku.

Утого листу его королевское милости подпись рукъ тыми словы: Michał król; Waleryan Stanisław Judycki—archidyakon Wileński, pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ его королевское милости, черезъ особу верхуменованую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672-годы, стр. 419.

504. Упоминальный листъ короля Михаила на имя каштеляна Троцкого и старосты Брестскаго Яна Карла Коптя о защитѣ Брестскихъ жидовъ стѣ незаконныхъ притязаній въ нимъ и угнетеній греко-унитскаго духовенства.

Король Михаилъ симъ универсаломъ предписываетъ Брестскому старостѣ и подвѣдомственнымъ ему властямъ не позволять греко-унитскому духовенству дѣлать жидамъ обидъ и насилій,

позывать ихъ въ свои суды и издавать на нихъ свои декреты, а руководствоваться при столкновенияхъ съ ними постановленными на сей предметъ узаконеніями.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсеца Генваря шестнадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ его королевское милости упоминальный, до вельможного его милости пана Яна Кароля Коптя—каштеляна Троцкого, старосты Берестейскаго, въ речи нижеменованой поданный, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król Polski etc. Wielmożnemu Janowi Karolowi Kopciowi—kasztelanowi Trockiemu, staroście Brzeskiemu, uprzejmie nam miłemu, albo urodzonym substitutom jego, tudzież urodzonemu woytowi, sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkim magistratowi miasta naszego Brzeskiego, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni, sławetni, uprzejmie y wiernie nam mili! Podana nam iest imieniem żydów Brzeskich supплика y skarga, iż oycowie praesbiterowie ritus graeci — unitorum, w

Brześciu protunc będący, różne gravamina, tumulty, szkody, krzywdy y bezprawia czynią, onych ad forum incompetentens indebite pozywają, a zatym dekreta in contumaciam przez się nienależnie otrzymane do excecucyi violenter przywodzą; co że się cum convulsione prawa, żydom służącego z okazyey takowej dzieie, dajemy ten nasz do uprzejmie y wiernie nam miłych list, chcąc mieć y rozkazując, abyście żydów od impetitey takowej y od violentiey ochraniali, onych krzywdzić y sądzić nie dopuszczali, pogotowiu dekretów, incompetenti foro in contumaciam na nich ferowanych, do excecucii, sub nullitate iudicatorum et executionum, przywodzić nie ważyli się y nie przywodziли, ale utramque partem ad forum competentens cum toto causa effectu odsyłali, inaczey tedy uprzejmość y wierność wasza nie uczynicie dla łaski y z powinności swoiey. Dan w Warszawie, dnia piątego miesiąca Stycznia, roku Pańskiego tysiącsześćset siedm dziesiąt pierwszego, panowania państwa naszego wtórego roku.

У того листу его королевское милости упоминального печать великого княжства Литовского притиснена, а подпись рукъ тыми словы: Michał król,

Сурьян Paweł Brzostowski—referendarz y pisarz wielkiego księstwa Litewskiego. Который же тотъ листъ его королевское милости упоминальнѣй, кудактикованью поданъ, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 100.

505. Универсалъ короля Михаила, обезпечивающій поземельное владѣнiе Берестскимъ жидамъ.

Король Михаилъ, вслѣдствiе жалостной просьбы Берестскихъ жидовъ—защитить ихъ отъ насилiй, мѣстныхъ обывателей, отнимающихъ у нихъ земли и дома, симъ универсаломъ предписываетъ Берестскому старостѣ строго преслѣдовать нарушителей жидовскихъ правъ и прерогативъ, и въ столкновенiяхъ съ ними руководствоваться прямыми указанiями законовъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Августа второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ, стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто школьникъ Берестейскiй Левекъ, листъ его королевское милости, писаный до ясневельможного его милости пана Коптя—каштеляна гродского, старосты Берестейского, и до его милости пана Умястовскаго—стольника Венденского, подстаростего Берестейского, въ справе и речи въ немъ нижевыраженой, кудактикованью до книгъ подалъ, въ тые слова писаный:

Michał, z Bożey łaski król polski, etc. Urodzony u Janowi Kopciowi, kasztellanowi Trockiemu, staroście naszemu Brześciańskiemu, Janowi Umiastowskiemu—stolnikowi Wendeńskiemu, podstarościeму Brześciańskiemu, uprzejmie y wiernie nam miłym. Urodzeni, uprzejmie y wiernie nam mili! Żalosa podali nam

supplikę niewierni żydzi Brześciańscy, że w prawach y przywilejach swoich, od najaiśniejszych antecessorów naszych nadanych y od nas stwierdzonych, wielkie ponoszą praeciudicium, gdy z placów swoich, longo temporis w possessyey ich będących, rugowani bywają, y domy pomienione bez prawnych intromissyji, modo violenti odbierają. Incumbit to muneri uprzejmości y wierności waszey, o co y my tym listem naszym pilno requiremus, abyście w tę sprawę ieno weszli, y aby nikt pomienionych placów, tak tych, na których są budynki, iako też y inszych cuiuscunque generis, iako ich że własnych, odbierać nie ważył się, z zwierzchności urzędu swego przestrzegali.—Także, jeżeli by żyd, który o dług abo excesalia obwiniony był, nie zaraz adversae parti był wydawany, ale według prawa y zwyczaju oraz tenorem przywilejów w więzieniu grodzkim ad ultimariam causae decisionem zostawał y niewinny za winnego grabiony nie był, ponieważ za dni panowania naszego każdego przy prawie własnym y nale-

żyтым bezpieczeństwie mieć y zachować chcemy. Nie uczynisz inaczej uprzejmość wasza dla samey słuszności y powinności urzędu swojego, który przyszło krom respectu, któremu dobrego od Pana życzymy zdrowia. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego Lipca miesiąca, roku Pańskiego tysiąc sześć-

set siedmdziesiąt pierwszego, panowania naszego wtórego roku.

У того листу его королевское милости, при печати притисненной, подпись руки теми словы: Michał król. Который же тотъ листъ черезъ особу въ верху мененую есть артикованъ и до книгъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 г. стр. 979.

506. Универсалъ короля Михаила, обеспечивающій жидовъ отъ насилій простаго народа.

Вслѣдствіе ходатайства сановниковъ, находящихся при особѣ королевской, о защитѣ жидовъ отъ преслѣдованій простаго народа, который, подозрѣвая въ нихъ чародѣевъ, часто преслѣдуетъ ихъ и сожигаетъ, какъ это недавно случилось съ двумя жидовками въ Новогородѣ,

король Михаилъ предписываетъ всѣмъ городскимъ, земскимъ и магдебургскимъ властямъ не допускать народъ до такого самоуправства и могущія возникнуть по чародѣйству дѣла разбирать узаконеннымъ порядкомъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсеца Юля двадцать третего дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ его королевское милости универсалъ, въ справѣ и речи въ немъ нижей менованой, къ артикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożej łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy, osobliwie wielmożnym, urodzonym senatorom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim, grodzkim

y wszelkim zwierzchnościom magdeburskim w miastach, miasteczkach, wsiach będącym, oznajmujemy. Supplikowali nam niewierni żydzi, in partibus w wielkim księstwie Litewskim mieszkający, przez panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, iż wielkie ex occasione spectrorum y czarodzieystw, które się pokazując, różnemi piszą domy charakterami, poniosłszy gravamina: bo mając iakoś, że to oni czynią fortem praesumptionem, lud popolity bierze y gwałtem więzi et non formato iudicio, bez dowodów w prawie popolitym opisanych pali,—co się y teraz świeżo, iako mamy o tem relacyą, w woiewodztwie Nowogródzkim stało, że porwawszy dwie żydówki, lud popolity violenter bez żadnego sądu spalił, o co niewierni żydzi

prawem czynić muszą, więc że nam iako supremo iustitatori ad ministras należy postrzegać securitatem państw od Pana Boga sobie powierzonych, aby żaden z poddanych naszych krzywd y uciążenia nie cierpiał, tak aby się od poddanych naszych nikomu nie działy, surowo rozkazujemy, osobliwie urzędом grodzkim, do których niewierni żydzi należą, w miastach woynom, burmistrzom, raycom, y mieć chcemy, aby postrzegali tego, iakoby się dalsze ex occasione hac, nie działy inconvenientiae; iezeli którzy są żydzi w zatrzymaniu, żeby ich do rozprawy należytey na porękę starszych ich z więzienia wypuszczono y daley nie łapano, privata autoritate nie więziono y executiey nad niemi nie extendowano; a iezeliby się co takiego po nich pokazało, żeby dawszy znać do urzędu

grodzkiego, albo iakiegokolwiek w tym mieście, miasteczku y wsi będącego, w którym iż by się takie iawiły czaro-dzieystwa, ordinaria via iuris z niemi poczynali, inaczey nie czyniac z powinności swojey y dla łaski naszej. Pisan w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm-dziesiąt pierwszego, panowania naszego wtórego roku.

У того универсалу его королевское милости печать великая великого князства Литовского притисненая а подпись рукъ теми словы: Michał król. Paweł Hieronim Siruć, sekretarz iego królewskiey mości. Который же тотъ универсалъ, черезъ особу верху менованую ку актикованью поданыи, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

• 1676 г.

Изъ книги за 1677—1679 годы, стр. 2683.

507. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Брестскимъ жидамъ.

Король Янъ III-й, по случаю истребленія жидовскихъ привилегій, контрактовъ, долговыхъ записей и др. бумагъ неприятельскимъ нашествіемъ и огнемъ, подтверждаетъ имъ ихъ прежнія права и преимущества, дарованныя имъ королемъ

Михаломъ. Права эти относятся ко владѣнію недвижимыми имуществами, къ ремесламъ и торговлѣ, къ корчемству и винокурению, къ подсудности судамъ только городскимъ, ассесорскимъ, королевскимъ и къ другимъ предметамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ сего, мѣсеца Августа второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно Левко Ицковичъ — школьникъ кагалу Берестейскаго, листъ

его королевское милости привилей на речь въ немъ ниже помененую жидомъ Берестейскимъ даный и служащий, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym confirmacyjnym, komu

by o tym wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami przez niektórych panów rad senatorów, urzędników naszych, przy boku naszym będących, przywilej króla imci Michała, antecessora naszego, z podpisem ręki onego y przyciśnięciem pieczęci, pod datą w Krakowie, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, na prawo y wolności żydom Brzeskim należące, y wniesiona iest przez tychże panów rad, senatorów y urzędników naszych proźba za żydami Brześcia-Litewskiego, abyśmy ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skrypta, przywileia, kommissie królów ichmościów polskich, antecessorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, supplikowali nam Dawid Samuelowicz y Lewko Jozefowicz imieniem wszystkich żydów Brześcia-Litewskiego, miasta naszego, y pokładali przed nami protestacją y manifestacją autentyczną, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, we Włodzimierzu przed urodzonym Stanisławem Zochowskim— burgrabią Włodzimierskim zಾನiesioną y uczynioną, ręką tegoż pomienionego burgrabiego podpisaną y pieczęcią jego na wosku hiszpańskim wyrażoną, zapieczętowaną, w której manifestują się, iż im wszystkie prawa y ich przywilegia, reskrypta, wolności, kontrakty, zgody y postanowienia z magistratem mieyskim miasta naszego Brześcia-Litewskiego, tudzież rejestra, obligi, różne zapisy y wszystkie kosztowniejsze sprawy, y pra-

wo podczas inkursyi Moskiewskiej na Brześć w roku pomienionym tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, y przyodebraniu zamku y fortece Brzeskiej tamże na fortecy z skrzyniami złożone, są pozabierane czyli popalone; a zatym prosili nas, przez panów rad y urzędników naszych dwornych, przy nas będących, abyśmy im de nova z łaski naszej nadali y onych przy zwyczajnych wolnościach, których żydzi w państwach naszych korony polskiej y w. x. Lit. zażywają, zachowali. Do których pomienionych żydów suppliki y panów rad naszych przyczyny y proźby, za pomienionemi żydami Brzeskiemi naszymi wniesionej, przychilając się, też wszystkie wolności, prawa, swobody y bezpieczeństwa zdrowia y substancyi ich, iako poniżej mieli, deklarujemy y nadajemy. A naprzód, przy wszystkich placach, na których żydzi siedzą y pobudowali się kamienicami, domami, lubo to pod prawem mieyskim, zamkowym, duchownym, lubo y pod jakim innym, ponieważ na każdy najmniejszy plac, każdy prawo swoje mieć musiał, a teraz wszystkim jeneraliter poginęło; tedy ich przy wszystkich placach, którychkolwiek żydzi ante hostilitatem w dzierżeniu byli y teraz są, zachowujemy y że przy nich, lubo się już pobudowali, lubo ieszcze się budować mają, wiecznie y nieporusznie zostawać mają, warujemy z tym dokładem y deklaracją naszą, że nie większe czynsze z placów swych lubo do skarbu naszego, lubo do miasta, lubo też do kogokolwiek, na czyim gruncie siedzą, iedno takie iakie, przed opanowaniem Moskiewskim płacywali, płacić y oddawać powinni będą. Warujemy też im y to, że przy bożnicach abo szkołach swoich, gdziekolwiek są zdawna wystawione, przy kramach, które dla

lepszego bezpieczeństwa lubo z uciśnieniem swoim pobudowali przy szkole y domach swoich zachowując ich iednak przy placach, które w rynku Brzeskim na kramy y klatki swoje mieli y dając wolność inquantum pobudować się na nich zechcą; przy łaźniach, kopiszczach, które w Brześciu mają y którego zdawnych czasów w używaniu są, bez wszelkiej przeszkody zachowani być mają. A że żydzi Brzescy zdawna wolność mieli, gorzałkę prostą y aquavitą kotłami, baniami pędzić y szynkować y przywozną ogółem kupować; tedy y napotym przy teyże wolności y prawie zostawać mają y żadney powinności za to pełnić nie mają, iedno do arendy naszej na procent nasz stołowy należący pewną kwotę według dawnego postanowienia rewizorów y kommisarzów naszych oddawać y płacić powinni będą. Tymże żydom Brzeskim według dawnych praw ich wolno szynkować winem, miodem, piwem w Brześciu robionym, lubo przywoznym, za co żadney nie powinni płacić powinności, tylko czopowe od rzecz-pospolitey uchwalone oddając. Rzemiosła wszelkie według ieneralnych żydom w państwach naszych nadanych przywileiów, wolno robić y odprawować; tedy y tymże się prawem żydzi Brzescy szczyścić się mają y rzemiosła wszelkie wolno im robić, przedawać w kramach y po ulicach będzie, nie należąc do cechów mieyskich y ich powinności y obserwacyi. A że miasto Brzeskie y kupcy w nim wszyscy nadyający się do płacenia starego myta nie należą; tedy y w tym żydowskich kupców z miastem naszym, iako w prawach swoich mieli, porównywamy y przy tey wolności od płacenia starego myta zachowujemy, postrzegając też tego, aby żydzi w państwie naszym sowitemi nie byli agrawowani podatkami y ciężarami,

tedy według dawnych praw y constytucyi żydów a laudis privatis woiewództwa Brzeskiego wymuiemy, y że im podlegać nigdy nie powinni, chiba ex lege publica et consensu omnium ordinum na seymach uchwalonych deklaruiemy. Maią też to żydzi od nayaśnieyszych antecessorów naszych, królów ichmościów, pozwolono y warowano y kommisarzami utwierdzoną y postanowioną, aby pro securitate sua y dla uchilenia się tumultów, które się często na żydy od swawolnych wzniecaią, po miastach y miasteczkach, w ulicach swoich, zkad iest weyście do nich wnosić y bramy sobie zawarte budować y wystawować mogli; iako z tego y in possessione żydzi Brzescy aż do spalenia y zburzenia miasta byli, tedy im y teraz wystawienie bram we wszystkich ulicach przy kramach swoich pozwalamy y postanowiamy, dając im moc y władzę na szabaszy y święta swoje; ale y co noc y zawsze, gdyby iaki postrzegli tumult, zamknąć się y nikogo do siebie nie puszczać, ażeby wszelkim tumultom snadniey się zabezpieć mogły; tedy mieszczanie y magistrat Brzeski równie z żydami do pohamowania y uskromienia tumultów należeć mają y tego postrzegać, aby swawolni ludzie, loźni, służby nie mający, kostyrowie, pianicy w mieście się nie bawili y onych wyganiałi. Postanowienie też mieszczan y zgodę z żydami, które iest in autentico z podpisem urodzonego woitya Brzeskiego y niektórych osób ex magistratu około naprawowania y budowania mostów; tedy y zgodę y pakta z miastem a z żydami uczyniony intoto aprobuujemy, y że według tego postanowienia żydzi zachowani mają być in perpetuum deklaruiemy y daley we wszystkich innych wolnościach do ieneralnego przywilegiu od antecessorów naszych nadanych y od nas

samych confirmowanych zachować obiecujemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, szczęśliwej koronacyey naszej, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku. Michał król; Stanisław Waleryan Judycki — archidiakon Wileński, pisarz w. x. Lit.

My tedy król, łaskawie się skłoniwszy do wyż pomienioney proźby, ten przywilej inserowany we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach zachowawszy, tym listem naszym confirmujemy prawa ich y wolności od nayiaśniejszego króla iegomości, antecessora naszego, na rzecz wyżey specyfikowaną, a osobliwie y terazniejszym listem naszym stwierdzając, dawne ich prawa uwalniamy, tak mieszczan, iako y żydów w Brześciu-Litewskim mieszkających od płacenia starego myta; ratione zaś placów, iakimkolwiek prawem nabytych, będących u żydów tegoż miasta Brześcia, abyście wierność wasza żadney violentiey, bezprawia onym nie czynili, ale iako z dawnych czasów, tak y teraz spokojnie trzymać y używać pozwalamy; tak ze strony kopiszcz, aby żadney ni od kogo przeszkody nie mieli, ale iako zdawna trzymali, tak y teraz trzymać onym pozwalamy. A że ciż żydzi Brzescy mieli

przy szkole swojej bożnicę starą, nie daleko wału pobudowaną z drzewa, która przez ruinę Moskwy będącą w Brześciu spalona y na tym mieyscu do czasu małą pobudowali; tedy dzisiejszym listem naszym pozwalamy im restaurować y budować większą, tak iako z dawnych czasów była. Którym to żydom Brzeskim, aby się wierność wasza żadnego punktu, paragrafu, w tym liście naszym nie denegowali seryo napominamy y mieć chcemy, inaczey nieczyniąc dla łaski naszej z powinności swey. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwej koronacyi, dnia szesnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego wtórego roku. У того привилею конфирмаційного при печати завѣсистой меншой в. кн. Лит., подпись рукъ тыми словы: Jan król; Andreas Kazimirus Osowski—regens cancellariae minoris magni ducatus Lithuaniae, cantor praelatus Vilmensis praepositus albae ducalis s. r. maiestatis secretarius, correxit Hołownia. Который же тотъ его королевское милости привилей конфирмаційный, черезъ особу въ верху поменуемую ку актикованью поданъ, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ принять и уписать.

1677 г.

Изъ книги за 1677—1679 годы, стр. 2489.

508. Подтвердительная привилегія короля Яна III. жидамъ Пружанскимъ.

Въ этой привилегіи заключается первоначальная привилегія Пружанскимъ жидамъ, дарованная имъ королемъ Владиславомъ въ 1644 году и подтвержденная королемъ Яномъ Казиміромъ въ 1677 г. Въ первоначальной привилегіи жидамъ Пружанскимъ разрѣшается: покупать земли, строить дома, лавки, бани, винокурни, войскобойни, корчмы; арендовать огороды и луга; пользоваться выгонами и пастбищами; заниматься

разной торговлей; курить вино и продавать его оптомъ и въ раздробь; разрѣшается также имѣть свое кладбище и божницу по съ условіемъ, чтобы эта послѣдняя не походила на католическій костелъ. Подати и повинности жида обвязываются нести одиноковья съ мѣщанами—христіанами; въ дѣлахъ судебныхъ они подлежатъ суду старосты или подстаросты—съ правомъ апелляціи къ королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ девятого мѣсяца Юня пятнадцатого дня.

На радѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Зигмунтомъ Казимеромъ Горновскимъ — подчашимъ Смоленскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мордухъ Шмуїловичъ и Изавель Гилеалеевичъ — жида старшіе мѣста его королевской милости Пружаное, привилей его королевское милости на паргаминѣ въ справѣ и речи въ немъ ниже помененой, всимъ жидомъ какгалови Пружанскому данный и служащій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подали въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Oznamujemy tym listem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, wszem wobec y każdemu zosobna. Pokładany był przed nami list confirmacyiny, na pargaminie pisany, nayiasniejszego antecessora naszego, Jana Kazimierza króla iegomościa, żydom Prużanskim na wolne handle y rzemiosła, place, domy w mieście naszym Prużanskim będące dany,

y doniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych proźba za supliką Abrama Izakowicza — żyda Prużanskiego od wszystkich żydów Prużańskich, abyśmy ten przywiley we wszystkich iego punktach, clausulach y paragrafach powagą naszą królewską stwierdzili y umocnili, który słowo do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznamujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. — Pokładany był przed nami przywiley światobliwey pamięci króla iego mościa Władysława, pana brata naszego, żydom Prużańskim na wolne handle y rzemiosła, place, domy w mieście naszym Prużańskim będące, dany, y doniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych imieniem pomienionych żydów Prużańskich proźba, abyśmy ten przywiley mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili, który tak się w sobie ma:

Władysław, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznamujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Acześmy iene-

ralnym przywileiem naszym wszystkie prawa, przywileie, wolności poddanym naszym żydom we wszystkim księstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach mieszkającym, od antecessorów naszych y od świętey pamięci króla iegomością Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego im na domy y place do mieszkania, na wolne handle y kupiectwa różnemi towarami, kramy otworzyste, place na chowanie ciał zmarłych, rzemiosła, szynki y pożywienia wszelakiego nadane, approbowali y confirmowali. Jednak za suplikowaniem do nas żydów miasta Prużańskiego y za przyczyną panów rad y urzędników naszych dwornych, przy nas na tenczas będących, do nas wniesiono w pomienionym mieście naszym Prużańskim, w woiewództwie Brzeskim leżącym, pozwoliliśmy y niniejszym listem pozwalamy żydom domów, placów w samym rynku y ulicach ogrodów, gruntów włocznych, sianożęci nabywać, onemi dysponować, dymy wieczne y iakie chcąc budować, mieszkać, gorzałki palić, miody, piwa robić y one ogułem przedawać, albo po części w domach swoich y prywatnych naiemnych szynkować, płacąc od szynków do skarbu naszego co rok według inwentarza po złotych sześćset, a nie więcej; handle wszelakich towarów, kramy otworzyste w rynku y domach mieć, łokciem mierzyć, funtem ważyć, y rzemiosła wszelkie robić, iatki swoje zbudować, bydło skupując publice na rynku y w iatkach, przez nich zbudowanych, mięso przedawać bez dawania pleczkowego y innych podatków. Przytym y innych wszelkich w ieneralnym przywileiu naszym wyrażonych pożytków zażywać, y żywności sobie nabywać; osobliwie place, które naysposobniejsze będą rozumieli, skupiwszy bożnicę budować, tak iednak, aby nie tako-

wym kształtem iako kościoły katolickie bożnice budowali. A ieśliby z dopuszczenia Bożego, z iakiego kolwiek przypadku, bożnica przez nich zbudowana zgorzała, tedy wolno im będzie na tymże miejscu, albo na inszym, gdzie sobie miejsce naysposobniejsze upatrzeć będą mogli nową zbudować, starą też naprawować; także kopiszcze swoje dla schowania ciał zmarłych mieć y one iak najlepiej będą mogli budowaniem opatrzeć y ogrodzić bez czynienia żadnych z tych placów, na których bożnica zbudowana y kopiszcze swoje mieć będą, powinności; z domów zaś, placów, ogrodów, pol y sianożęci przez nich z wolną ich dispositią nabytych zwyczajną powinność do dworu naszego Prużańskiego, a nie gdzie indziej pełnić y oddawać będą powinni; osobliwie z samych osób przed żadnym inszym sądem we wszelakich in genere sprawach stawać y sprawować się nie mają, tylko przed starostą naszym tamecznym Prużańskim, terazniejszym y napotym będącym, lubo podstarościm albo namiestnikiem iego, z wolną do nas albo sądu naszego, podług praw im służących, appellacją. Wagę y wosko-boynią, tak iako mieszczanom tamecznym, żydom mieć wolno będzie. Do tego wygona na popas bydła wolno im będzie zażywać. Także wolny wiazd w puszcę naszą Prużańską zarówno z mieszczany tamecznymi Prużańskimi y spełnieniem takowey że powinności od puszcze, iakową mieszczanie pełnią. Których to wszystkich pożytków y wolności ieneralnym listem naszym, iako osobliwie żydom Prużańskim nadanych y pozwolonych, mają spokojnie zażywać, krom żadney od starosty naszego terazniejszego Prużańskiego y na potym będących, iako też od mieszczan tamecznych przeszkody. Na co, dia lepszey wiary, ręką się

naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego czwartego, panowania naszego polskiego piętnastego a szwedzkiego piętnastego roku. U tego listu pieczęć mniejsza wielkiego xięstwa Litewskiego przyciśniona, a podpis rąk tymi słowy: Władysław rex; Franciszek Isaykowski—referendarz y pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego.

My tedy król, do proźby mianowanych żydów Prużańskich, iako słuszney, za instantią panów rad, łaskawie się skłoniwszy, mianowany przywilej świętey pamięci króla iegomości pana brata y antecessora tu inserowany we wszystkich iego punktach, clausulach, konditiach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy y approbujemy, oprócz iedney wysz specificoney clausuli o bożnice żydowskiey, który paragraf tak resignujemy, aby żydzi nie mogli y nie wazyli się na bożnice swą nowych placów skupować, ale starym się mieyscem kontentowali. A dla lepszey wiary ręką się naszą podpisujemy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset piędziesiątego, panowania królestw naszych polskiego wtórego, szwed-

skiego trzeciego roku. Jan Kazimierz król; Jan D. Zawisza—referendarz y pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego:

My tedy król, do słuszney łaskawie skłoniwszy się instantiey, przez panów rad y urzędników naszych do nas wniesionej, za supliką Abrama Izakowicza od wszystkich żydów Prużańskich, ten przywilej pomienionym żydom na różne handle, place (y na żadne czynienie z tego placu, na którym szkoła ich stoi, czynszu y kopiszczce powinności) nadany, we wszystkich iego punctach, clausulach y paragrafach powagą naszą królewską, stwierdzamy, zmacniamy, confirmujemy, ratificujemy y approbujemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisujemy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego, panowania naszego trzeciego roku.

У того привилею листу конфирмаційнаго подписа руки короля его милости теми словы: Jan król. Который же то привилей листъ его королевское милости конфирмаційный, черезъ Мордухая Шмуїловича и Изавеля Гилеяевича—жидовъ старшихъ кагалу мѣста его королевское милости Пружанное ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1679 г.

Изъ книги за 1723 годъ, стр. 2109.

509. Универсалъ короля Яна III-го, подтверждающій универсалъ предшественника его короля Михаила, которымъ предоставляется право жидовскимъ старшимъ исключать виновныхъ жидовъ изъ своего общества и предавать ихъ гражданскимъ судамъ.

Король Янъ III-й подтверждаетъ Брестскимъ жидамъ привилегію своего предшественника Михаила, выданную имъ по слѣдующему случаю: Брестскіе жиды принесли королю Михаилу жалобу въ томъ, что между ихъ собратьями стало появляться много такихъ преступниковъ, съ которыми кагалъ не можетъ справиться, а въ тоже время, по силѣ законовъ, онъ, кагалъ, не мо-

жетъ не подлежать за таковыхъ преступниковъ отвѣтственности передъ шляхтой и предъ закономъ. Король по сему случаю постановляетъ: не подвергать отвѣтственности кагалы за преступленія ихъ членовъ, исключенныхъ изъ нихъ, а свидѣтельства и показанія исключенныхъ не считать дѣйствительными.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego trzeciego, miesiąca Septembra trzy-nastego dnia.

Na urządzie i. k. mości aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim — łowczym y podstarościm sądowym województwa Brzeskiego, stanąwszy personaliter niewierny żyd Kiewa Dawidowicz, ten przywilej i. k. mości, ieszcze w roku tysiąc sześćset siedmziesiąt dziewiątym, miesiąca Maia szóstego dnia susceptowany, a dotychczas do xiąg nie inserowany, interim ad acta grodu Brzeskiego podał, w te słowa pisany:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym konfirmacyinym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami list uniwersał, ręką nayiaśnieyszego antecessora naszego, świętey pamięci króla imści Michała podpisany y pieczęcią większą w. x. Lit. przyciśniony, żydom starszym po różnych mieyscach y kątach w wielkim xięstwie Lit. mieszkaiącym, dla po-

wściagnienia y pohamowania żydów swawolnych даны, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym uniwersałem, komu to wiedzieć należy, mianowicie wszystkim urzędом, sądom ziemskim, grodzkim, y innym wszelkim in genere w państwach naszych, w województwach, powiatach, miastach, miasteczkach y dworach w wielkim xięstwie Litewskim będącym y odprawuiącym y onych wszelkiey praeeminentiey y prerogatywy wielmożnym urodzonym officialistom wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni uprzeymie y wiernie nam mili! Donosiemy uprzeymie y wiernie wam do wiadomości. Iż suplikowali nam żydzi starsi, po różnych mieyscach y kątach w wielkim xięstwie Lit. będący, mieszkaiący, przez panów rad urzędników dworu naszego, iż mnoży się siła takowych żydów między narodem ich żydowskim, którzy wyrządzaią tak szlachcie, iako innym chrze-

ścianom przykrości, a za takowych na wszystkich żydów zawzięty rankor bywa, których w swej woli będących żydów starsi żydzi dla extensii wielu panów od złych nałogów pohamować nie mogą y podług praw, przywilejów y statutów swoich sądzić onych y karać. Przeto po urzędach zwyż spomnionych, zwłaszcza grodzkich zamkowych, mieć chcemy, aby za wiadomością onych przez żydów starszych, iako występny był karany, a po exekucyey wolno im będzie takiego przestępnego z półku y zboru swego wyłączyć; a gdzieby iuż taki z liczby onych exclusus miał komużkolwiek złości y afront uczynić, za takiego iuż żaden z żydów pokutować nie będzie; za siebie iuż samego ten występny respondere każdemu powinien. A tak wszystkim in genere żydom w wielkim xięstwie Litewskim będącym starszym, w miastach, miasteczkach naszych y państwach naszych duchownych, świeckich wolno będzie żydów kosterów, złoczyńców, niepowsiągających od złości, za wiadomością zamkową y za wpisem takich w grodzie ich podług występków karać et de suo ordine excludować; a gdyby iuż taki wyłączony przeciwko żydom miał świadczyć, takiego świadectwa nie ważne być mają, y z takiego każdego występnego nigdzie żydzi turbowani y penowani być nie mają, wiecznemi czasy warujemy; aby ten nasz list uniwersał wszędzie miał swój walor, my podług niego uprzeymie y wiernie sprawowali żydami, a dla lepszej wiary przy pieczęci w. x. Lit., własną ręką podpisujemy się. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLXXII, panowania naszego roku. Michał król; Michał Drucki Sokoliński—pisarz w. x. Lit.

Wniesiono iest oraz do nas przez panów rady y urzędników naszych dwornych y imieniem żydów Brzeskich, Grodzieńskich starszych suplikę, abyśmy ten list uniwersał onym służący stwierdzili, zmocnili. My tedy król, do supliki pomienionych żydów łaskawie się skłoniwszy, ten list uniwersalny inserowany, we wszystkich iego punktach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy, konfirmujemy; a po urzędach sądowych zwyż spomnionych, w wielkim xięstwie Litewskim odprawuiących się, aby żydzi w. x. Lit. przy tym liście uniwersale y nadaney im takowey wolności cale y nienaruszenie zachowani byli, moc dodaiemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką własną podpisawszy się, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, na seymie koronacyinym, dnia 3-go Lutego miesiąca, roku Pańskiego MDCLXXVI, panowania naszego wtórego roku.

U tego przywileju podpis ręki nayiasniejszego króla i. mości przy pieczęci w. x. Lit., temi słowy: Jan król. Inscriptia zaś na tymże przywileju takowa: Confirmacia uniwersału do wszystkich żydów wielkiego xięstwa Litewskiego ad suplice żydów starszych w. x. Lit. wydanego. Na tymże uniwersale suscepta dawniejsza taka: roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt dziewiatym, miesiąca Maia szóstego dnia ten list i. k. mości confirmacyiny. Marko Moyżeszowicz—żyd Brzeski do akt grodu Brzeskiego podał. Zygmont Hornowski—podczaszy Smoleński, podstarości Brzeski. Który to takowy ten uniwersał za oczewistym podaniem iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y zapisany.

1576 г.

Изъ книги за 1577—1580 годы, стр. 961.

510. Привилегія короля Стефана Баторія, подтверждающая двѣ привилегіи Сигизмунда Августа о томъ, чтобы не обвинять безъ доказательствъ и не судить иначе какъ королевскимъ судомъ жидовъ, обвиняемыхъ въ убіеніи христіанскихъ дѣтей и въ злоупотребленіи евхаристією.

Король Стефанъ Баторій симъ универсаломъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что, вслѣдствіе неосновательныхъ толковъ, направленныхъ противъ евреевъ съ цѣлію изгнанія ихъ изъ предѣловъ в. кн. Литовскаго и ничѣмъ не доказанныхъ—будто евреи убиваютъ христіанскихъ мальчиговъ и злоупотребляютъ святыми дарами для своихъ релігіозныхъ обрядовъ, онъ король, подтверждаетъ евреямъ двѣ привилегіи

Сигизмунда Августа по поводу такихъ же точно толковъ и общаетъ судить всѣхъ распространителей такихъ зложелательствъ смертью, въ случаѣ если они, распространители, не подтвердятъ своихъ показаній посвидѣтельствомъ 4-хъ христіанъ и 3-хъ евреевъ, вполнѣ заслуживающихъ довѣрія, какъ это постановлено во второй привилегіи Сигизмунда Августа.

Лѣта Божіею Нароженъя 1577, мѣсеца Апрѣля 20 дня.

Пришедши на врадѣ до замку господарскаго староства Берестейскаго, предѣ мене Павла Соклинскаго—городничога замку Берестейскаго, оставленого на мѣсцу вельможного пана его милости, пана Троцкого, въ одѣхъ пана Малхера Райскаго—подстаростега Берестейскаго, жидове мѣста его королевскаго милости Берестейскаго—Илья Лиличикъ, Фишеръ и Гудичъ, Лазарь Ошковичъ, Тобіанъ Богдановичъ, Беняшъ Салмановичъ—сами отъ себе и отъ всихъ жидовъ, мѣшкающихъ въ томъ же мѣстѣ Берестейскомъ и въ панствѣ его королевскаго милости великомъ князствѣ Литовскомъ, и повѣдили предо мною, ижъ король его милость теперешній Стефанъ, панъ нашъ милостивый, рачилъ имъ, жидомъ, всимъ, у великомъ князствѣ Литовскомъ, привилегіемъ его милости господарскимъ подтвердити привилегіи и де-

крета светое и славное памяти короля его милости Якигимонта Августа, пана нашего зешлого, около сакраменту и рѣзанья дѣтей христіанскихъ, якій доводъ на нихъ въ таковыхъ речахъ быти маеть, оставивши тежъ то его королевская милость на власный судъ свой господарскій. Якожъ покладали передѣ мною на врадѣ тотъ привилегіи потверженья его королевскаго милости, просечи абы до книгъ кгородскихъ староства Берестейскаго тотъ привилегіи ихъ уписанъ былъ. А такъ я, онаго привилегіи ихъ на пергаменѣ писаного огледѣвши, подписъ руки и печать его королевскаго милости и тежъ подниси руки писара его милости господарскаго—пана Матея Савицкаго, видѣвши и бачачи въ томъ просьбу ихъ быти слушную, велѣломъ тотъ привилегіи ихъ до книгъ кгородскихъ староства Берестейскаго уписать, который же слово до слова такъ се въ собѣ маеть:

Степанъ , Божю милостью король польскій, и проч. Ознаймуемъ симъ нашимъ листомъ всимъ посполите а каждому зособна нынѣшнимъ и на потомъ будучимъ.

Били намъ чоломъ подданные наши, вси жидове, которые мѣшкають въ панствѣ нашомъ великомъ князствѣ Литовскомъ, такъ мѣстахъ малыхъ нашихъ господарскихъ, яко и князскихъ, панскихъ и землянскихъ, духовныхъ и свѣтскихъ и покладали передъ нами два листы на паперѣ писаны, одинъ короля его милости славное памяти Жикгимонта Августа, продка нашего, подъ печатью и подписомъ власное руки его королевское милости, а другій выпишь зъ книгъ замку Берестейского, до которыхъ листъ короля его милости слово отъ слова есть вписанъ, на которыхъ за певными свѣдетствы учиненъ есть имъ варунокъ невинное помовы о сакраментъ и о рѣзаньи дѣтей христіанскихъ, ижъ они сакраменту а ни крове дѣтей христіанскихъ николи въ законѣ своемъ не потребують, отъ чего его королевская милость учинити рачилъ ихъ вольными. А елибы ся коли трафила таковая на нихъ помовка зъ васни черезъ кого колвекъ, ино на тыхъ листѣхъ его королевское милости доводъ есть на то описанъ, якимъ обычаемъ таковыя мають быти сужены. И били намъ чоломъ, абыхмо тые декрета и листы короля его милости нашимъ листомъ подтвердили. А такъ мы, господарь, зъ воли Божое вступивши на столицу панствъ нашихъ и знаючи повинность нашу господарскую держати каждому стану права ихъ, теды и тыхъ подданныхъ нашихъ жидовъ панства нашего великого князства Литовского при ихъ правѣхъ заховавши, привилія отъ

предковъ нашихъ наданые, вжо есмо привилъемъ нашимъ утвердили. А тые листы два, предъ нами покладаные, ижъ суть на папери писаны, для речи вѣчистое велѣли есьмо въ сесь нашъ листъ на паркгаминъ вписати, которые одинъ по другомъ слова отъ слова такъ се въ собѣ мають:

Жикгимонтъ Августъ, Божю милостью король польскій, и проч. Княземъ, паномъ, воеводитомъ, каштеляномъ, старостамъ, кнежнямъ, панямъ вдовамъ, державцамъ и всимъ врадникомъ, земскимъ повѣтовымъ, земляномъ, двораномъ нашимъ, войтомъ, бурмистромъ, радцомъ въ мѣстахъ и земляхъ нашихъ господарскихъ и князскихъ, панскихъ, духовныхъ и свѣтскихъ, по всему панству нашему великому князству Литовскому, ознаймуемъ вамъ. Што перво сего въ мѣстахъ нашихъ въ Бѣльску и Нарви была помова на жиды, которые отъ справецъ поборовъ и мытъ нашихъ, Давыда Шмерлевича а Изака Бородавки, жидовъ Берестейскихъ, на прикоморкахъ коморы Подляшское мытъ и поборовъ скарбу нашего перестерегали, якобы мѣли тамъ дитя христіанское зарѣзати, злосливый учинокъ надъ родомъ христіанскимъ поминаючи. Ино кгда ся тая речь предъ насъ, господаря, была приточила, тогда зъ доводовъ светого письма, же крове христіанское жидове николи не потребують, але причины звазненье на нихъ покладаные зъ стороны нѣкоторыхъ подданныхъ нашихъ, абы могли жидовъ зъ мѣстъ нашихъ выкоренити и изъ инныхъ нѣкоторыхъ явныхъ выводовъ жидовскихъ, предъ нами на онъ часъ оказанныхъ, вчинили есьмо вырокомъ нашимъ господарскимъ отъ того обвиненья вольными. А убеспечаю-

чи ихъ, абы черезъ то неслухными помовками о рѣзаньѣ дѣтей и о сакраментѣ не были пренагабани, дали есьмо имъ ку мѣшканью ихъ свободному водле привилеѣвъ протковъ нашихъ королей великихъ князей ихъ милости, знову привилей нашъ господарскій, вызволяючи въ таковой речи о рѣзаньѣ дѣтей и о сакраментѣ. Еслибы гдѣ въ панствахъ нашихъ мѣла таковая помовка объявитися на нихъ отъ всякого кгвалту, насильства и моцы судовное, отъ всехъ воеводъ, старость и державецъ нашихъ, а беручи то на власный судъ нашъ господарскій; на которомъ привилии нашомъ якій доводъ на жида въ таковомъ обвиненью маеть быти чиненъ и иные артикулы достаточне суть описаны. Который привилей мѣли они вездѣ на врадахъ замковыхъ и мѣстскихъ до книгъ уписати и выволати вездѣ на торгахъ и селахъ, абы о томъ вѣдаючи не важиль се никто съ такими помовками згола втекатисе до насъ и врадовъ нашихъ, хиба ижъ бы явивши доводы, въ привилею нашомъ описаные, могъ коли хто на жида довести, але ижъ бы того привилея нашего нигдѣ на врадахъ не уписали и обволати не дали. Прото въ тыхъ прошлыхъ часѣхъ знову въ мѣстечку Росошскомъ, тивуна Виленского пана Станислава Нарушевича, на слугу того-жъ Бородавки справцу поборовъ и мытъ нашихъ таковая жъ помова о зарѣзаньѣ дѣтей хрестіанскихъ вынурила се была, которое справы и зъ розказанья нашого подканцлерый нашъ великого князства Литовскаго, маршалокъ дворный староста Берестейскій и Кобринскій панъ Остафей Воловичъ, будучи теперь у Берестыи, яко тотъ въ котромъ староствѣ тая речь поновила се,

судовне смотрѣлъ; гдѣ очевисте отъ Росошского врадника и мѣщанъ пана тивуна жалоба на жида того учинку незбожнаго доходячи доводы, але голыми и отменными въ словехъ свѣдками попирано, то все панъ подканцлерый на писемѣ и устне намъ господару ознаймилъ. Съ которого мы достаточне вырозумѣвши, же не мѣли правныхъ и слушныхъ и водле привилеѣвъ жидовскихъ доводовъ Росошане, ино вчинили есмо жидовъ отъ такового обвиненья вольными, на што и вырокъ нашъ имъ есть данъ. А ижъ першого привилея нашего въ той речи имъ данного, нигдѣй не оказали и до книгъ на врадѣхъ не уписали и не выволали, о которыхъ у вѣдомость вамъ посполите доносечи, за чимъ бы не важилься никто голыми повѣстми кидатися на жида, тогда ижъ се теперь въ Росошу надъ ними показало, сами себе жидове въ той мѣрѣ винни. Вѣдъ же ижъ зъ ласки наше господарское, яко инымъ народомъ иновѣрцовъ, въ панствахъ вольно перемѣшкывающихъ, поживанья слушного уживати, также и жидомъ, которые за привилеями протковъ нашихъ и нашими господарскими въ панствахъ нашихъ перемѣшкывають не звыкли есьмо и не хочемъ нарушати правъ ихъ: про то, яко привилея на Бѣльскую помову, такъ и вырокъ теперешній на Росошанъ обвиненье, которыми есьмо о зарѣзаньѣ дѣтей дозволили ихъ зъ неслухныхъ свѣдествъ вольными учинити. Теды симъ листомъ нашимъ допускаемъ вездѣ до книгъ замковыхъ земскихъ и мѣстскихъ по всемъ панствѣ нашомъ великомъ князствѣ Литовскомъ, такъ въ мѣстѣхъ и замкахъ нашихъ господарскихъ, яко и князскихъ, панскихъ,

и духовныхъ вписати обмовленье по торгомъ всимъ у вѣдомость людемъ всякого стану донести, яко бы ся черезъ то позагамовали съ такими непевными рѣчми до насъ, господаря, и до вравдовъ нашихъ втекати, ижъ бы таковое обиненье слушне доводы такими, яко въ привильяхъ нашихъ суть описаны, предъ нами самимъ господаремъ, то есть съ тремя жидами, а чотырма хрестіаны, людми добрыми и осѣлыми досвѣдчно и оказано и явне переведено было, — вы бы о томъ вѣдали, а ведле сего розказанья нашего заховываючися книгъ вравдовыхъ на вписанье тыхъ нашихъ привильевъ и листовъ жидомъ не боронили, и обволати вездѣ по торгохъ доущали тотъ артикуль зъ статуту правъ земскихъ, абы таковые помовцы на бачности мѣли, ижъ хто на кого ведеть а не доведеть, тымъ самъ маеть быти каранъ; а въ якихъ речахъ ино тотъ артикуль въ статутѣ есть, нехай каждый себе смотритъ. Писанъ въ Люблинѣ, лѣта Божого Нароженья тысеча пятьсотъ шестьдесятъ шостого, мѣсеца Мая двадцатого дня. Sigismundus rex; Матей Савицкій — писарь и секретарь.

А то другій листъ съ книгъ замку господарского староства Берестейского:

Лѣта Божого Нароженья тысеча пятьсотъ семьдесятъ второго, мѣсеца Мая первого дня, въ недѣлю. Пришедши до вравду господарского до мене Миколая Суходольского, — подстаростего Берестейского жидомъ мѣста Берестейского — Лазарь Пейсаковичъ, Липманъ Шмерлевичъ, Мошей Кукликовичъ и иншіе, оказали передо мною привилей его королевское милости, писаный на паригаминѣ, — даный имъ всимъ жидомъ

въ Парчевѣ о нѣкоторые ихъ долегло-сти, въ томъ привилью значне описаны, и просили мене, а ихъ тотъ привилей ихъ для всякое речи пригодное, до книгъ кгородскихъ вписати велѣлъ; которого привилья я огледавши видѣлъ есми его быти припечатованого печатью его милости господарскою и подпись руки писмомъ польскимъ господара короля его милости Жикгимонта Августа, такъ тежъ подпись руки славное памети небожчика пана Миколая Радвила — воеводы Виленского, за просьбою тыхъ вышей мененыхъ жидовъ, велѣлъ есми его до книгъ кгородскихъ вписати, который слово отъ слова такъ ся въ себѣ маеть:

Жикгимонтъ Августъ, Божою милостью король польскій. Ознаймуемъ симъ нашимъ листомъ нынѣшнимъ и на потомъ будучимъ. Ижъ били намъ чоломъ подданные наши жидове великого князства Литовского и жаловали передъ нами о томъ, штожъ дей вравдники наши ихъ не водлугъ правъ, которые мають наданья отъ предковъ нашихъ славное памети и тежъ отъ пана отца нашего, судяты и заховывають, и звазнившись на нихъ, приправують ихъ о горла и о маетности ихъ; о чомъ до насъ втекшися, зъ великии жалобами своими, ижъ дей великіе кривды, шкоды и мордерства терпятъ противъ правомъ своимъ, которые мають наданье, и просили насъ, абы есмы ихъ осмотрѣли, абы ся имъ такіе кривды большей надъ право не дѣяли. И къ тому тежъ намъ били чоломъ, абыхмо ихъ обваровали и узычили тогожъ права, которого есмы узычили брати ихъ, жидомъ короннымъ, звлаца о тые артикулы два, што ся тычетъ о мордованьѣ дѣтей хрестіанскихъ и о сакраментѣ. Атакъ ся намъ видѣли просьбы

тыхъ жидовъ великого князства Литовского быти слушныя, поневажъ мы повинни кождому съ подданныхъ нашихъ, якогоя кольвекъ рожаю въ покою а справедливости заховати, абы ся надъ право никому не дѣяло. И тежъ видѣли есмы права имъ наданыя отъ предковъ нашихъ и отца нашего славное памети; и надъ то видѣли есмы патера хрестіанского свѣдѣцтво, въ которомъ описуетъ, ижъ они тому невинни и того не потребуютъ. Тогда есмы призволили на тое жеданье ихъ и даемъ имъ на вѣчныя часы тое, што ся теперь стало въ Бѣльску о мордованьѣ дѣтяти хрестіанского обвиненье на нѣкоторого жида, и гдѣ бы ихъ кольвекъ въ князствѣ Литовскомъ который жидъ былъ обвиненъ о мордованьѣ дѣтей хрестіанскихъ, або о сакраментъ; тогда приказуемъ всимъ владникомъ нашимъ, княземъ, паномъ старостомъ и всимъ инымъ, такъ духовнымъ, яко и свѣтскимъ, абы жаденъ такого жида въ той мѣрѣ не судилъ, але жебы былъ на поруку выданъ на два жида тогожъ мѣста, або если бы въ томъ мѣстѣ жидовъ не было, тогда другого мѣста близкого, до розсудку нашего и то нигдѣ индей не маемъ судити, одно на вальномъ сеймѣ, гдѣ будемъ съ зуполною радою нашою сидѣти. А гдѣ бы тотъ жидъ такъ барзо по себе поруки не далъ, тогда маеть быти посаженъ до везѣнья и то не до тяжкого, але на мѣсцѣ почтливомъ; а скоро бы по собѣ поруку далъ, тогда маеть быти воленъ отъ везѣнья. А гдѣ бы тая речъ передъ насъ пришла, гдѣ будемъ съ зуполною радою нашою на вальномъ сеймѣ сидѣти, тогда маеть тымъ правомъ судити, то есть: хтобы жида о замордованье дѣтей або о сакраментъ обвинилъ; тогда маеть на него доводити

четырма хрестіанми, добре осѣлыми и неподозрѣнными, а трема жида также неподозрѣнными; а гдѣ бы того не довелъ водлугъ обвиненья таковыми свѣтками, таковой маеть быть каранъ горломъ и маестностію. А еслибы якие листы отъ насъ або канцеляреи наше вышли тому привилеви противныя, тогда мы, господарь, симъ нашимъ листомъ тые листы касуемо, а тые привилея въ цѣлости зовсими артыкулами зоставуючи, што маеть вѣчне а непорушне трвати. А если бы который зъ владниковъ нашихъ сему розказанью нашему противитисе мѣлъ, тогда мы приказуемъ, подъ ласкою нашою и подъ зарукою десеть тысячыми копами грошей, абы иначе того не чинилъ. А для лѣпшого свѣдомости печать нашу казали есмы завѣсити, руку нашу подписали. Данъ въ Парчевѣ, року Божого Нароженья тысеча пятьсотъ шестьдесятъ четвертого, мѣсеца Августа девятого дня. Съ которого листу его королевское милости, на речъ вышешмененую до книгъ кгородскихъ уписаного, и выпишь жидове подъ печатью моею собѣ взяли. Писанъ у Берестыи. Василій Григоровичъ—писарь кгородскій Берестейскій.

А такъ мы, господарь, зъ ласки наше господарское, тые оба-два листы въ сесь нашъ листъ слово отъ слова вписаныя и вси артикулы, меновите въ нихъ доложоныя, потвержаемъ и умоцняемъ симъ нашимъ листомъ, потверженьемъ на вѣчныя часы: ижъ гдѣ бы кольвекъ въ панствѣ нашемъ, великомъ князствѣ Литовскомъ, таковая помова у которомъ-кольвекъ воеводство, въ мѣстѣхъ и селахъ нашихъ господарскихъ и князскихъ, панскихъ, духовныхъ и свѣтскихъ притрафила; тогда не инымъ обычаемъ, одно та-

кимъ мають быти сужоны и при томъ захованы, яко въ тыхъ листѣхъ и декретѣхъ короля его милости славное памети есть описано и обваровано. И на то дали есьмо тымъ жидомъ поменнымъ, подданнымъ нашимъ, у великомъ князствѣ Литовскомъ, сесь нашъ листъ привилей, съ подписомъ руки наше господарское, до которого на твердость всихъ речей и артикуловъ, въ немъ описаныхъ, и печать нашу привѣсити есьмо рассказали. Писанъ у Варшавѣ, лѣта Божого Нароженья ты-

сеча пятьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсеца Августа шестого дня.

У того подтверженья его корелевское милости подписы рукъ тыми словы: Stephanus rex; Матей Савицкій—каштелянъ Подляшскій, великото князства Литовского писарь. Которое-жъ уписанье листу привилейя его королевское милости, подтверженья того декрета господарского до книгъ кгородскихъ староства Берестейского записано, и тотъ выписъ съ книгъ подъ моею печатью, имъ жидомъ данъ есть. Писанъ у Берестьи.

1576.

Изъ книги за 1577—1580 г., стр. 2050.

511. Листъ короля Стефана Баторія, подтверждающій прежнія привилегіи жидамъ в. кн. Литовскаго, выданныя прежними королями.

Король Стефанъ Баторій снмъ листомъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что во исполненіе обѣщаннаго имъ при коронаціи сохраненія правъ и вольностей для всѣхъ вообще сословій рѣчи-посполитой, онъ подтверждаетъ жидамъ в. кн. Литовскаго — Трокскимъ, Новгородскимъ, Город-

ненскимъ, Брестскимъ, Пинскимъ и Тыкотинскимъ сохраненіе всѣхъ ихъ какъ сословныхъ, такъ и личныхъ особенныхъ правъ, освобождаетъ ихъ отъ подсудности прочимъ судомъ кромѣ городскихъ и даетъ имъ право апеллировать на обидчиковъ къ самому королю.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Октебра 17 дня.

На врадѣ замку господарского Берестейского передъ мене Мальхера Райского—подстаростего Берестейского, пришедши жидове мѣста Берестейского старшіе Тобіяшъ Богдановичъ и Фишель Кгудичъ сами отъ себе и именемъ всихъ жидовъ збору Берестейского, покладали листъ его королевское милости господаря, нашего милостивого подъ печатью ихъ съ подписомъ руки его милости господар-

ское, подтверженье всихъ правъ, листовъ и привилейевъ ихъ жидовскихъ, отъ прошлыхъ королей ихъ милости Польскихъ и великихъ князей Литовскихъ на вольности имъ данныхъ, и просили, абы тое подтверженье его королевское милости до книгъ кгородскихъ староства Берестейского было уписано, которое-жъ слова до слова такъ ся въ собѣ маеть:

Во имя Божее станься. На речъ вечное памяти. Ижъ sprawy людскіе, которые суть памяти годные, съ ча-

сомъ минають и въ забытѣ прихотятъ, кгда письмомъ обварованы не бывають; для того мы, Стефанъ, Божью милостью король Польскій и проч. ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ нынѣшнимъ и на потомъ будущимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Кгда есмы зъ воли и прозрѣнья Божого на тыхъ панствахъ, коронѣ польской и великомъ князствѣ Литовскомъ, зъ сполного зезволенья пановъ радъ духовныхъ и свѣтскихъ, также и всехъ становъ короны польское и великого князства Литовского посажонный; тогда яко, есмы первѣй при поприсяженью на коронации нашей въ Краковѣ, такъ потомъ при присязѣ нашей, которую есмы всему великому князству Литовскому чинили у Варшавѣ, то есмы варовали: ижъ вси права и привилья и вольности и вси листы духовные и свѣтскіе, такъ посполитые, яко и особливые, вшелякого стану, якого-кольвекъ стану и поволанья народу и зацности отъ королей польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, предковъ нашихъ, наданные, въ цѣлой зуполности, непоручне заховати обѣщали. Зачимъ пришедши мередъ насъ поданные наши жидове зъ мѣсть великого князства Литовского Троцкіе, Новгородскіе, Берестейскіе, Городненскіе, Пинскіе и Тыкотинскіе, которые зстародавна у справахъ закону своего до сборовъ жидовскихъ великого князства Литовского належать, иншіе жидове зборовъ тыхъ мѣсть вышей мененыхъ прислухаючіе, въ мѣстахъ и селахъ у великомъ князствѣ Литовскомъ будучіе, дома и маестности свои, якіе-жъ кольвекъ тамъ маючіе, бьючи намъ чоломъ, покорне насъ просили, абыхмо имъ вси права, привилья, вольности и вшелякіе листы,

такъ особливые, яко посполитые, пакта, умовы и постановенья черезъ угоды съ певными мѣстами въ панствахъ нашихъ учиненые, черезъ наяснѣйшіе короли Польскіе и великіе князи Литовскіе, предки наши, тымъ жидомъ наданные, при которыхъ они часовъ панованья предковъ нашихъ были заховани и зъ нихъ ся веселили, особливимъ листомъ нашимъ утвердили и умоцнили, ино ачькольвекъ однакимъ способомъ, яко и иншимъ подданнымъ нашимъ такимъ черезъ листы посполите даные, все право подтвердили. А вѣдъ же предъ се прихилиючися просьбѣ и чоломбитью жидовъ вышей мененыхъ въ продъ речоныхъ мѣстахъ нашихъ великого князства Литовского оселыхъ, кгда кольвекъ въ иншомъ мѣстѣ нашомъ мѣшкаючихъ, тымъ листомъ нашимъ вси права, привилья, вольности и вшелякіе листы слушне, отъ предковъ нашихъ наданные и постановленые, пакта и умовы зъ мѣстами и зъ мѣстечками учиненые, на остатокъ и звычай, которыхъ предковъ ихъ и они сами за часу панованья предковъ нашихъ, наяснѣйшихъ королей польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, такъ въ купчествахъ и въ иншихъ речахъ уживали, имъ посполите и особливе слушне наданные, которыхъ они уживаючи съ того се веселили и которые вси въ томъ листѣ нашомъ наменованые и выражоные, або выписаные мѣти хочемъ, такъ посполитые, яко и особливые, варуючи, жебы посполитость черезъ особливость, а особливость черезъ посполитость ничего не увоймовала, ани уменьшала, во всехъ ихъ пунктѣхъ, артыкулахъ и кляззулахъ и кондыціяхъ утвердити умыслили есмы; якожъ симъ листомъ нашимъ утвержаемъ и умоц-

няемъ, сказуючи досконале, ижъ тые вси права, привилля, умовы и постановенья зъ мѣстами учиненные жидомъ всимъ вообщь и кождому зособна въ панствѣ нашомъ великомъ князствѣ Литовскомъ мѣшкаючимъ, наданые къ тому звычайу, которыхъ они уживали при зуполной моцы и цѣлости своей захованые быти мають вѣчными часы, не иначе одно, яко бы особливое на семъ листѣ нашомъ выражены именовите выписаны были, которые жидове не до иншое влады и владовъ, одно до зверхности нашее господарское, воеводъ и старость нашихъ, подъ которыми хто зъ нихъ мѣшкаеть, поддаватися не повинни будутъ и не иншихъ правъ, одно яко артыкулы и привилля ихъ въ старомъ статутѣ есть описано и которыхъ до сихъ часовъ

они сами и потомкове ихъ уживали сами справованы и сужоны быти мають. И на то есьмо всимъ жидомъ, въ панствѣ нашомъ великомъ князствѣ Литовскомъ мѣшкаючимъ, дали сесь нашъ листъ, подписавши рукою нашею, до которого на твердость и печать нашу привѣсити есьмо розказали. Писанъ у Тыкутицѣ, лѣта Божого Нароженья тысеца пятьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсеца Юля двадцатого дня.

Въ того листу подпись руки его королевское милости. Которого жъ листу его королевское милости до книгъ городскихъ староства Берестейского уписаного и выписъ жидомъ вышешпомененымъ Тобяшу Богдановичу, Фишелю и Гудичу подъ печатью моею есть данъ. Писанъ у Берестыи.

1576 г.

Изъ книги за 1690—1692 годы, стр. 729.

512. Листъ короля Стефана Баторія, запрещающій обвинять жидовъ въ кражѣ и умертвленіи христіанскихъ дѣтей и поруганіи таинства евхаристіи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеца шестьсотъ девятдесятого, мѣсеца Октября шестнадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Бенклевскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто жидъ, сындикъ кагалу Берестейского, Саломонъ Михаловичъ, тотъ екстрактъ съ книгъ кгродскихъ Познанскихъ латинскимъ писемомъ писанный, на речъ въ томъ жо екстрактѣ выражоную, перъ облятамъ до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный: Actum in castro Poznanensi, feria quinta, ipso die festi sancti Aegidii, anno Domini

millesimo quingentesimo septuagesimo octavo oblatae sunt ad ingrossandum in acta officii praesentis pro parte Judaeorum Posnaniensium literae pergamenae infra scriptae, titulo et manus subscriptione serenissimi olim principis Stephani, regis Poloniae etc. atque sigillo maiori regni Poloniae communitae et obsignatae, sanae, securae, integrae omnique nota suspicionis, ut ex eis apparebat, carentes, quarum tenor de verbo ad verbum in hunc sequitur modum:

Stephanus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus nostris hisce literis in univsum etsingullatim omnibus, quorum interest. Quod cum ad nos auresque nostras res

atque cum ut ante hæc fortasse nobis indubitæ vita magnopere mirandæ de occidentis christianorum per Iudæos pueris, et potissimum nunc sublato necatoque in terra Gostinensi cuiusdam nobilis, dicti Studzienski, puero pervenissent; eiusque facinoris Iudæi non insimularentur modo, sed accusarentur, etiam rem nobis dignam visam esse. Cuius veritatem adamussim diligenterque investigaremus et perquireremus atque eo etiam diligentius, quod accusationem hanc de furto abstrahendis ac necandis per Iudæos pueris deque divinissimi sacramenti per eosdem emptionem non recens neque nunc primum natam esse, sed iam pridem in vulgo iactari ac multas eo nomine excitatas esse sæpius tragedias, ex multorum recognoscione didicerimus. Itaque, cum nobiles prædicti prævie apud nos hoc nomine de Iudæis quaererentur puerumque mortuum commonstrarent, diligentem eius rei inquisitionem fieri volebamus. Id vero, cum ab officialibus nostris summa cura fieret addesentque Iudæi ac res utrinque probationibus et documentis examinarentur, compertum est, non modo nullam eius facinoris penes Iudæos culpam esse, sed ne suspicione quidem, immo ipsos nobiles, cum viderent vanam se opinionem secutos esse nullumque facti huius crimen in Iudæis conspicerent, non expectata nostra sententia discessisse, quod posteaque factum esset. Iudæi, quia satis superque sua hac in parte comprobant innocentiam, graviter apud nos demum conquaesti sunt. Quod hoc nomine obvulgati sunt, quandam de illis opinionem, quasi sanguine christiano opus habeant puerosque christianos conquerant et necent et quasi Divinissimum Sacramentum magnopere expetant, emtumque a christianis, et ex illo sanguine humanum eliciant, non totum plurimas per-

ferant molestias, sed multi ex illis vitæ etiam periculum adierint tormentaque et cruciatus pertulerint, turpi etiam morte perierint; quam vero iniuste et præter meritum antecessorum nostrorum decretis atque privilegiis commonstrant, tandemque diligenter ac submisse nobis per quosdam consiliarios nostros supplicarunt, ut aliquum modum et rationem aliquam iniremus, quomodo calumniarum, molestiarum iniuriarumque, quas ob id patiuntur finis tandem aliquis reperiat. Quibus supplicationibus nos permoti volentesque viam eiusmodi calumniis præcludere, ac causam turbarum et carnificinam, quam sæpius Iudæi immerito ob id subitant amputare de certa nostra scientia de consilioque senatorum nostrorum statuimus, ne amplius quisquam Iudæis, in regno et dominiis nostris consistentibus illegitime furtum atque necem puerorum christianorum, emptionemque divinissimi sacramenti cum ab utraque horum alieni fuerint, imputare eosque harum rerum insimulare, vel apud iudicem seu magistratum quemvis accusare audeat et præsumat, eo enim ipsa ostenderunt, quæ de illis hoc nomine conficta sunt, ut plerumque fuisse res veritati contrarias neque illos vel sanguine opus habuisse vel sacramentum divinissimum expetivisse. Quare quicumque id ausus fuerit, cuiuscunque sit ille conditionis, quod inde multæ turbæ nascantur atque proveniant; cum propterea severe puniri volumus, hoc est: qui insimulaverit eorum Iudæos, is puniri debetur calumniator, qui vero accusaverit apud iudicem atque capitanealem et citationem ad id Iudæo intenterit, is pæna talionis hoc est capitis puniri debet. Quod nostrum decretum ad notitiam omnium et singulorum quorum id interest, maxime vero pala-

tinorum, castellanorum, capitaneorum et eorum loca tenentium, ac quorumvis magistratum proconsulumque et consulum deductum esse volumus, mandantes, ut in omnibus iuxta illud sese gerant et conservent, caeterisque ad notitiam deducant secusque pro gratia nostra ne fecerint. In cuius rei fidem hasce manu nostra subscripsimus. Datum Varsaviae die quinta mensis Julii, anno Domini mil-

lesimo quingentesimo septuagesimo sexto, regni vero nostri primo.

У того екстракту, перъ обятамъ поданого, при печати подпись руки тыми словы: Stephanus Rex; Mathias Barosty iudex surrogatus castrensis Posnanensis. Который же тотъ екстрактъ, черезъ особу верху помененую ку актикованью перъобятамъ поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ. *)

1679 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 1759.

513. Подтвердительный листъ епископа Владимірскаго и Брестскаго Леона Заленскаго Брестскимъ жидамъ, на право вѣчнаго арендованія Козьмо-Демьянскимъ плацомъ.

Епископъ Владимірско-Брестскій Леонъ Заленскій симъ листомъ подтверждаетъ Брестскимъ жидамъ листы его предшественниковъ: Бенедикта Глинскаго (подтвердительный) и Яна Михаила Потя (первоначальный отъ 1661 года) на правовладѣніе въ городѣ Брестѣ плацами, при-

надлежащими церкви св. мучениковъ Космы и Даміана, съ платою ежегодно по 20 злотыхъ чиншу (который долженъ вноситься въ *католіическій праздникъ св. Мартина*) соборной кафедральной церкви. Епископъ Заленскій разрешаетъ еще жидамъ заниматься торговлей и корчемствомъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тыслча шестьсотъ осьмьдесятъ первого, мѣсяца Августа двадцать пятого днѣ.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившише очевидно жидъ Саломонъ—школьникъ Берестейскій, листъ отъ вельможного его милости ксендза Леона Заленскаго—епископа Влодимерскаго и Брестскаго конфирмаційный, жидомъ Берестейскимъ данный и служацій на речъ въ немъ ниже помененую, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Leo Załęski, z Bożey y stolice świętey apostolskiey Łaski, prototroni metropoliey Kiiowskiey, Halickiey y wszystkiey Rusi—episkop Włodzimierski y Brzeski, archi-

mandryta Kobryński. Oznaymuie my tym listem naszym, komuby o tym wiedzieć należało. Iżeśmy byli proszeni a tota communitate żydów Brzeskich o potwierdzenie listu w Bogu iaśnie przewielebnego imci xiędza Benedykta Glińskiego—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, świętey pamięci antecessora naszego, in favorem żydom danego, który to list wypisując, w słowie do słowa tak się w sobie ma:

Benedykt Gliński, z Łaski Bożey y stolice świętey apostolskiey—episkop Włodzimierski y Brzeski, prototroni etc. Oznaymuie my tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu zosobna, komuby o tym wiedzieć należało. Iż pokładali przed

*) Акты подъ №№ 510 511 и 512 помѣщены здѣсь по ошибкѣ въравшейся при нум. рад.и актовъ.

nami list antecessora naszego, zesłego w Bogu oycy Michała Jana Pocieia—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, żydzi Brzescy, cały kahał, supplikuiąc nam, abyśmy powagą y mocą naszą stwierdzili y confirmowali; który to list słowo w słowo tak się w sobie ma:

Jan Michał Pociey, z Bożey y stolice apostolskiey łaski—episkop Włodzimierski y Brzeski, prototroni etc. Oznaymuiemy tym listem naszym. Iż co zdawnych czasów żydzi Brzesccy na placu cerkiewnym, albo raczey cerkwi świętych Koźmy y Demiana męczenników, domki sobie pobudowawszy mieszkali, na co w roku tysiąc sześćset iedynastym od nieboszczyka świętobliwey pamięci imści oycy Hipatyusza Pocieia—metropolity Kiiowskiego, episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, dziada, y praedecessora naszego, list potwierdzony otrzymali byli, iż zachowawszy ich przy tych domach czynsz doroczny z gruntu tego postanowił, aby w każdym roku na święty Marcin, święto rzymskie, na cerkiew katedralną Brzeską do rąk protopopy tamiecznego oddawali, który list w roku tysiąc sześćset szesnastym świętey pamięci imci oyciec Morochowski—episkop Włodzimierski y Brzeski, confirmował, iakoż y my nastąpiwszy na to episkopstwo onym prawa te listem naszym potwierdziwszy, zostawuiąc ich przy tym gruncie y domkach ich na czas potomne nieporusznie, tylko aby co rok na święty Marcin święto rzymskie czynsz należny złotych polskich dwadzieścia na cerkiew katedralną do rąk protopopy Brzeskiego za kwitem onego oddawali. A iż z dopuszczenia Boskiego nieprzyiaciel rzeczy-pospolitey Brześć zniszczył y te domki popalił; my nienaruszając ni w czym prawa, żydom od praedecessorów naszych y nas samych danego, pozwalamy tym listem naszym żydom na

tymże gruncie budować się, z czynszu wyżej pomienionego, który na cerkiew katedralną Brzeską co rok za kwitem naszym y potomków naszych oddawać powinni będą o świętym Marcinie święcie rzymskim. Na co, dla lepszey wiary y pewności, ten list nasz ręką własną pisany y podpisany, pod pieczęcią naszą starszym żydom Brzeskim dajemy. Pisan w Warszawie, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii czternastego dnia.

Przychylając się tedy proźbie y supplikom żydów Brzeskich y nienaruszając ni w czym prawa od antecessorów naszych danego, tym listem naszym we wszystkich punktach y clausulach pomienionego antecessora naszego, świętey pamięci imci oycy Benedykta Glińskiego, prototroniego episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, approbuiemy, pozwalając im według starego zwyczaju y praw pomienionych placów spokojnie z domów używać y w nich wszelakie pożytki, handle kupieckie, szynki mieć bez żadney przeszkody, nie derogując authoritati, iurisdictioni et dispositioni successorów moich. Na co, dla lepszey wiary, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Brześciu, dnia dziewiątego miesiąca Junii według rzymskiego kalendarza, roku od narodzenia Chrystusa Pana tysiąc sześćset siedmdziesiąt dziewiątego, episkopstwa naszego Włodzimierskiego y Brzeskiego pierwszego roku.

У того конфирмаційного листу при печати притисненой подишеь руки теми словы: Xiadz Leo Załęski—prototroni całcy Rusi, episkop Włodzimierski y Brzeski, archimandryta Kobryński ręką swą. Который же тотъ листъ конфирмаційный, черезъ особу верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ крродскихъ Берестейскихъ уицанъ.

1680 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 969.

514. Счетъ поголовнаго съ жидовъ в. кн. Литовскаго.

Счетъ податныхъ еврейскихъ недопмокъ за разное время, составленный Литовскимъскарбомъ въ 1680г.

1) Отъ податей, назначенныхъ конституціей 1677 года—1,813 зл. 18 гр. 3 пѣнязя.

2) Отъ податей, назначенныхъ конституціей 1670 г. перваго срока—953 зл. 6 грош. и 9 пѣнязей.

3) Отъ податей 1670 года втораго срока—3,169 зл. 26 грош.

4) Отъ податей 1670 года третьяго срока—4,908 зл. 15 грош.

5) Отъ податей 1673 года, внесенныхъ жидами сборщикамъ и не отданныхъ послѣдними скарбу—1,740 зл. 25 грош.

6) Отъ податей 1677 года оставалось—44,029 зл. 7 грош. 9 пѣнязей; изъ нихъ за уплатой въ разное время п разными лицамъ осталось чистаго долга—5,465 зл. 13 грош. и 3 пѣнязя.

Итого—26,628 зл., 103 грош. и 15 пѣнязей. Деньги эти частію были уплачены сборщикамъ, но не отданы послѣдними въ скарбъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ пер. ого, мѣсяца Генваря шеснадцатого дня.

На врадѣ крродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ се очевидно панъ Марокъ Мойженъ—жидъ школьникъ Берестейскій, рахунокъ о ретента поголовнаго жидовскаго зъ нижей помененыхъ ухвалѣ сеймовыхъ зъ жидами старшими великаго княства Литовскаго въ скарбѣ земскомъ рѣчи-посполитой в. кн. Лит. учиненый, ку артикованью до книгъ крродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Anno tysiąc sześćset ósmdziesiątego, dnia dwunastego Novembris w Wilnie.

Rachunek o retenta pogłównego żydowskiego z niżej pomienionych uchwał seymowych z żydami starszemi w skarbie ziemskim rzeczypospolitey w. x. Lit. uczynionej.

Z uchwały anni tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego zostawało pogłównego według liczby seymu coronationis niedo-

placoney reszty— złotych tysiąca ósmiuset trzynastu, groszy ósmnastu, pieniędzy trzech. Ta summa według exdwiisii starszych żydów w. x. Lit. constitutionibus annorum tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, tysiąc sześćset siedmdziesiątego, tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzeciego, et anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego pozwoloney y do ichmość panów porobców ziemskich woiewódtw y powiatów w. x. Lit. wypłacać ten podatek pogłównego nakazaney, na niżej pomienionych osobach remanet: Powiatu Oszmiańskiego, żydzi co na nich należało, mianowicie zboru Smorgońskiego oddali do iegomość pana Władysława Hrehorowicza—dworzanina skarbowego tego powiatu, który, rachuią się w skarbie in anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, na commissiey pokazał to, że wydał za assygnatją skarbową, na co documentum executionis oddał do zesłego iegomość pana Kazimierza Montowta—skarbowego w. x. Lit., które do skarbu rzeczypospolitey requiruntur, na złotych sto siedmdziesiąt ósm, groszy dwadzieścia dwa,

pieniędzy dziewięć. Z województwa Nowogródzkiego. Przy ichmość panach Ludwiku Protasewiczu—podeczaszym zeszyłm, Heronimie Unichowskim, Teodorze Kiersnowskim, zeszyłm Zygmuncie Michałowski y Alexandrze Połońskim, poborcach podymnych, numero piętnastu, ex anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego wybranych od żydów pieniędzy, iako zostawało, tak y teraz zostaje złotych tysiąc czterdzieści pięć, groszy szesnaście, pieniędzy dwanaście. Czyni tey remanentey pomienionego podatku, złotych tysiąc dwieście dwadzieścia cztery, groszy dziewięć, pieniędzy trzy. Reliquum wypłacili żydzi niżej opisanym sposobem, iako w rozchodzie ich deducitur, złotych pięćset osmdziesiąt dziewięć, groszy dziewięć. Czyni tego, że wynosi principalis summa złotych tysiąc osmsset trzynaście, groszy osmaście, pieniędzy trzy.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, raty numero pierwszej, według liczby tegoż seymu coronationis, zostawało reszty pomienionego pogłównego złotych dziewięćset pięćdziesiąt trzy, groszy sześć, pieniędzy dziewięć. Tę sumnę wypłacili żydzi, iako testatur ich rozchod, złotych osmsset dziewięćdziesiąt sześć, groszy dziewięćnaście. Residuum w powiecie Wołkowyskim, przy iegomość panu Bartłomieu Dziewiałtowski—poborcucy podymnych, numero dwunastu, raty numero pierwszej, ex anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego wybranych od żydów pieniędzy zostaje złotych pięćdziesiąt sześć, groszy siedmnaście, pieniędzy dziewięć, czyni tego—złotych dziewięćset pięćdziesiąt trzy, groszy sześć, pieniędzy dziewięć.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, raty numero wtórey, według liczby seymu Grodzieńskiego, zostawało tego podatku złotych trzy tysiące sto

sześćdziesiąt dziewięć, groszy dwadzieścia sześć. Na tę sumnę exolverunt żydzi rozchodem niżej opisanym złotych dwa tysiąca czterysta osmdziesiąt ośm, groszy dwanaście, pieniędzy dziewięć; zostaje in residuo podług ich exdiwisii *). W województwie Trockim na żydach karaimach złotych czterysta. W księstwie Żmóydzkim, na Wulfie żydzie Kieydańskim złotych dwieście osmdziesiąt ieden, groszy trzynaście, pieniędzy dziewięć. Czyni tey reszty złotych sześćset osmdziesiąt ieden, groszy trzynaście, pieniędzy dziewięć. Czyni tego summa—złotych trzy tysiące sto sześćdziesiąt dziewięć, groszy dwadzieścia sześć.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego raty numero trzeciej, według liczby tegoż seymu Grodzieńskiego, zostawało wysz namienionego podatku złotych cztery tysiące dziewięćset ośm, groszy piętnaście. Na tę sumnę wypłacili żydzi niżej opisanym rozchodem złotych trzy tysiące dziewięćset czterdzieści pięć, groszy dwadzieścia siedm; zostaje na osobach infra pomienionych. W województwie Trockim na żydach karaimach zboru Trockiego zostawało, co oddali do ichmość panów Jana Kazimierza Massalskiego—podstolego Wendeńskiego y Alexandra Sycyńskiego—poborców tego województwa, raty numero trzeciej, podymnego numero dziewięćciorga, ex anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, na co kwit producitur, złotych trzysta. W województwie Nowogródzkim, na żydach miasta Nowogródka, z przynależnościami zostawało, co do ichmość panów Jarosza Stanisława Kiersnowskiego—miecznika Smoleńskiego, Bazylego Protasowicza y Gabryela Borodzicza—poborców województwa tego, podymnych numero dziewięćciorga raty nu-

*) Въ этомъ мѣстѣ пропускъ.

mero trzeciej, ex anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, na co kwit praesentatur, oddali złotych sto pięćdziesiąt trzy, groszy piętnaście. W województwie Brzeskim na żydach miasta Sielca zalegało, co do iegomości pana Jana Szostowickiego poborcy, na co kwit producitur, oddali złotych sto siedmdziesiąt trzy. W powiecie Pińskim na żydach miasta Pińska ze wszystkimi przynależnościami złotych trzysta trzydzieści sześć, groszy trzy. Czyni tey remanenty złotych dziewięćset sześćdziesiąt dwa, groszy ośmnaście. Summa tey raty—złotych cztery tysiące dziewięćset ośm, groszy piętnaście.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzeciego, według liczby tegoż seymu Grodzieńskiego, na ichność panach poborcach niżej specyfikowanych, którzy odebrawszy od żydów pieniądze z tego podatku przy sobie detinuerunt, do skarbu rzeczy-pospolitey nie wniosszy, summy złotych tysiąca siedmuset czterdziestu, groszy dwudziestą pięć. Mianowicie w powiecie Grodzieńskim przy imci panu Kottowiczu—podstarościm, u poborcy zostaie wziętych od żydów Krynskich złotych sto pięćdziesiąt, a od żydów Wizańskich sto siedmdziesiąt pięć, czyni tego złotych trzysta dwadzieścia pięć. W województwie Nowogródzkim, przy ichność panach Młockim y Wołku—horodniczym Starodubowskim, poborcach, od żydów Dworzeckich wziętych złotych sto piętnaście. W powiecie Słonimskim, przy iegomości panu Buczyńskim—poborcy, od żydów Rożańskich wziętych złotych sto. W województwie Brzeskim, przy ichność panach Teofilu Kości y Lwie Michale Bukrabie, poborcach, wziętych z Berezy złotych sześćdziesiąt dwa; z Prużaney złotych sto trzydzieści, z Białej złotych sto siedmnaście, z Łomaz złotych sześćdziesiąt dwa, z Wołnia złotych ośmdziesiąt cztery, groszy

dwadzieścia pięć, z Włodawy złotych sto dwadzieścia dwa, z Sławatycz złotych sześćdziesiąt jeden; czyni tego złotych sześćset trzydzieści ośm, groszy dwadzieścia pięć. Przy iednym imci panu Kości wziętych z Horodca złotych pięćdziesiąt jeden, z Sielca złotych dziewięćdziesiąt ośm, z Malcza złotych dwadzieścia ośm, czyni tego złotych sto siedmdziesiąt siedm. Przy iegomości panu Szokalskim—poborcy wziętych z Kobrynia złotych sto sześćdziesiąt trzy; a przy iegomości panu Bobrze—sukolektorze także z Kobrynia wziętych złotych sto trzydzieści dziewięć; z Szereszowa złotych ośmdziesiąt trzy; czyni tego złotych dwieście dwadzieścia dwa. Omnium czyni summa tey uchwały—złotych tysiąc siedmset czterdzieści, groszy dwadzieścia pięć.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego, po wytrąceniu złotych trzech tysięcy pięciuset, do skarbu rzeczy-pospolitey wniesionych, co w liczbę seymową Grodzieńską weszło, należało reszty od żydów, co niżej pomienionym sposobem wypłacili złotych szesnaście tysięcy pięćset.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmego similiter przychodziło, co także iest według niższej specificathey exolutum, złotych dwadzieścia tysięcy. Summa wszystkiey percepty, z której żydzi wyrachować się w skarbie rzeczy-pospolitey byli powinni, oprócz reszt na osobach wyżey specyfikowanych zaległych, czyni złotych czterdzieści cztery tysiące czterysta dwadzieścia dziewięć, groszy siedm, pieniędzy dziewięć. Tę summę takowym sposobem żydzi w. x. Lit. exolve-runt: za assygnacją iegomości pana skarbnego w. x. Lit. in vim długu iasnie wielmożnemu imci panu wojewodzie Wileńskiemu, hetmanowi wielkiemu w. x. Lit. winnego do rak imci pana Letawa—stol-

nika Starodubowskiego, dali złotych siedm tysięcy. Za assygnacją iaśnie wielmożnego imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na restauratją fabryki zamku Grodzieńskiego za pierwszą do rąk imci pana Piaseckiego — marszałka Słonimskiego złotych dwa tysiące czterysta piętnaście, groszy piętnaście; za drugą do tegoż iegomości złotych pięćset cztery, groszy dwadzieścia dwa, pieniędzy dziewięć; za trzecią do iaśnie wielmożnego imci pana — kanclerza wielkiego w. x. Lit. złotych dziewięćset. Co wszystko czyni złotych trzy tysiące ośmset dwadzieścia, groszy siedm, pieniędzy dziewięć. Za assygnacją tegoż imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. iegomość panu marszałkowi Słonimskiemu, in vim gratitudinis od rzeczy-pospolitey za pracę koło fabryki zamku Grodzieńskiego podietą, złotych sześć tysięcy. Za assygnacją tegoż iegomości pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na prowisją gońca Moskiewskiego do rąk zeszłego iegomość pana Zelichmachera — sługi iegomości, za pierwszą złotych dwa tysiąca, za drugą do tegoż iegomości na przyęcie posłów wielkich Moskiewskich na seym Grodzieński idących złotych tysiąc pięćset. Za assygnacją iegomość pana skarbnego w. x. Lit. iegomość panu Bychowcowi — chorążemu Trockiemu in vim salarii na commissją Wileńską in anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego złotych tysiąc. Za assygnacją tegoż imci pana skarbnego iegomość panu Puchalskiemu — pisarzowi dekreto-wemu w. x. Lit. iako commissarzowi do wydzielenia placów w mieście Grodnie dla woiewództw y powiatów w. x. Lit. na seym trzeci złotych pięćset. Za assygnatjami iaśnie wielmożnego iegomość pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. do skarbu rzeczy-pospolitey, co na perceptę iegomość ma computari, wyliczyli,

mianowicie: do rąk iegomość pana Gal-szewicza — podczaszego Wiłkomirskiego złotych dwa tysiące, a do zeszłego iegomość pana Zelichmachera raz złotych dwa tysiące, drugi złotych pięć tysięcy, a do rąk samego iegomość pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. złotych dwa tysiące sto; wszystkiego czyni złotych iedyńaście tysięcy sto. Do rąk zaś iegomość pana skarbnego w. x. Lit. wnieśli za pierwszym kwitem złotych dwa tysiąca dwieście, a za drugim złotych tysiąc pięćset, co uczyni złotych trzy tysiące siedmset. Summa omnium przez żydów wypłaconych, co probatur documentis, złotych trzydzieści sześć tysięcy sześćset dwadzieścia, groszy siedm, pieniędzy dziewięć. To potraciwszy zostawaćby miało przy żydach złotych siedm tysięcy ośmset. Ratione którey summy wyszła assygnatia iaśnie wielmożnego imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. wielbnym oycóm iezuitom Brzeskim, aby wypłacili żydzi, co ma na perceptę iegomościom computari złotych siedm tysięcy. Residuitatis zostanie przy żydach złotych ośmset. Reszta na wyżey spisanych ichność panach poborcach y dworzanach, którzy odebrawszy pieniądze od żydów do skarbu nie wnieśli, złotych trzech tysięcy sześciuset czterdziestu ośmiu, groszy sześciu, pieniędzy dwunastu, a na żydach, także wyżey specifickowanych, złotych tysiąc siedmnaście, groszy sześć, pieniędzy dziewięć; przyłączywszy te złotych ośmset, które universaliter przy żydach zostają, uczyni złotych tysiąc ośmset siedmnaście, groszy sześć, pieniędzy dziewięć. Wszystkiew reszty czyni summa złotych pięć tysięcy czterysta sześćdziesiąt pięć, groszy trzynaście, pieniędzy trzy. Takowy rachunek panowie Gierszon Łazarowicz — Brzeskiego, Marek Meierowicz — Grodzieńskiego, Salomon Jakubowicz — Wileń-

skiego kahałów starsi y Marek Moyżeszowicz—szkolnik ieneralny żydów w. x. Lit. imieniem wszystkich żydów wielkiego xięstwa Litewskiego, w skarbie ziemskim rzeczy-pospolitey w. x. Lit., z podatku pogłównego żydowskiego wyżey opisanых uchwał uczynili, pieniądze modo specificato wypłacili, na co documenta exolutionis iedne, które spectant ad rem publicam, na złotych dwadzieścia y ieden tysiąc, ośmset dwadzieścia złotych, groszy siedm, pieniędzy dziewięć, do skarbu rzeczy-pospolitey w. x. Lit. do rąk iegomości pana Andrzeia Kazimierza Skorobohatego—skarbnego w. x. Lit., oddać maia, a drugie, które adtinent ad officium pisarstwa skarbowego w. x. Lit., do rąk moich Jerzego Wawrzyńca Żemły—podstolego Oszmiańskiego, pisarza skarbowego w. x. Lit. prowentowego, na złotych czternaście tysięcy ośmset oddali.

Retenta na żydach zalegające, które w tym rachunku demonstrantur, icśliby na nie kwity ichność panów poborców, albo dworzan na potym pokazały się, saluum ius skarb rzeczy-pospolitey daie żydom do rozprawienia się z onemi coram futuro iudicio rei-publicae, do którego rachunku in vim melioris fidei, my officiales skarbowi ręce nasze podpisuiemy. Działo się w Wilnie ut supra.

У того скарбового рахунку подписъ рукъ тыми словы: Do którego rachunku na odebranie wysz opisanых documentów podpisuię się: Andrzej Kazimierz Skorobohaty—skarbnny w. x. Lit.; Jerzy Wawrzyniec Żemła — podstoli Oszmiański, pisarz skarbowy w. x. Lit. Который же тотъ рахунокъ скарбовый, черезъ особу верху менованую ку актикованью поданыи, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1680 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 277.

515. Проекты изъ конституціи Городненскаго сейма 1678 г., относящіеся къ жидамъ.

Велѣдствіе постоянныхъ жалобъ жидовъ в. кн. Литовскаго на причиняемыя имъ обиды и оскорбленія разными лицами, король, въ обезпечение ихъ правъ, на Городненскомъ сеймѣ счелъ долгомъ присоединить къ сеймовому постановленію слѣдующіе пункты:

1) Жиды должны подлежать суду только воеводъ и старостъ, съ правомъ апелляціи къ самому королю.

2) Студентовъ, причинявшихъ жидамъ оскорбленія и обиды наказывать по конституціи 1676 года.

3) Бумаги, полученныя фальшивымъ образомъ изъ королевской канцеляріи считать недействительными.

4) Обязать жидовъ—уплатить поголовную подать въ размѣрѣ 20,000 золотыхъ въ четыре срока, исключая дѣтей (до 10 лѣтъ) и нищихъ.

5) Сборщики не должны дѣлать жидамъ никакихъ вымогательствъ и съ старшихъ не брать ничего (ніс а піс), {кромя положеннаго по закону.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ осьмьдесятого, мѣсяца Марта пятого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Зикгмунтомъ Казимеромъ Горновскимъ — подчашимъ Смолен-

скимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Саломонъ Михалевичъ—жидъ и школьникъ кагалу Берестейского, пункта съ конституціи королевское жидомъ великого князства Литовского, на речъ въ немъ ниже менованую выписаные, служащие, къ артикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова:

Puncta z constitucyi seymu walnego Grodzieńskiego, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmym odprawowanego, żydom w. x. Lit. służące, wypisane.

Dochodzenia sprawiedliwości z żydami w. x. Lit., lubo już wielą przywileiów, statutów u constitucyi żydzi w państwach naszych mieszkający w porządku swym y iurisdictioni są opisani; iż jednak przeciwko takowym prawom, ad varia subsellia evocatoria z różnych okazji do maydeburgii y trybunału pociągani bywają: tedy my, chcąc, z powinności naszej królewskiej, każdego przy prawie zachować, statuta y konstitucye, eo nomine uchwalone, powagą seymu teraznieyszego reassumujemy, deklarując, iż nie do inszych subsellia, tylko wyraźnie do sądów woiewodów y starostów, a potem apellacye, do sądów naszych za dwornych pociągani być mają, sub poena evocationis. Dekreta zaś, które in contrarium evocatorie stawały pro irritis et invalidis mieć chcemy.

Studenci zaś swawolni, tumulty na żydów podnoszący, podług constytucyey coronationis tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego sążeni y ukarani być mają.

Scripta, z cancellaryey naszej pro securitate żydom wydane, reassumujemy. Przeciwno onym zaś, ktoby miał ad male narrata uprosić, annihilujemy.

Pogłównie żydowskie in subsidium skarbu rzeczy-pospolitey na wszystkich in genere w. x. Lit. żydów pogłównego sumnę złotych dwadzieścia tysięcy wkładamy, którą sumnę moneta currenti czterma ratami, podług registrów od starszych żydów kahałów do skarbu podanego, wnieść powinni będą. Któryby zaś żydzi dość nie uczynili, na tych sądem trybunału Radomskiego rigor iuris extendetur. Po wydaniu tego pogłównego do dalszych ciężarów, także ab onere militari et quocumque extortionum nomine pociągani być nie mają, także donatiw, hibern, portarzów y od wszystkich in genere podatków wolni być mają. Lauda zaś niepowinni na nich żadney rzeczy wkładać, excepto iednego subsidii generalis, iako plebei, po złotemu iednemu od głowy, wyjąwszy dzieci, które lat dziesięciu nie mają, y ubogich, którzy iałmużną żyją, według kwitów anni tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego dawać mają; a pp. poborcowie nie mają od nich wymagać nic a nic od starszeństwa, a solarium nad constitucyą tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego, także gospod u żydów nie mają usurpować per vim, tylko ex officio od starosty pokazanemi contentować się powinni, a to się tak ma rozumieć na dwie lecie, to iest pro anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt pierwszego, et anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt wtórego; ponieważ podatki przeszłego seymu expirują in anno tysiąc sześćset ósmdziesiątego prima Julii.

Которые—жъ то пункта, черезъ особу верху менованую къ артикованью поданые, суть до книгъ гродскихъ Берестейскихъ уписаны.

Roku 1680, miesiąca Marca 5 dnia, te punkta, z konstytucyey Grodzieńskiej

wypisane, pan Salomon Michalewicz—żyd | pisuię się: wice-namiesnik grodzki Brze-
szkolnik Brześćki do akt podał. W nie- | ski—Jan Łyszczyński.
bytności iego mości pana namiesnika pod-

1680 г.

Изъ книги за 1690—1692 годы, стр. 721.

516. Выпись изъ гродскихъ Львовскихъ книгъ, содержащая въ себѣ письмо изъ Рима отъ генерала Кармелитскаго ордена о томъ, что жидаы не употребляютъ крови христіанскихъ дѣтей во время свѣей пасхи и не подвергаютъ поруганію таинства Евхаристіи и чтобы вслѣдствіе этого были приняты мѣры къ разубѣжденію черни въ такомъ грубомъ заблужденіи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ девятьдесятого, мѣсеца Октября шестнадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Бенклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто жидъ Саломонъ—сындинъ кагалу Берестейского, тотъ екстрактъ съ книгъ кгородскихъ Львовскихъ, на речъ вънемъ выражоную, латинскимъ письмомъ писанный, перъ облятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Actum in castro inferiori Leopoliensi, feria quinta, in crastino diei Cinerum, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto. Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Leopoliensia personaliter veniens infidelis Lazarus Izaakowicz—generalis iudaeorum, per regnum Poloniae commorantium, syndicus obtulit officio praesenti, et ad actandum porrexit litteras admodum venerabilis in Christo patris Ferdinandi Partaglia, generalis Carmelitarum, Romae scriptas, manu eiusdem venerabilis generalis subscriptas, et sigillo communitas,

quarum literarum tenor sequitur eiusmodi et est talis:

Admodum reverende pater, magister provincialis. Cum populus hebraicus in toto regno Poloniae dispersus ad me per supplicem libellum recurreret enixeque rogaverit, ut regularibus nostris illic degentibus iniugerem, quatenus curarent persuadere populis, hebraeos esse liberos et immunes facinorum, quae ipsis impuntantur, scilicet, quod in paschate suo panni azimorum sanguinem christianum commisceant et quod in celebratione suarum solennitatum sanctissimae Eucharistiae sacramento abutantur; haec omnia illegitime et gratis illis imponi pro certo teneo, cum talia ipsis sint prohibita omninoque institutis suis et legibus contraria. Propterea reverendam admodum paternitatem vestram in Domino rogo, ut commendat religiosis nostris, ut studeant a tali erronea opinione plebem avertere, sicut et a vexationibus, quas ob talem credulitatem hebraeos se in ista materia innocenter tolerare conqueruntur, haec de reverenda admodum paternitatis vestrae charitate et humanitate debere exequi spero, ipsique omne bonum animitus

apprecior. Romae, die decima quarta Octobris anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo. Admodum reverendae paternitatis vestrae, amantissimus in Christo frater, frater Ferdinandus Partaglia—generalis Carmelitarum, locus sigilli. Usitata intitlatio tenoris talis: Reverendo admodum patri provinciali provinciae Cracoviensis; post quarum literarum ingrossationem originale exemplar idem infidelis offerens ad se recepit, de quo recepto, sibi restituto, officium praesens quietavit.

У того екстракту черезъ вышъ по-

мененного жида Саломона Михаловича—синдика кагалу Берестейского латинскимъ письмомъ писаного, перъ облятамъ, поданого при печати притисенной подписъ рукъ тыми словы: Ex actis castrensibus capitanealibus Leopoliensibus extraditum. Correxit Jarecki. Который же тотъ екстрактъ, съ книгъ кгородскихъ Львовскихъ, письмомъ латинскимъ писаный, черезъ мененного жида Саломона—синдика кагалу Берестейского перъ облятамъ поданый, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1681 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 1437.

517. Привилегія короля Яна III, объ уничтоженіи люстраціи незаконно выданой изъ королевской канцеляріи.

Король Янъ III-й вслѣдствіе жалобъ жидовъ всего в. кн. Литовскаго на притѣсненія дѣлаемыя имъ разными лицами, которыя, опасшись подложными универсалами изъ королевской канцеляріи, будто бы постановленными по Городненскомъ сеймѣ, производять у жидовъ

люстраціи съ цѣлію будто бы исполненія закона о неукрывавельствѣ жидами слугъ изъ христіанъ, сямъ универсаломъ уничтожаетъ всѣ такіа универсалы и увольняетъ жидовъ отъ сказанной люстраціи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ первого, мѣсяца Юня девятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно панъ Марко Мойжешовичъ—сендыкъ енеральный жидовъ в. к. Лит. привилей его королевское милости касацыйный, на речъ въ немъ ниже помененую, всимъ жидамъ в. кн. Литовскаго данный и служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писаный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna wszelkiego dostoięstwa ludziom, stanów duchownych y świeckich obywatelom państw naszych oznaumiemy. Iż co z kancelaryey naszej w. x. Lit. ad małe narrata, vigore iakoby legis, w Grodzie noviter latae, względem niechowania czeładzi chrześciańskiej y komorą mieszkających, nie mało lustracyi do żydów w. x. Lit. ad instantiam privatorum przychodziło, a to cum praeiudiciis praw dawnych et gravamine summo pomienionych żydów, tak w dobrach naszych

królewskich, xiążęcych, duchownych, pańskich, iako y w szlacheckich mieszkających, przez co prawo, aequaliter wszystkim poddanym naszym służące, multum by miało violari, y uciążenie niesłuszne ultra expressam mentem legis żydom dziać się; zabiegając tedy tym inconvenientiom, za instantią panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, a suppliką żydów wszystkich kahałów y synagog całego w. x. Lit. pomienione lustracye quacunq̄ue data, cuiuscunq̄ue tenoris, na czyieżkolwiek instancyą, importunc z kancellaryey naszej wyniesione y otrzymane, kassować, annihilować y nikczemne pronuncjować umyśliłiśmy, iakoż y tym listem przywilejem naszym kassuiemy, annihiluiemy y nullum robur et valorem habere pronunciamus et declaramus, które aby inviolabiliter od wszystkich obywatelów w. x. Lit. acceptowane y obserwowane były, pod paenami o naruszenie listów protectionis nostrae regiae y zgwalceniu gleytów naszych, w prawie pospolitym opisanemi;

dla doyscia wszem do wiadomości urzędem naszym ziemskim y grodzkim, także innym wszelkim przykazuiemy, aby ten list przywiley nasz wszędzie, za podaniem onego, od acta quaevis authentica, przyimowan, aktikowan, publikowan y obwołan był konieczno, pod pocnami contra negligentis officiales, in legibusque opisanemi. Na co, dla lepszey wiary y mocy, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Litew. przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia piątego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ósmdziesiąt pierwszego, panowania naszego siódmego roku. У того листу его королевское милости привилею при печати притисненной великого княства Литовского подпись руки короля его милости теми словы: Jan król. Который же то привилей его королевское милости, через особу верху помененую ку активованью поданъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1682 г.

Изъ книги за 1682—1683 годы, стр. 79.

518. Универсалъ Казимира Владислава Сапѣги о томъ, чтобы никто изъ помещиковъ ничего не давалъ въ долгъ жидамъ безъ вѣдома кагалныхъ старшинъ.

Брестсий староста—Казимиръ Владиславъ Сапѣга симъ универсаломъ извѣщаетъ обывателей Брестскаго воеводства, что во неполненіе просьбы Брестскихъ старшихъ жидовъ—не давать ихъ соотечественникамъ, безъ вѣдома и согласія кагала, въ долгъ денегъ, какъ съ цѣлю предохраненія ихъ же самихъ отъ неоплатныхъ дол-

говъ и банкротствъ, такъ и съ цѣлю огражденія кагала отъ недовѣрія къ нему и отвѣтственности предъ законамъ и обществомъ; онъ староста и запрещаетъ обывателямъ вступать въ денежныя счѣты съ жидами безъ вѣдома и одобренія кагала.

Лѣта отъ Нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ восемьдесятъ второго, мѣсяца Февраля четвертого дня.

На врадъ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ, подзгаростимъ Берестейскимъ, постано-

ВВШИСЕ очевисто Саламонъ Михале-
вичъ—жидъ школьникъ Берестейскій,
покладалъ и ку актикованью подалъ
универсалъ, писанный въ тые слова:

Jaśnie wielmożnym ichmość panom
obywatelom województwa Brzeskiego,
moim wielce miłościwym panom y bra-
ci. Kazimierz Władysław na Kodniu y
Olszanach Sapieha—starosta Brzeski, po
zaleceniu usług moich braterskich tu-
dzież y wszystkim in genere ludziom,
komu by o tem wiedzieć należało. Sup-
likowali do mnie żydzi starsi kahału
Brzeskiego y do całego seymiku grom-
nicznego, iż chcąc żeby kahał ich Brze-
ski w dobrym porządku zostawał, a to
względem tego żeby żydzi prywatni w
większych długach, niżeli substancya ich
wynosi, nie zachodzili, y aby żadney na-
gany od szlachty nie mieli y sobie przez
to cały kahał stateczny kredyt zacho-

wał, upraszali tedy, abym uniwersałem
moim obwieścił, żeby nikt nie pożyczал
żydom prywatnym żadnych summ pie-
niężnych bez wiadomości y attestaty star-
szych Brzeskich. Widząc tedy proźbę
ich szłuszną, ostrzegam tym uniwersa-
łem moim, abyście w. ichmość panowie
prywatnym żydom bez wiadomości y
attestacyi żydów starszych kahału Brzes-
kiego summy żadney, ani żadney rzeczy
nie pożyczali. Zatyм zostaіę życzliwym
bratem y powolnym sługą.

У того универсалу подпись руки ты-
ми словы: Kazimierz Sapieha—starosta
Brzeski. Datum w Brześciu dnia trze-
ciego Februaryi roku tysiąc sześćset ośm-
dziesiąt wtórego. Который же тотъ уни-
версалъ, за поданьемъ до актъ, есть до
книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уни-
санъ.

1682 г.

Изъ книги за 1682—1683 годы, стр. 533.

519. Универсалъ подскарбія в. кн. Литовскаго Венедикта Павла Сапѣги на от-
дачу въ арендное содержаніе чоповаго ж шессоваго Брестскимъ жидамъ.

Подскарбій в. кн. Литовскаго Венедиктъ Па-
вель Сапѣга симъ универсаломъ доводитъ до все-
общаго свѣдѣнія, что вельдствие сорванія сей-
ма, заставнишаго senatus consilium, назначить чо-
повое и шессовое на нужды рѣчи-посполитой безъ
ея одобрения и утверждения, онъ, какъ подскарбій,
въ свою очередь и дѣлаетъ зависящее отъ него по

сему дѣлу распоряженіе, т. е. отдаетъ эти по-
дати на годъ въ аренду Брестскимъ жидамъ—
своимъ факторамъ, съ тѣмъ, чтобы они собира-
ли ихъ чрезъ своихъ собственныхъ агентовъ и
къ концу года представили бы въ скарбъ назна-
ченное ихъ количество.

Лѣта отъ Нароженія Сына Божого
тысеча шестьсотъ восемьдесятъ второ-
го, мѣсяца Іюня десятого дни.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Яномъ Беклевскимъ—под-

старостимъ Берестейскимъ, постановив-
шисе очевисто жидъ Хаимъ Шимковичъ,
универсалъ ясене вельможного его ми-
лости напа Венедикта Павла на Череп
Сапѣги—подскарбего великого, писаря

земского в. кн. Лит., на чоповое жидомъ, въ универсалу менованымъ, на цѣлое воеводство Берестейское даный на речъ въ немъ нижей менованую ку артикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jaśnie oświeconym, wielmożnym, wielmożnym ichmościom panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, obywatelom województwa Brzeskiego. Benedykt Paweł na Czerei Sapieha—podskarbi wielki, pisarz ziemski w. x. Lit., Rosławski, Retowski, Olkinicki starosta, po zaleceniu powolności moich braterskich, tudzież wszem wobec po miastach, miasteczkach y wsiach i. k. mości, duchownych y świeckich, dziedzicznych w całym województwie Brzeskim będącym y wszystkiemu pospólstwu, a mianowicie, ludziom szynkami bawiącym się, do wiadomości donoszę. Iż rzecz-pospolita dla zerwanego przeszłego seymu Warszawskiego, anno tysiąc sześćset ośmdziesiąt pierwszego, żadnego sposobu nie obmyśliła, iakoby gwałtownym swoim w terażniejszych czasach potrzebom na opatrzenie siebie samey y na inne expensa, które przed przyszłym seymem niemałe imminere sperantur succurrere mogła; — zacyzm i. k. mość, pan nasz miłościwy, prospiciendo tantae necessitati publicae prowent czopowego na rok ieden solita census praxi ex senatus consilio prorogowawszy, mnie podskarbiemu według dawnego zwyczaju, ażebym tym podatkiem cum omni meliori skarbu rzeczy-pospolitey commodo dysponował, poruczył. Przeto ia, insistendo huic ex senatus consilio prorogationi et vi officii mei, a należytnym bono publico correspondując staraniem, lubo bym życzył z iako naylepszym aerarii publici pożytkiem podatki rzeczy-pospolitey rozrządzić, conformując się iednak do czasów terażniejszych, y mając prae oculis

potrzeby wielkie rzeczy-pospolitey według samey słuszności y possibilitatis. wyciągnięcia postępując, arendowałem czopowe województwa Brzeskiego ze wszystkimi miastami, miasteczkami y wsiami i. k. mości, duchownými y świeckimi, dziedzicznymi, w całym województwie Brzeskim będącymi y do niego należącymi, żydom faktorom moim, na imie Chaymowi Szymkowiczowi, Boruchowi Sawlewiczowi, Iekowi Chaymowiczowi, Leybusiowi Chaymowiczowi na rok ieden, który się zaczyna in termino ex senatus consilio praescripto, to iest miesiąca Junii dnia wtórego w roku terażniejszym tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtorym, a kończyć się ma w roku, da Bóg, przyszłym tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzecim, takowegoż miesiąca y dnia, za pewną summę pieniędzy w obligach, na to do skarbu danych specyfikowaną. Maią tedy przerzeczeni żydzi contrahenci sami przez się sukolektorów y exactorów swych w całym województwie Brzeskim, miastach, miasteczkach, wsiach, w dobrach i. k. mości, oekonomicznych y nieoekonomicznych, duchownych y dziedzicznych, karczmach pokątnych y publicznych, od wszelakich in genere trunków y od wszystkiego tego, od czego się to czopowe wespół z szosowym wybierać zwykło, tak iako w przeszłych leciech według instruktarzów, anno tysiąc sześćset trzydziestego szóstego, przez ten cały rok ieden wybierać. Co do wiadomości wszystkim ichmość panóm obywatelom województwa Brzeskiego doniosszy, ten uniwersał dla lepszey wiary y pewności ręką moją podpisałem y pieczęcią stwierdzić rozkazałem. Dan w Wilnie, dnia pierwszego Junii, tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórego roku.

У того универсалу при печати приписаной подпись руки тыми словы: Wwch moich miłościwych panów uprzej-

mie życzliwy brat y sługa powolny Benedykt Sapięha—podskarbi. Который же тотъ универсалъ, чрезъ особу верху ме- нованую ку актикованью поданъ, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1683 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 1761.

520. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Воинскимъ жидамъ.

Въ этомъ документѣ заключается: 1) Подтверждение королемъ Владиславомъ IV первоначальной привилегіи Воинскимъ жидамъ короля Сигизмунда III, въ которой торговый день переводится съ субботы на среду и разрѣшается жидамъ заниматься торговлею и ремеслами, приобрести плацы для божницы и пользоваться др. льготами. Во 2) Привилегія тогоже короля Владислава IV, въ которой онъ уравниваетъ жидовъ Воинскихъ съ Домазскими и даетъ имъ одинаковыя льготы съ прочими жидами в. кн. Литовскаго. Въ 3-хъ подтверждение декрета Брестскаго старосты Полубинскаго относительно общей воинской

повинности какъ жидовъ, такъ и мѣщанъ. И 4-хъ Коммиссарское постановленіе о невымагательствѣ воинскимъ дворомъ лишнихъ поборовъ съ воинскихъ жидовъ, а равно и о прекращеніи побоевъ, заключенія въ колодки и другихъ тѣлесныхъ наказаній, причиняемыхъ имъ жидамъ вопреки закону, требующему подвергать жидовъ только денежному штрафу $\frac{1}{2}$ копѣ литовской; въ противномъ же случаѣ разрѣшается жидамъ прямо обращаться съ жалобой къ королю. Постановленіе это, равно какъ и предыдущіе документы, были подтверждены и королемъ Яномъ III въ 1683 г.

Лѣта отъ Нароженья сына Божого тысяча шестьсотъ осьмдесятъ шестого, мѣсеца Апрѣля двадцать первого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ—поставившимъ очевидно жидъ Израель Гершовичъ—старшій кагалу мѣста его королевское милости, Воиня, листъ его королевское милости конфирмаційный привилей, на паргаминнѣ писанный, жидомъ кагалу Воинскаго въ речи въ немъ выраженой даный и служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski,

etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu by o nim wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami list confirmacyiny najyiaśnieyszego antecessora naszego króla ięgomości Michała, na pergaminie ręką ięgo własną podpisany y pieczęcią większą w. x. Lit. przypięczętowany, żydom miasteczka naszego Woinia w oekonomiey Brzeskiej służący, przez Howsieia Abramowicza—żyda starszego Woinskiego praezentowany, zdrowy, cały, nienaruszony y żadnego podeyrzenia w sobie niemaiący. A zatem ciż mianowani żydzi nam suplikowali przez panów rad y urzędników naszych dworskich, abyśmy powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili. Który list confirmacyiny w tą naszą con-

firmatą słowo do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

Michał, z Bożej łaski król polski, etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami przywilej melioratiewy wolności y handlów antecessora naszego nayiaśniejszego króla iego mości Władysława czwartego, na papierze, ręką własną podpisany y pieczęcią większą w. x. Lit. zapieczetowany, żydom miasteczka naszego Woinia w oekonomiey Brzeskiej służący, przez Howsieia Abramowicza — żyda starszego Woiniskiego praesentowany, zdrowy, cały, nie naruszony y żadnego podeyrzenia w sobie nie mający, y supplikowali nam ciż mianowani żydzi przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych, abyśmy powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili, który przywilej, w tę naszą confirmacją słowo do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Jakośmy w roku przeszłym tysiąc sześćset trzydziestym trzecim, miesiąca Lipca dwudziestego dnia, w Wilnie za supplikowaniem nam od żydów miasteczka Woinia, w oekonomiey będącego, y za przyczyną pp. rad przywileiem naszym list świętobliwey pamięci króla iego mości pana oycy naszego, pod datą w Krakowie, roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt czwartego, miesiąca Pazdziernika dwódziesiątego dnia, authentice przed nami pokładany, którym król iego mość targi w pomienionym miasteczku w dzień sobotni, bacząc być bardziey ku szkodzi, aniżeli ku pożytkowi pomienionego miasteczka złożone, na srodę przełożyć raczył, stwierdziwszy y zmocniwszy, plac na którym bożnica z dawnych

czasów zbudowana stoi y drugi gdzie się grzeba, tak że kupiectwa y handle wszelakie y inne wolności, szyrzey w tym przywileiu opisane, mieć, y onych bez wszelakiey przeszkody od mieszczan tamecznych zażywać pozwala; tak y za terazniejszym nam supplikowaniem y instancją pp. rad teyże łaski naszej, którzyśmy raz oświadczyli w słuszney sprawie niechcąc odmówić, ale chcąc ich według generalnego przywileiu na wszystkie prawa y wolności żydom w księstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach nadane, zachować y we wszystkich swobodach y wolnościach z żydami miasta naszego Łomazskiego, w teyże oekonomiey Brzeskiej będącego porównać, umyśliłiśmy pomieniony przywilej nasz, w którym niektóre punkta według przywileiu żydów Łomazskich nie są specyfikowane y wyrażone meliorować opisane, iakoż tym przywileiem naszym meliorujemy y na przyszły czas tak mieć chcemy, aby pomienieni żydzi miasteczka Woinia domów, placów w samem rynku y w ulicach, ogrodów, gruntów włocznych, sianożęci nabywać y onemi dysponować, na nich domy iezdne y iakie chcąc budować, mieszkać, gorzałki palić, zapłaciwszy arendę według zwyczaju dawnego, miody, piwa robić y one ogółem przedawać lubo poczęści w domach swoich y prywatnych naiemnych szynkować, handle wszelkich towarów, kramy otworzyste w rynku y w domach mieć, łokciem mierzyć, funtem ważyć, rzemiosła wszelakie robić, iatki swoje zbudować, bydło skupować, publice na rynku y w iatkach przez nich zbudowanych mięsa przedawać, od którego przedawać, od którego przedawania mięsa łopatek nie będą powinni dawać, ale tylko cztery kamienie łoiu, według postanowienia rewizorskiego, przed na-

mi pokładanego, na każdy rok; nad którą ustawę tak terazniejszy nasz oekonom Brzeski, iako y napotem będący żadnych podatków inszych od przedawania tego mięsa od żydów miasteczka Woinia wymagać nie mają y nie będą powinni. Także inszych wszelakich pożytków, w generalnym przywileiu naszym wyrażonych, zażywać y wolności nabywać, sadzenie, place, które nayspokojniejszy będą rozumeli, zakupiwszy, bożnicę budować, tak iednak, aby nie nakształt kościoła katolickiego budowali; a ieśliby z dopuszczenia Bożego y z iakiego kolwiek przypadku bożnica przez nich zbudowana zgorzała, tedy im wolno będzie na tym że mieyscu, albo na inszym, gdzie nayspokojniejszy miejsce upatrzą; nową zbudować, starą też naprawować, y kopiszcza dla zachowania ciał zmarłych mieć y one budowaniem opatrzyć y ogrodzić, bez czynienia żadnych z tych placów, na których bożnice zbudowano y kopiszcze mieć będą, powinności; z domów zaś, placów y ogrodów pol y sianożęci, przez nich z wolną dispositiā ich nabytych, także od szynków zwyczajną powinność do dworu naszego Woińskiego, a nie gdzie indziej pełnić y oddawać powinni będą, sami też względem osób swych przed żadnym sądem sprawować się we wszelakich in genere prawach nie powinni, ieno przed dzierżawcą naszym tamecznym y na potym będącemi, lubo namiestnikami ich dworu Woińskiego, z wolną do nas y sądu naszego apelatiā. Do tego, wygonu bydła na popas wolno im będzie zażywać zarówno z mieszczany tamecznymi Woińskiemi. A nastatek y to waruiemy, aby zapisy wszelakie kupcze y przedawcze do xiąg mieyskich albo wóytowskich, krom wszelakich contradictii od pomienionych ży-

dów przymowane były. Których wszystkich wolności y pożytków tak generalnym przywileiem naszym, iako osobliwie niniejszym żydom Woińskimi nadanych y pozwolonych, mają spólnie zażywać, krom żadney od oekonomy naszego Brzeskiego terazniejszego y na potym będących, iako też od mieszczan tamecznych przeszkody. Na co, dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego trzeciego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego iednastego roku. U tego przywileiu podpis rąk przy pieczęci większey w. x. Lit. temi słowy: Vladislaus rex; Stanisław Naruszewicz—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Przytym pokładali ciż żydzi Woińscy dekret wielmożnego Alexandra Hilarego Połubińskiego—marszałka wielkiego w. x. Lit. oekonomiey naszej Brzesckiey administratora, między magistratem Woińskim y żydami tamecznymi, którego series rei taka :

Aleksander Hilary Połubiński—marszałek wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, Bobruyski, Jezierzyski, Walatycki—starosta, oekonomiey Brzesckiey administrator, pułkownik woyska iego królewskiej mości y rzeczy-pospolitey w. x. Lit., wiadomo czynię tym moim sądowym listem. Iż na dniu niniejszym daty niżej wyrażoney stawali przedemną przy przytomności imci pana Stephana Hryczyny—wóyta iego królewskiej mości Woińskiego, sławetni: Jan Pirog, Wawrzyniec Kurczanowicz, Mikita Puchnik Sobicz—burmistrze miasta iego królewskiej mości Woinia, powodowastrona, przeciwko niewiernych Howsieia Abramowicza, Irsza Krakowczyka, Mo-

ty Wołowicza — starszych synagogi Wo-
ińskiej, za pozwanych słownym pozwem
od miasta całego Woinia o to:

Że żydzi obywatele Woinsey, sąsiedzi
ich, lubo pierwszym dekretem mym roku
tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmego mie-
siąca Marca dnia ośmnastego ferowanym,
do powinności należą na żołnierza chle-
bowego y przechodzącego równy ciężar
z mieszczanami ponosić y wydawać,
którzy ieno domy mają, z domów y sied-
liszcz swych, inni zaś co pol używanie
mają, osobliwie przykładać się powinni,
w tym dosyć nie czynią im. Na takowe
tedy żądanie sobie szkarzyli się żydzi
Woinsey, że oni mniejszą liczbę domów
mają, krzywdę od mieszczan ponoszą,
kiedy ustawiczne składki czynią równie
z miastem, które pol sposobniejsze uży-
wanie y w łanach w wielkiej liczbie
ma, a żydom każe zawsze z domów y
z pol, by też sami z domów tylko wy-
dawali podatkować, prosili, aby ich roz-
sądziłem z mieszczanami. A tak ja mar-
szałek wielki w. x. Lit., administrator,
controversię obudwu stron dobrze wyro-
zumiawszy, nakazuje: bacząc być ukrzyw-
dzonych żydów, aby kiedy mieszczanie
z domów podatek iaki na żołnierza wy-
dają, to y żydzi z domów swych nie
tak siła iako mieszczanie, ale wiele ich
domów policzyć się będzie mogło; wy-
dawać mają, a spólnie powinni dawać,
kto da z nich z domu swego składkę,
kiedy zaś mieszczanie z pol y łanów,
które trzymają, a nie z domów, to y ży-
dzi tylko ci, którzy possessją mają pol,
z nich przykładać się będą, ducta pro-
portione używania za wynalazkiem
dworu iego królewskiej mości Woin-
skiego, którego iurisdictioni należącemi
są żydzi, według czego sławetni mie-
szczanie Woinsey y niewierni żydzi za-
chować się mają y iako pierwszy dek-

ret mój wyż pomieniony opiewa, mocą
y niniejszego dekretu mego. Pisan w
Woiniu, dnia czternastego Decembra, ro-
ku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewię-
tego: Alexander Hilary Połubiński—
marszałek wielki Litewski, administra-
tor oekonomiey Brzeskiej. Podpis ręki
u tego dekretu przy pieczęci.

My król, do proźby wyżey mianowa-
nych żydów Woinskich, przez panów
rad y urzędników naszych dwornych do
nas wniesionej, łaskawie się skłoniw-
szy, tak pomienioną melioracją praw y
wolności onych, iako y dekret wielmoż-
nego Połubińskiego — marszałka wielkie-
go w. x. Litewskiego, iako oekonoma,
tą naszą confirmacją we wszystkich
punktach, clausulach, conditiach, con-
tentach, y paragrafach, inquantum iuris
est et usus earum habetur, zmacniamy,
approboiemy, confirmuiemy, y przy zwy-
czaju dawniejszym y terazniejszych re-
wizjach, dostatecznie opisanych, niena-
ruszenie, płacenia złotych siedmdziesiąt,
a nie więcej zostawuiemy y zachowu-
iemy, moc y powagę tej naszej confir-
matiey na potomne czasy zachowuiąc.
Na co, dla lepszej wiary, ręką się na-
szą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit.
przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w War-
szawie, dnia dwudziestego piątego mie-
siąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześć-
set siedmdziesiątego, panowania nasze-
go pierwszego roku. U tej confirmatiey
przy pieczęci większy w. x. Lit. pod-
pis rąk tymi słowy, Michał król; Wa-
leryan Stanisław Judycki — archydiakon
Wileński, pisarz w. x. Lit.

Wniesiona przytem do nas przez pa-
nów rad y urzędników naszych dwor-
nych proźba, za temiż niewiernemi ży-
dami Woinskimi, abyśmy list commis-
sarzów naszych, do ekonomiey Brzes-
kiej od nas wyprawionych, dany onym

in anno tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórego, w też confirmatią inserowali, którego tenor taki iest. Urban Czechowicz — kanonik Lwowski, sekretarz iego królewskiej mości, Felician Wichrowski — woyski Brzeski-Kuiawski, z woli iego królewskiej mości pana naszego miłościwego, do oekonomiey Brzeskiej naznaczeni komisarze, naszym listem kommissarskim generalnym oznaymujemy:

Jż będąc zesłani do odbierania oekonomiey Brzeskiej z wyrazney woli nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, Jana trzeciego, teraz nam szczęśliwie panującego, ziachałiśmy do klucza Woynskiego, kędy pokładana nam była suplika od niewierney synagogi żydowskiej miasta Woynia, poddanych iego królewskiej mości, w krzywдах sobie od zamku Woynskiego poczynionych, których, że per oppressionem bito y do kłody sadzono, ryby niesłusznie extorsive na dwór sobie dawać kazano, trunkami, solą narzucono, których lubo nie brali, okupować się honorarium musieli namiestnikom na tenczas będącym dawać, brahe także z każdego domu od szynkarzów na dwór zabierali, konie onych do myśliwstwa y na inne potrzeby brano, a lubo tylko w inwentarzu na dworską potrzebę raz w tydzień flaki są opisane, tedy y flaki y mięso, kiedy się podobało, do zamku dawać kazano y inne krzywdy, które ustnie przedłożyli, przed nami. My tedy commissarze, zabiegając takim niesłusznym depactation, aby poddani iego królewskiej mości niesłusznie niszczeni nie byli, ponieważ tego per expressum w inwentarzach nie masz, aby to w zwyczaj y niesłuszny podatek nie weszło, tym naszym listem zaręcznym declarujemy y donosimy, aby ta z ichmość panów dzierżawców y ad-

ministratorów żydom była wszelaka securitas y bezpieczne w mieście Woyniu pomieszkanie, bez wszelakiego tak wyżej pomienionych y specificowanych ciężarów, iako y inszych wymyślnych extorsiy, tak teraz z zostających, iako y potym zostawiającym, a iesliby też żydzi mieli od kogokolwiek prześladowania y uciążenia, a nie mieli żadney pomocy y poratowania ze dworu, tedy wolno będzie do nayiaśnieyszego maiestatu pańskiego, bez wszelakiey praepediciey, suplikować y łaski iego królewskiej mości upraszać. Y tego dokładamy, ażeby podwodami uciążeni nie bywali, ani do dworu ani do miasta iego królewskiej mości Woynia. Jesliby zaś który żyd co zawinił, tedy nie ma być karany biciem, ani sadzaniem do kłody, ale winą Litewską pułkopy, to iest złoty ieden y groszy półosma. Na co, dla lepszey wiary y pewności rękoma własnymi podpisawszy, pieczęci przycisnąć rozkazaliśmy. W Woyniu, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Augusta, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt drugiego. U tego listu przy pieczęciech urodzonych commissarzów podpisy rak tymi słowy: Xiądz Urban Czechowicz — kanonik Lwowski, sekretarz y kommissarz iego kr. mości; Felician Wichrowski — woyski Brzeski, Kuiawski, dworzanin pokoiowy y kommissarz iego królewskiej mości.

My tedy król, do pomienioney supliki wysz mianowanych żydow Woynskich przez panów rad y urzędników naszych dwornych do nas wniesioney, łaskawie się skłoniwszy, tak confirmationem nayiaśnieyszego antecessora naszego świętey pamięci króla iego mości Michała, melioratiey przywileiu żydom Woynskim w oekonomiey Brzeskiej służącego, od nayiaśnieyszego króla iego mości świętey pamięci Władysława czwartego na-

danego, cum annexo decreto wielmożnego niegdyś Alexandra Hilarego Połubińskiego—marszałka wielkiego w.x. Lit., iako y list urodzonych kommissarzów naszych, w też confirmatią inserowany we wszystkich punktach, clausulach, contentach, paragrafach, inquantum iuris est et usus earum habetur, ninieyszym listem naszym confirmacynym zmacniamy, roburuiemy, approbuiemy y przytem prawie wcale y nienaruszenie, wiecznemi czasy niewiernych żydnagogi Woinskiej zostawuiemy y zachowuiemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie,

dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Februarii, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, panowania naszego dziewiątego roku. У того листу его королевское милости, конфирмаційного привилею при печати великой великого князства Литовского завѣсистой подпись рукъ тыми словы: Jan król; Alexander Janowski—skarbnik Starodubowski iego królewskiej mości mp. Который же тотъ листъ его королевское милости, конфирмаційный привилей, черезъ особу въ верху помененую ку антикованью поданый, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1684 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 619.

521. Листъ королевы Маріи Казиміры Брестскому старостѣ и всему Брестскому суду о снятіи печати съ жидовской синагоги.

Королева Марія Казимира увѣдомляетъ Брестскаго старосту и градскій судъ, что вѣдствие просьбы жидовъ—снять печати съ Брестской синагоги, наложенныи на нее Брестскимъ подкоморіемъ по причинѣ не уплаты жидомъ Хеміей Нахмановичемъ ей, королевѣ, долга 5,096 злот.

д. и 12 гр., за который она синагога поручилась,—она разрѣшаетъ подкоморію снять печати, имущество Нахмановича передать кагалу, и долгъ взыскивать не съ Нахмановича, а съ кагала, согласно съ его заявленіемъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ четвертого, мѣсяца Ноября двадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто Соломонъ Михаевичъ—жидъ школьникъ кагалу Берестейского, листъ королевское милости отвористый, на речъ въ томъ листѣ

выражоную, ку антикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писаный:

Marya Kazimira, z Bożey łaski królowa polska, etc. Urodzonemu staroście Brzeskiemu, podstarościeму, pisarzowi, sędziom y ich namiestnikom, y całemu grodowi Brześcia Litewskiego, wiernie nam miłym łaskę naszą. Urodzeni, wiernie nam mili! W sprawie y praetensiey

do skarbu naszego należącej, synagoga Brzeska Litewska supplikowała do nas, abyśmy szkołę tameczną, z woli naszej przez urodzonego podkomorzego Brzeskiego zapieczętowaną, uwolnić y odpieczętować roskazali, która, iako o Chemie Nachmanowicza żydzie naszemu skarbowi dłużnikowi, nie wie, ani wiedziała, na przysięgę przez sześciu starszych zabrała się y wykonać ją ma. Tedy skłoniliśmy się do pokorney ich supliki dla samey słusności, bo iakośmy ją wolną uznali, y żadney do niey praetensiey nie znaleźliśmy, kiedy przed commissarzami naszemi, którycheśmy do wysłuchania tey sprawy y inquisitiei deputowali, pokazało się, że synagoga nie obligowała się za Chemiu dłużnika skarbowi naszemu, tak ją terazniejszym listem uwalniamy et immunem declaruiemy, y szkołę odpieczętować nakazuiemy, y od wszystkich aresztów naszych relaxamus. — Co się zaś tycze długu skarbu naszego, od Chemi żyda należącego, to iest, pięciu tysięcy dziewięćdziesiąt sześciu złotych polskich y groszy dwunastu, ratione którego intromissią domowstwo y possessią mianowanego Chemi urzędownie na nas odebrano, ponieważ dla pozyskania sobie łaski naszej y protectiei królewskiej, y dla liberowania kamienicy Chemiowej z possessiey y intromissiey naszej synagoga Brzeska obligowała się, dług mianowany do skarbu naszego zapłacić; tedy my, mając wzgląd na prawa y przywileie ich, przy których konserwować każdego zwykliśmy, y synagogę Brzeską przy nich zachowuiąc, obwieszczamy wierności waszey y donosimy tym listem naszym, że iuż prawa naszego y intromissiey ustępuiemy y zlewamy ie na całą synagogę Brzeską, żądając powiernościach waszych, abyście kamienicę ze

wszystką inszą własnością Chemi, iako w sobie iest y była, także z browarem y winnicą autoritate brachii grodu swojego y przy bytności urodzonego podkomorzego Brzeskiego, more solito y podług słusności, otaxowali, y co się taxy nad dług, który nam wypłacaia, więcey pokaże, in iudicio pieniądze złożyć roskazali; aby zaś żydzi praeiudicium iakiego y trudności nie mieli, ponieważ nam mianowaną summę, to iest, pięć tysięcy dziewięćdziesiąt y sześć złotych polskich y groszy dwanaście, co właśnie skarbowi naszemu należy, realiter wypłacaia, chcemy tedy po wiernościach waszych, vigore listu tego naszego, aby kamienica y wszystka possessia Chemii officiose synagodze Brzeskiej oddana była, którey prawa naszego do tey kamienicy ustępuiemy. Uczynicie to, wierności wasze, dla łaski naszej, którym zdrowia dobrego od pana Boga życzymy. Dan w Jarosławiu, dnia ostatniego miesiąca Octobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego.

У того листу королевоу ее милости отвористого, при печати притисненой, подпись руки въ тые слова: Марья Казимира — королева. По которомъ подпись и приписокъ въ тые слова: PS. уродzonego Lubowickiego — podstarościego naszego Woinskiego, który ma praetensią swoię osobną, pierwszego do odebrania y naybliższego długu mieć chcemy, aby z tych pieniędzy, które z taxy wynikną, większe nad summę skarbowi naszemu należąca, uspokoiony został. Марья река сва. Который же тотъ листъ отвористый, черезъ особу въ верху поменную ку артикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1685 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 1781.

522. Привилегія короля Яна III-го жидамъ Воинскаго кагала на права и вольности.

Король Янъ III-й, вслѣдствіе жалобъ Воинскихъ жидовъ на Воинскихъ же мѣщанъ въ томъ, что эти послѣдніе заставляютъ ихъ отбывать гиберны, платить дорожныя подати, донативы и другія, сею привилегіей подтверждаетъ имъ

ихъ прежнія права и увольняетъ ихъ отъ всякихъ податей, исключая жолнерскихъ складчинъ и пропорціональной части гибернъ съ арендуемыхъ или владѣемыхъ ими полей и луговъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ пшостога, мѣсеца Априля двадцать першого дня.

На радѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто жидъ Израель Гершовичъ—старпій кагалу Воинскаго, листъ его королевское милости на захованье правъ и привилеевъ жидомъ кагалу Воинскаго наданный, вынесенный, тому-жъ кагалови Воинскому служацій, ку активованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, oznaymuie my. Lubośmy generalnym przywileiem naszym wszystkie prawa na wolności poddanym naszym żydom, we wszystkim księstwie Litewskim mieszkaiącym, na placu y wolne onych dysponowanie nadali, y osobliwym przywileiem naszym, z osobna będącym, approbowali y confirmowali; iednak y teraz do nas uciekaiącym się naszą wyświadczać zwykliśmy munificentią,—tym osobliwie, którzy nie według praw, przywileiów y wolności nadanych zachowani bywaią; — między któremi y żydzi,

Izrael Herszowicz y Abram Chaimowicz, przez panów rad y urzędników naszych dwornych, imieniem wszystkich żydów miasta naszego Woinia, donieśli nam pokorną supplikę, żaląc się na mieszczan tegoż miasta Woinia, iż oni, postponendo prawa, przywileia y zwyczaje dawne, wazyli się żydów Woińskich do contributiei, hiberny, donatyw, pocztarzów y innych podatków różnych, za listem od nas wyniesionym, pociagać, co się dzieie przeciwko prawu onym danego: dla czego my król, iako najwyższy wszystkich praw y wolności tutor, zabiegamy temu, aby każdy swoją cieszył się wolnością y swobodą, pogotowiu żydzi nasi Woinscy, aby wolny przy placach y różnych gruntach, rolach, łakach, sianożęciach, pastwiskach dla bydła zostawali y różnemi towarami handlowali, gorzałki kurzyli, piwa y miody robili, one ogułem przedawali, luboli też w domach szynkowali, kramy otworzyste y klatki do przedawania w naysposobniejszym mieyscu stawiali, łokciem mierzyli, funtem wazyli, rzemiosło wszelakie odprawowali, bydła skupowali y na wygon, albo raczey wypust wypędzali, bez zabronienia mieszczan naszych, tamże paśli y wszelkich innych, w przywileiu wyrażonych wolności zażywać, a do

żadney contribuciey niesłuszney, iako to hiberny, pocztowego, donatywy y innych, od których żydzi całego xięstwa Litewskiego są excipowani (mając in vim tego inszy podatek) nie należeli y tylko według dekretu Paca, wielmożnego Hilarego Połubińskiego — marszałka wielkiego w. x. Lit. et secundum proportionem domów do składanek żołnierskich przykładali się. Z gruntów zaś, które żydzi trzymają w polach y one zarabiają, luboli też poddanym naszym swoim kontraktem puścili, ducta proportione, ten który trzyma, do hiberny przykładac się będzie powinien, żadnych innych nie pełniac powinności. Po wielmożnych y urodzonych administratorach żadając, tudzież commissarzach y urzędnikach naszych kłucza Wońskiego mieć chcemy, abyście we wszystkim do przywileiu im danego y ninieyszego listu naszego stosowali się, spokojnie przy nim zachowali y firmum ius tych wszystkich praerogatyw uczynili, który to y my powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy. Sławetnemu magistratowi surowo przykazujemy, aby odtąd żydom Wońskim żadney praepeditiey w handlach y szynku nie czynili,

do sądów nienależnych nie pociągali y podatków niesłusznych iako to: hiberny, podwod na żołnierza, pocztowego, donatywy nie wymagali, ale we wszystkim spokojnie się zachowali pod winami w prawie pospolitym opisanemi. A że ciż mieszczanie nasi, przeciwko prawu żydom danego, list z cancellariey nieprawnie y bez wiadomości onych otrzymali; tedy on że ninieyszym listem y powagą naszą królewską, cassuiemy y annihiluiemy y za nieważny mieć chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia siedmnaściego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego, panowania naszego iedenastego roku.

У того листу его королевское милости при печати великой в. кн. Литовского притисненой подпись рукъ теми словами: Jan król; Michał Florian Rzewuski — podskarbi nadworny koronny, Chełmski starosta. Который же тотъ листъ его королевское милости, черезъ особу въ верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1685 г.

Изъ книги за 1684—1686 г., стр. 1777.

523. Листъ королевы Маріи Казимиры къ Воинскому подстаростѣ о томъ, чтобы Воинскіе вѣщане не дѣлали обидъ Воинскимъ жидамъ взиманіемъ съ нихъ лишнихъ поборовъ.

Королева Марія Казимира, вслѣдствіе жалобъ Воинскихъ жидовъ на Воинскихъ же вѣщанъ въ томъ, что эти послѣдніе требуютъ подымныхъ податей со школьныхъ домиковъ, берутъ у жидовъ деньги и не уплачиваютъ, взимаютъ лишнее количество почтовыхъ податей, донативъ и

другихъ, и дѣлаютъ имъ и другія обиды, предписываетъ Воинскому подстаростѣ оградить жидовъ отъ такихъ обидъ и судить ихъ согласно съ ихъ правами и привилегіями своимъ старостинскимъ судомъ, и не отсылать ихъ въ другіе суды.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ шостого, мѣсяца Апрѣля двадцать первого дни.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ — подстаростимъ Берестейскимъ, постановив-

писе очевисто жидъ Израель Герповичъ—старшій кагалу Воинского, листъ ее королевское милости, до его милости пана подстаростего Воинского въ справѣ тыхъ же жидовъ Воинскихъ писанный, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Marya Kazimira, z Bożey łaski królowa polska etc. Urodzonemu podstarościeму Woieńskiemu łaskę naszą królewską. Podali tu do nas żydzi Woinscy supplikę, którey te punkta są: że składki nie według liczby domów dają y w tę liczbę nad prawa ich wchodzą domki, do szkoły należące; że słodowników y winniarzów żydowskich do stróży zabierają; że w składkach hibernowych, donatywowych, pocztowych nad słusznosc są przebrani; że im mieszczanie pewne długi winni, a od-

dawać nie chcą: zaczym zlecamy surowo wierności twoiey, abys weyrzał we wszystkie prawa ich y te punkta z prawami ich pomiarkował, żeby tak, iako y dawno, przy prawach swoich zachowani byli; także sądy ich do nikogo inszego, ieno do wierności twoiey, y tych, którzy po wierności twoiey dozorców należec będą. Dan w Pilaszkowiczach, dnia siedmnastego miesiąca Września, roku Pańskiego tysiąc sześćset ósmdziesiąt piątego. У того листу при печати притисненой, подпись руки ее королевское милости тыми словами: Marya Kazimira, królowa.

Который же тотъ листъ ее королевское милости, черезъ особу въ верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1685 г.

Изъ книги за 1684—1686 годъ, стр. 1169.

524. Листъ Еватерины Сапѣжиной, супруги гетмана и подканцлера в. кн. Литовскаго, данный на имя Станислава Гротовскаго—администратора ея Мирскаго графства въ обезпеченіе евреевъ отъ насилія администратора въ отправленіи ярмарокъ и привлеченіи ихъ къ своему суду.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ пятого, мѣсеца Юля четырнадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто панъ Саломонъ Михаловичъ—жидъ и синдикъ кагалу Берестейского листъ княжны ее милости пани подканцлериное в. к. Лит., до его милости пана Станислава Гротовскаго—администратора грабства ее мило-

сти Мирскаго писанный, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный:

Katarzyna z Sobieszyna Radziwiłowa, księżna na Ołyce y Nieświżu—podkancle-rzyna y hetmanowa w. k. Lit., Przemysłka, Człuchowska, Rabstyńska, Niryńska, Ostrska, Krzyczewska, Kamieniecka, Gulbińska etc. starościna, urodzonemu panu Stanisławowi Grotowskiemu—administratotorowi hrabstwa mego Mirskiego. Dónie-śli mi to niewierni żydzi—cała synagoga

y kahały w. x. Litew., uskarżając się, że w. mość, nie respektując na list, ode mnie im nadany, ważyłeś się ich, mimo wola y nad rozkazanie moje, zieżdzających na iarmarki do Mira, do swoich sądów pociągać y wielkie z nich winy zdzierać, nadto do więzienia sadzać, w praetensyach ich między inszemi żydami, a osobliwie Mińskimi rozsądzać, przez co nietylko w. mość moje lekce sobie poważył zoskazanie, ale też y na iarmarki zieżdzającym się zagroziłeś drogę y uymę w prowencie. Zaczym tym teraznieyszym moim powtórnym listem napominam surowo y roskazuję, aby od tych czas nie ważyłeś w. mość onych więcej do sądów swoich pociągać, żadnych win z nich nie zdzierać, ale ich na miejsce ichże do prawa żydowskiego, a osobliwie gościnnych z gościnnemi odsyłać. Co tak, a nie inaczej mieć chcę nie tylko po samym w. mości panu, ale też y po następcach jego, obiecując każdego niepo-

słusznego za najmnieyszą prawdziwą od nich skargą surowo karać. Tego iednak masz w. mość y następcy jego przestrzegać, aby obywatele y mieszczenie Mirscy żadney od gościnnych ludzi y niewiernych żydów nie ponosili krzywdy, y takową każdą sprawę do rozsądzenia bez ciężkich win zlecam. Co do wiadomości podawszy, dla lepszey wiary, ręką się własną podpisawszy, pieczęć moją własną przycisnąć roskazałam. Pisan w Warszawie, dnia piętnastego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego.

У того листу при печати притисненой подпись руки тыми словы; Ката-рзуна хіежна Радзиwiłова—podkanclerзуна, hetmanowa w. x. Lit. Который же тотъ листъ, черезъ особу въ верху помененую, ку антикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1686 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 2031.

525. Универсалъ (эксцепційный листъ) Яна Казимира Сапѣги, данный Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ привилегій и для увольненія ихъ отъ всякихъ войсковыхъ повинностей на три года, по причинѣ пожаровъ и крайняго ихъ разоренія.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ шостого мѣсяца Сентября двадцать осьмого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто невѣрный Ицко Левковичъ—жидъ и сендикъ кагалу Берестейского, листъ ясновелможного его

милости пана Казимера Яна Сапѣги—воеводы Виленского, гетмана великого в. к. Лит., эксцепційный, въ справѣ и речи въ немъ нижевыраженой данный и служацій, ку антикованью до книгъ кгородскихъ подаль, въ тые слова писанный.

Kazimierz Jan Sapieha, hrabia na Buchowie, Zasławiu y Dąbrownie, woiewo-

da Wileński, hetman wielki w. x. Lit. oznaymuję. Iż mając respekt na wielkie zniszczenie y utrapienie żydów miasta iego królewskiey mości Brześcia, częścią przez ogień, ówdzie zaś przez żołnierskie częste przez te miasta przeyścia y ich exactie; przytym stosując się do prawa y seymowych constytutiey, o opustoszałych y pogorzałych miast wyraźnie napisaney: od wszelkich in genere et specie ciężarów żołnierskich y innych, a osobliwie od dawania przyszley hiberny y generyki na lat trzy, to iest: od roku tysiąc sześćset ósmdziesiąt siódmego, aż do roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiątego pomienionych wszystkich żydów ninieyszą exceptią uwalniam y excypuję, oraz iako z oddaney tey hiberny y generyki kwituję. I luboby per inadvertentiam z kancelaryey mey assignatie generalne albo partykularne—pierwszą lub też poslednieyszą wypadaly datą na przyszłą hiberne; tedy one cale tą excep-

tią cassuję y za niemaiące żadnego walu być uznawam, surowie przykazując każdemu tak z rycerskich ludzi mającemu assignatią, aby za pokazaniem tey moiey exceptyi nie tylko nie wazył się tey przyszley hiberny z tego miasta y żydów wymagać, ale zaraz ztamtąd zieżdzał y najmnieyszey rzeczy nie domawiając się y nie biorąc na się żadney consolatii y discretii pod surowym sądem y nieuchronną na gardle karą. W Wilnie, dnia dwudziestego pierwszego Marca, anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt szóstego.

У того листу екцепційного подписъ руки при печати притисненой тыми словы: Kazimierz Sapieha—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Который же тотъ листъ екцепційный, черезъ особу вверху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1695 г.

Изъ книги за 1693—1697 годы, стр. 2373.

526. Универсалъ в. гетмана в. к. Литовскаго Казимира Яна Сапѣги о томъ, чтобы жидаы, находящіеся въ его имѣніяхъ, немедленно вносили податныя недоимки, безъ всякихъ отговорокъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ девятьдесятъ пятого, мѣсеца Сентября двадцать четвертого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто его милость панъ Базилій Терпиловскій, универсалъ ясновельможного его милости пана Сапѣги—

воеводы Виленского, гетмана великого великого князтва Литовского, на речъ въ немъ нижевыраженую ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный.

Kazimierz Jan Sapieha, hrabia na Buchowie, Zasławiu y Dąbrownie, woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Wszem wobec y każdemu zosobna z

władzy moiej po miastach y miasteczkach do administraciei w dzierżawie moiej zostaiących, donoszę do wiadomości wolą moją. Iż ponieważ starsi kahałowie caley synagogi w. x. Lit. pogłównego swego y inne podatki do skarbu rzezy-pospolitey nie wypłacaia, tę daię ratia, że drudzy żydzi praetextem tak protekcii różnych, iako też y per supinam renitentiam nie chcą pomienionych podatków do kahałów contribuere; zaczem ia zesłanemu dworzaniinowi na exekucia, za uniwersałem iegomość pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. do miast y miasteczek w dzierżawie moiej zostaiących, daię ten mój surowy uniwersał, przykazuiąc wszędy, ażeby praetensie skarbowe z delaty kahałów starszych w.

x. Lit. do executiei dworzaniinowi skarbowemu na nich podane absque ullis diffugiis były wypłacone, oraz ażeby in casu contraventionis zesłanemu dworzaniinowi od skarbu potestas ad exequendum w miasteczkach moich nullatenus była impedita, pilno intuię y zalecam. Datum w Grodnie, dnia siedmnastego Julii, anno tysiąc sześćset dziewiędziesiąt piątego.

У того универсалу при печати притисненой подпись руки теми словы: Kazimierz Sapieha—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Который же тотъ универсаль, черезъ особу верхупомененую ку актикованью поданъ, есть до книгъ гродскихъ Берстейскихъ принять и уписанъ.

1698 г.

Изъ книги за 1719 годъ, стр. 2157.

527. Привилегія короля Августа второго, подтверждающая Пружанскимъ жидамъ ихъ давнія привилегія.

Въ этой подтвердительной привилегіи заключается первоначальная привилегія короля Владислава IV Пружанскимъ жидамъ, послѣдовательно подтвержденная его преемниками—Яномъ Казиміромъ, Яномъ III и Августомъ II.

Король Владиславъ, кромѣ общей своей привилегіи жидамъ всего великаго княжества Литовскаго, даетъ еще отдѣльную привилегію и Пружанскимъ жидамъ, въ которой разрѣшается имъ покупать земли, строить дома, имѣть свою синагогу и кладбище, заниматься торговлею, ремеслами и корчемствомъ, мѣрить шанкомъ и лок-

темъ, вѣсить фунтомъ и т. под. За эти вольности и права жиды обязываются съ каждой корчмы вносить чоповаго шеляжнаго по 600 злотыхъ, а за поля, луга и плацы платить въ королевскій скарбъ опредѣленное количество чиншу. Кромѣ этого жидамъ дается право судиться только у старосты съ правомъ апелляціи къ королю.

Король Янъ Казиміръ ограничиваетъ эту привилегію тѣмъ, что воспрещаетъ жидамъ приобрѣтать новые плацы для синагоги или же перемѣнять старыя.

Roku tysiąc siedmsetnego dziewiętnastego, miesiąca Junii dwudziestego szóstego dnia.

Na urządzie ikmści grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Zygmóntem Benedyktem z Chrzanowa

Chrzanowskim — czesznikiem y podstaro-
ścim sądowym wojewodztwa Brzeskiego,
starostą Rewiatyckim, stanowszy perso-
naliter Dawid Izraelowicz, Izrael Józe-
fowicz, Moyses Izraelowicz—żydzi star-
si kahału Prużańskiego, ten przywilej
najiasniejszego króla imści sobie nadany
do akt grodu Brzeskiego podali, ktorego
tenor sequitur talis:

August wtory, z Bożey łaski król pol-
ski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem
przywileiem naszym wszem wobec y każ-
demu z osobna, komu o tym wiedzieć na-
leży. Produkowany był przed nami list
pargaminowy ręką najiasniejszego świę-
tey pamięci Jana trzeciego, antecessora
naszego, podpisany, pieczęcią wielką w.
x. Lit. ztwierdzony, zdrowy, cały, zu-
pełny y żadnego podeyrzenia nie maiący,
zawierający w sobie pewne punkta sy-
nagogi żydów miasteczka naszego Pru-
żany, ekonomii Kobryńskiej leżącego, od
s. p. najiasniejszych antecessorów na-
szych łaskawie nadany, y suplikowano
nam imieniem pomienionych żydów Pru-
żańskich, abyśmy ninieyszey przywilej
powagą najiaśnieyszą królewską appro-
bowali, confirmowali y stwierdzili, któ-
rego przywileiu słowo w słowo tenor
następuje takowy, przez Izraela Dawido-
wicza, imieniem całej synagogi tamecz-
ney czyniącego:

Подлинная привилегія Яна III-го напечатана
въ настоящемъ томѣ подъ № 508, на стр. 208.

My tedy król, do proźby pomienionych
żydów Prużańskich, iako słuszney, y za
instancją panów rad, łaskawie się skłó-
niwszy, mianowany przywilej świętey
pamięci króla imści pana brata anteces-
sora naszego, tu inserowany, we wszy-
stkich iego punktach, kondyciach, klau-
zulach y paragrafach mocą y powagą
naszą królewską stwierdzamy, confirmu-
jemy, approbujemy, oprócz wyż specifi-

kowanej jedney klauzuli o bożnice ży-
dowskiey, który paragraf tak roztrzygamy:
aby żydzi więcej nie wazyli się na boż-
nicę swą nowych placów skupować, ale
starym mieyscem kontentowali. A dla
lepszey wiary ręką się naszą podpisuie-
my y pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozka-
zaliśmy. Dan w Warszawie, dnia trzy-
dziestego miesiaca Grudnia, roku Pańskie-
go tysiącznego sześćsetnego czterdzieste-
go panowania królewstw naszych pol-
skiego wtórego, szwedzkiego trzeciego
roku. Jan Kazimierz; xiążę Jan D. Zawisza—referendarz y pisarz w. x. Lit.

My tedy król, do słuszney łaskawie
się skłoniwszy instancyi, przez panów
rad y urzędników do nas wniesionej, za
suppliką Abrahama Izaakowicza od wszy-
stkich żydów Prużańskich ten przywilej
pomienionym żydom na różne handle,
place y na żadne czynienie z tego placu,
na którym szkoła ich stoi, czynszu y ka-
piszcze, powinności na samych we wszy-
stkich iego punktach, klauzulach y pa-
ragraffach powagą naszą królewską stwier-
dzamy y zmacniamy, confirmujemy, ra-
tifikuujemy y approbujemy. Na co dla lep-
szey wiary, ręką się naszą podpisawszy,
pieczęć w. x. lit. przycisnąć rozkazali-
śmy. Dan w Warszawie, dnia dwudzie-
stego miesiaca Marca, roku Pańskiego ty-
siąc sześćset sześćdziesiątego ósmego, pa-
nowania naszego trzeciego roku. Jan
król. Locus sigilli pieczęci wielkiey w.
x. Lit. Andrzej Kazimierz Ossowski—pi-
sarz w. x. Lit.

My tedy August król, skłaniając się do
suppliki, przez Izraela Dawidowicza, imie-
niem całej synagogi żydów Prużańskich
do nas, iako słuszney, wniesionej, zwyż
mianowany przywilej we wszystkich ie-
go punktach, vadiach, clausulach y obo-
wiązkach approbować, confirmować, ra-
tifikować umyśliliśmy, iakoż praesenti-

bus approbuiemy, konfirmuiemy y rati-
fikuiemy przy prawach y wolnościach,
w oryginalnych przywileiach onym od
najaśnieyszich antecessorów naszych, kró-
łów polskich, cale y nienaruszenie zacho-
wuiemy y konfirmuiemy. Na co dla lep-
szej wiary, ręką się naszą podpisawszy,
pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkaza-
liśmy.—Dan w Warszawie, dnia dwu-
dziesiątego miesiąca Augusta, roku Pań-
skiego tysiąc sześćset dziewiędziesiąt
ósmego, panowania naszego drugiego
roku.

U tego przywileiu ikmści podpis ręki

temi słowy: Augustus rex. Konfirmacia
zaś w te słowa: Konfirmacia praw żydom
Prużańskim; aprobata zaś u tego przy-
wileiu w te słowa: Productum die vige-
sima quinta Maii anno millesimo sexcen-
tesimo nonagesimo nono in commissione
generali et approbatum à inferius nomi-
nato tanquam regiae maiestatis commis-
sario v. v. Cleecta l. w. p. i. kommis-
sarz ikmści. Któryż to takowy przywiley,
przez wyż wyrażonych żydów Prużań-
skich do akt grodu Brzeskiego podany,
iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyię-
ty y wpisany.

1699 г.

Изъ книги 1669—1670 годы, стр. 977.

528. Универсалъ короля Михаила о назначеніи комиссаровъ по поводу жа-
лобы Брестскихъ жидовъ на мѣщанъ, бравшихъ съ нихъ лишніе взносы.

Король Михаилъ предписываетъ Брестскимъ
сановникамъ въ качествѣ комиссаровъ размо-
трѣть жалобы Брестскихъ жидовъ на Брестскихъ

мѣщанъ, такъ какъ эти послѣдніе принуждаютъ
ихъ вносить незаконныя подати и удовлетво-
рить на основаніи ихъ привилегій.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестьсотъ семьдесятого, мѣсе-
ца Марца петнадцатого дня.

На радѣ вгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя-
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста-
новившимсе очевидно Левко Ицковичъ—
школьникъ Берестейскій, листъ его ко-
ролевское милости комиссарскій, къ ак-
тикованью до книгъ вгородскихъ Бе-
рестейскихъ подалъ, въ тые слова пи-
санъ:

Michał, z Bożej łaski król polski etc.
Urodzonym Janowi Kazimierzowi Żar-
deckiemu—sędziemu, Heronimowi Kazi-
mierzowi Łyszczuńskiemu—podsędkowi y
Jerzemu Stanisławowi Umiastowskiemu—
stolnikowi Wendeńskiemu, podstarości-

mu, urzędnikom Brzeskim, kommissa-
rzom, od nas do sprawy niżej wyrażo-
ney naznaczonym y zesłanym, wiernie
nam miłym—łaskę naszą królewską.
Urodzeni, wiernie nam mili! Doniesiona
nam iest przez niektórych panów rad y
urzędników naszych imieniem wszyst-
kich żydów Brzeskich na mieszczan te-
goż miasta skarga, iż oni, mimo dawne
prawa y przywileia, żydom Brzeskim od
najaśnieyszich antecessorów naszych na-
dane, nawet mimo zobopólne między mie-
szczanami y żydami Brzeskiemi postano-
wione pacta, tudzież na listy upominal-
ne króla imci bywszego, Jana Kazimie-
rza, antecessora naszego, w teyże mate-
ryi do siebie wydane, y nie pojednokrot-
nie admonitie, commissye, zwykle inno-
testentiami ogłoszone, nie dbając w remo-

rę puszczałi y cale na osobliwy zaciąg-
wając koszt pomienionych żydów, coraz
do większych nad prawo składanek y
contributii mieyskich pociągają y inne
różne krzywdy y szkody onym sami przez
się y przez subordynowane osoby czy-
nią y wyrządzaią. Chcąc tedy takowe
onych między sobą uspokoić różnicy, wier-
ności wasze, których cnota, wiara y w
odprawowaniu takowych funkcyi dexte-
ritas, a do usługi naszej ochota iest nam
dobrzedoświadczona, yświadoma, commis-
sarzami naszeni do tey sprawy nazna-
czamy y zsyłamy, chcąc mieć po wier-
ności waszey, abyście się z sobą o cza-
sie wyjazdu swego wygodnym porozu-
miawszy y onym namówiwszy, strony
obiedwie przez innotestentie swoje praw-
nie obwieściwszy o terminie, do Brześcia
ziechali, a tam po ufundowaniu iurisdiki
swoiey w prawa, przywileia, rescripta y
służące z obu stron dokumenta między
mieszczanami a żydami Brzeskiemi wey-
rzeli, pacta postanowione uważyli y do-
brze z nich informowawszy się, co ży-
dzi pełnić powinni, krzywd, o które na
mieszczan skarżą, wysłuchali y cokolwiek
oni nad prawo y słusznosc na spólne
składanki, quocunque nomine nazwane,

wydali, aby im mieszczanie refundant,
rozkazali y we wszystkich pretensjach,
które od mieszczan żydzi mają, cale uspo-
koili, iakoby w przyszłe czasy miesz-
czanie Brzescy żydów tamecznych do
większych wydania contributy nad pra-
wa onym służące nie pociągali, swoim
dekretem warowali. A nieprzybycie ied-
nego którego z wierności waszey nic tey
kommissyi szkodzić nie ma, ale wierności
wasze, którzy się ziedziecie; one odprawo-
wać y kończyć macie, inaczej nie czy-
niąc dla łaski naszej y z powinności
swey. Dan w Krakowie, na szczęśliwey
koronacyi naszej, dnia piątego miesiąca
Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześć-
set sześćdziesiąt dziewiętego, panowania
naszego pierwszego roku.

У того листу его королевское мило-
сти комиссарского при печати мень-
шой великого князства Литовского
подпись руки теми словы: Michał
król; Walerian Stanisław Judycki—archi-
diakon Wileński, pisarz w. x. Lit. Ко-
торый же тотъ листъ его королевское
милости комиссарскій, ку активованью
поданный, есть до книгъ гродскихъ
Берестейскихъ уписанъ.

1699 г.

Изъ книги за 1700—1701 годы, стр. 335.

529. Реестръ вещей, украденныхъ жидами изъ Верховицкой церкви.

Священникъ Косненской церкви Лаврентій
Малишевскій подалъ въ судъ жалобу на жи-
довъ изъ Высокаго о покражѣ ими разныхъ
церковныхъ вещей и представилъ при этомъ
списокъ; вещи обозначены въ немъ слѣдующія:
три подсвѣчника, два оловяныхъ, одинъ мѣ-
дный; корпораль (плитонъ) и двѣ свѣчи; 30
съ чѣмъ-то локтей золотого и серебрянаго галу-

на; риза распоротая на четыре части; сере-
бряная ложечка (лыжца); три покрывала,
(воздухи) одно съ золотыми цвѣтами, другое—
съ золотыми полосками, третье померанцовое,
шитое золотомъ и серебромъ; еще два корпора-
ла; дарохранильница; штаметован сугана
(риса) фиолетовая; черная горлатная шапка.

Roku Pańskiego tysiąc siedemsetnego,
miesiąca Februaryi iedynastego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim ak-
tami starościńskimi, przede mną Janem

Bęklewskim—podstarościm Brzeskim, stanowiący oczewisto na urzędzie w Bogu przewielebny oyciec Florian Kamiński—prezbiter cerkwi Wierzchowickiey, register na rzecz w nim niżej wyrażoną ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

Anno tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego, dnia dziewiętnastego Marca.

Będąc we dworze Jałowskim, uskarżał się oyciec Laurenty Maliszewski z Kosny od Kleszczel niedaleko, iż cerkiew wykradziono, któremu przydałem assystencyi dla złapania takowych niezbożnych złodzieiów, których Pan Bóg wyiawił y złapano z rzeczami, tak kościelnymi, iako y cerkiewnymi, żydów z Wysokiego, iako registr z podpisem ręki pomienionego oycia swieszczennika. Takowy iest registr rzeczy, które znaleźliśmy u żydów Wysockich, których złapaliśmy dwóch, przy których znaleźliśmy wielebnego oycia Kasińskiego: lichtarzów trzy, dwa cynowe, a trzeci mosiężny; korporał y świec dwie wielkich; galonu srebrnego y złotego łokci trzydziści kilka; ornat szkarłatny z kwiatami złotymi, popruty na cztery sztuki; łyżeczka srebrna złocista, co kommunią rozdaia; welumów trzy szkarłatnych: ieden we złote kwiaty, drugi tercenelowy ze złotem w prążki, trzeci pomaranczowy,

szyty ze złotem y srebrem; korporałów dwa; zasłonka adamaszkowa; sutana sztametowa, wierzchnia fialkowa; czapka czarna garłowa. Tych złodzieiów żydów Gierszona Szłomowicza, syna arendarza Wysockiego, drugiego Abrama Ziemiłowicza, przy nich kluczów pięć wytrychowych, piłka y szwayka; z tym wszystkim wydałem wyż mianowanemu oycowi swieszczennikowi. U tego rejestru podpis ręki temi słowy: Marcin Kaczanowski—podstarości Jałowski. Na którym rejestrze y przypisek w te słowa: Dnia dwudziestego czwartego Marca, lichtarzów dwa mosiężnych. Te rzeczy u mnie wszystkie na urzędzie duchownym byli y do tego czasu zostaią, aż się odezwał zakonnik świętego Bazylego Wielkiego z Gródna, którego y list oddaie do iego mość xiędza prezbitera Wierzchowickiego y żeby wiara była dana wszędzie na to się ręką moją podpisuję, w Bielsku. U tego przypisku, przy pieczęci przyciśnionej podpis ręki temi słowy: oyciec Damian Chocimowski—protopopa Bielski. Dat w Bielsku, dnia osiemnastego Nowembra, anno tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego. Który to tedy registr, przez osobę w wierzchu pomienioną, ku aktykowaniu podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y wpisany.

1701 г.

Изъ книги за 1734 — 1741 годы, стр. 1839.

530. Привилегія королевича Якова Людовика Шавельскимъ жидамъ на жителство ихъ въ Шавляхъ и на постройку синагоги.

Королевичъ Якубъ-Людовикъ, сынъ короля Яна III-го, принимая въ вниманіе, что Шавельскіе жиды крайне обнищали и разорились отъ мороваго повѣтрія; что въ этоже время они подвергались безпощадной настойчивости Минскаго каштеляна, тогдашняго администратора, во взысканіи съ нихъ податей, тогда какъ христі-

ане были оставлены въ покоѣ и пощажены; съ другой же стороны, не желая останавливать развитія торговли и промысловъ, и лишать ихъ тѣхъ правъ, какими пользуются жиды другихъ мѣстностей, тѣмъ болѣе, что нѣкоторымъ изъ нихъ были дарованы таковыя, какъ прежними королями, такъ и ксендзами и Чарторыйскимъ,

даеть имъ привилегію купить себѣ одинъ плацъ для постройки синагоги, но только подалше отъ костела, другой — для кладбища, судиться съ

христіанами въ городскомъ судѣ, а съ жидами въ своемъ собственномъ, кагалномъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Oktobra ośmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem Chrzanowskim — łowczym y podstarościem sądowym województwa Brzeskiego, stanawszy oczewisto niewierny żyd Orel Teodorowicz — obywatel Szawelski, przywilej nayiaśniejszego królewica imśc polskiego Jakóba, miastu Szawłu nazwanemu dany y służący, ad acta xiąg grodzkich Brzeskich podał, którego, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tenor sequitur estque talis:

Jakób Ludwik, królewic polski y w. x. Lit. na Żółkwi, Złoczowie, Pomorzanach, Tarnopolu etc. pan y dziedzic. Oznaymujemy niniejszym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym teraz y na potym wiedzieć będzie należało, a principaliter aktualnemu i. w. imśc panu administratorowi ekonomii naszej Szawelskiej, tudzież panom namiestnikom trzech traktów y wszystkim officialistom, a mianowicie, woytowi mieyskiemu y mieszczanom Szawelskim y innym woytom po miastach y miasteczkach. Iż my dotąd świętobliwie utrzymywaliśmy przywilej, dany miastu Szawelskiemu, względem żydów od nayiaśniejszego świętey a nieśmiertelney pamięci króla imści Jana trzeciego, nayukochańszego rodzica naszego, póki nie widzieliśmy przywileiu, tymże żydom podpisanego od terażniejszego panującego króla imści Augusta wtórego, tudzież nie będąc informowani tak doskonale, iako teraz z tych dokumentów pokładanych przy suplice nam oddaney, że po powietrzu w roku tysiąc siedmsetnym pierw-

szym, gdy mało co albo prawie nic nie zostało mieszczan, na ten czas zabiegając dalszey zgubie miasta tego, aby puste domy bez mieszczanów w ruinę nie szły, nie mając opatrzienia żadnego y cale nie zginęły w. imé pan Kazimierz de campo Scipion — marszałek Lidzki terażniejszy z przezorności swoiey, iako kommissarz od nas postanowiony, zaciągnął żydów dla wypłacenia podatków, iakoż y i. w. imé pan Wyhowski — kasztelan Miński, będąc administratorem, w krótcie do Szawel przybywszy, a już zgromadzonych żydów znalazzszy ex eadem ratione, że nikt nie podeymował się wziąć czopowego y szelężnego z chrześcian, tymże żydom rozkazał koniecznie przyiąć, pogroziwszy tym, że zaraz z miasta ustąpić musicie, kiedy nie chcecie akceptować tey propozycji. Więc po długim wymawianiu się tandem przyjęli y punktualnie wypłacili się powiatowi Upitskiemu bardzo ciężkiemu, a miasto żadney turbacji nie miało y dla tego approbował z władzy, od nas sobie daney, tę promulgacją mieszkania do dalszey woli naszej, iako administrator, co patet z confirmacji tego pozwolenia w roku tysiąc siedmsetnym trzynastym, dnia dwudziestego trzeciego Junii daney z podpisem ręki tegoż y pieczęcią, ile przez w województwie zamieszania nieszczęśliwych czasów y wojny wszelkiego nieprzyiaciela insultus bardziey cierpieli et onera nieznośne, iako zwyczajnie żydzi ponosili; przeto y sami pozostali mieszczanie po gniewie Bozkim, widząc ich ku miastu życzliwość, suplikowali o to, aby dla pomocy ciężkich podatków na ten czas na miasto konserwowani byli, dając tę ramię y allegując, że Narek, takż żyd, mając przywilej od świętey a nieśmiertel-

ney pamięci najjaśniejszego monarchy Jana trzeciego, między nami mieścił się y oraz przez dalsze pokolenie od niego pochodzące, to ciż żydzi iako y drudzy krzewią się, których nie mało rozrodziło się, y teraz według tego przywileiu nieporuszeni w mieście mieszkaia y inni za pozwoleniem ichmość xięży proboszczów Szawelskich, przeszłych y terażniejszego, między temiż żydami protekcią mają, mieszkania na iuryzdyce kościelney, secundum obloquentiam approbacyi i. w. imść xiędza biskupa Żmudzkiego, w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym danym, dnia czternastego Decembra, a nam prezentowaney z podpisem ręki y pieczęcią tegoż, który według pobożności swoiey nigdy by nie dopuścił tego, gdyby przeciwko prawu to miało być duchownemu albo świeckiemu, tudzież będąc custos legum et minister status xiąże imść Czaratoryski—podkanclerzy w. x. Lit. nie fundował by żydów w Szadowie, y to do teyże ekonomii Szawelskiey attinens, per speciale privilegium quondam odłączony Szadow, a corpore całej ekonomii, a w tey tylko iedne miasto Szawle nayukochańszego y najjaśniejszego rodzica naszego zaszczyca się przywileiem et in antecessum od żadnego po sobie idących królów ichmość innych nie produkowali, iako Janiszki, miasto należące do teyże ekonomii, począwszy od króla imści Zygmunta aż do terażniejszego szczęśliwie nam panującego Augusta wtórego na maydeburię, gdzie żydzi wcale mieścić się nie mogą. Tu zaś, ponieważ te miasto Szawle naypryncypalniejsze, bardziey podobne do wsi, niż do miasta, kiedy od tak dawnego czasu chrześciańskich kupców nie osiada, lubo Ormianom, Grekom y wszelkiey nacji ludziom wolno było iakie chcąc prowadzić handle y mieszkać z nadanemi na to wolnościami; a że to nam successit, a

circa ekonomii miasto budowne żydami iednemi osadzone y porządne domami wiezdnemi ozdobione, iako to w szlacheckich Żagorach imć pana Umiastowskiego, a ekonomiczne lubo dawniejsze było miasto tegoż imienia samego Żagory, a in memorando tempore teraz puste być musi, nie mając handłów, ani targów, które tamże pomienione pozabierały miasta przez zgromadzenie ludzi vel maxime żydów; więc y my, zważywszy takowy proceder sąsiedzki dla pomnożenia intraty, pozwalamy osiadać różnym narodom, a in defectu tych y żydom, byle się porządnie budowali, nie podstromo, iako mieszczanie chrześcianie, lecz tak iako w innych miastach żydzi; którym pozwalamy, stosując się do przywileiów i. k. mości za dozwoleciem loci ordinarii, to jest i. w. imść xiędza biskupa Żmudzkiego, kupić plac na synagogę, gdzie tego sam zesłany imść xiądz prałat lub awdytor aprobue, żeby nie blisko kościoła, iako też y na ich za miastem mogiły, podług innych miast bez żadney oppozycii mieszczan y każdego, kto chciał contradikować temu, odłączając ich od sądów mieskich, lubo tym zaszczycać się powinni prawem, iako incomprowani do miasta, tylko zamek albo dwor nasz sądzić powinien, kiedy sprawa między chrześcianinem a żydem; ale zaś między samemi żydami, to do sądów żydowskich należec ma, ale kahały inne nie mają agrawować tego Szawelskiego kahału, przy którym imć p. administrator opponować się powinien. Y na to dla tym większey wiary y wagi, ręką własną podpisawszy się, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w zamku Żółkiewskim, dnia trzydziestego Apryla, roku tysiąc siedmsetnego pierwszego.

U tego przywileiu, żydom Szawelskim służącego, podpis ręki najjaśniejszego kró-

lewica imś przy pieczęci wiszący tymi słowy exprimtur: Jakób Ludwik—król-wie polski. Który to takowy przywilej, na rzecz w nim wyrażoną zaszły, żydom Szawelskim służący, za podaniem onego przez wyrażoną osobę, ze wszelką w nim exprimowaną rzeczą, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1702 r.

Изъ книги за 1702 годы, стр. 281.

531. Рескриптъ короля Августа II-го Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ правъ.

Въ этомъ рескриптъ король подтверждаетъ Брестскимъ жидамъ ихъ древнія права и привилегіи и запрещаетъ земскимъ и городскимъ вла-

стямъ дѣлать имъ притѣсненія и обиды—подъ видомъ взысканія съ нихъ податей. Рескриптъ этотъ выданъ на имя Брестскаго старосты Салѣги.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego wtórego, miesiąca Apryla dziesiątego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim, aktami starościnskimi, przede mną Janem Beklewskim — podstarościm Brzeskim, stawszy oczewisto niewierny żyd Abram Jakubowicz—sendyk kahału Brzeskiego, reskrypt iego królewskiej mości na rzecz w nim wyrażoną w sprawie żydów kahału Brzeskiego wydany, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

August wtóry, z Bożey łaski król polski, etc. Urodzonemu Janowi Fryderykowi na Kodniu Sapizie—staroście naszemu Brzeskiemu y wszystkim in genere urodzonym urzędnikom ziemskim grodzkim, rycerstwu, szlachcie, obywatelom woiewództwa Brzeskiego, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, wiernie nam mili! Suplikowali do nas przez panów rad y urzędników naszych dwornych, przy boku naszym na ten czas rezydujących, żydzi całej synagogi miasta naszego Brześcia, iż oni od niektórych z wierności waszey obywatelów woiewództwa Brzeskiego y innych, mimo dawne przywileia najsławniejszych antecessorów naszych królów ichmość

polских, im dane y przez nas confirmowane, różnemi exactiami y sposobami agravantur, upraszając tedy, ażebyśmy ich przy prawach, przywileiach, confirmacjach, dekretach y zwyczajach dawnych zachowawszy y w protekcią naszą wziowszy, do wierności waszey reskrypt wydali, abyście onych, przy tychże prawach zachowując, sami y nikomu innemu agrawować nie dopuszczali. My tedy król do pomienioney proźby panów rad naszych za żydami całej synagogi Brzeskiej wniesioney łaskawie skłoniwszy się, za szłuszną rzecz byđź uznawszy, aby każdy przy prawie swoim był zachowany, ten nasz reskrypt, do wierności waszey wydając, żądamy y mieć chcemy po wiernościach waszych, a mianowicie po wierności twoiej, urodzony starosta Brzeski, do którego to barziej należy na mieyscu naszym ich tam protekcią zaszczycać y po wszystkich wiernościach waszych wyżej mianowanych, ażebyście wierność waszą, iako sami ieneraliter wszystkich żydów Brzeskich przy ich prawach, wolnościach y nadaniach, wolnych handlach, pożytkach wszelkich handłów, także względem łazien, wagi, łopatkowego, rogowego, owo zgoła we wszystkim a wszystkim w

przywileiach im służących, szerzey wyrażonych, nadaniach, tudzież y dekretach zaszłych zachowali nad prawa y przywileia im służące, na nich nie nie wymagali, iako też drugim y nikomu innemu quocunque titulo tych że żydów wszystkich synagogi Brzeskiej y każdego z nich z osobna agrawować, extorsiey nad przywileia czynić, wymagać, sub praetextu długów y za długi y executioni dekretów w mieście naszym samym Brześciu y na każdym mieyscu, także po drogach, gościńcach, miastach, miasteczkach, wsiach y dworach grabić, łapać, zabierać, aresztować, z towarami y w handlach zatrudniać, szkoły, kromów pieczętować nie dopuszczali, bronili ani sami dopomagali sub praetextu executionis. Jakoż y dłużnicy wszysey, którzy by mieli iakowe do nich praetensie, tedy każdy takowy w praetensiach swoich, podług dekretów między nimi za-

szłych, aby zachował się, y na kamienicach, domach w Brześciu leżących, żydów winnych satysfackię dochodził, a po drogach, miastach, miasteczkach, wsiach y dworach grabić, ani ich łapać, towarów w handlach tamować y zatrudniać nie ważył się; ale we wszystkim według praw y dekretów między nimi oczwistych zaszłych zachowali. Inaczey wierność wasza nie uczynicie a zatym y samey słuszności. Dan w Warszawie, roku tysiąc siedmsetnego wtórego, miesiąca Februaryi dnia trzeciego, panowania naszego piątego.

U tego reskryptu i. k. mości podpis ręki temi słowy przy pieczęci przyciśnioney: August rex. Który to tedy reskrypt, przez osobę w wierzchu pomienioną ku aktykowaniu podany, jest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y zapisany.

1702 г.

Изъ книги за 1703 годъ, стр. 717.

532. Тарифъ поголовнаго сбора съ жидовъ Брестскаго воеводства.

Тарифъ поголовной жидовской подати, назначенной съ Брестскаго кагала кагалными старшинами на содержаніе одной хоругви.

Брестскій кагаль долженъ уплатить 737 зл. и 10 грошей; кагаль *Высоцкій*—358 зл. и 12 грошей; кагаль *Володавскій*—186 зл. и 20 грошей; кагаль *Бльскій*—200 зл. и 14 грошей; кагаль *Славатицкій* 134 зл.; кагаль *Воинскій*—95 зл. и 18 грошей; кагаль *Комаровскій*—43 зл. и 20 грошей; кагаль *Ломазскій*—86 зл. и 16 грошей; кагаль *Кодненскій*—97 зл. и 90 грошей; кагаль *Висскій*—52 зл. и 24 гроша; кагаль *Песчат-*

скій—34 зл. и 24 гроша; кагаль *Яновскій*—77 зл. и 18 грошей; кагаль *Кобринскій*—144 зл. и 15 грошей; кагаль *Городецкій*—77 зл. и 19 грошей; кагаль *Пружанскій*—177 зл. и 4 гроша; кагаль *Селецкій*—109 зл. и 13 грошей; кагаль *Березскій*—59 зл. и 20 грошей; кагаль *Малецскій*—30 зл. и 24 гроша; кагаль *Шерешевскій*—101 зл. и 16 грошей; кагаль *Каменецкій*—120 зл.; кагаль *Чернавчицкій*—60 зл.; кагаликъ *Дивинскій*—50 зл.; кагаль *Тереспольскій*—82 зл. и 2 гроша; всего 3,100 злотыхъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzeciego, miesiąca Junii dwudziestego wtórego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Janem Beklewskim—podstarościem Brzeskim, po-

stanowiwszy się oczewisto imci pan Krzysztof Czerniewski—sługa wielmożnego imci pana Franciszka Szuyskiego—podstolego y pisarza grodzkiego woiewódstwa Brzeskiego, taryfę pogłównego żydów, w woiewództwie Brzeskim mieszkających, alias kopią oney na rzecz w niey niżej wyrażoną ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisaną:

Taryfa wydana od nas żydów starszych kachału Brzeskiego na wypłacenie pogłównego żydowskiego na chorągiew trybunałowi w. x. Lit. assistuiącej podług constitucyey seymu przeszłego anno tysiąc sześćset dziewiędziesiąt dziewiątego na tę chorągiew naznaczoną y iako się postanowiło z imścią panem rotmistrzem i. k. mści teyże chorągwie trybunalskiej w Mirze, podczas zgromadzenia żydów starszych kahałów pryncypalnych in genere w. x. Lit. na żydów niżej wyrażonych po miastach, miasteczkach, w woiewodztwie Brzeskim mieszkających.

Kahał Brzeski ma wypłacić złotych siedmset trzydzieści siedem y groszy dziesięć; kahał Wysocki wespół z Ramą ma wypłacić złotych trzysta piędziesiąt y ośm y groszy dwanaście; kahał Włodawski ma wypłacić złotych sto ośmdziesiąt y sześć y groszy dwadzieścia cztery; kahał Bialski ma wypłacić złotych dwieście y czternaście y groszy dwadzieścia y ośm; kahał Sławatycki ma wypłacić złotych sto trzydzieście y cztery; kahał Woński ma wypłacać złotych dziewiędziesiąt y pięć y groszy ośnaście; kahalik Komarowski ma wypłacić złotych czterdzieści y trzy y groszy dwadzieścia; kahał Łomazki ma wypłacić złotych ośmdziesiąt y sześć y groszy szesnaście; kahał Kodeński ma wypłacić złotych dziewiędzie-

siąt y siedm y groszy dziewiędziesiąt; kahał Wisznicki ma wypłacić złotych piędziesiąt y dwa y groszy dwadzieście y cztery; kahalik Pieszczacki ma wypłacić złotych trzydzieście y cztery y groszy dwadzieście y cztery; kahał Janowski ma wypłacić złotych siedmdziesiąt y siedm y groszy ośnaście; kahał Kobryński ma wypłacić złotych sto czterdzieści y cztery y groszy piętnaście; kahał Horodecki ma wypłacić złotych siedmdziesiąt y siedm y groszy dziewiętnaście; kahał Prużański ma wypłacić złotych sto siedmdziesiąt y siedm y groszy cztery; kahał Sielecki ma wypłacić złotych sto dziesięć y groszy trzynaście; kahał Berezki ma wypłacić złotych piędziesiąt y dziewięć y groszy dwadzieścia; kahalik Malecki ma wypłacić złotych trzydzieście y groszy dwadzieście y cztery; kahał Szereżowski ma wypłacić złotych sto y ieden y groszy szesnaście; kahalik Kamieniecki ma wypłacić złotych sto dwadzieścia; kahalik Czarnawczycki ma wypłacić złotych sześćdziesiąt; kahalik Dywiński ma wypłacić złotych piędziesiąt; kahał Terespolski ma wypłacić złotych ośmdziesiąt y dwa y groszy dwadzieścia.--Latus facit trzy tysiące sto.

U tey taryfy alias kopiey oney przypisek z podpisami rąk żydowskich, pismem hebreyskim podpisanych, temi słowy: Którą tą summę, iako się w tey taryfie wyraziło, ma y powinni zostają żydzi kahałów y kahalików w niey wyrażonych połowę exnunc oddać, a połowę drugą w dzień ś. Bartłomieja święta rzymskiego, podług nowego kalendarza, w roku terazniejszym tysiąc siedmsetnym wtórym pod wszelkiemi executiami y przekleństwem, iako się szerzey w piśmie naszym do tych żydów opisało się, do czego y do tey taryfy podpisuemy

się. W Brześciu, dnia tedy następnego miesiąca | oney, przez osobę w wierzchu pomienio-
Apryla, roku tysiąc siedmsetnego wtó- | ną ku aktykowaniu podana, iest do xiąg
regu. Która to tedy taryfa alias kopia | grodzkich Brzeskich przyięta y zapisana.

1703 г.

Изъ книги за 1702—1706 годы, стр. 1299.

533. Листъ енязя Михаила Вишневецкаго жидамъ, живущимъ въ в. в. н. Литовскомъ, о взносъ суммы, постановленной на Любельскомъ сеймѣ, въ размѣрѣ 60,000 злотыхъ—на со держаніе войска.

Roku tysiąc siedmset czwartego, mie-
siąca Januaryi siódmego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim akta-
mi starościńskimi, przede mną Janem Be-
klewskim—podstarościm Brzeskim, stano-
wszy oczewisto niewierni żydzi starsi
kahału Brzeskiego, list iaśnie oświeco-
nego xięcia imci hetmana wielkiego
w. xięstwa Litewskiego upominalny, wy-
iawszy widymusem z grodu Gzodzień-
skiego, w sposób przenosu ku aktykowa-
niu do xiąg grodzkich Brzeskich podali,
w te słowa pisany:

Michał Serwacy Korybut na Wisniow-
cu y Zbórażu xiąże Wiszniowiecki—
hrabia na Dolsku, Dąbrowicy y Komarnie,
hetman polny wielkiego xięstwa Litew-
skiego, Piński, Wilkowiński starosta, nie-
wiernym żydom, wszystkim synagogom
wielkiego xięstwa Litewskiego będą-
cym, donoszę do wiadomości. Ponieważ
rzecz pospolita na przeszłym seymie Lu-
belskim pewną summę in vim pogłównie-

go na was uchwalała, zaczyn ia z wła-
dze mey ostrzegam y mieć chcę po was,
abyście poczowszy od roku teraznieysze-
go tysiąc siedmsetnego trzeciego aż do
roku tysiąc siedmsetnego piątego, podług
constytucyi, przez te obie lecie po trzy-
dziestu tysięcy złotych, za asygnacyami
moimi, na woysko wielkiego xięstwa
Litewskiego wypłacili, nie wtrącając
w tę summę piechoty trybunału wiel-
kiego xięstwa Litewskiego węgierskiey. Co
w. mościom pilno zalecam. Datum w Lubie-
szowie, dnia dwudziestego trzeciego De-
cembra, roku tysiąc siedmsetnego trzecie-
go. U tego listu upominalnego podpis
ręki xięcia imści przy pieczęci temi
słowy: Michał xiąże Wiszniowiecki—het-
man w. x. Litewskiego. Które to tego listu
upominalnego, przez osoby w wierzchu
pomienione w sposób przenosu ku akty-
kowaniu podane, iest do xiąg grodzkich
Brzeskich przyięte y w pisane.

1705 г.

Изъ книги за 1702—1706 годы, стр. 2643.

534. Реестръ взноса поголовной подати съ жидовъ Брестскаго воеводства.

Въ этомъ реестрѣ жидовскіе старшины постановяють заплатить 7,110 злотыхъ и 20 грошей въ счетъ поголовныхъ жидовскихъ податей въ раз- мѣрѣ 60,000 злотыхъ назначенныхъ сеймомъ со всѣхъ кагаловъ и прикагалковъ.

Roku tysiąc siedmsetnego piątego, miesiąca Marca dwudziestego wtórego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi przede mną Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim—czesnikiem y podstarościem sądowym woiewodstwa Brzeskiego, stanowszy oczywiście niewierny żyd Szymon—szkolnik kahału Brzeskiego, register pogłównego żydowskiego na rzecz w nim niżej wyrażoną, przez komissarzów swoich żydowskich spisany, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podali, w te słowa pisany:

My, niżej na podpisach rąk naszych wyrażeni żydzi starsi z różnych kahałów, przykahałków, miast, miasteczek y partykularzów, zgromadzeni do Brześcia Litewskiego, w tym woiewodztwie Brzeskim mieszkające, na porachowanie pogłównego naszego żydowskiego na złotych polskich sześćdziesiąt tysięcy wysadzeni w roku terażnieyszym tysiąc siedmsetnym piątym, miesiąca Marca dwudziestego czwartego dnia.

Naprzód miasto Brześć ma płacić z arędarzami swoimi wszystkimi złotych tysiąc trzysta ośmdziesiąt cztery, iako taryffa wielkiego xięstwa Litewskiego, w skarbie zostająca opiewa; Wysokie y Rasna z arędarzami swemi złotych siedmset; Włodawa z arędarzami

swemi złotych czterysta; Biała z arędarzami swemi złotych pięćset dziesięć; Sławatycze z arędarzami swemi zł. trzysta dwadzieścia y groszy dwadzieścia sześć; Woń z arędarzami swemi złotych dwieście trzydzieście; Komorowka z arędarzami swemi złotych sto pięć; Łomazy z arędarzami swemi złotych dwieście trzydzieście; Kodeń z arędarzami swemi złotych dwieście piętnaście; Wisznice z arędarzami swemi złotych sto pięćdziesiąt; Janów z arędarzami złotych sto ośmdziesiąt; Kobryń z arędarzami złotych trzysta piętnaście; Horoec z arędarzami złotych trzysta, Pruzana z arędarzami złotych czterysta ośmdziesiąt pięć; Sielec z arędarzami złotych dwieście trzydzieście; Bereza z arędarzami złotych sto czterdzieście trzy; Malcze z arędarzami złotych sto; Szereszow z arędarzami złotych dwieście czterdzieście siedm; Piszczata z arędarzami złotych sześćdziesiąt; Kamieniec z arędarzami złotych dwieście pięćdziesiąt; Dywin z arędarzami złotych sto pięćdziesiąt; Czarnawczyce z arędarzami swemi złotych dwieście. Terespol z arędarzami złotych dwieście; Summa summarum czyni złotych polskich siedm tysięcy sto dziesięć, groszy dwadzieścia sześć.

U tego registru pogłównego żydów wyż namienionego podpisy hebrayskim pis-

mem podpisane, a na polski ięzyk przetłumaczone takie są: Leyba—rabin Brzeski, Leyba Moszkowicz, Zelman Wigdorowicz, Leyzer Euffraymowicz, Marko Szawłowicz, Józef z Kobrynia, Jakub Hilowicz z Białey, Aron Izrailowicz z Włodawy, Marko Abramowicz z Wysokiego, Leyba z Sławatycz, Aron Ickowicz z Łomaz, Mowsza Szmoyłowicz z Prużaney, Aron Ickowicz z Kodnia. Któryż to takowy registr, przez osobę wyż pomienionego żyda oczewisto ku aktykowaniu podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y w pisany.

1713 г.

Изъ книги за 1715—1716 годы, стр. 77.

535. Листъ короля Августа II-го Брестскому вагалу о томъ, чтобы не превышать болѣе тарифа чоповыхъ податей.

Король Августъ II-й, принимая во внимание крайне бѣдственное положеніе Брестскихъ жидовъ, происшедшее, какъ въ вѣдѣствіе моровыхъ повѣтрій и другихъ несчастій, такъ и незаконнаго взысканія съ нихъ податей, назначаемихъ Брестскими дворянами на частныхъ своихъ сеймингахъ, предписываетъ Брестскимъ властямъ не назначать самовольно новыхъ податей и не увеличивать назначенныхъ уже сеймомъ, въ особенности чоповаго — шеляжнаго.

Roku tysiąc siedmsetnego piętnastego, miesiąca Februarii szóstego dnia. Na urządzie grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim—czesznikiem y podstarościm sądowym woiewództwa Brzeskiego, stanąwszy oczewisto Berko Jankielewicz—żyd y obywatel miasta i. k. mości Brześcia, list i. k. mości na rzecz w nim niżej wyrażoną, kahałowi Brzeskiemu dany y służący, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany: August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, wszelkiego dostoięstwa ludziom stanu y urzędu, osobliwie wielmożnym urodzonym senatorom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, woiewództwa Brzeskiego oznaymujemy. Jest nam przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, o wielkiej ruinie kahału Brzeskiego y całej ekonomii naszej Brzeskiej, częścią przez powietrze, częścią przez różne extorsye, a naybardziej przez podatek czopowego, szeleżnego, że woiewództwo Brzeskie pro libitu suo co rok meliorując y podwyższając taryfę obciąża, a tak ciężko, iż czego szynkarze przez trzecią część wybrać nie mogą, płacić koniecznie przymusza, nie pozwalając y suk-kollektorów mieć dla lustracyi, przez co nie małe zaciągnąć musieli długi, przez co do wielkiej kahał Brzeski z ekonomią naszą przychodzi ruiny. My tedy król ze zwykłej naszej nad upadłymi ludźmi kompassyi y klemencyi, a zabiegając dalszej ostatniej zgubie całej ekonomii naszej Brzeskiej, w osobliwą protekcyą naszą królewską wzięliśmy one, y, na do-

wód tego, ten list nasz daliśmy, pilno mieć chcąc, aby wielmożni urodzeni senatorowie, urzędnicy ziemscy, grodzczy, żadney inszey nieformowali nowej taryfy, iedno według melioracyi w roku przeszłym tyśiąć siedmsetnym dwunastym przy tey taryfie kahał Brzeski y całą ekonomią naszą Brzeską zachowali, y według tey podatek czopowego szeleżnego wybierali, w czym zleca się singulariter urodzonemu ekonomowi naszemu Brzeskiemu, aby według listu tego naszego starał się y postrzegał, iakoby nad taryfę roku przeszłego tyśiąć siedmsetnego dwunastego meliorowaną nowey reformy y aukeyi

w tym podatku czopowego szeleżnego nie było, zkađ by ekonomii naszej ruinę przynosilo. Co pilno przykazuiąc dla lepszey wagi naszą ręką podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, roku Pańskiego tyśiąć siedmset trzynastego, panowania naszego siedm-nastego roku, dnia czwartego miesiąca Września.

U tego listu przy pieczęci przyciśnio-ney, podpis ręki temi słowy: Augustus rex. Który to list i. k. mości, za poda-niem onego przez osobę wyż wyrażoną do akt, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1719 г.

Изъ книги за 1719 годъ, стр. 381.

536. Ординансъ каштеляна Виленскаго Людовика Потѣя, относительно Брестскихъ жидовъ.

Виленскій каштелянъ Людовикъ Потѣй симъ ординансомъ предписываетъ капитанъ-лейтенанту Олефу, находящемуся въ Брестѣ, чтобы онъ не принималъ подъ свое покровительство и не давалъ помощи и содѣйствіи старымъ Брестскимъ кагалнымъ старшинамъ, которые, вопреки обы-

чаямъ и кагалнымъ постановленіямъ, не соглашуются съ желаніемъ евреевъ избрать для себя новыхъ старшинъ, не смотря на то, что настала уже Пасха, и противодѣйствуютъ имъ разнымъ образомъ.

Roku tyśiącznego siedmsetnego dzie-więtnastego, miesiąca Apryla dwudzie-stego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim — czesznikiem y podstarościm sądowym woiewództwa Brzeskiego, stanąwszy personaliter niewierny żyd Meier Leybowicz, ten ordynans na rzecz w nim niżej wyrażoną ad acta do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

Ludwik Konstanty na Włodawie y Rożance Pocięy — kasztelan Wileński, hetman wielki w. x. Lit., Puński, Ratyński, Boreiański, Szereszewski, Stokliski, etc. starosta, imści panu Oleffowi kapitan-leytnantowi regimentu mego pieszego, po zaleceniu chęci moich oznajmuje. Iż kahał Brzeski niesłusznie sobie postępuje, że powinien według prawa y zwyczaju co Wielkanoc nową elekcyą czynić na starszeństwo, a kahał to nie czyni y odkłada dla swoich prywat, y są

przeciwni prawu swemu y zwyczajui. A ponieważ gmin niema do kogo się udać w niebytności iaśnie wielmożnego imści pana starosty Brzeskiego, tedy daie ten mój ordynans w. mm. panu, abyś tych starych starszych żydów nie chciał salwować, ani ludzi onym z pod komendy swoiey dodawać, y owszem całego gminu, to iest: Meiera Leybowicza, Husieia Elchonowicza y pospólstwa onych chciał od wszelkiey exekucyi ochronić y w protekcyi swoiey ich trzymać y ludzi onym dodać w potrzebie ich, co pilno zalecam.

Datum w Brześciu, dnia czternastego Apryla, roku tysiąc siedmsetnego dzie-
wiewnastego.

U tego ordynansu, przy przyciśnioney pieczęci, podpis ręki iaśnie wielmożnego imści pana hetmana wielkiego w. x. Lit. tymi słowy: Ludwik Pociey—hetman wielki w. x. Lit. Któryż to ten ordynans, za podaniem onego oczewistym przez wyż wyrażoną osobę ku aktykowaniu, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpi-
sany.

1720 г.

Изъ книги за 1723 годъ, стр. 547.

537. Привилегія короля Августа II-го, подтверждающая привилегіи предшественниковъ его, королей Михаила и Яна III-го, данныя Брестскимъ жидамъ.

Въ этой привилегіи короля Августа II-го заключается первоначальная привилегія короля Михаила, выданная Брестскимъ жидамъ въ 1669 году по случаю Московскаго непріятельскаго нашествія и петребленіи всѣхъ жидовскихъ бумагъ, и подтвержденная королемъ Яномъ III-мъ въ 1676 году.

Въ первоначальной привилегіи короля Михаила даются жидамъ права: на приобрѣтеніе плацовъ подъ дома и синагогу, на постройку домовъ, на винокуреніе и виноторговлю въ кор-

махъ и домахъ, на занятіе разными ремеслами, на свободу отъ уплаты стараго мыта и податей, неустановленныхъ сеймами, на постройку воротъ при своихъ домахъ и улицахъ во избѣжаніе нечаянныхъ нападений со стороны лицъ безпокойныхъ, на занятіе своими текущими дѣлами во время христіанскихъ праздниковъ. Въ свою очередь и жида обязываются уплачивать королевскіе столовые провіанты, чинить вмѣстѣ съ мѣщанами мосты и гребли, и принимать участіе въ прекращеніи безпорядковъ.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego trzeciego, miesiąca Februarii trzynastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim—łowczym y podstarościem sądowym woiewództwa Brzeskiego, stanąwszy personaliter pan Kiwa Dawidowicz—sendik kahału Brzeskiego, nomine wszystkich

starszych kahału pomienionego Brzeskiego, przywiley nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta wtórego, żydom miasta Brześcia, na rzecz w nim niżej wyżoną dany y służący, oczewisto ad acta grodu Brzeskiego podał, który de verbo ad verbum wpisuiąc w xięgi, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem przy-

wilem naszym konfirmacyinym, komu o tym wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami przez niektórych panów rad, senatorów, urzędników naszych, przy boku naszym będących, przywilej króla imści Jana trzeciego, antecessora naszego, z podpisem ręki onego y przyciśnięciem pieczęci, pod datą w Krakowie, dnia dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, na prawo y wolności żydom Brzeskim należący; y wniesiona iest przez tychże panów rad, senatorów y urzędników naszych proźba za żydami Brześcia-Litewskiego, abyśmy ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamyujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skrypta, przywileia, comissye królów ichmość polskich, antecessorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, nam suplikowali Dawid Samuelowicz y Ieko Jaszewicz imieniem wszystkich żydów, abyśmy za proźbą panów rad, senatorów, urzędników naszych ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznamyujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skrypta, przywileia, commissye królów ichmościów polskich, antecessorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, suplikowali nam Dawid Samuelowicz y Lewko Józefowicz imieniem wszystkich żydów miasta Brześcia naszego Litewskiego y pokładali przed nami protestacją y manifestacją autentyczną, w roku tysiąc sześć-

set sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, we Włodzimirzu, przed urodzonym Stanisławem Lichowskim — burgrabią Włodzimirskim, zaniesioną y uczynioną, ręką tegoż pomienionego burgrabiego podpisaną, z pieczęcią iego na wosku hiszpańskim wyrażoną, zapieczętowaną, w której manifestuie się, iż im wszystkie prawa ich, przywileia, reskrypta, dekreta, wolności, kontrakty, zgody y postanowienia z magistratem miejskim miasta naszego Brześcia-Litewskiego, tudzież regista, obligi, różne zapisy y wszystkie, co główniejsze sprawy y prawa podczas inkursyi Moskiewskiej na Brześć, w roku pomienionym tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, y przy odebraniu zamku y fortecy Brzeskiej, tamże na fortecy z skrzyniami złożone, są pozabierane, czyli popalone. A za tym prosili nas przez panów rad y urzędników naszych wiernych przez nas będących, abyśmy im de novo z łaski naszej im nadali y onych przy zwyczajnych wolnościach, których żydzi w państwach naszych korony polskiej y wielkiego księstwa Litewskiego zażywaią, zachowali. Do których pomienionych żydów supliki y panów rad naszych przyczyny, za pomienionemi żydami Brzeskiemi wniesioney, przychylaiąc się, też wszystkie wolności, prawa, swobody y bezpieczeństwo zdrowia y substancyi ich, iako pierwiey mieli, deklaruiemy y nadaiemy; a napród: przy wszystkich placach, na których żydzi siedzą y pobudowali się kamienicami y domami, lub to pod prawem mieskim zamkowym, duchownym, lubo pod iakim innym, ponieważ na każdy najmniejszy plac każdy swoje prawo mieć musiał, a teraz wszystkim generalliter poginęło, tedy ich przy wszystkich placach, którychkolwiek żydzi ante hos-

tilitatem w dzierzeniu byli y teraz są, zachowujemy y że przy nich lubo się już pobudowali, lubo ieszcze się budować mają, wiecznie y nieporuszenie zostawać mają; warujemy z tym dokładem y deklaracją naszą, że nie większe czynsze z placów swych, lubo to do skarbu naszego, lubo to do miasta, lubo też do kogokolwiek, na czyim gruncie siedzą, ieno takie, iakie przed opanowaniem Moskiewskim płacywali, płacić y oddawać powinni będą; warujemy też im y to, że przy bożnicach albo szkołach swoich, gdziekolwiek są zdawna wystawione, przy kramach, które dla lepszego bezpieczeństwa lubo z uciśnieniem swoim przy szkole y domach swoich budowali, zachowując ich iednak przy placach, które w rynku Brzeskim na kramy y klatki swoje mieli, y dając wolność inquantum pobudować na nich zechcą, przy łaźniach y kopiszczach, które w Brześciu mają y którego z dawnych czasów w używaniu są, bez wszelkiej przeszkody zachowani być mają. A że żydzi Brzescy zdawna wolność mieli gorzałkę prostą y aquam vitae kotłami, baniami pędzić y szynkować y przywozną ogółem kupować, tedy y na potym przy teyże wolności y prawie zostawać mają y żadney powinności za to pełnić nie mają, ieno do arendy naszej, na procent nasz stołowy należący pewną kwotę, według dawnego postanowienia rewizorów y kommisarzów naszych, oddawać y płacić powinni będą. Tymże żydom Brzeskim według dawnych praw ich, wolno szynkować winem, miodem, piwem, w Brześciu robionym, lubo przywoznym, za co żadney nie powinni płacić powinności, tylko czopowe, od rzeczy-pospolitey uchwalone oddając. Rzemiosła wszelkie że według generalnych żydom w państwach naszych nadanych przywileciów, wonol

robić y odprawować; tedy y tymże się prawem żydzi Brzescy szczyćć mają y rzemiosła wszelkie im robić wolno, przedawać w kramach y po ulicach będzie, nie należąc do cechów mieskich y ich powinności y obserwacyi. A że miasto Brzeskie y kupcy w nim wszyscy nadywający się do płacenia starego myta nie należą, tedy y w tym żydowskich kupców z miastem naszym, iako to w prawach swoich mieli, porównywamy y przy tey wolności od płacenia starego myta zachowujemy. Postrzegając też tego, aby żydzi w państwie naszym sowitemi nie byli agrawowani podatkami y ciężarami, tedy według dawnych praw y constytucyi żydów a laudis privatis woiewództwa Brzeskiego wyimujemy, y że im podlegać nigdy nie powinni, chyba ex lege publica et consensu omnium ordinum na seymach uchwalonych, deklarujemy. Mają też to żydzi od nayiaśniejszych antecessorów naszych, królów ichmościów, pozwolono y warowano y kommisarzami utwierdzone y postanowione, aby pro securitate sua y dla ochronienia się tumultów, które się często na żydów od swawolnych wzniecaią się po miastach y miasteczkach, w ulicach swoich, zkad iest weyście do nich, wrota y bramy sobie zawarte budować y wystawować mogli; iako z tego in possessione żydzi Brzescy aż do spalenia y zburzenia miasta byli, tedy im y teraz wystawienie bram we wszystkich ulicach przy kramach swoich pozwalamy y postanowiamy, dając im moc y władzę na szabasy y święta swoje, ale y całą noc y zawsze, gdyby iaki postrzegli tumult, zamknąć się, y nikogo do siebie nie puszczać, ażeby wszelkim tumultom snadniey się zabiczyć mogło; tedy mieszczanie y magistrat Brzeski równie z żydami do pohamowania y uspokojenia tumultów należeć mają y tego po-

strzegać, aby swawolni ludzie, loźni, służby nie mający, kostyrowie, pianice, w mieście nie bawili y onych wyganiali. Postanowienie mieszczan y zgody z żydami, które iest in authentico z podpisem urodzonego woyna Brzeskiego y niektórych osób ex magistratu około naprawowania y pobudowania mostów; tedy y zgodę y pakta z miastem a z żydami uczynioną in toto aprobuemy, y że według tego postanowienia żydzi zachowani być mają in perpetuum. Deklarujemy y daley we wszystkich innych wolnościach do ieneralnego, od antecessorów naszych nadanych y od nas samych konfirmowanych, zachować obiecujemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwey koronacyi naszej, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku. Michał król; Walerian Stanisław Judycki—archidiakon, i. k. mości pisarz w. x. Lit.

My tedy król, łaskawie się skłoniwszy do wyż pomienioney proźby, ten przywilej inserowany we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach zachowawszy, tym listem naszym confirmujemy prawa ich y wolności, od nayiaśniejszego króla, antecessora naszego, na rzecz wyżey specyfikowaną, a osobliwie y teraznieyszym listem naszym stwierdzając, dawne ich prawa, uwalniamy, tak mieszczan, iako y żydów, w Brześciu-Litewskim mieszkających od płacenia starego myta. Ratione zaś placów, iakimkolwiek prawem nabytych, u żydów będących, tegoż miasta Brześcia, aby się wierność wasza żadney wiolencji y bezprawia onym nie czynili, ale iako z dawnych czasów, tak y teraz spokoj-

nie trzymać y używać pozwalamy; także strony kopiszcz, aby żadney ni od kogo przeszkody nie mieli, ale iako zdawna trzymali, tak y teraz trzymać pozwalamy. A że żydzi Brzescy mieli przy szkole swoiey bożnicę starą, nie daleko wału, pobudowaną z drzewa, która przez ruinę Moskwy, będącey w Brześciu, spalona, na tym mieyscu małą pobudowali; tedy dzisieyszym listem naszym pozwalamy restaurować y budować większą, tak iako z dawnych czasów była. Którym to żydom Brzeskim, aby się wierność wasza żadnego punktu, paragrafu, w tym liście naszym nie denegowali, serio napominamy y mieć chcemy, inaczey nieczyniąc dla łaski naszej z powinności swey. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwey koronacyi, dnia dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego pierwszego roku. Jan król.

My tedy król, do wyż pomienioney proźby skłoniwszy się łaskawie, ten przywilej, od antecessorów naszych żydom Brzeskim, w tym przywileiu inserowane na wszystkie wolności, swobody y prawa, także świętey pamięci Jana trzeciego, iuż po szczęśliwey koronacyi na szkółkę na placu Icka żyda przywilej dany, im confirmujemy ytym listem naszym żadnego punktu y cząstki nie denegujemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dziesiątego miesiąca Februarii, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego, panowania naszego roku dwudziestego czwartego.

U tego przywileiu przy pieczęci wiel-

kiey wielkiego xięstwa Litewskiego, na sznurze iedwabnym zawieszoney, podpis ręki nayiaśnieyszego regnanta takowy: Augustus rex. Takoz konnotacia y podpis ręki sekretarskiey takowemi wyrażają się słowy: Cancellariatu celsissimi et illustrissimi principis Michaëlis Servatii Korybuth in Wiszniowiec ducis Wiśniowiecki, comitis in Dolsk, Dombrowica et Comorno, supremi m. d. Lit. cancellarii, Pinscensis, Glinianensis, Wiłko-

wiscensis etc., capitanei, sigillatum est in actis. Potwierdzenie praw y przywileiów, żydom Brześcia-Litewskiego służące: Stanisław Michał Brodowski—iego królewskiej mości pieczęci wielkiey w. x. Lit. sekretarz. Któryż to takowy przywilej ze wszystką w nim inserowana rzeczą, przez osobę wyż namienioną ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podany, iest przyięty y zapisany.

1731 г.

Изъ книги за 1745—1747 годы, стр. 345.

533. Определёніе Брестскаго кагала касательно раздѣла корчемъ и назначенія раввина.

Свислочскіе жиды вошли къ Брестскому кагалу съ жалобой на жидовъ Метибоговскихъ въ томъ, что эти послѣдніе обнаружили желаніе присоединить къ себѣ нѣсколько корчемъ, находящихся вблизи Свислочи и всегда принадлежавшихъ къ нимъ, равно какъ и подчинить своей юрисдикціи и самихъ Свислочскихъ жидовъ:

Брестскій кагалъ, по разслѣдованію этого дѣла, постановилъ: корчмы спорныя считать за Свислочскими жидами; дозволить имъ имѣть своего раввина, свой судъ, свою синагогу и ни въ

чемъ не подчиняться кагалу. Метибоговскому; позволить имъ приобрести гдѣ угодно райскѣ яблоко и вполне пользоваться всеми правами и властію, присвоенными кагалу. Подати съ корчемъ, а равно поголовныя и другія подати вносить въ Свислочь. О таковомъ постановленіи уведомить все кагалы в. кн. Литовскаго и просить ихъ согласія съ этимъ постановленіемъ.

Декретъ этотъ скрѣпленъ подписью Брестскаго старосты какъ официальный.

Roku tysiąc siedemsetnego czterdestego piątego, miesiąca Junii pierwszego dnia.

Na urządzie i. k. mści. grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim — łowczym y podstarościm sądowym wojewodztwa Brzeskiego, stawiając personalnie Szmaia Leyzerowicz y Abram Jozefowicz—żydzi starsi kahału Swisłockiego, dekret z kahału Brześcia Litewskiego miasta i. k. mści wydany,

na rzecz w nim niżej wyrażoną służący, z hebrajskiego pisma po polsku przetłumaczony, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich wojewodztwa Brzeskiego podali, w te słowy pisany:

Ponieważ żydzi stanęli z miasta Swisłoczy, pretendowali swey dolegliwości strony pięciu wsi te karczmy blisko bardzo Swisłoczy, a insze karczmy nie dawno erigowane ieszcze bliższe do Swisłoczy, niżeli do Mścibohowa, a z wieczności te wszystkie karczmy pod iedną juriz-

dikią, iednego pana dziedzicznego iaśnie wielmożnych ichmć pp. Kriszpinow y domu należeli, do wszystkich podatków tak do aręd, iako też wszystkich generaliter składków, podług żydowskiego zakonu y konstitucyi onych, które karczmy partykularne wyż wyrażone w takowych zostaia osiadłościach, iako to: iedna we wsi Michalkowie, druga w Rudni, trzecia w Klepaczach, czwarta w Hrinkach, piąta w Studzienikach w dziedzictwie i. w. imć p. Jerzego Krisz-pina — kasztelana Żmudzkiego, starosty Orszańskiego, będące, a w powiecie Wołkowyskim leżące, y te wszystkie arędy do tegoż pana generalne należą. Tedy my kahał Brzeski zważywszy, że z tych pięciu wsi cztery karczmy z wieczności należeli do Swisłoczy, iako poblizsze do wszelkiej płaty, a nie do Mścibohowa, przeto, ponieważ z wszystkich dokumentów z dawnych czasów żydom Swisłockim służących zmiarkowawszy, te cztery karczmy do żydów Swisłockich przysądzami y do kahału Swisłockiego przyrzekami; zaś o piątę karczmę Studzieniecką takową czyniemy discernen-cią, aby arędarz Studzieniecki nie tylko wszelkie podatki, kahałowi Swisłockiemu należące, pełnił, ale też y pogłównie uchwały corocznie płacił podług dokumentu, który między ich dokumentami zamieszał się, nakazuiemy, y chociaż by te dokumenta nie mogły się znaleźć, iednak tę sprawę do generalnych synagog Litewskich na rozsądek odsyłamy, y, aby we wszystkim żydzi Swisłoccy mocni byli potwierdzamy, a wszelką powinność, iako to: składkę, pobory, pogłównie pod generalną exekucją, klątwą y sztrafem, według religii naszej żydowskiej, tymże karczmom pięciu przykazuiemy pełnić bez żadney protekcii y appellacyi. W czym na przeciwnego zało-

żywszy poeny sztrafu, w prawach naszych określonego, tudzież o dawne karczmy partykularne, iako zdawna do Swisłocza należeli, tak tymże dekretem ninieyszym wszelkie powinności pełnić przysądzamy y pod wszelkie kahału Swisłockiego klątwy exekucją na nieposłusznego wskazuiemy. A zatem o rabina, ponieważ przedtym Mścibohowski rabin do Swisłoczkiego kahału wtrącał się, aby temuż miastu Swisłoczowi wolno było swego rabina obrać pozwalamy, a zaś Mścibohowskiego rabina od wszelkich należytości, które przed tym z Swisłocz miał, tym dekretem wiecznie odsądzamy, a żydom Swisłockim wszelką moc, wagę sądu y walor bez żadney najmnieyszey Mścibohowskiej excepcyi przysądzami. Iterum kahał Mścibowski y rabin Mścibohowskiego od wszelkich, iako przed tym było, usurpatii generalnie odsądzamy y żadney najmnieyszey pretensyi nie zachowuiemy; lecz aby ten kahał Swisłocki sam swoim że wszelkim porządkiem był kahałem utwierdzamy y od wszelkiej generalnie pretensyi Mścibohowskich uwalniamy; sądy żydowskie, iako kahałowi przynależące, żydom Swisłockim (bez żadnego od żydów Mścibohowskich prepedimentu) sądzić pozwalamy; a zatem iabłko rayskie podług zakonu naszego wolno będzie żydom Swisłockim nie we Mścibohowie, ale gdzie chcą y w Brześciu wziąć, owo zgoła wszelką temu kahałowi moc, władzę y powagę tym dekretem przydaiemy, a żydow kahału Mścibohowskiego od onych odłączami y wieczne milczenie onym nakazawszy do tego dekretu rękoma się naszymi podpisuiemy. Datum w Brześciu, roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego pierwszego, miesiąca Oktobra siódmego dnia.

U tego dekretu podpisy rąk temi sło-

wy: Nachman—rabin Brzeski, Marek Sokalski, Jeko Jozefowicz, Jeko Wolfowicz, Nosen Wolfowicz, Rubin Zelmannowicz, Notka Aronowicz, Hirsz Jowelowicz, Faibisz Aronowicz, Leyba Alexandrowicz.. Na którym dekrete aprobata w te słowa wyraża się: Roku tyśiąc siedemsetnego czterdziestego czwartego, dnia dwudziestego dziewiątego Nowembris, z władzy mey starościńskiej

stwierdzam ten dekret. Jan Sapięha — kanclerz wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, starosta Brzeski mp.

Któren to takowy dekret, hebreyskim pismem pisany, po polsku wytłumaczony ze wszystką w nim inserewaną rzeczą ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podany, iest do xiąg przyięty y wpisany.

1741 r.

Изъ книги за 1734, 1736, 1741 годы, стр. 2433.

539. Письмо ректора иезуитской Брестской коллегии къ старшимъ жидамъ Брестскаго бакала, запрещающее имъ проелинять христiанъ, такъ, какъ эти послѣдніе посплнили всѣ свои къ жидамъ обязательства.

Roku tyśiąc siedmsetnego czterdziestego pierwszego miesiaca Septembra dwudziestego, trzeciego dnia.

Na urzędzie i. k. mści grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim—łowczym y podstarościm sądowym wojewodztwa Brzeskiego, comparendo personaliter wielmożny imć pan Kazimierz Zwierozub Zubowski—kracyziemski y namiesnik grodzki wojewodztwa Brzeskiego, script pisany imści xiędza Stanisława Taczanowskiego—rectora collegium Brzesckiego societatis Jesu, pisany do żydow kahału Brzeskiego, ad acta grodu Brzeskiego podał, w te słowa pisany:

Wam, panie Marku y wam szkolnikom wszystkim, przykazuię, abyście się nie ważyli moim iurizdyczanam iakiey konfuzii czynić na przyszłe święta, ani żadnego przekleństwa na nich kłaść, gdyż ia wyrozumiałem z nich, że oni

wszystko oddaią, na co się obligowali, Izraelowi; innych zaś składek waszych nie dozwalam, ani przekleństwa żadnego na nich kłaść w szkole waszey, bo przydzie do tego, że im pozwolę sobie wystawić plotkę iakę, aby pokóy swóy mieli.

U tego skryptu podpis ręki temi słowy: xiądz Stanisław Taczanowski S. J. Data zaś de serie verborum tali: w Brzesciu siedmnastego Septembris tyśiąc siedmsetnego czterdziestego pierwszego.

A po tey dacie przypisek takowemi słowy: wyrozumiałem y z krawców, że oddaią, co powinni według obligów swoich, na co się obligowali Izraelowi, dla czego, żeby żadney napaści na nich nie było, w szkole waszey, przykazuię surowo. Na którym skripicie intitulacia his verbis: starszym y szkolnikom kahału Brzeskiego oddać należy.

Który takowy skript za podaniem onego, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1746.

Изъ книги за 1745—1747 г., стр. 1125.

540. Ординансъ Брестскаго старосты великаго канцлера Лятовскаго Яна Фридриха Сапѣги о томъ, чтобы жидаы Брестскаго кагала строго исполняли свои обязанности относительно подстаросты Брестскаго и въ точности представляли разные налоги въ его пользу,

Брестскій староста Янъ Фридрихъ Сапѣга симъ универсаломъ предписываетъ Брестскимъ жидамъ строго исполнять все повинности и обычаи относительно старостинскаго суда, по прибытіи въ нмъ на мѣсто подстаросты, какъ то: давать сторожа и посланца, опредѣленную часть

соли съ соляныхъ складовъ и торговое, съ каждаго декрета по червонному золоту, а въ теченіи рочковъ по 100 злотыхъ; пахолка, сапоги для людей, кожи жолтыя турецкія, коренья, сахаръ и вино, согласно съ древними обычаями.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego miesiąca Januarii dziewiątego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Brzeskim, przede mną Janem Friderikiem na Kodniu, Dorohostaiach, Czarnobyłu, Kopyłach y Sapieżynie hrabią Sapieha — kancelarzem w. x. Lit., Gerzdowskim, Propoyskim etc. starostą Brzeskim, comparendo personaliter im. pan Franciszek Sukulski, ordynans od i. w. imć pana Jana Friderika Sapiehy — kanclerza wielkiego w. x. Lit., starosty sądowego Brzeskiego, do kahału Brzeskiego wydany, w. imć panu Karolowi Wieszczyckiemu — sądowemu grodzkiemu wojewodztwa Brzeskiego, podczaszemu ziemi Wiskiey służący, in eum tenorem pisany, ad acta podał:

Daię ten ordynans y przykazuję surowo kahałowi Brzeskiemu, ażeby punktualnie dochodziła należytość, podług zwyczajui, imć pana Wieszczyckiego — podczaszego Wiskiego, podstarościę mego grodzkiego Brzeskiego, iako za antecesorą iego, to iest, żebyście za przybyciem iego do Brześcia, dawali zawsze stróża y, kie-

dy będzie potrzeba, posłańca, od soli składu także należytość temuż imćci, iako y targowe ma należeć, nie mniej od kaźdego dekretu po czerwonemu złotemu; a kiedy sam będzie praesens imć pan podstarości, to wszelkie ma sądzić sprawy wasze, y niema mu w tym czynić prepedycyi imć pan namiesnik, iako dependuiący od niego; kiedy zaś dla zatrudnienia nie będzie mógł ziechać, to imć pan namiesnik ma sądzić, a apellacya wolną bydz powinna do imć pana podstarościę. Na kaźde także roczki podług dawney ustawy powinniście dawać po złotych sto y o pacholka starać się y bóty dla ludzi dawać y skóry żółte tureckie y korzenie, cukier, iako y na święta, winiarze także powinni się znać podług swey należytości. W czym wszystkim y innych zwyczajach dopomagać ma imć pan namiesnik zwyż wyrażonemu imć panu podstarościemu, ażeby w swoiey iuryzdykcyi, podług dawnego zwyczajui y należytości, żadney nie miał przeszkody. Co pilno intymuiąc przy pieczęci mey własną ręką podpisu-

ie: Datum w Białej, dnia dziewiątego miesiąca Stycznia, tysiąc siedmset czterdziestego szóstego roku.

U tego ordynansu przy pieczęci na laku czerwonym wycisnionej podpis ręki, a scripta ręką starościńską pisanie

takowe: Jan Sapięha—kancelarz w. x. Lit. Według dawnych zwyczajów wszystko ma być pełniono. Który to takowy ordynans, przez wyżej wyrażoną osobę ku wpisaniu podany, jest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1781 r.

Изъ книги за 1781—1782 г., стр. 9.

541. Письмо старшинъ Брестскаго кагала къ старшинамъ Воинскаго кагала о томъ, чтобы послѣдніе не смѣли нарушать предѣловъ и границъ земли, установленныхъ ихъ предеами.

Жиды Брестскаго кагала шлють привѣтъ жидамъ Воинскаго кагала и вмѣстѣ съ тѣмъ угрозы и предостереженіе, чтобы послѣдніе не смѣли присоединять къ себѣ нѣсколькихъ участковъ земли, испоконъ вѣка принадлежавшихъ кагалу Брестскому, согласно распредѣленію *всего свѣ-*

та, сдѣланному древнѣйшими раввинами между евреями; въ противномъ же случаѣ съ нихъ будутъ взысканы не только все убытки, которые угодно будетъ насчитать на нихъ кагалу Володавскому, но они сами не избѣгутъ херима (т. е. проклятiя).

Roku tysiąc siedmsetnego ośmdziesiąt pierwszego, miesiąca Januarii czwartego dnia.

Przed urzędem i. k. mości y aktami grodzkimi województwa Brzeskiego, przede mną Tadeuszem Laskowskim—regentem grodzkim tegoż województwa, stanąwszy osobiście starozakonni Herszko Meierowicz—starszy kahalny y Moszko Herszowicz—szkolnik, obywatele miasta Włodawy, list od kahału Brzeskiego do starszych kahalnych miasta Wohynia, po hebrajsku pisany, a na drugiej stronie po polsku przetłumaczony do akt podali w następujące słowa:

Witamy panów drogich, sprawiedliwych y prawowiernych—starszych kahalnych miasta Wohynia! Głos obraźliwy słyszemy, że ma być ułomek między izraelitami w ogrodzeniu świata, co gro-

dzili y graniczyli nasi przodkowie w granicach ziemi, co wy chcecie zabrać kilka partykularzów, które należeli z wieków przez ograniczenie naszych przodków do miasta Włodawy, a teraz wy chcecie od daty niniejszey, żeby należeli do miasta waszego. A choć my nie sądziemy tak źle o was, żeby wy czynili takie uczynki, które łamią ogrodzenie y ograniczenie świata y przeciwili się takim wysokim cherymom, których fundowali pierwsi nasi rabinowie fundament rozumny y rozeznany, y fundowali go bardzo sprawiedliwie w tym ograniczeniu, z tym wszystkim powinność wasza być do pomocy ile możności waszey ogrodzić tę rzecz, żeby nie było ułomku w ogrodzeniu naszych przodków, które grodzili wielkimi cherymami. Dla tegoż przykazujemy straszną na was przez

moc cherymów y przekleństwa, które jest wyrażone w konstytucyi kongressowej, że powinniście uczynić przez wszystkie siły wasze, żeby żadney nowiny nie było, od daty terażniejszey tyle ma się zostać, iak fundowali nasi przodkowie podczas działu ziemi, broń Panie Boże, kiedy będzie w tym iaki ułomek, oznaymuiemy, że wszystkie expensa y szkody, które będą ponosili kahalni Włodawscy, na was będą zyskować podług religii naszey, a im będzie dana wiara na ich expensa y szkody tak, iakby oni mieli na was oblig z pieczętarami do odbierania ich szkod y expensu prócz cherymów y przekleństwa, które na was za to padną przestępstwo dotąd y w późniejszym czasie przez moc konstytucyi kongressowej. Dla tegoż bądźcie mądrzy

y patrzajcie końca, ażebyście byli na ostrożności przez wszystkie siły swoje, ażeby żadney nowiny nie było, y broń Boże, żeby nie czynili żadney rzeczy, która by łamała ogrodzenie przodków naszych, y powtórnie witamy. Ta nasza mowa starszych rady synagogi naszey we wtorek dwudziestego ósmego Lutego, roku pięćsetnego trzydziestego pierwszego, działo się w Brześciu.

U tego listu podpisy takowe: Josel Ariowicz; Abraham Hirsz Szlomowicz; Mowsza Junoszowicz; Meier Chaimowicz; Owsiey Mowszowicz; Szmuyło Aronowicz; Szamson Faibiszowicz; Zyskiel Berkowicz. Który to list, przez wyż wyrażone osoby do akt podany, jest do xiąg grodzkich woiewództwa Brzeskiego przyięty y wpisany.

Б.

**АКТЫ относящіеся къ исторіи и быту евреевъ, извлеченные изъ
актовыхъ книгъ Городненскаго градскаго суда.**

1676 г.

Изъ книги за 1723—1724 годы, стр. 136.

1. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го жидамъ мѣстечка Визанъ.

Въ этой привилегіи король Янъ III-й подтверждаетъ Визанскимъ жидамъ ихъ права, дарованныя имъ его предшественникомъ Яномъ Казиміромъ и подтвержденныя королемъ Михаиломъ. Въ силу этихъ правъ жидамъ разрѣшалось: построить божницу, баню и лавки, зани-

маться торговлей и ремеслами, приобрѣтать дома и землю, пользоваться выгономъ для скота и входами въ пуцци и другими льготами. Первоначальная привилегія была выдана въ 1649 году на сеймѣ въ Варшавѣ.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego trzeciego, miesiąca Januarii dwudziestego dziewiątego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Zygmuntem Boufałem — podstolim Derpskim, podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza — łowczego wielkiego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego ustanowionym, stanawszy personaliter niewierny żyd Moyżesz Efraimowicz — sendyk y szkolnik kahału Grodzieńskiego, przywilej od nayiaśnieyszego króla imści Jana trzeciego żydom Wizańskim nadany, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad akta grodu Grodzieńskiego подаł, potrzebuiąc aby był przyjęty y do xiaг wpisany, który, за przyjęciem one-

go od słowa do słowa wpisuiąc, tak się w sobie ma:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami list przywilej, ręką nayiaśnieyszego antecessora naszego świętey pamięci króla imci Michała podpisany y pieczęcią większą wielkiego x. Lit. przyciśniony, żydom w mieście naszym Wizanach mieszkaiącym nadany na domy, kramy, handle y różne im wolności y kupiectwa służące, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Przychylaiąc się do ieneralnego świętey pamięci króla imści

Władysława czwartego przywileiu de data w Warszawie, dnia wtórego miesiąca Decembra, roku tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, wszystkim żydom, w wielkim księstwie Litewskim mieszkającym, nadanego y od najjaśniejszego króla imięci Jana Kazimierza, antecessora naszego, osobliwym przywileiem pod datą w Krakowie na seymie koronacyi, dnia siedmnastego miesiąca Lutego, roku tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego approbowanego, za supplikowaniem do nas Izaaka Faywizowicza żyda, złotnika naszego Grodzieńskiego, imieniem żydów w mieście naszym Wizanach mieszkających, a za przyczyną niektórych panów rady y urzędników naszych dwornych, łaskawieśmy się do tego skłonili, iż żydów naszych Wizańskich wszystkich wobec y każdego zosobna przy domach, kramach y kramikach otworzystych, komorkach siemiernicznych y iatkach mięsnych w Wizanach będących, których od dawnego czasu nabyli y w swojej possessyi mają y na potym nabywać będą; tudzież przy bożnicach y kopiszczach y przy używaniu łaźni na żydowskich placach będącey, na własną ich potrzebę, podług pomienionego ieneralnego przywileiu zachować deklarowaliśmy. Iakoż niniejszym listem naszym na potomne czasy zachowuiemy, deklaruiąc, że im wolno w domach swoich wszelkie napoje szynkować, kramy y kramiki otworzyste mieć, w nich wszelkie towary mniejsze y większe, droższe y podlejsze wykładać y onemi handlować, funtem ważyć, łokciem mierzyć, sposoby wszelkie do przystoynego pożywienia mieć, bożnicę y kopiszczę bez pełnienia z nich wszelkich powinności y bez płacenia podatków y łaźnię na własną swoją potrzebę zażywać, w iatkach mięsnych wolno każdemu rzemieśnikowi żydowskiemu

mięso przedawać, zwyczajny od rzeźnictwa podatek, to iest, w każdy rok do dworu tamecznego za pleckowe po złotych piętnastu oddaiąc. K temu żydom Wizańskim waruiemy, aby czasu pogorzienia, czego Boże uchoway, domów, kramów y kramików, komórek siemiernicznych, bożnice, iatek mięsnych y łaźnię, które w swojej possessyi mają y na potym mieć będą, takowe domy, kramy, kramiki otworzyste, komórki siemierniczne, bożnicę, mięsne iatki y łaźnię na placach swych mogli de novo budować, erygować y iako swojej własności zażywać; rzemieśników żydowskich circa exercitia rzemiosł zachowuiemy, według ieneralnego przywileiu żydom obywatelom wielkiego księstwa Litewskiego służącego; iuryzdyce mieyskiej Wizańskiej podlegać y przed nią usprawiedliwiać się nie będą powinni, ieno przed urzędem dworu naszego tamecznego z wolną do sądu naszego appellatją; w szabasy iednak i w insze dni świąt żydowskich do prawa pociągani y sądzeni być nie mają; do składanek też mieyskich, prywatnych y do inszych ciężarów (stróżów dawania) żydzi Wizańscy pociągani być nie mają; z placów y domów swych na żadne tłoki chodzić, ani w podwody ięździć, oprócz zwyczajnego dworowi tamecznemu należącego płatu, według dawnego zwyczaju nie będą powinni; nawiązka każdemu żydowi taka, iaka iest w statucie wielkiego księstwa Litewskiego opisana, ma być dawana. A gdy któremu z nich przysięga nakazana będzie, w sprawach wielkich y poważnych mają na rodale, to iest, dziesięciorgu Bożego przykazania, a w mniejszych—wziąwszy się za kłamkę, według praw swoich wykonywać. Żyd, który by miał sprawę swoją z żydem, tedy starsi ich żydzi sądzić mają y karać według zakonu swe-

gó. Do tego wygony mieyskie dla bydła na pastwisko, także wolny wiazd do lasu, iako y mieszczanom naszym Wizańskim wolne być maia. Przy których tych wszystkich wolnościach y pożytkach, od świętey pamięci króla imci Władysława czwartego nadanych y pozwolonych, a od króla imci Jana Kazimierza, antecessora naszego, y od nas samych tym przywileiem confirmowanych, aby żydzi Wizańscy spokojnie, krom żadney od dwornego urzędu y od mieszczan tamecznych przeszkody, zachowani byli, mieć chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia czternastego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego wtórego roku. Michał król; Andrzej Kotowicz — pisarz w. x. Lit., starosta Grodzieński, horodniczy Wileński.

Wniesiona oraz do nas przez panów rad y urzędników naszych dwornych, imieniem pomienionych żydów Wizańskich, przez Izaaka Faywiszowicza — żyda złotnika naszego Grodzieńskiego, za onemi suplika, abyśmy im ten list przywiley stwierdzili y zmocnili. My tedy król, do proźby przerweczonych żydów naszych łaskawie się skłoniwszy, ten list przywiley tu inserowany, we wszystkich iego

punctach, clausulach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy y confirmujemy y przy tych wszystkich wolnościach, pożytkach, od świętey pamięci królów ichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich, antecessorów naszych, im nadanych, pozwolonych, aby żydzi Wizańscy spokojnie, krom żadney od dwornego urzędu y od mieszczan tamecznych przeszkody, zachowani byli, mieć chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć wielką w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie szczęśliwey koronaciey naszej, dnia trzeciego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego wtórego roku. U tego przywileiu, na papierze pisanego, przy pieczęci większey w. x. Lit. podpis nayiaśnieyszego króla imci temi słowy: Jan król. Na drugim końcu tego przywileiu connotatia temi słowy: Confirmatia przywileiu żydom Wizańskim na handle, kupiectwa y na insze wolności, vigore generalnego przywileiu żydom wielkiego xięstwa Litewskiego mieszkaiącym słuźącego. Andrzej Kazimierz Ossowski — pisarz w. x. Lit. mp. Który to przywiley, za podaniem onego przez osobę w wierzchu mianowaną, iest do xiąg wpisany.

1698 г.

Изъ книги за 1728 годъ, 28 стр.

2. Привилегія короля Августа II-го данная Суховольскимъ жидамъ на свободное жителство и торговлю въ мѣстечкѣ Сухой Волѣ.

Въ этой привилегіи король Августъ II-й, согласно просьбѣ жидовъ мѣстечка Сухой Воли и вслѣдствіе ходатайства придворныхъ сановниковъ, даетъ жидамъ право селиться, заниматься

торговлей и ремеслами въ этомъ его имѣніи Сухой Волѣ, на основаніи общахъ правъ и привилегій дарованныхъ всемъ жидамъ в. кн. Литовскаго.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego, miesiąca Januarii czternastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imć pana Michała Józefa Masalskiego—pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Mowsza Efraimowicz—szkolnik kahału Grodzieńskiego, przywilej kahałowi Suchowolskiemu służący, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał de sequenti tenore:

August wtóry, z Bożej łaski król Polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu, komu o tem wiedzieć należy. Jż stosując się do wniesioney prózby przez panów rad naszych, przy boku naszym rezydujących, nomine et pro parte wszystkich niewiernych żydów Suchey Woli w kluczu Chodorowskim, leśnictwie Nowodworskim oekonomii naszej, w powiecie Grodzieńskim będących, abyśmy onym wolne mieszkanie w pomienionym miejscu Suchey Woli y zbieraniu się, tudzież należyte, z nadaniem onym wolności, wed-

ług przywileiów in personas żydów całego xięstwa Litewskiego, od najsławniejszych antecessorów naszych nadanych y od nas approbowanych, budowanie pozwolili. My król, łaskawie skłoniwszy się do pomienioney prózby et iusto desiderio annuendo, aby tym bardziey popularyzowało te miejsce, rzeczonym żydom wszystkim Suchowolskim w rzeczonym teraz mieszkającym y tym, którzy się będą do tego miejsca garnać, wolne mieszkanie y zbieranie się dając, im wolność praw onych swobod domki y szkołę, na którym miejscu sobie upodobają, erigować, czemu ekonom tameczny lub administrator przeczyć nie ma, lecz owszem dopomagać, miejsce wydzielić powinien tymże żydom; wszelkich handłów używać różnemi towary, kramy swoje, kramki otworzyste budując, handlować, trunki różne w domach y kramkach szynkować, łaźnie, iatki mieć, towary mieyskie większe, drózsze y podlejsze chowając, przedawać, funtem ważyć, łokciem mierzyć y wszelkich sposobów do przystoynego pożywienia wynajdować, grunta skupować, rzemieślnikom circa exercitia rzemiosła robić, miejsca na mogiłki te, na którym zwykli się chować, to iest borek za młynem circumcirca, bez żadnego podatku

płacenia, ciała, umarłych tak w święta, iako y w powszednie dni przy wszelkim bezpieczeństwie na kopiskach chować pozwalamy. Mocą którego przywileju naszego pomienione żydzi tego wszystkiego wolni y mocni będą, nie pełniąc żadney pensyi do dworu naszego tamecznego od domków wkoło szkoły tylko będących, mogilek, łaźni y bożnic bez żadney ni od kogo przeszkody, dworu nagabania trzymać, używać y wszelkich pożytków wynajdować z pociąganiem onych do sądu dwornego, iednak z wolną appellacją in gravaminosis do sądu naszego zadwornego assessorskiego zachowujemy. Do czego ręką naszą podpisawszy się pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Decembra, roku tysiąc

sześćset dziewiędziesiąt ósmego, panowania naszego wtórego roku.

U tego przywileju przy pieczęci mnieyszey w. x. Lit. podpis nayiaśnieyszego króla imci takowy: Augustus rex. Przywilej żydom Suchowolskim w kluczu Chodorowskim, leśnictwie Nowodworskim eekonomiey naszej y powiecie Grodzieńskim na wolne budowanie się onym. Pro cancellariatu celsissimi Caroli Stanisłai Radziwił, ducis in Ołyka, Nieśwież, Słuck, Kopyl et Kleck, s. r. imperii principis, comitis in Szydłowiec, Mir, Kroże et Biała, Premisliensis, Człuchowiensis etc. capitanei, est in actis. Który to przywilej, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę, iest do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1706 г.

Изъ книги за 1706 годъ, стр. 228.

3. Универсалъ гетмана в. кн. Литовскаго князя Вишневецкаго о сборѣ пода-тей съ жидовъ.

Князь Михаилъ Серватій Корибутъ Вишневецкій, в. гетманъ в. кн. Литовскаго, симъ универсаломъ предписываетъ надлежащимъ влас-

тямъ не дѣлать препятствій сборщикамъ пода-тей Городненскаго кагала.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego szóstego, miesiąca Augusta szesnastego dnia.

Na urzędzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Grothuzem. —podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od wielmożnego imé pana Hrehorego Józepha Kotowicza—starosty Grodzieńskiego ustanowionym, stanawszy personaliter żyd Leyba Salamonowicz—szafarz kahału Grodzieńskiego,

uniwersał od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości hetmana wielkiego w. x. Lit. na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta ku zapisaniu podał, w te słowa pisany:

Michał Serwacy Korybuth na Zbarażu y Wiszniowcu xiąże Wiszniowiecki, hrabia na Dolsku, Dąbrowicy y Komarnie, kasztelan Wileński, hetman wielki w. x. Lit., Piński etc. starosta. Jaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wiel-

możnym ich mość panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom, rycerstwu, szlachcie y obywatelom państw i. k. mści w. x. Lit., moim wielce miłościwym panom y braci. Po zaleceniu usług moich braterskich do wiadomości y wielce w. mość panów upraszam, a ichmość panom woyskowym serio intymię, abyście zesłanym od kahału na executią żydom zaległej summy za assignacyami memi, regimentowi memu dragońskiemu należącey, od partykularnych przykahałków, a do kahału Grodzieńskiego przyległych, nietylko protekciami one zasłaniając, nie bronili, owszem dopomodz chcieli; kwity iżeeliby iakowe od ichmość panów poborców z uchwały per laudum województw y powiatów podatki iakowe pokazać się miały, te iako extraordinaryne w podatek pogłównego żydowskiego, mente całej rzeczy-pospolitey uchwalonego, summą należącą namienionemu regimentowi potraconą nie ma być, ale przez

przykahałki iako się zaległa summa według kommissyi Chomskiej y exdywizyi kahału Grodzieńskiego pokazała, aby in instanti wypłaconą była, intymię; gdyż któryby kolwiek żyd arendarz sprzeciwny mey woli był, tedy poblizu będącym chorągwiom zalecam, aby za pokazaniem tey woli mey, ludzi wiele potrzeba na exekucyą dodali. Datum w obozie pod Stokliszkami, dnia dziewiętego Julii, roku tysiąc siedmsetnego szóstego.

U tego uniwersału przy pieczęci podpis ręki iaśnie oświeconego xiążęcia imć hetmana wielkiego w. x. Lit. tymi słowy: ww. imć panów życzliwym bratem y unizonym sługą: Michał xiąże Wiszniowiecki, hetman wielki w. x. Lit. Który to ten uniwersał za podaniem onego przez w wierzchu mianowaną osobę, do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego iest wpisany.

1706 г.

Изъ книги за 1706 годъ, стр. 155.

4. Опредѣленіе по дѣлу Городненскаго мѣщанскаго цеха съ Городненскими жидами.

Городненскіе ремесленники—портные, шапочники и скорняки внесли въ старостинскій судъ жалобу на такихъ же ремесленниковъ изъ жидовъ, что эти послѣдніе не вносятъ въ цеховую казну установленныхъ пошлинъ.

Позванные къ отвѣту жида заявили, что это дѣло давно рѣшенное и жалоба на нихъ ремесленниковъ христіанъ неумѣстна, на что и обѣщали представить узаконенные документы.

Та и другая сторона явилась съ документами. Изъ нихъ оказалось слѣдующее: еще прежде мѣщане Городненскіе—христіане показали подстаростѣ свою древнѣйшую привилегію отъ временъ

Стефана Баторія, подтвержденную его преемниками Сигизмундомъ III, Владиславомъ IV и Яномъ Казиміромъ, на основаніи которой всѣ ремесленники города Городны должны были вносить въ цеховую казну установленныя пошлины.

Въ свою очередь показывали тому же подстаростѣ жида свои документы. Въ числѣ этихъ документовъ оказались между прочимъ привилегіи Сигизмунда III и Владислава IV, по которымъ жида увольнялись отъ взноса пошлинъ. На основаніи такихъ вольностей жида и заявили, что привилегіи, показанныя мѣщанами, должны относиться не къ нимъ жидамъ, а къ другимъ инопорочамъ. Староста, сообразивши эти разнорѣ-

чїя, предположилъ спорящимъ обратиться за разрѣшеніемъ ихъ къ королю.

Между тѣмъ мѣщане, въ виду большнхъ хлопотъ по предстоящему процессу въ королевскомъ судѣ, рѣшились заключить съ жидами мировую сдѣлку, за себя и за своихъ потомковъ, на основаніи которой жиды должны были вносить въ цеховую казну по 6 злотыхъ въ годъ и по 2 ф. пороху; за это жиды увольнялись отъ подсудности цеху и приобрѣтали право держать у себя ремесленниковъ изъ христіанъ и др.

льготы. Въ случаѣ же возбужденія этого дѣла которою-либо изъ сторонъ, оная сторона должна уплатить штрафъ въ 200 бопъ лит. грошей и судебныя издержки.

На основаніи вышеизложенныхъ обстоятельствъ, жиды и потребовали съ мѣщанъ неустойки. Мѣщане заявили, что о существованіи такой сдѣлки они никогда не знали и не подозрѣвали. По сему подстароста присудилъ: отъ неустойки мѣщанъ освободить, а жидамъ оставаться при своихъ правахъ.

Roku tysiącznego siedemsetnego szóstego, miesiąca Augusta czwartego dnia.

Na urzędzie ikmości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Grothuzem, starostą Czerwońskim, podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od wielmożnego inśc pana Hrehorego Jozepha Kotowicza—starosty Grodzieńskiego będącym, stanawszy personaliter niewierni żydzi, krawcy Grodzieńscy, dekret niżej wyrażony ad acta grodu Grodzieńskiego podali, potrzebując, aby był przyięty y zapisany, który, de verbo ad verbum wpisując, tak się w sobie ma:

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czwartego, miesiąca Februaryi siódmego dnia.

Przede mną Hrehorym Jozephem Kotowiczem—chorążym y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, sławetny Jan y Theoder Markiewiczowie y Jerzy Wiszniewski—cehmistrze Grodzieńscy rzemiosła krawieckiego, swoim y wszystkich krawców, w mieście Grodnie w cechu ich krawieckim będących, imieniem, zapozwawszy przed sąd mój podstarościński, żydów krawców Grodzieńskich na nich skarżąc się o to:

Iż oni rzemiosła krawieckiego używają a żadney powinności do cechu krawieckiego chrześcijańskiego pełnić nie chcą. Na dowód tego, iż krawcy żydzi do pełnienia cechowej powinności należeć ma-

ją, pokładali tedy przede mną przywileie od nayiaśniejszych królów nadane, y list osobliwie przyznany ieneralski, w którym liście opisuje, że krawcy chrześcijańskie dobrowolnie na ugodę wzięli z żydami krawcami kuszniierzami; y do tego ustnie domawiali się, aby żydzi podług dokumentów naszych list swóy ugodliwy pokazali.

Na co żydzi—Minka Szmuyłowicz, Szmuyło Judowicz y Leyba Judowicz krawcy, w osobie wszystkich krawców y kuszniierzów żydów, w mieście Grodnie będących, personaliter stawaiące, replikując powiedzieli, iż ta pretensia daremno iest wniesiona przed sąd mój podstarościński: bo iest dawno zakończona y uspokoiłona y żydzi krawcy do żadney powinności cechowej nie należą, nadto iako w liście opisano y obwarowano od antecessorów krawców cechmistrzów naszych danym. Który list pokładali przede mną podstarościm Grodzieńskim y z akt magdeburskich mieskich Grodzieńskich iest wyięty z podpisem rąk cechmistrzów imieniem wszystkich krawców y z podpisem rąk ichmość panów commisarzów ikmości, pisarza magdeburskiego, w którym tym liście nie wszystkie słowa wyczytać się mogą na składaniu dla starości tego listu y pieczęć pod tym listem ledwo znać, gdzie była, który list tak się w sobie ma:

Działo się na urządzie burmistrzowskim y radzieckim przy bytności szlache-tnych panów Jana Paulsena—lantwoyta, Stanisława Cwiklisza, burmistrza, Jana Adamowicza, Markusa Sablińskiego, Jana Cwiklusa—Woyciecha Piotrowskiego, Mikołaja Gudaiewskiego, Pawła Kuś-niewskiego—radziec miasta ikmści Gro-dna, roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwartego, miesiąca Maia dnia dwudzie-stego dziewiątego. Przed którym urzę-dem obecnie stanąwszy sławetni panowie Jan Zielepuha, Alexander Łyszkowski, Stanisław Ośliński, Alexander Kartow-ski, cechmistrze rzemiosła krawieckiego miasta Grodna, y inni bracia y maystro-wie tegoż cechu, wszyscy wspólnie y iednostaynie podali y przyznali list ugo-dny dobrowolny zapis swóy, pod datą ro-ku sześćset pięćdziesiąt trzeciego, miesi-aca kwietnia dnia dziewiętnastego z przy-cisnieniem pieczęci cechowej y z podpi-sami rąk ludzi zacnych. Tak tedy po-mienionych cechmistrzów y innych braci do cechu należących żydom, krawcom, kuszniierzom, czapecznikom y kramarzom zboru Grodzieńskiego dany list, pewne punkta y pacta z cechu ich zawieraiący, y prosili aby przy nich ustnym y dobro-wolnym przyznaniu, ten list ugodny wieczysty był do ksiąg radzieckich mia-sta Grodna zapisany.—Który za żada-niem ich do akt iest przyjęty y wpisany, słowo w słowo tak się w sobie ma: Ja Jan Zielepuha, ia Alexander Łyszkow-ski, ia Stanisław Ośliński, ia Alexander Kartowski y ia Jan Łewonowicz—cechmi-strze rzemiosła krawieckiego miasta Gro-dzieńskiego, sami od siebie y imieniem braci naszej młodzey zeznawamy tym naszym ugodliwym listem, dobrowolnym zapisem wieczystym, iż cośmy byli zapozwali żydów, krawców, kuszniierzów Grodzień-skich y kramarzów, którzy w kramach

rzemiosła krawieckiego robia, w roku przeszłym tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtó-rym miesiąca Septembra dwudziestego dnia przed sąd wielmożnego imć pana Andrzeia Kotowicza, starosty Grodzień-skiego, dworzanina ikmści y pokoiowego, o to: iż ciż żydzi, krawcy, kuszniierze od kilkadziesiąt lat nie chcą być posłu-szni do cechu chrześciańskiego Grodzień-skiego, na cośmy pokładali y pokazywali przywileie świętey y sławney pamięci króla iego mości Stephana, pod datą roku tysiąc pięćset siedmdziesiąt dziewiątego; tegoż przywileiu potwierdzenie świętey y sławney pamięci króla iegomości Zy-gmunta trzeciego, pod datą roku tysiąc sześćset dwudziestego wtórego; tegoż przywileiu potwierdzenie i. k. mości Jana Kazimierza, pana naszego miłościwego, teraz szczęśliwie panuiącego, pod datą tysiąc sześćset czterdziestego dziewią-tego; w których tych przywileiach opi-suie, aby wszyscy krawcy Grodzieńskie, na wszelkich mieyscach mieszkaiące, tak we dworach szlacheckich y duchownych, kramach pod ratuszem, iako y na folwar-kach do cechu należną powinność pł-acić mają. Przytém pokazywali list uni-wersał od i. k. mości Jana Kazimierza, pana naszego miłościwego, do wielmożnego imć pana starosty Grodzieńskiego pisa-ny, aby żydzi krawcy, kuszniierze Gro-dzieńscy byli posłuszni do cechu kraw-com Grodzieńskim. Na którą załobę sta-nąwszy żydzi Grodzieńscy, na imie Icko Fawiszewicz, Izrael Szymanowich, a przy nich krawcy żydowskie Icka Jakubowicz, Abram Jakubowicz, Chonon Oszerowicz, sami od siebie y imieniem drugich kraw-ców żydów, broniąc się przeciwko miey-skiey illacyi; iż co panowie cechmistrze pokazuią przywileie świętey y sławney pamięci królów ichmościów, w których tych przywileiach inszey nacyi ludziom

przykazuje, aby byli posłuszni do cechu; a tego niemasz w żadnym przywileiu y nie wyraża, aby żydzi do cechu mieyskiego należeć mieli, gdyż żydzi do cechów mieyskich nigdy nie należeli y nie należą. A oto słowa listu króla iego mości do wielmożnego imć pana starosty Grodzieńskiego pisanego. Tedy w. panowie cechowi wyprawili ad male narrata przeciw naszym przywileiom czyniąc podstępki. Na co pokładali przywilej świętey y sławney pamięci króla iego mości Zygmonta trzeciego, pod datą roku tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, dnia dwudziestego szóstego Marca, w którym opisuje: Rzemieślniki, którzykolwiek są między żydami, iakie kto z nich rzemiosło umie, wolno im robić bez przeszkody wszelkiej, a do cechu należeć nie mają. Drugi przywilej świętey y sławney pamięci króla imci Władysława czwartego, pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, miesiąca Februrji piętnastego dnia. Trzeci przywilej ikności Jana Kazimierza, pana naszego miłościwego, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, miesiąca Lutego szesnastego dnia, potwierdzenie wszystkich przywileiów żydowskich. Co wielmożny imć pan starosta, wysłuchawszy nas z obu stron żaloby y odpowiedzi, a uznawszy to, iż między przywilejami sprawa, nie sądząc tey sprawy, na skuteczny rozsądek do ikmci odesłał. Co my widząc, iż do szkody y turbacyi przyidziemy, a chcąc my umitygować tę sprawę między sobą, abyśmy w zgodzie sąsiedzkiej mieszkali, my z swey strony z bracią naszą cechową starszemi y młodszemi, tak też żydowie z swey strony, zobu stron zezwoliwszy na zgodę wieczną. Do której tey zgody z strony naszej użyliśmy pana Stanisława Cwiklicza y pana Mateusza Jabłońskiego,

rayców miasta Grodzieńskiego, a żydowie krawcy z swey strony pana Ieka Fawiszewicza y pana Izraela Szymanowicza, starszych żydów Grodzieńskich, którzy między nami y napotem po nas następującemi, wiecznemi czasy, uczynili ugodę. Na której to ugodzie my z obu stron przestali pod taką konditią: iż krawcy, kusznierze y kramarze żydowscy ze skrzynki swoiey krawieckiey powinni dać na każdy rok na Boże Ciało do skrzynki naszej cechowej Grodzieńskiej krawieckiey złotych sześć polskich gotowego grosza y dwa funty prochu, co iuż ta ustawa ma wiecznemi czasy zostawać, nie wymyślając ani wyciągając na żydach naszych żadnych powinności, ani darów do cechu, nad te postanowienie złotych sześć, pod winą niżej opisaną. A oddawszy tę powinność swoją, wolno tym żydom te rzemiosło publice krawieckie, kusznierskie y czapnickie robić w kramach y przed kramami trzymać, po rynku nosić y przedawać. Do tego wolno będzie onym na warstacie swym towarzysza chrześcianina chować. A iezeli by któremu z nas przypadła iaka pilna robota, tedy mają nam towarzysza z warstatu swego użyzyć, kolicie między niemi zachowując, ucznia chrześciańskiego na naukę przyjąć; wszakże ten chłopiec wstępując do rzemiosła, do cechowej skrzynki zwykłą pensyę iako inni chłopcy powinni dać, a my też onemu z cechu naszego powinni list wyzwolony na imie brata naszego wydać. Do cechu y do składek zwykłych y nowouchwalonych, tak też do świec na ołtarz y do cechu nie powinni przykładać; pod chorągiew cechową, y przeciw zmarłych chodzić nie powinni y z tych żadnym powinnościom podlegać nie mają. Czeladź chrześciańska, która u nich będzie robiła, ta do cechu należeć ma. Sa-

mi zaś żydowie, krawcy, kusznierze y czapecznicy pod rosądek cechowy należec nie mają, oprócz ieżeliby kto z nich robotę chrześciańską popsował. Tedy my, cechmistrze, wzięwszy kilku krawców żydów starszych, spólnie się wnickszy, rozsądzić mamy. Która to ugoda między nami postanowiona, y po nas następujących krawców wiecznemi czasy nieporuszenie zostawać ma. A ieśliby która strona z nas, tak z strony żydowskiej iako y naszej, od nas samych, iako y od sukcesorów naszych, po nas następujących, tę ugode y wieczne postanowienie nasze y w czymkolwiek ten nasz list y ugode naszą naruszyli, albo naruszyć chcieli y iaką trudność tym pomienionym żydom Grodzieńskim terazniejszym y na potym będącym zadawali, sami przez kogokolwiek innego do tej sprawy należący, lub iakikolwiek list u króla iego mści, albo u rzeczy-pospolitey wyprawili, tedy będziemy powinni, tak my sami, iako y sukcesorowie nasi, y każdy, list nasz naruszający, w przód w prawo nie ustępując, winy kop sto litewskich na urząd, pod którym żydzi sądzą się a druga sto kop litewskich stronie, to iest żydom Grodzieńskim dać. Ku temu szkody, nakłady na gołe słowa rzeczony stronie naruszony, to iest, pomienionym żydom zapłacić mamy y mają. A zapłaćciwszy tę pomienioną winę przecie ten nasz list y ugoda nasza przy zupełney mocy nie naruszając zostawać ma; pod które te obowiązki, tak my sami, iako y po nas następujący y każdy naruszający tego listu naszego w osobie naszej podlegać mają wiecznemi czasy. I na tośmy dali nasz ugodliwy list, pod pieczęcią naszą cechową y z podpisem rąk naszych pisma umiejętnych, z pieczęćmi y z podpisami rąk panów mediatorów naszych, od nas ustnie uproszonych, a na podpisie

rąk wyrażonych. Pisan w Grodzie, roku tysiąc sześćset piędziesiąt trzeciego, miesiąca Kwietnia dziewiętnastego dnia. U tego listu podpis rąk tymi słowy: Mikołaj Bohdanowicz ręką swą; cechmistrz Jan Zelpuha—cechmistrz ręką swą. Będąc wiadom tej ugody Stanisław Oślinski ręką swą; Alexander Karłowski ręką swą. Ustnie y oczewisto proszony y wiadomy tej ugody rękę swą podpisał Stanisław Cwikła—burmistrz Grodzieński mpr. Ustnie y oczewisto proszony y wiadomy tej ugody rękę swą podpisał; Mateusz Jabłonowski ręką własną. Ustnie proszony od osób w tym ugodliwym liście mianowanych, iako wiadomy tej ugody; Jzaak Fawiszewicz żydowskiemi literami podpisał się; Jzrael Szymanowicz.

Po przeczytaniu tedy tego listu y do akt zapisanego za pozwoleniem wszystkiej sessyi stronie potrzebującej pod pieczęcią radziecką extractem iest wydany. Datum anno et supra. U tego extractu przy pieczęci magdeburskiej Grodzieńskiej litery pisarza magdeburskiego ledwo znać y które się mogą wyczytać. Piotrowski consul et protunc notarius consularis extradit mpr.

Connotatio zaś tego listu y podpisy rąk ich mość panów kommisarzów i. k. mści, których słowa wszystkie nie mogą się wyczytać, takowym sposobem pisane. Roku tysiąc sześćset siedmnastego, miesiąca Julii dnia ośmnastego, przed nami commissarzami do i. k. mści, pana naszego miłościwego, do oekonomiey Grodzieńskiej zesłanemi, ten extract był pokładany, który podpisujemy y zawiązujemy. Alexander Kotowicz—i. k. mści kommissarz; Krzysztof Rodański—kanonik Poznański, i. k. mści commissarz mpr.

A po takowych onych propozycyach y po przeczytaniu wszystkich swoich skrip-

tów przywileiów listów y dokumentów, roborowania onych, zachowania przy tychże wszystkich skryptach, dokumentach, oraz za naruszenie listu wieczystego ugodliwego, wskazania poen, zaręek w nim wyrażonych, to iest sta kop listewskich zwierzchności urzędowej starościńskiej, drugie sobie iako stronie naruszoney, tudzież expensów prawnych z okazji chrześcian spendowanych, a mnie chorążego y podstarościęgo sądowego prosili nakazania y domawiali się.

Przeciwnym zaś sposobem wysz pisanie actores cechmistrze rzemiosła krawieckiego chrześciańskiego na takowe onych illatie, replikowali mówiąc, yż o takowych skryptach y liście ugodliwym żadnym obyczaiem nie wiedzieli. Uwolnienia tedy od poen y zaręki wyż mianowanych, oraz iżby coroczna pewna pensya od żydów krawców, kuszniertzów y czapeczników Grodzieńskich cechowi krawieckiemu in toto dochodziła, przysądzenia affektowali y dopraszali się.

A tak ia chorąży y podstarości sądowy powiaty Grodzieńskiego w tey sprawie chrześcian krawców cechmistrzów Grodzieńskich z żydami krawieckim rze-

miosłem się bawiącymi, w mieście Grodnie mieszkającymi, z oczewistej controversyi obu stron będących wysłuchawszy controwersiey, ponieważ żydzi dokumentami in scriptis dowiedli, że wieczne między nimi zaszły listy ugodliwe; więc tedy y ia, stosując się do tychże allegowanych dokumentów, krawców cechmistrzów chrześciańskich (którzy lubo promoverunt poenas), e clementia iednak iuditii od poen y żaręk na ten czas uwalniam. Żydów zaś przy wszystkich scriptach, przywileiach y listach onych zaszłych, w tey sprawie przede mną pokładanych, ze wszelką rzeczą w nich wyrażoną, mocą ninieyszego dekretu moiego zachowuję y one roboruję. Pisan w Grodnie, anno miesiąca et die ut supra. U tego dekretu przy pieczęci powiatowej podpis ręki wielmożnego imć pana chorążego y podstarościęgo sądowego tymi słowy: Hrehory Kotowicz—chorąży y podskarbi sądowy powiatu Grodzieńskiego. Który to ten dekret, za doniesieniem onego przez osoby wyż pisanie, ad acta grodu Grodzieńskiego iest przyięty y zapisany.

1707 г.

Изъ книги за 1707—1708 годы, стр. 501.

5. Жалоба жидовъ Городненскаго кагала на Стрыенскаго и жену его.

Городненскій кагаль жалуется на вышепомянутыхъ лицъ въ томъ, что они, наоснованіи какихъ-то квитанцій, вытребовали у жидовъ 1,500 злотыхъ — и наличными деньгами и ве-

щами, двлають имъ разныя обиды и угрозы, обѣщая даже содѣйствіе преображенскаго подполковника Марка Богдановича фонъ-Керхена.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego siódmego, miesiąca Nowembra trzeciego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Grothuzem —podstarościem sądowym powiatu Gro-

dzińskiego, od wielmożnego imć pana Hrehorego Jozepha Kotowicza—starosty Grodzieńskiego ustanowionym, z wielkim żalem protestowali się żydzi starsi kahała Grodzieńskiego Zelman Hirszowicz y Marek Izaakowicz imieniem swoim y drugich starszych, y imieniem całego kahału Grodzieńskiego, przeciwko imci panu Pawłowi na Stryiney Stryieńskiemu woyskiemu powiatu Grodzieńskiego, w naprawie, a samey iey mści pani Johannie Grażewskiej Pawłowej Stryieńskiej—woyskiej Grodzieńskiej w uczynku pryncipałki, a iako wspólney namowie z soba będącym małżonkom, o to:

Iż w roku tysiąc siedmsetnym siódmym, dnia trzydziestego Oktobra, obżalowana iey mość, za posłaniem od samego iego mści swego przywodząc dawniejsze pochwałki do skutku, dnia wyż mianowanego w Grodzie infestując do płacenia nienależącej pensyey przynagłała. Jakoż grożąc potencją Cara iego mści Moskiewskiego podpułkownika Marka Bohdanowicza—fon-Kierchena Prze-

obrażenskigo pułku, wszelkiemi sposobami uciski nad żałującymi czyniąc, wymyślając prowianta, executią przycisnawszy żołnierską wymogła na żałujących, pod praetextem iakoweyści kwoty nigdy sobie nie należytey, tysiąc pięćset złotych polskich y korzenia różnego według swego upodobania. Tudzież executią ciężką nastąpiwszy obżalowana iey mość namniey na żałujących przez executią na złotych sto ośmdziesiąt wymogła; k temu ieszcze kwitując z nienależącej sobie kwoty w odebraniu niesłusznym pieniędzy tych tysiąca pięćset złotych w teyże kwitancyey dołożyła pensją dalszey solucyey pieniędzami y różnemi rzeczoma. O które to praedicium y o niesłuszne obżalowanych ich mściów praetensye, także o koszty, nakłady poeny, y winy prawne, chcąc protestantes z obżalowanymi ichmściami in foro fori prawem czynić, dali tę swą protestatią do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego zapisać. Co iest zapisano.

1711 г.

Изъ книги за 1711 годъ, стр. 882.

6. Жалоба Лейбы Соломоновича на таможеннаго администратора Вольскаго.

Въ этой жалобѣ Лейба Соломоновичъ заявляетъ, что помянутый таможенный администраторъ напалъ на него въ дорогѣ, когда онъ Лейба въхалъ въ городъ Городну по торговымъ дѣламъ и отнялъ у него 2 ф. ладону и другія ве-

щи. Лейба Соломоновичъ заявляетъ объ этомъ насильственномъ поступкѣ администратора въ видахъ сохраненія общественной безопасности и желанія получить за свою обиду удовлетвореніе.

Roku tysiąc siedmsetnego iedynastego, miesiaca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie i. k. mści grodzkim Gro-

dzieńskim przede mną Janem Grothuzem, —podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od wielmożnego imć pana Hrehorego Jozepha Kotowicza—łowcze-

go w. x. lit., starosty Grodzieńskiego, będącym, solenną swoją zanosząc manifestacją, żałował y protestował się niewierny żyd Leyba Salamonowicz Amborski, —rabin Wołpieński na imię pana Jana Heronima Wolskiego—administratora cła nowopodwyszonego w. x. Lit. komory Grodzieńskiej o to y takowym sposobem.

Iż obżałowany iego mość, przepomniawszy boiazni Bożey y srogości prawa pospolitego, na występnych opisanego, gdy żałujący aktor w roku terazniejszy na dacie pisanym dnia dwudziestego trzeciego Decembra z Wołpii do miasta Grodna iechał, mając u siebie pięć sztukek ładanu od lat pięciu, czyli też daley odmyconego, chcąc ten ładan w mieście Grodnie spieniężyć, a obżałowany iego mość potkawszy na dobrowolney drodze w polu pod Żydomlą, skrzynkę mocno gwałtownie

odbierał, dwie sztuczki ładanu y flaszę żeścianną z herbatą lekarstwem, tudzież farforeę do niey par trzy nulliter et indebite zabrał y na swój pożytek obrócił. A gdy żałujący aktor o przywrócenie tych rzeczy różnie z obżałowanym ich mścią certował y upraszał, obżałowany iego mość miasto przywrócenia srogie przepierzki y pochwałki uczynił. A gdy tedy takowe obżałowanego iego mości ausus impune nieszły, securitas publica drog y podrózných conserwowana była, o to wszystko chcąc z obżałowanym iego mością in foro fori prawnie mówić, tak wielkiey swoiey krzywdy y violencyi na dobrowolney drodze popełnionej win, poen y expensów prawnych, które teraz żałujący aktor, wracając w prawne termina ponosi, y ieżeli ieszcze będzie ponosił, zostawiwszy wolną meliorację tey żałoby, dał ją do xiąg urzędowych zapisać. Co y iest zapisano:

1713 г.

Изъ книги за 1713 годъ, стр. 641.

7. Определёніе по дѣлу города Городна съ Городненскими жидами.

Городненскіе мѣщане подали въ судъ жалобу на Городненскихъ же жидовъ по слѣдующимъ дѣламъ: что жида, вопреки праву, сеймовымъ постановленіямъ и другимъ распоряженіямъ, постоянно держать у себя слугъ изъ христіанъ; что они пользуются въ торговлѣ своими фальшивыми мѣрами и вѣсами, не признають надъ собою власти города и не слушаются ничьихъ приказаній; что они не платятъ чиншу и пошлинъ, не только уклоняются отъ войсковоy повинности, но насылаютъ еще жолнеровъ на христіанскіе дома; что они не исполняютъ никакихъ декретовъ и

не желаютъ уплачивать суммъ, назначенныхъ съ нихъ для устройства ратуши, и т. д.

Не смотря на оповѣщанія объ этомъ искѣ жидовъ судовымъ генераломъ, никто съ ихъ стороны на судъ не явился.

Вслѣдствіе этого судъ призналъ все претензіи Городненскаго магистрата дѣйствительными и подвергъ жидовъ Городненскаго кагала вѣчной баніиці съ правомъ доискиваться обиженной стороной своихъ убытковъ на имѣніяхъ виновныхъ. Декретъ этотъ былъ опубликованъ судовымъ генераломъ (вознымъ).

Roku tysiąc siedmsetnego trzynastego, miesiaca Julii iedynastego dnia.

Na roczkach Juliiowych grodzkich Gro-

dzieńskich, porządkiem prawa pospolitego, statutu w. x. Lit. et coequationis iurium, przed nami Stanisławem Sopoćkiem—

łowczym y podstarościm protunc na mieyscu wielmożnego imci pana Jana Grothuzza—podstarościego powiatu Grodzieńskiego; Zygmunt Bouffałem—podstolim Derpskim y sędzią Stanisławem Antonim Małyszczynskim — pisarzem, urzędnikami grodzkimi powiatu Grodzieńskiego od wielmożnego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza — łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, na rozsądzenie spraw sądowych powiatu Grodzieńskiego wysadzonymi. Gdy z porządku rejestru sądowego przypadła sprawa imci pana instygatora sądowego roczkowego, z delaty imci pana Kazimierza Siemaszki, imieniem całego magistratu miasta i. k. mości Grodna z niewiernemi żydami starszemi, tak też szynkarzami y wszystkimi żydami, w mieście Grodnie mieszkającymi, za pozwem przez załujących aktorów, prawnie wyniesionym y prawnie obżałowanym podanym, mieniać o to:

Iż obżałowani żydzi Grodzieńscy, będąc violatorami prawa pospolitego y konstytucii seymowych, które sobie za nic wazą, przez tak wiele lat śmieli kazać dziewczkom, parobkom y inney czeladzi służyć u siebie, którey służby narodu chrześcijańskiego, iako obżałowanym wiadomo, prawo pospolite, konstytucye seymowe, tudzież privileia nadane miastu Grodnowi serio bronia, pod paenami w nich wyrażonemi y dotychczas obżałowani onym służyć rozkazują, rządzą, przynaglają, handle swe mimo przywilegia w rynku prowadzą y tam handlują, gdzie chrześcianom należy, prawa y władzy urzędowej nie słuchają, ani paruiując, dekretem dość nie czynią. Jeśliby co przez trąbę z zwierzchności urzędowej ogłoszono będzie, obżałowani nic na to nie dbają, ani uważają, ale swoim trybem postępują, łamiąc prawa, wagi, miary podstępnie obeymują, w niewiadomości grodu y magistratu y

wszelkie zgoła prowenta mieyskie za siebie zabierają od tak wielu lat; żołnierzów na mieszczan namawiają y według swego wynalazku przez instynkt swój na mieście y folwarkach mieskich—czynszu od kramów zaległego od tak wielu lat, przytym dochodów na maystrat y sług onego należących nie oddają, to iest: sukna należącego z iurydyki sądowej grodu y magistratu wyłamują się, na mieskich mieszkając dobrach, co u prawa seorsive ex authenticis documentis dowiedziono było. In fundamento tedy prawa, konstytucyi y przywileiów miastu nadanych do wskazania na obżałowanych poen, zatrzymanie na usłudze czeladzi chrześcijańskiej, za nieposłuszeństwo urzędowi, za niedość-uczynienie dekretem starościńskim y innym, na obżałowanych ferowanym, datami w nich wyrażonemi, do wrócenia wag, miar, woskoboyni y innych prowentów mieyskich, a za fruktifikacyą do nagrodzenia, tudzież do pokazania kwitacyi rejestrów y do uczynienia kalkulacyi, do przysłuchania przywileiów mieskich, do dośuczynienia dekreto wi surrogatorskiemu, którym na ratuszu pięćdziesiąt tysięcy cegieł y inney materyi do restauracyi przysądzone, do zapłacenia za wszystkie lata czynszów, do pokazania praw, iakim sposobem kramy y dobra mieskie trzymają y do przysłuchania inych praetensyi, które u sądu byli dedukowane, do nas urzędu intental akcyą.

Za przywołaniem tedy przez ienerała Jana Radziwonowskiego stron do prawa ex parte actoreae, imci pan Bartłomiej Kazimierz Kalinowski oczewisto stawiając do experymentu prawnego chcąc skuteczną mieć odprawę, oczewisto stawał, a inprimario protestacyą, datą wniewyrażoną, secundario pozwem pod datą w nim wyrażoną produkował ze wszystką rze-

czą w nim wyrażoną, z propozycją ża-
lby, relacją ieneralską y tróygiem woła-
nia z zeznaniem ieneralskim, z konnota-
cją ręki pisarskiej y ze wszystkim pro-
cederem prawnym inferował: aby żydzi
Grodzieńscy parobkom y dziewczkom, cze-
ladzi chrześciańskiej, in vigore praw y
constytucyey, tudzież in vigore przywile-
iów miastu nadanych, onemi rządząc y
służyć nie ważyli, się pod poenami naka-
zania; prawnemi, handle swe w rynku
tegoż miasta Grodna aby nie prowadzili
y dobytów żadnych nie rozszerzali naka-
zania; władzy urzędowey parierować
przykazania, dekretem toties ferowanym
dość uczynienia, a coby kolwiek przez
ogłoszenie głosu, albo trąby dało się sły-
szyć, aby słuchali, swoim trybem nie prze-
stępowali inpositionem prawa, miar, wag
podstępnie obiętych y wszelkich prowent-
tów mieskich w niewiadomości grodu y
magistratu od tak wielu lat według kal-
kulacyi kwitów za siebie nie zabierali;
żołnierzów na mieyskie grunta y dobra
ich nie namawiali, przytym dochodów na
burmistrzów y sługi ich należących nie
tamowali, z iuryzdyki sądu y magistratu
nie wyłamowali się, ale na mieskich mie-
szkając dobrach y płacach co deductive
dowiedziano było, pod swoją dyspozycją
mieć nie ważyli się; ówszem wagi, mia-
ry, woskoboynie y inne prowenta mie-
skie, zaś za fruktyfikacją onych nagro-
dzili, oraz kwitacye, registra y uczynie-
nia kalkulacyi, niemniey też przysłucha-
nia dekretów y przywileiów mieskich, tu-
dzież dekretu surrogatorskiego, którym
na ratusz pięćdziesiąt tysięcy cegieł y
inney materyi do restauracyi przysądzo-
no, aby ex nunc oddali, kramy y domy
mieskie in virtute praw przywrócić na-
kazania y przysądzenia. A zaś ex quo
prawu popolitemu byli nie posłuszni, bę-
dąc legitime pozwami zapozwanemi, ia-

ko prawu nieposłusznych na banicyą do-
czesną, wieczną y infamią, wzdania re-
indukcyi należących rzeczy, vigore praw
y przywileiów u nas urzędu prosił y do-
mawiał się, a za summę wskazową, (któ-
ra effective na pięćdziesiąt tysięcy tyn-
fów plus minus wynosi), mocney a nieod-
włoczney exekucyi, nie oglądając się na
żadne ni od kogo bronienie, etiam manu
forti, bez żadnych gleytów y wszelkich
protekcyi, quocunque titulo mianowanych,
exekucyi przez urząd ziemski grodzki lub
mieski Grodzieński y inne wszelkie urzę-
dy z woiewództw y powiatów xięstwa Lit.,
te którebykolwiek strona użyć zechciała
czynieć, wolności dopuszczenia u nas urzę-
du dopraszał y expostulował.

A tak my urząd, w tey sprawie imci
pana instygatora sądowego z zniewierne-
mi żydami, starszemi, szynkarzami y in-
nemi, w mieście Grodnie mieszkającemi,
bacząc to, iż obżałowani żydzi za potrzy-
krotnym z nakazu naszego ieneralskim
przywołaniem, iako się sami do prawa
nie stanowili, ani żadney wiadomości nam
urzędowi y stronie swey przeciwney o
niestaniu swym nie uczynili: przeto my,
urząd, obżałowanych żydów Grodzieńskich,
iako prawu nie posłusznych, na upad w
rzeczy zdaiemy, a według prawa, żaloby
y domawiania się actoreae partis patro-
na, aby obżałowani żydzi in virtute praw
y constytucyey, tudzież przywileiów y do-
kumentów, miastu nadanych czeladzi chře-
ściańskiej trzymać y onym posługiwać
kazać nie ważyli się, nakazuiemy. Han-
dle swe także mimo przywileiu y nad
ustawę, według dokumentów należące, nie
ustawiali, przysądzamy dekretem, ab an-
tiquo ferowanym, aby dość czynili iniun-
gimus. Jeśliby co miasto przez trąbę abo
zwierzchność swą ogłosiło, iako zwierzch-
ności swey parierować musieli, decerni-
mus; miary, wagi, woskoboynie y inne

wszelkie prowenta miastu restytucyą uczynili, nakazujemy. Przez instynkt swój żołnierzów y ludzi woyskowych, tak w mieście, iako y po folwarkach do miasta należących, lokować nie ważyli się—przykazujemy. Czynsze od kramów zaległe y od innych placów, według rewizyi kwitów, aby miastu iuxta privilegia oddane były—decernimus. Z iuryzdyki grodzkiej y mieyskiej nie wyłamywać się uznawamy. Na restauracją ratusza, in fundamento dekretu surrogatorskiego, datą w nim wyrażoną, aby satisfakcyą uczynili y we wszelkich praetensyach, na piędziesiąt tysięcy wynoszących, exolucyą uczynili, przysadzamy. Ex quo zaś będąc zapozwani obżałowani żydzi do prawa nie stawali, iako prawu nieposłusznych, na banicyą wieczną, doczesną y infamią, vigore prawa pospolitego, wskazujemy. A za summę, wskazaną w tym dekrete, wyrażoną, mocną a nieodwłoczną exekucyą, nie oglądając się na żadne ni od kogo bro-

nienie, etiam forti manu, iako w ostatnim punkcie przewodu prawa, mota nobilitate, na wszelkich dobrach żydów Grodzieńskich leżących, ruchomych, żydów, summach pieniężnych, gdzie u kogokolwiek będących, domach, kramach, sklepach, towarach, na wszelkich mieyscach, gościńcach, targach, iarmarkach, a in defectu na samych osobach sequestrować, requirewać, wolno dopuszczamy, pozwalamy. A gdy dzień czternasty miesiąca y roku tegoż przypadł, tedy Samuel Łuckiewicz—ienerał i. k. mości powiatu Grodzieńskiego niewiernych żydów, starszych, szynkarzów y wszystkich żydów Grodzieńskich za banitów doczesnych, wiecznych y infamisów w izbie sądowej et in foro publico publikował, proklamował y obwołał y tey swoiey publikacyey relatyą, a loco publicationis rediens, iudicialiter zeznał, która sprawa iest do xiąg grodzkich zapisaną.

1713 г.

Изъ книги за 1713 годъ, стр. 197.

8. Жалоба администраторовъ Городненскаго повѣта на старшихъ жидовъ Городненскаго кагала.

Администраторы чоповаго и шеляжнаго Городненскаго повѣта приносятъ жалобу на Городненскихъ жидовъ въ томъ, что они не только не хотятъ вносить установленной платы, и подвергаться ревизіи, но объявили имъ еще, что они

не потерпятъ ревизіи и будутъ защищаться; что дѣйствительно во время ревизіи они напали на администраторовъ и избили ихъ, отказавшись уплачивать пошлины и на будущее время.

Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca Marca trzeciego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim przede mną Janem Grothuzem—podstarosćim sądowym powiatu Gro-

dzieńskiego, od wielmożnego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, żałował y solenniter protestował się imci pan Jan Suchodolski—pod-

czaszy Liwski y imci pan Sebastian Wołkowycki—horodniczy powiatu Grodzieńskiego, administratorowie czopowego y szeleżnego powiatu Grodzieńskiego, na rok tysiąc siedmset trzynasty obrani, przeciwko niewiernym Jownie Leypuńskiemu, starszemu miesięcznemu y innym starszym tegorocznym, także przeciwko Faywiszowi Jankielowiczowi, Josielowi Wolfowiczowi, Mayrymowi Abramowiczowi, Meierowi Joszelewiczowi Czarnemu, Wigdorowi Łaponosemu Hurkowi, iako samym buntu y rebelliey principalom, excipuiąc od tego gminu y szynkarzów wszystkich y innych dobremu porządkowi y ordinaciey powiatowey posłusznemi bydź chcących, o to y takowym sposobem:

Iż niedosyć popełniając iawną renitentią, upor y złość dla prywatney swoiey z szynkarzów depektaciey, uczyniwszy namowę w szkole swey, zawołać kazali, aby żaden z szynkarzów do żądających ichmościów panów administratorów chodzić nie ważył się iako o tym protestatia na dniu trzynastym Februarii roku teraznieyszego uczyniona szerzey rzecz w sobie wyraża. Lecz tym nie kontuiąc się, owszem zawzięty swóy upor, złość y oczywiście peculatum popełniając, gdy ichmość panowie administratorowie dla spisowania robienia wszelkich liquorów y szynkowania, in virtute decretu limitationis pierwszey cadentiey sądów skarbowych, pana Franciszka Pawłowicza y Kuszela Litmanowicza arendarza promowego z uniwersałem swym przysłali y on apud valvasszkoły y kramów publikować, a succollectorom swym rewizią sklepów, piwnic, browarów, alembików, szynków czynić y spisować zlecili, naypierwiy wyż pomienione osoby obżałowane, iako principały, nazbierawszy do siebie hultaystwa swego ży-

dowskiego, biegunów, siemierników, z tym na Zamkowej ulicy kupe stanawszy, odezwali się, że sklepów rewidować nie damy y bronić się będziemy, a w ostatku kto póydzie do sklepu, w których potaiemnie przepędzają na alembikach gorzałki, weznie kijem po głowie; iaką zaś powiat postanowi taryffę pp. administratorom w oczy rzucimy z ichmością solarium. Co im do naszych prywatnych rządów? Kuszela zaś Litmanowicza porwać między się y ubić chcieli, a że ucieczką salwował się, wykiąć z szkoly y takowych zażyć sposobów, żeby w mieście się nie osiedział deklarowali. Te zaś prywatne obżałowanych w kilkunastu osobach rządu, iako się w pierwszey wyraziło protestaciey iuż chrześcian szynkarzów zgubili y swoje wyniszczyli pospólstwo, na co wszyscy utyskuia, tylko ob metum starszych, którzy iako chcą tak y osądzą, podatkiem kogo chcą obłożą, publice odezwać się nie mogą tylko prywatnie o tym informuią. A ieszcze niedość tego, gdy continuiąc swoię succollectorską powinność, pan Pawłowicz do żyda Meiera Jouzelewicza, który z soboty na niedzielę w nocy potaiemnie wódkę przepędzać założył, chcąc rewidować, kołatał, tenże Meier na większy contempt sądów y ichmości panów administratorów, sierżanta w sobie stojącego namówił, aby wypadszy pohłasował y pobił, iakoż pomieniony szerżant, z namowy tegoż Meiera, y z nimże samym wypadszy szerżant szpada, a żyd kiiem pana Pawłowicza bili, że ledwo przed nimi uszedł. A ieszcze na większy contempt uniwersały, do kramów y szkoly poprzybiane, pooddzierać kazali, czego executorem był, z namowy conprincipałów swych, żyd Josio Wolfowicz na Horodniczy y te uniwersały pooddzierał. Za takowym buntem y reni-

tentią szynkarze do ich mści panów administratorów y succollectorów ich chodzić, opowiadać się nie śmieli y nie chodzili, a wyż pomienieni obżałowani, którzy szynki mają, miody y gorzałki dniem y nocą robiąc, pełne sklepy trunków nastawiali, mieniać, że to ieszcze z roku przeszłego nie wyszynkowane zostały, a innym pod winą z kahału piwa robić, miody sycić y gorzałki kurzyć zakazali. Co że w samey rzeczy nie iest, ale na iedną elusią podarku publicznego każdy zważyć może. A zatym ichmość

panowie administratorowie w functiey swoiey żadnego nie mają progressu, owszem przez rebelliją zatamowani, mając dispositiją y sądu de certa z tych dwóch miesięcy a die prima Januarii szynków proportionie informować nie mogąc, dalszey zaś szkodzie swey y całego powiatu, a poskromieniu swey woli zabiegając, chcąc o to prawnie czynić y poen prawnych dochodzić, dali tę swoię protestacją do xiąg grodzkich Grodzieńskich ku zapisaniu.

1713 r.

Изъ книги за 1713 годъ, стр. 685.

9. Упоминальный листъ короля Августа II-го Городненскому кагалу.

Король Августъ II-й поставляетъ на видъ Городненскому кагалу блявничества и разныя зазорные поступки представителей его—раввиновъ Зельмана и Файвиша и предписываетъ ему лишитъ ихъ раввинскаго званія на всю жизнь; на

мѣсто же ихъ избрать новыхъ раввиновъ надежной честности, и, приведши въ извѣстность свои дѣла, прислать къ нему двухъ довѣренныхъ депутатовъ.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, miesiąca Julii dwudziestego siódmego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Jerzym Grothuzem—podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, stanąwszy personaliter imci pan Alexander Proniewski, list upominalny nayiaśnieyszego króla imści na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną ad acta xiąg grodu Grodzieńskiego podał, potrzebując, aby był przyjęty y w xięgi wpisany, który, za przyjęciem od słowa do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król pol-

ski etc. Niewiernym żydom kahału Grodzieńskiego do wiadomości podaiemy. Doniesiono nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, iakoby niewiernych żydów kahału Grodzieńskiego, tak częste nam suppliki a skargi na urodzonego Hrehorego Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starostę naszego Grodzieńskiego, nie tylko były fałszywie, ale też przez subordynowanych dwóch starszych żydów, imieniem Zelmana y Faywisza, te do nas fomentowane dochodziły kwerele bez wiadomości całego kahału, który dla pomienionych niewiernych dwóch żydów musi ponosić róż-

ne z ich okazii expensa y nie małe składać summy. Czemu my, wcześniej zabiegając, żeby się niesłusznie przereczonych dwóch starszych żydów exakcyę nie rozszerzały, z fałszywemi ich, iako na functii starszeństwa kahalskiego zostających, radami kahał się nie uwodził, surowie przykazujemy y upominamy, abyście natychmiast tych dwóch przereczonych niewiernych żydów, imieniem Zelmana y Faywisza, z starszeństwa kahału Grodzieńskiego degradowali, a na onych mieysce, według prawa y zwyczajów swoich drugich obrali, nigdy onych w przyszły czas więcey nie obierając, abyśmy zaś wiedzieć mogli, iak wielkieście wy dla nich ponieśli extorsye; wola nasza iest, abyście z doskonałą y zupełną wszystkich szkod swoich connotacyą, dwóch wiary

godnych z pośrodku siebie do nas wyprawili żydów. Co iako wyraźna iest nasza wola, tak dla większey wiary y wagi, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej mnieyszey w. x. Lit., dnia dwudziestego pierwszego miesiaca Lipca, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, panowania naszego siedmnastego roku. U tego listu upominalnego przy pieczęci mnieyszey w. x. Lit., podpis ręki iasnie wielmożnego imci oświeconego xięcia imci Czartoryskiego—podkanclerza w. x. Lit. tymi słowy: Kazimierz xiąże Czartoryski—podkanclerzy w. x. Lit. mp. Który to teń list upominalny, za podaniem onego przez osobę w wierzchu mianowaną, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich wpisany.

1713 г.

Изъ книги за 1739 годъ, стр. 518.

10. Привилегія короля Августа II-го, данная Кальварійскимъ жидамъ въ Керсновскомъ лѣсничествѣ.

Въ этой привилегіи король Августъ II-й, по просьбѣ «*нестѣрнаго жида, однакоже вѣрно ему служащаго*», Пинкаса Исааковича, даетъ жидамъ новозаселеннаго мѣстечка Кальваріи права, равныя правамъ другихъ жидовъ в. кн. Литовскаго, т. е. селиться, приобрѣтать земли, заниматься торговлею, корчемствомъ и ремеслами, въ спорахъ съ христіанами судиться въ городскомъ судѣ съ правомъ апелляціи къ королю, въ спорахъ между собой—въ кагалѣ, хоронить тѣла умершихъ во всякіе дни, исключая *католическихъ* праздниковъ *Пасхи и Рождества* и провозить ихъ

на кладбище чрезъ всякія улицы; не завѣсть отъ пеховъ и не являться въ суды во время субботнихъ дней; выстроить синагогу на какомъ угодно мѣстѣ—деревянную или каменную, но не выше *католическаго костела*, и др. вольности. Король тѣмъ съ большимъ удовольствіемъ даетъ помянутымъ жидамъ эти права и вольности, что оныя были еще прежде него дарованы евреямъ королемъ Владиславомъ IV и подтверждены Яномъ Казимиромъ въ то время, когда они сидѣли еще на старомъ мѣстѣ.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego dziewiątego, miesiaca Augusta ośmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieskim, przede mną Antonim z Wahanowyc Micutą—podstolim y podstarościm

sadowym powiatu Grodzieńskiego, od iasnie wielmożnego imć pana Michała Józefa Massalskiego — woiewody Mściławskiego, Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty ustanowionym, stanawszy personaliter niewierny żyd Mowsza Eufraimowicz — szkolnik synagogi Grodzieńskiej, przywilej nayiasniejszego króla iego mości Augusta wtórego, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, potrzebując, aby był przyjęty y do xiąg wpisany, który, za przyćciem wpisując w xięgi, de verbo ad verbum tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy ninieyszym listem przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Suplikował do nas przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym na ten czas rezydujących, niewierny, wiernie iednak nam w różnych okazyach zasłużony, żyd Pinkas Izakowicz — servitor nasz, imieniem niewiernych żydów wszystkich obywatelów miasteczka Kalwaryi, w leśnictwie naszym Kiersnowskim leżącego, abyśmy na nowym osadzeniu tego miasteczka, przez w. Marciana Wołowicza — marszałka w. x. Lit. założonego, żydów obywatelów tamecznych, którzy się na tę nową swobodę y nowe miasteczko zgromadzili, przywileiem naszym na wolnościach podług przywileiów nayiasniejszych antecessorów naszych, iako to: od nayiasniejszego króla iego mości ś. p. Władysława czwartego przywileiu, de data w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Decembra, roku tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, wszystkim żydom obywatelom w w. x. Lit. mieszkającym, nadanego y od nayiasniejszego ś. p. Jana Kazimierza osobliwym przywileiem, pod datą w Krakowie na seymie koronacyi, dnia

siódmego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego aprobowanego, zachowali y obwarowali. My tedy król, za radą panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, stosując się do przywileiów nayiasniejszych antecessorów naszych, tym osobliwym przywileiem naszym pomienionych niewiernych żydów, na tę nową osiadłość do miasteczka Kalwaryi, w leśnictwie naszym Kiersnowskim przybyłych, przy wszelkich wolnościach, handlach kupieckich, których kolwiek we wszystkich miastach naszych w w. x. Lit. będących, insi żydzi zażywaią y tych niewiernych żydów Kalwaryjskich zachowujemy, deklarując im y pozwalając przykładem miast naszych, że im wolno w domach swoich własnych y najemnych wszelakich pożytków zażywać, napoje szynkowe, kromy y siemiery otworzyste mieć y w nich wszelkie towary mniejsze y większe, droższe y pośledniejsze handlować y bezpiecznie wykładać, funtem ważyć y łokciem mierzyć y wszelakich utściwych sposobów kupieckich y handłów gospodarskich do przystoynego pożywienia zażywać, szkołę sobie mieć, lub budowaną lub murowaną, ieno aby niższa była za kościół, y okopisko, podług obrzędów swoich, trzymać, ciała umarłych na też okopisko w każde dni, każdą ulicą, bez żadney ni od kogo przeszkody nieść y grzebść, okrom dni świątecznych, chwalebnych, które solenniter kościół święty rzymski katolicki obserwuje osobliwie w dni wielkonocne świąteczne y Bożego narodzenia, rzemiosła swoje, tak iako w wyższych miastach wolno im używać y nim zarabiać, iako to: krawieckim, kuśnierskim, szmuklerskim, blacharskim y inszemi, którychkolwiek według dawniejszych przywileiów wszystkim żydom, w w. x. Lit. mieszkającym służą-

cym, do pożywienia wolność dajemy, w których to rzemiosłach iakichkolwiek zostający tameczni niewierni żydzi, obywatele, do żadnych cechów y powinności cechowych tamecznego miasteczka należec nie mają; iatki, rzeźnice wolno im zbudować y w nich rzeźnikom żydowskim mięsa wszelakie przedawać, do sądów mieyskich nie mają należec pomienieni niewierni żydzi, a gdy sprawa między żydem a chrześcianinem przypadnie, dwór ma sądzić, a ztamtąd wolna apellacya do sądów naszych zadwornych; w sprawach zaś żyda z żydem powinni będą u swego żydowskiego rozsądzić się sądu, czego dwór nie ma bronić, ale owszem dopuścić. W szabaty y insze dni żydowskich świąt, takoz w dni targowe nie mają być do prawa pociągani, nawiązka zaś żydowi taka ma być dawana, iaka iest w statucie w. x. Lit. opisana; kupcy zagraniczne w żadne dni targowe przeszkadzać tamecznym niewiernym żydom nie mają, osobliwie łokciem mierzyć, funtem przedawać, chyba ogółem towary wszelkie do kupców pomienionego miasteczka przywozić y przedawać wolno. Przy których to wszystkich wzwyż wyrażonych wolnościach y pożytków, tak iako żydzi Wileńscy y Grodzieńscy mają, zachowujemy y aby w spokoynie przy tym naszym

przywileiu bez żadney od duchownych, iako y od świeckich przeszkody zachowania byli, pilno mieć chcemy. Na co, dla lepszey wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć wielką w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, panowania naszego szesnastego roku.

U tego przywileiu, przy pieczęci wielkiej w. x. Lit. podpis reki nayiaśnieyszego króla iegomości Augusta wtórego w te słowa pisany: Augustus rex. Na dole tego przywileiu notacya takowemi wyrażona słowy: Przywiley niewiernym żydom przykahałku Kalwaryyskiego w leśnictwie Kiersnowskim służący. Na drugiey stronie tego przywileiu na samey pieczęci notacya z takowym wyrażeniem: Pro cancelariatu celsissimi ac illustrissimi principis Casimiri ducis in Clevan et Żukow Czartoryski procancelarii magni ducatus Lit. Vieliscensis, Uświatensis etc. capitanei, sigillatum est in actis. Michael Constantinus Rogala Niwicki — pincerna Staro-Duboviensis S. R. maiestatis sigilli m. d. Lit. secretarius. Który to przywiley, za podaniem onego przez osobę w wierzchu mianowaną do akt, iest do xiąg urzędowych przyięty y wpisany.

1717 r.

Изъ книги за 1721 годъ, стр. 8.

II. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го жидамъ Городненской экономіи.

Король Августъ II-й даетъ знать этого привилегію губернаторамъ или администраторамъ, чтобы они не взимали съ шинкарей жидовъ

Городненскаго кагала капщизны болѣе 50 копѣ. При этомъ подтверждаетъ жидамъ и ихъ прежнія привилегіи и вольности.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Januarii czwartego dnia.

Na urządzie i. k. mści Grodzieńskim, przede mną Janem Kazimierzem Tymińskim—podstarościm sądowym powia-

tu Grodzieńskiego od wielmożnego imię pana Hrehorego Józefa Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, stanowszy personaliter niewierny Faywisz Aronowicz, list przywilej confirmacyiny, od najiaśniejszego króla i. mści szynkarzom Grodzieńskim dany y służący, na rzecz w nim y tu niżej opisaną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, którego listu tenor talis:

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż z wrodzoney naszej ku poddanym łaskowości przez panów rad naszych, przy boku naszym zostających, supplikowali nam niewierni żydzi kahału Grodzieńskiego, w dobrach stołowych naszych zostający, których pod protekcyą naszą bierzemy, przy prawach dawnych, od antecessorów naszych nadanych, konserwować chcemy y zachowuiemy, aby zkapszczyznę od różnych szynków, nad

pięćdziesiąt kop Litewskich, urodzeni gubernatorowie lub administratorowie w oekonomiey naszej Grodzieńskiej nie wyciągali, roskazuiemy y żeby pomienionych żydów kahału Grodzieńskiego przy dawnych prawach, od antecessorów y od nas samych nadanych, tudzież ninieyszym confirmacyey naszej nienarusznie zachowali y od wszystkich zachować starali się dla łaski naszej. Na co się dla lepszej wiary, ręką własną podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lutego, roku tysiąc siedmset siedmnastego, panowania naszego dwudziestego pierwszego roku.

U tego przywileju confirmacyjnego przy pieczęci pokoiowey królewskiej podpisy takowe: Augustus rex; Franciszek Mxymilian z Tęczyna Ossoliński—podskarbi nadworny korony. Który to przywilej confirmacyiny, za podaniem onego przez osobę wyż wyrażoną do akt, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpi-sany. Pisan w Grodzie.

1717 г.

Изъ книги за 1717 годъ, стр. 522.

12. Жалоба Пинскихъ мѣщанъ на крайнее размноженіе жидовъ въ г. Пинскѣ и происходящую отъ туда нищету городскихъ обывателей христіанъ.

Пинскіе мѣщане жалуются на свое бѣдственное положеніе и крайнее обнищаніе, происшедшія благодаря бѣстрому развитію и наплыву въ городъ жидовъ. Они указываютъ на свои древнѣйшія привилегіи, ограничивавшія распространеніе и злоупотребленія жидовъ, указываютъ на сеймовыя конституціи, относящіяся къ этому же предмету и явное ихъ неисполненіе жидами, а равно и другихъ предписаній закона. Не смотря на привилегію Владислава IV, воспрещав-

шую жидамъ селиться въ Пинскѣ болѣе 18 чело-вѣкъ, въ 1660 году, количество ихъ возросло до 600. Не смотря на привилегіи, запрещавшія жидамъ ремесла и торговлю, перекупничество, фальшивыя вѣсы и мѣры, они пользуются всѣмъ этимъ въ настоящее время и не желаютъ внести въ ратушу слѣдующихъ съ нихъ торговыхъ и ремесленныхъ пошлинъ. Такъ они обѣщались платить погѣрное по 40 злотыхъ и не платятъ уже лѣтъ 20; не платятъ также и другихъ по-

виностей ратушъ. Вслѣдствіе такихъ злоупотреблений мѣщане Пинскіе—христіане обнищали до послѣдней степени, равно какъ и городъ. Шведское нашествіе, легшее, благодаря старанію тѣхъ же жидовъ, всею своею тяжестью на однихъ христіанъ, окончательно разорило ихъ, вслѣдствіе чего многіе изъ нихъ ушли въ сосѣднія мѣстности къ помѣщикамъ и духовенству. Бѣгство ихъ возросло до такихъ размѣровъ, что изъ 299 гиберныхъ дымовъ 1687 года, въ 1690 году ихъ осталось только

15. Несмотря на такое обнищаніе жителей и города, жидаы не соглашаются вносить и не вносятъ въ теченіи 50 лѣтъ и тѣхъ 30 золотыхъ гиберны, на которые дала согласіе жидовская спнагога. Вслѣдствіе этого Пинскіе мѣщане просятъ судъ вникнуть въ это дѣло и разслѣдовать его по справедливости, не упуская изъ виду и другихъ спорныхъ дѣлъ, бывшихъ у нихъ—мѣщанъ съ жидами.

Roku 1717, miesiąca Septembra iedynastego dnia.

Solenniter protestował się imć pan Józef Plaskowski—łowczy powiatu Pińskiego, iako przysięgły lantwoyt maydeburgii miasta ikmści Pińska, imieniem ubogich chrześcian w Pińsku, bez żadnych handlów, tylko z pracy rąk swoich żyjących, na niewiernych żydów, mieszkających w mieście Pińsku, a mianowicie starszych synagogi Pińskiej: Azyzka Boruchowicza, Faibisza y Jowzela Pohostskich, Azyaszewicza, Azyzka Oszerowicza y innych compryncpałów, imże imionami y przezwiskami wiadomych, a oraz y na Arona szkolnika, turbatora niewinności chrześciańskiej o to y w ten sposób:

Iż miasto ikmści Pińsk, od ś. p. najiaśniejszego króla imć Stefana, mając przywiley na maydeburg, przykładem innych w Koronie polskiej y w w. x. Lit. miast stołecznych maydeburgskich, pod datą roku 1581 dnia 20 Stycznia w Mielczycach conferowany, który w roku 1589, miesiąca Czerwca 15 dnia w Wilnie ś. p. najiaśniejszy król imć Zygmunt III approbował, a potym w roku 1633, dnia 5 Marca, w Krakowie, najiaśniejszy król imć Władysław IV approbowawszy przywilecie antecessorów swoich, obiaśnił y nadał pożytki miastu, aręde, młyn, woskoboynie, wagę, pomier-

ne, wolne obieranie woyta, domów że żydom nie wolno noviter budować, bo ich tylko pod onezas w Pińsku na żydowskiej ulicy 18 żydów gospodarzów mieszkało, placów żadnych kupować y że zarówno z miastem ciężary ponosić żydzi mają, y inne przyczyny wolności na rozmnożenie chrześciaństwa. Co wszystko w roku 1650, 31 xbris najiaśniejszy król imć Kazimierz cum maiori additamento w Warszawie confirmował y stosownie nadał. A zatym od ś. p. najiaśniejszych królów ichmościów Michała, Jana III y teraz nam szczęśliwie panującego najiaśniejszego króla imć Augusta na to wszystko przywileia conferowane sobie chrześcianie, obywatele miasta Pińska mają. O czym wszystkim złożyli żydzi wiedząc, różnemi czasy y latty confirmowane constitutiami rzeczy pospolitey przywileie y prawa y dekreta, a mianowicie anni 1641, a anni 1661 fol: 30, a nadto aby towarów, żywności zakupować, uprzedzając chrześcian, nie ważyły się constitutione 1588, folio 490, tak też constitutione 1662, fol. 28 y o innych sobie niepomyślnych constituciach rzeczy pospolitey wiedząc, iako to 1565, fol. 98 aby żydzi chrześcian utriusque sexus na służbie u siebie nie ważyli się chować, pod winą sta grzywień y że grody y maydeburgi tego postrzegać mają, które wszystkie konstitucie rzeczy p-tey

y przywileia miasta Pińska z gruntu wyrócili y do extremum exitium fortunę wszystkich chrześcian różnymi sztukami przyprowadzili, tak, iż iuż liberrime sobie wszystkie domy y place chrześciańskie, a nadto y cechowe, iako do krawieckiego, kosznierskiego, kowalskiego, rzeznickiego, szewieckiego cechu pod siebie, niby pokupiwszy, podgarneli, miary podkatne w każdym domu illicite chowaiąc, za co przeszłych lat po zł. 40 na rok do ratusza płacili, teraz od lat naymniey 20 płacić nie chcą; aręde na siebie od dawnych lat obiowszy, kiedy tylko ubogi maydeburgi w roku 1660 budkę iedną miał dla wolnego szynku trunków do intraty ratuszowey w rynku y z tego sztucznie wyzuli chrześcian, bo obiowszy na siebie kahał Piński, których iuż teraz na 600 domów naymniey liczyć się może, postąpili do ratusza płacić co rok po zł. 30 y na to w roku 1660 zapis swóy dali żydzi Pińscy magistratowi Pińskiemu, czego nietylko niepłaca, ale ieszcze inevitabili odio ubogich ludzi prześladaują, przechwałki y odpowiedzi na zdrowie mieszcan y samego imé pana łowczego czynią, iako to w roku 1706 podczas incursii szwedzkiej sami wszystkie swoje domy ochronili, a szlacheckie y chrześciańskie popalić nie bronili, takóž gdy ta publica clades stała się w mieście Pińsku, dwor imé pana Plaskowickiego — łowczego powiatu Pińskiego, w którym akta wszystkie y inne dowody, któremi dekretami konwincować można było żydów, zgorzały tylko ledwo szufladkę zniektóremi przywileiami gospodarz za wodę uwieść mógł, które to przywileia czasu kontrowersii produkowane będą. In ulteriori tedy progressu, gdy w roku 1690 konstitucia rzeczypospolitey libertatią placów, gruntów, młynu, łak uczyniła, iasnie wiel-

możnemu imé panu Dolskiemu—marszałkowi w w. x. Lit. pro praeclaris gestis in republica, za tym abiuratorych dymów, których było anno 1667 dymów 299, przez wielorakie uciski z inventii żydowskiej, rediit w abiuracie anni 1690 do dymów tylko 15, a ubodzy chrześcianie, z pracy rąk swoich żyjący, żadnych gruntów, handłów niemający, częścią do Karolina, iako libertowanego miasta, częścią przyięci są z duszami od stanu duchownego y od ichmé panów obywatelów powiatu Pińskiego, że ex misericordia żyją. Co gdy żałujący imé pan Plaskowicki ob nexum iuramenti sui nie tylko podczas confederacji na kommissii y w Brześciu domawiał się, ale też y w Warszawie, a ieszcze w Wilnie in anno 1712 prosił o compassyą, aby iczełi przy konstitucyi rzeczypospolitey że wolni mają być od hyberny zostać nie mogą, przynaymniey aby de iustitia ufolgowano chrześcianom dla odeszłych do Karolina tak wielu gruntów y dymów chrześciańskich, iakož gdy nie tylko w Brześciu stanęła deklaracja compassionis, ale też y zwoli iasnie wielmożnego imé pana hetmana w. x. Lit. imé pan Stancewicz, regent kancelaryi, sam swoią ręką napisał, wiele dawać mają żydzi hyberny, a wiele ubodzy chrześcianie; trzymając się którey słusności ex munere officii sui imé pan łowczy Piński podał regimentowi, repartitią mającemu w Pińsku registr do wybierania hyberny z pozostałych morgów miejskich w różnych ludzi będących. A nienasyceń żydzi krwi chrześciańskiej, pilnując professyi swoiey, aby iako kolwiek mogli prześladować y szkodzić chrześcianom, nullissime żałującego imé pana łowczego Pińskiego y ubogich chrześcian zapozwali, rozumiciąc że żadney ani ochoty, ani gotowości w tak przed-

kim czasie na obronę ucisku chrześcijańskiego nie nadydą, ile wszystkie podgo-rzały podczas incursiey szwedzkiej z instynktu onych dokumenta, a zatym że włożą niewinny ciężar na dalszą oppres-sią ubogich chrześcian. Chcąc tedy imć pan łowczy Piński utrzymać takową re-partitią hyberny, iaką podał ichmć pa-nom żołnierzom, a według zapisu syna-gogi Pińskiej od roku 1660 po zł. 30 rachuiąc za lat 57 zł. 1740 na reparacią ratusza y na wypłacenie długów różnych ratuszowych, zdawna na hybernę za-ciągnionych, także y na dalsze prawne expensa z tymiż żydami y o różne prac-tensye maydeburskie od żydów odebrać, a oraz y aby pro ulteriori tempore wa-rować securitatem miasta, aby ten pro-went od żydów nie ginął, niemnicy aby za pomierne, za które po zł. 40 do ra-tusza płacili, a przez lat 20 w tych re-woluciach rzeczyp-tey, a za zginieniem chrześcian wypłacać nie chcieli y nie chcą, za co zł. 800 należy się od nich, y

aby in posterum pokatnych miar na prze-szkodę mieyskiego prowentu, a dla oszu-kania ludzi nie ważyli się chować, tak-że za chowanie chrześcianek y parobków na usłudze sroczoney w mieście Pińsku od wielu lat poenas arbitrarias uznania et in posterum zakazania, sub rigore iu-ris na tychże niewiernych żydów, uprze-dzania chrześcian w kupowaniu żywności, towarów, wybiegania za miasto y inne abusus, które za rozmnożeniem swoim illicite czynią, iako to ścięśnienia y przyi-mowania ulic do dworów swoich, naby-wania placów mieyskich y budowania się bez żadnych wiadomości mieyskich, przywrócenia domów cechowych do ra-tusza, płacenia wszelkich powinności te-muż ratuszowi y od dalszego prześlado-wania ubogich chrześcian, aby ich przez dekret compescere można, tą swoją ma-nifestacią do xiąg urzędowych dał zapi-sać, salva melioratione tey albo inney zapisania protestacyi.

1720 г.

Изъ книги за 1744 годъ, стр. 979.

13. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го всѣхъ прежнихъ привилегій, данныхъ жидамъ в. кн. Литовскаго. *)

Roku tysiąc siedmset czterdziestego czwartego, miesiąca Nowembra dziewiętnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolin y podstarościem sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imć pana Michała Józefa Massalskiego—kasztelana Wileńskiego, hetmana polnego w. x. Lit., Grodzieńskiego sądowego,

Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, stanawszy persona-

*) Въ документѣ этомъ повторяются тѣже самыя привилегіи, которыя напечатаны въ числѣ актовъ Брестскаго гродскаго суда, подъ № 472; но такъ какъ въ этомъ послѣднемъ встрѣчаются некоторыя отличія отъ перваго—и въ языкѣ и въ подробностяхъ, то коммисія почла необходимымъ напечатать и этотъ, какъ варіантъ перваго.

liter niewierny żyd Cadyk Abramowicz—szkolnik y pisarz kahału Grodzieńskiego, tę confirmacyą wszystkich praw y przywileiów wszystkich żydów w. x. Lit. ad acta podał, potrzebując aby była przyjęta y wpisana, za przyjęciem której, de verbo ad verbum wpisując w xięgi, tenor sequitur talis:

August wtory, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem, przywileiem naszym, komuby to wiedzieć o tym należało. Pokładany był przed nami przywilej confirmacyiny praw, żydom w. x. Lit. służący, na pergaminie, księgami (sic) pisany, cały, zupełny, nienaruszony y żadney w sobie nie mający wątpliwości, z podpisem nayiaśniejszego ś. p. króla imści Jana trzeciego, także z podpisem ręki w. imć pana Michała Druckiego Sokolińskiego—pisarza w. x. Lit., de data w Krakowie, dnia trzeciego miesiąca Apryla, roku Pańskiego MDCLXXVI, y wniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych, przy boku naszym na tenczas będących, imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast y miasteczek, w w. x. Lit. będących, abyśmy takowy confirmationis przywilej osobliwą mocą y powagą naszą królewską, ni w czym nie derogując onemu, stwierdzili, zmocnili y approbowali, y w ten czas list confirmacyiny słowo do słowa wpisać rozkazali, który wpisując tak się w sobie ma:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komuby o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej nayiaśniejszego króla imści Michała z podpisem ręki, także y wielcubnego Waleriana Stanisława Judyckiego—archidiakona Wileńskiego, pisarza w. x. Lit., z podpisem ręki, de data w Krakowie, dnia VI

miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCLXIX, y wniesiona iest do nas przez niektórych rad y urzędników naszych dwornych, przy boku naszym na tenczas będących, imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast y miasteczek naszych, w w. x. Lit. będących, abyśmy takowy confirmationis przywilej osobliwą mocą y powagą naszą królewską, w niczym niederogując onym, stwierdzili, zmocnili y approbowali, w ten nasz list confirmacyiny słowo do słowa wpisać rozkazali, który wpisując tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej nayiaśniejszego króla imć Jana Kazimierza, antecessora naszego, podpisany, y pieczęcią w. x. Lit. zapieczętowany, żydom w. x. Lit. służący, y doniesiona nam iest prośba imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast, miasteczek naszych w w. x. Lit. będących, abyśmy takowy przywilej mocą y powagą naszą królewską we wszystkich onego punktach, clauzulach y artykułach zmocnili, stwierdzili y ratyfikowali, który, słowo w słowo wpisując, tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komu to wiedzieć należy. Torem nayiaśniejszych antecessorów naszych, królów polskich y wielkich książąt litewskich idąc, wprzód przy szczęśliwey przez wolne y zgodne suffragia od wolnych obóyga narodów korony polskiej y w. x. Lit. na państwo tey zaczęney rzeczy-pospolitey inauguracyi, a potem przy świątobliwey koronacyi naszej wszystkie prawa, przywileia, wolności, swobody, zwyczaje y praerogatywy, od

przodków naszych nadane, pozwolone y zachowane, publiczne y prywatne wszystkim stanom y obywatelom koronnym y w. x. Lit. przysięgą naszą królewską potwierdziliśmy y całość onych ze wszech miar postrzegać obowiązaliśmy się. Temu więc obowiązkowi naszemu po wszystkie dni panowania naszego dosyć czynić gotowi będąc, podług chwalebnych przodków naszych postanowienia y zwyczajów, cokolwiek y do partykularnego tychże praw, przywilejów y swobód wolności, któremi się poddani państw naszych szczytą y cieszą obwarowania y nowych według czasu, potrzeby y słuszności porządkiem prawnym przyczynienia ściągają się, chętnie do tego wszystkiego wolą naszą składamy. Donieśli tedy nam przez supliki swą Łazarz y Jonasz Moyżeszowiczowie — żydzi Wileńscy, także Samuel Salamowicz, Icko Faywiszowicz y Boruch Nachmanowicz proźbę swoją y wszystkich żydów w. x. Lit., a mianowicie w stołecznym mieście Wileńskim, Brześciu, Mohilewie, Mińsku, Grodzie, Słucku, Pińsku, Orszy y inszych miastach, miasteczkach w. x. Lit. mieszkających imieniem, abyśmy wszystkie prawa, przywileia, reskrypta y wolności, zdawna od najjaśniejszych antecessorów naszych, królów polskich y w. x. Lit., onym nadane, approbowane y utwierdzone, w spokojnym używaniu ich będące, przez osobliwy przywilej nasz mocą y powagą naszą królewską approbowali, reassumowali y stwierdzili. A zatym, między inszemi przywilejami, pokładali przed nami przywilej s. p. króla imści Władysława czwartego, pana brata naszego, pargaminowy, z podpisem ręki i. k. mości y z pieczęcią większą w. x. Lit., który z początku aż do końca słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem na-

szym, komu to wiedzieć należy. Jednostajnymi y zgodnymi głosy od wolnych korony polskiej y w. x. Lit. narodów y na państwo y sładkiy po s. p. królu imści panu oycu naszym obrani będąc, iakośmy zaraz po szczęśliwey naszej elekcyi na wszystkie prawa y wolności, tak ieneralne iako y specyalne, publiczne y prywatne przysięgli, tak przysięgi naszej ze wszech miar postrzegając, wszystkim wszystkie wolności, prawa y przywileia wcale zachować gotowiśmy. Zaczym Samuel y Łazarz Moyżeszowiczowie — żydzi Wileńscy, Mordachay Wolfowicz, Samoyło Salamowicz, Nachman Jakubowicz — żydzi Brzescy, Mińscy, Grodzieńscy, Pińscy, Nowogródzcy, gdy swym y wszystkim y wszystkich in genere żydów w. x. Lit., w miastach y miasteczkach mieszkających, suplikowali nam, abyśmy przywileia y wszystkie nadane od najjaśniejszych niegdy antecessorów naszych, wolności mocą y powagą naszą królewską stwierdzili. A między inszemi przywilejami pokładali przed nami przywilej króla imści Zygmunta trzeciego, z Bożej łaski króla polskiego, pana oycy naszego, po rusku pisany, y za pozwoleniem naszym po polsku wytłómaczony, który tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym. Bili nam czołem wszyscy żydowie zborów Brzeskiego, Trockiego, Grodzieńskiego, Pińskiego y inszych miast, miasteczek naszych królewskich, kniaźkich, pańskich y ziemiańskich, duchownych y świeckich, w w. x. Lit. y w ziemiach ku niem należących, abyśmy im prawa, przywileia, listy, wolności ich, od przodków naszych królów ichmość polskich y wielkich xią-

żąt litewskich nadane y potwierdzone, także umowy y postanowienia ichmość pewne przez ugody z niektórym miastem uczynione, listem naszym utwierdzili. Acześmy wszystkie przywileia, listy, daniny y wolności koronie polskiej y w. x. Lit. y wszystkim ziemiom ku nim należącym, wszystkim w poosobitości y każdemu z osobna iakiego kolwiek stanu y narodów ludziom tych państw od przodków mych królów ichmość polskich y w. x. Lit. zwłaszcza króla imści Kazimierza, Ludwika, Lois nazwanego, Władysława Jagiełła nazwanego y bracią iego Witolda y Zygmunta—wielkich xiążąt litewskich, Władysława y Kazimierza synów Jagiełłów: Jana Olbrychta, Alexandra, Zygmunta, Zygmunta Augusta, Henryka y Stefana—królów ichmość polskich, wielkich xiążąt litewskich, słusznie y prawnie nadane listem y przywileiem naszym utwierdzili, zmocnili y obwarowali, pod który warunek y utwierdzenie zamykają się też wszystkie listy, przywileia, prawa y wolności ludziom narodu żydowskiego, od przodków naszych dane. Jednakże my z łaski naszej królewskiej, na czołobicie wszystkich żydów w w. x. Lit. y w ziemiach ku nim należących y mieszkających, tym osobnym listem y przywileiem naszym wszystkie prawa y przywileia, dekreta, listy y wolności ich słusznie, od przodków naszych im nadane, także stanowienia y umowy łagodliwe z miastami y miasteczkami uczynione, y ku temu zwyczajie ich dawne, tak w kupiectwach y handlach, iako y w inszych sprawach, który ten naród żydowski, za panowania przodków naszych, królów ichmość polskich y wielkich xiążąt litewskich, zdawna aż do tego czasu używa, we wszystkich punktach, artykułach, kondycjach, tak iakoby w tym liście naszym mianowicie wpisane y wyrażone

były, umacniamy, stwierdzamy, na wszystkie potomne y wieczne czasy, chcąc mieć, aby wszędzie na wszystkich urządach y u każdego prawa według przywileiów przodków naszych y według używania y zwyczajui ich mocnie y nienaruszenie dzierżane y zachowane były, którzy żydowie nie pod inszą władzą y urządami, iedno pod zwierzchnością królewską, woiewod y starost naszych, pod któremi kto z nich mieszka, być mają y nie inszemi prawy, iedno iako artykuły y przywileia ich omawiają y w statucie są opisane, o których dotychczas oni sami y potomkowie ich używali y onemi sprawowani y sądzeni byli. Y na tośmy wszystkim żydom, w państwie naszym y w. x. Lit. mieszkającym, dali ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do którego y pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Krakowie, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Lutego pierwszego dnia.

Pokładali potym y list upominalny tegoż króla imści Stefana, w którym serio napominać sąd trybunalski raczy, aby żydom przed sobą y sądami swemi rozprawiać się nie kazali, ani dopuszczali.

Potrzenie pokładali między inszemi przywileiami s. p. króla imści Zygmunta III, pana oycy naszego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, którym od sądów trybunalskich, ziemskich y miejskich excepowawszy żydów, poddaie ich pod sąd zamkowy grodzki, appellatione salva do nas y sądu naszego, za mandatem też przed sądem naszym niema mieć forum, aż się wprzód rozprawi u sądu naszego należnego zamkowego, a z tamtąd dopiero appellacya do sądu naszego za dworem. Z domów tych, które w miastach mają podatki, powinni dawać zwy-

czayne, iako inni mieszczanie, inszym powinnościom mieyskim niezwycaynym, iako donatywom, nie podlegają, względem tego że pogłównie dają, albo gdzie pakta z mieszczany mają, tedy podług ich płacić powinni, same zaś osoby w prawach wszelakich do iurydykcyi tylko zamkowej należec mają. Żyd, któryby miał sprawę swoją z żydem, tedy starsi ich sądzić mają y karać według zakonu swego; także, gdy przysięgę przed sądem iakim któremu z nich nakażą, tedy ieśliby szło o iaką barzo wielką sumę, ma na rodale, to iest dziesięcioro Boże przykazanie przysięgać, a ieśli o małą, tedy, wzięwszy się za kłamkę w bożnice, według przywileiów, im od przodków naszych nadanych. Żyd ieśliby który umarł a został się dłużen, tedy wprzód żonie iego pozostałe wiano, iey naznaczone, według zapisu żydowskiego spełna doysć ma; a coby zbywało nad wiano, to kredytorom iego ma być dano, a ieśliby żona wprzód zmarła, tedy dzieciom iego to wiano należec ma. Rzemieślnikom, którzy kolwiek między żydami są, iakie kto z nich rzemiosło umie, wolno im robić bez przeszkody wszelkiej, do cechów należec nie mają, także w szabat y inne dni święta abyich do sądów nie przypozowano, ani sądzono.

Pokładali poczwarte różne listy w różnych daciech króla imści Zygmunta III, pana oycy naszego, strony robienia rzemiosł, do cechów nie należąc, y wolnych handłów wszelakich, żydom pomienionym dane. Te tedy punkta, kondycye y artykuły ze wszystkim ich oryginałem przywileiami, in quantum iuris communi non repugnant, my Władysław IV król wiecznemi czasy stwierdzamy, umacniamy y przy powinney mocy zachowuiemy y zostawuiemy z tym nadaniem y dostateczną deklaracyą naszą sędziowie ziem-

scy w. x. Lit. wszelakie sprawy żydów, sprawiedliwości dochodzących, z iakimkolwiek osobami zachodzące przyjmować y nieodwłoczną sprawiedliwość czynić powinni, według prawa pospolitego y przywileiów, żydom nadanych, aby żyd za żyda, bez obowiązku na się danego, o długi y inne krzywdy nie odpowiadał nikomu y aby żaden in vim represaliorum na żydach sprawiedliwości dochodzić tak w drodze, iako na mieyscu grabić y hamować y insze iakiekolwiek rzeczy czynić nie ważył się, aie tego requirował, który się princypałem albo też spółuczestnikiem być ukaże, rozumiejąc to tak, że syn lat dorosłych possessionatus za oycy, ani oyciec za syna, mąż za małżonkę, ani małżonka za męża bez słusznego zapisu y obowiązku odpowiadać y dosyć czynić niemają, ociec też y matka mając dzieci niedorośle nie kuszodzie ich oddalać ani zapisować nikomu nie może sub nullitate. A ktoby się temere ważył przeciwko tey naszej deklaracyi in tergum partis uczynić, tedy to violentiam sapere ma. Przysięgę gdy in causis magni momenti czynić żydzi mają, tedy na swym rodale, to iest dziesięciorgu Bożym przykazaniu w szkole żydowskiej bez żadney okoliczności simpliciter według zakonu żydowskiego w tym między niemi zachowanego y przywileiów im nadanych czynić będą powinni. Waruiemy też to żydom obywatelom w. x. Lit., w miastach y miasteczkach naszych, świeckich y duchownych mieszkaiącym, iż bożnic y nabożeństwa u nich, które dotąd w używaniu mieli, spokojnie y na potomne czasy zażywać mają. Także y kcpiszcze dla chowania ciał zmarłych wolne im nabywać, a zdawna nabytych spokojnie według danych zwyczaiów zażywać. A iż ciż żydzi w. x. Lit. suplikowali nam,

abyśmy ich przy opisanych prawem kancelaryjskich y sądowych, wszelkich dochodach zachowali y od depaktacyi niesłuszney ochronili, w tym im łaskę naszą królewską miłościwie oświadczamy, chcąc mieć po starostach, podstarościach, sędziach, pisarzach ziemskich y grodzkich, po magistratach mieskich, aby dochody prawem pospolitym opisane od żydów brali, żadnych depaktacyi nadzwyczaj y słusność im nie czyniąc. Jeśliby żyd też o iaki dług albo iakiekolwiek excesa do więzienia był dekretem naznaczony, tedy nie gdzie indziej, ieno w grodzie ma siedzieć, zastawę po roku y sześciu niedziel officiose oszacowawszy, bez obwieszczenia żydom będzie wolno sprzedać, nawiązka każdemu żydowi taka, iaka prawem y przywilejem iest opisana, dawana być ma.

Co wszystko stwierdzając y do wiadomości wszem wobec przywodząc chcemy mieć, aby wszyscy żydzi w. x. Lit. przy tych wolnościach y prerogatywach wcale nienaruszeni byli y ni od kogo przeszkody y violencyi żadnych, pod obroną naszą zostając, nie ponosili, czego urzędy grodzkie y mieskie z powinności swych postrzegać mają. Na co dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej, dnia XV miesiąca Februaryi roku Pańskiego MDCXXXIII, panowania naszego polskiego y szwedzkiego I roku. Wladislaus rex; Marcyan Tryzna—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Którego po tytule króla imści ten iest tenor.

Władysław IV. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy. Przekładane nam były częstokroć skargi

od żydów, w mieście naszym Wileńskim, także y w inszych miasteczkach naszych w w. x. Lit., w ulicach przywileiowanych y od chrześcian wyłączonych wolności, mieszkających, iż niektóre osoby, mając długi od żydów sobie winne, w niezapłaceniu onych, domy y kamienice ich zwykle w posesyą swą obeymować y nad zwyczaj dawny w nich mieszkać, przez co żydów w ulicach ich będących różnemi sposobami krzywdzą, boie, grabieże y szkody im czynią, że nigdy ludzie bezpieczni od nich byź nie mogą. Doniesiona zatym była nam suplika przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych, abyśmy ich w tej mierze od dalszego niepokoju y ukrzywdzenia ochronili y obwarowali. My tedy król, czyniąc aby wszelakiego stanu y kondycyi ludzie, poddani nasi, w pokoju pospolitym na każdym mieyscu zachowani byli, a przychylając się do przywileiu ikmści Zygmunta Augusta, przodka naszego, w roku tysiąc pięćset trzydziestym trzecim na szczęśliwey koronacyi naszej dnia dwudziestego miesiąca Marca żydom Poznańskim danego y w roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca Augusta siódmego dnia, przodka naszego s. p. króla imści Zygmunta Augusta, żydom Krakowskim konferowanego, który per oblatam do xiąg Lubelskich wpisany y z nich ekstraktem w roku MDCXL, w dzień przemienienia Pańskiego, authentice wydany, przed nami był pokładany, z łaski y dobroczynności naszej królewskiéy prerzeczonym żydom Wileńskim y w innych miastach, miasteczkach naszych w. x. Lit. będącym, w których pewne ulice uprzywileiowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, sobie mają, te prerogatywy y wolność dać y konferować umyśliśmy, iakoż ninieyszym listem naszym

daiemy y konferuiemy: iż kiedyżkolwiek trafiszę pomienionym żydom u chrześcian iakiegokolwiek stanu y kondycyi na obligi lub na cyrograffy y iakimkolwiek sposobem zadłużyć się, a nie mogli by gotowemi pieniędzmi tych długów zapłacić, więc kredytorowie nie pierwicy, ażby prawnie długów sobie winnych dōwiedli, domy y kamienice ich w odprawę do possessyi swey obeymować będą mogli; po objęciu zaś w takowych domach y kamienicach żydom w ulicach, które im są uprzywileiowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, będących, sami chrześcianie mieszkać nie będą y nikomu inszemu, prócz tylko żydowi, któremu-
kolwiek przez arendę, zastawę albo przez iaki inszy kontrakt od dzierżenia y używania zawodzić, a pogotowiu przedawać nie mają: a ięśliby żaden żyd takowego domu, abo kamienicy najać, lubo kupić nie chciał, tedy zbor tameczny żydowski powinien będzie taką summę pieniędzy iako podług słuźności, ięśli pod przysądem prawa maydeburckiego, dom albo kamienica będzie, przezdwie osoby z magistratu mieskiego z dwoma starszemi żydami, a ięśli pod zamkowym albo dwornym prawem będzie, przez podsta-
rościęgo y przy nim chrześcianina iednego, a przez dwu żydów za naiem albo za wszystko prawo zechcieli dzierżący przedać uznana y postanowiona będzie odłożyć y zapłacić. A nadto z osobiwey łaski naszej prócz niniejszy list nasz deklaruiemy, waruiemy, iż gdy na którym żydzie albo żydowce, w szkole żydowskiej miejsca mających, wskaz przez chrześcianina będzie otrzymany, nie wprzód miejsce ich szkolne odprawie ma podlegać, aż kiedy insze dobra leżące y ruchome nie będą wystarczały, a po otrzymaniu odprawy ma byđż takowe miejsce od chrześcianina inszego żydowi al-

bo żydowce za słuźną cenę puszczone; a ięśli żyd ani żydówka takowego miejsca kupić y zapłacić nie chcieli, mają starsi żydzi, za wykonaniem przez szkolnika przysięgi, na cenie, czego tamte miejsce będzie warto, zapłacić. A chrześcianin powinien będzie tę zapłatę przyiąć, prawa się swęgo sobie na tam to miejsce słuźącego zrzec y one na zbor żydowski transfundować, porządkiem prawnym. Co wszystko stwierdzaiąc, daliśmy żydom, w w. x. Lit. będącym, ten list przywiley nasz z podpisem ręki naszej y pieczęcią w. x. Lit. Pisan w Warszawie, dnia trzydziętego pierwszego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziętego szóstęgo panowania naszego polskiego czternastęgo a szwedzkiego piętnastęgo roku. Wladislaus rex. Franiszek Szaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Które, z ruskiego pisma na polskie za pozwoleniem naszym przetłumaczonego, te są słowa:

Zygmunt III, z Bożey łaski król polski etc. Woytowi, burmistrzom, ławnikom, radom wszystkim y pospólstwu mieskiemu miasta naszego Brzeskiego. Żałował nam, królowi, słuğa nasz żyd miasta naszego Brzeskiego Szaul Judycz, sam od siebie y imieniem wszystkich żydów zboru ich Brzeskiego, o to: Iż gdy się im trafi mieć sprawę przed nami o bōy albo insze rzeczy, tedy się wy, zachowuiąc przeciwko onym podług przywileiów im nadanych, prawem maydeburckim, a nie ziemskim czynicie przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y wszelkiej szkodzie nad prawo pospolite, y prosili nas, króla, abyśmy im tym więcej od was krzywdy cierpieć nie dopuszczaiąc list nasz do was pisać kazali. Czego my, król, z powinności naszej chszęściańskiej postrzegać powinniśmy,

iako by nikomu nad prawo niakie ukrzywdzenie y szkoda nie działa. Przeto chcemy mieć y rozkazujemy wam, abyście już od tego czasu, gdzie by się trafiło żydowi z mieszczaninem u sądu waszego maydeburskiego sprawę mieć, tedy nie maydeburskim, ale ziemskim czynili, przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y szkody prawne sądzili, odprawowali, zachowując się w tym podług prawa pospolitego y statutu ziemskiego koniecznie. Pisan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt wtórego, miesiąca Oktobra dziesiątego dnia. Sigismundus rex; Maciej Woyna—pisarz.

My tedy, pomieniony Jan Kazimierz król, za przyczyną pp. rad y urzędników naszych dawnych takowe przywileia, reskripta, wyżey inserowane, całe, zupełne, w niczym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności, swobody, warunki, zwyczaje, w nich wyrażone, żydom w. x. Lit. w miastach y miasteczkach mieszkającym, od najsławniejszych królów polskich y w. x. Lit. nadane, pozwolone y potwierdzone słusnością y prawem pospolitym zgodliwe we wszystkich kontentach, punktach, kondyciach, klauzulach y paragrafach approbować y utwierdzić umyśliliśmy, iakoż tym listem przywileiem naszym autoritate nostra regia approbujemy, reassumujemy, roburujemy, stwierdzamy, zmacniamy y żeby u każdego sądu y prawa za ważne y prawne przyimowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y deklarujemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. I na tośmy dali ten list przywilej nasz z podpisem ręki naszej y pieczęcią w. x. Lit. Dan w Krakowie, na scymie koronacyinym dnia siedmnastego miesiąca Lutego roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania

naszego polskiego y szwedzkiego 1 roku. Joannes Casimirus rex; Franciszek Jzaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

My tedy Michał król, do proźby takowej, imieniem Dawida Samuelowicza, Ieka Faywiszowicza, Borucha Nachmanowicza, Łazarza Dawidowicza y innych starszych y młodszych żydów, do nas wniesionych, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, a przychyłając się, do listów, przywileiów, dekretów królów ich mści antecessorów naszych, tudzież do rekognicyi y decyzji kommissarskiej, y dawnych zwyczajów y pakt mieskich żydom, obywatelom w. x. Lit. służących, wszystkie wolności in genere et specie onym nadane iako to: na wolne handle, place y grunty zdawna nabyte y w używaniu ich będące, tak mieskie iako zamkowe y duchowne, na domy, kramy z dawnych czasów budowane y murowane, tudzież po spustoszeniu nieprzyziaciela restaurowane y nowo wystawione domy y kramy na ulicach, dworach swoich także szkołach, bożnicach drewnianych y murem wywiedzionych, łaźniach, kopiskach we wszystkim w. x. Lit. w miastach y miasteczkach naszych szlacheckich, duchownych y świeckich będące zdawna żydom w. x. Lit. służące, we wszystkich punktach, klauzulach y warunkach stwierdzamy, zmacniamy y ratyfikujemy, przy wieczney nadziei y powinney mocy zostawujemy, a do wiadomości w Bogu ww. i. w. urodzonym biskupom, wojewodom, marszałkom y sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościm y substytutom, urzędem ziemskim y grodzkim y innym w miastach y miasteczkach naszych duchownych y świeckich przełożonym przywodząc, żądamy y mieć chcemy, aby się żydom poddanym naszym w w. x. Lit. mieszkającym, w ich prawach, wolnościach y swobodach wyżey

specyfikowanych, najmniejsza przeszkoda y bezprawienie działa się, y we wszystkim według dawnych zwyczajów byli zachowani. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej dnia czwartego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCLXIX, panowania naszego pierwszego roku. Michał król, Waleryan Stanisław Judycki—archidiacon Wileński—pisarz w. x. Lit.

My tedy Jan trzeci król do proźby takowey imieniem Dawida Samuelowicza, Icka Faywiszowicza, Borucha Meierowicza, Sołomona Jakubowicza, y innych starszych y młodszych żydów, do nas wniesioney, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy do tego, inhaerendo pewnym punktom confirmacyinym przywileiu nayaśn. ś. p. króla imci Zygmunta pierwszym, ruskim pisanego skrypsem, wypisem z xiąg grodzkich wojewodztwa Trockiego, w dacie roku tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, miesiąca Augusta dnia dwudziestego wyiętego, aby żaden z żydów o rzecz małą na rodale, dzieściorgu Bożego przykazania, to iest na xięgach Moyżeszowych nie przysięgał, tylko w wielkiey a znaczney rzeczy, która by piędziesiąt grzywien srebra lanego była y wynosiła, albo przed naszą królewską słusnością wyznaną będzie, a ma przysięgać przed szkołą żydowską we drzwiach bożnicy stawszy, tak też przierzeczonych wszystkich żydów w. x. Lit. będących od wszelakich sądów y iurydykcyi excypuiemy y wyłączaemy, a do sądów tylko grodzkich, zamkowych, a potym per viam appellationis do naszych zadwornych assessorskich we wszystkich sprawach excessowych, kryminalnych, potocznych y prywatnych inkorporuemy y w nich forum naznaczamy. Za czym

wolno żydom wszelakie rzeczy brać w zastawę y one kupować, wyiowszy kościelnych, krwawych y mokrych, konformując się do listu przywileiu nayaśn. ś. p. króla imci confirmationis przywilej osobliwą łaską y powagą naszą królewską we wszystkich onego punktach, paragrafach, kontentach, artykułach, przydatkach, kondycjach y klausulach stwierdzamy, zmacniamy y ratyfikuiemy y przy zupełney mocy y spokojnym praw, swobod y wolności używaniu przierzeczonych żydów, w miastach y miasteczkach w w. x. Lit. będących y mieszkających, wiecznemi czasy cale y nienaruszenie zachowuiemy. Co do wiadomości w Bogu ww. iaśnie ww. biskupom, wojewodom, marszałkom y sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościm y substitutom, urzędom ziemskim y grodzkim y innym w miastach, miasteczkach naszych duchownych y świeckich przełożonym przywodząc, żądamy y mieć chcemy, aby żydom, poddanym naszym w w. x. Lit. mieszkaiacym, w ich prawach, wolnościach y swobodach, wyżej specyfikowanych żadna y najmniejsza przeszkoda y bezprawia nie działały y we wszystkim podług dawnych zwyczajów byli zachowani. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w

Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej dnia trzeciego miesiąca Apryla roku Pańskiego MDCLXXVI panowania naszego iednastego roku. Jan trzeci król; Michał Drucki Sokoliński—pisarz w. x. Lit.

My tedy August drugi, król, za przyczyną pp. rad y urzędników naszych zadwornych takowe przywileia, rescripta wyżey inserowane, całe, zupełne, ni w czym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności, swobody y zwyczaje w nich wyrażone żydom w. x. Lit., w miastach y miasteczkach mieszkającym, od najsławniejszych ś. p. królów polskich y wielkich książąt Litewskich nadane, pozwolone y utwierdzone z słusnością y prawem popolitym zgodliwe we wszystkich punktach kondycyach, klauzulach y paragrafach, approbować y utwierdzić umyśliliśmy, iakoż tym listem, przywileiem naszym *authoritate nostra regia approbuiemy, reassumuiemy, roboruiemy, stwierdzamy, zmacniamy,* żeby u każdego sądu y prawa za ważne y prawne przyjmowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y deklaruiemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. Y na tośmy

dali ten nasz list przywilej z podpisem ręki naszej y pieczęcią w. x. Lit. Dan w Warszawie dnia dziesiątego miesiąca Februarij roku Pańskiego MDCCXX, panowania naszego XXIV roku.

U tey confirmacyi wszystkich praw y przywileiów przy pieczęci w. x. Lit. wiszący podpis najsławniejszego króla im p. n. m. temi wyrażony słowy: Augustus rex. Na tym że przywileiu subskrypcya takowa: Confirmacya praw y przywileiów in universum wszystkich żydów w. x. Lit. *Suscepta his verbis: Cancellariatu celsisimi et illustrissimi principis Michaelis Serwatii Koribut in Wiszniowice ducis Wiszniowiecki—comitis in Dolsk, Dombrowica et Komarno, supremi m. d. Lit. cancellarii, principis Glinianensis, Wiłkowicensis etc. capitanei, sigillatum, est in actis.* Przy suscepcie zaś podpis takowy: Stanisław Michał Brodowski i. k. mści pieczęci w. x. Lit. sekretarz. *Concordat haec confirmatio cum suis originalibus de verbo ad verbum.* Która to takowa confirmacya za podaniem oney przez wyż wyrażoną osobę do akt, iest do xiąg urzędowych grodzkich Grodzieńskich przyjeta y wpisana.

1720 г.

Изъ книги за 1720 годъ, стр. 364.

14. Универсалъ надворнаго коронаго подскарбія Оссолинскаго прогмъ злоупотребленій, дѣлаемыхъ Городненскимъ кагаломъ.

Коронный подскарбій и генеральный администраторъ Городненской экономіи Оссолинскій снмъ универсаломъ поставляетъ на видъ Городненскому кагалу его злоупотребленія по разнымъ дѣламъ и требуетъ ихъ исправленія. Такъ онъ указы-

ваетъ на незаконное избраніе имъ новыхъ радивныхъ, которые распоряжаются во всемъ, не будучи утверждены въ своихъ должностяхъ городомъ. Онъ требуетъ устраненія ихъ отъ должностей, такъ какъ они угнетаютъ бедныхъ жи-

довъ незаконными поборами. Указываетъ на жестокое осужденіе кагаломъ Шмойлы Абрамовича; единственно изъ желанія противорѣчія и досажденія ему Оссолинскому въ то время, когда дѣло его не въ такой мѣрѣ преступно, чтобы наказывать его лишеніемъ чести и всего имущества, и требуетъ возвращенія обиженному и того и другаго, подѣ страхомъ штрафа въ 2,000 битыхъ талеровъ. Указываетъ также на уклоненіе торговцевъ-жидовъ отъ пошлинъ и пред-

писываетъ Городненскому ловчему привести въ извѣстность количество доходовъ впредь до разсмотрѣнія этого дѣла комиссіею. Предписываетъ также своей канцеляріи обследовать самовольное разрушеніе ратушной стѣны подѣ лавку жидомъ Зельманомъ Берковичемъ до будущаго разсмотрѣнія этого дѣла тою же генеральной комиссіею. Предписываетъ также жидамъ содержать въ чистотѣ улицы и рынокъ вымостить камнями.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego, miesiąca Junii dwudziestego ósmego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Kazimierzem Tymińskim—skarbnikiem y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od w. imię pana Hrehorego Józefa Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego ustanowionym, stanawszy personaliter imię pan Jerzy Roszkowski—instygator ekonomii i. k. mści Grodzieńskiej, uniwersał od i. w. imię pana z Tenczyna Ossolińskiego—podskarbiego nadwornego koronnego ekonomii i. k. mości Grodzieńskiej, Sokolskiego, Nowodworskiego, Perstuńskiego, Przełomskiego leśnictw ieneralnego administratora, o rzecz w nim y tu niżej wyrażoną do niewiernych żydów Grodzieńskich wydany, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, w te słowa pisany:

Franciszek Maxymilian hrabia z Tenczyna na Ciechanowcu Ossoliński—podskarbi nadworny koronny, Chmielnicki starosta, pólkownik woysk koronnych, ekonomii i. k. mości Grodzieńskiej, Sokolskiego, Nowodworskiego, Perstuńskiego y Przełomskiego leśnictw ieneralny administrator, wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, mianowicie iednak żydom starszym y wszystkiemu ieneraliter pospółstwu synagogi Grodzieńskiej donoszę. Iż widząc

iawne postęпки w przeciwnościach interesom prowentu skarbu i. k. mości, pana mego miłościwego, y zdradliwe dyspozycyi moiey administratorskiej wasze inteneyce, kiedyście y teraz bez żadnego assensu moiego y nie stosując się do dawnych zwyczajów y komissyi i. k. mości, pana mego miłościwego, rabina do kahała tutecznego przyiać, a drugiego w Indurze lokować ważywszy się, onych chowacie y zdzierstwa ubogich ludzi, tak tutecznych żydów, w mieście i. k. mości Grodzieńskie mieszkających, iako y innych po miasteczkach y prywatnych karczmach ekonomicznych srodze depaktując z bogacie, oni zaś za zezwoleniem waszym obiawszy rządy y dyspozycyą nad pomienionemi żydami wszelkich wynayduią sposobów do uszkodzenia prowentu skarbu i. k. mości, wymagając niesłuszne obligi od żydów ekonomicznych. Przeto z władzy moiey administratorskiej, zabiegając takowym opressyom y niesprawiedliwościom, aby bez żadney odwłoki ten rabin, który w mieście tutecznym Grodzieńskim osadzony, był wyrugowany, mieć chęć y imieniem skarbu i. k. mości przykazując y w tym niemnieysza was wszystkich starszych pokazała się zufałość, żeby namięny nie respektując na to, że żyd Szmóyla Abrahamowicz ciężko zadłużywszy się na domowstwo swoje tu w Grodzieńsku, za wolą moją wystawioną, że tylko protekcyą iurydykcyi moiey administratorskiej

zaszczycał się, wy przez złość y zazdrość żydowską, uformowawszy do niego iakowysć praetext, nie tylkoście go w sądach swoich bez wiadomości grodu tutecznego Grodzieńskiego niesłychanemi terminami dekretowawszy, czci y sławy odsądźili, ale na ostatek na contempt iurydykcyi moiey ze wszystkiey iego substancyi zdarli y między siebie rozebrali. Przeto zważywszy w tym punkcie złość, hardość y bezpieczeństwo wasze, zniosszy się z iaśnie wielmożnym imć panem łowczym litewskim, iako starostą tutecznym Grodzieńskim, po długiey w tym punkcie deklaracyi moiey niniejszym uniwersałem postanowiłem y po was mieć chęć, aby pomieniony żyd Szmóyło nieodwłocznie do tści, honoru y do równey zewszystkiemi wami praeeminentii w szkole y w każdym mieyscu był przywrócony, rzeczy iego wszystkie zabrane aby zaraz w całości oddane były. Y to pod winami dwóch tysięcy talerów bitych. Ten zaś uniwersał dla ugruntowania sprawiedliwości, aby tym prędzey y niezawodny odebrał skutek, ono sam w dzień targowy po czterech rogach miasta, iako też y w bożnicy publikować rozkazałem. Co aby z tym większą było powagą iurydykcyi i. k. mości, pana mego miłościwego, on że sam do exekucyi imć panu instygatorowi ekonomii Grodzieńskiej przywieść instantanee zleciłem. A że z inquizycyi y rewizyi, z obopólney rady y postanowienia z i. w. imć panem łowczym litewskim, starostą Grodzieńskim w tymże mieście Grodzie, iako też na przedmieściach y folwarkach expediowanej pokazało się, że żydzi z kramnic y taszów swoich znaczne mają profita, całe się z nich do żadnych nie przykładają podatków; więc dogadzając woli y ordynacyi i. k. mości, pana mego miłościwego, aby ratusz w mieście tutecznym Gro-

dnie, tak dawno pustkami stojący do iako nayprędzey mógł przyść perfekcyi, na zaczęcie y wspomóżenie tej fabryki, aby te wszystkie kramy y tasze, tak murowane, iako y drewniane, proporcjonalnie przykładali się, tymże uniwersałem moim publikować rozkazałem, y pomienione kramnice, tak z ramienia mego przez imć pana instygatora ekonomicznego, iako też strony i. w. imć pana łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, przez pana landwoyta, albo kto do tego wysadzony będzie, wespół otaxowane były, ad certum quantum corocznie redukowane, ex re iustitiae postanowiłem; które to certum quantum dla tym lepszego bezpieczeństwa y dla porządku fabryki ratuszney za ręce imć xiędza proboszcza Grodzieńskiego m. p., y za kwitami iego przez exekucyą zamkową wydawane być powinny. A że także z rewizyi wyżey pomienioney pokazało się, że żyd Zelman Berkowicz, kopiąc fundamenta na swoje kramnice in praeiudicium miasta ważył się y wyciąć kazał rury, które zdawnych czasów zasadzone y ufundowane dla bezpieczeństwa miasta od ognia przypadkowego, tym końcem były, aby nimi woda sprowadzona do studni bydź mogła; więc aby y ten występek y licentia tym iawniey y dowodniey obawiona przyszłej generalney kommissyi była, iurydykcyi moiey administratorskiej serio injungitur, iakoby o początku takowych rur informowała się y iakim praetextem żyd pomieniony one rury nować ważył się, doskonałą uczyniła inquizycyą, dogadzając woli y ordynacyi i. k. mości, aby w rynku Grodzieńskim dla bezpieczeństwa całego miasta studnia iako nayporządnieysza y iako naygruntownieysza wystawiona być mogła, y rynek cały Grodzieński wybrukowany. Który to uniwersał do przyszłej aprobacyi

i. k. mości, pana mego miłościwego, wydany, dla lepszej wiary, wagi y pewności, tym czasem ręką własną podpisawszy, sygnetem moim stwierdzić rozkazalem. Dan w Grodnie, dnia dwudziestego siódmego Czerwca, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego. U tego uniwersału podpis ręki i. w. imé pana podskarbiego nadwornego koronnego, przy pieczęci tegoż imé sygnetem przyciśnionej, tymi słowy: Franciszek Maxymilian Ossoliński—podskarbi nadworny koronny, ekonomii i. k. mości Grodzieńskiej ieneralny administrator. Który taki uniwersał, przez osobę wyż wyrażoną do akt podany, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpisany.

1727 g.

Изъ книги за 1727 годъ, стр. 45.

15. Жалоба Городненскихъ жидовъ шинкарей на Городненскихъ мѣщанъ о нарушеніи послѣдними условій на счетъ шинкарства.

Въ этомъ документѣ жида Городненскаго кагала жалуются на Городенскій магистратъ и поименованныхъ лицъ въ томъ, что эти послѣднія, вопреки договору, заключенному между ними относительно некурения и не шинкованія водки, не только курили оную, но отказались еще уплачивать капщизну съ корчемъ, шеляжное и другія подати, чѣмъ причинили имъ—жидамъ великій ущербъ. Жида вслѣдствіе этого требуютъ восстановления договора и возмѣщенія понесенныхъ ими убытковъ отъ мѣщанъ.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego siódmego, miesiāca Januaryi dwudziestego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Zygmuntem Buffadem—podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego od iaśnie oświeconego xięcia imci Michała na Klewaniu y Żukowie Czartoryskiego—podkanclerzego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, solennie się protestowali niewierni żydzi Faywisz Aronowicz, Aron Szewelowicz y wszyscy żydzi szynkarze Grodzieńscy na szlachetnych panów Jana Rozumowicza, Michała Kolendę, Józefa Sudana, Woyciecha Winiarza, w kamienicy w Bogu wielebnych ichmościów xx. dominikanów mieszkaiącego, y na szlachetną panią Lewancewiczową, w iednostayney radzie y namowie z sobą będących, o to.

Iż co magistrat Grodzieński o szynkowanie gorzałki z żydami, Grodzieńskimi szynkarzami, dla uwolnienia się od płacenia kapszczyzny z gorzałek szynkować zrzekł się, a żydzi przyiowszy kapszczyznę, którey na ow czas piędziesiąt kop do roku płacono, szynk gorzałczany prowadzić wolni zostali; magistrat zaś Grodzieński przy takowym postanowieniu, zrzekłszy się szynku gorzałczanego, zapisem osobliwym sub vadio sprawionym, więcey nieszynkować obowiazali się. A zatym naruszaiąc swój zapis y iawnie w zaręki padaiąc obżałowani szlachetni pp. Jan Rozumowicz, Michał Kolenda y Lewancewiczowa, od lat kilkudziesiąt, mianowi-

cie szlachetny pan Michał Kolenda w aptece szynk gorzałczany miewały, a w czopowym szeleżnym do żałujących niewiernych żydów nigdy nie przykładali się, obżałowani zaś Józef Sudan y Woyciech Winiarz od lat dwóch, ustawiczny swój szynk gorzałczany miewali, gorzałki od postronnych kupowali, y swoje mając alembiki przepędzali y szynkowali. O co gdy niewierni żydzi w roku przeszłym tysiąc siedmset dwudziestym szóstym, miesiąca Apryla dwudziestego czwartego dnia, drugi raz w tym że roku, miesiąca Julii trzydziestego dnia, trzeci raz w tym że roku, miesiąca Augusta dwódziesiątego siódmego dnia, a czwarty raz w roku terazniejszym tysiąc siedmset dwudziestym siódmym, miesiąca Januaryi dwudziestego dnia, z obżałowanymi szlachetnymi pp. burmistrzami y wyżey wyrażonemi osobami, aby zapisu swego nie naruszali y gorzałek szynkować przestali, umawiali się, za przeszłe zaś szynkowanie o zapłacenie

kapczyzny y czopowego szeleżnego upraszali. Obżałowani, a mianowicie szlachetny p. Józef Sudan żyda Arona Szevelowicza, o czopowe szeleżne upominającego się, mało kamieniem nie przybił, y tak ustawiczne odpowiedzi y pochwałki czyniąc, szynkować nie przestają; a żałujące za obżałowanych kapczyznę in triplo ustanowioną y tak wielkie czopowe szeleżne co rok wypłacając do ostatniej ruiny przychodzić muszą. Zaczyn żałujące niewierni żydzi do utwierdzenia uczynionego magistratu Grodzieńskiego z żydami postanowienia, wskazania żądać, do zapłacenia za szynkowanie gorzałek, czopowego, szeleżnego, nigdy nieplaconego y przyłożenia się do kapczyzny tych że szynków, do nagrodzenia szkod, expens prawnych y o to wszystko, co czasu prawa przełożono y dowiedziono będzie, dali tę protestacyę salva oney melioratione do xiąg urzędowych zapisać. Co jest zapisano.

1727 r.

Изъ книги за 1727 годъ, стр. 758.

16. Жалоба Городненскаго магистрата на жидовъ Городненскаго кагала о противозаконныхъ дѣйствіяхъ послѣднихъ.

Лавники города Городны отъ имени Городненскаго кагала и всѣхъ жителей жалуются на жидовъ Городненскихъ въ несоблюденіи послѣднихъ конституцій, запрещающихъ имъ занимать ся перекупничествомъ всякихъ жизненныхъ про-

дуктовъ а равно и въ пренятствіи, оказываемомъ ими христіанамъ въ винокурении на свои надобности, вопреки привилегіямъ и специальнымъ по сему предмету декретамъ.

Roku tysiąc siedmsetnego dwódziesiątego siódmego, miesiąca Nowembra czternastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Gro-

dzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościim sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imć pana Michała

Józefa Massalskiego—pisarza wielkiego w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radaszkowskiego, Berznickiego starosty, ustanowionym, żalowali y solennie się protestowali szlachetni panowie Józef Sudan—burmistrz, Felicyan Legatowicz, Woyciech Ciechlewicz—ławnicy, urzędnicy sądowi miasta i. k. mści Grodna, swoim y całego szlachetnego magistratu Grodzieńskiego, tudzież totius communitatis tegoż miasta imieniem, na niewiernych żydów Zelmana Berkowicza, Judę Burdę, Borucha Berkowicza, Faywisza Arownowicza, Kochmana Izakowicza y całą synagogę kahału Grodzieńskiego o to:

Iż obżalowani niewierni żydzi, tak starsi, iako y wszystkie pospólstwo kahału Grodzieńskiego, iako zwykli prawem popolitym y konstytucyami seymowemi postponować y onych nigdy nie obserwować, tak też in simili przywilejami i. k. mści, miastu Grodnowi in perpetuum nadanemi y dekretami i. k. mści kommissarskimi, tot constitutionibus obwarowanemi postponendo, przeciwko prawom postępować nie przestają. Jakoż w roku tymże tysiąc siedmsetnym dwódziesiątym siódmym, nie respektując nie tylko na przywilejania nayaśniejszych królów ichmościów y dekreta i. k. mści kommissarskie, constitucyami obwarowane, lecz y na dekret oczewisty i. k. mści kommissarski posledniejszy w roku tymże tysiąc siedmsetnym dwódziesiątym siódmym, miesiąca Oktobra dwódziesiątego ósmego dnia, ferowany, śmieli y ważyli się podczas dni targowych przed godziną dziewiątą, czego przywilejia vetant, uprzedzając mieszczan Grodzieńskich, żywnością ante tem-

pus za miasto wychodzić, ryby y inne victualia przekupować, w mieście i. k. mści Grodzieńskie nie dopuszczając mieszczanom wprzód kupować zboża, różne tak na swoją potrzebę, iako y na spław wodny, na wiciny y wszelkie victualia zakupować y przeszkody w różnych komercyach mieszczanom Grodzieńskim czynić, piw, gorzałek na swoją potrzebę y na wyszynk robić zabraniać, przez co mieszczanie Grodzieńscy, lubo privilegiis gaudent, z okazji obżalowanych wiecznie podupadli y powstać nie mogą, a przez to całe miasto, kędy domicillia consiliorum zawsze odprawują się, in ruinam poszło. A zatym przywilejia, dekreta kommissarskie, constitucyami obwarowane y posledniejszy oczewisty dekret i. k. mści kommissarski, datą supra specyfikowany, naruszali et in virtute onego w poeny y winy popadli. Za czym żalujące delatores, chcąc z obżalowanemi niewiernymi żydami y całą synagogą kahału Grodzieńskiego in ubiquinario iudicio prawem czynić y tego wszystkiego, co iest superius wyrażono, przez kontrowersyą ichmościów pp. patronów dowodząc, rekwirować, co się pokaże w przywilejia y dekretach i. k. mści kommissarskich, do pokarania poenami prawnymi za naruszenie przywilejów, dekretów i. k. mści kommissarskich, do nagrodzenia strat y expens prawnych y tego wszystkiego, co żalujące delatores noviter expendować będą, dali tę swą solenną protestacyą, zachowawszy oney salvam et integram meliorationem, do xiąg grodzkich zapisać. Co iest zapisano.

1730 г.

Изъ книги за 1730 годъ, стр. 700.

17. Жалоба Городненскаго магистрата на Городненскихъ жидовъ и весь кагалъ о несоблюденіи послѣдними установленнаго городского порядка и по воду другихъ разныхъ ихъ своеволій.

Городненскіе бурмистры, райцы, лавники и нѣкоторыя лица изъ шляхты внесли въ судъ на жидовъ жалобу слѣдующаго содержания:

Жидаы, весьма мало обращая вниманія на посполитыя права и конституціи, поунничтожали вѣсы и мѣры, выданныя имъ изъ магистрата и позаводили свои собственныя; они занимаются перекупничествомъ и портятъ цѣны, обмѣриваютъ и обвѣшиваютъ людей; назначаютъ свои цѣны на спиртные напитки и продаютъ ихъ по своей мѣрѣ; укрываютъ у себя безпаспортныхъ

людей; не уплачиваютъ городскихъ повинностей; не только не мостятъ улицы и не чинятъ уже вымощенныхъ на городской счетъ, но грязнятъ ихъ и засориваютъ сметьемъ; христіанамъ воспрещаютъ открывать и содержать шинки; взвели на горожанъ несправедливыя денежныя претензіи; жолнеровъ отводятъ на постой въ домъ бурмистра; при возобновленіи ратуши позволили себѣ нападать на каменщиковъ и бросать въ нихъ кирпичами и камнями, и вообще позволяютъ себѣ дѣлать и другія подобныя безчинства.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego, miesiąca Septembra trzynastego dnia.

Na urządzie iego królewskiej mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imci pana Michała Józefa Massalskiego—pisarza wielkiego w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego starosty ustanowionym, żalowali y solennie się protestowali, oraz reprotestowali szlachetni panowie: Jan Meyster, Woyciech Ciechlewicz—burmistrze, Michał Kolenda, Tomasz Markiewicz—rayce, Mikołay, Michał Szarkowski—pisarz, urzędnicy sądowi miasta iego królewskiej mości Grodna, tudzież panowie Jan Kazimierz Rozumowicz y Felicyan Legatowicz, względem starszeństwa małżeńskiego, a pani Ewa Legatowiczowa y Barbara Łaskiewiczówna, iako aktorki, na niewiernych żydów Grodzieńskich—Zelmana Berkowicza, Fawisza Aronowicza, Aryę Ja-

kubowicza, Wigdera Markowicza, Berka Meierowicza, Ieka Sapsaiewicza y cały kahał synagogi Grodzieńskiej, mieniać do zaczętego procederu prawnego o rzecz w żalobach anterius zaszłych specyfikowaną, oraz do poparcia dekretów sądu iego królewskiej mości zadwornego assessor-skiego w. x. Lit. w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym, tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtorym y tysiąc siedmsetnym dwudziestym szóstym, tak z aktoratu obżalowanych żydów z magistratem iego królewskiej mości Grodzieńskim, iako też reciproce z aktoratu szlachetnego magistratu Grodzieńskiego z obżalowanemi niewiernemi żydami kahału Grodzieńskiego po wyszłych dylacyach, łączonych aktoratach y żalobach ferowanych, a' zatym po zaszłej już litispencyi o akcyę recenter popełnione y o pretensyc nowe, mieniać o to:

Iż obżalowani niewierni żydzi, lekce sobie ważąc prawo pospolite y konstytucyc seymowe, miary, miednicę, wagi,

łockie sprawiedliwe, które szlachetny magistrat Grodzieński z zwierzchności iego królewskiej mości, a z władze urzędu swego postanowił, niszczą, a miarami swemi, nad miary mieyskie większemi, z krzywdą ludzką, zboża pokątnie mierzą; skupowaniem różnego zboża y wszelkiej żywności przed godziną dziewiątą chrześcian uprzedaia, cenę większą podwyższają y drożą, targi ustawicznie psują, w prowencie mieskim, który in mündicem miasta obrać się powinien, pokątnym mierzeniem zboż, uszczerbek wielki czynią; wagami niesprawiedliwemi towary korzenne y inne ważą, łockie sprawiedliwe, które od magistratu niewiernym żydom obżałowanym, kupiectwem bawiącym się, pod pieczęciami do kramów rozdane były, dla skąpszey miary pourzynali y temi fałszywemi towary różne mierzą y na one przedaia, ludzie oszukiwaią; deinde gdy magistrat iego królewskiej mości Grodzieński podług ceny zboża cenę likworów, wszelkich (y aby do tych że likworów miary sprawiedliwe były) postanowi y w mieście obwołać każe, obżałowani niewierni żydzi, idąc uporem swoią cenę y miary podług woli swey ustanowiaia y iak chcą, tak według upodobania swego przedaia, ludzi różnych do miasta przy chorych bez spowiedzi urzędowej, prywatnym sposobem do siebie przyjmuią y onych dla wygody swey pokomorno chowaią; czeładź chrześciańską, (co ażeby u chrześcian nie służyli) większym naynem do siebie przenaymuią, który prawo pospolite obżałowanym chować zakazuje y konstytucye seymowe zabraniaia; czynszów ani składek od niemałego czasu zaległych z placów mieskich do miasta nie oddaia, y daley płacić nie chcą; bruków przed kramami, domami swemi nie daia, starych bruków nie naprawuią, ulice, kosz-

tem miasta brukowane, gnoiami y śmieciem zarzucaia, błota zawsze przymnażaią, a sprzątać nigdy nie chcą; handłów y szynków chrześcianom mieć zabraniaia, dwie części nieiakichści expens y innych ciężarów swych, które do miasta non regulantur, na miasto zwalaią y do onych niesłusznie pociągają chcą, nie respektuiąc na prawa, konstytucyę y wolności miasta, żołnierzów na domy burmistrzowskie naprawuią, nawet gdy w roku teraznieyszym tysiąc siedmset trzydziestym żałuiące przed seymem circa erectionem ratusza początek uczynili, we śródku kramów, tyłem do ratusza przybudowanych, rysztowanie dawać y stary zepsowany mur mularzom zbiać kazali, obżałowani niewierni żydzi nie dopuszczaiąc, kamieniami, ceglami na mularzów ciskali, od roboty odpędzali; na który hałas gdy szlachetny pan Woyciech Ciechlewicz—burmistrz iego królewskiej mości Grodzieński nadszedł, żałuiącego burmistrza tumultem ostąpiwszy o śmierć przyprawić usiłowali, ledwo ciż mularze przypadszy obronili; sami we wszystkim będąc winni, żałuiących nie zgoda niewinnych na iedną szczególnie wexe, czego nigdy w samey rzeczy nie było y dowieść nie mogą, pomówną swą żałobą calumniose opisali, owo zgoda cała żałoba żałuiących napaśna, niesprawiedliwa. Zaczyn żałuiące, chcąc z obżałowanemi niewiernemi żydami tak o praetensye w pierwszej żałobie y zaszłym procederze prawnym, iako też w poślednieyszey specificie wyrażone inforo fori prawem czynić y tego wszystkiego, co w pierwszej y poślednieyszey żałobie iest expressum, przez kontrowersyą ichmość pp. patronów dowodząc, requirować, do położenia zapisów, kontraktów y wszystkich dokumentów in praedudicium praw, przywileiów,

od najjaśniejszych antecessorów królów ichmościów y od terazniejszego imci miastu nadanych, a na zgubę miasta całego doło et fraude otrzymanych, y do skassowania onych wespół z żałobami calumniose opisanemi y całym procederem prawnym do zapłaćenia czynszów, składek za wszystkie lata aż do tego czasu, do wskazania poen, win prawnych za naruszenie praw, przywileiów od funduszu miasta magistratowi Grodzieńskiemu nadanych y za uczyniony tumult grożąc na zabicie żałującego bur-

mistrza, a za niepłaćenie quotannis czynszów, składek y za wszystkie praetensye w żałobach wyrażone, do przysądzenia kramów wszystkich, do uwolnienia od niesłuszney wexy y do nagrodzenia szkody, strat, antea et noviter poniesionych y expens prawnych, dali ten swój solenny proces, oraz y reproces, zachowawszy sobie salvam et integram tey żałoby meliorationem, ieżeli tego potrzeba będzie ukazywała, do xiąg miejskich powiatu Grodzieńskiego zapisać. Co iest zapisano.

1730 г.

Изъ книги за 1730 годъ, стр. 831.

18. Охранный листъ короля Августа II, данный Городненскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ отъ претенсій Городненскаго магистрата.

Король Августъ II-й, по жалобѣ Городненскихъ жидовъ на Городненскій магистратъ, симъ универсаломъ предписываетъ Городненскимъ бурмистрамъ и райцамъ не дѣлать Городненскимъ жидамъ никакихъ обидъ впредь до окончанія ихъ дѣлъ

слѣдственнымъ порядкомъ. Изъ универсала этого видно, что жиды приписывали магистрату такія же насилія и обиды, какія въ свою очередь приписывалъ имъ магистратъ въ жалобѣ, поданной Городненскому гродскому суду.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego, miesiąca Nowembra czternastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imci pana Michała Józefa Masalskiego—pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty ustanowionym, stanowszy personaliter niewierny żyd Mowsza Eufraymowicz—sendyk kahału Grodzieńskiego, list zaręczny, kahałowi Grodzieńskiemu służący, na rzecz w nim

y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, który de verbo ad verbum do xiąg wpisuiąc tak się w sobie ma:

August wtóry z Bożej łaski król polski etc. Wszem w obec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Doniesiona nam iest od żydów starszych kahału Grodzieńskiego querimonia, iż szlachetny Jan Meyster, Woyciech Ciechlewicz—burmistrze, Michał Kolenda, Thomasz Markiewicz—raycy, Michał Szarkowski—pisarz y cały magistrat Grodzieński zostaiąc in lite w sądach naszych zadwornych assessorskich w. x.

Lit. z kahałem Grodzieńskim, mimo zaślą litispendecyą nie czekając rozprawy, która in ultimo gradu iuris zostaje, et ad futurum iuris iest odłożona rozprawa, różne violencye czynić ważyście się, a mianowicie restawrując ratusz w mieście naszym Grodnie, na kromach rynszowanie stawić, gruz na też kromy rzucac y kromy ruynować mimo uczynione postanowienia, przywilejami approbowane, gorzałki szynkować y inne różne praedudicia ważyście się y nieznosnie aggravacie. Których żydów kahału Grodzieńskiego wziawszy w naszą protekcyą, listem tym zaręcznym upominamy, ażebyście, wierność wasza, mieszczanie Grodzieńscy, wiodąc z kahałem prawo, przywileiów, reskrypta, dekretów zaśłych niwczym nie naruszali, krom onych ruynować, gorzałek, których osobliwemi zapisami swemi zrzekliście się, szynkować y aż do rozprawy prawney żadnego

praedudicium kahałowi Grodzieńskiemu czynić nie ważyliście się, ale w pokoiu ad ultimam decisionis sententiam zachowali się, pod zaręką tysiąca kop groszy litewskich, która zaręka in casu contraventionis irremissibiliter per medietatem parti et iudicio cedere ma. Y na to wydając ten nasz zaręczny upominalny list ręką naszą podpisaliśmy. Datum w Grodnie, roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego miesiąca Oktobra dwódziesiątego dnia, panowania naszego trzydziestego czwartego roku. U tego listu zaręcznego przy pieczęci w. w. x. Lit. podpis ręki temi słowy: Michał książę Wiszniowiecki—kanclerz w. w. x. Lit. y generalny woysk regimentarz. Pod pieczęcią notacya temi słowy: Władysław Domański—i. k. mści pieczęci w. w. x. Lit. sekretarz. Który to list zaręczny przez osobę w wierzchu mianowaną iest do xiąg wpisany.

1732 г.

Изъ книги за 1732 годъ, стр. 160.

19. Жалоба Городненскихъ жидовъ на Городненскій магистратъ, о томъ, что онъ позволяетъ христіанамъ продажу водки.

Городненскіе жидаы указываютъ, что вслѣдствіе конкуренціи по части корчемства и шинкарства между христіанами и жидами, тѣ и другіе вошли между собой въ сдѣлку, на основаніи которой христіане и отказались на будущее время заниматься виноторговлей. Ихъ обоюдный угодливый листъ былъ подтвержденъ даже королями.

Но такъ какъ въ настоящее время христіане опять стали продавать водку, не смотря на протестъ кагала, угодливый листъ и привилегіи королей по сему дѣлу,— то жидаы требуютъ воспрещенія христіанамъ шинковать и удовлетворенія за проторы и убытки.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego wtórego, miesiąca Marca siedmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Mi-

cutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imci pana Michała Massalskiego—pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym,

solemnie się protestowali żydzi kontrahenci czopowego—szeleżnego miasta Grodna, swoim y wszystkich żydów—szynkarzów Grodzieńskich imieniem, na szlachetny magistrat Grodzieński, a mianowicie: na szlachetnych panów Michała Kolęde, Józefa Sudana, Felicjana Legatowicza y innych, mimo dawne convencye żydów kahału Grodzieńskiego wódkę szynkującym, o to:

Iż co antecessorowie ichmość szlachetni burmistrzowie, raycy, ławnicy y cały magistrat, zrzekłszy się szynku gorzałczanego, z żydami kahału Grodzieńskiego convencye uczynili y od zaszłych convencyi trunków gorzałczanych, sub vadiis circumscriptis, in conventionibus expressis, szynkować nie mieli y nie szynkowali. Które convencye najasnieysi regnanci Korony polskiej kilka przywilejami, żydom danemi, aprobowali. Imimo tedy zaszłe convencye y tot privilegiis aprobacye, obżalowany magistrat Grodzieński, naruszając zapisy antecessorów swoich et postponendo przywileie i. k. mości, gorzałki szynkować zaczęli, o co z kahałem y wszystkimi żydami kahału Grodzieńskiego, takż o inne pretensye różne, w sądach i. k. mości zadwornych assessorskich litispendencya zaszła, y po wyszłych dylacyach commissie naznaczone y w Grodnie expedyowane byli, przez które gdy strony suum nie mogły sortir effectum, iterum sprawę przed sąd i. k. mości zadworny assessorski strony inchoaverunt, kędy po uczynionych aktoratach y zaszłych dylacyach listem zaręcznym upominalnym, a żeby magistrat Grodzieński w szynkowaniu liquorów, ażeby gorzałczanych przeszkody

żydom nieczynił y żaden z chrześcjan w mieście Grodnie gorzałek nie szynkował, iniunctum. Jakoż ten list zaręczny upominalny niewierni żydzi otrzymawszy propter scientiam officiose magistratowi Grodzieńskiemu w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym trzydziestym, miesiąca Decembra wtórego dnia, podali. Obżalowany szlachetny magistrat Grodzieński, a precipue szlachetni panowie, Michał Kolenka, mając aptekę, a Józef Sudan in vicinitate dom w samym rynku, Felicjan Legatowicz kramki przy kramkach żydowskich, nie tylko podczas seymu, ale też y po podanym liście zaręcznym ustawiczny szynk gorzałczany, bez żadnego consensu żydów Grodzieńskich, ultro per potentiam, mieli, convencye, prawa przywileia i. k. mości y wydany list zaręczny naruszyli, w zaręki y peny prawne przywiedli, nietylko pożytków żydom uieli, lecz do niemałych szkod, expens prawnych przywiedli. Zaczym żałujące niewierni żydzi do utwierdzenia zaszłej między magistratem a niewiernymi żydami konwencyi, et intuitu oney praw, przywileiów i. k. mości, żydom nadanych, tudzież listu zaręcznego upominalnego, vigore których praw do skasowania szynków chrześcianskich gorzałczanych, a za gwałtowne w takowe szynki wdzieranie się et per potentiam szynkowania do wskazania zaraż y poen, w konwencyi wyrażonych, z listem zaręcznym założonych, do restitucyey za uięte pożytki żydom szkody y zapłacenie expens prawnych, takż o to wszystko, co czasu prawa przełożono y dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1736 г.

Изъ книги за 1737 годъ, стр. 32.

20. Жалоба Волковъйскихъ жи́доевъ, поданная гетману в. кн. Литовскаго.

Въ этой жалобѣ жи́ды жалуются на свою бѣдность и просятъ гетмана:

- 1) снять у нихъ со счетовъ 1,200 тынфовеъ, взятыхъ у нихъ конфедератскимъ маршалкомъ;
- 2) уволить отъ взноса 500 тынфовеъ сухой аренды, назначенной комиссаромъ гетмана;
- 3) прогнать со службы ихъ намѣстника Давновскаго;
- 4) принять во вниманіе ихъ ежегодные убыт-

ки въ 250 зл. за загнанныхъ жолнерами лошадей, которыхъ они поставляютъ въ теченіи 20 лѣтъ;

5) запретить плебану Волковъйскому держать безпошлинно 2 корчмы и не допускать христіанъ въ жи́довскіе шинки;

6) уволить ихъ отъ дорожныхъ повинностей, починки мельницъ и плотовеъ, принадлежащихъ двору.

За исполненіе всего этого жи́ды обѣщаютъ молить Бога за здоровье гетмана.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, miesiąca Januaryi dwunastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w i. p. Michała Józefa Massalskiego — pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty ustanowionym, stanowszy personaliter żyd Isel Izakowicz — obywatel miasta Wilkowyskiego, suplikę pokornę na rzecz w niey y tu niżej wyrażoną ad acta grodu Grodzieńskiego podał de tenore tali:

J. o. i. w. mści wiąże hetmanie w. w. x. Lit. wojewoda Wileński panie a panienasz miłościwy! Przy upadnieniu do stóp pańskich waszey x-cey mści pana naszego miłościwego, z tą naszą pokorną supliką, w naszym podupadku, uciekamy się. Chciey wasza x-cia mość weyrzeć sercem miłościwym na nasze ruinę wielką, a po tey ruinie głód, a po głodzie teraz nieznosna drożyna, gdyż nieznosną krzyw-

de uczuł od ruiny różnymi przechodami zgubieni iesteśmy przez nieznośne wszelkie podatki; więc punktami podając żebrzemy finalney decyzyi y od i. miłościwego pana y dobrodzieia.

1-mo Maiąc deklaracją w Wilnie, podczas wiazdu na wojewódstwo Wileńskie, z podpisem ręki xiążćciey miłości pani y dobrodzieyki naszej, na depactacją, to jest, na tyńfów 1,200, co tę sumę i. p. wojewoda Witepski, podczas marszałkowania konfederackiego, odebrał.

2-do. Imć p. Szawaniowski, będąc u nas kommisarzem od i o. x-cia p. miłościwego y dobrodzieia, włożył na nas aukcyi suchey arendy tyńfów 500, co my w takim czasie y razie nie możemy żadnym sposobem wytrzymać.

3-tio. Za dekretem w. m. Muśnickiego, kommisarza, przeciw namiesnika naszego p. Danowskiego, za dekretem w. imci p. Maszyńskiego kommisarza tenże p. Danowski, przebieglec, nie chce żadnym zposobem wykonać dekretu, przez co my mizeracy rozeydziemy się, bo nie wytrzymamy takiej biedy.

4-to Chorągiew Petyhorska x. p. woiewody Krakowskiego, iuż lat 20 iak stoi, w niwecz nas obróciła, konie na potrzeby swoje brali y pozaiędzżali, y tak na tą chorągiew w tym roku 'spendowaliśmy na zł. 250, a rachuiąc na każdy rok od 20 lat, co nas kosztuie?

5-to. X. pleban Wołkowyski ma dwie karczmy w Wilkowysku, czopowego nie daie, przez niego wielka przeszkoda mamy, co przed tym tego nie bywało; karczma tylko iedna była y od tey czopowe powinien płacić, wesela chrześciańskiego do żadnego domu nie przypuszcza żydowskiego.

6-to. Do młynów y grobel y innych robot dworskich przywilegia y prawa naszego, do wszystkiego nas pociągają; przez to tegy niemożemy utrzymać czeladzi, żebrzemy w tym ratunku w naszej mizeryi y ruinie, gdyż my Pana Boga codziennie prosimy y obliguiemy

się do zgonu życia iako mizeracy i. o. x-cia imci m-ściwego p. a p. dobrodzieia naszego nayniżsi podnożkowie żydzi kahału Wilkowyskiego.

Akceptacya tey supliki temi wyrażona słowy: ta suplika kahału Wilkowyskiego ma na wszystkie punkta zupełną rezolucyę w liście do imć p. Muśnickiego — obersztleymana i. k. mści, kommisarza naszego, wyrażoną, którey aby się kahał Wilkowyski mocno trzymał, mieć chęć y zalecam. Dan w Wiśniewcu dnia czwartego Grudnia tysiąc siedmset trzydziestego szóstego roku.

U tey acceptacyi podpis przy pieczęci na laku wyciśniętey temi wyrażony słowy: i. xiężna Wiszniewiecka—woiewodzina Wileńska, hetmanowa wielka w. x. Lit. Która to suplika wespół z acceptacyą, za podaniem w niey przez wyżpisane osoby do akt, iest do xiąg urzędowych przyięta y wpisana.

1733 г.

Изъ книги за 1733—1735 годы, стр. 313.

21. Жалоба Городенскихъ христіанъ шинварей на жиловъ контрагентовъ о томъ, что они насильственнымъ образомъ взимають съ христіанъ больше, нежели сколько слѣдуетъ чоповаго шеляжнаго.

Христіане, пьюшіе *ливкору* (занимающіеся винодѣліемъ), внесли въ градскій судъ жалобу на контрагентовъ — жиловъ, стражниковъ — жиловъ и писарей — жиловъ въ томъ, что они позволяютъ себѣ дѣлать разныя несправедливости христіанамъ, какъ то: не обращаютъ вниманія на постановленія, узаконяющія взимать за право на винодѣліе по 8 золотыхъ и взыскивають съ каждымъ годомъ все больше и больше; за право варенія пива тоже взыскивають больше положеннаго по закону и взимають еще съ каж-

даго христіанина по 10 шестаковъ; а чтобы христіане не могли на нихъ жаловаться, не выдають имъ квитанцій въ полученіи, а отмѣчаютъ только жиловскимъ письмомъ въ своихъ незаконныхъ, поддѣльныхъ жиловскихъ книгахъ, и на основаніи ихъ подвергаютъ христіанъ взысканіямъ, даже дѣлають нападенія, чему слѣдуютъ доказательства.

Вслѣдствіе этого христіане просятъ, чтобы контрагенты и писарь были назначены изъ христіанъ, а жиловы оставлены были только на долж-

ности стражника и то на половину съ христианами; чтобы угнетатели подвержены были суду и взысканию съ нихъ и перебранныхъ денегъ и

пограбленныхъ вещей во время производимыхъ ими христианамъ насилій.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego trzeciego, miesiąca Maia trzynastego dnia.

Przed aktami grodzkimi powiatu Grodzieńskiego, stanawszy oczewisto pp. Franciszek Wiszniewski, Felician Legatowicz, Jerzy Pecernik, Dawid Hartwich, Ludwik Woroniec, Jan Zieziulewski y pani Jakóbowa Luwancewiczowa— wdowa, chrześciance w mieście Grodnie szynki pewne, oraz niektórzy chrześciance liquory miodowe y gorzałczane mające, żałowali y solennie się protestowali na niewiernych żydów Grodzieńskich Meiera Jowzelowicza, Mowszę Aronowicza, Feska Jozefowicza, Jodrysa Samsonowicza, Izaię Izakowicza, Leybę Zelmanowicza— kontrahentów czyli sukkolectorów czopowego szeląznego, Abrama Izakowicza— pisarza, Szmóyle Jozefowicza, Abrama Moyżeszowicza— strażnika, o to:

Iż obżalowani niewierni żydzi kontrahenci czyli sukkolectorowie, iako zwykli dekreta ferowane, prawa y konstytucye postanowione łamać y swemi wykrętnemi sposobami postępować, tak y teraz tymże zwyczajem postępują, dekretami oczewistemi in antecessum ferowanemi, to iest sądów fiskalnych, grodzkich y sądu trybunału skarbowego w. x. Lit., któremi chrześcianom od każdego robienia piwa pó złł. ośmiu płacić iniunctum, y cokolwiek konstytucjami postanowiono y obwarowano iest, tego cale nie obserwują, uporem swym na chrześcian gravaminose następują, respektem długów swoich per plus offerentiam aukcyą szeląznego corocznie podnoszą, za kontrahencyi czyli za sukkolectoryi swojej y nad dekreta, konstytucye seymowe do

płacenia szeląznego po tynfów dziesięciu od każdego robienia piwa chrześcian niesłusznie pociągają, insuper szostaków dziesięć od każdego chrześcianina za każdym robieniem piwa co rok wymagają y przebierają; aby chrześciance dowodu na obżalowanych żadnego nie mieli, kwitów nigdy nie dają, tylko w registra swoje żydowskie napaśnie, fałszywie, hebrayskim pismem zapisują y za onemi, względem długów swoich, chrześcian nad słusność zdzierają, exekucjami ciężkimi agrawują, przymuszając do płacenia napaści narzuconey, grabią a innych do detencyey pod wartę biorą, iakoż żałującemu panu Franciszku Wiśniewskiemu w roku tysiąc siedmsetnym trzydziestym pierwszym, in absentia samego nasławszy na dom żydów strażników z żołnierską exekucją czarke srebrną valoris tynfów sześć, pistolety kosztujące talarów sześć, za napasne narzuczone szelązne gwałtownie zagrabili y po te czasy u siebie trzymają; tegoż czasu pana Legatowicza subordynowanym strażnikom y żołnierzom do detencyi wziąć kazali, y pod wartę póty trzymali, aż kartę żałujący w domu obżalowanego Meiera Jowzelowicza za kontrahencyi czyli sukkolectoryi jego na złtch dziewiętnaście napaścią narzuczone dać musiał; obżalowanym kontrahentom od trzech likworów mającym, to iest, miodu, gorzałki y piwa, iakoby od każdego z obżalowanych na rok po tysiącu złtch naymniey płacić należało y coby do skarbu sześć tysięcy złotych przez rok intryaty w sześciu od siebie przyczynić mieli, samych siebie od płacenia szeląznego excypują y bliskich kollegatów swoich

приватне охранияя, czopowego szelaznego do skarbu od troiakich likworów z pokrewienstwem swym nigdy nie płaca, pisarzowi swemu z tegoż samego zdzierstwa złtch czterysta szesnaście, a strażnikom po złotych dwieście do roku płaca, przez co skarbowi wielki uszczerbek czynią, długi swoje zaciągnięne na chrześcian pod pretextem szelaznego napasnym sposobem narzucaia y czym daley, tym więcey zadłużaia się; corocznie dla zniесenia długów swych do kontrahencyi, alias sukkoлектoryи niesлuzśnie wbiiaia się, y aukcyą większą zawsze na zgubę chrześcian podnaszaia. Zaczym żалуiaче chrześcianе, chcąc o to wszystko z obżaдованemi żydami в судах кaptуrowых правem czynić, kontrahencyą lub sukkoлекторя żyдовскą z pisarstwem y strażниковством żyдовским znieść, a otdąd do kancelaryи grodzkiej Grodzieńskiej y sukkoлектора ufundowanego katolika iednego, vigore dawnego postanowienia, od każdego robienia piwa y innych likworów wnaszac, nienależытых над слuzснось przeборów, oraz y strat y expens prawnych, a zatym poen, vin, de iure ściagaiaących się, za naruszenie dekretów y konstytucyi, y tego wszыst-

kiego, co czasu produktu sprawy szelazney dowiedziono będzie rekwirować, do komportancyи ante omnia dekretów y do approbacyи onych, do zabronienia w dalшы czas kontrahencyи y sukkoлектoryи obżaдованым y do zniесenia oney, do ufundowania sukkoлектора z chrześcian y strażnika iednego chrześcianина, a drugiego żyда, do restytucyi czarki srebrney y pistoletów, za napasne narzucone szelazne żалуiaчemu panu Wiśniewskiemu, przez subordynowanych z exekucyą żołnierską strażников żyдów in absentia samego violenter zabranych, et in casu non restitutionis do zapłacenia za czarkę srebrną тыnfów sześciu, a za pistoletы тalarów битых sześciu, do komportancyи y wrócenia wymožoney od pana Legatowicza na złtch dziewiętnaście карты, a zaniekomportowaniem y nieoddaniem do skupowania oney, do zapłacenia przeборów wszытких, insuper над dekreta oczewiste y konstytucye, za kontrahencyи czyli sukkoлектoryи swoiey od chrześcian przeбранных y do nagrodzenia strat y expens prawnych, dali tę swą solenną protestacyą z wolną melioracyą, ieżeli tego potrzeba będzie ukazywała.

1734 г.

Изъ книги 1733—1735 годы, стр. 817.

22. Жалоба Мартина Счасновича на жида Янкеля Лейбовича о причиненіи ему симъ послѣднимъ оскорбленій и убытковъ.

Нешковскій Счасновичъ внесъ въ судъ жалобу на жидовъ Янкеля Лейбовича, его сыновей и другихъ жидовъ въ томъ, что эти жиды, немилующіе осѣлости и занимающіеся арендой, взяли у него въ аренду фольварокъ Груду и живя въ немъ въ теченіи девяти лѣтъ, производили многочисленныя безчинства, преступленія и убытки.

Такъ жидъ Янкель Лейбовичъ, вступя въ аренду фольварокъ въ жилой избѣ предалъ сожженію всѣ находившіеся въ ней священныя предметы, метлой позатиралъ всѣ надписи съ именемъ Христа и *laudetur sanctissimum sacramentum*,*) для

*) Да будетъ хвалима св. Евхариста.

погибели петца; выстроилъ возлѣ церкви свою жидовскую божницу; своими и другихъ жидовъ лошадьми натравилъ въ полѣ хлѣба и сѣна приблизительно на 200 золотыхъ; *отравилъ и оклдовалъ его сына и билъ его нѣсколько разъ; но всякій разъ, какъ только истецъ намѣревался пхатъ къ своимъ знакомымъ или въ городъ, чтобы подать на жидов жалобу, жидъ оный вступалъ съ нимъ въ мировую, притѣжалъ къ нему съ телмами и мышками и забиралъ въ долъ рожь, ямень, хлѣвъ и другія сѣмена; самъ же петцу ничего не давалъ въ долъ, а все на наличныя деньги;*

по этой статьѣ жидъ нанесъ ему убытковъ до 500 золотыхъ; сманиваетъ батраковъ, покупаетъ краденые вещи, самъ дѣлаетъ наѣзды, не сохраняетъ христіанскихъ праздниковъ, даже св. Пасхи и Рождества Христова, и вообще дѣлаетъ разныя другія преступления и безчинства, предусмотрѣнныя закономъ. Посему вышепомянутой Нешковскій Счасновичъ проситъ гродскій судъ поступить съ виновнымъ жидомъ по закону, взыскать съ него 1,500 золотыхъ убытку, приказать снести синагогу и удовлетворить за безчестье его сына.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego czwartego, miesiąca Iunii dnia wtórego.

Na urządzie ikmści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imści pana Michała Józefa Massalskiego—pisarza w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, żałował y solennie protestował imci pan Marcin Nieszkowski Szczęsnowicz na niewiernego żyda Jankiela Leybowicza y synów iego Josia y Morycha Jankielowiczów, nigdzie osiadłości nie mających, tylko po arendach doczesnych różnie mieszkających, a teraz na Hrudzie w folwarku żałującego, arendą mieszkającym, o to na onych iawnych kryminalistów:

Iż pomieniony żyd, iak prętko y do tego folwarku Hrada na arendę zeszedł w budynku mieszkalnym, w izbie biały, gdzie sam żałujący pan Szczęsnowicz mieszkał, stały, świętości, na których mszy świętych do kilkunastu było, hostye święte, oleia święte, podczas chrztu y szlubów stawione, popalił, połamał, obrazy święte od ścian pooddzierał y gdzieby to napisane imie ś. Jezus! laudetur sanctissimum sacramentum, żyd bezbożnie miotł pościerał; na zelżywość

chrześcijańską y największą zgubę żałującego, blisko cerkwi szkołę żydowską czyli bożnicę założył, czego prawo duchowne y świeckie broni, oni, bezbożni żydzi, co subota, co święto żydowskie zebrawszy się do kilkudziesiąt, trzykroć na dzień klną chrześcijański naród, a żałującemu kołmi swemi y przyjezdźych żydów spasiue żyto, ięczmień, owies, na niwie corocznie, przez lat dziewięć uczynił szkody na złotych dwieście; a co żałośniejsza, tenże niezbożny żyd syna żałującego, pana Ludwika Szczęsnowicza, struł y szarował y iuż po dwakroć bił y kaleczył, okrwawił y potajemnie bez żałującego wiadomości y bez bytności w domu, gdy do kościoła odiedzie, albo do panów którego dla pisania, ów kryminalista żyd pogodzi, przeprasza y z wozami, worami y z miarą swoją iedzie do dworu żałującego y tam z świrna, z gumna y z budynku żyto, ięczmień, chmiel sam mierzy y bierze barany, gęsi, wszystko na kredyt, obiecuiąc płacić, nie płaci, żałującemu szkody w tym na złotych pięćset uczynił, a żałującemu nigdy y zagrosz nie powierzy, tylko za gotowe, idąc z cerkwi dla posiłku żałujący starzec gdy zaydzie, żyd za najsie na karczmę formuie y przed wielmożnym imci panem Micutą—podstolim y podstarościm Grodzieńskim udaie y

zwodzi czeladź, parobków podmawia, że parobek pokradszy żałuującego fanty, suknie na złotych półtorasta, żydowi temu sprzedał, y kozuch lice u żyda poznano, drugiego parobka Tatarzynowi naraił, że Tatar naiechawszy na dom strzelił na żałuującego y parobka wziół, żałuujący szkody poniosł na złotych trzydzieście y w tym że roku 1736, chłopca bronowłoka odmówił do siebie y czeladzi roczney pięcioro chowa, onych biie, w święta y w niedzielę robić każe, piwa, gorzałki pędzi na Wielkanoc y Boże Narodzenie, żadney uroczystości nie obserwuje; budynki ogrodnicze dwa, browar, gumno, obory, stajnie inwentarzowe wszystkie spustoszył, popalił z umysłu y żałuującemu szkody na złotych sto uczynił w budynkach. Tenże, żyd kryminalista, na imie Leona Patkę iaśnie wielmożnego imci pana Zawiszy—starosty Mińskiego, który na czas za ogrodnika w budynkach wsi ichmé panów Nowickich, przez lat kilka był, y świadczył przed różnemi godnemi ludźmi, że słyshał y widział, iako tenże żyd kryminalista z innymi ży-

dami dziecie chrześcijańskie w nocy męczyli, rzneli nożami, obżałowani żydzi nalazszy go w sieniach bili, y na dwor aż na wygon zawlekli, nazaiutrz godząc tego człowieka, gorzałki prawney dali, że tegoż czasu w godzinę pod płótem nagle umarł y drugiego także zachożego człowieka otruł, że mu nie chciał za parobka służyć, charta kosztującego złotych czterdzieście zabili y w chróst zawlekli y różnych szkod, kryminałów, boiu, które na osobliwym regestrze opisane y relacya ieneralska świadczy na złotych półtora tysiąca uczynili. Zaczym żałuujący aktor tak o spustoszenie folwarku swego Hruda, iako zbiecie y skaleczenie pana Ludwika Szczęsnowicza, syna swojego y opresyą honoru, tak in primario do zniesienia szkoły żydowskiej y do pokarania za kryminał y zapłacenia szkod półtora tysiąca, do dania paręki, iako nie osiadły, wskazaniem win, pen na ruchomości wszelkiej onego, dał tę swoją protestacyą solenną do xiąg grodzkich Grodzieńskich zapisać. Co iest zapisano.

1735 г.

Изъ книги за 1736 годъ, стр. 108.

23. Опредѣленіе Трокскаго каштеляна, Городненскаго старосты, Сапѣги по дѣлу между жидами Берестовицкими и Брестскимъ кагаломъ.

Берестовицкіе жида подали въ гродскій судъ жалобу на Мстибоговскій кагалъ и Брестскаго раввина въ томъ, что не смотря на кагалныя постановленія Мстибоговскаго и Берестскаго кагаловъ, опредѣляющія кругъ и мѣстность для административной дѣятельности этихъ кагаловъ, по наущенію Брестскаго раввина, Мстибоговскій кагалъ отторгнулъ нѣсколько корчемъ отъ кагала Берестовицкаго, привлекаетъ жидовъ этого

кагала не только къ уплатѣ поголовнаго, но и поборовъ за райское яблоко, и подвергаетъ ослушниковъ религіозному преслѣдованію. Спрошеный раввинъ показалъ, что онъ никогда не подганаривалъ Мстибоговскихъ жидовъ къ такимъ поступкамъ и эти послѣдніе никогда ихъ не дѣлали. Староста по соображеніи всѣхъ обстоятельствъ этого дѣла постановилъ: возвратитъ назадъ отнятыя корчмы, такъ какъ по поста-

новленіямъ кагалнымъ онъ записаны за кагаломъ Берестовицкимъ; за райское яблоко не требовать взносовъ, а поголовное вносить въ Мстиславовскій кагалъ, такъ какъ кагалъ Берестовицкій приписанъ къ нему въ тарифъ; на нарушите-

лей этого постановленія назначить штрафъ въ 10,000 копъ грошей (заруку); раввина же, въ случаѣ новыхъ пнтригъ съ его стороны, лишить раввинскаго достоинства.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Marca dziewiątego dnia.

Na urządze i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, stanąwszy personaliter imć pan Józef Wzdulski — koniuszy dworu iw. imć pana marszałka wielkiego koronnego, dekret na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną ad acta grodu Grodzieńskiego podał, który, za przyjęciem, wpisuiąc w xiegi de verbo ad verbo, tak się w sobie ma:

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego piątego, miesiąca Września siódmego dnia. Przede mną Janem Fryderykiem hrabią na Kodniu Sapietą — kasztelanem Trockim, starostą Brzeskim, agitowała się sprawa niewiernych żydów kahału Brzostowickiego, dóbr dziedzicznych iw. imci pana Józefa Wandalina Mniszcha — marszałka koronnego, z niewiernemi żydami miasta i. k. mści Brześcia, iż mimo skrypt, od kahału Brzeskiego dany y od kahału Mścibowskiego akceptowany y osobliwą assekuracją dobrowolną potwierdzony, ważył się kahał Mścibowski, z poduszczenia rabina Brzeskiego, oderwać karczmy, alias partykularze, we wsiach Klepaczach, Lewszowszczyźnie, Bursowszczyźnie y kwaterach będące y do siebie przyłączyć, tudzież dotąd defaktacyami miasto Brzostowicę uciemieżyć nie przestaie, niesłuszne podatki wkłada, pociąganiem do swych sądów wexuie, kłatwy na nich wydaie y podobne czyni bezprawia, przeto przez swoich plenipo-

tentów Rafała Hauszeykowicza y Salomona Szmóyłowicza pomieniony kahał Brzostowicki uskarżał się przed sądem moim na kahał Brzeski, iż mając zwierzchność nad kahałem Mścibowskim y innemi przykahałkami do siebie należącemi, tudzież nie pamiętaiąc na swoją kartę, miastu Brzostowickiemu daną y od Mścibowskich żydów akceptowaną y potwierdzoną, żadney w tey krzywdzie nie uczynił sprawiedliwości, do niemałych przez to szkód poczynionych stał się przyczyną, do większych agrawacyi kahał Mścibowski pobudził; dla czego nayprzód przywrócenia niesłusznie oderwanych partykularzów de nomine wyżej wyrażonych domawiał się, potym nie mogąc dłużey znieść agrawacyi żydów Mścibowskich, o excepcyą od iurysdykcyi ich, żeby directe do kahału Brzeskiego, nad wszystkiemi innemi przykahałkami zwierzchności mającego, do niego podatki swoje, iako to: za iabłko rayskie y inne, prócz pogłównne, które będąc w tariffie kahału Mścibowskiego, do niegoż importować nie wzdryga się, upraszał; z drugiey strony zaś, żydzi kahału i. k. mści Brześcia adcytowani, stanowszy przed sąd mój, przez plenipotentą swego Jzaaka Szymchowicza — sendyka Brzeskiego, tym się ekuzował, że żadney nie miał od zwyż pomienioney depaktacyi rekwizycyi od kahału Brzostowieckiego, ani Mścibowskich żydów na niego podawiał, ani też temu przeczyć, ażeby mieli należeć do iuryzdykcyi iego. A tak ia, starosta, widząc rzecz słuszną, z produkowanych przede mną autentycznych

dokumentów tak kahału Brzeskiego, iako y Mścibowskiego kahału danych, y dalszym zabiegając depaktacyom, przywracam niniejszym dekretem moim oczewistym starościńskim kahałowi Brzestowickiemu niesłusznie oderwane, to iest karczmy we wsiach: Klepaczach, Lewszowszczyźnie, Burszowszczyźnie y Kwatery nazwanych, aby nie do składek Mścibowskich, ale do Brzostowickich należały, tenże kahał Brzestowicki stosując się do praw religii żydowskiej, które pozwalają każdemu ukrzywdzonemu sądzić się mimo sąd niniejszy u większego żydowskiego excypuię od wszelkiej iurizdukcji y subiekcyi, miasto Mścibowa, a poddaie iuryzdykcyi y kahału Brzeskiego, aby we wszelkich składekach, sprawach, podług ich zwyczaju praktykowanych, w płaceniu za iabłko rayskie wespół z partykularzami swemi należało, krom pogłównego żydowskiego, ponieważ iest w taryfie w Mścibowskiej, zakładając na przeciwiącą się stronę winy dziesięć tysięcy kop groszy litewskich sta-

tutowych, których połowica na zamek i. k. mści Brzeski, a druga strona ukrzywdzoney należeć ma; y ieżeliby rabin albo kahał Brzeski miał dawać potajemnie lub iawnie iakowe reskrypta przeciwnie opisowi swojemu y niniejszemu dekreto wi na stronę żydów Mścibowskich, albo iakowe intrigi, fakcye y inne przeciwięstwa czynić, tedy rabin degradacyi z funkcji swojej, a kahał Brzeski teyże winie statutowej wyżej wyrażoney y pod surowszą animadersyą do sądu mego starościńskiego, zapozwani będąc, podlegać będą; w której to sprawie oczewistey wieczne milczenie nakazuje się. Działo się w Kodniu, roku y dnia ut supra.

U tego dekretu przy pieczęci iw. imci pana Sapiehi temi wyrażono słowy podpis: Jan Sapieha—kasztelan Trocki, starosta Brzeski. Który to dekret, za podaniem onego przez wyż pisanego imci do akt, iest do ksiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpisany.

1735.

Изъ книги за 1736 г., стр. 107.

24. Подтверждение декрета Троцкого каштеляна Сапёги, даннаго Берестовицкимъ жидамъ.

Великій канцлеръ вел. княжества Литовскаго князь Вишневецкій, вполне соглашаясь съ декретомъ Троцкого каштеляна Сапёги, по которому четыре корчмы: въ Клепачахъ, Львовщизнѣ, Бурсовщизнѣ и Кватерахъ возвращены

назадъ Берестовицкому кагалу, подтверждаетъ это постановление и требуетъ, чтобы на будущее время поголовная подать съ этихъ корчемъ не превышала 120 злотыхъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Marca dziewiątego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podstolim y podstaro-

ścim sądowym powiatu Grodzieńskiego, comparens personaliter imć pan Józef Zdulski—koniuszy dworu i. w. imć pana marszałka wielkiego koronnego, dokument na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną od i. o. xięcia imci Wiszniowieckiego—na ten czas bywszego kanclerza w. x. Lit. y generalnego regimentarza ad acta grodu Grodzieńskiego podał, który, za przyięciem wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

Ponieważ dekret i. w. imci pana kasztelana Trockiego, starosty Brzeskiego, in fundamento ugody y postanowienia między żydami Brzostowicy Wielkiej y Mścibowskiemi uczynionego y od i. w. imci pana wojewody Wileńskiego, hetmana w. w. x. Lit., także y ode mnie samego approbowanego, nakazał y warował to, aby żydzi Brzostowicy Wielkiej y partykularze do niej należące, to iest Klepacze, Lewszczowczyzna, Burszczow-

szczyzna y Kwatery summy pogłównego co rok sto dwadzieście złotych polskich płacili, a do większego płacenia żydów Brzeskich nie byli pociągnięni, więc pomienione postanowienie w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtórym, dnia trzynastego Maia, uczynione, żydom Brzostowskim służące, in toto approbuję y dekret i. w. imci pana kasztelana Trockiego, starosty Brzeskiego, w tym punkcie ferowany, za słuszny we wszystkim przyznaię. Datum w Warszawie, dnia dwunastego Października, roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego. U tego dokumentu, alias approbacyi, podpis i. o. xięcia imci, przy pieczęci na laku wyciśnionej, temi wyrażony słowy: Michał xiąże Wiszniowiecki—kanclerz wielki w. x. Lit. Która to approbacya, za podaniem onej przez wyż mianowanego imci do akt, iest do xiąg urzędowych przyjęta y wpisana.

1736 г.

Изъ книги за 1736 г., стр. 619.

25. Подтвердительная привилегія короля Августа III, данная Городненскому раввину Менделю Лейбовичу.

Король Августъ III подтверждаетъ привилегію своего предшественника Августа II, дарованную Городненскому раввину Менделю Лейбовичу въ обезпеченіе его имѣній и личности отъ всякихъ обязательствъ, какія только будутъ налагаемы

разными обществами и кагалами, а равно предоставляетъ ему полное право на раввина со всеми принадлежащими къ нему атрибутами, какъ въ Городненскомъ, такъ и въ другихъ кагалахъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Augusta dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z. Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od ias-

nie wielmożnego imci pana Michała Masalskiego—pisarza wielkiego w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, stanawszy personaliter niewierny żyd Mow-sza Efraimowicz—szkolnik stary kahału Grodzieńskiego, przywilej od nayiaśniej-

szego króla imci Augusta trzeciego, żydowi Mendelowi Leybowiczowi—rabinowi Grodzieńskiemu służący, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną ad akta grodu Grodzieńskiego podał, który, wpisując do xiąg de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym confirmationis przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż pokładany y praesentowany przed nami był przywiley niaśnieyszego ś. p. oycy naszego Augusta wtórego—regnanta polskiego, w Warszawie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Lipca roku Pańskiego tysiąc siedmset trzydziestego wtórego, niewiernemu żydowi Mendelowi Leybowiczowi—rabinowi Grodzieńskiemu dany, za którym panowie rady y urzędnicy, przy boku naszym rezydujący, supplikowali, abyśmy pomieniony przywiley in omnibus punctis, paragraphis, contentis, utilitatibus et commodis zmocnili, stwierdzili y approbowali, oraz ten przywiley nasz confirmationis de tenore verborum wpisać tu rozkazali, który, słowo w słowo wpisując, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, mianowicie urodzonym urzędnikom ziemskim, grodzkim, y innym patryotom y obywatelom powiatu Grodzieńskiego. Iż mając sobie przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, zaleconą niewiernego ku nam wierność żyda, imieniem Mendela Leybowicza—rabina Grodzieńskiego, którego w naszą królewskiego zwykłego respektu wzięwszy protekcją, wspólnie z małżonką y potomkami iego, tudzież ze wszy-

stkiemi dobrami teraz y napotym nabytemi, oraz z przychodzącemi prowentami y pożytkami, tymże listem, przywileiem naszym, excypuiemy y wyłączamy, aby do żadnego długu kahału Grodzieńskiego anterioris et posterioris temporis od nikogo bynaymniey nie był pociągany y wexowanym, tudzież do żadnych obligacyinych y wyderkaffowych zapisów, tak do suscepcyi, iako y paręki, nie tylko za Grodzieńskie, ale też za wszystkie generaliter synagogi wielkiego księstwa Litewskiego, kahały, przymuszonym byż nie powinien. Pomienionemu zaś Mendelowi Leybowiczowi—rabinowi Grodzieńskiemu wolno będzie żydom kahału Grodzieńskiego z przykahałkami do niego należącemi zapożywać, sądzić, dekretować według praw żydowskich, penować nieposłusznych, bez żadney ni od kogo przeszkody karać. Ieżeli by zaś pomieniony rabin został obranym za rabina do inney synagogi, tedy onego przy teyże protekcyi mieć chcemy y zachowuiemy, serio przykazując, aby wolny wyjazd od wszystkich kredytorów kahału Grodzieńskiego y synagog miał w drodze y gdzie się tylko obróci, a choćby chciał tenże rabin w którym mieście z przykahałków, do synagogi Grodzieńskiej regulujących się, dla spokojnego swego mieszkania rezydować y mieszkać, nie było onemu broniono, oraz wszelkie dochody przy tytule rabińskim zewsząd onemu podług zwyczajów dochodzić mają y powinni. Co wszem wobec, komu o tym wiedzieć należy, do wiadomości podaiemy y mieć chcemy, aby pomienionemu Mendelowi—rabinowi Grodzieńskiemu, iako pod protekcją naszą zostającemu, żadnego sprzeciwieństwa, krzywdy y opressyi tak sami nie czynili, iako też nikomu czynić nie dopuszczali. Uczynicie to, wierność wasza, dla łaski naszej

'królewskiej y z swoiej ku nam powinności. Na co, dla lepszej wiary y wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc siedmset trzydziestego wtórego, panowania naszego trzydziestego szóstego roku. Augustus rex.

A tak my król, do pomienioney suppli ki łaskawie się skłoniwszy, pomieniony przywilej, insuper wyrażony, we wszystkich punktach, contentach, kondycjach, okolicznościach, clausulach, paragrafach ratyfikujemy, komprobujemy, corroborujemy y samego w naszą królewską protekcyą z żoną, dziećmi y ze wszelkimi dobytками y nabytkiem iego bierzemy y mieć chcemy; oraz vigore pierwszego y terazniejszego confirmationis przywileju naszego wszelkie onemu dane y wyrażone punkta, też do używania in munere officii iego pozwalamy y powagą naszą królewską ztwierdzamy. Na

co, dla lepszej wiary y wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, panowania naszego trzeciego roku.

U którego to przywileju, przy pieczęci wielkiej w. x. Lit., podpis ręki najiśniejszego króla iego mości tymi słowy: Augustus rex. Na dole notacya pod pieczęcią tymi słowy: Felix Stanisław Owsiany — i. k. mości pieczęci wielkiej w. x. Lit. sekretarz—mp. Na drugiej stronie tey pieczęci notacya tymi słowy: Cancellariatu illustrissimi et excellentissimi domini Joannis Friderici comitis in Kodeń, Czarnobyl et Dorohostaie, Sapieha supremi cancelarii m. d. Lit., Brestensis etc. capitanei, sigillatum, est in actis. Który to przywilej, za podaniem onego przez osobę wyż wyrażoną, do xiąg grodzkich Grodzieńskich, iest przyjęty y wpisany.

1738 г.

Изъ книги за 1738 годъ, стр. 550.

26. Привилегія Виленскаго епископа Михаила Зенковича Мостовскимъ жидамъ на починеу синагоги и открытіе кладбища.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, miesiąca Junii dziewiątego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imć pana Michała Józefa Massalskiego—woiewody Mścislawskiego, Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc.

starosty, ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Nowach Zelmanowicz—arendarz Mostowski, przywilej ten, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał de tenore tali:

Michał Jan Zeńkowicz, z Bożey y stolicy apostolskiej łaski biskup Wileński. Oznaymuiemy niniejszym listem przywi-

leiem naszym wszem wobec y kaźdemu zosobna, komuby to teraz y napotym wie-dzieć należało, mianowicie iednak wielebnym w Bogu ichmości xx. dziekanom, proboszczom, plebanom, komendarzom y onych wikarym et respective wielebne-mu x. plebanowi Mostowskiemu, teraz y na potym będącemu. Iż na pokorną supli-kę niewiernych żydów, w miasteczku Mo-stach i. k. mości mieszkających, którym iako przed nami przekładali przywileie y prawa onych, bożnice y mogiły onych ab antiqvo nadane, per casum incendii pogorzały; przeto ex certis rationibus et motivis, animum nostrum permoventibus, daliśmy ninieyszy list przywilej nasz na to, ażeby ciż żydzi obywatele Mostowscy i. k. mości, podług potrzeby y exigencyi czasu, bożnicę swoją, per vetustatem do upadku nakłonioną, in quantum będzie mo-żna, pro possibilitate reparować, alia sin casu ostatecznego upadku oney nową na tymże mieyscu prócz żadney wspaniało-ści wybudować mogli, oraz mogiły ab an-tiquo iuż tam będące, podług przyzwoite-go zwyczaju opatrzyć na tymże mieyscu za pozwoleniem dworu tamecznego wol-ni byli, kędy iako nabożeństwa swoje

w tey szkole podług obrzędu swojego od-prawować, iako też y na mogiłach prze-rzeczonych cadavera mortuorum sepelire wolno im będzie. W czym ażeby żadney ni od kogo in praemissis omnibus nie mieli przeszkody, turbacyi y zatrudnie-nia, tym listem przywileiem naszym wa-ruiemy y ubezpieczamy, requirendo sin-gulariter tego po wielebnym xiedzu ple-banie Mostowskim, ninieyszym y sukces-sorach imci, aby onym tak in puncto re-stauracyi, albo de novo budowania, iako też y w inszych obrzędach, do dewocyi y obrzędu onych ściągających się, żadnego przenagabania nie czynił y żadnym prae-textem nikomu czynić nie dopuszczał, a to sub poenis arbitrio nostro irrogandis. Y na tośmy dali ten nasz list z podpisem ręki naszej, tudzież z pieczęcią naszą. Pisan w Grodnie, roku tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, miesiąca Junii szó-stego dnia. U tego przywileiu, przy pie-częci, podpis temi wyrażony słowy: Mi-chał Zieńkowicz—biskup Wileński. Któ-ry to przywilej, za podaniem onego przez pisanego żyda do akt, iest do xiąg urzę-dowych przyięty y wpisany.

1738 г.

Изъ книги за 1738 годъ, стр. 709.

27. Рескриптъ Виленскаго епископа Михайла Іоанна Зенковича, данный Го-родненскому кагалу объ уменьшеніи взиманія съ него процентовъ по цер-ковнымъ суммамъ.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego ós-mego, miesiąca Julii dwudziestego pierw-szego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Gro-dzieńskim, przede mną Antonim z Wa-

hanowa Micuta — podstolim y podstaro-ścim sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imé p. Michała Józefa Massal-skiego—woiewody Mścisławskiego, Gro-dzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznic-

kiego etc. starosty, ustanowionym, stanawszy personaliter niewierny żyd Zelman Judkowicz — szkolnik kahału Grodzieńskiego, skrypt ten na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, adacta grodu Grodzieńskiego podał de tenore tali:

Michael Joannes Zeńkowicz, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Vilnensis, universis et singulis, quorum interest aut interesse poterit, praecipue tamen universo tam seculari quam regulari clero, per et intra dioecesim nostram Vilmensem existenti, summas capitales quocunque titulo et iure, in synagoga Iudeorum Grodnensium locatas habenti, significamus hisce literis nostris. Qualiter comparantes personaliter coram nobis infideles Iudaei seniores totaque communitas praefatae synagogae Grodnensis cum fletu et lachrimis humiliter exposuerunt, quod ipsi per varias calamitates, hostilitates et iniuriam temporis, singulariter sub annis millesimo septingentesimo trigesimo tertio, millesimo septingentesimo trigesimo quarto et millesimo septingentesimo trigesimo quinto consistentes ad eam pervenerunt desolationem et ruinam, quinimo adeo sunt depaupertati, ut solvendis censibus ecclesiasticis, varias ecclesias concernentibus, nullatenus sufficere eosque iuxta praescriptum legum etiam per septem a centum persolvere valeant et possint, eo magis, quia a creditoribus suis summas widercafales habentibus, praesertim ecclesiasticis per provisiones dispositionem iuris communis excedentes agravati, nec non in stipendiis tributorum reipublicae, videlicet plus iusto hactenus praeagravati, tum etiam per protectiones possessorum oppidorum, bonorum, agrorum et arcarum, praesertim in civitate Grodensi habentium, in quorum iurisdictionibus incolae Iudaei degentes contributionibus universalis synagogae sub-

esse et obtemperare nequeunt, impediti quod suas dispositiones existunt, quamobrem nobis humillime supplicaverunt, quatenus illorum tali afflictioni, inopiae et paupertati succurrendo in praemissis alleviare et per diminutionem praedictorum censuum ad aliquod tempus faciendam securitati capitalium summarum, ne per inopiam communitatis depereant, providere, tum protectiones dictas maxime spiritualium personarum suis inquilinis dari solitam amovere et ad super tanta paria onera eorum incolas Iudaeos adstringi debere et compellere dignemur. Nos igitur indemnitati summarum ecclesiasticarum consulentes, justamque eorum supplicationem agnoscentes ac minus damnum majori praefendum esse censentes, ne ob praemissam exactionem integrorum censuum et alias injurias modis praexpressis inferri solitas summae capitales ecclesias et conventus dioecesis nostrae concernentes, per dispersionem gentis hujus pereclitentur, quinimo intereant et anihilentur; proinde inhaerendo rescriptis serenissimorum regum, in fundamento iurium emanatis et praecipue rescripto serenissimi Augusti tertii, feliciter nobis regnantis, sub die vigesima tertia anni praesentis dato, quo praefatos Iudaeos ab ulteriori eorum oppressione tueatur et subvenire desolationi illorum intendat, tum inhibitioni sacrae tribunalis nuntiaturae apostolicae, qua recensitis aggravationibus exponentium provisiones et census annuos ad orbitam iurium reducere conatur, coram nobis productis tum aliis documentis, animum nostrum permoventibus, ejusmodi onus solutionis censuum ad quinque florenos a quolibet centum, minime praejudicando iis, ubi minus hac quantitate sponte constitutum solvebatur reducendum et restringendum esse duximus, prout actu redu-

cius et restringimus per praesentes ad biennium ex hinc valituras, requirentes ab omnibus et singulis caeteris vero in virtute sanctae obedientiae et subemendantes, ne ultra praesignatam modo pensionem quispiam eorum amplius exigere et pretendere audeat et praesumat, nullo sibi iure et iudicio, favorabili foro, imo a protectionibus dandis suis inquilinis sese abstineant et eos ad propria sustinenda quaecunque communitatis onere permittant; in quem finem Iudaeis post fluvium Niemen habitantibus nos etiam scholam singularem et sepulturam haberi

interdiximus et praesenti interdicimus scripto, in quorum fidem idem manu nostra subscripsimus et sigillo communiri mandavimus. Datum Grodnae anno millesimo septingentesimo trigesimo octavo, die prima mensis Julii. U tego skryptu przy pieczęci wyciśnionej, podpis temi wyrażony słowy: Michael episcopus mp.; Hieronimus Dominicus Szymkowicz, actorum curiae suae illustrissimae celsitudinis, notarius et sigilli secretarius mp. Który to skrypt, za podaniem onego przez wyż pisanego żyda do akt, iest do xiąg urzędowych przyięty y wpisany.

1741 г.

Изъ книги за 1741 годъ, стр. 118.

28. Жалоба жидовъ, города Городна на жидовъ состоящихъ подъ юрисдикціей подскарбія Яна Сологуба о томъ, что послѣдніе, будучи покровительствуемые подскарбіемъ, не платятъ чоповаго шеляжнаго и др. кагалныхъ налоговъ и вообще не хотятъ признавать надъ собою законной власти Городненскаго кагала.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego pierwszego, miesiąca Marca trzeciego dnia.

Na urządzie ikmości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahnowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, solennie się manifestowali niewierni żydzi: Mowsza Enochowicz, Berko Meierowicz, Abel Peyletowicz—starsi kahału Grodzieńskiego, Widger Jankielowicz, Mowsza Eberlowicz, Eliasz Markowicz, Szmóyło Abramowicz, Eliasz Mowszowicz, Wolf Natanowicz, Hirsz Abramowicz, Josiel Kielmanowicz—szynkarze y obywatele miasta ikmości Grodna, swoim y całego gminu imieniem, na iw. imć pana Jana z Dewoyna Sołłohuba—podskarbiego wielkiego w. x. Lit. y samą imć panią

Teresę z Ogińskich Sołłohubową—podskarbiną w. x. Lit. qua panów, a niewiernych żydów Zeliga Josielowicza, Owsieia Jankielowicza, Neocha Markowicza, qua iuryzdyczanów tychże iw. imć panów podskarbach, na przedmieściu miasta ikmości Grodna mieszkających, mieniać oto: iż co in fundamento praw, przywileiów najsławniejszych królów ichmciów, od początku ufundowania kahału Grodzieńskiego, wszyscy żydzi w mieście Grodzieńskim, przedmieściach in circuitu miasta na iakichkolwiek iurydykcyach, dobrach y placach mieszkają, we wszystkim podług religii żydowskiej do kahału Grodzieńskiego należeli y należą, obżalowani niewierni żydzi na iuryzdyce iw. ichmciów panów Sołłohubów—podskarbach

w w. x. Lit. na przedmieściu, za rzeką Niemnem mieszkające, największe mając handle y z miasta Grodna pożytki od trunków, towarów, zboż y robienia słodów, a chcąc wyłamać się od składek y kahałskich powinności, bez wiadomości y licencji kahału, nayprzód szkółkę postawili, a zatym udawszy się do protekcyi, bydło, kury, gęsi, indyki rżnięcie, szluby, obrzynanie dzieci, mimo zakazanie żydów starszych Grodzieńskich, odprawuie się, składek na wypłacenie zaciągnionych długów postanowionych, ani żadnych króbek od handlów, rzezi y żadnych podatków nie dają y do kahału od lat kilku nie importują, protekcyą iw. w. imé p. p. podskarbach w. w. x. Lit. zasłaniają się y zaszczycają się; na ostatek, naruszając dekret oczewisty w roku tysiąc siedmset trzydziestym siódmym miesiąca Octobra trzeciego dnia w trybunale skarbowym w. x. Lit. ferowany, czopowego szeleżnego secundum obloquentiam dekretu od robienia piw, pędzenia gorzałek płacić nie chcą, a iw. imé pan podskarbi w. w. x. Lit. sam będąc do trybunału z senatu naznaczony, y ferowawszy dekret, ony narusza y ruynuje, dając protekcyą od warów piwa y kurzenia gorzałek odbierać, strażnikom doglądać y do registrów skarbowych zapisywać, na rewizyę chodzić nie pozwala y iezeliby który z żydów Grodzieńskich na iuryzdykę w interesie

skarbowym przyiść miał, srogą śmiercią kiimi zabić odgraża. Zaczyn żalu iący żydzi Grodzieńscy, starsi y szynkarze, chcąc ó to prawem czynić, do utwierdzenia wszystkich praw, przywileiów, confirmacyi kahałowi Grodzieńskiemu nadanych y służących, iakoto dekretów oczewistych skarbowego trybunału w. x. Lit. do obwarowania żydom wszystkim Grodzieńskim securitatem zdrowia y fortun, do skassowania wszelkich dokumentów in praeiudicium przywileiom ikmości wydanych, któremi się obżałowani żydzi zaniemeńscy zaszczycają, do zniesienia bez wiadomości kahałskiey pobudowanej szkoły, zabronienia szlubów, obrzynania dzieci y rzezi wszelkiego bydła y żywioł, do nakazania płacić wszelkich podatków y profitów do kahału Grodzieńskiego, iakoteż secundum obloquentiam dekretu skarbowego trybunału w. x. Lit., do płacenia czopowego szeleżnego od każdego robienia piwa y pędzenia gorzałki z wolną każdego czasu rewizyą, do zapłacenia z sowitością za niepłacenie podatków, a za naruszenie praw, przywileiów, dekretów oczewistych, do wskazania poen y win cum restitutione litis expensorum y o to wszystko, co czasu prawa przełożono y dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, dali ten swój manifest do xiąg urzędowych zapisać. Co iest zapisano.

1742 г.

Изъ книги за 1742 годъ, стр. 738.

29. Облигаційная запись, данная жидами Городненскаго кагала подкоморію Волковъскому Хлусевичу на купеческую коробку.

Жиды Городненскаго кагала даютъ обязательство супругамъ Хлусевичамъ, чтобы эти послѣдніе пользовались кагальной купеческой кружкой въ теченіи года, въ возмѣщеніе суммы въ 9,788

злотыхъ, взятой у нихъ кагаломъ. Въ запискѣ жиды обѣщаютъ не защищаться ни привилегіями, ни желѣзными листами, даютъ право на свои особы и своихъ потомковъ.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Nowembra trzynastego dnia.

Na roczkach sądowych grodzkich Grodzieńskich, secundum legem positivam roku, miesiąca y dnia wyż na dacie pisanego, w Grodnie sądzących się, przed nami Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm, Marcinem Janem Nepomucenem Olizarowiczem — krayczym, protunc sędzią, Dobrogostem Kazimierzem Bouffałem—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi powiatu Grodzieńskiego od i. w. imci Michała Józefa Masalskiego—kasztelana Trockiego grodzkiego sądowego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionymi, na sądenie roczków Nowembrowych do Grodna zgromadzonemi, stanawszy personaliter u sądu niewierni żydzi starsi kahału Grodzieńskiego, w tym zapisie wyrażeni, zapis swój na króbkę wielką kupiecką w. imci panu Michałowi Chłusowiczowi — podkomorzemu Wołkowyskiemu dany y służący, przyznali, którego, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tenor sequitur talis:

My Mowsza Enochowicz, Juda Nachmanowicz, Berko Meierowicz, Mowsza Aronowicz, Jeruchym Izaakowicz, Thodrys Samsonowicz, Izaia Izaakowicz, Elias Mowszowicz, Mowsza Eberłowicz,

Eliasz Markowicz, Leyba Zuśmanowicz, Wolf Natanowicz, Owsiey Faywiszowicz, Leyba Szmóyłowicz—żydzi starsi kahału Grodzieńskiego, swoim y całego gminu pospólstwa imieniem synagogi Grodzieńskiej, iedna osoba za wszystkich, a wszyscy za iednego ręcząc y obowiązując się, oraz pod wszystkie vadia, ligamenta nas y successorów naszych podając, czyniemy wiadomo y zeznawamy sami na siebie tym naszym listem dobrowolnym strictissimae obligationis zapisem, komu by o tym terazniejszego y w przyszły czas następującego wieku ludziom wiedzieć należało. Iż my żydzi starsi za iednostayną radą y zgodą nas wszystkich y całego pospólstwa kahału Grodzieńskiego, więcej od roku zaciągnioney rękodayney summy od w. imci pana Michała Chłusowicza—podstolego Wołkowyskiego na króbkę naszą kupiecką ze wszystką intratą do niej należącą nic z niej nie excypując, ani wyłączając, aż do wypłacenia zupełnego summy z prowizją temuż w. imci panu Michałowi Chłusowiczowi — podstolemu Wołkowyskiemu invadyowaną nietylko nie wypłaciliśmy, ale ieszcze dla gwałtownych potrzeb naszych na wypłacenie ciężarów y długów naszych, przybraliśmy takiż od świętego Marcina święta rzymskiego w roku terazniejszym tysiąc siedmset czterdzie-

stym wtórym, dnia iedynastego Nowembra, takowegoż dnia y miesiąca w roku, da Bóg, przyszlým tyśiac siedmset dwudziestym trzecim przypadającego, zostaliśmy winni summy rękodayney, rękoma naszymi odebraney y odliczoney dziewięć tyśięcy siedmset ośmdziesiąt ośm złotych polskich, dobrej śrebrney talarowey y tymfowey monety, w której summie dziewięciu tyśięcy siedmuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich za iednostayną nas wszystkich zgoda, iako się wyraziło, nie na nas nie excypuiąc samych, ani uzurpuiąc, też samę króbkę naszą kupiecką wolną, swobodną, niepienną, nikomu piérwszym, ani poślednieyszym prawem niezawiedzioną, ze wszystkiemi dochodami z tey króбки naszej przychodzącemi y należącemi, pomienionemu w imci panu Michałowi Chłusewiczowi—podstolemu Wołkowyskiemu y samey wielmożney imci pani Emilii z Zienowiczów Chłusewiczowey—podstoliney powiatu Wołkowyskiego, małżonkom, aż do wybrania zupełnego z prowizyą summy w komput zniesioney dziewięciu tyśięcy siedmset sześciudziesiąt ośm złotych polskich należącey, na ten rok, iako się wyżey wyraziło, do terminu świętego Marcina w roku, da Bóg, przyszlým tyśiac siedmset czterdziestym trzecim, dnia iedynastego Nowembra, przypadającego, w aktualną possessyę puściliśmy y puszczaemy, y iako in antecessum podaliśmy, tak y teraz podaiemy, odtąd w następujące lata y possessyi tey króбки kupieckey sami w imci panowie Chłusewiczowie—podstolowie powiatu Wołkowyskiego, małżonkowie, lub legitimi ichmościów panowie successorowie, albo wlewkiem summy in parte vel in toto zostawać maia, aż do finalney exolucyi summy z prowizyą. A ta wyż wyrażona summa dziewięć tyśięcy siedmset sześciudziesiąt

ośm złotych polskich przez w ichmość panów Chłusewiczów—podstolich powiatu Wołkowyskiego, małżonków, lub też przez successorów ichmościów, albo sług, dozorców, faktorów, sukollektorów, kontrahentów, bez żadney od kahału przeszkody, owszem z pomocą ma być wybierana co tydzień po złotych sto, aż do odebrania summy z prowizyą; w dalsze następujące lata, rachuiąc prowizyi po sto złotych od tyśięca złotych, z tym od nas dobrowolnie przyiętym obowiązkiem, iż ieżeli by w ichmość panowie Chłusewiczowie, małżonkowie, lub successorowie ichmościów, przez wlewek lub przez legacyą, czy też iakimkolwiek innym sposobem, ten nasz zapis y króbkę naszą w nim wyrażoną, czy to in parte summy, czy in toto puścili, pełnić y dotrzymać obowiązuiemy się y successorowie powinni będą, a my nikomu innemu żadnym sposobem, kontraktem arendownym, zastawnym, obligacyinym tey króбки naszej kupieckey puścić, podwozdić, iuwadyować, długów na nią zaciągać, onerować, albo pod ewikcyą poddawać, mimo ten nasz zapis terazniejszy, aż do wypłacenia zupełnego summy dziewięciu tyśięcy siedmuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich z prowizyą, w nią inkludowauą, nie mamy y nie powinni będziemy, owszem od każdego turbatora albo praetext iakimkolwiek do niey ścielącego u wszelkiego sądu y prawa swoim własnym kosztem, ile razy tego potrzeba będzie, zastępować y ewinkować ichmościów y successorów ichmościów obowiązuiemy się, żadney sami przeszkody nie czyniąc, owszem sami od siebie cokolwiek od nas należec będzie, importować powinni będziemy, iako też drugich żydów w Grodnie mieście mieszkających, do iak naysnadniejszey inportancyi y exolucyi przywozdić ustanowionym

od ww. imci panów Chłusewiczów, małżonków, poborcom, sukkoletorom, czy też kontrahentom, których bez woli ww. imci panów Chłusewiczów, my ustanawiać, dopomagać, szkoda, strat postrzegać, aż do zupełnego wybrania summy dziewięciu tysięcy siedmiuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich z prowizyą, razem w teyże summie inkludowaną, obligowani iesteśmy pod zaręką takowey że summy dziewięciu tysięcy siedmiuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich pod poenami banicyey, doczesney y wieczney infamii, którą zarękę y kapitalną summę, także wszystkie punkta, klauzury, paragrafy tego zapisu naszego dobrowolnego, my sami y sukcesorowie nasi dotrzymać mamy, y powinni będziemy y nie zasłaniając się żadnymi protekcjami, i. k. mości rescriptami, listami żelaznymi y nie udając się w protekcyą i. w. ichmość panów hetmanów, senatorów, ministrów status, pieczętarzów, dygnitarzów duchownych y świeckich, starostów y woytów Grodzieńskich, tudzież klasztorów, konwentów y innych przełożonych y zagranicznych monarchów y potentatów, nie wynayduią coraz przeciwno temu zapisowi naszemu dobrowolnemu y summie wyrażoney rękodayney, realnie nam pożyczoney w ciężkich y gwałtownych kahału naszego (potrzebach) wygodzoney y przez nas zaciagnioney, żadney racyi y wymysłów, zwłok na szkoda y uszczerbek ichmościów wymyślnych, ani też prawnych y nieprawnych fortelów, sposobów albo pociągnięcia do taxy dobr naszych wszelkich, przyłączenia do iakowych pewnych y niepewnych kredytorów, zgoda żadnych nie czyniąc y nie wymagając wykrętów, aż do zupełnego wybrania z pomienioney króbkki kupieckiey tey summy, razem z prowizyą w nią inkludowaną, pod sowitością takowey

że summy dziewięć tysięcy siedmiuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich, według którey summy razem z prowizyą wynoszący wnosząc ewikcyą y inwaduiąc pod ciężar tey summy z prowizyą y zaręką, nie tylko tę króbkę kupiecką, ale też y inne wszelkie intraty, dochody kahalskie, oraz szkoda naszą Grodzieńską y wszelkie dobra nasze leżące, ruchome, summy pieniężne, gdzie y u kogokolwiek będące, place, kamienice, domy, kramy, sklepy, handle, towary, liquory, złoto, srebro, kleynoty y wszelkie supellektylia, szaty, konie, bydło, łaźnie, studnie y inne wszelkie mobilia et immobilia, a na ostatek y własne osoby nasze, żony, dzieci utriusque sexus y sukcesorów naszych, dając moc y pozwalając ichmość panom Chłusewiczom, pod stolim powiatu Wołkowyskiego, małżonkom y sukcesorom ichmościów y każdemu ten nasz zapis, za wlewkiem od ichmościów lub legacyą mającemu, za najmnieysze naruszenie tego zapisu naszego dobrowolnego, obligacyinego lub przeszkoda iakąkolwiek do wybierania summy z króbkki, pomienione wszelkie dobra nasze leżące ruchome, szkoda, kamienice, kramy, domy, sklepy, place, summy pieniężne, towary, handle lądowe, wodne na wicinach, tu y za granicą w Prusiech y gdziekolwiek, fanty, złoto, srebro, kteynoty, cyne, miedz, kotły, banie, y inny wszelki dobytek, nasze mobilia grabić, zabierać, areztować, pieczętować, na swóy pożytek obracać y same osoby nasze, żony y dzieci sukcesorów naszych brać, łapać, tu y za granicą, w miastach, miasteczkach, wsiach, na targach, iarmarkach zabierać, sequestrować, inkarcerować, bez żadnego sądu, prawa y urzędu, y póty w detencyi trzymać, aż o wypłaceniu summy kapitalney prowizyi y zaruk szkód, wszelkich,

gołosłownie rzeczonych, stanie się satisfakcyą, czego wszystkiego za wiołencyą poczytać y do protekcyi duchownych y świeckich udawać się, listów żelaznych i. m. mości protekcyinych, także od i. ww. ichmość panów wojewodów, starostów zaręcznych prokurować nie mamy, choćbyśmy naywiększe ponosili exekucye, ani też mamy się wymawiać inkursyami żadnemi, nieprzyjacielskiemi, domowemi rzeczy-pospolitey, woyskowemi przechodami, stanowiskami, podatkami wszelkiemi, exekucyami, ogniem y powietrzem morowym y innemi quocunque titulo przypadkami generalnemi y partykularnemi, które nam iść ku pomocy nie mają y sukcesorom naszym, aż do wypłacenia zupełney summy kapitalney y prowizyi coroczney. Nad to wolno będzie ichmość panom Chłusewiczom, małżonkom y sukcesorom ichmościów za naymnieysze naruszenie tego zapisu naszego, nas samych y sukcesorów naszych u wszelkiego sądu, prawa y urzędu ziemskiego, grodzkiego, sądu głównego trybunału w. x. Lit., koła wielkiego et compositi iudicii, etiam extra repartitionem konstytucyi seymu Grodzieńskiego poślednieyszego, także sądu i. k. mości zadwornego, assesorskiego, marszałkowskiego, kommisarskiego starościńskiego, a pod czas interregnum kapturowego, rokiem y terminem by naykrótszym y niestatutowanym, o który chcąc powiat y województwo pozwem, mandatem zapozwać, zakazem zakazać, na którymkolwiek mieyscu będącym wszystkim, czy to iednemu takową cytacyą podać, a my będąc zapozwani lub zakazem zakazani, nie wymawiając się szabasami, świętami żydowskiemi, obłożną chorobą, odiazdami za granicę, większością spraw w inszym województwie y powiecie mających, nie biorąc na patrona, na godzinę, na kopia

z pozwu mandatu zakazu, processu, ze wszystkich spraw y tego naszego dobrowolnego obligacyinego zapisu na munitamenta, nie zasłaniając się żadnemi aresztami, ani przyimując ni od kogo aresztów zatrudnienia w wybieraniu summy, żadnemi wolnościami prawa statutowego, konstytucyami seymowemi, przywilejami i. k. mości nam ku obronie służącemi, nie czyniąc sami osobami naszemi, u wszelkiego sądu, prawa y urzędu stanąć mamy y sukcesorowie nasi powinni będą. A stanawszy nie wymawiając się niczym na pierwszym terminie usprawiedliwić się y zaraz summę realną z sowitością, ze szkodami, nakładami prawnemi, nie zchodząc z sądu, zapłacić powinni będziemy y sukcesorowie nasi powinni będą. Sąd tedy y urząd wszelki summę z zażękami, szkodami y expensami, na samych y dobrach naszych wszelkich wskazaniami, oraz na banicyą doczesną, wieczną y infamią nas samych wzdać y mocną, a nieodwłóczną, nie oglądając się na żadne ni od kogo bronienie, nie przyimując ceduły, iako w ostatnim stopniu prawa exekucyą na wszelkich dobrach naszych leżących, ruchomych summach pieniężnych, gdzie y u kogokolwiek będących y na samych osobach, każdy urząd udzielać y w realną possessyą podać wolen będzie; a my w inszym nie mamy być przeciwni temu, tak też sądu o zły wskaz, a strony o zły przewód prawa pozywać y turbować nie mamy wiecznemi czasy; owszem wyrokom prawa podlegać mamy y powinni będziemy, nie uraszczać do sądu wyższego appellacyi, decyzyą kontentować się mamy y sukcesorowie powinni będą, solucyami, iuramentami, także gleytami ikmści znaszać nie będziemy mogli, aż we wszystkim zadość się stanie zapisowi naszemu obligacyine- mu y wszelkie szkody, expensa y kosz-

ta na prawo łożone nagrodzić, także za-
ręki w tymże naszym obligacyinym za-
pisie strictissime opisane, wraz z odda-
niem kapitalney summy my zapłacić ma-
my y successorowie nasi powinni będą,
Po zapłaceniu zaś takowey zaręki y nie
po iednokrotnie iednak ten nasz dobro-
wolny obligacyiny zapis przy zupełney
mocy y walorze aż do dość uczynienia
we wszystkich punktach, klauzułach y
paragrafach onemu zastawać ma. I na-
tośmy dali wyż wyrażeni żydzi starsi
kahału Grodzieńskiego swoimi y całego
gminu pospólstwa imieniem żydów syna-
gogi Grodzieńskiej, ten nasz dobrowol-
ny obligacyiny na króbkę wielką kupiecką
zapis w. w. imé panom Chłusewiczom—
podstolim powiatu Wołkowyskiego, mał-
żonkom, z podpisem rąk naszych wła-
snych, po hebraysku wyrażonych, y ich-
mościów panów od nas ustnie y oczewi-
sto do tego obligacyinego zapisu o pod-
pis rąk ichmościów uproszonych. Pisan
w Grodnie, roku tysiąc siedmset czter-
dziestego wtórego, miesiąca Nowembra
iedynastego dnia. U tego zapisu obliga-
cyinego przy podpisach rąk żydowskich
ich mość panów [pieczętarzów podpisy
temi wyrażone słowy: Ustnie proszony
pieczętarz od żydów starszych kahału
Grodzieńskiego do tego zapisu obligacyi-
nego, alias prawa na króbkę wielką ku-

piecką, w summie dziewięciu tysięcy
siedmuset sześciudziesiąt ośmiu złotych
polskich, w. imé panu na Chłusowie Mi-
chałowi Chłusewiczowi—podkomorzemu
Wołkowyskiemu danego, podpisuję się.
Jan Franciszek Olizarowicz—namiestnik
regent grodzki powiatu Grodzieńskiego;
ustnie y oczewisto proszony pieczętarz
od osób wyżey po hebraysku wyrażo-
nych do tego zapisu obligacyinego alias
prawa na króbkę kupiecką, w. imé panu
na Chłusowie Chłusowiczowi—podstole-
m Wołkowyskiemu danego, prawa pod-
pisuję się: Stanisław Szaniawski mpr.;
proszony pieczętarz od niewiernych ży-
dów Mowszy Heynochowicza, Judki
Nachmanowicza, Berki Meierowicza, Mo-
wszy Aronowicza, Thodrysa Samsono-
wicza, Szai Izaakowicza, Leyba Zuszma-
nowicza, Wolfa Natanowicza, Owsieia
Faywyszowicza y Leyby Szmóyłowicza,
starszych kahału Grodzieńskiego, do te-
go zapisu alias prawa na króbkę wielką
kupiecką w summie dziewięciu tysięcy
siedmuset sześciudziesiąt ośmiu złotych pol-
skich, w. imé panu Chłusowiczowi—pod-
stolemu Wołkowyskiemu danego, pod-
pisuję się: Walenty Targoński mpr. Któ-
ry to zapis, za przyznaniem onego y do
akt podaniem, iest do xiąg urzędowych
grodzkich przyięty y wpisany.

1744 г.

Изъ книги за 1744 годъ, стр. 55—58.

**30. Жалоба Городненскаго магистрата на старшихъ жидовъ Городненскаго
кагала о производимыхъ послѣдними разнаго рода безпорядкахъ и злоупотре-
бленіяхъ.**

Въ этой жалобѣ Городненскій магистратъ ука-
зываетъ на разныя злоупотребленія жидовъ по
исполненію законовъ: что жида не обращаютъ

никакого вниманія на королевскія привилегіи, да-
рованные городу Городню и не признають город-
скихъ мѣръ и вѣсовъ, а употребляютъ свои

фальшивые; занимаются перекупничествомъ и при этомъ обманываютъ простой народъ; курятъ вино и продаютъ его по произвольной цѣнѣ; не только не исполняютъ судебныхъ опредѣлений, но еще насчитываютъ разныя долги за городомъ, которые къ нему не могутъ относиться: сманиваютъ къ себѣ слугъ изъ христіанъ и укры-

ваютъ ихъ не смотря на сеймовыя постановленія, полагающія за это преступленіе штрафъ, и вообще дѣлаютъ еще и разныя другія преступленія и обиды гражданамъ.

(Такая же жалоба, въ такихъ же почти выраженіяхъ встрѣчается раньше, подъ 1730 годомъ).

Roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Januاری dwudziestego wtórego dnia.

Na urządzie ikmści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micuta—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imć pana Michała Józefa kniazia Massalskiego—kasztelana Trockiego, Grodzieńskiego sądowego, Radażkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, żałowali y solennie się protestowali szlachetni panowie: Jan Meyer, Józef Badaraki—burmistrze, Michał Kolenda, Jan Jordan, Mikołaj Michał Szarkowski—rayce, y cały magistrat Grodzieński, przeciwko niewiernym żydom: Mowszy Aronowiczowi, Wulfowi Natanowiczowi, Owsieiowi Faywiszowiczowi, Eliaszowi Markowiczowi, Berkowi Meierowiczowi, Jeruchimowi Jekowiczowi, Mowszy Eberkowiczowi, Todrysowi Samsonowiczowi, Hilełowi Markowiczowi, Abelowi Peyletowiczowi—żydom starszym kahału Grodzieńskiego, tudzież Szai Izakowiczowi, Chaimowi Rożanskiemu—kramarzom y wszystkim żydom kramarzom, kramy w rynku na placach miasta Grodna mającym, mieniać o to: Mianowicie do zaszłego procederu prawnego z niewiernymi żydami starszemi, antecessorami obżałowanych o rzecz w żałobach, in antecessum wyniesionych, specificie wyrażoną, oraz do poparcia dekretów trzech sądów i. k. mści zadwornych assessorskich, iednego remissyinego

w roku tysiąc siedmset dwudziestym, miesiąca Nowembradziewnastego dnia, a dwóch na kommissyą, pierwszego—w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtórym, miesiąca Listopada czternastego dnia, za którym niewierni żydzi antecessorowie obżałowanych naznaczoney kommissyi wyprowadzać nie chcieli y nie wyprowadzali, powtórnego—w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym szóstym, także miesiąca Listopada czternastego dnia, tak z aktoratu żydowskiego z magistratem Grodzieńskim, iako też z aktoratu magistratu Grodzieńskiego z niewiernymi żydami starszemi, antecessorami obżałowanych, po wyszłych dylaciach, połączonych aktoratach y żałobach, oczewisto ferowanych, idque do dekretu kommissarskiego, który za dekretem sądów ikmści zadwornych assessorskich, na kommissią ferowanym, in casu niewyprowadzenia za pierwszym w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym siódmym stanął. A niewierni żydzi, antecessorowie obżałowanych, nie kontentuiąc się tym dekretem wielmożnych ichmć panów kommissarzów, do sądów i. k. mści zadwornych assessorskich apellowali. Tandem po zaszłej iuż litispencyi y po uczynionej do sądów i. k. mści zadwornych assessorskich apellacyi o akcyce recenter popednione y o pretensye nowiter uroszczone, mieniać: iż obżałowani niewierni żydzi, nie obserwuiąc cale praw, przywilejów, od nayiaśniejszych królów ichmościów miastu Grodnowi nadanych y kon-

stitucyami obwarowanych, owszem lekce sobie ważąc prawo pospolite y konstitucye seymowe, iawnonym sprzeciwiając się, illicite, uporczywie, przeciwkonymże postępują; miary, miednice, wagi, łokcie sprawiedliwe, które magistrat Grodzieński z zwierzchności ikmści, a z władze urzędu swego gdy postanowi, zawsze niszczą, a miarami swemi, nad miary mieyskie większemi, z krzywdą ludzką pokątnie mierzą, skupowaniem różnego zboża y wszystkie żywności przed godziną dziewiątą chrześcian uprzedzają, cenę większą, podwyższają y drożą, targi ustawicznie psują, w prowencie mieskim, który in munditiem miasta obracać się powinien, pokątnym miarzeniem zboż uszczerbek wielki czynią, wagami swemi niesprawiedliwemi towary korzenne y inne ważą, łokcie sprawiedliwe, które od magistratu Grodzieńskiego obżałowanym niewiernym żydom, bawiącym się kupiectwem, pod pieczęciami do kramów rozdane były, dla skąpszey miary pourzynali y temi fałszywemi towary różnemierzą y przedają, ludzi kupujących oszukiwają. Tandem gdy magistrat Grodzieński podług ceny zboża, cenę likworów wszelkich y do onych sprawiedliwe miary postanowi y w mieście przez trąbę ogłosić lub obwołać każe, obżałowani niewierni żydzi, idąc uporem, nietylko bez pozwolenia ratusznego y mieyskiego, gorzałki przeciwko przywileiom palą, wypędzają, ale też swoją cenę y miary podług woli swey ustanowiają y iak chcą podług upodobania swego niesprawiedliwemi miarami swemi przedają likwory, ludzi loznych do miasta przychożych, bez opowiedzi urzędowej prywatnym sposobem do siebie przyjmują y onych dla wygody swoiey pokomornochowają czeladź chrześciańską (ażebyu chrześcian nie służyli) większym my-

tem do siebie przenajmują, których prawo pospolite obżałowanym niewiernym żydom chować zakazuie y konstitucye seymowe zabraniają; czynszów z kramów, na placach miasta ikmści Grodna będących, od roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Julii pierwszego dnia dziewiętnaście tysięcy dwieście złotych polskich, iako w sobie specyfikacya kramów y ordynacya postanowioney płacy od iasnie wielmożnego imć p. Maxymiliana hrabi z Tenczyna Ossolińskiego—podskarbiego na ten czas nadwornego koronnego, ieneralnego ekonomii ikmści Grodzieńskiej y lesnictw administratora, y i. w. imć pana Hrehorego Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty y wojta Grodzieńskiego, z podpisem rąk wydana, omnem rem in se exprimit, do tych czas ad cassam magistratu Grodzieńskiego nie zapłacili y płacić nie chcą, przez co in amissionem placów popadli et actu do miasta wrócić się powinny, a sami obżałowani od statków przed kramami y w rynku stojących, (na których żydzi towary swoje drobne kramne przedają) prowent mieski do siebie odbierają y z onego sobie profitują. Bruków przed kramami y domami swemi nie dają, starych bruków nie naprawują, ulice, kosztem miasta brukowane, śmieciem zarzucają, błota zawsze przymnażają a sprzątnąć nigdy nie chcą. Handlów y szynków chrześcianom mieć zabraniają, dwie części nie iakowych expens swych, do miasta nie regulujących się na miasto zwalają y do onych niesłusznie pociągać chcą, nawet gdy w roku tysiąc siedmset trzydziestym szlachetny magistrat Grodzieński przed seymem wcześniej circa erectionem ratusza uczynili początek we srzodku kramów, niesłusznie przeciwko prawu w publicznym mieście na rynku bez pozwolenia mieyskiego erygowanych, tyłem do

ratusza przymurowanych rysztowanie dawać y stary zepsowany mur ratuszny mularzom zbiiać kazali, obżałowani żydzi kramarze, nie dopyszczając mularzów do łamania ratuszowego muru, kamieniami, cegłami na mularzów rzucali, od roboty odpędzali, y gdy na tenczas pan Woyciech Ciechlewicz—burmistrz Grodzieński nadszedł, ostąpiwszy tumultem, z krzykiem, hałasem pomienionego pana burmistrza zabiiać na śmierć usiłowali, ledwo aż mularze przypadszy obronili, murów ratuszowych łamać y ratusza erygować nie pozwolili, przez co ratusz, z okazji obżałowanych niewiernych żydów uporczywych, niereperowany y teraz pustkami wakuie y do reszty ruynuie się. A obżałowani żydzi, sami zawsze in deformitate żyjący, przez szczególną invidyą ozdoby miasta y magistratu, różne pańskie protekcyje zaciągając, od lat potrzebnego murów ratusznych rozpoczęcia gwałtownie odstraszywając ullatenus nie dopuszczają, weszród rynku przy starym ratuszu siedem handłów y profitów swoich zakładając, abominationem miasta, desolationem obywatelom summam ac inexplicabilem, favore pańskich wdających się medycyji, przeciwko okazują. Są y inne krzywdy, szkody nieprzestanne różnemi terminami czynione. Zaczyn żałujące szlachetni burmistrze, rayce, nomine suo y całego magistratu, oraz totius communitatis miasta Grodna, chcąc o to wszystko z obżałowanymi niewiernymi żydami starszemi Grodzieńskimi y wszystkimi kramarzami in foro iure experiri, ante omnia do obżałowania, ażeby pro decore prowincyi w. x. Lit. y miasta Grodna, ex ratione przybudowanych niesłusznie kramków żydowskich ratusz sine ullo impedimento do erekcyi y wybudowania był wolny y ażeby żydzi nie przeszkadzali sub poenis irremissibilibus contraventio-

nis et captivationis do approbaty wszystkich praw, przywileiów, dokumentów, miastu Grodnowi służących, vigore których do przeczyszczania miasta, ulic, poprawiania bruków y wszystkich powinności, ordynacyi miasta żydzi byli posłuszni y bez żadnych od nikogo zasłon y protekcyi, według dyspozycyi magistratowej, in omni subiecti byli y w niwczym przeciwnemi, upornemi y nieposłusznemi nie stawili się, sub confiscatione bonorum mobilium, et captivatione samych osób. A ponieważ za kramy, place mieyskie, trzymając od tak dawnych lat, magistratowi nie płacą y zawsze refragarii miastu stają się, vigore prawa ktoby naydaley do trzech lat czynszu nie płacił, odpadać ma od tenuty onych, więc y żydów od wszystkich placów mieyskich in perpetuum odsądzenia y miastu per decretum przepędziwszy, wrócenia y incorporowania; że zaś od roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego, Julii pierwszego dnia, do daty niniejszey czynszów nie inportowali, profitując z onych, niemniej że się do żadnych składek, do wyczyszczenia miasta, bruków nie przykładają, onera civitatensia nie ponosili, czasu inkursyi kontribucyi porcyje, racye z miastem nie subportowali, ogułem za przeszłe lata ad minimum sześciudziesiąt tysięcy złotych polskich na żydach ad iudicowania, do obwarowania, ażeby gorzałek bez pozwolenia ratusznego nie palili, miar, łokci, wagi, inszych y potajemnych in praeiudicium miasta nie trzymali, ale z ratusza wydane zachowali, publicznie, nie kradkiem, potajemnie mierzyli, do skasowania wszelkich praw, dokumentów in praeiudicium miasta przez obżałowanych żydów wyprokurowanych y zaszycających się, do obwarowania, ażeby z gruntów, placów nabytych et sub quacunque iurisdictione mieszkające

żydzi ad iura civitatensia supportanda należeli, bez żadney excepcyi y wyszukania protekcyi, oraz bruki chędożyli, ratuszowym ordynacjom posłusznemi byli, do nagrodzenia wszystkich szkod, strat, expens prawnych, do reperowania przez Zelmana Berkowicza poprzecinanych rur, do wskazania na onym poen pro tanto ausu, do zdemoliowania kram zabudowanych, do wskazania poen, win

y o to wszystko, co czasu prawa fusi-us z processów, żałob, dekretów y wszelkich dokumentów, przywileiów, reskryptów y przez kontrowersyą deducetur, salva tey żałoby melioratione, lub inney wyniesienia y do tey łączenia, dali ten swój solenny proces do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego zapisać. Co iest zapisano.

1745 г.

Изъ книги за 1745 годъ, стр. 635.

31. Привилегія короля Августа II-го жидамъ мѣстечка Кринокъ.

Въ этой привилегіи король Августъ II-й да-етъ Кринскимъ жидамъ права и вольности, рав-ныя дарованнымъ его предшественниками, всемъ вообще жидамъ в. кн. Литовскаго, какъ то: прио-брѣтать земли, производить на нихъ постройки, дома и лавки, заниматься торговлей, ремеслами и корчемствомъ; построить синагогу, баню и кладбище; кромѣ этого даруетъ имъ права на

входы въ королевскія пуци наравнѣ съ мѣща-нами. При этомъ король переводитъ торговый день съ субботы на четвергъ, и подтверждаетъ обязательство, данное жидамъ Кринскими мѣща-нами въ томъ, что они не будутъ больше воз-ставать противъ жидовскихъ льготъ и королев-ской воли, а во всемъ будутъ сохранять миръ съ жидами и оказывать имъ помощь.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego pią-tego, miesiąca Septembra siedmnastego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Gro-dzieńskim, przede mną Antonim z Waha- nowa Micutą — podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, compa-rens personaliter niewierny żyd Kopel To- drysowicz — obywatel miasta i. k. mości Krynek, ten przywiley imieniem niewier- nego żyda Mendela Leybowicza — przełożo- nego przykahalku Kryńskiego, ad acta podał, potrzebując aby był przyjęty y wpi- sany, którego, za przyjęciem wpisując de verbo ad verbum w xięgi, tenor sequitur talis:

August trzeci, z Bożej łaski król pol- ski etc. Oznamyucimy tym listem, kon- firmacyinym przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Suplikowali nam przez panów rad y urzędników naszych imieniem niewiernych żydów miasteczka naszego Kryńskiego, ekonomii Grodzień- skiey, abyśmy im prawa, przywileie, któ- re przed nami pokładane były od nayia- śniejszych Zygmunta trzeciego, Włady- sława czwartego y Jana trzeciego, królów polskich, przodków naszych, nadane y stwierdzone, mocą y powagą naszą kró- lewską zmocnili, iakoż stosując się do ie- neralnego przywileiu wszelkich praw, wol- ności, swobód, poddanym naszym żydom

w całym xięstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach nadanych, y niniejszym przywileiem naszym we wszelkich punktach, kondycyach y paragrafach zmacniamy y approbiujemy y utwierdzamy, mianowicie: aby tymże mianowanym żydom Krynskim wolno było domów, placów w samym rynku y w ulicy ogrodów, gruntów włocznych, sianożęci nabywać, one mi dysponować, na nich bożnicę, domy wiezdne y iakie chcą budować, stare z dawna erygować, poprawować, lub de nowo wystawiać, mieszkać; gorzałki palić, miody, piwa robić, one ogółem lubo po części w domach swoich y prywatnych naiemnych przedawać, szynkować, handle wszelakich towarów prowadzić, kramy otworzyste w rynku y w domach mieć, łokciem mierzyć, funtem ważyć; rzemiosła wszelkie robić, iatki de novo erygować, stare poprawować, bydło wszelakie publice na rynku skupować y handlować, y w iatkach przedawać, bez dawania plecznego y innych podatków, oraz wszelakich w ieneralnym przywileiu naszym wyrażonych pożytków zażywać y żywności nabywać, osobliwie place, na których bożnica stoi, approbiujemy; kędy quo casu zgorzeć miała, tedy wolno im będzie na tymże mieyscu, albo na inszym gdzie mieysce naysposobniejsze opatrzyć będą mogli, nowe wybudować, stare poprawować, także kopiszcze swoje dla chowania ciał zmarłych mieć y one iako naylepiey będą rozumieli, budowaniem opatrzyć y ogrodzić; łażnią budować bez czynienia żadnych z tych placów, na których bożnica zbudowana y kopiszcze maia powinności; z domu zaś, placów, ogrodów, pol sianożętnych, przez nich nabytych, także od szynków y samych osób zwyczajną powinność do dworu naszego Krynskiego, a niegdzie indziej, pełnić y oddawać będą powinni, do tego wygony

bydła na popasy; wiazdu do puszczy po drwa wolno im będzie zażywać, zarówno z mieszczany Krynskiemi. Targu dzień czwartkowy, w który y przed tym przez lat killkadziesiąt, względem skarbu naszego y wygody obywatelów tamecznych odprawowane były, nadaiemy y tym listem naszym wiecznie potwierdzamy y approbiujemy, każdego tygodnia postanowiamy, który takowym że porządkiem y przykładem odprawować maia, iakowym się w sobotę odprawował y obchodził, a tym listem naszym koźdemu z mieszczan, furmanom, przekupniom, rzeźnikom żydom y ludziom wszelakiego stanu będącym do pomienionego miasta naszego Krynek, na te dni targowe ze wszelkimi towarami, z rzeczami przedaźnemi, iakimkolwiek imieniem nazwanemi, ma być wolno przybyć y przyiechać, towary y rzeczy wykładać, przedawać, kupować, zamieniać y handle ze wszelakimi osobami odkądby kolwiek przyiechali, sprawować, křom żadney przeszkody; do składek zaś mieyskich, mianowicie żołnierskich, podług dawnych zwyczajów y ustaw kommissarskich, do mieszczan przykładać się maia; przytym według constytucyi millesimi sexcentesimali wolni być maia y będą, od donatyw, pocztowych pieniędzy. A lubo takowym antecessorów naszych nadaniem wspomnionym przywileiem mieszczanie Krynsy sprzeciwiając się popadli w winy y utratę prawa swego Magdeburskiego, osobliwemi nayiaśnieszszych przodków naszych listami upominalnemi skazane, lecz że w tey mierze listy wieczne y ad invicem między mieszczany a żydy postanowione y ugody ręką urodzonego Jana Kotowicza— stolnika Orszańskiego, na ten czas (administratora) myta naszego Krynskiego, tudzież sławetnych burmistrzów, radców in assistentia wielebne go xiędza kommandarza Krynskiego pod-

pisanych pozachodzili y onych od nayiasnieyszego Jana Kazimierza approbata iest dana; teraz zaś też skrypta wieczysto kwitacyne, ugodliwe listy, pokładaiać przed nami supplikowali, abyśmy vigore przywileiów antecessorów naszych we wszystkim y ten ugodliwy list powagą naszą zmocnili y utwierdzili, który od słowa do słowa, tak iest pisany:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Februarii dnia pierwszego. Ja Jan Kotowicz— stolnik Orszański, woyt miasta i. k. mości Krynek, y ia Iwan Stecewicz— burmistrz, Alexander Troszkiewicz, Maciey Żarnowski, Marcin Michniewicz, Trochim Mikłaszewicz— radcy, a z ławy Bazyli Ihnatowicz, Stefan Kopciewicz, Arciom Protasewicz, Piotr Protasewicz, z sławetnemi spólnie z mieszczanami, od starszego aż do naymnieyszego, tak z miasta iako y folwarków wiadomo czyniemy tym listem naszym dobrowolnym z postanowienia naszego iednostaynie ugodliwym y nienaruszonym zapisem na potomne czasy, komuby o tym wiedzieć należało, o to: iż cośmy byli zawiedli z żydami Krynskiemi strony przywileiów y spraw onym nadanych tak na bożnicę, iako y domach skupionych w rynku, w ulicach y w handlach wszelakich pozwolonych, co szerzey y dostateczniej w przywileiach ich opisane y dołożone, ażeszmy otrzymali byli dekret od ichmościów pp. kommissarzów i. k. mości, xiedza Tomasza Rzeuskiego— biskupa Kuiawskiego y Czerniechowskiego— opata Hoskiego, imć xiedza Stefana Wierzbickiego— opata Paradyńskiego, referendarza koronnego, podskarbiego nadwornego koronnego, od i. k. mości do ekonomii zesłanych, przeciwko przywileiowanym w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym, miesiąca Stycznia dwunastego dnia, o który dekret żydzi y o swoje

krzywdy supplikowali do iego królewskie y mości o niesłuszne otrzymanie tego dekretu być mianowanego, ta sprawa końca nie mogła wziąć y do wielkiego unkosztu, szkody y zawodów przyiść musiało też miasteczko, iako y żydzi do ubóstwa przyszli; iakoż y królewska mość listownym upominalnym y zaręcznym kommissarskim do nas mieszczan urząd wyprowadzić raczył, abyśmy cale przy prawach y przywileiach im żydom Krynskim nadanych zachowali. Tak też cośmy protestacye w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmym, miesiąca Junii czwartego dnia, na żydów starszych Krynskich y wszystkiego zboru zanieśli, o zburzenie siła rzeczy y o zginienie według powieści imć xiedza Gedroycia, co się na nich nie pokazało, ale owszem do wszelkich szkod y prawnych terminów nadaremnie przyszlśmy. W czym widząc y uważaiąc, abyśmy w dalszych naszych iuż od tego czasu nie byli zawodach, y ni w czym nadanym im prawom y przywileiom przeciwnemi nie byli, za poradą ludzi godnych przykładem y żydów od miasta, przy bytności oboygą duchowieństwa imć xiedza kommendarza y wielebnego oycy świeszczennika, tedy w tych wszystkich zawodach wieczny pokóy zawarli, między żydami Krynskiemi y te wszystkie munita y dokumenta, processa, dekreta, notacye, wyż mianowane od roku tysiąc sześćset wtórego, aż do roku y dnia wyż mianowanego skasowali, y przy prawach ich, tymże żydom nadanych, nic iego królewsktey mości woli nie deneguiąc, zachowali, tak samych onych iako y potomków ich. Bożnica na pewnym mieyscu obmiedzę, gdzie stoi pani Janowey Kotłubaiowey, a z drugiey strony Wolfa Ickiewiczza, czołem do browaru y domu żyda Arona, a tyłem do uliczki wypustney y domy ich w rynku ulicy, tak terażniey-

sze iako y napotym nabyte, wszelkie szynki mieć, kramy otworzyste za iedno w rynku budować, łokciami mierzyć, funtami ważyć y wszelkie towary, handle, tak w domach, iako y kramach chować maia y kapszczyznę zwyczajną, którey z dawnych czasów tak y teraz zachować będą wszystko, według zwyczajów dawnego y przywilejów im nadanych, wespół z nami, pożytków, wypustów bydła zażywać powinni będą terażnieysze żydzi, iako y na potym będące y od wszystkich impetów, tumultów bronić mamy w pomocy, aby w pokoju zostawać. A iesliby którykolwiek z nas mieszczan, albo sam urząd folwarków Krynskich, albo przez kogokolwiek tak terażnieyszych lat, iako y na potym będących miał by tych żydów z zboru Krynskiego terażnieyszego y na potomków o iakikolwiek punkt według listu od nas danego wiecznego y praw ich turbować, albo te processa z xiąg grodzkich Grodzieńskich pozanoszone popierać, tak ze stanu duchowieństwa, iako też y świeckiego; tedy od każdego takowego wszelkiego sądu prawa bronić, zastępować tak sami, iako potym po nas postać maia y powinni będą pod zaręka, tysiąca kop na dwór iego królewskiey mości, zapłaceniem nakładów, fatyg sowito y innych poen według prawa, albo też bezprawia dwornego nie czyniąc, dla lepszey wiary rękoma naszymi przy pieczęci mieyskiej uprzywileiowaney podpisujemy się sami, tak też ichmość pp. obywatelów, szlachty do rąk naszych za pieczętarzów uprosiliśmy. Działo się w ratuszu, roku y dnia wyż mianowanego. U tego listu ugodliwego, przy pieczęci mieyskiej, pod-

pisy rąk temi słowy: Jan Kotowicz— stolnik Orszański, wóyt Krynski; Iwan Stecewicz— burmistrz Krynski; Alexander Troszkiewicz— radca Krynski ręką swą; Marcin Miechnowicz— pisarz Krynski, moim y całej rady y panów mieszczan imieniem; Jan Michnowicz— radca mieyski Krynski; xiądz Jan Zebowski— komendant Krynski.

Zaczym, zabiegaiąc dobremu porządkowi, całości praw y pokoju między temi nadańmi stwierdzamy, zmacniamy y winę na sprzeciwiających się tysiąc kop groszy litewskich na skarb nasz zakładamy, nad zapisy tych mieszczan Krynskich zakładamy dwa tysiące kop groszy litewskich monety y utratę praw, którybykolwiek z mieszczan Krynskich, tak terażnieyszych, iako y na potym będących u iakiegokolwiek sądu ważył się turbować żydów Krynskich, contra czyniąc przywilejom naszym y antecessorów naszych. Których takowy confirmacyiny przywilej nasz, dla większey wagi, wiary y powagi królewskiey, własną ręką podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dziewiętnastego miesiąca Stycznia, roku Pańskiego tysiąc siedmset czterdziestego piątego roku. U tego przywileiu konfirmacyjnego podpis przy pieczęci wiszącej temi wyrażony słowy: Augustus rex. Po drugiey stronie tegoż przywileiu, podpis w te słowa: Józef Duleba—i. k. mości pieczęci mnieyszey w. x. Lit. sekretarz. Który to przywilej, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę do akt, iest do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1781 г.

Изъ книги за 1781 годъ, стр. 236.

32. Универсалъ скарбовой комисіи в. кн. Литовскаго объ уничтоженіи такъ называемыхъ жидовскихъ казаковъ. *)

Скарбовая комисія рѣчи-посполитой, вслѣд- ствіе жалобъ разныхъ лицъ, симъ универсаломъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія кагаловъ и при- кагаловъ въ в. кн. Литовскомъ, что она вос-

прещаетъ на будущее время взыскивать съ ев- реевъ особыя подати, такъ называемыя *хазакъ*, подъ страхомъ уплаты 1,000 грив. штрафа и годичнаго тюремнаго заключенія.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt pierw- szego, miesiąca Maia dwudziestego ósme- go dnia.

Na roczkach maiowych in solito iudi- ciorum loco w mieście i. k. mści Grod- nie porządkiem prawa pospolitego sądzą- cych się, przed nami Ludwikiem Kazi- mierzem Daszkiewiczem—prezydującym, Alexandrem Michałem Eysymontem—se- dziami, Franciszkiem Suchodolcem—pod- stolim y pisarzem urzędnikami Grodzkie- mi powiatu Grodzieńskiego, stanowszy obecnie u sądu patron imć pan Adam Eysymont—burmistrz powiatu Grodzień- skiego, uniwersał prześwietney kommisyi skarbu rzeczy-pospolitey w. x. Lit. pism, chazaka zwanych, wydawania y wyda- nych y exekwowania synagogom y ka- hałom żydowskim zakazujący ad acta podał, którego tenor temi wyraża się słowy:

Kommissya rzeczy-pospolitey skarbu w. x. Lit. wiadomo ninieyszym obwie- szczaniem czyni. Iż od zamiaru powo- łania swego nigdy nie odstępna, stawiać za szczegulny swoim obowiązkom cel- całość dobra tak publicznego, iako y pry- watnego obywatelów, gdy w poświęco- nym czasie na powolność słuchania za- żaleń w memoriałach, do siebie zanie-

sionych, została naydokładniey upewnio- ną o przeciwnym a zadawnionym iuż układzie przez kahały żydowskie w pro- wincyi w. x. Lit., wskazującym pewną liczbę karczem obywatelskich do opłaty znaczney w tytule poboru iakowegoś chazaka zwanego, y wybrane z między siebie osoby żydów do pretendowania tako- wey exakcyi swemi pismami authoryzują- cemi sukcesyą nawet na potomstwo domu zyskującego, takowe pismo zlewające się na zawsze karczmy przerzeczone obciążającym, przywłaszczoną bezpraw- nie aż do maiątków obywatelskich roz- ciągaającą się, y oneż interesującą, a nadto powagę rządu kraiowego mało- szacującą, starszeństwa żydowskiego wła- dzę, tudzież w aredach karczem do po- datku takowego przeznaczonych, chro- nieniem się y odstępowaniem przez aren- dujących żydów uszkodzenie przynoszą- cą, y w wielu mieyscach do opuszcze- nia y spustoszenia karczem przyczynia- jącą się, dochód oraz obywatelom należą- ny uszczuplającą, tęż ustawę żydowską,

*) Слово—*хазакъ*, чисто еврейское, значить: утвердилъ, укрѣпилъ. Это была подать, вноси- мая въ кагалъ съ аренды, устраняющая всѣхъ прочихъ жидовъ, контрагентовъ на эту аренду. *Хазакъ* выдаваемъ былъ на письма.

tytułem chazaki zwaną, zniesioną mieć chce y na zawsze znosi, pisma kahalne iakiegożkolwiek nazwiska, na takowy pobor zyskane annihiluie, y onych wydawać zakazuie, stanowiąc: iżby odtąd karczmy w prowincyi w. x. Lit. od wzmiankowanego poboru w tytule chazaka byli wolnemi, y tak pod przerzeczonym dawnym imieniem daniny, iako y żadnym innym opłacie kahałom, prócz podatku dla rzeczy-pospolitey pogłównego nie były podległemi od daty tego obwieszczenia; gdyby ad instantiam cuiusvis, etiam podanym tylko memoryałem przestępstwo w odbieraniu takowego poboru, lub ustanowieniu przez kahały innego, oświadczonym było, naysurowsze kary na nieposłusznych rozciągnąć deklaruię. Ci zaś, którzy z mocy danych sobie w tytule chazaka pism kahalnych dotąd nieprawną zyskowali z karczem daninę, wraz od ogłoszenia tego urzędzenia w miesiącu iednym takowe pisma w kancelaryach grodzkich, aby bez żadnych zmitrżenia zwłoki wynalazków składali, przykazuie, ostrzegaiąc, iż oskarżeni y przekonani o zatrzymanie takowego pisma więzieniem rocznym y opłatą tysiąca grzywien ukarani będą. Takowe tedy obwieszczenie woli swey, aby starszeństwa żydowskie w sposobie wiadomym y obranym przez pismo we wszystkich szkołach y przyszkółkach kahału

ogólnie wszystkich prowincyi w. x. Lit. publikować nie zaniedbały, pod karą iak na przestępców, rządow y wyrokom krajowym nieulegaiących, kommisya rzeczypospolitey skarbu w. x. Lit. nakazuie. Dan na sessyi radney tysiąc siedmset ośmdziesiąt pierwszego roku, miesiąca Kwietnia iedenastego dnia. U tego uniwersału podpisy i. ww. kommisarzów circa locum sigilli oraz w. regenta y adnotacya temiż słowy wydrukowane: Michał Brzostowski—podskarbi wielki w. x. Lit.; Józef Bystry—kasztelan Brzeski, kommissarz skarbu w. x. Lit., Franciszek Jelski—podkomorzy Starodubski, kommissarz skarbu w. x. Lit.; Antoni Suchodolski—sędziaziemski Wołkowyski, kommissarz skarbowy w. x. Lit.; Jerzy Potocki—starosta Tłomacki, kommissarz skarbu w. x. Lit.; Józef Chrapowicki—kommissarz skarbu w. x. Lit.; Rafał Sliżen—kommissarz skarbu w. x. Lit.; Michał Bernowicz—kommissarz skarbu w. x. Lit.; Michał Zaleski—kommissarz skarbu w. x. Lit. (l. s.); Szymon Zawistowski—czesnik ziemi Bielskiej, regent kommissyi skarbu w. x. Lit. Zakaz synagogom y kahałom żydowskim, wydawania pism chazaka zwanych, wydawanych zaś przez żydów nie exekwowania. Który to przywiley, za podaniem onego do akt iest do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego przyjęty y wpisany.

1783 г.

Изъ книги за 1783 годъ, стр. 163.

33. Напоминальный листъ Брестскаго кагала Копыловскому кагалу о томъ, чтобы онъ не вмѣшивался въ дѣла жидовъ мѣстечка Бобовни.

Брестскій кагалъ симъ листомъ предписываетъ кагалу Копыловскому, чтобы этотъ послѣдній не дѣлалъ никакихъ обидъ жидамъ селеня Бо-

бовни, которые поселились здѣсь недавно на жительство на основаніи правъ, полученныхъ отъ епископа; чтобы онъ не требовалъ съ нихъ

вносовъ ботельныхъ, коробочныхъ и другихъ религіозные праздники и торжества въ своемъ на уплату своихъ кагалныхъ долговъ; чтобы Копыловскомъ кагалѣ и не предпринималъ ни не предавалъ непокорныхъ жидовъ *хериму* т. е. чего впредь до судебного разбирательства. проклятiю, не принуждалъ ихъ отпралять свои

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt trzeciego, miesiąca Kwietnia dwudziestego dziewiątego dnia.

Przed aktami grodu Grodzieńskiego stanowiący osobiście imię pan Jerzy Daszkiewicz—miecznikowicz Nowogrodzki, kopią listu napominalnego przy samym oryginalnym, od synagogi Brzeskiej do kahału Kopylskiego wydaną, z hebrajskiego na polskie słowa przetłumaczoną, z instancji i. w. imię pana Michała Bernowicza—podczaszego województwa Nowogrodzkiego, kommissarza rzeczy-pospolitey skarbu w. x. Lit., do akt podał, którego tenor, słowo do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

Excerpt listu napominalnego, od synagogi Brzeskiej do kahału Kopylskiego wydanego, z hebrajskiego na polskie słowa słowo w słowo przetłumaczonego. List napominalny kahałowi Kopylskiemu uprzeymie nam miłemu o to:

Przysłano iest do nas od i. w. imię pana Bernowicza—sędziego ziemskiego województwa Nowogrodzkiego, kommissarza skarbu w. x. Lit., z oskarżeniem wielkim, mówiąc o to: iż co miasteczko nowofundowane, Bobownia nazwane, w odległości od nas mil dwie sytuowane, w którym przed tym, to - iest czasu lustrowania głów żydowskich, żaden żyd tam nie mieszkał, a że teraz za wielkim staraniem tegoż i. w. pana zafundowane iest te miasteczko y osadzone żydami, wcale cudzemi, nigdy ani w Kobylu, ani też w partykularzach do was należących nie mieszkającami y do opłacenia podatków do kahału waszego nigdy nienależącami, lecz tylko obce y zakordonowe

żydzi, którzy żądali mieszczczenia pod skrzydłami i. w. pana, a zatym przez wielkie staranności tegoż i. w. pana wyprawiono iest dla tegoż miasteczka od i. o. xięcia biskupa na szkoły y mogiłki dla żydów tamecznych, którym aby dla wieczney osiadłości y mieszkania bezpiecznie obrządków swych religijnych wolno było sprawować; a że z doniesioney nam wiadomości, iż obciążacie tychże mieszczańców Bobowieńskich różnemi podatkami, iako to: od kotła po złotych dziesięć wymagacie, oraz opłacenia wam króbki y inne podatki na opłacenie długów kahału waszego, takż dopominacie się od nich pogłównego, zabraniać im z mocy zwierzchności waszey chowania umarłych na mogiłkach tamecznych y przymuszacie ich, aby koniecznie do kahału waszego ziachawszy święta odprawowali. Któreto wszystkie pokrzywdzenia, od was obywatelom Bobowińskim poczynione, są niesłuszne y nigdy nie praktykowane, aby któren kahał z należącami do siebie przykahałkami taką się przykrością rządzić miał, prze-co może się być przyczyną y okazyą do zruynowania y spustoszenia tegoż miasteczka gospodarzów, które wielkim kosztem y expensem znacznym przez i. w. i. pana sędziego iest ufundowane. Przeto my, z mocy zwierzchności naszej synagogskiej serio przykazujemy, nie aby pociągali tychże obywatelów Bobowieńskich do opłacenia do kahału waszego króbki y kotłowego, oraz składki na opłacenie długów kahału waszego, a barzicy abyście ich nie pociągali do odprawowania świąt w kahalie waszym y nie przeszką-

dzali im chowania umarłych na mogiłkach swych, owszem wolne im tak odprawowanie świąt w szkole swoiey, iako y chowania umarłych na mogiłki swych y instalowanie sobie starszego duchownego do rozsądzenia między niemi, tak spraw pieniężnych, iako y do utrzymania religii należących. Względem zaś podatku pogłównego y inne przyzwoitości wedle zwyczaju do oczewistego z obu stron przed nami dla finalnego uporządkowania stawania się suspendujemy; a póki takowe z obu stron stawanie się nie nastąpi, przykazujemy serio, ażebyście się nie ważyli rozciągać zwierzchności swoiey nad obywatelami Bobowieńskimi w najmniejszym punkcie y żadnego na nich cheyrymu y klątwy nie nałożyli, a iakikolwiek cherym lub klątwa do tychczas przez was na nich nałożone lub nastąpić mające, one per totum kassujemy y za nic poczytamy, dopóki nie nastąpi oczewiste z obu stron przed nami dla uporządkowania stawania się. Wydając takowy to list napominalny od starszey synagogi naszey Brzeskiej własnymi rękoma podpisujemy. Datum dnia dwudziestego pierwszego Apryla, tysiąc siedmset ósmdziesiąt trzeciego roku, w Brześciu Litewskim.

U tego excerptu listu napominalnego podpisy temi wyrażają się słowy: Josiel Iekowicz, Jankiel Josielowicz, Szmóyło Dawidowicz, Ekiwa Iekowicz, Icko Aronowicz, Josiel Abramowicz, Beniamin Chaimowicz, Hirsz Mowszowicz, Chaim

Jankielowicz. Ad haec konnotata na obu stronach przez syndyka y plenipotentą kahału Grodzieńskiego y przez pisarza y sędziego tegoż kahału Grodzieńskiego zapisana z ich własnymi podpisami takowa: Tey karty kopia przez ludzi słusznych y moc mających iest wpisana z oryginału od kahału Brzeskiego do kahału Kopylskiego wydanego y podpisanego, y nato się podpisuiem: Emanuel Faybisz—syndyk Grodzieński, Menochen Kobinowicz—sędzia kahału Grodzieńskiego. Tey karty pismo na pierwszey stronie y na drugiey naydujące się z tegoż oryginału kahalnego Brzeskiego iest przypisane, zaświadczamy Emanuel Faybisz—syndyk Grodzieński, Manachen Rabinowicz—sędzia kahału Grodzieńskiego. Per consequens zaświadczenie na trzeciey stronie zapisane y przez syndyka podpisane. Takowe pismo hebrayskie od świadków Emanuela Faybisza—syndyka y plenipotentą kahału Grodzieńskiego, oraz Nachima Michelowicza—pisarza y sędziego kahału Grodzieńskiego, że z hebrayskiego słowo w słowo przetłumaczone y wiernie na podpisaniu ięzykiem hebrayskim konnotowane zaświadczam. Pisan roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt trzeciego miesiąca Kwietnia dwudziestego ósmego dnia; Emanuel Faybisz—syndyk y plenipotent kahału Grodzieńskiego. Który to excerpt albo raczey kopia, za podaniem oney do akt, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięta y zapisana.

В.

**Копи привилегій и правъ, данныхъ разнымъ лицамъ на пожизнен-
ное владѣніе землями въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.**

СОБРАНЫ КОРОЛЕВСКИМИ КОММИССАРАМИ 24 ОКТЯБРЯ 1765 ГОДА.

1759 г.

1. Привилегія короля Августа III Мальборскому мечнику Хоментовскому на деревню Михалково съ 3-мя уволовками въ Лебедевѣ.

Въ этой привилегіи король Августъ III предлагаетъ Козловскимъ-Горновскимъ уступить вышепомянутую землю съ крестьянами и всѣми угодьями Хоментовскимъ въ пожизненное владѣніе.

Въ примѣчаніи говорится, что имѣніе это перешло въ частные руки слѣдующимъ образомъ: во время между-царствія имъ завладѣлъ было Брест-

скій судья Грабовскій и пользовался имъ до своей смерти; потомъ оно перешло къ Козловскимъ, которые и получили на него привилегію; за тѣмъ къ Горновскимъ. Эти послѣдніе продали его за 10,000 зл. Имѣніе приносило доходу 1,000 зл., но еслибы было при экономіи, то могло бы приносить 1,800 зл.; почва земли хорошая; строения въ порядкѣ.

EKONOMIA BRZESKA.

KLUCZ RZECZYCKI.

Wies Michalkowo.

Przywiley. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my pozwolili y dopuścili, iakoż ninieyszym listem pozwalamy y dopuszczamy, urodzonym Xaweremu y Katarzynie z Kozłowskich Hornowskim—cześnikowiczom woiewództwa Brzeskiego, małżonkom, aby mogli praw swych dożywotnich, które im służą na wieś Michalkowo y na włok trzy gruntu, Królewsczyznę nazwanego, we wsi Lebedziowie, w ekonomii naszej Brzeskiej, w kluczu Rzeczyckim leżących, ustąpić y zrzec się, y toż prawo na osoby urodzonych Jerzego Maxymiliana y

Katerzyny z Piekarskich Chomentowskich, mieczników woiewództwa Malborskiego, małżonków, zupełnie wlać y przenieść; których to praw wlewek y cessya skoro przed aktami któregokolwiek autentycznymi zeznana y uczyniona będzie, my one za ważną y przyjemną mieć będziemy iako tę, która za poprzedzającym ninieyszym listem naszym stanie się. Za którym to konsensem y cessyą pomieniemi urodzeni Jerzy Maxymilian y Katarzyna Chomentowscy, małżonkowie, przerzeczoną wieś Michalków nazwaną, z trzema wspomnionemi włokami, we wsi Lebedziowie ze wszystkiemi polami, rolami, gruntami, morgami, zaroślami, chróstami, sianożęciami, błotami, wodami, rzekami, jeziorami, stawami, sadzawkami, zabudowaniem dwornym y gumien-

nym, młynami y karczmami, z wolną wszelkich trunków propinacją, z poddaniem utriusque sexus, ich żonami, robotnikami, czynszami, daninami, odsypami, ze wszelkimi dochodami, prowentami, obwencyami, tudzież wszelkimi przyległościami, do teyże wsi Michałkowa y do włok trzech w Lebedziowie leżących, przynależnościami, nic nie excypuiąc, ale tak iak przeszli possessorowie trzymali y zażywali, mieć, dzierżeć, zażywać y w spokoyney possessyi trzymać będą, oraz z tey wsi y włok wspomnianych wszelkich pożytków wynajdować, ad extrema vitae suae seu alterius superstitis coniugum tempora maią, płacąc nam zwyczajny, w terazniejszym ekonomii naszej Brzeskiej inwentarzu specyfikowany, coroczny podatek. Obiecuemy przytym naszym y najiaśniejszych następców naszych imieniem, iż od używania y spokoyney possessyi przerzeczoney wsi Michałkowa y włok trzech we wsi Lebedziowie urodzonych Chomentowskich małżonków nie oddalimy, ani oddać mocy nikomu nie pozwolimy, co y najiaśnieysi następcy nasi uczynią,

prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y świętego kościoła Rzymskiego katolickiego nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, niniejszy konsens przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, miesiąca Marca dnia XXVIII roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XXVI roku. Augustus rex.

Ta wieś nigdy za przywilejami nie chodziła, zawsze do klucza Rzeczyckiego należąca, teraz avulsum iest prawdziwe. Devenit zaś do possessyi do nataryuszów tym sposobem pod interregnum, y domowych rewolucyi. Naypierwiey imć pan Grabowski—sędzia Brzeski, activitate przywlaszczył sobie tę wieś y tak in turbido zażywał iey do śmierci. Po którego decessum zaraz suscepit imć pan Kozłowski y exportował na siebie przywiley. Ten cessit imć panu Hornowskiemu—sędziemu Brzeskiemu, od którego (według relacyi swoiey) kupił terazniejszy possesor za złotych polskich 10,000. Ta wieś pod saunym miastem Brześciem leży w gruntach bardzo dobrych y paszach; według podania terażniejszego czyni złot. 1,000 na rok; gdyby zaś była przyłączona do ekonomii, ex ratione przyległości miasta, gruntów dobrych paszy y karczmy, może importować plus minus złot. pol. 1,800.

1757 r.

2. Привилегія Августа III-го Дешкуровой на пожизненное уладѣніе имѣніемъ Кобыляны.

Король Августъ III, по просьбѣ оберштеръ-лейтенанта Петра Ивана Дешкура—оставить за его женой въ фольваркѣ Кобылянахъ 13 уводокъ въ пожизненное ея владѣніе, соглашается съ его просьбой и выдаетъ настоящую привилегію. Впрочемъ Дешкура обязывается платить 50 тынфовъ чиншу и гиберны по расчету администраторовъ.

Въ примѣчаніи говорится, что вся деревня Кобыляны находится въ рукахъ *донатаріушова*; земли въ ней хорошая, есть три корчмы; но фольварочныя строенія розорены; доходу приносятъ 4,000 золотыхъ, но моглабы приносить 6,000 золотыхъ.

Wieś Kobyłany.

Donataryusz imć pan Leparski—podkomorzy Upitski.

Przywileciu swego za wielu rekwizycjami, eo intuitu czynionemi, nie produkował; trzyma włok № 22, na których

połowie poddani, ostatek pod dworskimi zasiewami; folwark z wszystkimi porządnie budowlami, młynek, karczem dwie na trakcie ma w swojej posesyi.

Przywilej ieymci pani Deszkurowey—oberszterleytnantowey wdowy.

August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tèm wiedzieć należy. Iż wniesiona iest do nas prośba imieniem urodzonego Jana Deszkura—oberszterleytnanta regimentu pieszego gwardyi naszej woysk wielkiego xięstwa Litewskiego, abyśmy przy prawie iego dożywotnim, ktoremu służy na folwark, Kobylany nazwany, włok trzynaście w sobie zawieraiący, w ekonomyi naszej Brzeskiej leżący, takoweż prawo dożywotnie małżonce iego urodzoney Karolinie z Buchowieckich Deszkurowey, dali et in solidum komunikowali. Do której supliki my król łaskawie się skłoniwszy, w zwyczaj namieniony folwark Kobylany iure communicativo przerzeczoney urodzoney Karolinie z Buchowieckich Deszkurowey dajemy et in solidum komunikujemy. Mają tedy y powinni będą pomienieni urodzeni Deszkurowie, małżonkowie, przerzeczoney folwark cum omnibus attinentiis et pertinentiis, tak iako zdawnych czasów w swoich cyrkumferencyach zostawał ad praesens zostacie, spokojnie trzymać, używać y wszelkich sobie pożytków wynaydować, aż do ostatniego życia swego kresu, albo

z nich która osoba dłużej żyć będzie. Z którego to folwarku czynszu rocznego do skarbu naszego tynfów piędziesiąt, annuatim wnosić będą; hybernę zaś y inne onera fundi według dyspartymetu zwierzchności ekonomiczney wypłacać tenebuntur, prawa nasze królewskie rzeczypospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego, wcale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia IV miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLVII, panowania naszego XXV roku.

Jeymć pani Deszkurowa wdowa na połowie gruntów włocznych ma poddanych, na drugiey połowie grunt folwarczny; budowle folwarczne, karczma zdezelowane.

Imć pan Grabowski -- horodniczy Brzeski trzyma w tey wsi włok № 6 do swojego urzędu, do którego y w innych wsiach trzyma włoki, które suo loco będą wypisane

Ta wieś Kobylany, cała pod donataryuszami, iest oderwana a corpore ekonomii, grunta ma dobre, miejscami piaszczyste, paszy dobrej dosyć, na trakcie dobrym; karczem trzy. Folwark tu, do klucza tego wygodny y potrzebny byłby, od miasta Brześcia pół mili. Teraz posesyia imć Leparskiego—podkomorzego y ieymość pani Deszkurowey według podania importuie imć zł. 4,000. Cała zaś wieś, do klucza przyłączona, może importować plus minus zł. 6,000.

1674 г.

3. Привилегія короля Яна III-го татарскому полковнику Самуилу Мурзѣ Корицкому на имѣніе Лебедево.

Король Янъ III-й, принимая во вниманіе отличныя заслуги татарскаго полковника Корицеаго и его отряда изъ 30 человекъ, оказанныя рѣчи-посполитой и ему, королю, во время Турецкой войны, а равно и то, что эти татары были прогнаны во время Московской войны и лишились своихъ земель въ имѣніяхъ Острожскихъ, даетъ имъ настоящую привилегію земли: въ селѣ Лебедевѣ 38 ув.; въ селѣ Кобылянахъ 40 ув.— въ экономіи Брестской, и 30 ув. въ разныхъ селахъ экономіи Кобринской,— даетъ на правахъ поселенцевъ (*jus colonorum*) на вѣчныя времена. За эти

земли татары обязываются нести военную службу. Завѣдываніе ими поручается полковнику, а равно и рѣшеніе споровъ съ лицами посторонними. Крестьяне, жившіе на этихъ земляхъ, обязываются продать или перенести въ другія мѣста свою движимость. Земли должны переходить отъ отца къ сыну, отъ мужа къ женѣ; малолѣтніе освобождаются отъ военной службы впредь до совершеннолѣтія. Во время отправления службы татары получаютъ установленное жалованье. Въ случаѣ уклоненія отъ военной службы, виновные лишаются имѣній.

Wies Lebedziowo.

Donataryuszowie ichmość panowie Koryccy, w których possessyi cała wieś zostaię, w teyże wsi trzymają imię pan honorowiczny Brzeski wł. 1, imię pan mostowniczy Brzeski (którego teraz nie masz) włok N 2, i. p. Chomentowski do Michałkowa wł. 3.

Prawo urodzonego Samuela Murzy-Koryckiego—пółковника татарскаго и successorów jego.

Vidimus z xiąg grodzkich powiatu Grodzkiego roku 1698, miesiąca Septembra piętnastego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzkim y aktami starościńskimi, przede mną Albrychtem Chrebtowiczem—stolnikiem y podstarościm sądowym grodzkim, od w. imię pana Franciszka Kotowicza—starosty Grodzkiego ustanowionym, stanawszy personaliter imię pan Samuel Murza-Korycki—пółковник i. k. mości татарски, przywiley osady татарów na rzecz niżey mianowaną sobie y kompanii służący y należący, ad acta podał, po-

trzebując, aby był w xięgi wpisany, który wpisując de verbo ad verbum tenore sequitur tali:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając doświadczoną w dziełach rycerskich odwagę, cnotę y stateczną ku nam y rzeczy-pospolitey życzliwość urodzonego Samuela Murzy-Koryckiego—пółковника naszego Tatarskiego, który z przodków swoich w państwach naszych zasiadłszy, y zawsze wierną rzeczy-pospolitey, antecessorom y nam samym w każdej okazji wojenney usługę oddając, przez wojnę Moskiewską z gniazda swego ustąpić musiał; chcąc iednak teyże stateczności nam y rzeczy-pospolitey dotrzymać, pod naszą protekcyą z całą kompanią z dóbr ww. książąt Ostrowskich, wojnę Turcką spędzonych osób trzydziestu, z towarzystwem swoim udał się y też wiarę, cnotę, y życzliwość nam y rzeczy-pospolitey na każdą usługę y okazją wo-

ienną ofiarował: tedy my, pragnąc w iak
nawiększym bezpieczeństwie y siłach
przeciwno nieprzyjaciołom państwa nasze-
go opatrzeć, pomienionego Samuela Ko-
ryckiego—półkownika naszego Tatarskie-
go y ludzi kompanii iego, iako nam y
rzeczy-pospolitey dobrze zasłużonych, ży-
czliwych y statecznych w naszą królew-
ską protekcyą y iurydykcyą bierzemy, y
do obywatelów w państwach naszych te-
goż urodzonego Samuela Koryckiego z kom-
panią y potomkami ich przyłączamy, a
na gruntowną ich samych y potomków ich
daliśmy iemu y kompanii iego jure colo-
norum pewne dobra w ekonomii naszey
Brzeskiej kluczu Rzeczyckim leżące, we
wsi Lebedziowie włok trzydzieście. Tam-
że po urodzonym Krzysztofie Sagayle włok
sześć y po urodzonym Józefie Bidowskim
włok dwie, z siedliskami, ogrodami, z
przydatkami, morgami, polami, sianożę-
ciami, stawiską pustą y morgów trzy z
przydatkiem leśnym do teyże wsi Lebie-
dziowa należącym. We wsi Małaszewi-
czach alias Kobylanach, Starosielskie na-
zwane, włok czterdzieście trzy, w ekono-
mii także Brzeskiej leżące; a zaś w ekono-
mii Kobryńskiej w różnych wsiach wło-
ki puste: we wsi Baczycy—włok ieden-
ście, we wsi Litwinkach—włok sześć, we
wsi Kleszczach—włok trzy, we wsi Pola-
tyczach—włok dwie, we wsi Piaskach
włok dwie, we wsi Żabinach—włok czte-
ry, we wsi Ruchowiczach—włok dwie, co
czyni w tey ekonomii włok trzydzieści,
z przydatkami, morgami do tych włok na-
leżącemi, nadaiemy y daruiemy tym
listem naszym przywileiem na wieczne
czasy, które to włoki w pomienionych
wsiach, tak ekonomii Brzeskiej, iako y
Kobryńskiej leżących, aby urodzeni ad-
ministratorowie nasi temuż Samuelowi Ko-
ryckiemu—półkownikowi przez mierni-
czego przysięgłego Brzeskiego wymierzili

y wydali, rozkazuujemy. A urodzony pół-
kownik oficerów swoich y wszystko towa-
rzystwo, podług pocztów y zasług każde-
go, temiż włokami podzielić tam zaraz
będzie powinien, zostawiwszy na osobę
swoię półkowniczą, na porucznika y cho-
rążego, według pocztów, włoki pewne, na
które im osobliwy przywilej wydać roz-
kazaliśmy. Y tak te wsi y włoki sobie
nadane y wymierzone pomieniony półko-
wnik, porucznik, chorąży y wszystko to-
warzystwo sami, żony y potomkowie ich
ze wszystkimi rolami, polami, siedliska-
mi, ogrodami, łąkami, sianożęciami, po-
letkami, borami, lasami, chróstami y wol-
nym w puszczech naszych na opał y bu-
dynki wrębem; z wolnym także miodu,
piwa, gorzałki na swoią tylko potrzebę
robieniem, z sadzawkami, rzekami y in-
szemi wszystkimi pożytkami trzymać, na
nich się budować, osadzić, zażywać y nie-
mi według woli y upodobania swego (z ob-
ligiem usługi woienney, dysponować, za-
stawiać y przedać, wolni będą wieczne-
mi czasy. A że w tych wsiach iest po-
części osady poddanych, tedy pomieniony
Korycki—półkownik y kompania iego po-
winni będą przerweczonem poddanym bu-
dynki wszystkie według oszacowania przez
urząd administratorski, albo zgodą przy-
iacielską także dożywotnikom popłacić.
Jeżeliby też który poddany, albo dożywo-
tnik budynku swego przedać nie chciał,
tedy mu wolno zabrania y do innych
wsi przeniesienia. Tak też y krescency
ozimey zabrania lub sprzedania pozwa-
lamy; a tymczasem póki się nie przenie-
sie, aby żadney krzywdy y szkody ciż
poddani nie mieli przestrzegamy. Względem
którey dzierżawy włok pomieniony
Korycki y kompania iego z potomkami
swemi miasto czynszów y innych powin-
ności dworskich powinni będą służbę wo-
ienną, każdy na usługę naszą y nayia-

śniejszych successorów naszych, królów, za uniwersałem naszym, z pocztami swemi, według ordynansu z rycerska zmonderowany odprawować wiecznemi czasami, wedłuę ordynansu z rycerska zmonderowany odprawować wiecznemi czasami, y po teyże na tey usłudze naszej być, póki woyny albo okazji stawało; a nadto do żadnych innych ciężarów, hybern y ekonomicznych powinności należeć nie mają, nie będą, oprócz publicznych rzeczy-pospolitey z seymu uchwalonych podatków, z tą iednak kondycyą, iż zaraz gdy na koń siędą, y popisani do okazji będą, żołąd zwyczajny tatarski z hyberną isć im będzie powinien, póki w służbie będą. Któryby zaś towarzysz albo oficer na taki uniwersał y usługę naszą nie stanął, albo chorym będąc na miejsce zgodnego żołnierza z pocztem nie osadził, lub zachoway Boże w czym się nam y rzeczy-pospolitey przeniawierzył, taki od uczciwego zdrowia, dzierżawy y wszystkich dóbr swoich odpadać będzie, oprócz gdyby na usłudze naszej y rzeczy-pospolitey w okazji wojenney, półkownik, oficer albo towarzysz zginął, takiego successorowie do wzrostu swego od tey usługi wolni być mają. Więc gdyby się krzywda iaka, albo szkoda poddanym naszym od pomienionych Tatarów stała, tedy sprawiedliwość półkownik z towarzysza albo sługi iego, lub w niebytności namiestnik, uczynić powinien, a gdyby nie uczynił, albo sam półkownik, albo oficer poddanego ukrzywdził, tedy przed urodzonym administratorem ekonomii naszej sprawić się o to powinien będzie, salva appellatione do nas samych, osobliwie in criminalibus w sprawach, gdzieby taxę sto kop litewskich przносиły. Wzajemnie też poddani nasi gdyby iaką krzywdę lub szkodę, który chłop towarzyszowi któremu uczynił, tedy o sprawiedliwości do urzędu administratorskiego ekonomii naszej, natenczas będącego, udać się powinien, y sam administrator albo urząd iego sprawiedliwość z poddanemi uczynić ma, absque ulla appellatione. Wktórey to dzierżawie y possessyi włók y wsi pomienionych przerzeczonego Samuela Koryckiego — półkownika naszego y całą kompanią iego z potomkami ich, iako tudzież rycerskich do usługi naszej y rzeczy-pospolitey zatrzymanych y osadzonych, spokojnie zachować na wieczne czasy z najiaśniejszymi successorami naszymi obiecuemy, prawa nasze królewskie, podatki rzeczy-pospolitey y kościoła rzymskiego wcale zachowuiąc. Który dla większey wagi ręką naszą podpisawszy, pieczęć większą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie na seymie generalnym koronnym, dnia dwunastego miesiąca Marca, roku Pańskiego 1674, panowania naszego szóstego roku. Jan król.

1697 г.

4. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому подковнику Самуилу Мурзѣ-Корицкому на земли въ Врестской и Кобринской экономіяхъ.

Король Августъ II подтверждаетъ Корицкому и его отряду изъ 30 человекъ привилегію короля Яна III. Въ этой подтвердительной привилегіи есть нѣкоторыя подробности, не находящіяся въ первой. Такъ Корицкій обязывается вносить голый чиншъ съ уволоки по 2 польск. злата, съ 3-хъ морговъ — по 6 грошей, съ лѣсныхъ прибанокъ по 7½ грошей. Татары, въ случаѣ уступ-

ни кому-либо своей доли земли, все-таки обя- зываются нести военную службу и ставить за себя других лиц—наймитовъ; земли такихъ лицъ переходятъ въ вѣдѣніе полковника Ко- рицкого.

Въ примѣчаніи говорится, что татары въ Ле-

бедевъ владѣютъ лишними уволоками; что позд- нѣйшія привилегіи заключаютъ въ себѣ разно- гласія; что имѣніе даетъ дохода 3,000 злотыхъ, но моглобы приносить 4,000 зл.; что въ Лебе- девъ есть еще земли и другихъ лицъ—Мостовни- чаго и Хоментовскаго.

Przywilej drugi.

Wypis z xiąg grodzkich starostwa Brzeskiego roku Pańskiego 1698 dnia 4 Sierpnia.

Na urzędzie grodzkim Brzeskim, prze- de mną Janem Beklewskim—podstaro- ścim Brzeskim, stanawszy osobiście pan Alexander Koricki, przywilej iego kró- lewskiej mości, osobom y na rzecz w nim niżej wyrażoną dany y służący, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brze- skich podał, w te słowa pisany:

August wtóry z Bożej łaski król pol- ski etc.

Oznaymiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zoso- bna, komu o tym wiedzieć należy. Iż ma- iąc doświadczone w dziełach rycerskich męstwo, odwagę y ostateczne ku nam y rzeczy-pospolitey życzliwości, urodzo- nego Samuela Murzy-Koryckiego, półko- wnika naszego Tatarskiego, iż co było nadano świętey pamięci za Jana III pod czas seymu Grodzieńskiego w roku 1679 a mając nagrodzić łaską naszą królew- ską, daliśmy onemu y kompanii iego osób trzydzieści iure colonorum pewne dobra na ekonomii naszej Brzeskiej kluczu Rzeczyckim leżące we wsi Lebie- dziewie włok trzydzieście ośm, z siedli- skami, ogrodami, przydatkami, morgami, polami, sianozęciami, stawiskę pustą y morgów trzy z przydatkiem leśnym, do teyże wsi Lebiedziewa należącym, we wsi Małaszewiczach, alias Kobylany Sta- rosielskie nazwane—włok czterdzieści trzy w ekonomii Brzeskiej, a zaś w ekono-

mii Kobryńskiej w różnych wsiach wło- ki puste: we wsi—Batezy włok iedyńście, we wsi Litwinkach—włok sześć, we wsi Kleszczach—włok trzy, we wsi Polaty- czach włok dwie, we wsi Piaskach włok dwie, we wsi Żabinach—włok cztery, we wsi Buchowicach—włok dwie, co czyni w tey ekonomii włok trzydzieści, z przy- datkami, morgami, do tych włok nale- żąciami, z których tych dóbr urodzony Samuel Murza-Korycki, z kompanią swą powinien był miasta czynszów służbę woienną za ordynansem naszym, lub ww. hetmanów naszych, na każdą usłu- gę naszą y rzeczy-pospolitey odprawo- wać; iakoż ze wszystkim po te lata peł- nił y odprawował usługę. A że teraz tenże urodzony Samuel Murza-Korycki suplikował do nas, postępując nam ze wszystkich włok czynsz goły na każdy rok wnieść do skarbu naszego, tedy my przyjąwszy tę suplikę, temuż urodzone- mu Samuelowi Koryckiemu y kompanii iego pomienione grunta y włoki, tymże prawem iure colonorum nadajemy. Z któ- rych pomienionych włok nic więcej niepowinien urodzony Samuel Korycki z kompanią swoją płacić, iedno z każ- dey włoki po zł. pol. dwa, a z morgów trzech po groszy pięć, z przydatku leś- nego groszy pół osma, więc do żadnych inszych podatków dwornych naszych, iako to hyberny należec nie powinni, y iakim kolwiek tytułem podatkom naszym podlegać, czasy wiecznemi niema. Iako tenże teraz urodzony Samuel Murza-Ko- rycki, te wszystkie pomienione włoki,

grunta w ekonomii y Kobryńskiej podane przez urodzonego Jana Daniłowicza, podskarbiego naszego nadwornego, a w ekonomii Brzeskiej przez urodzonego Krzysztofa Grabowskiego, wice-ekonoma naszego Brzeskiego, y przez urodzonego Jakuba Mężyńskiego, miecznika naszego Wiskiego, przez urodzonego Abrahama Konstantego Gołuchowskiego, stolnika naszego Mielnickiego, kommisarza na ten czas od nas zesłanego do wsi Lebidziowa, podać w possessią urodzonemu Koryckiemu, iakoż w possessią swe odebrał, tak y teraz za tymże podaniem spokojnie z kompanią czasy wiecznymi trzymać ma. Któremu na osobę iego więc udziela się w ekonomii Kobryńskiej włok trzydzieście, z przydatkami, morgami y we wsi Liebidziowie, od Krzysztofa Szangayła włok sześć, od Józefa Bidmowskiego włok dwie, od Jakuba Brzurskiego włoki pół-tory, włoka Lesiewiczowska, tedy w tej wsi Lebidziowie wszystkich włok trzydzieście ośm a w tej ekonomii we wsi Małaszewiczach włok sześć; które to tedy te wszystkie grunta, włoki, ze wszystkimi przynależnościami urodzony Samuel Murza—Korycki z kompanią iego ma wiecznymi czasy trzymać, dając za siebie y za następców naszych najiaśniejszych królów polskich assekuracją, że od nich nieoddalemy, ale nadto deklarujemy, że przerzeczone dobra pomieniony Murza Korycki y kompania iego czasy wiecznymi spokojnie mają trzymać sami, żony y potomkowie ich ze wszystkimi in genere przynależnościami, y tym ubezpieczeniem mają bydź od nas, że żona po mężu, dzieci po ojcu, aż póki ich pokolenia stanie, każdy z osoby swojej od tych gruntów oddalony nie będzie; wolno im sobie wydzielone grunta dać, przedać, swoim prawem puścić, tak iednak,

aby człowiekowi woiennemu do usług naszych y rzeczy-pospolitey. A ieżeliby ciż Tatarowie, przez nieurodzay albo przez iaką okazyą z tych gruntów ustąpili, tedy urodzony Samuel Korycki powinien na to mieysce człowieka sposobnego do woyny zaciągnąć. Tedy te wszystkie grunta pod dyrekcyą y possessyą temuż urodzonemu Samuelowi Koryckiemu y potomkom iego podpadać mają, prawa nasze ninieysze królewskie, podatki rzeczy-pospolitey, seymem uchwalone, y kościół rzymski wcale zachowawszy. Dla lepszey tego przywileiu wagi ręką naszą podpisujemy się y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, dnia 20 Września, roku 1697, panowania naszego roku pierwszego.—August król.

Ta wieś ze wszystkimi wygodami, dobrami, (do wsi należącemi, blisko miasta leży. Dawno należała do klucza Rzeczyckiego, dopiero zaś w roku 1674 od n. Jana III konferowana iure colonorum urodzonemu Samuelowi Koryckiemu, pułkownikowi tatarskiemu, którego successores dotąd zostają w possessyi. Notandum: w oryginalnym przywileiu mają wyrażonych tylko włok 38; teraz trzymają 40 y więcej; trzymają y propinacją karczmę, której niemają tylko in usum sui. Przywileie confirmationis następujących po n. Janie III monarchów, wielkiej animadwersyi wyciągają, gdyż discrepantiam mają w sobie y rezolucyi subesse powinni. Teraz przy lichym gospodarstwie importuje złt. pol. 3,000, lecz przy rozrządzeniu doskonałym w ekonomice importować by mogła złt. 4,000. Włoki № 2 mostowniczego wł. 3 - pana Chomentowskiego w tej wsi adnotantur.

Въ актовыхъ книгахъ Городненскаго градскаго суда на стр. 346—347 за 1765 годъ находится подлинная привилегія Корицкому, выданная королею на Городненскомъ сеймѣ. Разница между подлинною привилегіей и напечатанною здѣсь заключается въ томъ, что въ подлинной привилегіи помѣщены имена свидѣтелей. Они приводятся здѣсь:

Przy bytności wielmożnych y urodzo-

nych Krzysztofa Grzymałowskiego, prymasa Dimitra, Jerzego xięcia na Zbarażu Wiśniewieckiego—Krakowskiego hetmana, Paca—Wileńskiego hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, Marciana Ogińskiego—Trockiego, Andrzeia Potockiego—Kiiowskiego, Stanisława Jabłonowskiego—Russkiego, hetmana polnego koronnego Michała, na Klewaniu xięcia Czartoryskiego—Wołyńskiego, Kazimierza Jana Sapięhi—Połockiego, Władysława Reia—Lubelskiego, Jana Antoniego Chrapowickiego—Witebskiego, Wacława Leszczyńskiego—Podlaskiego, Jana Gwońskiego—Hełmińskiego, Marcina na Zamoyściu Zamoyckiego—Braclawskiego, wojewodów: Stanisława Lubomierskiego—Koronnego, Alexandra Hilarego Połubińskiego—wielkiego xięstwa Litewskiego, marszałków; Krzysztofa Paca—wielkiego xięstwa Litewskiego kanclerza, Jana Wielepolskiego—Koronnego, Michała xięcia na Ołyce y Nieświeżu Radziwiła—hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego podkanclerza, Andrzeia Morszyta—Koronnego, Benedykta Sapięhi—wielkiego xięstwa Litewskiego, wielkich podskarbiach: Karola z Żurawia Daniłowicza, podskarbiego nadwornego koronnego Lubelskiego, Parczewskiego starosty, Marka Marczyńskiego—Koronnego, Franciska Sapięhi wielkiego xięstwa Litewskiego—koniuszych y seymu terazniejszego marszałka, Kazimierza Zapolskiego—Sirackiego, Spiska Prokońskiego—Brzeskiego, Jana Woyśławskiego—Łomżyńskiego, Michała Łosockiego—Wyszegrodzkiego, podkomorzych, Jana Morsztyna—Kolwalskiego, Albrychta Andryana Łosockiego—Wyszegrodzkiego, Jana Radzieiewskiego—Boles-

ławskiego, Franciszka Weszła—Rozenckiego, Atanazego Maczyńskiego—Krepickiego; starostów: Pawła Mostowskiego—Płockiego, Franciszka Załuskiego—Stanisława Michała Ubysza—Gostyńskiego, chorążych, Michała Pocięcia Brześcińskiego sędziego, Władysława Łosia—stolnika Płockiego, Franciszka Horskiego—sędziego grodzkiego Gostyńskiego, Benedykta Olszewskiego—podstolego Bielskiego, administratora ekonomii Grodzieńskiej. U tego przywileiu przy pieczęci przyciśnionej wielkiego xięstwa Litewskiego podpis ręki nayiaśnieyszego kr. imci tymi słowy: Jan król; az drugiey strony pieczęci przypisek z podpisem ręki podskarbiego nadwornego koronnego w te słowa: Osada chorągwi urodzonego Koryckiego iure colonorum z usługi wojenney w ekonomii Brzeskiej y Kobryńskiej, Jan Karol Daniłowicz—podskarbinadworny koronny. Który to ten przywiley, za podaniem onego iest do xiąg powiatu Grodzieńskiego przyięty y zapisany z których y ten widymus za podstarostwa Wileńskiego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza, a za pisarstwa mnie Stanisława Małyszczynskiego—pod pieczęcią grodzką Grodzieńską, roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt ósmego, miesiąca Decembra dwudziestego ósmego dnia stronie potrzebuiącey iest wydany. Pisan w Grodnie. U tego widymusu przy pieczęci grodowey correcta takowa: W niebytności imci pana regenta correxit Puchalski—vice-regent. Który to takowy widymus, za podaniem onego przez wyrażonego imci do akt, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpisany.

1679 г.

5. Подтвердительная привилегія Августа III-го татарскому ротмистру съ компаніей Даниилу Шабловскому на имѣніе Малашевичи.

Въ этомъ документѣ заключается первоначальная привилегія короля Яна III-го и подтвердительная Августа II-го.

Въ первоначальной привилегіи король Янъ III-й, принимая во вниманіе отличную военную службу татарскаго ротмистра Шабловскаго и его отряда изъ 12 человекъ ему королю и рѣчи-посполитой, а равно и то, что эти татары лишились своихъ земель въ Острожскихъ имѣніяхъ во время Московской войны, даетъ ротмистру и его отряду 41 уволокъ земли въ имѣніи Малашевичахъ на правахъ поселенцевъ на вѣчныя времена. За эти земли татары обязываются нести военную службу и являться на войну въ полномъ вооруженіи по выходѣ королевскаго универсала. Крестьяне, живущіе на этихъ земляхъ, должны или продать татарамъ свою движимость или перенести ее въ другія мѣста. Въ случаѣ

споровъ съ крестьянами, оные разрѣшаются съ одной стороны ротмистромъ, а съ другой администраторомъ Брестской экономіи. Дѣла уголовныя въ 100 копѣ вины передаются на благоусмотрѣніе короля. Въ случаѣ болѣзни кого-либо изъ татаръ, таковой долженъ поставить за себя наймита; въ случаѣ уклоненія отъ службы или измѣны слѣдуетъ лишеніе земли; въ случаѣ смерти земля переходитъ къ женѣ или дѣтямъ. Землю долженъ раздать татарамъ ротмистръ. Офицеръ его отряда и хоружій получаютъ особыя привилегіи.

Король Августъ II-й, подтверждая эту привилегію, освобождаетъ татаръ отъ военной службы и назначаетъ чиншъ по 2 зл. съ уволокъ, съ тѣмъ однакоже условіемъ, что во время войны они должны получать установленное жалованье.

Wies Malaszewice.

Donataryuszowie ichmość panowie Koryccy y ieymość pani Józefowiczowa — wdowa.

Przywilej pp. Koryckich (vide pod wsią Lebedziowo).

Prawo Daniela Szablowskiego — rotmistrza tatarskiego.

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy. Iż w xiegach metryki kancelaryi naszej w. x. Lit. znayduie się konfirmacya praw na włok dwadzieścia we wsi Małaszewicach tatarom litewskim, za nayiaśnieyszego antecessora naszego Augusta wtórego, w roku 1698, miesiąca Decembra wtórego dnia dana, y supplikowano nam iest przez panów rady y urzędników, przy boku naszym rezydujących,

abyśmy tę konfirmacyą z tychże xiąg metryki kancelaryi naszej mnieyszey w. x. Lit. per extractum authentice wydać pozwolili, która, słowo do słowa wypisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem wszem wobec y każdemu zosobna. Produkowany był przed nami list pargaminowy, ręką nayiaśnieyszego ś. p. Jana trzeciego, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią w. x. Lit. stwierdzony, zdrowy, cały, zupełny, żadnego podeyrzenia w sobie nie maiący, zawieraiący intus nadanie włok 41, urodzonemu Danielowi Szablowskiemu — rotmistrzowi naszemu tatarskiemu y z Stalkowskich Zofii Szablowskiey, małżonkom, y successorom ich w ekonomii naszej Brzeskiey, kluczu Brzeskim, wsi Małaszewicach leżących, jure

colonorum służących, tak samemu urodzonemu rotmistrzowi, iako y kompanii iego podług zasług y pocztów do wydzielienia y wymierzenia naznaczonych, y suplikowano nam imieniem onych, abyśmy niniejszy przywilej approbowali, którego przywileju słowo w słowo tenor następuje takowy:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając doświadczoną w dziełach rycerskich odwagę, cnotę y stateczną ku nam y rzeczy-pospolitey życzliwość urodzonego Daniela Szablowskiego — rotmistrza naszego tatarskiego, który, z przodków swych w państwach naszych zasiadłszy, wierne zawsze rzeczy-pospolitey, nayiaśniejszym antecessorom naszym y nam samym w każdej wojennej okazji usługi oddawał, a przez wojnę Moskiewską z gniazda swego ustąpić musiał; chcąc iednak teyże ostateczności nam y rzeczy-pospolitey dotrzymać, pod naszą się protekcyą z całą kompanią swoją z dóbr w. książąt Ostrowskich, wojną Turecką spędzony, w osób dwunastu z towarzystwem swym udał się y też wiarę, cnotę y życzliwość nam y rzeczy-pospolitey na każdą usługę wojenną ofiarował. Tedy my, pragnąc w iak naywiększym bezpieczeństwie y siłach przeciwko nieprzyjaciołom państwa naszego opatrzeć, chcemy pomienionych Daniela Szablowskiego — rotmistrza naszego tatarskiego y ludzi kompanii iego, iako nam y rzeczy-pospolitey dobrze zasłużonych, życzliwych y statecznych, w naszą królewską protekcyą y iurydykcyą bierzemy y do obywatelów w państwach naszych tegoż urodzonego Szablowskiego z kompanią y potomkami ich połączamy, a na gruntowniejszą ich samych, żon, potomków ich konsystencyą włok czterdzieści

iednę, w ekonomii naszey Brzeskiej, w kluczu Rzeczyckim, we wsi Małaszewicach leżących, przykładem inszych iure colonorum dzierżawców y pisarzów, daemy, darujemy tym listem przywilejem naszym na wieczne czasy. Które to włoki w pomienioney wsi Małaszewicach, aby urodzony administrator ekonomii naszey Brześciańskiej temuż rotmistrzowi naszemu przez mierniczego przysięgłego Brześciańskiego aby wymierzył y wydał, rozkazaliśmy. A urodzony rotmistrz oficerów swych y wszystko towarzystwo podług pocztów y zasług każdego temiż włokami podzielić tam zaraz powinien, zostawisz na osobę swoją rotmistrzowską, na porucznika y chorążego według pocztów włoki pewne, na które osobny przywilej wydać rozkazaliśmy. Y tak tę wieś y włoki sobie nadane y wymierzone pomieniony rotmistrz, porucznik, chorąży y wszystko towarzystwo, sami, żony y potomkowie ich ze wszystkimi rolami, polami, gruntami, robociznami y leżąciami siedliskami, sadzawkami, ogrodami, rzekami, łąkami, wypustkami, wygonami, morgami, przydatkami y ze wszystkimi pożytkami, ileby iakie znajdować się mogły, y z wolnym w puszczach naszych na opał y budynek wrębem, także z wolnym robieniem piwa, miodu, gorzałek w teyże wsi mieć y zażywać, a do inszych wsiów y dzierżaw przedawać nie pozwalamy. Także ze wszystkimi pożytkami trzymać y na nich się budować, osadzać, zażywać y niemi według woli swojej y upodobania, z obliżiem usługi wojennej, dysponować, zastawiać, przedawać wolni będą wiecznemi czasy. A że w tey wsi jest po części osady poddanych naszych, tedy pomieniony rotmistrz y kompania iego powinni będą przerweczonem poddanym budynki wszystkie, według oszacowania przez urząd administratorski, albo

za zgodą przyjacielską, popłacić. A jeżeli by też który poddany budynków sprzedać nie chciał, tedy mu wolno zabrać y do innych wsi przenieść, także y z krescencią ozimą zabrać lub sprzedać pozwalamy; tym czasem, póki się nie zniosą, żadney krzywdy, ani szkody ciż poddani aby nie mieli, przestrzegamy. Względem którey dzierżawy pomieniony rotmistrz z kompanią iego, potomkami swemi miasto czynszu powinni służbę wojenną na usługę naszą y nayiaśniejszych successorów naszych, królów polskich, za uniwersałem naszym, sami z pocztami swemi stawać y monderunkiem żołnierskim odprawować służbę wojenną wiecznemi czasy, y póty na tey usłudze naszej będą, póki wojny y okazji będzie stawało. A nadto też do żadnych innych ciężarów dworskich y podatków ekonomicznych należeć nie będą y nie mają, iako to hyberna y chleby zimowe y inne podatki dworskie, co też my od wszelkich podatków uwalniamy wiecznemi czasy, oprócz publicznych rzeczy-pospolitey z seymu uchwalonych podatków, z tą iednak kondycyą, iż zaraz gdy na koń wsiedą y popisani do okazji będą, żołd zwyczajny tatarski z hyberną iść im będzie powinien, póki w służbie będą. Któryby zaś towarzysz albo oficer na taki uniwersał y usługę naszą nie stanął, albo chory będąc na swoje miejsce żadnego żołnierza z pocztem nie stawiał, lub nie osadził, lub też, zachoway Boże, czym się nam y rzeczy-pospolitey przeniwierzył; taki od uczciwego zdrowia, dzierżawy y wszystkich dóbr swych odpadać będzie, prócz gdyby na usługę naszej y rzeczy-pospolitey w okazji wojenney, rotmistrz, oficer albo towarzysz zginął, takiego successorowie do wzrostu samego od tey usługi wolni być mają. Więcej gdyby się krzywda iaka, albo szkoda poddanym od pomienionych tatarów stała się, tedy sprawiedliwość rotmistrz z towarzysza, albo sługi iego, lub w niebytności namiestnik uczynić powinien będzie; gdyby nie uczynił, tedy przed urodzonym administratorem ekonomii naszej sprawić się o to powinien będzie, salwa appellatione do nas samych, osobliwie w kryminałach y sprawach, gdzieby taxę sto kop litewskich przenosiło. Wzajemnie też poddani nasi, gdyby iaką krzywdę albo szkodę który chłop tatarzynowi uczynił, tedy o sprawiedliwość do urzędu urodzonego administratora ekonomii naszej, na tenczas będącego, udać się powinien, y tam administrator albo urząd iego sprawiedliwość z poddanego uczynić ma absque ulla appellatione. W którey to dzierżawie y possesyi włók pomienionych przerzeczonego Szablowskiego y kompanii iego z potomkami ich, albo ludzi rycerskich, do usługi naszej y rzeczy-pospolitey zatrzymanych y osadzonych, spokojnie zachować na wieczne czasy obiecujemy, y że nayiaśniejsi successorowie nasi królowie polscy zachowaią, tym listem assekuruiemy. Który dla lepszey wiary y wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy, dnia 12 miesiąca Marca, roku Pańskiego 1679. Dan w Grodnie na seymie walnym koronnym, panowania naszego szóstego roku. Jan król.

My tedy August król, skłaniając się do supliki wniesioney wzwyż mianowany przywilej, we wszystkich iego punktach, klauzulach, kondycyach y obowiązkach, approbować, konfirmować, ratifikować umyśliliśmy, iakoż praesentibus approbuiemy, konfirmuiemy y ratifikuiemy; ażeby zaś dyminucya skarbu naszego nie działa, pomienionych tatarów od usługi wojenney uwalniamy, postanawiając czynszu gdego z włoki kaźdey corocznie płacenia po złotych dwa, oraz onych żony y succes-

sorów ich przy włokach 20 pierwszym przywileiem od nayiaśnieyszego antecessora naszego, cale y nienaruszenie zachowuiemy y konserwuiemy. Który przywiley dla tym większey wagi ręką naszą podpisawszy, pieczęcią w. x. Lit. stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Brześciu, dnia wtórego miesiąca Decembra, roku Pańskiego 1698, panowania naszego wtórego roku. August król.

My tedy król, do przerzeczoney supliki

łaskawie się skłoniwszy, wzwyż wyraźną confirmacją z xiąg przerzeczonych metryki kancelaryi naszej w. x. Lit. ekstraktem stronie potrzebuiącey wydać y dla większey wagi, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej w. x. Lit. dnia XXIII miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCCXLVI, panowania naszego XIV roku. August król.

1746 r.

6. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому ротмистру Шабловскому на 21 уволоку земли въ имѣнїи Малашевичахъ.

Въ этой привилегїи король Августъ II-ой къ 10 уволокамъ, дарованнымъ Шабловскому и его семейству королемъ Яномъ III-мъ, присоединяеть еще 11 въ имѣнїи Малашевичахъ на пра-

вахъ поселенцевъ на вѣчныя времена. Король Августъ III-й выдаетъ выпись этихъ привилегїй изъ Литовскихъ метрикъ.

Przywiley drugi tegoż. August III z Bożey łaski król polski etc.

Oznaymuiemy tym ekstraktem listem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż w xięgach metryki kancelarii naszej mnieyszey w. x. Lit. nayduie się confirmacya praw na włok dwadzieścia iedną w ekonomii Brześciańskiej we wsi Małaszewiczach urodzonemu Zabłockiemu—rotmistrzowi Tatarskiemu, małżonce iego, y successorom ich za nayiaśnieyszego antecessora naszego Augusta wtórego, pana y oycy naszego, w roku 1698, miesiąca Decembra wtórego dnia dana, y supplikowano nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy tę confirmacją z tych że xiąg metryki kancelaryi naszej mnieyszey w. x. Lit. per extractum authentice wy-

dać pozwolili, która, słowo do słowa wypisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski ect. Oznaymuiemy ninieyszym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Produkowany był przed nami list pargaminowy ręką nayiasnieyszego ś. p. Jana III, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią w. x. Lit. stwierdzony, zdrowy, cały, zupełny, żadnego podeyżenia w sobie nie maiący, zawieraiący intus nadanie włok dziesięciu w ekonomii Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim, we wsi Małaszewiczach urodzonemu Danielowi Szablowskiemu—rotmistrzowi naszemu Tatarskiemu y Zofii z Talkowskich Szablowskiej, małżonkom, y ich successorom służący, y supplikowano nam

iest imieniem pomienionych urodzonych Szabłowskich, małżonków, abyśmy niniejszy przywilej powagą naszą królewską approbowali, confirmowali y ratyfikowali, którego przywileju słowo w słowo tenor następuje takowy:

Jan III, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając doświadczoną cnotę, życzliwą wiarę ku nam y rzeczypospolitey przez te wszystkie zamieszane czasy urodzonego Daniela Szabłowskiego—rotmistrza naszego Tatarskiego, iakośmy go z kompanią w państwach naszych do usługi naszej y rzeczypospolitey zatrzymali y w naszą królewską protekcyą y iurizdykcyą wzięli, tak onego do usług naszych y najiasniejszych królów polskich zachowując, włók dziesięć we wsi Małaszkiwiczach w ekonomii Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim, leżących, onemu y małżonce iego y successorami ich iure Colonnorum dać y konferować umyśliliśmy. Jakoż zaraz tym listem naszym y przywilejem pomienione włoki, w teyże wsi Mataszewiczach leżące, z morgami, zasiewami, z poddaniem, których sobie osadzi y ich wedle, ustaw kommissarskich, powinnościami y robociźnami, czynszami, daninami, siedliskami, rolami, polami, łąkami, borami y ze wszystkiemi zdawna należąciami pożytkami y przynależnościami, lasami, chróstami, sadzawkami, rzekami, strugami, stawami, dajemy y konferujemy, y dajemy wiecznemi czasy, z tą conditią y obligiem, aby miasto czynszu skarbowi naszemu należącego, woenną służbę w rotmistrzowskim poczcie y munderunku on sam y z potomkami iego na własną naszą każdą okazyą woenną, za uniwersałem lub ordynansem naszym y najiasniejszych successorów naszych,

królów polskich, według przywilegia locationis y kompanii danego odprawował, obiecując to po nas y najiasniejszych successorach naszych, iż pomienionego Daniela Szabłowskiego, żonę z potomkami y successorami iego, w possessią pomienionych włók dziesięciu we wsi Małaszewiczach leżących, spokojnie zachowani y najiasniejsi successorowie nasi królowie polscy zachowują, tym listem przywilejem naszym assekurujemy, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey, kościoła świętego Katolickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszej wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie na seymie walnym koronnym dnia 12 miesiąca Marca, roku 1679 panowania naszego szóstego roku. Jan król.

My tedy August król, skłaniając się do supliki wniesionej, iako słusznej, wzwyż mianowany przywilej we wszystkich iego punktach, kondycjach, klauzulach y obowiązkach approbować, confirmować y ratyfikować umyśliliśmy, iakoż praesentibus approbujemy, confirmujemy y ratyfikujemy. A ponieważ urodzony Szabłowski—rotmistrz nasz, podług osobliwego prawa od najiasniejszego króla imię Jana III, antecessora naszego, tylko sobie y małżonce z successorami swemi miał nadane włók 10, a trzyma dotąd w realney possessyi swojej w przyłączonych sobie włók 11, które w kompunt złączwszy wynoszą włók dwadzieścia jedna, a między kompanią swoją rozdał podług osobliwego prawa włók dwadzieścia, tedy przytych pomienionych włokach № 21 onego, żonę y successorów iego wiecznymi czasy zachowujemy y konserwujemy, z tą jednak kondycją, aby miasto służby woiennej corocznie do skarbu naszego z każdej włoki czynszu po złotych dwa, tak on sam

iako y sukcesserowie iego wnosili y realiter oddawali, żadney inney, krom tego nie pełniąc powinności. Który przywilej dla tym większey wiary y pewnością ręką naszą podpisawszy pieczęcią w. x. Lit. stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Brześciu, dnia wtórego miesiąca Decembra, roku 1698, panowania naszego wtórego roku. August król.

My tedy król, do przerzeczoney supliki

łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażoną confirmacją z xiąg przerzeczonych metryki kancelaryi naszej w. x. Lit. ekstraktem stronie potrzebującey wydać y dla lepszey wagi pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej w. x. Lit., dnia XXII miesiąca Nowembra roku pańskiego MDCXLVI panowania naszego XIV roku. August król.

1702 г.

7. Консенсъ короля Августа II, данный ротмистру Шабловскому на уступку дарованных ему уволокъ ротмистру Юзефовичу.

Въ этомъ листѣ король Августъ II соглашается на уступку дарованной татарскому ротмистру Шабловскому земли 21 уволоки въ селѣ Малашевичахъ другому ротмистру Юзефовичу, съ тѣмъ, чтобы этотъ послѣдній не только платилъ чиншъ по 2 зл. съ уволоки, но несъ еще и другія государственныя повинности.

Въ примѣчаніи говорится, что между позднѣй-

шими привилегіями на эти уволоки встрѣчаются разногласія, равно какъ и между количествомъ владѣемой земли по привилегіямъ и въ дѣйствительности; такъ Юзефовичи владѣютъ 41 ув. вмѣсто 21-й. Имѣніе находится въ упадкѣ; даетъ доходу 2,800 тынговъ, но могло бы давать до 5,320 тынговъ.

Konsens temuż na ustąpienie włok № 21 in personas urodzonych Józefowiczów—rotmistrzów.

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, do wiadomości podaiemy. Iż pozwoliliśmy y pozwalamy ninieyszym listem naszym urodzonym Danielowi Szablowskiemu—rotmistrzowi naszemu tatarskiemu y Zofii z Talkowskich, małżonkom, sprzedać dobra swoje, to iest, włok № 21 w ekonomii naszej Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim we wsi Małaszewiczach leżące, y ich wszystkiego y zupełnego prawa swego, które im iure colonorum służy, ustąpić y one na osoby urodzonych Samu-

ela Józefowicza—rotmistrza naszego Tatarskiego y Heleny z Koryckich, małżonków, wlać y przenieść. Które to przedanie albo prawa ustąpienie, gdy w xięgach którychkolwiek grodzkich uczynione y zeznane będzie, my ie za ważne uznamy y approbować będziemy, iako za tym konsensem naszym uczynione. Według którego kupna y uczynioney sobie cessayi pomienieni urodzeni Józefowiczowie małżonkowie też włok dwadzieścia y iedną colonorum iure w swoją realną odebrawszy posesyją, z posiewkami, krescencyami, przyległościami y należytościami wszystkimi, według dawnych zwyczajów y praw, opisanych w dawnieyszich przywileiach, trzymać y za-

żywać będą. Przyrzekamy zaś za nas y najiasniejszych successorów naszych, że od swobodney possessyi et usu iuris colonorum alienować ich nie będziemy, ani komu pozwolimy, ale przy spokojney possessyi zachowamy, co y successorowie nasi świadczyć będą. Respektem zaś tego kupna y possessyi włok specyfikowanych powinności wszelkie, przywilejami y konstytucjami obwarowane pełnić winni będą, do skarbu naszego czynszu złotych dwa corocznie z tych włok wnosząc, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey, także kościoła Rzymskiego katolickiego nienaruszenie we wszystkim zachować. Na co dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit., przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Februarii, roku pańskiego MDCCII panowania naszego V roku. Augustus rex.

Ta wieś cała subest possessioni wyżey wyraźnych donataryszów za iednem przywileiem iak y Lebedziewo konferowane. Te zaś wszystkie przywileie do ostatniego, mocney animadwersyi potrzebują, bo w nich wielka różność, niezgadzaiąca się z oryginalnym, znajduje. Przywilej Szablowskiemu dany na repugnatiam cessyi uczynioney in personam Józefowicza, który oryginaliter Szablowskiemu dany y na kompanią Tatarską ma w sobie włok № 41. Szablowski cessit Józefowiczowi włok 21, ale teraz wszystkie haerent w possessyi pani Józefowiczowej wdowy. Co clarius indigitalunt przywileie, eo nomine wydane, wyżey wypisane. Ta wieś teraz, dosyć nierządną ekonomiką trzymana, importuie według podania tyńf. 2,800; gdyby zaś była lepszym gospodarstwem trzymana, lub przynajmniej na czynsz włoczny ustanowiona, z włoki po tyńf. 50, inportowałyby, oprócz karczemney propinacyi, tyńf. 5,320; imé pan horodniczy trzyma tu włok № 4 quo iure, prawa nie produkował. Jako zaś zamku Brzeskiego teraz tylko indicia zostają, tak włoki od tego urzędu trzymane subesse resolutioni powinny.

1762 r.

8. Привилегія короля Августа III Пашковскимъ на 6 уволокъ земли въ урочищѣ Скокахъ.

Korol August III-iy seiu privilegii daet suprugamъ Pashkovskimъ 6 uvolokъ земли въ урочищѣ Скокахъ, остававшихся вакантными послѣ Краузовъ. За эту землю Пашковскіе обя- зываются платить 100 тынфовъ чиншу и гибер-

ны по распределенію администратора экономии.

Въ примѣчаніи говорится, что земля въ этомъ урочищѣ плодородная, что построекъ не было, ихъ сдѣлал на свой счетъ Пашковскіе.

Uroczyszcze Skoki.

Przywilej pana Paszkowskiego donatoryusza.

August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym, komu teraz y na potym wiedzieć będzie należało. Iż mając wzgląd na rekomendowane przez panów rad y ministrów, przy boku naszym rezydują-

cych, zasługi urodzonego Stanisława Paszkowskiego, umyśliliśmy onemu y małżonce Barbarze z Krauzów Paszkowskiej włok sześć w ekonomii Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim, we wsi Skokach leżące, post liberam resignationem urodzonych Daniela y Barbary Krawzów małżonków, dać y konferować. Iakoż niniejszym listem przywileiem naszym tymże

urodzonym Stanisławowi y Barbarze Paszkowskim małżonkom in solidum, cum omnibus tych sześciu włok attinentiis et pertinentiis, z gruntami, łąkami, błotami, zaroślami, morgami, zaściankami, borami, rzekami, rzeczkami, dajemy y konferuiemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Paszkowscy małżonkowie pomienionych sześciu włok zażywać, pożytków wszelkich wynajdować; y one in proprium usum obracać, aż do zgonu życia obóyga kresu, bez żadney od nikogo przeskody. Salva z tych sześciu włok do skarbu naszego czynszu po tynfow 100 według ostatniego inwentarza, y hyberny według dyspartymentu ekonomicznego quotannis exolutione, które wypłacić

powinni będą. Na co dla lepszey wiary y wagi ręką się naszą podpisawszy pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Listopada roku pańskiego MDCCLXII panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

W tym uroczysszu iest włok 6 gruntu dobrego, w samym sobie od innych wsiów osobnego. Donataryusz te włoki odebrał bez żadnego zabudowania. Teraz zaś kosztem swoim budynki gospodarskie należyte pobudował. Z tych włok importuie do skarbu tynf. 100 czynszu y hyberny tynf. 12. A że przez odległość gruntów folwarcznych przytrudniey mogą bydź przyłączone, zaczym gdyby pod poddaństwem były puszczone można z nich pretendować czynszu po tynf. 60, facit tynf. 456.

1759 r.

9. Привилегія Августа III Лингамъ по 9 уволокъ земли въ с. Прилукахъ.

Korolъ Августъ III сею привилегіей предлагать Тяманомъ уступить 3 уволоки земли въ селѣ Прилукахъ и 6 уволокъ въ селѣ Гершоновичахъ Лингамъ, съ обязательствомъ послѣднихъ платить установленныя королевскимъ скарбомъ подати.

Въ примѣчаніи говорится, что $3\frac{1}{4}$ уволоки въ Прилукахъ расположены въ самомъ центрѣ села, между крестьянскою землею, вслѣдствіе чего происходятъ частыя недоразумѣнія и драбисъ крестьянами.

Wies Przyluk.

Przywilej pana Linga donatoryusza. August III, z Bożey łaski król polski etc.

Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż pozwoliliśmy y dopuścili, iakoż ninieyszym listem naszym pozwalamy y dopuszczamy, urodzonym Janowi y Maryannie Tymanom, kapitanom gwardii naszej: pie-szey wielkiego xięstwa Litewskiego, aby mogli prawa swego dożywotniego, które im na włok trzy y czwieré we wsi Przy-

łuku, tudzież na włok sześć we wsi Gerszanowicach, kluczu Rzeczyckim, w ekonomii naszej Brzeskiej leżących, służyć y przynależy, ustąpić y zrzec się, y toż prawo na osoby Jana y Anny Lingów, małżonków, zupełnie wlać y przenieść. Który to wlewek prawa y cessa, skoro przed aktami któremi kolwiek autentycznymi zeznany y uczyniony będzie, my ony za ważny y przyjemny mieć będziemy, iako ten, który za poprzedzającym ninieyszym listem consensem naszym staniem; za którym to konsensem y ces-

syą pomienieni Jan y Anna Lingowie małżonkowie, przerzeczone włoki w Gierszonowicach y Przyłuku, z nadatkami y wszystkimi do nich należytościami, nie wcale, nie excypuiąc, ale tak, iako przeszli possesorowie trzymali y zażywali, mieć, dzierżeć, zażywać y w spokoyney possessyi trzymać będą, wraz z tych że włok wszelkich wynaydować pożytków od extrema vitae suae, seu alterius superstitis coniugum, tempora maią, płacąc nam z tychże włok coroczny podatek ad sonantiam inwentarza ekonomicznego. Obiecujemy im przytym naszym y nayiaśnieyszych następców naszych imieniem od spokoyney possessyi przerzeczonych włok tychże Lingów, małżonków, ani my oddalemy, ani oddalić nikomu nie dopuszczemy, co y nayiaśnieysi na-

stępcy nasi uczynią. prawa nasze królewskie, rzeczpospolitey y świętego kościoła Rzymskiego katolickiego, nie naruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, niniejszy konsensu przywiley ręką podpisawszy, naszą pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXIV miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XXVI roku. Augustus rex.

W tej wsi donatoryusz pan Ling trzyma w possessyi swojej włok 3¹/₄, na których ma poddanych osadzonych № 11., którzy pańszczyznę odbywaią do wsi Gierszonowic, w której także ma włok № 6. Te wyżey wyrażone w Przyłuku włok 3¹/₄ są w samym środku wsi, co iest cum praeiudicio skarbu y poddanych iego królewskiej mości: gdyż przez to dyferencye y częste okazye kłótni y szkody oriuntur między temiż poddanemi.

1669 и 1698 г.

10. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го Брестскимъ Іезуитамъ на 18 уволокъ въ с. Плоской и 18 въ с. Прилукахъ.

Въ этой привилегіи заключается подлинная привилегія короля Михаила, которою онъ, въ видахъ распространения хвалы Божіей и римско-католической вѣры, даруетъ Брестскимъ іезуитамъ вышепомянутыя 36 уволокъ съ крестьянами на правахъ вѣчнаго наследства. Король Михаилъ заявляетъ, что въ данномъ случаѣ онъ исполняетъ только обѣщаніе своего предшественника, Яна Казимира. Земли эти освобождаются

отъ всѣхъ податей, исключая общихъ рѣчи-посполитой.

Въ примѣчаніи говорится, что эти Прилуцкія уволокы составляютъ источникъ разоренія и убытковъ для королевскихъ имѣній, такъ какъ къ нимъ присоединено незаконно много Гершоновичскихъ уволокъ и изъ нихъ производится опустошеніе Прилуцкой пуши.

Donatoryuszowie xx. Jezuici Brzescy. Przywiley. August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż produkowano było przed nami prawo przywiley na pergaminie pisany, ręką nayiaśnieyszego ś. p. króla Michała

podpisany, pieczęcią wiszącą w. x. Lit. stwierdzony, cały, zdrowy, nienaruszony, ani żadney wątpliwości w sobie niemający, zawierający w sobie incorporatią, vigore constitutionis anni 1667, wsi Płoska nazwaney, w woiewództwie Brzeskim oo. Jezuitom collegium Brzeskiego służą-

ca; y supplikowano nam imieniem tegoż przerweczonego collegium, abyśmy, zwyż mianowany przywilej approbować, konfirmować y ratyfikować raczyli, którego to przywileju od słowa do słowa sens y tenor idzie takowy:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Za naygruntowniejszy szczęśliwego zakładając panowania naszego fundament pomnożenie chwały Bożey y oney propagationem przedsięwierzemy, a zatym w każdej okazyi tę naszą pobożną chcąc wyświadczyć intencyą, za wniesieniem do nas prośby ww. oo. societatis Jesu x-dza Alexandra Lorenczowicza— prowincyała polskiego, xiędza Błażeia Grycyniego, przeszłego, x-dza Stanisława Skibickiego—teraźniejszego rektora collegium Brześcia-Litewskiego, abyśmy onym vigore incorporationis per legem publicam, w konstytucyi anni 1667 za panowania nayiaśniejszego króla imć Jana Kazimierza, antecessora naszego, wyrażoney, wieś Płoskę, w woiewództwie y ekonomii Brzeskiej leżącą, per rescriptum et privilegium nostrum, ponieważ na to od przeszłego króla imci przywileju onym otrzymać nie przyszło, nadali et jure perpetuo haereditario irrevocabili donationis konferowali y incorporowali. Do której tak słuszney y pobożney ww. oo. societatis Jesu proźby łaskawie się skłoniwszy, a życząc majorem Dei gloriae w państwach naszych propagationem, pomienioną wieś Płoskę, włok osiadłych pustych ośnaście w sobie mającą, która quondam do ekonomii naszej Brzeskiej y do klucza Rzeczyckiego należała, tak iako jest w swoim ograniczeniu y przynależnościach, a mianowicie ze wschodu słońca zaczynając, granicę od Czerniów uroczyszczem Czernianki mimo Tryzki, borku Brzozowca, a z Brzozowca ku kop-

cu przy gościńcu Brzeskim, z tamtąd do Pliska, Brodyszczem nazwanym, przy samym brodzie od Kurnice Tyszkiewiczowskiej. Zosobna do teyże Płoski należące, w Przyłukach przydatki, także włok ośnaście w sobie zawierające, których początek y ograniczenie zaczyna się od brodu Czarnego ku sosnie uschłey, idąc w smuku izeiorem aż do brodu Jasion, albo w Jasionach nazwanego, ztamtąd ciągnie się na wschód słońca brodami y doliną w okrag, idąc aż do Czarnego brodu, zkad się poczęła tych przydatków granica, ze wszystkimi tak do samey wsi Płoski, iako y do przydatków k Przyłuka należącemi borami, sosnami, gajami, barciani, łąkami, izeiorami, rzekami, polmi oranemi y nieoranemi, pustemi y osiadłemi, z poddanemi, ich żonami, z synami, z wołmi, kołmi y ze wszelkimi ich majątnościami y zbiorami, tudzież ze wszystkimi ich powinnościami, robociznami, dniami, daninami, czynszami, tak iako się ta wieś ante incorporationem przez konstytucyą miała y teraz nayducie, wyimując y wyłączając ją z ekonomii Brzeskiej y od klucza Rzeczyckiego, a incorporując y wiecznie oddając w poddaństwo collegium Brzeskiemu societatis Jesu, nie nam samym, ani nayiaśniejszym successorom naszym, królom polskim, wielkim xiążętom litewskim, nie zachowując, ani zostawując, ale całą tę wieś ze wszystkimi immunitatibus ecclesiasticis poddając na wieczne czasy. Którą to wieś Płoskę ze wszystkimi do niey przynależnościami teraźniejszy y pro tempore existens rektory, wszystko collegium Brzeskie societatis Jesu, będą wolni trzymać y używać, pożytków sobie przymnażać, y onemi według upodobania swego y starszych swoich dysponować, nam, ani skarbowi naszemu żadney nie pełniąc powinności, tylko oneribus reipublicae

uchwałą seymową postanowionym, równo z innymi wsiami y dobrami tej rzeczypospolitey, wyiawszy pospolitego ruszenia, do którego ex natura et origine sua te dobra nigdy nie należały et in futurum należeć nie mając y nie powinny będą, dosyć czyniąc względem przez rzeczypospolitą, tej wsi collegio Brestensi donacyi ww. oo. in collegio Brestensi rezydujących, aby za nayiaśniejszego króla imię Jana Kazimierza, antecessora naszego, cuius motu et promotione ta donacya stała, za nas samych y za nayiaśniejszych successorów y następców naszych, królów polskich, y za szczęśliwe rzeczypospolitey naszej powodzenie, Pana Boga prosili, obligujemy y obowiązujemy. Y natośmy dali ten list, przywilej nasz incorporationis, ręką naszą podpisaną y pieczęcią w. x. Lit. zapieczętowaną. Dan w Krakowie, na seymie szczęśliwey koronacyi naszej, dnia ośmnastego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego 1669, panowania naszego pierwszego roku.

Michał król.

My tedy August król, do pomienionej

supliki przez ww. oo. collegium Brzeskiego societatis Jesu do nas wniesionej, iako słusznej, łaskawie się skłoniwszy, wzwyż inserowany przywilej incorporationis approbować, confirmować y ratyfikować umyśliśmy, iakoż życząc większej pomnożenia chwały Boskiej, powagą naszą królewską, we wszystkich punktach, klauzulach, artykułach, kondycjach y obowiązkach, approbujemy, confirmujemy y ratyfikujemy, owszem nie przedłamaney mocy y wagi mieć chcemy te różniczym listem naszym. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Brześciu-Litewskim, dnia piętnastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego 1698, panowania naszego iedenastego roku.

Augustus rex.

Te włók 18 wyrażone są w środku puszczy Przyłuckiej położone; przy których wiele usurpative trzymają morgów Gierszonowskich. Te włoki były y są wielką dezolacją puszczy jego królewskiej mości Przyłuckiej, których cum praeiudicio zażywają.

1624 г.

11. Постановление ревизора Ельскаго, заключающее въ себѣ разграничение сѣнокосовъ съ одной стороны—ксендзовъ Бернардиновъ, а съ другой—королевскихъ крестьянъ въ селѣ Прилукахъ.

OO. Bernardyni Brzescy mają w środku gruntów dworskich Przyłuckich szmat gruntu dobrego y sianożęci, które w posesyi swojey przeszło od lat 140 zażywają. Prawo do tego gruntu z iakim się popisali adnectitur.

Józef Jelski—sługa y rewizor iasnie wielmożnego imię pana Leona Sapięhy Wileńskiego, Mohylewskiego etc. staro-

sty, pana mego miłościwego, oznajmuje. Iż ich mość oo. Bernardyni z iedney, a poddani króla imci z sioła Przyłuka y z sioła Gerszanowicz z drugiey strony, żądali mnie, abym na sianożęci, które z oycami pospół z sobą leżące mają, wyiechawszy, granice, znaki pewne uczynił. Żądaniu ich dosyć czyniąc zsyłam na miejsce moje pana Piotra Dorohinicza

na uspokojenie tych sianożęci, który, zięchawszy tam na to mieysce, za zgodą ich wszystkich, ograniczył tymi mieyscami, iako od dawnych czasów oo. Bernardyni te sianożęci trzymali. Przytym rozgraniczeniu byli poddani króla imci na imie woyt Przyłucki a Joachim Iwanowicz, leśniczy Przyłucki y inni poddani, którzy będąc dobrze wiadomi o tey granicy przyznawali. Która to sianożęć Uroczyszczem nazwana, w Gadmin Ostrowie między sianożęciami Przyłucką y dworną y Gierszonowską, w położeniu y ograniczeniu tak się ma: począwszy od pięty kopca y na dębie herbu nasieczonogo ieymci od sianożęci dwornej przyłuckiej iedną stroną nad rzeczką Wyboiem, aż do Pawłowskiej Doliny, y rzeczyszczą do drugiego kopca y herbu ieymci zasieczonogo na dębie; od tego kopca dołem, od sianożęci Gierszonowskiej do trzeciego kopca herbu ieymci na dębie założonego; od tego kopca do Sakowa,

do czwartego kopca y zasieku na dębie; od tego kopca do rzeki Kotelni, do pnia Paluchowicz, gdzie kopiec zasypany y herb iemu na dębie Osiey, od tego pnia do drzewa topola, od topola doliną przez grodek do Sosnowa ostrowa, do trzech dębów herbami iemu zasieczonych; od tych dębów do dębu bartnego Żedzkowa Machowicz, od Żedzkowa dębu do pięty rzeczki Wyboiu nad drogą, gdzie y kopiec zasypany, zkad granica zaczęła tam się skończyła. W tym ograniczeniu wkoło wszystkich kopców, nad każdym kopcem herby ieymci założone na drzewach, z którego ograniczenia, oycowie Bernardyni y poddani króla imci ukontentowali się. Od tego czasu mają spokojnie każdy swych sianożęci zażywać, wiecznie trzymać. I na tom dał ten mój skrypt z pieczęcią moją y z podpisem ręki moiey. Działo się w Brześciu, 20 Julii, anno Domini 1624. Józef Jelski—rewizor.

1754 г.

12 Привилегія Августа III-го супругамъ Мановскимъ на три увологи земли въ селѣ Гершоновичахъ.

Король Августъ III-й по ходатайству сановниковъ разрѣшаетъ супругамъ Мановскимъ пользоваться тремя увологами земли, оставшимися послѣ смерти Прейса вакантными въ Гершоновичахъ съ узаконенными повинностями.

Въ примѣчаніи говорится, что эти увологи лежатъ среди крестьянскихъ увологъ; когда-то Лянгъ заплатилъ за нихъ Тимону 600 тынфовъ.

Wies Gierszonowice.

Donataryusz pan Lяng. Przywiley supra pod Przyłukiem. Donataryusz drugi pan Manowski.

Przywiley. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywilciem naszym wszem wobec y

każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Іż my mając wzgląd na zasługi urodzonego Ignacego Manowskiego, nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, rekommandowanego, chętnie skłoniliśmy się do tego, abyśmy onemu y małżonce iego urodzo-

ney Rozalii z Krzyżanowskich Manowskiej włok trzy we wsi Gierszonowicach w kluczu Brzeskim, ekonomii naszej Brzeskiej leżące, post fata urodzonego Preysa wakujące, dali y konferowali, iakoż niniejszym listem daimy y konferuemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Ignacy y Rozalia Manowscy małżonkowie, wspomniane trzy włoki we wsi Gierszonowicach leżące, ze wszystkimi do nich przynależnościami, przydatkami, ogrodami, zabudowaniem, zgoła nie nie excypuiąc, ani wyłączaiąc, ale tak, iak przeszły trzymał posesor, dzierżec, używać y wszystkich ad libitum sui wynaydować pożytków, bez najmniejszej od nikogo przeszkody, aż do ostatniego życia obojga kresu, płacąc corocz-

nie z tych włok do skarbu naszego zwycayny podatek, iak antecessor iego urodzony Preys wypłacał, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y świętego kościoła katolickiego nienaruszenie zachowuiąc. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą pokojową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XVII miesiąca Sierpnia roku Pańskiego MDCCLIV, panowania naszego XXI roku. Augustus rex.

Te № 6 pana Linga, włok 3 pana Manowskiego są położone między gromadzkimi gruntami. Pan Ling za possessyą swoją zapłacił niegdy imię panu Tymanowi tyńf. 600, y budowli wiele kosztem swoim postawił.

1738 г.

13. Привилегія Августа III-го князю Чарторыйскому съ женой на имѣнія Крички и Новоселки.

Король Августъ III-й сею привилегіей предлагаєтъ князю Понятовскому и его супругѣ уступитъ вышепомянутыя имѣнія Чарторыйскимъ

въ пожизненное владѣніе за 14,000 злотыхъ, безъ всякихъ податей и повинностей королевскому скарбу.

Wsie Krynki y Nowosiolki.

W possessyi iasnie oświeconego xiecia iegomości kanclerza w. x. Lit.

Przywilej. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem przywileiem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedziec należy. Iż pozwoliliśmy y dopuściliśmy ww. Stanisławowi Ciołkowi Poniatowskiemu y Konstancyi z xiążąt Czartoryjskich Poniatowskim — wojewodom Mazowieckim, małżonkom, aby mogli prawa swęgo dożywotniego, które

onym vigore przywileiu od s. p. nayiasniejszego króla imci, oycy antecessora naszego, na wsi Krynki y Nowosiolki w ekonomii naszej Brzeskiej, kluczu Rzeszyckim, cum suis attinentiis w województwie Brzeskim leżące, w roku 1726, dnia 19 miesiąca Nowembra, w Grodnie danego, oraz na summy dwoiakie — iednę sześć tysięcy złotych ad manus urodzonego Michała Orzeszki — woyskiego y podstarościego sądowego Pińskiego, successorom urodzonego Kotowicza — łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego,

za pretensye słuszne y sprawiedliwe do wsiów Zakrośnica,.... nazwanych, do ekonomii naszej Kobyńskiey należących, drugą—ośm tysięcy złotych polskich urodzoney Brzoszczyny—chorążyny Nowogródka Siewierskiego, za iuryzdykcyą ante unionem w mieście naszym Kobyńniu wniesioną, przez tegoż w. Stanisława Ciodka Poniatowskiego, na ten czas podskarbiego wielkiego y pisarza ziemskiego w. x. Lit., aere proprio z wyrażoney woli ś. p. króla imci, oycza antecessora naszego, znosząc do pomienionych dóbr naszych ekonomicznych Kobyńskich pretensye y one do ekonomii naszej Brzeskiey przyłączając wypłaczone, służy rzecz się ustąpić y wlewek prawny na osoby io. Michała xięcia Czartoryiskiego y Eleonory z Walsztynów xiężny Czartoryiskiey — podkanclerzych w. x. Lit., małżonków, uczynić. Mocą którego wlewku coram actis authenticis iuridice uczynionego, a powagą niniejszego przywileiu konsensu naszego wolni y mocni będą pomienieni io. xiążęta Czartoryiscy — podkanclerzowie w. x. Lit., małżonkowie, wyżey wyrażone dwie wsi, Krynki y Nowosiołki nazwane, z summą in unum złączoną czternaście tysięcy złotych polskich wynoszącą na tychże wsiach przywileiem wyżey wyrażonym ww. Poniatowskim małżonkom, przyznaną y assekurowaną, tu-

dzież ze wszystkimi do nich przynależnościami, przyległościami, polami, rolami, borami y innemi wszystkimi atynencyami, w possessyi pomienionych ww. Poniatowskich — woiewodów Mazowieckich, małżonków, będącemi, trzymać, używać y wszelkich sobie wynaydować pożytków ad extrema vitae suae temporae, albo która osoba dłużey z nich żyć będzie. Obiecuiemy zaś po nas y nayiaśnieyszych następcach naszych, iż ab usu et pacifica possessione successorów io. xiążąt Czartoryiskich — podkanclerzych w. x. Lit., małżonków, nie oddalemy y mocy do odebrania nikomu nie daemy, ale spokojnie im póty te wsi trzymać, dzierżać y ich zażywać pozwolemy, póki summa zwyż wyrażona, zupełnie y realiter przez nas, lub successorów naszych onymże wypłaconą nie będzie. Względem którego trzymania wsi pomienionych, żadnych do skarbu naszego królewskiego przerzeczeni ww. xiążęta Czartoryiscy — podkanclerzowie w. x. Lit., małżonkowie, y ich successorowie płacić nie mają powinności. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XV miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCXXXVIII, panowania naszego VI roku.

1749 г.

14. Подтвердительная привилегія Августа III-го мѣстечку Дивину на магдебургское право.

Въ этой привилегіи находится подлинная привилегія короля Владислава IV, подтвержденная

потомъ его преемниками — Яномъ Казиміромъ и Августомъ II-мъ.

Въ подлинной говорится, что магдебургскія права даются мѣстечку Дивину по просьбѣ Осинскаго Брестскаго тивуна для развитія въ краѣ промышленности. Войтомъ долженъ былъ быть родовой шляхтичъ; бурмистрами, радцами и лав-

никами—римско-католики. Мѣстечку дарованъ былъ торговый день еженедѣльно въ четвергъ, и 2 ярмарки въ году. Подати и все повинности, а равно и акцизы мѣщане должны были вносить въ королевскую казну чрезъ войта.

KLUCZ RUDZKI.

Miasto Dywin.

Przywilej mieyski. August III król etc. Oznaymuiemy, tym listem, przywileiem konfirmacyinym wszem wobec y kazdemu zosobna, komu o tem wiedziec nalezy. Iż pokładany był przed nami przywilej, na pergaminie pisany, świętey pamięci króla imci pana Kazimierza, antecessora naszego, ręką podpisany, z pieczęcią zawieszistą mnieyszą wielkiego xięstwa Litewskiego, zawieraiący w sobie konfirmacyą prawa magdeburskiego, od s. p. króla imci Władysława IV miasteczku Dywinowi, do ekonomii Brzeskiej należącemu, nadanego, pod datą roku 1649 miesiaca Decembra 9 dnia, y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, imieniem mieszczan wspomnionego miasteczka Dywina, abyśmy takowy przywilej stwierdzić, zmocnić y approbować raczyli; którego to przywileiu tenor od słowa do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedziec należy. Pokładany był przed nami przywilej, na pergaminie pisany, świętey pamięci króla imci Władysława IV, pana brata naszego, z podpisem ręki króla imci, y pod pieczęcią przywieszistą wielkiego xięstwa Litewskiego, kancelaryi mnieyszey, na prawo magdeburskie miasteczku naszemu Dywinowi, do ekonomii Brzeskiej należącemu, nadany, de data w Warszawie, dnia 7 miesiaca Marca, roku Pań-

skiego 1642, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław IV, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedziec należy. Do ozdoby państw naszych rzecz potrzebną bydz baczemy, aby wszystkie miasta, miasteczka w państwach naszych pospolitemi y domowemi opływali dostatkami, któremi nie tylko sobie, ale wszystkiey rzeczy-pospolitey pomocnemi byli. A iż takowe pomnożenie dostatków z mnóstwa ludzi y nadania praw, osobliwie wolności powstawaia, chętnie się do tego skłaniaemy, cokolwiek do pomnożenia ich należy. Za wniesieniem tedy przez niektórych panów rad y urzędników dworu naszego imieniem mieszczan miasteczka naszego Dywina, do ekonomii Brzeskiej należącego, proźby, tudzież na przyczynę urodzonego Samuela Osińskiego—tiwnona Borzniańskiego, ekonoma Brzeskiego, półkownika gwardii naszej dworney, pomienionemu miasteczku Dywinowi prawo magdeburskie, przykładem inszych miast naszych korony polskiej y wielkiego xięstwa Litewskiego, dać y fundować umyśliliśmy. Iakoż y ninieyszym listem naszym nadaemy, funduiemy wiecznemi czasy y zaraz pozwalamy, aby urodzony Osiński—ekonom nasz Brzeski, oddalwszy od nich wszystkie porządki y zwyczaje, któreby kolwiek prawu magdeburskiemu przeciwne były, urząd mieyski postanowił, to iest: wóyta stanu szlacheckiego, burmistrzów dwóch, rayców dwóch, ławników sześciu. A ci burmistrze y ławnicy ludzie religii rzymskiej

y greckiey w unii z kościołem świętym rzymskim będący, obierani bydź mają przez pospólstwo, które z pośrodka siebie ośmnastu osob co rok obrać ma; a czas elekcyi albo obierania tych że urzędników, dzień nowego lata święta rzymskiego naznaczamy. Który, będąc iednostaynie na urząd obrani y od urodzonego ekonoma naszego teraznieyszego y napotym będącego approbowani, mają na odprawianie urzędów swoich w ratuszu na miejscu sądowym przysięgę wykonać rotą, iaka im według prawa magdeburgskiego podana będzie. Zaś na miejscu tych dorocznych albo zmarłych urzędników, znowu na czas naznaczony pospólstwo z pośrodka siebie obierać ma aby zawsze radzieckich y pospólstwa elektów ośmnaście było. A za wyściem trzech lat ciż burmistrze, rayce bez obierania, za pierwszą przysięgą, do której iuż (drugi raz nie będą powinni) miejsce swe otrzymać będą mogli. Ma tedy y moc będzie miał woyt Dywiński, urodzony Samuel z Kostrów Wyszyński, od urodzonego ekonoma naszego teraz zaraz podany, a od nas osobliwszym przywileiem konfirmowany, y successorowie iego woytowie Dywinsey, od tegoż urodzonego ekonoma naszego Brzeskiego y na potym będących ekonomów podani a od nas także konfirmowani, lubo sami przez się, lub przez Jantwoyta przysięgłego postanowionego, po wykonaniu przysięgi rotą, podług prawa magdeburgskiego podaną, pospołu z burmistrzami y radą mieyską sprawy małe y wielkie, potoczne, wieczyste, kryminalne y inne excessa sądzić, dekretować, karać, exekucyą czynić, stosując się we wszystkim do opisania prawa magdeburgskiego. Wolno będzie iednak każdemu, ktoby się dekretem takowego sądu obciążonym bydź rozumiał, do ekonoma naszego Brzeskie-

teraznieyszego y na potym będących, a od ekonoma naszego do nas y sądu naszego za dworem appellować, spraw swych wedle prawa magdeburgskiego pilnować y popierać, a urodzony ekonom teraznieyszy y na potym będący, także według tegoż prawa sądzić ich powinni będą. A dla większey ozdoby tego miasta Dywińskiego nadaemy mu herb albo pieczęć takim kształtem, iaki tu w przywileiu iest malowany y wyrażony; którey to pieczęci urząd ma używać we wszelkich sprawach publicznych na wypisy, ekstrakty, listy y inne wszelkie mieyskie sprawy. A pisarz do tych sądów spraw prawa magdeburgskiego od obywatelów tegoż miasta Dywińskiego obierany y przysięgły bydź ma. Ratusz też mają zbudować w rynku, gdzie miejsce naysposobnieysze pokazane będzie. Przy nim kramy y dzwonek na tym że ratuszu mieć powinni będą. A chcąc my ieszcze znak osobliwey łaski naszej królewskiej miastu Dywińskiemu oświadczyć y pomnożeniu dostatków iego wszelką radę dać, skład solny, dokąd ratusza nie zbudują w domu z dawa woytowskim gościnnym; przytym targ ieden w tydzień, w dzień czwartkowy; a iarmarki dwa do roku, ieden podług przywileiu s. p. króla imści pana oycy naszego, w dzień święta ruskiego świętey Piatnice Wielkiej, a drugi na w Niebowstąpienie Pańskie podług tegoż kalendarza, wiecznie ustanawiamy y nadaiemy; które iarmarki przez niedziel dwie trwać mają, chcąc to mieć, aby podług pomienionych czasów na każdy rok odprawowane były. Daiąc wolność y pozwalając w tym mieście naszym Dywinie mieszczanom tamecznym, którzy tam są y napotym przychodzić y osiadać będą, piwa, miody y gorzałki robić, szynkować, kupiectwa y handle wszelakie wieść, suknamy, futramy, woskami, ło-

iami y wszystkim tym, co ieno do kupiectwa należy, kupować, przedawać, towary za towary zmieniać, dozwalając ludziom kupieckim y innym wszelkim (wyjąwszy tych, których prawo przechowywać y z niemi przestawać broni), na iarmarki y targi pomienione przyjeżdżać, y tam wszystkie kupiectwa należyte wolno y bezpiecznie wieść, przedawać y bez wszelkiego hamowania odjeżdżać; myto iednak targowego według obyczajów innych miast, co czyia powinność niesie od wszelkiej kupi y przedarzy, ludzie kupujący płacić powinni będą; warując y to, aby arendę od napoiów, młynów y grobelnego, do której trzymania arendy mieszczanie nasi ciż Dywińscy sami bliższemi bydź mają, y onę trzymając, każdego roku podług zwyczaju y postanowienia przez ekonomia naszego, do dworu naszego Poleskiego, przez ręce pomienionego wojta dywńskiego, terazniejszego y na potem będących, skutecznie oddawali y wnosili; także czynsz, dań, pobory y inne z tego miasta powinności, do skarbu naszego należące, tenże wojt tameczny od nas podany, wybrawszy, do dworu naszego Poleskiego, w teyże ekonomii będącego, odwozić y skutecznie oddawać ma. Względem której płacenia arendy, wsie trzy—Kletyszcze, Ossa y Borysowka, przysiołkami nazwane, wspólne grunta y ograniczenia z miastem mające, gorzałki nie mają indziej, tylko w pomienionym mieście naszym Dywinie brać; insze zaś wszystkie powinności te trzy wsie podług inwentarza skarbowego do dworu naszego Poleskiego pełnić mają. Tychże mieszczan naszych Dywińskich, od robot, podorszczyzn, haydukowszczyzn, palenia węgla, staczania do rudni drzewa, stosując się do przywileiu ś. p. króla imci pana oycy naszego, także od stra-

ży, ciągnienia niewodów, podwód y innych ciężarów, które dotąd do dworu naszego Poleskiego pełnili y czynili, wiecznie wolnych czyniemy. A na wychowanie wojta tamecznego Dywińskiego w tymże mieście naszym dom, zdawna wojtowi nadany; przytym włok dwie—iedną zdawna wojtowską; Połuniecka alias Kłoda, alias Łypiczna nazwana, druga Jacka, Pławnicka albo Hiranicka, którą trzymał Huc Mazurowicz, ze wszystkimi do tych włok zdawna należącemi pożytkami y przynależnościami, iakokolwiek nazwanemi, żadnych nie wyimując, y na nikogo nie zostawując, ale tak, iako się te włoki zdawna w sobie y ograniczeniu swym miały y teraz mają; do tego placów trzy, kupnych od mieszczan naszych Dywińskich, a do tychże włok przyłączonych, przy końcu placu y ulicy Powickiej, na wygonach ku ieziorowi, wiecznemi czasy nadaemy y fundujemy, warując y to, iezeliby pomiaru włok w pomienionym mieście Dywińskim była, luboby, co więcej gruntów w tych dwóch włokach z miary znalazło się, ma wiecznie y nienaruszenie przy tych włokach w dzierżeniu wojta tamecznego, teraz od nas podanego, y na potom będących, zostawać. W tych zaś porządkach, które tu nie są w tym przywileiu naszym wyrażone, przykładem inszych miast naszych zostawać się y sprawować mają, obiecując to naszym y nayiaśniejszych sukcesorów naszych imieniem, że przy tych wolnościach wszystkich, od nas y ś. p. króla iego mości, oycy naszego, mieszczanom Dywińskim nadanych, wcale y nienaruszenie onych zachowamy, y nayiaśnieysi sukcesorowie nasi zachowają. Co wszystko, na wieczne czasy stwierdzając, dajemy tym mieszczanom naszym Dywińskim ten przywilej nasz.

Doniesiona nam tedy iest przez nie-

których panów rad y urzędników naszych dwornych, imieniem mieszczan y poddanych naszych miasteczka Dywina, w ekonomii Brzeskiej leżącego, proźba, abyśmy ten przywilej, na prawa magdeburskie im dany, stwierdzili y zmocnili. My tedy Jan Kazimierz król, widząc ich proźbę słuszną, ten przywilej, na prawo magdeburskie dany we wszystkich punktach, paragrafach, kondycjach y klauzulach stwierdzamy, zmacniamy, y przy zupełney mocy ze wszystkim, (in quantum juris communis est), wiecznemi czasami nienaruszenie zachowujemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisaawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 10 miesiąca Decembra, roku Pańskiego MDCXLIX, panowania naszego polskiego 1-go, a szwedzkiego 2-go roku.

Jan Kazimierz król.

My tedy August król, do zwyż mianowaney suppliki, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, zwyż mianowane przywileju nadanie y wolności miasteczku Dywinowi od nayiaśniejszych antecessorów naszych pozwolone y służące, stwierdzić, zmocnić, approbować y konfirmować umyśliliśmy, iakoż we wszystkich punktach, paragrafach, klauzulach y kondycjach, (in quantum juris est), stwierdzamy, zmacniamy, approbujemy y konfirmujemy mocą y wagą niniejszego przywileju naszego. Do którego się ręką naszą podpisaawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 24 miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCCLXI, panowania naszego XXVIII roku.

Augustus rex.

1634 г.

15. Привилегія Владислава IV-го Дивинскимъ жидамъ на торги, земли, синагогу и кладбище.

Король Владиславъ IV даруетъ жидамъ Дивинскимъ право на устройство своей синагоги, кладбища, торговли и владѣнія землею; уравниваетъ

также въ правахъ съ Дивинскими мѣщанами и подчиняетъ ихъ старостинскому суду съ правомъ апелляціи къ самому королю.

Przywilej żydom miasta Dywina.

Władysław IV, król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż suplikowali żydzi, poddani nasi miasteczka Dywina, w ekonomii Brzeskiej leżącego, aby się przy boźnicy, kopisku, tak też słusznie nabytych domach, placach, gruntach y łąznie zachowawszy, niżej pomienione z łaski swojej od nas nadanie mieli. Do czego

my, za proźbą niektórych panów rad y urzędników, u boku naszego przy nas na ten czas będących, do nas za niemi wniesioną, tudzież przychyłając się do generalnego przywileju w. x. Lit, od nayiaśniejszych antecessorów naszych nadanego, poniekąd łaskawie się skłoniwszy, żydom Diwińskim przy domach, placach, łąznie y gruntach, które od kogokolwiek za słusznym prawem trzyma-

ia, osobliwie przy bożnicy y spokojnym mieyscu obrzędów żydowskich odprawowaniu, także kopiszczu, gdzie się zmarłych żydów ciała grzebsć zwykły, niniejszym listem zachowujemy y posse-syia ich utwierdzamy, pozwalając im dla słusznego pożywienia, wszelakie handle odprawować y inszych wolności y pożytków temu miasteczku Dywińskiemu nadanych, w przywileiu świętey pamięci króla imci pana y oycy naszego wyrażonych, zarówno z mieszczanami tamecznemi zażywać. Niech to tymże żydom Dywińskim, terażniejszym y na potym będącym, we wszelkich akcyach, iako potocznych, tak pogotowiu w kryminalnych z iakiegokolwiek stanu osobami we dworze naszym Dywińskim, do którego iurysdykeyi tych żydów, inszych wszelakich wymiuiąc, przyłączamy, odprawiających się od dekretu starosty albo pod-

starościęgo tamecznego; z wolna do nas, lub sądu naszego zadwornego appellacya wiecznie naznaczamy. Powinność iednak wszelką do dworu naszego Dywińskiego należącą, iako y drudzy mieszczanie pełnić powinni będą. Co wszystko stwierdzając, a do wiadomości tym, którymby wiedzieć należało, przywodząc, chcemy mieć y rozkazujemy, aby żydów Dywińskich przy wolnościach, miasteczku Dywińskiemu nadanych y tu opisanych, krom żadnego przenagabania, ich zachowali, dla łaski naszej. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie na seymie, dnia XXVIII miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCXXXIV, panowania naszego polskiego 2, a szwedzkiego 3 roku.

Władysław król.

1700.

16. Коммиссарское подтверждение 6 документовъ Карсницкаго на владѣніе имѣніемъ 4 уволокami земли въ Оссѣ и Борисовкѣ на правахъ купли.

Въ примѣчаніи говорится, что документы эти подлежатъ сомнѣнію и уволки должны принадле-

жать громадѣ (т. е. сельскому обществу).

Przysiołek Ossa y Borysowka.

Prawo na wł. 4 komisarские. Donataryuszowie pp. Karśniccy.

Przed nami kommisarzami iego królewskiej mości, od wielmożnego imci pana Chrystyana Kleysta, podczaszego Chełmińskiego, dworzanina pokoiowego, administratora ekonomii Brzeskiej y Kobryńskiej, kommisarza generalnego iego królewskiej mości, naznaczonemi, imć pan Adam Karśnicki pokładał y pre-

zentował prawa y listy kommisarskie na włok 4 w kluczu Rudzkim, w ekonomii Brzeskiej, w przysiołku Dywińskim, we wsi Ossy, toiest, włok dwie wprzód y zeszedemu imci panu Teodorowi Roszcycowi; potym od niego zeszedemu imci panu Władysławowi Roszcycowi; a zatym na drugie dwie włoki zeszedemu imci panu Janowi Roszcycowi, data wyż wyrażonemu imć panu Karśnickiemu y pani małżonce icymści za

prawem kupnym służącemi, które listy kommisarskie ieden w roku 1657 miesiąca Nowembra 23 dnia, drugi w roku 1677 miesiąca Septembra 6 dnia, trzeci list w roku 1678 miesiąca Julii 6 dnia, czwarty list pod tąż datą wyżej mianowana, piąty y szósty list w roku 1678, ieden dnia 9, drugi d. 29 Nowembra na te włoki sobie służące, y oraz prawa cessyine sprzedażne od imię panów Jana, Władysława Roszcyców, a sobie od imci pana Stefana Roszczyca, datami w nich wyrażonemi służące, przed nami pokładał. Które prawa y listy ichmościów panów kommisarzów iego królewskiej mo-

ści, iako służne y prawne y przed nami prezentowane we wszystkich punktach y paragrafach za służne bydź uznawszy, stwierdzamy y zmocniamy, y oraz przy posesyi tych włok czterech imię pana Kraśnickiego zachowuiemy: Pisan w Rudzie, dnia 25 Junii 1700 roku. Henryk z Rayska Rayski—cześnik Podlaski, Maxymian z Bieykowa Bieykowski—łowczy Smoleński, Paweł Jan Wierzbicki—w. Brzeskiego komisarz.

To prawo dotąd bez żadnego waloru; per consequens possessio nulla, reintegracyi podlegać włoki te gromadzie powinny.

1758 г.

17. Привилегія короля Августа III-го Блюмскимъ на 5 уволокъ земли въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.

Король Августъ III-й по ходатайству нѣкоторыхъ сановниковъ предлагаетъ Ивану и Софii Блюмскимъ отказаться отъ своего права на вышепомянутыя пять уволокъ въ пользу другихъ Блюмскихъ Станислава и Бригиды.

Въ примѣчаніи говорится, что земля эта, какъ крестьянская, должна принадлежать крестьянскому обществу.

Wies Wielka Ryta.

Donataryusz imci pan Blumski.

Przywilej. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywilejem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć będzie należało. Iż na instancją panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, pozwoliliśmy y najmniejszym konsensem naszym pozwalamy urodzonym Janowi y Zofii Blumskim, małżonkom, aby mogli prawa swego dożywotniego, które im służy na włok trzy y pół, to iest iedną Czebanowską, drugą

Szczyńską, trzecią Błachowską y pół włoki Husaczewicz zwane, we wsi Wielkiej Rycie, kluczu Rudzkim, ekonomii Brzeskiej leżące, tudzież y na włok dwie, to iest pół włoki we wsi Piaskach Hotystowskie, pół włoki także Lewkowskie, y pół włoki Budeszowiczowskie, a we wsi Litwinkach pół włoki Miroszkowskie zwane, w kluczu Czerwaczyckim, ekonomii Kobryńskiej leżące, zrzec y ustąpić in personas urodzonych Stanisława y Brygidy z Swięckich Blumskich, małżonków; który to wlewek alias cessya, skoro będzie przed aktami któremikolwiek prawnie

uczyniona y zeznana, my ią za ważną mieć deklarujemy, iako tę, która za konsensem naszym stanie się, mocą zaś tego wlewkę, a powagą niniejszego konsensu naszego wolni y mocni będą przereczeni urodzeni Stanisław y Brygida Blumscy, małżonkowie, pomienione włoki ze wszystkimi attynencyami, polami, rolami, łąkami, borami, lasami, młynami, rzekami, jeziorami, sadzawkami, poddaniem y ich powinnościami y daninami tak, iako immediati possessores używali w swojej obiawszy possessyą trzymać, dzierżyć, używać y wszelkich sobie wynajdować pożytków, aż do ostatniego życia ich obojga kresu, lub która z nich osoba w życiu superstes zostanie, importując corocznie z tychże wlok czynsz zwykły, także y do płacenia hyberny, według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney

dyspartymentu tenebuntur. Obiecujemy zaś naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż tychże urodzonych Blumskich, małżonków, od wzwyż wyrażonych wlok nie oddalemy, ani do oddalenia nikomu mocy nie damy, y owszem przy spokojney dożywotney ich utrzymamy possessyi, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego w całości zachowując. Na co, dla lepszey wiary y wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XVI miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCCLVIII, panowania naszego XXV roku. Augustus rex.

Włoki te iako gromadzkie, tey wrócone być powinny.

1659—1669 r.

18. Право на землю Луковскаго священника.

Подлинной привилегии нѣтъ. Священникъ владѣеть 5 уволокami, изъ коихъ 2 ув. принадлежатъ церкви издавна; 3-я дарована по привилегии короля Яна Казимира, 4-я и 5-я комиссаромъ Котовичемъ на голомъ чиншѣ.

Эти послѣднія были подтверждены за церковью и Яномъ Казимиромъ. Король Михаилъ уменьшилъ чиншевую плату. Короли Янъ III-й и Августъ III-й подтвердили эти права.

Wies Łukie.

Donataryusz prezbiter Łukiewski ma wlok № 5. Z tych dla wielości przywileiów excerpt tylko in generali wyraża się. Włok dwie funduszowych, zdawna do cerkwi należących, wolne. Trzecia za przywileiem Jana Kazimierza pusta, roku 1653 z płacaniem zwykłego, według inventarza czynszu nadana; czwarta y piąta za listem Andrzeia Kutowicza—kommissarza do ekonomii Brzeskiej na czynsz

goły z iedney złt. 10 płacąc nadane; którego to listu approbata iest od Jana Kazimierza roku 1659. Przywilej od króla imci Michała roku 1669, którym kassuie wzwyż mianowany czynsz, a naznacza tylko z iedney włoki po złt. 3, z dwóch zaś po złt. 5. Na co późniey zaszły konfirmacye Jana III y Augusta III królów polskich.

Na te włoki przywileie resolutioni subesse powinny.

1758 г.

19. Привилегія короля Августа III-го супругамъ Нѣмцевичамъ на пожизненное владѣніе 28 уволокъ въ Збаражѣ и Малой Ритѣ.

Король Августъ III-й по ходатайству своихъ сановниковъ позволяетъ Рейнольду Лепарскому отказаться отъ вышепомянутыхъ 28 ув., заселенныхъ крестьянами, въ пользу Нѣмцевичей, съ тѣмъ, чтобы эти послѣдніе уплачивали чиншъ и глберны.

Въ примѣчаніи говорится, что эти 28 уволокъ уступлены Нѣмцевичамъ съ явнымъ ущербомъ для крестьянъ и для королевской пуши.

Wies Mała Ryta.

Donataryusz imci pan Niemcewicz.

Przywilej. August III, z Bożej łaski król polski etc.

Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iżeśmy pozwolili ninieyszym przywileiem naszym, iakoż pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Reynaldowi Leparowskiemu, kapitanowi woysk naszych, aby mógł prawa swego dożywotniego, które ma na włокъ двадzieścia we wsi Zbarażu y osim w Małej Rycie, w kluczu Rudzkim ekonomii Brzeskiej leżących, zrzec się, ustąpić y wlewек prawny na osoby urodzonych Franciszka y Anny z Korytnickich Ursynów Niemczewiczów, cześników Brzeskich, małżonków, uczynić. Które to zrzeczenie się, ustąpienie y wlewек prawny na osoby wzwyż namienione, iak skoro przed aktami którymikolwiek autentycznymi zeznany y uczyniony będzie, my go iako za wyrazną wolą y pozwoleniem naszym za ważny mieć chcemy, mocą którego wlewку y ninieyszego pozwolenia naszego, przerzeczoni urodzeni Niemczewiczowie, cześnikowie Brześciańscy, małżonkowie, zwyż mianowane włокъ двадzieścia we wsi Zbara-

żu, y osim we wsi Małej Rycie, podług dawnego ograniczenia y sytuacji ich ze wszystkimi attynencyami y zabudowaniem, chłopską osiadłością y ich powinnościami, daninami, gruntami oronemi y nieoronemi, sianożęciami, różnemi y błotnemi, lasami, borami, tak iako się w sobie zdawna miały, z wolnym w nich zwierza biciem, owo zgoła nie z nich niewyimuiąc, ani wyłączaiąc, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich pożytków sobie wynaydować, aż do obojga ich życia kresu będą. Względem którego dożywocia, czynsz roczny, zdawna płacić zwykły do skarbu naszego, hypernę zaś y inne onera fundi, podług dyspartymentu zwierzchności ekonomiczney importować y wypłacać powinni będą. Waruiemy przytym urodzonym Franciszkowi y Annie z Korytnickich Ursynom Niemczewiczom, cześnie Brześciańskiej, małżonkom, iż onych ani my, ani nayiaśnieysi następcy nasi od spokojney possessyi y używania mianowanych włокъ dwudziestu y ośmiu nie oddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypo-spolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie za-

chowuiąc. Na co dla, lepszey wiary, przywiley ten ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dany w Warszawie, dnia 1 Czerwca, roku pańskiego MDCCLVIII, panowania naszego XXV roku. Augustus rex.

Prawo na te włoki y we wsi Zbarażu exportowane cum praeiudicio gromad, a co więcej cum discrimine puszczy iego królewskiej mości, którey to puszczy terazniejszy possesor znaczną dezelacją corocznie (czyni) przez zplawienie do dóbr swoich po kilkanaście kop drzewa różnego gatunku; dla czego succurendo egestati gromad y integritati puszczy, reintegracyi per omnia podlegać powinny.

1682 г.

20. Коммиссарское постановление, подтверждающее королевскую привилегию Плющевскому на 6 уволокъ въ селѣ Ляховеѣ.

Wies Lachowce.

Donataryuszowie panowie Pluszczewscy y pan Łobaczewski. Prawo panów Pluszczewskich na włok № 6.

Roku 1682, dnia 5 miesiąca Sierpnia. Oznaymuiemy tym listem naszym generalnym kommissarskim, iż pokładała prawa swoje ieymśc pani Elżbieta z Stachowskich Pluszczewska, pozostała wdowa po małżonku swoim od imci pana Sokolskiego z świata tego przez niazd zniesiony, iż ma nadane sobie prawo na włok 6 we wsi Lachowcach od niaśniejszych królów przeszłych za krwawe zasługi małżonka swego, ieszcze za żywota temuż nadane; także y approbacyę w roku 1670, dnia 30 Nowembra,

od ichmościów panów kommissarzów na ten czas będących. My tedy kommissarze, od i. k. mści, pana naszego miłościwego, do odbierania ekonomii Brzeskiej naznaczeni, uważywszy samą słusność y prawa ugruntowanie iey mści pani Pluszczewskiej, tym listem naszym we wszystkim approbuiemy. Ma się iednak taż ieymśc starać o to, aby od terazniejszego króla imci otrzymała approbacyą. Na co, dla lepszey wiary y pewności, rękami własnymi przy pieczęciach naszych podpisaliśmy się. W Rzeczycy. A. D. ut supra. X. Urban Czechowicz—sekretarz y kommissarz i. k. mści; Felicyan Wychrowski—woyski Brzeski.

1755 г.

21. Привилегія короля Августа III-го Лобачевскому на 3 уволоки земли въ селѣ Ляховеѣ.

Король Августъ III-й предлагаетъ Плющевскимъ отказаться отъ 3-хъ уволокъ земли въ селѣ Ляхов-

кѣ въ пользу Лобачевскихъ. Земля эта съ крестьянами передается во владѣніе послѣднимъ.

Въ примѣчаніи говорится, что документы Плющевскихъ не имѣють никакой цѣны, что 6

ув. ихъ земли отрѣзаны отъ крестьянъ и должны быть возвращены имъ по принадлежности.

Prawo pana Łobaczewskiego na włok 3.

August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, iżeśmy pozwolili y dopuścili, iakoż niniejszym konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Janowi Pluszczewskiemu, aby mógł prawa swego dożywotniego na włok trzy we wsi Lachowce nazwaney, w ekonomii Brzeskiej, w kluczu Rudzkim leżące, sobie służącego, zrzec się, ustąpić y wlewek prawny in personas urodzonych Antoniego y Elżbiety z Kurowskich Łobaczewskich, małżonków, uczynić. Który to wlewek alias cessya skoro prawnie uczyniona y przed aktami któremi kolwiek autentycznymi zeznana będzie, my ją za ważną mieć deklaruiemy, iako tę, która za konsensem naszym stanie się. Mocą którego wlewku alias cessyi, prawnie uczynioney y zeznaney, a powagą niniejszego przywileju konsensu naszego autoryzowaney, wolni y mocni będą pomienioni urodzeni Łobaczewscy, małżonkowie, przerzeczone włok trzy, z polami, rolami, gruntami, sianożęciami, łąkami, borami, lasami, gajami, jeziorami, rzekami, rzeczkami, budynkami, poddanemi y ich powinnościami, czynszami, daninami, oraz ze wszystkimi z tych włok intratami, dochodami, prowentami, cum omnibus attinentiis et pertinentiis, nic nie excypu-

jąc ani wyłączaiąc, w swoją obiawszy possessyę, trzymać, dzierżać, używać, aż do ostatniego życia swego kresu in solidum oboie, lub która z nich osoba w życiu superstes zostanie. Z których to włok czynsz pieniężny po tyńf. 4 z włoki do skarbu naszego corocznie wypłacać; hybernę zaś y inne podatki, według dyspartymentu zwierzchności ekonomiczney wnosić powinni będą. Obiecuiemy też po nas y najsławniejszych następców naszych, iż wspomnionych Antoniego y Elżbiety z Kurowskich Łobaczewskich, małżonków, od spokojney possessyi y tenuty dożywotniey tychże włok trzech nie oddalimy, y nikomu do oddalenia mocy nie damy, prawa nasze królewskie, rzeczy - pospolitey y kościoła świętego rzymsko-katolickiego, wcale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, wagi, przywiley ten ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy! Dan w Schowie, dnia XXIV miesiąca Maia, roku Pańskiego MDCCLV, panowania naszego XXII roku.

Augustus rex.

Prawo panów Pluszczewskich, iako nullius valoris, bez dyskwyzycyi, włok ich 6, ile w środku gruntów gromadzkich zostaiące, żadney possessyi nie podlegają, między poddanych wrócone bydź powinni.

P. Łobaczewskiego na włok trzy resolutioni subesse powinny, które równo z gromadzkich gruntów wydzielone.

1759 г.

22. Привилегія Августа III-го супругамъ Буховецкимъ на 11 уволокъ земли въ селѣ Чернянахъ.

Король Августъ III-й дозволяетъ Александру Унрую уступить владѣмыя имъ 11 ув. земли въ селѣ Чернянахъ супругамъ Буховецкимъ въ пожизненное ихъ владѣніе съ уплатою узаконеннаго чиншу и гиберны.

Въ примѣчаніи говорится, что эти уволки отняты у крестьянъ съ крайнимъ неудобствомъ для послѣднихъ и должны быть возвращены имъ назадъ.

Wies Czerniany.

Donataryusz imci pan Buchowiecki.

Przywiley. August III, z Bożey łaski król Polski etc.

Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż pozwoliliśmy y dopuściliśmy, iakoż pozwalamy y dopuszczamy ninieyszym listem naszym, urodzonemu Alexandrowi Unruowi—staroście naszemu Zeylniewskiemu podkomorzemu naszemu, ażeby prawa swego wszystkiego dożywotniego, które mu do włok dziewięciu po niegdy urodzonym Rayskim, a do włok dwóch po urodzonym Brzeskim, we wsi Czernianach w kluczu Rudzkim ekonomii Brzeskiej leżących, służy y przynależy, mógł ustąpić, y na osoby urodzonych Piotra Buchowieckiego y Heleny małżonki iego przenieść y onegoż wlewек uczynić. Które to ustąpienie, skoro tylko przed aktami któremi kolwiek autentycznymi prawnie według ninieyszego pozwolenia naszego uczyniono, my onę za prawną y ważną mieć będziemy. Mocą którego konsensu naszego ustąpienia czyli cessayi uczynionej, przerzeczeni urodzeni Buchowieccy, małżonkowie, wzwyż mianowane włoki we wsi Czernianach, w klu-

czu Rudzkim ekonomii Brzeskiej leżące, w swoją obiąwszy possessyę, cum omnibus attinentiis et pertinentiis, cum antiqutis et ad praesens spectantibus, trzymać, dzierżec y posiadać będą, do ostatniego życia ich obojga kresu;—obiecuiemy to zaś po nas y nayiaśniejszych następcach naszych, że wspomnionych urodzonych Piotra Buchowieckiego y Heleny z Unrugów, małżonków, tak obojga, iako też po zeyściu z tego świata iednego, w życiu pozostałego drugiego od spokoynego dzierżenia namienionych włok nie oddalemy, ani alienować będziemy, y nikomu prawa lub mocy oddalić lub alienować nie damy, y owszem ich przy prawie dożywotnim zachowamy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią. Z których to włok czynsz roczny według ostatniego inwentarza do skarbu naszego wnosić, hybernę zaś y inne onera fundi według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dispartimentu punktualnie wypłacać będą, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego w całości zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ninieyszey list ręką naszą podpisawszy, pieczęcią naszą stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XVIII miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLXI, pano-

wania naszego XXVIII roku. Augustus rex.

Na włok dwie w tej wsi dawniej miał prawo jure colonorum Brzeski, po którego decessum exportował przywilej imię pan Buchowiecki na te dwie włoki,

przyłączywszy włok dziewięć, przez poddanych Czerniańskich osiadłych; in virtute tedy tego przywileju poddani z włok tych y z chat swoich wypędzeni, z wielkim dotąd uciążeniem y krzywdą swoją. Jako zaś to się stało cum praeiudicio et summa iniuria poddanych iego królewskiej mości Czerniańskich, tak per omnia restytucyi subesse powinny.

1756 r.

23. Przywilegia Augusta III-go kapitanu gwardii w. kn. Litowskiego Leparskiego na 17¹/₄ uw. ziemi w Starom Seli.

Korol August III-ty, zelaj nagradzic zaslugi wyshpomyanotago Leparskago, daruety emu pravo na poziznennoe wladzenie 17¹/₄ uw. ziemi, ostawshimsia wakantnymi posle smerti prezhnix wladyteloy, w Starom Seli, s obiazatelstwom uplachivat uzakonenny chins y giberny.

W primychanii gworytsya, cho uwoloki ety prezhde wkhodili w sostaw solwarochnoy paxatnoy ziemi y wyrwany iz srede krestyanskiy uchastkoy s krayney obidoj dla poslednix, tak kakh nekotorye iz nix uplachivayut za ety uwoloki chins, a drugie ispolnyayut naturalnyy povinnosti — barshynu.

Wies Stare Sioto.

Donatoryusz imci pan Leparski ma wlok 17¹/₄.

Przywilej. August trzeci, z Bozey łaski korol polski etc. Oznamuiemy tym listem przywileiem naszym, komu o tym wiedziec nalezy. Iz maiac wzglad osobliwy na wierne uslugi urodzonych Karola Leparskiego — gwardyi naszey w. x. Lit. kapitana, a do dalszych go zachecaiac, umyslilimsy onemu y mazhonce iego Reinie z Rozenbaumow, wlok siedmnaście y ewieré we wsi Starym Siele, w kluczu Rudzkim ekonomii naszey Brzeskiej, po zeszylych ostatnich tych wlok donatoryuszach y possesorach wakuiacych, do dyspozycyi naszey przypadlych, dac y konferowac, iakoz ninieyszym listem przywileiem naszym, daiemy y konferuiemy. Mocą ktorego wolni beda ciż urodzeni Leparscy, mazhonkowie, wspomnione wloki

w swoia obiawszy possesya, ze wszyskkiem budynkami, morgami, nadatkami, polami, rolami, łakami, stawami, lasami, karczmannami, mlynami, poddanymi y ich powinnościami, czynszami, daninami, zgola ze wszyskkiemi przynalezystosciami y przyleglostiami, do wlok tych przynalezacemi, tak iako ie ultimi et immediati possessores trzymali y ich uzywali, oboie in solidum dzierzec, trzymac, uzywac y wszelkich z nich pro libitu pozytkow wynaydowac do ostatniego zycia swego kresu, czynsz zwyczajny corocznie, tudziez hyberne y inne onera wedlug dyspartymentu ekonomicznego placac, prawa nasze korolewskie, rzeczy-pospolitey y kosciola swietego katolickiego nienaruszenie zachowuiac. Na co, dla lepszey wiary, reka nasza podpisawszy, pieczec nasza przyyisnac rozkazalimsy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiaca Listopada, ro-

ku Pańskiego MDCCLVI, panowania naszego XXIV roku. Augustus rex.

Te włoki dawniej były jednym gruntem folwarcznym tego kluczu, oderwane zaś przez przywilej ten, nie tylko z decessem klucza, ale też i inne włok

siedzibne przydane z krzywdą poddanych, które w środku gromadzkich leżą, i z nich się opłacać iedni, drudzy pańszczyznę czynić muszą. Jest tedy ten grunt y poddani praejudiciose odebrani; adeoque ten przywilej animadwersyi potrzebuie, a grunt przywrócenia, iako folwarczny kluczowi, tak poddanych siedzibny gromadzie.

1750 r.

24. Przywilegia Augusta III-go tatarskomu choruzjemu Tupalskiemu na 10 uwolonej земли въ с. Верхолѣсьѣ.

Korоль Августъ III-й, желая награждать военныя заслуги татарскаго хоружаго Тупальскаго, даруетъ ему право на пожизненное владѣніе 10-тью uwolokami земли въ с. Верхолѣсьѣ, оставившими ся впускъ послѣ прежнихъ владѣтелей, съ обязательствомъ уплаты узаконеннаго чинша и другихъ повинностей.

Въ примѣчаніи говорится, что привилегія эта должна подлежать резолюціи; что uwoloki эти отняты у крестьянъ, и, хотя онѣ бесплодны, но могли бы быть заселены крестьянами.

Wies Wierzcholesie.

Donatoryusz imć pan Tupalski ma włok 10.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywilejem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż zalecone nam są przez panów rady urzędników, przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Józefa Tupalskiego—chorążego tatarskiego, ku nam y rzeczypospolitey w expedycyach woiennych pokazane; in yim zasług których, nim się dalsza łaski naszej poda okazya, umyśliliśmy nad praesent pomienionemu urodzonemu Tupalskiemu—chorążemu tatarskiemu włok pustych dziesięć w ekonomii Kobryńskiej, kluczu Rudzkim, we wsi Wierzcholesiu, post fatā urodzonego Stanisła-

wa Żebrackiego do dyspozycyi naszej przypadłych, dać y konferować. Jakoż niniejszym listem daimy y konferuiemy włoki pomienione. Mocen tedy y wolen będzie przerzeczony urodzony Józef Tupalski—chorąży tatarski te włoki z morgami y podatkami, do tych włok należącemi, z polami, rolami, sianożęciami, zaroślami, tak iako się w sobie te włoki zdawna miały, trzymać, używać y wszelkich pożytków wynajdować, aż do ostatniego życia swego kresu, płacąc do skarbu naszego po tyńfie iednym czynszu z kaźdey włoki, tudzież hybernę y inne wszelkie zwyczajne podatki według dyspozycyi y zwierzchności ekonomiczney. Na co, dla lepszey wiary y wagi, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć naszą pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy.

Dan w Warszawie, dnia XI miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCCL, panowania naszego XVII roku. Augustus rex.

Ten przywilej resolutioni subesse powinien. Włoki zaś te z gromadzkich są wydzielone, w gruncie prawda bardzo nikczemuym, ale gromada posiadlić ich łatwo może.

1759 g.

25. Привилегія короля Августа III Здитовецькимъ на 2 увологи земли въ селѣ Хотиславѣ.

Король Августъ III-й даруетъ право Здитовецькимъ на 2 увологи земли въ с. Хотиславѣ,

остающіяся впускъ послѣ смерти владѣльца оныхъ Лучинскаго.

Wies Hotysław.

Donatoryusz pan Zdzitowiecki ma włok 2.

Przywilej. August III, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wie-dzieć należy. Iż mając wzgląd na zasługi urodzonych Michała y Zofii Zdzitowieckich, umyśliliśmy onym włok dwie we wsi Hotysławiu, kluczu Rudzkim, w ekonomii Brzeskiej leżące, a post fata urodzonego Łuczyńskiego zawakowane y do dyspozycyi naszej przypadłe, dać y konferować, iakoż ninieyssym listem przywilejem naszym dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą ciż Michał y Zofia Zdzitowieccy wzwyż pomienione włoki w possessyą obiąwszy, possessyą takowę trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie z nich pożytków wynaydywać, aż do ostatniego życia obóyga kresu, z wszelkim zabudowaniem na

tychże włokach y wszelkiemi do nich zdawna należącemi attynencyami y pertynencyami, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz taki, iaki immediatus dożywotnik płacił, hybernę zaś według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu. Obiecujemy zaś naszym y nayiaśnieyszich następców naszych imieniem, iż przerzeczonych urodzonych Zdzitowieckich, od spokojney possessyi włok tych oddalić nie dozwolimy, ale owszem przy ninieyszym prawie dożywotnim zachowamy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego w całości zachowuiąc. Na co się, dla tym lepszey wiary y wagi, własną ręką podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXIX miesiąca Grudnia, roku Pańskiego, MDCCLIX, panowania naszego XXVII roku. Augustus rex.

1713 г.

26. Коммиссарское постановление о правѣ на 2 увологи земли Ядубовскихъ въ селѣ Радощѣ.

Въ прилѣчаніи говорится, что это постановление не имѣетъ никакого значенія,

и увологи должны быть отданы крестьянамъ.

Wieś Radesz.

Donatoryusz imé pan Jakubowski ma włok 2.

П р а в о. Michał Stanisław na Dąbrowie Dąbrowski—kawaler maltański, generał-maior woysk koronnych, podkomorzy pokojowy y kommisarz generalny dóbr stolowych iego królewskiej mości.

Oznaymuje tym moim kommisarskim listem, komu to wiedzieć należy. Iż zia-chawszy z woli iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, do ekonomii Brzeskiej, Kobryńskiej y leśnictwa Białowieskiego, dla werifikowania wszelkich intrat skarbu pańskiego, y przeyrzenia praw ich mościów panów dożywotników, za któremi dobra stołu pańskiego possident, y wszelkiego iako naylepszego czynienia porządku, gdzie, będąc w kluczu Rudzkim, znajduję włok dwie gruntu, we wsi Radeszu leżące, które pan Ludwik Jakubowski za prawem kommisarskim sobie danym trzymał, które prawo że było non in forma iuris napisane, zkassowawszy, za proźbą tegoż pana Ludwika Jakubowskiego, oraz naybardziejiey postrzegając, aby intrata skarbu iego królewskiej mości nie tylko reinte-

grari, ale et augeri mogła, też same włok dwie, we wsi Radeszu leżące, Ha-Jadubowską y Terechowiczowską nazwane, w possesya y spokojne używanie pana Karola Józefa Jakubowskiego, ze wszystkimi przynależytościami, ogrodami, łąkami, sianożęciami, rzekami, zatokami, wypustkami, naddawkami, morgami, gruntami oranemi y nieoranemi, zarosłami, owo zgoła ze wszystkimi przynależytościami do tych włok zdawna należącemi, oddałem y konfirmowałem, czynsz do skarbu iego królewskiej mości płacić naznaczywszy z każdej włoki corocznie po tyńfów dwa, do żadnych innych nienależąc powinności, y do wieyskich składek, ani ciężarów. I na tom dał ten list mój kommisarski do dalszey dyspozycyi skarbu iego królewskiej mości, z podpisem ręki własney y pieczęcią. Dat wedworze Rudzkim, dnia 12 Nowembra 1713 anno.—Kawaler Dąbrowski—ienerał-maior, komisarz iego królewskiej mości.

To prawo żadnego woloru. Włoki reintegrari gromadzić powinny.

27. Привилегія Августа III-го Выгановскимъ на деревню Озяты и комиссарскій декретъ.

Въ привилегіи король Августъ III-й передаетъ помянутымъ Выгановскимъ деревню Озяты за военные заслуги. Въ декретъ приводятся имена лицъ владѣвшихъ этою деревней, начиная отъ времени Сигизмунда Августа до Августа III-го,

Wies Hwoznica.

Włok dwie pod donatoryuszem panem Kamińskim, na które żadnego prawa nie produkował, teraz są leśniczemu dla dozoru puszczy Poleskiej oddane.

Wies Zburasz.

Donatoryusz imię pan Niemczewicz ma włok za przywilejem № 20, który vide pod wsią Mała-Ryta fol. 40.

Prawo razem pod Mała-Rytą wypisane z uciążeniem gromady otrzymane, z krzywdą znaczną puszczy zażywane, re-integracyi subesse powinno.

1758 r.

A v u l s u m. Dobra Oziaty cum attinentiis w possessyi imię pana Wygonowskiego — pisarza grodzkiego Brzeskiego.

Przywilecy. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż mając wzgląd na zalecone nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących merita urodzonego Ignacego Wygonowskiego — pisarza grodzkiego woiewodztwa Brzeskiego-Litewskiego, umyśliliśmy onemu y urodzoney Elżbiecie z Tarnowskich małżonce jego, dobra Oziaty nazwane w ekonemii naszej Brzeskiej-Litewskiej, kluczu Rudzkim leżące, post liberam onych

и документы, на основаніи которыхъ они ею владѣли. Въ декретъ говорится, что такъ какъ деревня эта оторвана отъ экономіи, то и должна быть возвращена къ ней по смерти Выгановскихъ.

in manus nostras resignationem przez urodzonego Ludwika de Saul, intimum consiliarium nostrum legationum, do dyspozycyi naszej przypadłe, dać y konferować, iakoż niniejszym listem przywileiem naszym daiemy y konferuiemy. Wolni zatym y mocni będą ciż urodzeni Wyganowscy, małżonkowie, przerzeczzone dobra Oziaty ze wszystkiemi do nich przynależnościami, rolami, polami, łąkami, borami, lasami, gajami, folwarkami, budynkami, poddanemi y ich powinnościami, czynszami, daninami, cum omnibus attinentiis et pertinentiis, tak iako zdawna w swoim ograniczeniu zostawały, et ad praesens zostaia, nic nie wymuiać w swoją obiawszy possessyą, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie pożytków wynaydować, oboie in solidum ad extrema vitae suae tempora, lub która z nich osoba dłużej żyć będzie, a to cum extinctione z takowym ich dożywociem summy czerwonych złotych osmiuset przez najśnieyszego króla Zygmunta Augusta, praedecessora naszego de data w Knyszynie die 1-ma mensis Decembris roku Pańskiego 1560 na te dobra wniesionej. Obieciemy przytym naszym y najśnieyszych następców naszych imieniem, iż my wzwyż rzeczonych urodzonych Ignacego y Elżbietę z Tarnowskich Wyganowskich małżonków, od spokoynicy possessyi tychże dobr Oziaty nie

oddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y najsłabszy następca nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowując. Na co dla lepszej wiary ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia IV miesiąca Października, roku Pańskiego MDCCLVII panowania naszego XXIV roku.

Augustus rex.

Te dobra cum attinentis iako są a corpori ekonomii Brzeskiej klucza Rudzkiego oderwane, dekret kommissy anno 1731, który tu się copiatim annectitur świadczy.

1731 r.

D e k r e t .

W sprawie z imię panem Michałem Nestorowiczem — generałem - adiutantem woisk w. x. Lit o dzierżawę Oziaty nazwaną, do klucza Rudzkiego ekonomii Brzeskiej należącą, za pozwanym ad reproductionem prawo przez tegoż imię pana Nestorowicza iako to: 1-mo Przywileiu króla imci Zygmunta Augusta de data w Knyszynie die 1-ma Octobris 1569, który ten że król imię dobra Oziaty w woytowstwie Starosielskim wlok № 58 prawem zastawnym w summie ośmiuset czerwonych złotych (każdy czerwony złoty po piędziesiąt y trzy groszy polskich rachując) na wielką y pilną potrzebę, podczas wojny Moskiewskiej zaciągnionej, panu Piotrowi Cypryiskiemu, dworzaninowi swemu, małżonce y rodzicom iego, ad exemptionem, od roku do roku, a termino Bożego Narodzenia począwszy, nadaie cum facultate tegoż prawa, komu inszemu do ustąpienia. 2-do, Przywileie tegoż króla imci Zygmunta Augusta de data w Knyszynie die 7 Octob-

ris w roku 1569, którym tenże król imię nie tylko prawo pomienione zastawne, do wykupienia y oddania summy ośmiu set czterech złotych utwierdza, ale y dożywocie temuż Piotrowi Cypryiskiemu przyznaie. 3-tio. Przywileiu króla imci Zygmunta III de data w Warszawie die 29 Martii 1594, którym tenże król imię cesyą prawa zastawnego w teyże summie przez urodzonego Piotra Cypryiskiego, urodzonemu Jaroszowi Zwierzowi uczynioną approbuie. 4-to, Konsensu króla imci Zygmunta III de data w Warszawie na seymie walnym die 10 Februarii 1605 urodzonemu Jaroszowi Zwierzowi na ustąpienie tegoż prawa in personam urodzonego Gedeona Somoroka nadanego. 5-to Przywileiu króla imci Władysława IV de data w Wilnie die 25 Augusti 1636 iuris communicativi, którym ad vitae tempora urodzonemu Andrzeiowi Piaseckiemu—stolnikowi Brzeskiemu y Annie Pocieniowie małżonkom, wieś Oziaty nadaie z przyznaniem summy znajdującej się. 6-to Konsensu tegoż króla imię de data w Warszawie die 12 Aprilis 1641 urodzonej Annie Piaseckiej—stolnikowej Brzeskiej, ad cedendum wsi Oziaty in personas urodzonego Hieronima Sokolińskiego y Gryzelii Stankiewiczowej małżonków, z przyznaniem summy. 7-mo Konsensu króla imię Jana Kazimierza de data w Nowym Dworze die 2 Octobris 1654 urodzonym Sokolińskim małżonkom, ad cedendum teyże wsi in personam urodzonego Piotra Dunina Raieckiego—czesnika Trockiego. 8-vo, Przywileiu króla imci Jana Kazimierza de data w Warszawie die 21 Aprilis 1659 iuris advitalitii na dobra Oziaty urodzonemu Cypryanowi Pawłowi Brzostowskiemu, post fata urodzonego Piotra Dunina Raieckiego—podkomorzego Smoleńskiego, z summą zastawną iemu y urodzonej Duni-

nownie Raieckiej, małżonce iego, jako successorowi przyznana. 9-no, Konsensu króla imci Jana III de data w Krakowie die 15 Aprilis 1674 urodzonemu Cypryanowi Pawłowi Brzostowskiemu—referendarzowi w. x. Lit. ad cedendum wsi Oziaty in personam urodzonego Jana Władysława Brzostowskiego—pisarza w. x. Lit., z summa ante unionem wniesioną. 10-mo, konsensu króla imci Jana III de data w Warszawie die 12 octobris 1695 urodzonemu Janowi Władysławowi Brzostowskiemu—referendarzowi y pisarzowi w. x. Lit., ad cedendum wsi Oziaty z summa ante unionem wniesioną in personam urodzonego Jana Nestorowicza—podstolego Brzeskiego y urodzoney Katarzyny Wolskiej małżonki iego. 11-mo, Konsensu króla imci Augusta II szczęśliwie panującego de data w Warszawie die 20 Martii 1726 wielmożnemu Janowi Nestorowiczowi — kasztelanowi Brzeskiemu y małżonce iego, ad cedendum wsi Oziaty z summa zastawną in personas urodzonego Michała Nestorowicza—ienerała adiutanta woysk w. x. Lit. y Anny Wyganowskiej małżonków. 12-mo, Cessya de actu w Janowszczyźnie die 20 octobris 1727 vigore pomienionego consensu przez imc pana Jana Piotra Nestorowicza — kasztelana Brzeskiego,

uczynioney, y do grodzkich xiąg starostwa Brzeskiego per oblatam podaney. Sąd kommisarski i. k. mści y rzeczypospolitey, atte nta legalitate summ ośmiuset czerwonych złotych, na wsi Oziaty modo praemisso wniesioney, w teyże summie pacificam possessionem usque ad exemptionem ichmściom panom Nestorowiczom małżonkom et successoribus ich przyznaie, oraz conformuiąc się do przywileiu powtórnego króla imci Zygmunta Augusta jus advitalitium tymże ichmściom panom Nestorowiczom, małżonkom przysądza, post sera fata których, skarb i. k. mści za rzetelnym summy wzwyż wyrażoney ośmiuset czerwonych złotych successoribus oddaniem y zapłaceniem, dzierżawę Oziaty do klucza Rudzkiego ekonomii Brzeskiej przyłączyć potestatem mieć będzie, dekretu niniejszego mocą y powagą, w Brześciu die 3 octobris, anno 1731.

Te dobra są mere avulsa od klucza Poleskiego, iako zaś dawno y iakim prawem przywileie y rezolucya kommisiji anno 1731 wyżey adnotowane edocębunt.

Teraz te dobra importuią złotych 6,000, gdyby zaś były przyłączone do klucza, kluczowi wygodne, skarbowi daleko znaczniejszą wnieść mogą importacją.

1754 и 1761 г.

28. Двѣ привилегіи Августа III-го двумъ полковымъ товарищамъ — Андреевскому и Сметанкѣ на землю въ селѣ Замолодичи, первому на 6 уволокъ, а второму на 4 ув. въ пожизненное владѣніе съ обязательствомъ уплачивать чиншъ и другія повинности.

KLUCZ KRZYWOWIERBSKI.

Wies Zamolodycze.

Donataryuszowie pan Andrzejewski—włok 6; pan Smietanko—włok 2.

Przywilej pana Jędrzejewskiego. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem, przywileiem naszym, wszem wobec y każdemu zoso-

bną, komu o tym wiedzieć będzie należało, mianowicie urodzonym ekonomom, dzierżawcom, dyspozytorom ekonomii naszej Brzeskiej. Iż mając zalecone merita urodzonego Stanisława Andrzeiewskiego—towarzysza pólku naszego komendy urodzonego Bronikowskiego, życzliwie dotąd nam pełnione, którego chcąc łaską naszą królewską praemiari y do dalszych nam y rzeczy-pospolitey zachęcić usług, umyśliliśmy onemu y małżonce jego Teresie z Pawłowskich Andrzeiewskiej włók sześć gruntu wakujących we trzech zmianach, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Krzywówierbskim, we wsi Zamołodyczach leżących, post fata urodzonego Stefana Kotoniego, dać y konferować, iakoż niniejszym listem przywileiem naszym pomienione włoki, podług dawnych ograniczeń y sytuacji, ze wszystkimi attinencyami, gruntami oromemi y pustemi, sianożęciami, zarosłami, chróstami et cum omnibus denique pertinentiis, iako się zdawna te włoki w sobie miały i iako immediatus possessor Kotonie używał, dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Stanisław y Teresa z Pawłowskich Andrzeiewscy, małżonkowie, w swoją obiawszy possessyją, trzymać, dzierżec, używać, wszelkich pożytków wynajdywać, et in usum proprium obracać, aż do ostatniego życia swego kresu, in solidum oboie, lub która z nich w życiu superstes zostanie, płacąc corocznie z tych włók do skarbu naszego zwyczajny podatek. Mieć zatym chcemy po urodzonych ekonomach, dzierżawcach y dyspozytorach ekonomii naszej Brzeskiej, ażeby pomienionym urodzonym Andrzeiewskim, małżonkom, te włók sześć w Zamołodyczach do possessyi postąpili, żadney onym w dzierżeniu przeszkody nie czynili dla łaski naszej królewskiej. Na co się ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą pokojową przy-

cisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XIX miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego MDCCLIV, panowania naszego XXI roku. Augustus rex.

Przywilej p. Smietanki. August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, przywileiem naszym, wszem w obec y każdemu z osobna, mianowicie urodzonym ekonomom, wice-ekonomom, dzierżawcom y dyspozytorom ekonomii naszej Brzeskiej. Iż my, mając zalecone merita urodzonego Michała Smietanki—towarzysza pólku naszego komendy urodzonego Bronikowskiego—półkownika y generalnego adiutanta, wiernie y życzliwie przez lat kilka nam zasłużonego, a chcąc go do dalszych naszych y rzeczy-pospolitey zachęcić usług, umyśliliśmy onemu y małżonce jego Balbinie z Słotwieńskich Smietankowej, pewną dzierżawę, mianowicie gruntu włók cztery, pierwsza Kowalewska, druga Syrakowska nazwane, post fata Stefana Milewskiego we wsi Zamołodyczu, w ekonomii Brzeskiej, wkluczu Krzywówierbskim, drugie dwie włoki, iedna nazwana Żydakowska, druga Dyakońska we wsi Holi, w tymże kluczu post fata Stefana Gonskiego, do tychże z nadatkami, które iako wakujące y do dyspozycyi naszej przypadłe, dać y konferować, iakoż niniejszym listem naszym albo przywileiem dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą pomienieni małżonkowie, Michał y Balbina Smietankowie, obiawszy w swoją possessyją pomienione włók cztery, pierwszą Kowalewską, drugą Syrakowską we wsi Zamołodyczu, drugie dwie Żydakowską y Dyakońską we wsi Holi, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Krzywówierbskim, ze wszystkimi przynależnościami y nadatkami, ogrodami, rola-

mi, zaroślami, oromymi y nieoromymi, łąkami moroźnymi y błotnymi, zdawna w miedzach swoich granicami trzymać, dzierżec y używać, y wszelkich sobie pożytków wynaydować, a in usum proprium aż do ostatniego życia swego kresu obrać, nic nam ztąd daley nie pełniąc, oprócz czynszu z włoki każdéy po tynf. 3, hybernowego na ratę — po tynf. 3, groszy 6, podymnego według dawnych zwyczajów, wypłacać annuatim tenebuntur. Obiecuiemy też naszym y nayiaśnieyszym następców naszych imieniem, iż my przereczonych Michała y Balbinę Smietanków, małżonków, od spokoyney posesyi y dzierżenia dożywotniego wzwyż wyrażo-

nych włok № 4 nieoddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego cale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co się, dla lepszey wiary y wagi, ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXX miesiąca Januarii, roku Pańskiego MDCCLXI, panowania naszego roku XXVIII. Augustus rex.

Włoki te są z gromadzkich oderwane tak imci pana Jędrzejewskiego, iako i imć pana Smietanki. Decisioni przywiley relinquitur.

1744 r.

29. Привилегія короля Августа III-го Левковичу на 7 уволокъ земли въ Кривовербскомъ ключѣ.

Уволокн эти отведены были въ разныхъ мѣстахъ и состояли изъ полуволокъ. Въ примѣчаніи значится, что эти участки земли отня-

ты у крестьянъ съ крайнею обидою для послѣднихъ и должны быть возвращены имъ обратно.

Wieś Kodeniec.

Donatoryusz pan Lewkowicz ma włok № 7.

Przywiley. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy ninieyszim listem przywileiem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my, mając w osobliwey łasce y respekcie naszym, za zezwoleniem przez pany rad naszych, urodzonego Józefa Lewkowicza, umyśliliśmy onemu włok sześć w ekonomii naszej Brzeskiey, kluczu Krzywowierbskim, w siele Kodeniec leżące, puste, nazwane Kozłowskie 1/2 włoki, Kościukowskie 1/2 włoki,

Szostakowskie 1/4 włoki, Koszowskie 1/2 włoki, Łyszkowskie 1/2 włoki, Gołochowskie 1/2 włoki, Dulikowskie 1/2 włoki, Juchyma Joszczenicy I włoka, Szumtowskie 1/2 włoki, Paszykowskie 1/4 włoki, Szuprynowskie 1/2 włoki, Szelepowskie 1/4 włoki, Kapanowskie 1/2 włoki, Wołkowskie 1/4 włoki, Kapłanowskie 1/2 włoki, po zesłym niegdy urodzonym Hieronimie Swiadzkim y Teressie z Boianekich, małżonkach, per distributivam gratiam nostram jure colonorum z dodatkiem włok ośmiu pustych, Zaduba nazywających się, ad liberam dispositionem nostram należących, w teyże ekonomii Brzeskiey

y kluczu Krzywowierzbskim leżących, dać y konferować, które niniejszym listem przywileiem pomienionemu urodzonemu Józefowi Lewkowiczowi przerzeczone grunta ze wszystkimi onych przyległościami, należytościami y cyrkumferencyami, tak iako się te włoki zdawna dotąd w sobie y ograniczeniu swoim mają, ze wszystkimi onych dla siebie wynajdującemi pożytkami, lasami, borami, gajami, rzekami, sadzawkami, stawami, ogrodami, sadami, łąkami, paszami polnemi y lesnemi, poddanych osadzeniem, z wolnym budowaniem na tych pustych włokach, karczma y szynkiem piwnym y gorzałczanym, dajemy y konferujemy, intromissy wolney do tychże gruntów dopuszczamy, spokojną possessyą przyrzekamy, trzymając to po nas y nayiaśniejszych sukcesorach naszych, iż przerzeczonego urodzonego Józefa Lewkowicza od pomienionych gruntów y włok, z onych należytościami y przyległościami, od nas konferowanych, nie

oddalemy, ani do oddalenia mocy nikomu nie damy, ani pozwolemy, ale onego przy spokojney possessyi zupełnie konserwować obiecujemy, z płaceniem iednak czynszu corocznie do skarbu naszego z włoki po złotych trzy idącą w państwie naszym monetą; od innych zaś wszelkich ciężarów duchownych, na włosć włożonych y nadwornych, hybern, stacyi, stanowisk, przechodów, wolnych czyniemy. Co się dla lepszey wiary, wagi y pewności, ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia 12 miesiąca Listopada, roku Pańskiego 1744, panowania naszego XI roku. Augustus rex.

Te włoki, iako cum praejudicio gromady dotąd otrzymane, tak gravaminosissime z uciemieniem ich zażywane, do gromady wrócone być powinny: ile będąc w różnych częściach rozdzielone, z przykrością dworowi, na znaczney są poddaństwu przeszkodzię.

1763 г.

30. Привилегія Августа III-го фурьеру пѣшей гвардіи Пернету на 3½ уволоки въ селѣ Вылаховѣ.

Въ примѣчаніи значится, что и эти уволоки въ Коденцѣ, и должны быть возвращены имъ отняты съ большою обидой для крестьянъ, какъ обратно.

Wieś Wylachow.

Donatoryusz pan Pernet—furyer ma włok 3½.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy, mianowicie urzędnikom naszym ekonomii Brzeskiej. Iż nam przez panów rad, przy boku naszym rezydujących,

są zalecone merita urodzonego Izaaka Perynneta—sztabs-foueriera gwardyi naszej pieszey litewskiej, y zatym umyśliliśmy dać y konferować iemu y urodzoney Maryannie z Wieńczkiewiczów Perynetom sztabs-fouerierom pewne włoki post fata urodzonych Antoniego y Katarzyny z Zborowskich Tchorzewskich zawakowałe, a do naszej dyspozycyi

przypadłe, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Krzywowierzbskim, to iest we wsi Wyłachowie, półtory włoki—Moskalowska, trzecia część włoki Żeniowska, ćwierć włoki Semenowska, pół włoki Eliaszowska, sześćcina na Zadubiu, zać włok dwie—iedna Kratowska, poł włoki we włoce Potakowskiej, pół włoki we włoce Nazakowskiej za wszelką osiadłością y zabudowaniem, oraz z wszelkim pożytkiem, iak przeszli antecessorowie to dzierżeli y fruktyfikowali w swoich granicach y obrębie, tak ninieyszym przywileiem naszym tymże urodzonym Izaakowi y Maryannie Perynettom konferuiemy y wrzetelną possessyą daiemy wspomniane włok pół czwarty, z wolnym onych pożytków wynaydowaniem. Z czego do naszego skarbu więcey nie będą powinni płacić

czynszy, iak kopę iedną litewską z kaźdey włoki; przytym według dyspartymentu ekonomicznego hybernę y podymne. A my król y nayiaśnieysi successorowie nasi ad dies vitae urodzonego Izaaka y Maryanny z Wienczkowiczów Perynettów, małżonków, przy possessyi spokojney utrzymać przyrzekamy. Na dowod większy, ten przywiley ręką własną, przy pieczęci naszej kameralney podpisuiemy. Dan w Warszawie, dnia XXV miesiąca Kwietna, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Te włoki similiter iak y w Kodeńcu położone, z przeszkodą y decessem gromady otrzymane, wspólnie y w uroczyszczu Zadubie leżące, powinny reintegrari.

1754 г.

31. Привилегія Августа III-го Буловскому на 1½ ув. въ селѣ Голѣ.

Въ этомъ документѣ приводятся фамиліи и другихъ владѣтелей, какъ то: Сметанен, Перинета и польнаго писаря в. кн. Литовскаго. Документовъ своихъ на право владѣнія землей не

представилъ только польный писарь, по причинѣ своего отсутствія; документы же другихъ лицъ здѣсь пропущены, потому что записаны при другихъ деревняхъ и селахъ.

Wies Holi.

Donatoryusz pan Buławski ma włok 1½.

Przywiley. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my, mając sobie dobrze zalecone wierne usługi urodzonego Andrzeia Buławskiego, umysłiliśmy onegoż y potomków iego przy prawie na grunta pewne w kluczu Krzywowierb-

skim, we wsi Holi będące, to iest pierwszym włokę iedną, Michnowską nazwaną, w sobie mającym, drugim zaś dwie ćwierci Buławińskie, rzeczonym przodkom iego zdawna nadanym y służącym zachować y zatrzymać, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym wiecznemi czasy zachowuiemy y zatrzymuiemy. Które to grunta według ograniczenia, w oryginalnym prawie wyrażonego, to iest włokę iedną, Michniowską nazwaną, y czwierci dwie Buławskie rzeczone

z iedney strony włok pustych Dubieszewskich, z drugiey strony między Osypa Ratańczuka, tudzież z przydatkiem morgów pół trzecia przy łanie pańskim na drugą Kropiwką leżących, także ze wszystkimi budynkami, polami, rolami, ogrodami, łąkami, pastwiskami, sadzawkami, y innemi do tychże gruntów wyżey wspomnionych należącemi przynależytościami y przyległościami, z wolnym na opał y domową potrzebę w lasach klucza Krzywowierbskiego wrębem, z wolnym piwa na swoją potrzebę robieniem y gorzałki paleniem, przerweczony Andrzej Buławski z potomkami swemi, mieć, trzymać y zażywać będzie, aż do ostatniego życia swego kresu, obiecuiąc to po nas y nayiaśniejszych następcach, iż pomienionego Andrzeia Buławskiego y iego potomków od tych że gruntów nie oddalemy, ani oddalenia mocy nikomu nie damy, owszem onych przy spokojnem dzierżeniu zachowamy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, tak iednak, aby według dawnego zwyczaiu y postanowienia wspomniony Andrzej Buławski z tychże gruntów każdego roku należący czynsz w przyzwoitym czasie do dworu Krzywowierbskiego wypłacał y oddawał, a po takowym wypłaceniu do żadnych innych solucyi y podatków należec, ani ich podeymować y płacić nie powinien; żadnych także robot, ani czynszów y innych naymniejszych po-

winności staroście tamecznemu oddawać, ani stacyi żołnierskich podeymować, ani chlebow składać obligowany nie będzie, prawa nasze królewskie, rzecypospolitey y kościoła rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co się, dla lepszey wiary, ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XVI miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLIV, panowania naszego XXV roku. Augustus rex.

Przywilej donataryusza drugiego pana Smietanki na włok 2 w teyże wsi Holi, vide pod wsią Zamolodycze.

Przywileiu na włok № to iest, całej wsi z osiadłością, oprócz wyżey wspomnionych donataryuszów, zostaiący w possesyi iaśnie wielmożnego pisarza polnego Litewskiego, nie masz produkowanego.

Uroczyszczce Zabuda.

Donataryusz p. Perynet ma włok № 2, na które przywilej junctim iako y na drugie dwie we wsi Wyłachowie otrzymał. Ten vide supra pod wsią Wyłachowem.

Wies Kropiwki.

Cała z wszelką powinnością zostaię w possesyi iaśnie wielmożnego pisarza polnego Litewskiego, iako y wies Holi wyżey specyfikowana, na które przywileiu in absentia sui nie pokazał.

1588 г.

32. Привилегія Сигизмунда III-го мѣстечку Ломазамъ на магдебургское право (*).

KLUCZ ŁOMAZKI.

Miasto Łomazy.

Przywilej mieyski, po rusku pisany, który tu kopiatiem kładzie się polskimi literami.

Tego przywileju approbacya Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała, Jana III, królów polskich, solita praxi znajduje się, lecz ta dla obszerności swojej nie ingrossuje się tu, szczególnie przywilej pierwszy locationis miastu nadany.

1762 г.

33. Двѣ привилегіи Августа III-го на 24 увологи земли въ селѣ Ортелѣ—4 ув Богуславскому и 20—Улану.

Въ деревнѣ этой было три пожизненныхъ владѣльца: Богуславскій, Мантушъ и Уланъ. Всея земли у нихъ было 36 ув. Мантушъ своей привилегіи не показалъ по причинѣ своего отсут-

ствія въ Варшаву; остальные двѣ здѣсь приводятся.

Въ примѣчаніи значится, что земли эти отняты у крестьянъ.

Wieś Ortel.

Donatoryusze imci pan Bogusławski—włok 4, pan Mantusz—włok 12, pan Ulan—włok 20.

Przywilej imci pana Bogusławskiego. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem, przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż zalecone nam są przez panów rad naszych y urzędników merita urodzonego Jana Bogusławskiego, a chcąc go do dalszych zachęcić usług, umyśliliśmy onemu włok cztery we wsi Ortelu, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Łomazkim leżące, postfata urodzonego Władysława Mikulskiego wakujące, y do dyspozycyi naszej przypaść, dać y konferować, iakoż niniey-

szym listem przywilejem naszym dajemy y konferujemy. Ma tedy y wolen będzie urodzony Jan Bogusławski zwyż rzeczone włoki ze wszystkimi do nich przynależnościami, tak, iako teraz w sobie się mają y u przeszłych possesorów zostawały, w swoją objawszy possessyją, mieć, trzymać, używać y wszelkich wynawdować pożytków, aż do żywota swego, żadney nam ztąd nie pełniąc powinności, prócz czynsz goły pieniężny, według dyspartymentu ekonomicznego, do skarbu naszego płacić powinien będzie,—prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y ko-

(*) Привилегія эта напечатана въ IV т. (см. стр. 245) актовъ Вилен. Арх. Коммисіи, потому здѣсь пропущена.

ścioła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ten przywilej ręką naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia VIII miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXX roku.

Augustus rex.

Przywileiu pana Montusza na włók № 12 nie było produkowanego in absentia iegoż samego pod bytność w Warszawie.

Przywilej pana Ułana. August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iżeśmy pozwolili y dopuścili, iakoż pozwalamy y dopuszczamy, urodzoney Felicyanie z Lisowskich Azulewiczowey, ażeby prawa swego, ex vi juris communicativi, po zmarłym małżonku swoim urodzonym Macieju Azulewiczu—rotmistrzu chorągwi letkiej nadworney tatarskiej naszej, sobie służącego, na włók dziesięć we wsi Ortelu, we ekonomii naszej Brzeskiej, kluczu Łomazkim leżących, mogła się rzec, ustąpić y cessę prawną na osoby urodzonych Bohdana Ułana—rotmistrza półku naszego urodzonego Bielaka uczynić; mocą którego wlewku alias cessy przy powadze terażniejszego konsensu naszego prawnie uczynioney, y przed aktami któremikolwiek autentycznymi zeznaney, wolni y mocni będą ciż urodzeni Bohdan y Felicyanina z Bielaków Ułanowie, małżonkowie, też włoki idque pierwszą Kisielewską, drugą od miedzy Cerkiewney Parachwinoską, trzecią Dzierżowską, czwartą Podwienchowszczyzna nazwane, item włoka Buklejowska, włoka Makarowska, Szastowska, tudzież włók trzy, Zgorskie przezwane, które in summa wynoszą włók

dziesięć, w swoją obiawszy possessyą ze wszystkimi rolami, polami, sianożęciami, gruntami, chróstami, zaroślami, budynkami, poddanymi y ich powinnościami, czynszami, daninami, robociznami, owo zgoła z wszystkimi zdawna do nich należącymi przyległościami y przynależnościami, nie wymuiąc, ani wyłączaiąc, ale iako w swoim zostawały et ad praesens zostają ograniczeniu, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie pożytków wynajdować oboie in solidum aż do ostatniego życia swego kresu. Z których to włók dziesięciu czynszu rocznego, z każdej rachuiąc po złotych polskich dwa, do skarbu naszego corocznie wnosić powinni będą złotych dwadzieścia; hybernę zaś y inne onera fundi według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu wypłacać tenebuntur. Obiecuiemy też naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż przerzeczonych urodzonych Bohdana y Felicyaniny z Bielaków Ułanów, małżonków, rotmistrzów naszych, od wyżey wyrażonych włók dziesięciu spokojney possessy y dzierżeniu dożywotniego nie oddaemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszej wiary, ręką się własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XV miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku.

Augustus rex.

Te wszystkie włoki, z gruntów gromadzkich wydzielone, decisioni subsunt et resolutioni privilegiorum.

1759 г.

34. Привилегія Августа III-го Рабчевскому на 3 увологи земли въ селѣ Дубянкѣ.

Въ примѣчаніи значится, что эти три увологи отняты у крестьянъ и должны быть возвращены имъ обратно.

Содержаніе привилегіи такое же какъ и остальныхъ привилегій.

Wies Łubienka.

Donatoryusz pan Rabczewski ma włok 3. Przywiley. August trzeci, z Bożey Łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Franciszka Rabczewskiego zalecone, umyśliliśmy włok trzy puste, we wsi Łubence, kluczu Łomazkim, ekonomii Brzeskiej leżące, dać y konferować, iakoż ninieyszyn listem naszym przywileiem dаемy y konferujemy. Wolen tedy y mocen będzie pomieniony urodzony Franciszek Rabczewski wzwyż mianowane włok 3 gruntu pustego ad vitae suae tempora trzymać, używać bez żadney ni od kogo przeszkody.

Z których to włok trzech czynsz goły corocznie z kaźdey włoki po tynfów dwa, tudzież y hybernę, według dyspartymentu zwierzchności ekonomiczney, do skarbu naszego wypłacać powinien, nadto żadnych innych nie pełniąc powinności. Co my naszym y nayiaśnieyszch następców naszych imieniem nienaruszenie dotrzymać deklarujemy y chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 1-go miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XVI roku.
Augustus rex.

Te włoki trzy z gromadzkich wydzielone, redintegrari powinny.

1763 г.

35. Привилегія Августа III-го татарскому полковнику Бѣляку на 42 увологи въ селѣ Кошполахъ.

Король Августъ III-й, желая наградить военныя заслуги вышепомянутаго полковника, оказанныя имъ ему и рѣчи-посполитой, а равно захотить его къ службѣ и на будущее время, даетъ ему въ пожизненное владѣніе всю деревню Ко-

шолы съ крестьянами, ихъ повинностями и доходами, съ обязательствомъ вносить установленный чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи говорится, что деревня эта приноситъ доходу 4,000 тынфовъ.

Wies Koszoty.

Cała w possessyi donatoryusza imci pana Bielaka pułkownika.

Przywiley. August III, z Bożey Łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem confirmacyinym naszym, komu

o tym wiedzieć terazniejszego y na potem będącego wieku ludziom należy. Iż mając zalecone przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, zasługi urodzonego Józefa Bielaka, pułkownika naszego tatarskiego, który w różnych okazjach woennych przeciwko nieprzyjaciółom naszym z odwagą zdrowia y stratą fortun swoich własnych stawał, a chcąc go do dalszych usług naszych tym bardziej zachęcić, umyśliliśmy iemu przywilej nasz post fata urodzonego Cymbaia Barym Murzy-Rudnickiego, generała-majora naszego, y Maryanny Achmatowiczowny, primi voti Ułanowey, pułkownikowey, secundi voti Rudnickiey nadany na wieś Koszoły włok czterdzieści cztery, a post fata urodzonego Stefana Horodeńskiego w teyże wsi włok dwie pomienionemu Józefowi Bielakowi, pułkownikowi naszemu tatarskiemu, y Urszuli z Łosiów Bielakowey, małżonce jego, confirmować, stwierdzić y zmocnić, pomienioną wieś Koszoły włok czterdzieści sześć, w kluczu Łomazkim, ekonomii Brzeskiej, w wojewodztwie Brzeskim leżącą, nadaney confirmować, iakoż ninieyszym listem confirmacyjnym, przywilejem naszym, dаемy y konferujemy pomienioną wieś Koszoły z karczmą y morgami urodzonemu Józefowi Bielakowi, pułkownikowi, y Urszuli z Łosiów Bielakowey, małżonkom, ze wszystkiemi przynależnościami, siedli-

skami, chłopami, ich powinnościami, budynkami, lasami, zaroślami, łąkami, morgami, przydatkami z karczmy nie nie wyłączając, iako wieś, włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaie. Wolni tedy y mocni pomienieni urodzeni Bielakowie, małżonkowie, pomienioną wieś Koszoły z karczmą w posesyi swey trzymać, dzierżec y używać, pożytków wszelkich wynajdować, bez żadney ni odkogo przeszkody, aż do ostatniego obóyga życia kresu, tak iednak, aby czynsz do skarbu naszego corocznie tak, iako dawnieysi possesorowie, wnosili; hybernę zaś według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu punktualnie wypłacali. Obiecuemy przy koncensie y przywileiu naszym confirmacyjnym narzeczoną wieś Koszoły służącym, wcale y nienaruszenie zachować, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzezypospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowuiąc. Co dla lepszey wiary y wagi ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą przyciśnąc rozkazaliśmy. Dat. w Warszawie, dnia XXIII miesiąca Marca, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Cała ta wieś integraliter w posesyi haeret imci pana Bielaka pułkownika, importuie na rok, według podania, tynfów 4,000.

1759—1757 г.

36. Три привилегіи Августа III-го на 49 уволокъ земли тремъ лицамъ въ селѣ Студянкѣ.

Комарацкому отданы 16 уволокъ за его за- | му 25 уволокъ; переданы онѣ въ потомственное
слуги, послѣ смерти прежнихъ пожизненныхъ вла- | владѣніе съ обязательствомъ нести военную слу-
дѣльцевъ; Азулевичу 8 уволокъ, а Романовско- | жбу и уплачивать узаконенныя повинности.

Wieś Studzianka.

Donatoryuszowie imci pan Komaracki włok 15, pan Azulewicz włok 33.

Przywilei y imci pana Komarackiego.

August III, etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu o tem wiedzieć należy. Iż mając nam rekomendowane od wielu lat ustawicznie w różnych okazjach słyżby wojenney rycerskie zasługi urodzonego Jana Komarackiego—porucznika półku naszego nadwornego kommandy urodzonego Bogusława Bronikowskiego—półkownika y ienerała-adiutanta naszego nam y rzeczypospolitey pełnione, którego chcąc do dalszych zachęcić usług y za zasłużone łaskę naszą królewską oświadczyć, umyśliśmy onemu, iako y Salomei z Nielepów małżonce jego, włok 16 we wsi Studziance, w kluczu Łomazkim ekonomii naszej Brzeskiej leżące, po ostatnich legitimo iure possessorach zawakowane, do dyspozycyi naszej przypadłe y należące, dać y konferować, iako de facto niniejszym listem przywileiem naszym pomienionym Komarackim małżonkom, daemy y konferuiemy. Wolni tedy y mocni będą przerweczeni wzwyż wyrażoni Komaraccy małżonkowie mianowane włok 16 w swoię obiąwszy possessyją ze wszystkimi należytościami y przyległościami, zdawna należącemi, nic nie wymyjąc, ani

wyłączając, ale tak iak zdawna te włoki w swoim ograniczeniu zostają, y iak legitimi za przywileiem naszym possessores one trzymali, dzierżali y używali, z wszelkim zabudowaniem, polami, rolami, sianożęciami, poddanymi, czynszami, trzymać, dzierżać, używać y wszelkich pożytków wynajdować, aż do ostatniego życia obojga, lub która z nich dłużej żyć będzie kresu. Względem którego dożywocia płacić z tych włok czynsz do skarbu naszego zwykły, według ostatniego inwentarza przez kommisarzów naszych opisany, hybernę zaś y inne podatki według zwierzchności ekonomicy corocznie wnosić powinni będą. Obiecuiemy też naszym y najiasniejszych następców naszych imieniem, iż tychże urodzonych Komarackich małżonkow od spokoyney possessyi tych włok nie oddalimy y nikomu mocy do oddalenia nie damy, co y najiasnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła rzymskiego-katolickiego nienaruszenie zostawując. Na co dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia 30 Marca roku Pańskiego 1759, panowania naszego 29 roku. Augustus rex.

Cała ta wieś zostaje w possessyi wyrażonych possessorów,

Przywilej Pana Azulewicza. August III król etc. Oznaymuemy tym listem przywileiem y konsensem naszym, komu o tem wiedzieć należy. Iż prezentowano nam przywileie od najsławniejszych antecessorów naszych, a naypierwiew najjasniejszego świętey pamięci Jana III pod datą w Warszawie dnia 25 Marca roku 1681 na imię Adama Korsackiego — towarzysza chorągwi usarskiej, starosty naszego Łuckiego, drugi confirmacyiny od najjasniejszego s. p. Augusta wtórego pod datą w Brześciu dnia 2 grudnia roku 1698, post fata urodzonego Adama Ułana Korsackiego na urodzonego Dawida y Felicyanny z Romanowskich: 1-mo Korsaki, 2-c Ułanów małżonków y Alexandra Ułana, na urodzonego niegdy Adama Korsackiego syna; trzeci tegoż najjasniejszego Augusta wtórego pod datą w Warszawie dnia 3 marca roku 1731 na urodzonego Michała Ułana Łosteyckiego y Zuzannie z Krzeczowskich małżonków y successorom ich służące; a my, mając na wierne usługi nam y rzeczy-pospolitey przez urodzonego Alexandra Azulewicza — rotmistrza naszego Tatarskiego świadczone, pozwoliliśmy y niniejszym przywileiem konsensem naszym pozwalamy, post fata urodzonego Michała Ułana Łosteyckiego, urodzoney Zuzannie z Krzeczowskich, przereczzonego Michała Ułana żonie y tegoż Michała Ułana Łosteyckiego pochodzącym successorom, adpraesens Mustafowej Ułanowej ustąpić y wlewek prawny uczynić na włok ośm, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Łomazkim, we wsi Studziance leżące, na osoby urodzonego Alexandra y Felicyanny z Baranowskich Azulewiczów — rotmistrzów naszych Tatarskich y successorów ich. Którzy wolni y mocni będą, objawszy te włok ośm cum omnibus attinentiis et pertinentiis,

rządzić się y wszelkie pożytki wynaydować, z płaceniem iednak czynszu do skarbu naszego z kaźdey włoki co rok po złotych dwa, do żadnych inszych ekonomicznych nie należąc rozpisów, iako to hybernz, od których wiecznie podług dawnych przywileiów uwalniamy. Oprócz służby wojenney w porządym poczeie y munderunku, ile się do tego okazia poda, y gdy przez nas y successorów naszych ordynansem iokim, albo uniwersałem, tenże urodzony Alexander Azulewicz y jego successorowie zawołani y obwieszczeni będą, nawsze gdy im rozkazano będzie, wiecznemi czasami aby odprawowali, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego w całości zachowując. Na co się dla lepszey wagi ręką naszą podpisawszy pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XIX miesiąca lutego roku Pańskiego MDCCCLVII panowania naszego XXIV roku..

Augustus rex.

Przywilej drugi tegoż. August III etc. Oznaymuemy tym listem naszym y konsensem wczem wobec y każdemu z osobna komu o tem wiedzieć należy. Iż produkowano nam przywileie, pierwszy od najsławniejszego świętey pamięci Jana III, antecessora naszego, pod datą w Grodnie 12 marca roku 1679, urodzonemu niegdy Samuelowi Romanowskiemu — rotmistrzowi naszemu Tatarskiemu, żonie y successorom ich; drugi confirmacyiny od najjasniejszego Augusta wtórego pod datą w Warszawie dnia 12 maja roku 1698 na osoby urodzonego Cymbaia Murzy — rotmistrza naszego Tatarskiego y Reginy Kińskiej małżonków, trzeci od nas w Schowie dnia 21 maja roku Pańskiego 1742 urodzoney Reginie, 1-mo urodzonego niegdy Samuela Romanowskiego, 2-o Cymbaia Murzy, 3-tio Benedykta Alexan-

drowicza, ultimo ad praesens voto Dawida Lisowskiego, rotmistrzów naszych Tatarskich, wdowie, na ustąpienie włók № 25 we wsi Studziance, na osoby urodzonego Eliasza Łowczyckiego—porucznika y żony jego służące. Teraz zaś za rekomendacją ww. hetmanów obóyga narodów naszych, wiernie y statecznie usługi urodzonego Alexandra Azulewicza, rotmistra naszego Tatarskiego y Felicyanny z Baranowskich małżonków zalecone nam, pozwoliliśmy y niniejszym listem przywilejem y konsensem naszym pozwalamy, salvo iure colonorum służącego urodzonemu Eliaszowi Łowczyckiemu—porucznikowi naszemu Tatarskiemu y Maryannie z Woyniczów, małżonków, ustąpić y wlewek prawny uczynić na też włók № 25 spełna, we wsi Studziance w ekonomii naszej Brzeskiej kluczu Łomazkim leżące, in personas urodzonego Alexandra Azulewicza—rotmistra naszego Tatarskiego y Felicyanny z Baranowskich, małżonków, y ich, podług

prawa lennego, successorów. Którzy to urodzeni Azulewiczowie wolni y mocni będą, objawszy te włók № 25 cum omnibus attinentiis et pertinentis, rządzić się y wszelkie sobie pożytki wynajdować wraz z successorami swoiemi. Im samym y successorom ich wnosić należy czynszu, według ostatniego przywileiu od nas danego, do skarbu naszego z włoki po złotych dwa, a do żadnych innych ekonomicznych nienależąc rozpisów, iako to: hybern etc, od których wlecznie uwalniamy, krom służby woienney w rotmistrzowskim poczcie y munderunku; tak urodzony Azulewicz sam, wraz z kompanią swoją, iako y potomkowie jego, na każdą usługę, czyli okazją woienną, za uniwersałem lub ordynansym naszym, y najsławniejszych successorów naszych według przywileiu locationis dawnego, odprawowali, prawa nasze etc. Datum w Warszawie, dnia XIX Lutego, roku Pańskiego MDCCLVII, panowania naszego XXIV roku. Augustus rex.

1658 г.

37. Подтвердительная привилегія короля Яна-Казимира Гушчанской и Тучнянской шляхты на земли и льготы.

Шляхта, жившая въ этихъ деревняхъ, еше со времянь короля Стефана Баторія получила земли съ обязательствомъ нести военную службу, т. е. съ 4-хъ уволокъ двѣть лошадей и вооруженнаго пахолка (крестьянина) или же улачивать ежегодно чиншъ въ размѣрахъ 1 копы и 6 литовскихъ грошей съ уволки. Другіе король Владиславъ IV-й и Сигизмундъ III-й уволяли эту шляхту

отъ уплаты корчемныхъ арендъ. При королѣ Янѣ-Казимирѣ казаки уничтожили эти привилегіи; вслѣдствіе этого Янѣ-Казимиръ и подтверждаетъ имъ ихъ прежнія привилегіи съ требованіемъ, чтобы шляхта не смѣла продавать своихъ земель плебеямъ, какъ свою собственность; въ противномъ-же случаѣ покупатель крестьянина обязанъ будетъ платить по 12 зл. съ уволки.

Wsie dwie Hoszcza y Tuczna.

Обіе zostają w posesyi donatoryuszów szlachty różney.

Przywilej. Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym każdemu, komu to wie-

dzieć należy. Pokładany był przed nami przywilej ś. p. króla imci Władysława czwartego, pana brata naszego, na pergaminie pisany, de data w Krakowie na seymie walnym koronacynym, roku 1633, Marca 11 dnia dany, ręką tegoż króla imci podpisany, którym w. Krzysztofa Przemyckiego, Woyciecha Czarnkowskiego, Pawła Trzebickiego y Woyciecha Rudzkiego, szlachtę w siółach Hoszczy y Tuczney, do ekonomii Brzeskiej należących, mieszkających, zachowuie według przywileiów nayiaśniejszych królów, antecessorów naszych, mianowicie: wprzód króla imci Stefana, pod datą w Warszawie, roku 1680, miesiąca Stycznia 30 dnia, a potem ś. p. króla imci Zygmunta trzeciego, pana y oycy naszego, także pod datą w Warszawie, roku 1613, Marca 26, przy prawach wyżey pomienioney szlachcie y innych siółach Tuczney y Hoszczy na włók 139, od króla imci Zygmunta Augusta przez sprawcę na ówczas starostwa Brzeskiego godney pamięci Dmitra Sapięę, z rozkazania tegoż króla imci nadanych, w dzierzeniu ich będących. Z których to włók szlachta pomieniona y inna na nich mieszkająca, do takowey pełnienia powinności obowiązana, że za uniwersalem naszym na wojnę iechać y stawić ze czterech włók konia iednego z pochołkiem zbrojno powinna; a którego by roku na wojnie nie byli, tedy iako z gruntu przepadłego wedle ustawy rewizorskiej po kopie y po sześciu groszy czynszu dorocznego z każdej włoki płacić mają; a nadto żadnych innych nie czyniąc powinności, y podatków nie dając. Który przywilej naruszony y od kozaków podczas inkursyi województwa Brzeskiego kozackiey na części porznięty. Doniesiona nam zatym iest imieniem wszystkiey szlachty, w mianowanych wsiach mieszkającej, proźbą, abyśmy te przywi-

leia powagą naszą królewską stwierdzili y onych przy tych włokach y powinnościach zachowali; a nadto z osobliwey łaski naszej królewskiej od płacenia arendy karczemney do dworu Łomazkiego onych wiecznemi czasy uwolnili, także do wybierania czynszów, do skarbu naszego należących, starszych między sobą obrać pozwolili, y względem prac tym, którzy czynsze wybierać będą, wolną włokę iedną w każdej wsi, która na to naznaczona będzie, od czynszu y wszystkich innych ciężarów uczynili. My tedy, do proźby imieniem innych wyniesioney łaskawie się skłoniwszy, pomienione królów ichmościów przywileie we wszystkich punktach, kondycyach, klauzulach y paragrafach stwierdzamy, zmacniamy y approbuemy, y przy zupełney mocy tym listem naszym zachowuiemy. A nadto z osobliwszey łaski naszej królewskiej pomienioną szlachtę, we wsi Tuczny y Hoszczy mieszkającą, wszystkę od płacenia arendy karczemney do dworu Łomazkiego wiecznemi czasy uwalniamy, y dla lepszego wybierania czynszów, do skarbu naszego należących, porządku starszych im na to obierać między sobą pozwalamy, którzy wybrawszy zupełnie do dworu Łomazkiego czynsze naydaley za tydzień po ś. Marcinie oddawać powinni będą; względem której ich prace w każdej wsi z osobna włokę od czynszu y wszelkich innych ciężarów tych tylko, którzy do wybierania czynszów obrani będą, uwalniamy. A że szlachta, w mianowanych wsiach mieszkająca, dobra na ziemiańskiej wolności, na takoweyże włoki prostego stanu y kondycyi ludziom przedawać zwykli, tedy waruiemy terazniejszym przywileiem naszym, aby dobr tych, które na wolnościach oni szlacheckich, od nayiaśniejszych antecessorów naszych nadane, sobie mają, in praejudicium praw sobie

służących, plebeac conditionis ludziom nie przedawali, y do zażywania takowych wolności, cum abusu praw swoich, onych nie przypuszczali. A iezeliby chłop kupnym albo innym sposobem iakovym kolwiek tych dóbr od daty terażnieyszego przywileiu naszego nabył, tedy nie na ziemskiej powinności, ani płacić po kopie groszy sześciu ma z włoki, albo dobra trzymać,

ale po złotych dwunastu z włoki płacić powinien będzie. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Poznaniu, dnia 2 Maia, roku Pańskiego 1658, panowania naszego polskiego 10, szwedzkiego 11 roku.

Jan-Kazimierz król.

1680 r.

38. Коммиссарское постановление объ отдачѣ деревни Висковъ шляхтѣ, съ обязательствомъ уплачивать чиншъ и нести военную службу.

Wъ постановленіи говорится, что деревня эта была прежде заселена путными и панцырными боярами; по уничтоженіи ихъ Венграми, козаками и Москвой, деревня опустѣла. Тогда собрались сюда съ разныхъ мѣстъ земліне королевскіе и стали заселять ее вновь. Во время посѣщенія коммиссаровъ, эти земляне заявили, что они готовы отбывать военныя повинности и уплачи-

вать съ уволок по 10 зл. чиншу. Коммиссары нашли ихъ предложенія весьма выгодными для государства и составили постановление въ ихъ видахъ, уравнивши ихъ въ правахъ съ Гошанской и Тучнянской шляхтою и подчинивши въ судебныхъ дѣлахъ Ломазскому двору. Позднѣйшіе короли подтвердили это постановление.

Wie: Wiski.

Cała w possessyi donatoryuszów szlachty różney.

Prawo. Wieś Wiski włok 12. W tey wsi, iako świadczą inkwizycyie y dekreta dawne, na tych włokach siedzieli boiarowie na gołym czynszu, a podczas inkursyi woienney od Węgier, kozaków y Moskwy, ta wieś od nieprzyaciół wycięta y spalona została; a gdy iuż żadnego kolona nie miała, tedy urodzona szlachta, ziemianie iego królewskiej mości, z różnych mieysc na tych włokach posiadali, y czynsz według dawnych zwyczajów z włoki po złotych dziesięć płacili. Zwoli y rozkazania iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, gdyśmy generalną rewizyą naszą kommisarską w

ekonomii Brzeskiej, kluczu Łomazskim odprawowali, suplikowali nam urodzona szlachta. ziemianie iego królewskiej mości, którzy tu osiedli po zruynowaniu nieprzyacielskim te włoki y sioło, Wiski nazwane, aby adinstar ziemianów y obywatelów o granicę iego królewskiej mości Tuczniańskich y Hoszczańskich używali wolności swoich szlacheckich, przy której suplice pokazywali nam przywileie nayiaśnieyszych królów ichmościów, iako w dekrecie naszym kommissarskim opisane są. My tedy, generalni iego królewskiej mości kommissarze, nie widząc znaczney uymy skarbowi i. k. mości, owszem aukcyą, gdy się służbą woienną ta szlachta służyć podieli y tenże czynsz płacić, co przed zniesieniem nieprzya-

cielskim dawali kolonowie Wiszczeńscy, pomienionych urodzonych szlachcie, obywatelów wsi Wisków, przy wolnościach onych szlacheckich, w przywilejach najwyższych królów ichmościów nadanych zachowujemy powagą naszą y zwierzchnością kommisarską, przyłączając do wsi Hoszczy y Tuczny, aby we wszystkich sprawach, rekognicyach, prawach, wolnościach y zapisach wespół z szlachtą, obywatelami Hoszczańskimi y Tuczniańskimi, we dworze Łomazskim przed podstarościm roczkami się sądzili y przy wolnościach swych zostawali; czynszu gołego, iak dawali po złotych 10 z włoki, tak y od terażniejszey rewizyi naszej kommisarskiej do skarbu i. k. mości oddawać powinni na ś. Marcin; od innych powinności wszelkich, osobliwie składek wiejskich y całej włosci klucza Łomazkiego, ani wpisnego pociągani być nie mają. A że się sama szlachta, ziemianie i. k. mości, z tym poddali, aby królowi i. k. mości, panu naszemu miłościwemu, pospolite ruszenie służyli; tedy, gdy już pospolite ruszenie służyć będą, czynszu do skarbu naszego z tych włok oddawać nie będą, ale żołnierza z dobrym rynsztunkiem, na koniach dobrych y wozem naładowanym, z 10 włok jednego wystawić powinni, lub do boku i. k. mości, lub gdzie będzie wola wyrazna i. k. mości,

osobliwie iednak do wyprawy województwa Brzeskiego, czegośmy im wszystkim pozwolili do woli y łaski iego królewskiej mości. Która ustawę rękami naszymi y pieczęciami stwierdzamy. Pisan w Łomazach, roku 1680, dnia 11 Lutego. Piotr z Wielkiego Rylcia Rylski—kanonik Wrocławski, proboszcz Lubelski, kommisarz i. k. mości; Abram Konstanty Gołuchowski—stolnik Mielnicki, kommisarz; Mikołaj Jan Buyno—covezy Liwski, kommisarz i. k. mości.

Tego prawa jest approbata od ś. p. króla Jana trzeciego—sub die 22 Martii, 1681 anno.

Augusta wtórego sub die 25 Februarii 1720, z uwolnieniem ich, aby sądowi dworu Łomazskiego nie byli podlegli, ale w grodzie Brzeskim sądzili się. Wyprawę nie ad latus regium, ale do pospolitego ruszenia w województwo swoje wysyłali, czynsze samemu podskarbiemu nadwornemu oddawali. Tego wszystkiego powtórnie zasła approbata od króla imci Augusta trzeciego, sub die 22 Aprilis anno 1763.

Te wsi trzy Hoszcza, Tuczna, Wiski, całe z ich pożytkami y karczemną propinacją zostają w posesyi różney szlachty, których przywileie resolutioni relinquantur.

1739 г.

39. Привилегія Августа III-го Ксендзамъ Іезуитамъ на 5 утолковъ земли въ Грозовкѣ.

Король Августъ III, движимый ревностію къ распространенію римско-католической вѣры въ средѣ простаго народа, даетъ Кодиенскимъ Іезуитамъ привилегію на 5 утолковъ земли въ вы-

шепомннутомъ урочищѣ Грозовкѣ съ тѣмъ, чтобы они просвѣщали темный народъ въ римской вѣрѣ.

Uroczyszcze Grotowka.

W posesyi wielmożnych księży iezuitów Kodeńskich.

Право. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem naszym przywileiem, komu o tym

wiedzieć należy. Iż mając pro primo obietto szczęśliwego panowania naszego propagationem chwały Pana Boga, per quem reges regnant, mianowicie in erudiendo rudi populo w artykułach wiary świętej katolickiej rzymskiej, nie chcemy uniknąć takowych libertatis nostrae okazyi, któreby potrzebującym душom chrześcijańskim duchowne alimentum, naszej zaś orthodoxae in aras pietatis oświadczyły documentum: przeto na prośbę panów rad naszych, przy boku naszym rezydujących, łotwośmy się skłonili do tego, abyśmy mogli szczupłej de novo fundacyi missyi Kodeńskiej societatis Jesu de facultatibus, od Pana Boga nam powierzonych, munificentia nostra subvenire. Jakoż niniejszym listem przywilejem naszym, póki nas opatrzność Boska in vivis conserwować będzie, włók pięć pustych, Grotowka nazwanych, według dawniejszego y teraz będącego ograniczenia, w ekonomii Brzeskiej kluczu Łomaskim leżące, w possessyi zaś urodzonego Jozefa Kosmowskiego, hic ex nunc zostające, oycom jezuitom missyi Kodeńskiej nadajemy y konferujemy, salva moderni possessoris advitalitate lub mediante niniejszego przywileju konsensu naszego libera eiusdem in rem pomienioney missyi Kodeńsey societatis Jesu cessione, zalecając nayjaśniejszym sukcesorom naszym królom polskim, y tego się po ich pobożności spodziewając, że hunc zeli nostri actum nie tylko naruszyć nie zechcą, ale owszem augebunt beneficia ulteriora, ku tymże oycom missyonarzom Kodeńskim societatis Jesu, conserwując ich przy nadaniu naszym. Vicissim obligujemy tych missyonarzów Kodeńskich, pro tempore exi-

stenti, aby respectu hujus beneficii cztery missye corocznie odprawowali w poblizszej wsi naszej Hoszcza nazwanej, in erudiendo populo w artykułach wiary świętey, czego na tamtym miejscu rudi-tas poddanych naszych potrzebuie. Mocnym niniejszego listu przywileju nadania naszego, ww. oc. missyonarze Kodeńscy societatis Jesu pomienione włók pięć, Grotowka nazwane, w dawnym ograniczeniu zostające, iako modernus trzyma tenutarius, z polami, gruntami etc. ze wszystkimi in genere et specie przynależnościami, do tych włók należąciami, y z wolnym poddanych osadzeniem, modo et tempore supra expresso per officiam intromissione w swoją obiac possessya, one trzymać, zażywać y wszelkich pożytków wynajdować wolni y mocni będą, żadney nam ztąd nie pełniąc powinności, ani też czynszów, lub cujuscunque nominis do skarbu naszego daninom nie podlegając, owszem urodzonym administratorom ekonomii naszej Brzeskiej teraz y napotem będącym pilnie zalecamy y serio przykazujemy, ażeby w spokojney oyców jezuitów pomienionych włók possessyi naymniejszey prepedycyi nie czynili, dla łaski naszej królewskej. Na co dla lepszej wiary y wagi ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia 10 Lutego roku 1739, panowania naszego VI roku. Augustus rex.

To uroczyszcze bylo ultimate w possessyi Kosmowskiego, post cuius decessum primitive exportowany ten przywiley z przyłączeniem do fundacyi oycom jezuitom Kodeńskim, contextus iego edocebit possessionis habilitatem.

1531 и 1551 г.

40. Двѣ привилегіи мѣстечку Войнѣ на магдебургскія права, одинъ Сигизмунда старога, а другой Сигизмунда Августа.

Въ первой привилегіи Сигизмундъ (I, старый) даетъ Войнскимъ мѣщанамъ магдебургскія права, такия же какъ и г. Брестю; разрѣшаетъ имъ пользоваться безошланнымъ корчемствомъ и проѣздомъ чрезъ гребли. Повинности съ мѣщанъ назначены слѣдующія: съ полуволоки 7 грошей; съ 4-хъ солянокъ солоду 3 гроша; съ огородовъ 6

грошей; ремесленники обязываются платить войту и радцамъ въ сухіе дни по *) полугрошу.

Во второй привилегіи король Сигизмундъ Августъ присоединяетъ къ прежнимъ льготамъ еще новыя: даетъ гербъ (изображеніе рака) печать, еженедѣльные торговые дни и ярмарки.

KLUCZ WOHYNSKI.

Miasto Wohyni.

Przywiley pierwszy. Zygmunt z łaski Bożej król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, kto nań spojrzy albo czytający usłyszy, terazniejszym y ua potem będącym, komu to potrzeba będzie wiedzieć. Bili nam czołem wojt y mieszczanie wszyscy miasta Wohyńskiego o to, iżesmo kazali ich tak w Wohyniu osadzić na włokach y list nasz na to im dali y rozkazaliśmy z nich płaca na nas wybierać od trzech półwłoczków po dwudziestu groszy y po kokoszy y po dziesięciu iaiec, a po pół korca owsu, ze dwóch półwłoczków czternaście groszy, a z iednego półwłoczka siedem groszy; a kto półwłoczków niema, na małych ogrodach mieszka, z takowych domów po sześciu groszy. Jakośmy obiecali, prawa magdeburskie im dać, czymby się oni rządzić imieli y sprawować, a oni tymi czasy powiedzieli przed nami, iż tak w Wohyniu iuż miasto osiadło, a oni nie mając u siebie prawo, czymby się rządzić mieli y sprawować, y bili nam czołem, abyśmy im to prawo magdeburskie wydali, tak też my z łaski naszej, na ich czołobicie to uczy-

nili y to prawo niemieckie magdeburskie im dali. I iuż oni od tego czasu tym magdeburskim mają rządzić się y sprawować, tak iako w mieście naszym Brzeskim mieszczanie sprawują się, y we wszystkich tych członkach y artykułach mają bydź zachowani, iako na to prawo magdeburskie należy. I mają wojt z burmistrzami y raycami wszystkich mieszczan sędzić y skazować tym prawem magdeburskim, a żaden z nich nie ma z tego prawa nigdzie się odzywać, a urząd nasz Wohyński niema mieszczan spraw ich przed sobą stanowić y ich sędzić, ani przesądów y win żadnych z nich brać. A co się tknie płacy naszej, mają one nam na każdy rok oddawać z tych półwłoczków czternaście groszy, a z iednego półwłoczka siedm groszy; a kto półwłoczków niema, lecz na małych ogrodach mieszka, z takowych domów po sześciu groszy, a więcey nad to nie mają oddawać. A browary mają mieszczanie po mieście wolne mieć, y od czterech solanek słodu mają nam po trzy grosze, a wojt z raycami mają słody

*) Подъ именемъ сухіе дни (suchedni), извѣстна въ католической церкви подъ названіемъ—Quatuor tempora, разумѣется сухолденіе въ среду, пятницу и субботу, которое бываетъ четыре раза въ году.

wymierzać; a z budek płat mają też w każdy rok na dwór nasz dawać; a im y miastu przydaliśmy kadki pomienione. A z karczem swych kapszczyzny nie mają dawać. A k temu im tam w tym mieście naszym targować dobrowolnie bez żadnego myta. A drzewo na budowanie y potrzeby wszystkie domowe mają z puszczy naszej do domów, łubu y łyka brać dobrowolnie, y gdzieby tylko bez szkody było łanów naszych, pastwę na bydło swoje po dubrowach mieć y siano kosić, y ryby za młynem naszym ma każdy na siebie łowić w rzece y bydła swoje w stawie poić. A iężdzące przez grobele, oni sami, mieszczanie, którzy będą w tym mieście mieszkali, nie mają myta płacić. A pomierne z korców y solanek im przydali. A rzemieśnicy wszyscy, którzy będą w tym mieście mieszkali y piekarze, ci mają woytom y raycom na suchedni po półgrosza dawać, iako y w innych miastach naszych obyczaj iest. I iuż ci mieszczanie nasi Woynscy mają we wszystkich punktach spokoyne, nieporuszenie, na wieczne czasy zachowane bydź. A urząd nasz Wołyński mimo ten przywiley nasz żadney ciężkości im czynić, ani płaty podwyższać nie ma. A na mocność tego y pieczęć naszą kazaliśmy przywiesić do tego listu naszego. Pisan w Krakowie roku Pańskiego 1531 miesiąca Julii 26 dnia, indicta 4-go.

Zygmunt król.

Przywiley drugi. Zygmunt August etc. Czyniemy wiadomo tym listem naszym, kto nań spojrzy albo czytający usłyszy, terazniyszym y na potem będącym, komu będzie potrzeba tego wiedzieć. Które miasto nasze Wołyńskie w starostwie Brzeskim, iuż nie od małego czasu iest osadzone, gdzie oyciec nasz, świętey pamięci Zygmunt król imę prawo niemieckie magdeburskie y przy

nim inne rzeczy y pożytki temu miastu nadać y przywileiować raczył, czego potenczas używają wszyscy mieszczanie onego miasta Wołyńskiego. I bili nam czołem, abyśmy ku tym wolnościom y pożytkom ich mieyskim przydali ieszcze temu miastu herb, pieczęć mieyską, czymby oni, pod tym prawem magdeburskim siedząc, pieczętować się mieli, y k temu dla zapomożenia ich, iarmark w rok y targi na każdy tydzień im nadali y ustanowili. A tak my chcąc miasto to Wołyńskie y wszystkich poddanych naszych tam mieszkających, ku większemu pomnożeniu pożytków ich przywieść y tym ich zapomoc, z łaski naszej królewskiej to uczynić, pieczęć mieyską, herb, nazwany rak, miastu Wołyńskiemu daliśmy, y tym listem naszym daiemy, y targi w każdy rok na dzień świętego Krzyża, y targi każdej niedzieli w sobotę tam bydź ustanawiamy. Woyt, burmistrze, rayce y wszystek urząd mieyski ten herb trzymać y na wszystkich listach w sprawach y potrzebach mieyskich sprawowanych pieczętować się y we wszystkich potrzebach mieyskich tego herbu utrzymować y używać. Także wolno będzie na ten iarmark do onego miasta Wołyńskiego, w tenże dzień naznaczony świętego Krzyża, kupcom państw naszych y cudzoziemców wszystkich postronnych państw ze wszystkimi towarami przyieżdżać y onymi kupczyć, targować y przedawać, we wszystkim tak się sprawując, iako y w innych miastach naszych obyczaj takowych iarmarków zachować się; tak też y targi na dzień subotni na każdy tydzień mają bydź wolne na wszystkie kupiectwa towarów y innych rzeczy iężdnym, kto tam przyieżdżać będzie; a na możność tego y pieczęć naszą kazaliśmy przycisnąć do tego naszego listu. Pisan w Piotrk-

wie roku Pańskiego 1555 miesiąca Junia
18 dnia. Sigismundus Augustus rex.

Na te dwa przywileje, in quantum iuris est, za-
szły konfirmacye od nayiaśniejszych królów polskich
Zygmunta III, Władysława IV, Jana Kazimierza,
Michała króla, Jana trzeciego, Augusta wtórego.

1748 г.

41. Привилегія Августа III-го Краевскому на 6 ув. въ селѣ Рудномъ.

Король Августъ позволяеть Киркорамъ отка-
заться отъ владѣемыхъ ими 7 уволокъ въ поль-
зу Краевского. Этому послѣднему онѣ переда-
ются на общихъ основаніяхъ донативы.

Въ примѣчаніи говорится, что увологи эти,
какъ крестьянскія, должны быть возвращены имъ
обратно.

Wieś Rudno.

Donatoryusz pan Kraiewski ma włok 7.
Przywiley. August trzeci, z Bożey
łaski król polski etc. Oznaymuemy tym
listem, konsensem naszym, wszem wobec
y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć
należy. Iżeśmy pozwolili y ninieyszym
listem, konsensem naszym, pozwalamy z
prawa dożywotniego, które służy urodzo-
nym Adamowi y Jadwidze Kirkorom, mał-
żonkom, na włok sześć we wsi Rudnie,
kluczu Wohyńskim, ekonomii naszej Brze-
skiej leżących, zrzec się, ustąpić y wle-
wek prawny coram actis quibusvis au-
thenticis uczynić, in personas urodzonych
Benedykta y Katarzyny Kraiewskich mał-
żonków. Vigore którego wlewku prawnie
uczynionego za terażnieyszym listem, kon-
sensem naszym, wolni y mocni będą uro-
dzeni Kraiewscy, małżonkowie, pomienio-
ne włok sześć, w swoją obiąwszy posse-
syją, z poddanemi y powinnościami ich,
et cum omnibus attinentiis et pertinentiis,
tak iako przeszli antecessorowie trzyma-
li, trzymać, dzierżać ad extrema vitae
eorum tempora, y wszelkich bez uymy
intrat skarbu naszego wynaydować spo-

sobów; względem którego dożywocia z po-
mienionych włok sześciu, czynsz goły, co-
rocznie z każdej włoki po tynfów dwa,
tudzież hybernę y inne według dysparty-
mentu zwierzchności ekonomiczney do
skarbu naszego, y podatki publiczne do
skarbu rzeczy-pospolitey wypłacać powin-
ni będą; innych żadnych nadto nie pe-
łnić powinności. Co naszym y nayiaś-
niejszych następców naszych imieniem
nienaruszenie deklaruiemy. Na co, dla
większey wagi, ręką naszą podpisawszy,
pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy.
Dan w Warszawie, dnia 8 Augusta, ro-
ku MDCCXLVIII, panowania naszego
XV roku. Augustus rex.

Przywiley ten otrzymany inordinate, bo sub ad-
vitalitio et sine cessione żyjącej Ilmerowey, grunt
zaś iest gromadzki, y w środku wsi leżący, reinte-
grari powinien, z chęcią gromady, szczupłość grun-
tów mającej, posiadlony będzie.

Wieś Ossowa.

Donatoryusz pan Montusz ma włok № 7,
na które in absentia sui prawa nie po-
kazał.

Te włoki z środku gruntów gromadzkich wydzie-
lone, wielką poddaństwu, dla szczupłości w siedzi-
bie, przynoszą krzywdę.

1754 г.

42. Привилегія короля Августа III-го Крижановскому на 2 увологи земли въ селѣ Королебродѣ.

Король Августъ III-й позволяеть пожизненному владѣльцу Ячевичу отречься отъ своего права на 2 увологи въ вышепомянутомъ селѣ въ пользу Крижановскихъ.

Въ примѣчаніи значится, что увологи эти отрѣзаны отъ крестьянскихъ и возвращеніе ихъ моглобы принести крестьянамъ большую пользу, такъ какъ у нихъ земель очень мало.

Wies Krolombrod.

Donatoryusz imci pan Krzyżanowski ma włok № 2.

Prawo. August III z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileciem naszym, komu o tem wiedzieć będzie należało. Iż pozwoliliśmy y pozwalamy successorom niegdy uczciwego Naumana Jaczewicza — młynarza, aby mogli ze wszystkiego prawa swego, które im na włok dwie y morgów ośm w kluczu Wohyńskim, we wsi Krolombrodzie nazwaney, w ekonomii Brzeskiej leżących, służy y należy, zrzec się, y onego wlewek na osoby szlchetnych Michała Krzyżanowskiego [y Joanny z Czerniewskich, małżonki iego, które to zrzeczenie się y wlewek, iak прѣдко przed aktami iakiemikolwiek urzędowemi, zeznane y uczynione będzie, my to zrzeczenie się y wlewek za ważny przyznamy iako ten, który za ninieyszym konsensem naszym uczyniony będzie. Według którego zrzeczenia się y wlewku, iako y konsensu terazniejszego naszego, przerzeczeni szlchetni Krzyżanowscy, małżonkowie, mia-

nowane włoki dwie y ośm morgów w swoją obiawszy possessyę ze wszystkimi budynkami, przynależytościami, zdawna należącemi, zgoła iako też włoki ostatni possesorowie successorowie przerzeczeni trzymali, używali y dzierżeli, tak pomienieni szlchetni Krzyżanowscy małżonkowie, oboie trzymać, używać y dzierżeć do ostatniego życia swego kresu będą, urzędem którego dożywocia czynsz zwyczajny, iaki immediati possessores, successores płacili, corocznie płacić będą, prawa nasze królewskie rzeczy-politey y kościoła katolickiego nie poruszenie zachowując. Na co dla lepszey wiary y wagi ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia IV miesiąca Pazdziernika roku Pańskiego MDCCLIV panowania naszego XXI roku.

Augustus rex.

Włoki z gromadzkich wydane, w szczupłości gruntów ich terazniejszey mocną pomoc przywrócenie ich uczyni poddanym.

1763 г.

43. Привилегія короля Августа III Онихимовскому на 8 ув. земли въ с. Воронцѣ.

Король Августъ III, позволяеть Миреевскому отречься отъ владѣемыхъ имъ уволокъ въ селѣ Воронцѣ въ пользу новаго пожизненнаго владѣльца Онихимовскаго.

Въ примѣчаніи говорится, что увологи эти находятся среди крестьянскихъ подѣловъ и должны быть возвращены обратно крестьянамъ.

Wies Woroniec.

Donataryusz imci pan Onichimowski ma włok 8.

Pravo. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem przywileiem, konsensem naszym, wszem wobec y kaźdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, yżeśmy pozwolili, dopuścili, iakoż ninieyszym listem przywileiem konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Janowi Mierzeiewskiemu, aby mógł prawa swego dożywotniego na grunta włok ośm we wsi Woroncu, w kluczu Wołyńskim, w ekonomii naszej Brzeskiej leżące, sobie słuźącego, zrzec się, ustąpić y wlewek prawny in personas urodzonych Franciszka y Apolonii z Korzeniewskich Onichimowskich, małżonków, uczynić, który to wlewek, alias cessyia, skoro prawnie uczyniona y przed aktami autentycznymi zeznana będzie, my ją za ważną mieć deklarujemy, iako tę, która prawie konsensu nostro staniesię. Mocą tedy takowey cessyi, uczynioney y zeznaney, a powagą ninieyszego listu przywileiu konsensu naszego ztwierdzoney, wolni będą urodzeni Franciszek y Apolonia z Korzeniewskich Onichimow-

scy, małżonkowie wspomniane włok ośm we wsi Woroncu sytuowane, ze wszystkim, iak się w dawney znayduią cyrkumferencyi y iak terażnieyszy używa donataryusz, zgoła nie nie excypuiąc, ani wyłączaiać, w swoją obiawszy possessyą trzymać, dzierżec, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków aż do ostatniego życia obóyga kresu, płacać corocznie do skarbu naszego czynsz y inne podatki ad obloquentiam inwentarza. Obiecuiemy przytym naszym y nayiasnieyszych następców naszych imieniem, iż rzeczonych urodzonych Onichimowskich małżonków od possessyi takowych włok nie oddalemy, y mocy oddalenia nikomu nie damy, co y nayiasnieysi następcy nasi praestabunt. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XXIX miesiaca Marca, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXIX roku.

Augustus rex.

Te włoki mocno między gromadzkiemi pomieszczone reintegrari powinny, któreż uszczerbkiem poddanych hucsqe possidet.

1760 г.

44. Привилегія короля Августа III Воротыницеому на 4 уволокъ въ Сельцѣ.

При ревизіи мѣщане г. Кобриня не представили своихъ привилегій; точно также не представили никакихъ документовъ на владѣніе 3¹/₂ уволокъ въ Лехатахъ и лѣсничій Кобринскаго лѣсничества. Ревизоры замѣчаютъ, что эти 3¹/₂ уволоки очень удалены отъ лѣсничества и вмѣ-

сто ихъ слѣдуетъ отнести лѣсничему землю въ другомъ мѣстѣ. Что касается 4-хъ уволокъ въ Сельцѣ то по замѣчанію тѣхъ же ревизоровъ онѣ какъ крестьянскія, и должны принадлежать крестьянамъ.

ЕКОНОМІА КОБРЫНСКА.

KLUCZ KOBRYŃSKI.

Miasto Kobryni.

Dla agituiący się prywatney kommissyi skarbowey w Grodnie, będąc wokowani mieszczanie cum iuribus suis, tam na tenczas przytomni, przywilejów swoich nie produkowali.

Wies Lechaty włok 3. Wies Koziszczę włok 1/2.

W tych dwóch wsiach leśniczy te włoki 3¹/₂ in possessione trzyma, lecz na nie z żadnym nie popisał się prawem, włoki te originaliter do leśniczego Kobyńskiego należeć powinny dotąd od Czachca zażywane były; dla odległości zaś puszczy bez potrzeby zażywane. Leśniczemu zaś grunt Jocykowski pod wsią Stryami naysposobniejszy wydzielony byż ad custodiam puszczy powinien, a te włoki reintegrari gromadzie.

Wies Sielce.

Donatoryusz imię pan Worotyński ma włok 4.

Prawo. August III z Bożey Jaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć nale-

ży, iż my, mając wzgląd na zasługi urodzonego Andrzeia Worotyńskiego, nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, rekomendowane, umyśliśmy iemu y małżonce jego urodzoney Maryannie z Mickiewiczów Worotyńskim włok 4 we wsi Sielcu, w kluczu y ekonomii naszej Kobyńskiej sytuowane, wakujące y do dyspozycyi naszej przypadłe post liberam resignationem urodzonego Franciszka z Panków Woiewodzkiego dać y konferować, iako niniejszym listem przywilejem naszym dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Andrzej y Maryanna z Mickiewiczów Worotyńscy małżonkowie, przerzeczone włoki, we wsi Sielcu leżące, ze wszystkiemi do nich przynależytościami, nie nie excypując ani wyłączaiąc, w swoją objawszy possessyją trzymać, dzierżeć, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków aż do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz, według ostatniego inwentarza, a hybernę według dyspartymentu ekonomicznego. Prawa przytom nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie za-

chowując. Na co dla lepszej wagi ręką ku Pańskiego MDCCLX, panowania naszego XXVII roku Augustus rex. się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia VII, miesiąca Listopada, ro-

Te włoki, iako z gromadzki nadane, tak poddanym należą,

1762 г.

45. Привилегія Августа III Домбровскому на 3½ ув. земли въ с. Хабовицѣ.

Уволокн эти король Августъ III отдаеть Домбровскому въ пожизненное владѣние за заслуги, оказанныя имъ рѣчи посполитой, на общиыхъ основаніяхъ пожизненныхъ владѣльцевъ.

Въ примѣчаніи говоритсѣ, что эта земля должна принадлежать крестьянамъ.

Wies Chabowice.

Donatoryusz imci pan Dąbrowski ma włok № 3½.

Prawo. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając zalecone przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, zasługi urodzonego Józefa Dąbrowskiego, umyśliliśmy onemu włok półczwarty pustych, w ekonomii Kobryńskiej, we wsi Chabowiczach leżące, nazwane—włokę iedną Pankowicz, drugą Łastycz, trzecią Żałobkowicz, pół włok we włoce Deczewicz, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym pomienione półczwarty włoki puste, ze wszystkiemi polami, rolami, sianożęciami, lasami, błotami, iazami, morgami, naddatkami y ze wszystkiemi do nich zdawna przynależytościami daemy y konferujemy. Wolen zatym y

mocen będzie urodzony Józef Dąbrowski te zwyż wyrażone włoki ze wszystkiemi zdawna do nich należąciami attynencyami, do swoiey aktualney obiąwszy possessyi, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków do ostatniego życia swego kresu, płacąc z nich co rok do skarbu naszego czynsz z włok po złotych półtrzecia et onera fundi bez żadnych innych danin y powinności,—prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary y wagi, ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 11 miesiąca Kwietnia roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku. Augustus rex.

I te włoki równie gromadzie wrócone bydź powinny.

1760 г.

46. Привилегія короля Августа III-го Лясковскому на 15 ув. земли въ с. Гороздричѣ.

Король Августъ III-й позволяетъ своему комиссару Минасовичу отказаться отъ своего права на 15 ув. земли въ с. Гороздричахъ въ пользу капитана гвардіи Лясковского.

Въ примѣчаніи говорится, что Лясковскій хотѣлъ было купить эту землю за 16,000 тынфовъ; доходу она приноситъ 1,500 тынфовъ.

Wieś Horozdrysze.

Donatoryusz imć pan Laskowski—kapitan—włok 15.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iżesmy pozwolili y ninieyszym listem, przywileiem naszym pozwalamy urodzonym Janowi Minasowiczowi, kommissarzowi naszemu, kommissyi naszej skarbowey aktualnemu sekretarzowi, y Dorocie z Knabów małżonce iego, aby mogli z prawa swego dożywotniego, które onym na wsi Horozdrysze na włokach piętnastu zasiadłe, w ekonomii naszej y klucz Kobryńskim leżąca, służy, zrzec się y ustąpić, y wlewek prawny na urodzonych Sebestyana Laskowskiego—kapitana naszego y Katarzyny z Chrzanowskich małżonki iego, uczynić, które to zrzeczenie się, ustąpienie z prawa, przez uczyniony wlewek przed wszelkimi aktami urzędowemi iak prędko stanie się, my ią iako wyraźną wolą y pozwoleniem zeznane za ważne mieć chcemy; mocą którego wlewku prawnego y ninieyszego pozwolenia naszego przerzeczeni urodzeni Laskowscy, małżonkowie, pomienioną wieś Horozdrysze ze wszystkimi budynkami, folwarkami, rolami, łąkami, sianożęciami,

mi, lasami, borami, do nich wchodami wolnemi, borciami, zaroślami, rzekami, jeziorami, sadzawkami, młynami, karczmannami, poddanemi, ich robociznami, czynszami, daninami y wszystkimi in genere et specie przynależytościami, przyległościami, do niey zdawna należącemi, tak, iako inne y przerzeczeni urodzeni Minasowiczowie, małżonkowie, immediate donatoryuszowie nasi dzierżeli y używali, iak y terażnieysi urodzeni Laskowscy, małżonkowie, trzymać, dzierżec y używać będą, do ostatniego życia swego kresu obóyga, lub która z nich osoba pozostała będzie. Względem którego dożywotcia urodzeni Sebestyan y Katarzyna Laskowscy, małżonkowie, czynsz zwyczajny iako ostatni possesorowie Minasowiczowie małżonkowie płacili, płacić y inne wszystkie onera fundi za sprawiedliwym zwierzchności dyspartymtem, ekonomiczne, które ciż praedecessorowie wnosili, wnosić będą. Waruiemy też to urodzonym Laskowskim małżonkom, iż onych iak my, tak y następcy nasi przy teyże wsi Horozdrysze w spokojney possessyi zachowamy y zachowaią, co y po urodzonych dzierżawcach naszych, teraz y na potym będących, mieć chcemy, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary y

wagi, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia V miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLX, panowania naszego XXVII roku.

Augustus rex.

Cała wieś subest possessioni imć pana Laskowskiego—kapitana gwardyi w. x. Lit., którą ut asserit miał kupić za summę tynfów 16,000. Ta wieś teraz importuie półtora tysiąca.

1759 r.

47. Привилегія Августа III Малишевскимъ на владѣніе деревнею Залѣсьемъ.

Korolъ Августъ III-й позволяеть Феликсу Пелкъ Саночному чашнику отказатьсѣ отъ своего права на деревню Залѣсье въ пользу новыхъ пожизненныхъ владѣльцовъ Малишевскихъ.

Въ примѣчаніи говорится, что деревню эту купилъ Малишевскій отъ Пелки за 18,000 тинфовъ доходу; это имѣніе приносить до 3,000 тинфовъ.

Wies Zalesie.

Cała w possessyi ichmościów panów Maliszewskich małżonków.

Prawo. August III z Bożej łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem konsensem naszym, wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iżesmy pozwolili y dopuścili, iakoż niniejszym listem przywileiem konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy, urodzonemu Felixowi Pełce—czesnikowi Sanockiemu, aby mógł prawa swego dożywotniego, na wioskę Zalesie w Kobryńskim, tudzież na włok siedm nazywających się Kuczkowska, Mickowicz, Wołoszkowicz, Jawdosik, Bienkowska, Brząszkowska y Truchanowska we wsi Kamieniu w Horodeckim kluczu, w ekonomii naszej Kobryńskiej leżące, sobie służącego, zrzec się, ustąpić y wlewek prawny in personas urodzonych Ignacego y Anny z Tałków Maliszewskich—stolników Parnawskich, małżonkow uczynić, który to wlewek, alias cessa y skoro prawnie uczy-

niona et coram quibusvis actis authenticis zeznana będzie, my ią za ważną mieć deklarujemy, iako tę która praeviso consensu nostro stanie się. Mocą takowego wlewku wolni będą urodzeni Ignacy y Anna Maliszewscy małżonkowie, wspomnioną wieś Zalesie y włok siedm we wsi Kamieniu cum omnibus attinentiis et pertinentiis, nie nie wyłączaiać ani excypuiac, ale tak iak urodzony Pełka używał, w swoją obiawszy possessyą, trzymać, dzierżać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków, aż do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz według dyspozycyi inwentarza y hybernę według dyspartymentu ekonomicznego. Obiecujemy też naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż przerzeczonych urodzonych Maliszewskich od possessyi tey wsi y włok nie oddalemy ani oddalenia mocy nikomu nie damy, quod et serenissimi successores nostri praestabunt. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową

przycisnąć rozkazaliśmy. Datum w Warszawie dnia 23 miesiąca marca roku Pańskiego 1759 panowania naszego 26 roku.
Augustus rex.

Wież ta cała hacret w possessyi imci pana Maliszewskiego—stolnika Parnawskiego, którą kupił od imci pana Pelki za tynfów 18,000, wiele znać w budowlach nowo postawionych, gruntach, rowami, groblami osuszonych, dobyciem nowin reperacyi; teraz importuie tynfów 3,000,

1762 r.

48. Privilegia короля Августа III-го Брестскому судѣ Лепарскому на 14 ув. земли въ с. Хидрахъ въ пожизненное владѣніе.

Въ Черевачицкомъ ключѣ въ селахъ Пескахъ и Хидрахъ было два пожизненныхъ владѣльца: Блюмскій и Лепарскій. Привилегія первого приведена подъ селомъ Великою Ритою; привилегія второго приводится здѣсь.

Въ примѣчаніи говорится, что увологи эти отрѣзаны отъ крестьянскихъ и должны быть возвращены крестьянамъ, такъ какъ они сильно нуждаются въ землѣ, особенно сѣнокосной.

KLUCZ CZEREWACZYCKI.

Wież Piaski.

W tej wsi donatoryusz imé pan Blumski ma włók 1½; prawoіego vide w kluczu Rudzkim pod wsią Wielką Rytą.

Wież Chydry.

Donatoryusz imci pan Leparski—sędzia Brzeski Litewski ma włók 14.

Prawo. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my, mając wzgląd na zasługi urodzonego Romualda z Stanusa Leparskiego—podstolego powiatu Lidzkiego, nam przez panów rad, przy boku naszym rezeduiących, rekomendowane, a chcąc one królewską naszą praemiare łaską, umysłiliśmy iemu y urodzoney Karolinie z Obyrnów Leparskiej, małżonce iego, włók ezternaście pustych we wsi Chidrach, a osobliwie włók pięć, Szmaty nazwane, w woiewodztwie Brzeskim

Litewskim, w ekonomii naszej Kobryńskiey, w kluczu Czerewaczyckim sytuowane, adpraesens wakuiące y do naszej należące dyspozycyi, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym daiemy y konferuiemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Romuald y Karolina Leparscy—podstoli Lidzkie małżonkowie, pomienione dziewiętnaście włók z zabudowaniem, osiadłością y ze wszystkim, iako się w granicach dawnieyszich y cyrkumferencyi mają, w swoją obiąwszy possessyą, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków, do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie tak z każdej włoki w Chidrach (choć są dla podłości gruntu y szczerych piasków ostatnią kommissyą naszą anni 1742 od podatku uwolnione), równie iak ad sonantiam teyże kommissyi ustaw y inwentarza z włók Szmatowskich po tynfów trzy, osobliwie hybernę według dyspartymentu ekonomicznego, prawa nasze:

królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XVII miesiąca lutego roku Pańskiego

go MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku.
Augustus rex.

Te włoki z uszczerbkiem y krzywdą siedzib gromadzkich dotąd trzymane, dla sianożęci y szczupłości gruntów z wielkim żądaniem poddanych reintegrari powinny,— ile ta wieś mocno zdezelowana y zubożona, y w gruntach uszczuplona.

1758, 1744 и 1759 г.

49. Три привилегии короля Августа III-го на земли: Лясковскому на 6 уделовъ, Абрагимовичу на 16 уделовъ и Блюмскому на $\frac{1}{2}$ удел. въ селѣ Литвинкахъ, на правахъ пожизненнаго владѣнія.

Въ примѣчаніи говорится, что уделы эти отрѣзаны отъ крестьянскихъ съ крайней обидой для крестьянъ, такъ какъ многие изъ нихъ бы-

ли прогнаны изъ своихъ жилищъ и лишены своего хозяйства, о чемъ брестыяне начали процессъ и могутъ доказать свою обиду фактами.

Wies Litwinki.

Donatoryuszowie w tey wsi imci pan Laskowski włok 6, imci pan Szachan Abrachimowicz za dwiema przywilejami włok 16, imci pan Blumski włoki $\frac{1}{2}$, którego przywilej iunctim vide pod wsią Wielką Rytą w kluczu Rudzkim.

Prawo imci pana Laskowskiego.

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my urodzonemu Józefowi Rudziewiczowi—towarzyszowi woysk koronnych umyśliliśmy konsens nasz dać y zezwolili, aby mógł prawa swego, iakie mu na włok sześć, w ekonomii naszej Kobryńskiej, kluczu Czerewaczyckim, we wsi Litwinkach leżące, służy, ustąpić y one na osobę urodzonego Jana Bogusława Laskowskiego wlać y transfundować. Która to cessya y transfusia, skoro przed aktami któremikolwiek autentycznymi zeznana

będzie, my one za ważną, iako za konsensem naszym uczynioną, mieć chcemy. Mocą której cessyi y nabytego prawa, pomieniony urodzony Jan Bogusław Laskowski też włok sześć, iako wyżey namienione, w ekonomii Kobryńskiej, wsi Litwinkach leżące, ze wszystkimi użytkami, pożytkami y przyległościami, zdawna, y dotąd do nich należąciami, mieć, trzymać, posiadać, poddanych na nich osadzać, czynsz brać y inne emolumenta sobie wynajdować, wolen będzie do zgonu życia swego. Względem których włok czynszu rocznego tynfów 15 płacić, hybernę zaś y inne onera fundi, według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu, do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Przyrzekamy także swoim y nayiaśniejszych następców imieniem, iż wyżey wyrażonego urodzonego Laskowskiego od spokojnego używania tych sześciu włok oddalić nie pozwolimy, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzym-

skiego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla tym lepszej wiary y wagi, ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLVIII, panowania naszego XXVI. Augustus rex.

Prawo pana Abrahamowicza, № 1.

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym, komu o tym terazniejszego y na potym będącego wieku ludziom wiedzieć będzie należało. Iż wniesiona proźba y rekomendacya od panów rad y urzędników naszych za urodzonym Szachanem Abrahamowiczem — rotmistrzem półku naszego tatarskiego nadwornego, który w różnych okazyach woiennych, iako na pocziwego należało to żołnierza, na niebezpieczeństwo zdrowia y życia rezolwował się, szczerze nam y rzeczypospolitey służąc; więc chcąc łaską naszą królewską to praemiare, umyśliliśmy iemu y Joannie z Łowczyńskich, małżonce jego, nadać ad vitae tempora włok dwa-naście, — dziewięć pusto leżące, a trzy z possessorami, to iest włokę Zubowiczowską, włokę Haydanowiczową y włokę Konstantynowiczową w województwie Brzeskim Litewskim, w ekonomii Kobryńskiej, kluczu Czerewaczyckim, we wsi Litwinkach. Jakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, daiemy y konferujemy pomienione włoki cum omnibus attinentiis, iakieby się na tych włokach znajdowały, nic z nich nie excypując, ale tak, iako te włoki y mórgi w swoich granicach y miedzach zostawały y zostają, a przez administracyą generalną iuż mu są podane. Wolen tedy y mocen będzie pomieniony urodzony Abrahamowicz y małżonka jego pomienione włoki w possesyi swoiey trzymać, używać, pożytkować, wszelkich wynaydować pożytków, od ni-

kogo przeszkody, żadney inszey nam nie płacąc powinności, krom czynszu gołego z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinni będą. Y dla lepszej tego przywileiu wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia VIII miesiąca Września, roku MDCCXLIV, panowania naszego XI roku.

Augustus rex.

Przywileiy drugi tegoż na włok 4.

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, przywileiem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż mając przez panów rad y urzędników przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Szachana Abrahamowicza — rotmistrza półku naszego nadwornej komendy, urodzonego Rudnickiego, zalecone, umyśliliśmy mu y samey urodzoney Joannie z Łowczyńskich Abrahamowiczowej — małżonkom, włok cztery gruntu pustego we wsi Litwinkach, w kluczu Czerewaczyckim, w ekonomii Kobryńskiej, w województwie Brzeskim leżących, post fata urodzoney Eleonory Bęklewskiej wakujących y do dyspozycyi naszej przypadłych, dać y konferować, iakoż niniejszym listem przywileiem naszym daiemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą pomienieni urodzeni Szachan Abrahamowicz y Joanna, małżonkowie, wzwyż mianowane włok cztery gruntu pustego we wsi Litwinkach, w kluczu Czerewaczyckim, w ekonomii Kobryńskiej dzierżyć, trzymać y używać, poddanych osadzać, pożytków wszelkich wynaydować, aż do ostatniego życia swego kresu, nic nam ztąd nie płacąc, oprócz czynszu z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć pokoiową przycisnąć

rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia I
miesiąca Lutego, roku MDCCXLIX, pa-
nowania naszego XVI roku.

Augustus rex.

Prawa na włoki w tej wsi wielkiego względu
wyciągają, gdyż gromada cała, wiele uciążliwości

z tą ma, o co z imię panem Abrahamowiczem—rot-
mistrzem dawny proces prowadzi, które włoki prae-
judiciose odebrane, a poddani z chat y siedzib swo-
ich spędzeni, w wielkiej szczupłości grunta swoje
trzymają. W czym wokowani poddani edocebunt
processom swoim krzywdy swoje y pokażą praeju-
dicata y uciążliwości tak szkodliwe dla siebie przez
odebranie włok tych.

1744 г.

50. Привилегія Августа III-го Абрагимовичу на 8 $\frac{1}{2}$ уволовъ земли въ селѣ
Шиповицѣ.

Король Августъ III-й въ вознаграждение во-
енныхъ заслугъ помянутого Абрагимовича, да-
етъ ему 8 $\frac{1}{2}$ уволовъ земли въ пожизненное
владѣніе на правахъ пожизненныхъ владѣльцевъ.

Въ примѣчаніи говорится, что уволови эти
отрѣзаны отъ крестьянскихъ и при возросшемъ
народонаселеніи очень нужны для крестьянъ.

Wies Szypowicze.

Donatoryusz pan Maciey Abrahamo-
wicz ma włok № 8 $\frac{1}{2}$.

Prawo. August III, z Bożej łaski
król polski etc. Oznamujemy tym lis-
tem przywileiem naszym, komu by o tym
terazniejszego y na potem będącego wie-
ku ludziom należało wiedzieć. Iż wnie-
siona prośba y rekomendacya od panów
rad y urzędników, przy boku naszym re-
zydujących, za urodzonym Macieiem
Abrahamowiczem—chorążym pułku na-
szego nadwornego Tatarskiego, który
w różnych okazjach wojennych iako na
pocziwego należało żołnierza na nie-
bezpieczeństwo zdrowia y życia rezolwo-
wał się, szczerze nam y rzeczy-pospoli-
tey służąc; więc chcąc łaską naszą kró-
lewską praemiari, umyśliliśmy iemu ad
vitae tempora nadać post fata Macieja
Zborowskiego—pisarza Brzeskiego, włok
ośm y pół w ekonomii Kobryńskiej klu-

czu Czerewaczyckim, we wsi Szypowi-
czach leżące, iakoż ninieyszym listem
przywileiem naszym daimy y konferu-
iemy pomienione włoki cum omnibus
attinentiis, iakieby się na tych włokach
znaydowały, nic z nich nie excypuiac,
ani wyłączaiac, ale iako te włoki y mor-
gi w granicach swoich y miedzach zo-
stawały y zostają, a przez administracyą
ieneralną podane będą. Wolen tedy y
mocen będzie pomieniony urodzony Abra-
himowicz pomienione włoki w possessyi
swoiey trzymać, używać y pożytków
wszelkich wynaydować, bez żadney ni
od kogo przeszkody, żadney inszey nam
nie płacąc powinności; krom czynszu go-
łego z włoki po tynfów pięć, który an-
nuatim do skarbu naszego wnosić powi-
nien będzie. I dla lepszey tego przywi-
leiu naszego wagi ręką się naszą podpi-
sawszy, pieczęć w. x. Lit., przycisnąć
rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia
VII miesiąca Września, roku Pańskiego

MDCCLXIV, panowania naszego roku
XII. Augustus rex.

Similiter iak w Litwinkach włoki te otrzymane z gromadzkich gruntów, z uszczupleniem poddaństwa, którzy teraz będąc rozmnożeni, wielką ciasność w siedzibach swoich ponoszą.

1763 г.

51. Привилегія короля Августа III-го Технеру на 5 уволокъ земли въ селѣ Тевелѣхъ.

Король Августъ III-й передаетъ въ пожизненное владѣніе Технера 5 уволокъ земли, остающихся вакантными по смерти прежнихъ владѣльцевъ.

Въ примѣчаніи говорится, что привилегія дана на 5 уволокъ, а донаторіушъ владѣеть 8 $\frac{1}{2}$ уволокъ; такъ какъ 3 $\frac{1}{2}$ переданы крестьянамъ,

то во владѣніи донаторіуша остается 5 ув. Земля эта находится среди крестьянскихъ надѣловъ и служить источникомъ обидъ для крестьянъ, о чемъ они жаловались ревизорамъ, такимъ образомъ дѣло это требуетъ большаго вниманія въ смыслѣ избавленія крестьянъ отъ обидъ на будущее время.

Wieś Tewełe.

Donatoryusz pan Techner ma włok № 5.

Право. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my skłoniwszy się do proźb panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, umyśliliśmy włoki puste we wsi Tewelach, w kluczu Czerewaczyckim ekonomii naszej Kobryńskiej sytuowane, dwie Kossowickie post-immediatos legitimos possessores, trzy post liberam resignationem urodzoney Anny primo voto Sztangowey do disposycyi naszej przypadłe, dać y konferować urodzonym Bogusławowi y Annie Karolinie Sztangów Technerom małżonkom, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym daemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Bogusław y Anna Karolina Technerowie małżonkowie, wspomniane włok 5 we wsi Tewelach, modo

supra expresso wakujące, z zabudowaniem na nich, od urodzoney Glinckey nabytym, oraz ze wszystkimi przynależnościami, polami, rolami, łąkami, zarosłami, owo zgoła nic nie wyłączając, ale tak, iako w dawnym były y są ograniczeniu, w swoją obiąwszy possessyą, trzymać, dzierżeć, używać y wszelkich ad libitum sui wynajdować pożytków, aż do ostatniego życia ich obóyga kresu, płacąc do skarbu naszego czynsz ostatnim 1742 anni, kommissyi naszej inwentarzem opisany, y hyberny według sprawiedliwego dyspartymentu ekonomicznego, obiecuiąc przy tym naszym y nayiasnieyszych następców naszych imieniem, iż przerzeczonych urodzonych Technerów małżonków od spokoynego dzierżenia tych to pięciu włok do terminu życia ich nie oddalemy y nikomu oddalenia mocy nie damy, co y nayiasnieysi następcy nasi uczynią. Na co dla lepszey wiary ręka się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w

Warszawie dnia XIX miesiąca Stycznia, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Przywilej otrzymany na włok 5, a terazniejszy possesor trzymał włok 8 $\frac{1}{2}$, teraz 3 $\frac{1}{2}$ włoki odda-

ne gromadzie, resztujące włok 5 w posesyi zostają donatoryusza, które jako pomieszane między gromadzkimi wielką są uciążliwością przez possesora gromadzie, o co wiele suplik zanosili w krzywdach widocznych swoich, dla czego mocnego względu wyciągaia, aby od dalszych uciążliwości byli uwolnieni.

1759 r.

52. Привилегія Августа III-го Абрагимовичу на 7 ув. земли въ с. Батчѣ.

Король Августъ III-й, во уваженіе къ военнымъ заслугамъ поручика Абрагимовича, дасть ему настоящую привилегію на право пожизненнаго владѣнія 7-ю уволокami земли въ с. Батчѣ, оста-

ющими вакантными послѣ смерти прежняго ихъ владѣльца Улана.

Въ примѣчаніи говорится, что уволки эти отняты у крестьянъ и должны быть имъ возвращены.

Wies Batcze.

Donatoryusz pan Alexander Abrahamowicz.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając przez panów rad y urzędników przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Alexandra Abrahamowicza — porucznika pólku naszego urodzonego Błędowskiego, zalecone, umysłiliśmy mu włok siedm gruntu pustego we wsi Batcze, wklucza Czerewaczyckim ekonomii Kobryńskiej leżących, post fata urodzonego Dawida Ułana wakuiących y do dyspozycyi naszej przypadłych, dać y konferować, iakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, daiemy y konferuiemy. Które włoki generalna administracya podać powinna będzie. Wolen tedy y mocen będzie pomieniony urodzony Alexander Abrahamowicz — porucznik pólku naszego zwyż mianowane włoki siedm grun-

tu pustego, we wsi Batczu leżących, dzierżać, trzymać, używać, poddanych osadzać, pożytków wszelkich wynaydować aż do ostatniego życia swego kresu, nie nam ztąd nie płacąc, prócz czynszu z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Na co, dla lepszej wiary, ręką własną podpisawszy się, pieczęć pokojową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 1 miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XVI roku.

Augustus rex.

Te włoki także z gromadzkich odjęte, do gromady zawsze należeć powinny.

Wies Szmaty.

Donatoryusz imci pan Leparski — sędzia Brzeski ma włok 5, na które przywilej vide junctim pod wsią Chydrami, kluczu Czerewaczyckiego.

To uroczyssze za przywileiami dawniey trzymane, extra gruntów gromadzkich zostaiące.

1759 и 1744.

53. Двѣ привилегіи Августа III-го на земли—Цымбаевичамъ на 9 уволокъ и Лепарскому на 6 уволокъ въ селѣ Прусскомъ.

Въ этихъ двухъ привилегіяхъ, равно какъ и въ слѣдующихъ двухъ, король Августъ III-й даетъ привилегію на 10 уволокъ земли въ селѣ Прусскомъ Цымбаевичамъ въ вознагражденіе за ихъ военныя заслуги на правахъ пожизненнаго владѣнія.

KLUCZ WIEŻECKI.

Wieś Prusko.

Donatoryusze Samuel, Jan y Alexander Cymbaiewiczowie mają włok № 9; imci pan Leparski—sędzia włok 6.

Prawo Samuela Cymbaiewicza. August III, etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mającъ взглядъ на zalecone nam dobrze przez panów rady, przy boku naszym rezydujących, zasługi urodzonego Samuela Cymbaiewicza—porucznika chorągwi Tatarskiej, umyśliliśmy onemu gruntu pustego włok trzy, we wsi Prusku, w ekonomii naszej Kobryńskiej, w kluczu Wieżeckim leżących, post fata urodzonego Daniela Cymbaiewicza—towarzysza pułku naszego nadwornego Tatarskiego, wakujących y do naszych dyspozycyi przypadłych, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem

przywileiem naszym daiemy y konferujemy, z wszelkiemi, zdawna y teraz do nich należącemi własnościami y przy należytościami, budynkami, łąkami, ogrodami, pastwiskami, lasami, zaroślami, stawami, jeziorami, strugami, poddanemi y ich robociznami, daninami y powinnościami, zgoła tak, iak są y były w ograniczeniu swoim, nie nie excypując ani wyłączać, aż do ostatniego życia iego kresu, obiecując to naszym y nayiaśnieyszich następców naszych imieniem, pomienionego urodzonego Samuela Cymbaiewicza—porucznika, od używania y spokoyney possessyi włok tych nie oddalemy, ani oddalenia mocy nikomu nie damy, ale go przy prawie dożywotnim cale y nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 11 miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XXV roku Augustus rex.

1744 г.

54. Двѣ привилегіи короля Августа III-го тѣмъже Цымбаевичамъ на земли.

Prawo pana Jana Cymbaiewicza. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym

przywileiem, komuby o tem (teraznieyszego y na potem będącego wieku ludziom wiedzieć należało. Iż wniesiona prosba y

rekomendacya od panów rad, u boku naszego rezydujących, za urodzonym Janem Cymbaiewiczem—towarzyszem półku naszego nadwornego tatarskiego, który w różnych okazyach woiennych (iako na poczeiwego należało żołnierza) dystyngwował się. Któremu chcąc łaską naszą królewską dawniejsze praemiare zasługi y do dalszych zachęcić, umyśliliśmy iemu nadać ad vitae tempora gruntu pustego w województwie Brzeskim, w ekonomii naszey Kobryńskiej, w kluczu Wieżeckim, we wsi Prusku leżące, włok dwie, iakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, daiemy y konferuiemy pomienione włoki cum attinentiis et pertinentiis, iakieby się na tych włokach znaydowały, nic z nich nie wyłączaiać, ani excypuiac, iako te włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaią y przez administracyą generalną podane będą. Wolen tedy y mocen pomieniony urodzony Jan Cymbaiewicz pomienione włoki w posesyi swoiey trzymać y używać, pożytków wszelkich wynaydować, bez żadney od nikogo przeszkody, żadney inszey nam nie pełniąc powinności, krom czynszu gotowego z włoki tynfów pięć, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie, excepto podatków publicznych, z tą praecaucyą, żeby żadnych in praeiudicium intrat naszych królewskich, szynków nie miewali. Y dla lepszey tego przywileiu naszego wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVII Czerwca, roku MDCCXLIV, panowania naszego XII roku. Augustus rex.

Prawo Alexandra Cymbaiewicza.

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym

przywileiem, komu o tym terażniejszego y na potem będącego wieku ludziom wie dzieć należało. Iż wniesiona prośba y rekomendacya od panów rad u boku naszego rezydujących, za urodzonym Alexandrem Cymbaiewiczem—towarzyszem półku naszego nadwornego tatarskiego, który w różnych okazyach woiennych, iako na poczeiwego należało żołnierza, dystyngwował się. Któremu chcąc łaską naszą królewską dawniejsze praemiare zasługi y do dalszych zachęcić, umyśliliśmy iemu nadać ad vitae tempora gruntu pustego, w ekonomii naszey Kobryńskiej, w kluczu Wieżeckim, we wsi Prusku włok dwie. Iakoż niniejszym listem przywileiem naszym daiemy y konferuiemy pomienione włoki cum omnibus attinentiis et pertinentiis, iakieby się na tych włokach znaydowały, nic z nich nie wyłączaiać ani excypuiac, jako te włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaią y przez administracyą generalną podane będą. Wolen tedy y mocen pomieniony Alexander Cymbaiewicz pomienione włoki w posesyi swoiey trzymać y używać, pożytków wszelkich wynaydować bez żadney od nikogo przeszkody, żadney inszey nam nie pełniąc powinności, krom czynszu gołego z włoki po tynfów pięć, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie, excepto podatków publicznych, z tą prekaucyą, żeby żadnych in praeiudicium intrat naszych królewskich szynków nie miewali. Y dla lepszey tego przywileiu naszego wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVII Czerwca, roku MDCCXLIV, panowania naszego XII roku. Augustus rex.

1759 г.

55. Привилегія короля Августа III-го Лепарскому на 6 уволокъ земли въ селѣ Прусскомъ.

Король Августъ III-й сею привилегіей позволяетъ Абрагамовичу отказаться отъ своего права на 6 уволокъ земли въ селѣ Прусскомъ въ пользу Лепарскаго, которому отдаетъ ихъ на правахъ пожизненнаго владѣнія.

Право имци pana Leparskiego.

August III etc. Oznaymujemy tym listem, przywileiem konsensem naszym, wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iżeśmy dozwolili y dopuścili, iakoż ninieyszym listem, przywileiem, konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Michałowi Abrahamowiczowi—porucznikowi półku naszego Tatarskiego, aby mógł prawa swego dożywotniego na włок sześć, we wsi Prusku, w kluczu Wierzeckim ekonomii Kobryńskiej leżących, sobie służącego, zrzec się, ustąpić y wlewек prawny in personas urodzonych Romualda z Hanuszów y Karoliny d'Ober Leparskich—kapitanów gwardyi pieszey w. x. Lit., małżonkow, uczynić. Który to wlewек, alias cessya, skoro правне uczyniona y przed aktami autentycznymi zeznana będzie, my ją za ważną mieć deklarujemy, iako tę, która praevio consensu nostro stanie się. In virtute tedy takowey cessyi uczynioney y zeznaney, a powagą ninieyszego konsensu naszego stwierdzoney, wolni y mocni będą urodzeni Romuald y Karolina d'Ober Leparscy—kapitanowie gwardyi pieszey w. x. Lit., małżonkowie, wspomniane włок sześć z zabudowaniem cum omnibus denique attinentiis et pertinentiis w swoją obiąwszy possessyя trzymać, dzierżać, używać y wszelkich wynaydować pożytków aż do ostatniego

życia obóyga kresu, nie nam ztąd nie płacąc, prócz czynszu z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dán w Warszawie, dnia XII miesiąca Pazdziernika, MDCCLIX, panowania naszego XXVII. Augustus rex.

Te przywileie subiacent resolutioni, grunta zaś, które są w possessyi teraznieyszey między gromadzkimi są y im przywrócone być powinny.

Przywilej drugi tegoż. August III, etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komuby o tem teraznieyszego y na potem będącego wieku ludziom wiedzieć należało. Iż wniesiona proźba y rekomendacya od panów rad, u boku naszego rezydujących, za urodzonym Samuelem Czymbaiewiczem—towarzyszem półku naszego nadwornego Tatarskiego, który w różnych okazyach woiennych, iako na poczciewego należało żołnierza, dystyngwował się; któremu chcąc łaskę naszą królewską dawnieysze praemiare zasługi y do dalszych zachęcić, umyśliśmy y iemu nadać ad vitae tempora gruntu pustego w ekonomii naszey Kobryńskiej, w kluczu Wierzeckim, we wsi Prusku włок dwie, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym daimy y

konferuujemy pomienione włok dwie cum omnibus attinentiis et pertinentiis, iakieby się na tych włokach znajdowali, nie z nich nie wyłączaiać, ani excypuać, iako te włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaia y przez administracyą generalną podane będą. Wolen tedy y mocen pomieniony urodzony Samuel Cymbaiewicz pomienione włoki w possessyi swoiey trzymać y używać, pożytków wszelkich wynajdować, bez żadney ni od kogo przeszkody, żadney inney nam nie pełniąc po-

winności, krom czynszu gołego z włoki po tynfów pięć, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie, excepto podatków publicznych, z tą prae-kaucya, żeby żadnych in praeiudicium intrat naszych królewskich szynków nie miewiali. I dla lepszey tego przywileju wagi ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVII Czerwca, roku MDCCXLIV, panowania naszego XII roku,
Augustus rex.

1589 г.

56. Привилегія короля Сигизмунда III-го городу Пружанамъ на магдебургское право.

Король Сигизмундъ III, по ходатайству тетки своей королевы Анны, даетъ жителямъ Пружанъ магдебургское право на вѣчныя времена. Въ силу этого права жителямъ разрѣшается: избрать себѣ войта — шляхтича, а этому послѣднему — бургомистровъ и ратмановъ имѣть, свой собствен-ный судъ; заниматься торговлей и ремеслами, а также курить вино и шинковать съ платою узаконеннаго акциза, 60 грош. за шинки и 100 зл. польскихъ за винокурение; варить также меды и

пиво; пользоваться мѣрами и вѣсами и двумя ярмарками въ году. Кромѣ этого, городу дарована гербовая печать и другія льготы въ пользованіи городскими доходами, лѣсомъ и рыбною ловлей.

Привилегія эта была подтверждаема и послѣднѣйшими королями: Владиславомъ IV, Яномъ Казиміромъ, Михаиломъ, Яномъ III и Августомъ III.

KLUCZ PRUŻANSKI.

Miasto Pruzana.

Przywilej miejski—locationis.

Zygmunt III, etc. Czyniemy wiadomo tymże naszym przywileiem, komu o tym wiedzieć należy, iako przytomnym, tak też y przyszłym. Że gdy od nayiaśnieyszey Anny, z łaski Bożey królowey polskiej, ciotki naszej nayukochańszey, miastu Pruzanie y obywatelom iego za łaskę y dobroczynność swoią, prawo magdeburskie y inne wolności, w pra-

wie swoim reformowanym; niemniej pragnąc usiłowania lepiej obwarować y osobliwszym swoim przywileiem y konsensem udarować, proszono nas od magistratu y mieszczan tegoż miasta Pruzany; którey proźbie łaska y dobroczynność nasza królewska, na wzór innych miast naszych królestwa y w. x. Lit., prawo magdeburskie dać y do niego należącemi licencyami obwarować y pozwolenie ciotki naszej nayukochańszey pozwoleniem naszym królewskim stwier-

dzić chcieli w długie wieki; a że insze miasta wszelką wolnością cieszyć się zwykli, iako to: przywileiem, prawem y innemi licencyami: dla czego y my miastu Prużanie y mieszczanom iegoż bynajmnię denegować nie chcemy. Najpierwey miastu Prużanie y mieszczanom iego prawo magdeburgskie, które insze miasta nasze królewskie y w. x. Lit. używać zwykli, pozwalamy, oddalając od tego czasu od miasta Prużany y obywatelów iego wszystkie prawa ziemskie litewskie, czyli ruskie, które samemu prawu magdeburgskiemu przeszkodzić mogłyby, a co większa wszystkich obywatelów pomienionego miasta naszego y ich sukcesorów od wszelkiej superintendencyi, władzy y sądu wszystkich woiewodów, kasztelanów, starostów, podstarościch, y za ich suplikujących y innych dygnitarzów officyalistów, iako to: dziedzicznych, wyzwalamy; ale tym pomienionym mieszczanom rozkazujemy, aby żadnym innym sądem sędzić się nie wazyli, iako magdeburgskim; które kolwiek osoby, którego kolwiek stanu y kondycyi zostające, przy sądach tak małych iako y wielkich kryminałów, iako to: złodzieystwa, konflagraty, połamania członków y innych przypadków y excessów przypadających, nikomu się wtrącać do tego bynajmnię nie pozwalamy. Jednym tylko mieszczanom pozwalamy radzić y według zasług, kary naznaczać, przed wóytem prawem magdeburgskim sędzić będą. Wóyt zaś o co się badać będą y w czym kolwiek trudność zachodzić będzie, radzić będzie. Co zaś do pomienionego wóyta należą przychody, tak do nas iako y do wóyta należące znaleźć się mogły, przyjąć gotowi. Którym mieszczanom pozwalamy obierać sobie wóyta, który wóyt ma mieć superintendencją nad wszystkimi kryminałami y mie-

szczan sprawami, ma wielką wolność w mieście samym sędzenia, mierzenia, umnieyszenia, skarania y dekretowania na gardło, ile kolwiek same prawo magdeburgskie w swoich głównych interesach y punktach potrzebuie; y tenże sam wóyt y iego sukcesorowie z pomienionego miasta, burmistrze, rayców, ławników będą naznaczali, osobliwie do odebrania czynszów, składania podatków, wszelkich poborów mieyskich, alias kap-szczyzna nazwanych, tenże sam wóyt tegoż samego miasta będzie na to nastawał y odbierał, a zebrawszy do rąk starosty czyli ekonoma naszego, pod ten czas zostającego, Kobryńskiego, każdego roku w całości oddać powinien. A ponieważ że iednostaynym konsensem obrali y teraz nam prezentowali wóyta swego szlachcica Bartłomiecia Mazowieckiego, którego do tey godności y honoru zgodne upatrzyli, y dla tego, tegoż Bartłomiecia Mazowieckiego na to wóytowstwo Prużańskie ztwierdzamy y postanawiamy. Jemu y iegoż sukcesorom za wóytowstwo w mieście Prużany dwie włoki gruntu, iedną wolną, zdawna fundowaną dla wóyta, drugą zaś we wsi Mikytyczach, przez teraznieyszego starosty naszego naznaczoną, w realną y prawdziwą possessyją podaiemy, y w długie czasy trzymać pozwalamy. Oprócz tego pozwalamy iemu y iego sukcesorom wszystkie prowenta od sądów, które na niego iść będą, a nam y naszym sukcesorom żadnego rachunku czynić z tego nie będzie. Chcąc oprócz tego tymże mieszczanom naszym Prużańskim większą łaskę naszą pokazać, pozwalamy im mieć kramy kupieckie, czyli klatki, przytem iatki, woskoboynię y wagę woskową, oprócz tego zboża y miodu miarę mieć pozwalamy, y wolne iarmarki wodbieraniu poduszne go pomierne go, stoł-

bowego y łopatkowego. Do praw zaś też miasto Prużana za pieczęć czyli herb będzie miało węża małego kręconego, w którego paszczęce dziecko wydaie się w pół. Pozwalamy oprócz tego wzwyż mianowanym mieszczanom naszym Prużańskim y dajemy wolność gotowania piwa, miodu, gorzałki, trzymania wina y też same trunki przedawać, dla pożytku samychże mieszczanów, od którego gotowania piwa, miodu, wszyscy, którzy tym szynkuia, pobor czyli kap nazwany do skarbu naszego każdy po groszy sześćdziesiąt liczbą litewską płacić powinien. Za wina zaś y gorzałki arendę złotych sto monetą y liczbą polską ciż sami mieszczanie Prużańscy nam zapłacą, którey arendy y innych procentów składki każdego roku podczas ś-go Marcina wóytowi oddadzą, wóyt zaś do rąk starosty czyli ekonoma naszego Kobryńskiego w całości wypłacić powinien. Dochody zaś według dawniejszego zwyczajiu za ordynansem naszym przez woyna naznaczone czyli przez burmistrza zawsze gotowi dać. Jednak uwalniamy ich od podwod, do dzierżawy Prużańskiej czyli zamku, których mieszczan ani starosta, czyli ekonom nasz Kobryński, ani zostający na jego mieyscu obciążać nie powinien. Podobnym sposobem y od straży, chyba podczas nieprzyjaciela abo wojny, albo podczas prezeneyi naszej królewskiej pomienionych mieszczan Prużańskich uwalniamy. Pozwalamy drow do palenia y budowli w lesie naszym Kobryńskim, a osobliwie na ratusz, y do-

wienia ryb w rzece nazwaney Muchawiec póty, póki do miasta należy y w tym z dyskrecyą, bo za wiadomością starosty czyli ekonoma naszego; oprócz tygodniowego zawsze targu w piątek, który z dawnych czasów postanowiony iest, będą mieli każdego roku dwa iarmarki, jeden nazaiutrz po świętey Trócy, drugi na święto Przemienienia Pańskiego; podczas których iarmarków wolno kupcom obywatelom, iako też y innym z kądkolwiek przybyłym, rzeczy, towary wystawiać, przedawać, kupować, towar na towar handlować y innym uczciwym bawić się handlem. Szlachta niektórzy, że mają swoją possessyą w mieście Prużany dla tego z racyi tych possessy y gruntów iurydykcyi y sądom mieyskim podlegać powinny. I te wszystkie wyż wyrażone punkta, napisane y specyfikowane, od największego aż do najmniejszego punktu, miasta Prużany obywatele obserwować powinni w długie wieki, tak iak inne miasta nasze, a osobliwie Brzeskie. Dla których wszystkich wyrażonych punktów y dla onych lepszey wiary, ten przywilej ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit., przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia VI miesiąca Maia, roku MDLXXXIX panowaniu zaś naszemu rok drugi.

Zygmunt król.

Tego przywileiu iest confirmacya od nayiaśnieyszich monarchów polskich, iako to: Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała króla, Jana III y Augusta III.

1644 г.

57. Привилегія короля Владислава IV Пружанскимъ жидамъ. *)

Przywilej żydów Prużańskich.

Tego przywileju od Jana Kazimierza, Jana III, Augusta wtórego, zaszyły konfirmacye.

*) Такъ какъ привилегія эта напечатана уже въ томъ V, на стр. 208, то здѣсь она пропущена.

1760 г.

58. Привилегія короля Августа III-го Быстроу, Гатовскому старостѣ, на 12 уволокъ земли и три деревни.

Король Августъ III сею привилегіей даетъ въ пожизненное владѣніе поминутому Быстроу 12 ув. и три деревни: Пѣшки, Михалец и Борки

съ обязательствомъ уплаты узаконенныхъ податей, т. е. чиншу и гиберны.

Wsie Pieszki, Michałki y Borki, alias Czerniaków nazwane.

Zostają za przywilejem wszystkie trzy w possessyi imci pana Bystrego—starosty Hatowskiego.

Prawo. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iżeśmy, mając wzgląd na zasługi urodzonego Józefa Bystrego—starosty naszego Hatowskiego, chętnieśmy się skłonili do tego, abyśmy onego przy włokach dwanastu, Jurewiczowskie zwanych, dawniey iemu osobliwym przywilejem naszym nadanych, iako też przy trzech wioskach—Pieszki, Michałki y Borki, alias Czerniakow nazywających się, z puszczą, lasem y borem, od leśnictwa Czacheckiego odłączonemi, poczawszy od rzeki Wienca y uroczysszcza Rygala, droga idąc wśród Mogilek Hor-

kich, daley ścianką, ciągnącą się do Wilkowni y Plity, przy gościńcu, z Zobczego do Wyłoska idącym położonych, daley tym samym gościńcem mimo uroczysszcza Stołpiec nazwanego, po lewey ręce leżące, y daley gościńcem tym samym Wyłoskim na przeciwko błota, Krzywucha nazwanego, po lewey ręce leżące, ztamtąd rzuciwszy się w lewą y pominawszy w lewey ręce też błoto same, Krzywucha nazwane, dróżką prosto wychodzącą na gościniec z Wyłoska do Dziadkowicz idącą, aż do grobelki y młynka y granicy Dziadkowickiey z Czerniakowym, z tym tedy wszystkim, po lewey ręce leżącym, do pomienionych wiosek należąc mającym, utrzymali, utwierdzili et ad vitae eius tempora konserwowali, iakoż ninieyszym listem przywilejem naszym utrzymujemy, utwierdzamy y konserwujemy. Wolen tedy y mocen będzie urodzony Józef Bystry pomienione włoki

Jurewiczowskie y wioski przerzeczone z lasami y puszczą, zwyż opisanemi, trzymać, dzierżec y wszelkich sobie do zgonu życia iego wynaydować pożytków, do skarbu naszego czynszu y hyberny płacąc, co hucusque tenże urodzony Bystry płacił, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego katolickiego nicnaruszenie zachowując. Co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy.

Datum w Warszawie, dnia XXVII miesiąca Sierpnia roku pańskiego MDCCLX, panowania naszego XXVII. Augustus rex.

Te wioski trzy są mere avulsa od ekonomii Kobryńskiej klucza Prużanskiego, iako y włok, 12, Jurewiczowskie zwanych, które ze wszelką proveniencyą, robociznami y karczemną propinacyą znaczną przy tym puszczy iego królewskiey mości częścią zostaią w possessyi wzwyż mianowanego donatoryusza.

1752 r.

59. Привилегія Августа III-го на 26 мор. земли Чулкевичамъ въ с. Чаховѣ.

Wъ примѣчаніи говорится, что морги эти смежны съ Кобринской пущей и владѣтели ихъ обязаны были стеречь пущу; вельдетвіе этого стра-

жа пущи вмѣняется и настоящему ихъ владѣтелю.

Wies Czachec.

Prawo donatoryusza pana Czulkiewicza na morgów 24.

August trzeci, z Bożey łaski król polski, etc. Oznaymujemy tym listem przywileciem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my, mając wzgląd na zasługi urodzonego Czulkiewicza, przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, rekomendowane, chętnie my się skłonili do tego, abyśmy onemu y małżonce iego Katarzynie z Beklewskich primo voto Brzezkowej, adpraesens Czulkiewiczowej, morgów pustych № 24, w ekonomii naszej Kobryńskiej, kluczu Prużanskim leżące, Jaczewicze nazwane, dali y konferowali, iakoż niniejszym przywileciem naszym daimy y konferujemy. Wol-

ni tedy y moeni będą Józef y Katarzyna Czulkiewiczowie wspomnione morgi, w swoją obiawszy possessyją, ze wszystkimi do nich przynależytościami, lasami, łakami trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie wynaydować pożytków do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie czynsz y hybernę do skarbu naszego według dyspartymentu ekonomicznego. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Datum w Warszawie, dnia 5 Grudnia, roku Pańskiego 1752, panowania naszego 20-go roku.

Augustus rex.

Te morgi dawniey przydawane były do attyneucyi puszczy Kobryńskiej, dla czego terażniejszy possesor, gdyby był utrzymany przy tych morgach, ma mieć obowiązek dozoru wymienioney puszczy.

1677 г.

60. Привилегія Яна III-го на 1 ув. земли въ селѣ Грушевѣ—Луковскому.

Въ примѣчаніи значится, что уволока Луковскаго послѣ его смерти остается впусть и должна быть возвращена громадѣ (обществу).

KLUCZ HORODECKI.

Wieś Kamień.

Donatoryusz imć pan Maliszewski ma włok № 7, którego prawo junctim w przywileiu na wieś Zalesie w kluczu Kobryńskim vide supra.

Donatoryusz imci pan Maiewicz ma włok 12, przywileiu nie produkował. Te wszystkie włoki są z gruntów gromadzkich.

Wieś Hruszewo.

Dożywotnik quondam pan Łukowski na włoce 1.

Prawo. Jan trzeci, z Bóżej łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komuby o tem wiedzieć należało. Iż merita rycerskich ludzi mając w osobliwszym respekcie y do dalszey maiestatu naszego y rzeczy-pospolitey usługi zachęcając y dając pochop, gdy nam dobrze urodzonego Samuela Łukowskiego pracowite horowanie od zaczęcia wojny inter fluctus et procellas, in recompensam takowey onego

ku nam y oyczyźnie życzliwości onemu samemu y małżonce iego Barbarze z Sioddów Łukowskim y successorom potomnym ich, włokę gruntu, nazywającą się Lisowicz, którą on wiecznością sobie kupił w dobrach naszych stołowych w ekonomii Kobryńskiej, kluczu Horodeckim, wsi Hruszowo leżącey, od wszelkich żołnierskich ciężarów, chlebów, stanowisk, noclegów, popasów, stacyi, wybieraniu podwod, brania składek wszelkich, na tę wieś Hruszowo przypadających, uwalniamy. Z której to włoki cum omnibus adjacentiis urodzony Łukowski na każdy rok do skarbu naszego czynszu tyńfów 3 wnosić ma, pod żadne insze nie podlegając ciężary, ni sądu dworu naszego Horodeńskiego. Do czego się, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. wydać rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 25 Maia, roku Pańskiego 1677, panowania naszego roku.

Jan król.

Ta włoka w środku tey wsi położona, nie mając successorów w sprawie wyrażonego, wsi reintegrari powinna.

1758 г.

61. Привилегія короля Августа III-го Іосифу Бродинскому на 6 ув. земли въ с. Грушевѣ, данныхъ ему въ пожизненное владѣніе.

Въ примѣчаніи говорится, что эти 6 уволокъ по смерти Бродинскаго переходятъ къ его женѣ.

Dożywotnik w teyże wsi Hruszowo na włok № 6 imci pan Brodziński.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym komu teraz y na potem wiedzieć będzie należało. Iż mając wzgląd przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, na rekomendowane zasługi urodzonego Józefa Brodzińskiego y małżonki iego, umyśliśmy im wakujące włok sześć, Szyce nazywające się, w kluczu naszym Horodeckim, we wsi Hruszowo, w ekonomii Kobryńskiej leżące, post fata urodzonego Woyciecha Gorskiego — podczaszego ziemi Dobrzyńskiej, do dyspozycyi naszej spadłe, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem naszym temuż urodzonemu Józefowi Brodzińskiemu y małżonce iego in solidum cum omnibus tych sześciu włok attinentiis et pertinentiis,

z gruntami, łąkami, błotami, zaroślami, morgami, zaściankami, borami, gajami, lasami, rzekami, rzeczками ad vitae eorum tempora daiemy y konferuiemy. Wolen tedy y mocen będzie urodzony Józef Brodziński y małżonka iego pomienionych włok sześciu zażywać, pożytków, wszelkich wynaydować y one in propium usum obracać, aż do zgonu życia obóyga, bez żadney od nikogo przeszkody, śalva z tych sześciu włok do skarbu naszego czynszu y hyberny exolutione, które corocznie płacić powinni będą. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąc rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 14 miesiąca Stycznia, roku Pańskiego 1758, panowania naszego 25 roku.

Augustus rex.

Te włok sześć, po śmierci wielmożnego Brodzińskiego, są w possessyi żony iego.

1762 г.

62. Привилегія Августа III-го Милковскому на 1 уволокъ земли въ с. Худлинѣ.

Въ привилегіи этой король Августъ III-й отдаетъ помянутому Милковскому 1 ув. земли, остающуюся праздною послѣ смерти прежняго донаторіуша Антоновича, съ обязательствомъ уплачивать установленный чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи значится, что такъ какъ уволокъ эта отрѣзана отъ крестьянскихъ, то и должна быть возвращена сельскому обществу.

Wies Chudlin.

Donatoryusz pan Miłkowski ma włokę iednę.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski, etc. Oznaymuiemy tym listem przywileciem naszym wszem wobec y

każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my, mając wzgląd na zasługę nam zasługi urodzonego Benedykta Miłkowskiego — towarzysza półku naszego letkiego, umyśliliśmy onemu y urodzonej Maryannie z Szczytosickich, małżonce jego, włokę iedną we wsi Chudlinie, w kluczu Horodeckim, ekonomii naszej Kobryńskiej leżącą, post fata urodzonego Franciszka Antonowicza wakuującą, do dyspozycji naszej przypadłą, dać y konferować, iakoż daiemy y konferujemy niniejszym przywilejem naszym. Mocą którego wolni y mocni będą ciż urodzeni Benedykt y Maryanna Miłkowscy, małżonkowie, przerzeczoną włokę, w swoją obiąwszy possessyą, ze wszystkimi do niey przyległościami y przynależnościami, tak iak zdawna w swoich miedzach y ograniczeniu zostawała y dotąd zostać, nie nie wyimując, ani wyłączaiąc, trzymać, dzierżać, używać y wszelkich sobie pożytków wynajdować, oboie in solidum aż do ostatniego życia swego kresu, z którey to włoki czynsz roczny do skarbu naszego płacić będą, tak iako immediatus possessor wnosił, hybernę zaś inne onera fundi według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney departamentu wypłacać tenebuntur. Obiecuujemy przy tym naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż wyżej mianowanych urodzonych Miłkowskich, małżonków, od spokoyney possessyi przerzeczoney włoki nie oddalemy, ani mocy do oddalenia nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła ś. rzymskiego wcale zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Maia, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku. Augustus rex.

Ta włoka z gromadzkich wydana gromadzie należy.

1762 г.

63. Привилегія Августа III Гарысу, на 2 деревни Илоско и Березну.

Король Август III-й, желая почтить заслуги вышепомянутого Гарыса, оказанныя имъ въ отправлении многихъ экономическихъ должностей, сею привилегіей даетъ ему право на пожизненное владѣніе двумя деревнями, съ обязательствомъ уплачивать установленные чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи значится, что имѣнія эти приносятъ доходу 3,000 злотыхъ, но могли-бы приносить и больше; что деревни Березна отдается донаторіушу первый разъ.

Wsie Ilosko y Beresna.

Te dwie wsie zostają z całą prove-niencyą w possessyi imci pana Harysza donatoryusza.

Р а в о. August III, etc. Oznaymuic-

my tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając my względem zasługi urodzonego Samuela Harysza, nam przez panów rad y urzędników,

przy boku naszym rezydujących, dobrze rekomendowane y życzliwe, na kilku-nastey funkcyi w ekonomiach naszych Brzeskiej y Kobryńskiej, a całość tychże dóbr y prowentów onych stawania doniesione, chętnie my się skłonili do tego, abyśmy iemu y urodzoney małżonce ięgo Dorocie z Harszmanów, wioski Rłosko y Berezna, w kluczu Horodeckim, w ekonomii naszej Kobryńskiej sytuowane, post fata Motowskiego sive alias cuius vis nominis ultimi legitimi possessoris wakujące y do dyspozycyi naszej przypadłe, dali y konferowali, iakoż niniejszym listem przywileiem daiemy y konferuiemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Samuel y Dorota Haryszowie, małżonkowie, rzeczzone wioski, Rłosko y Berezna nazwane, z folwarkiem we wsi Rłosku zabudonym y z przynależącemi do niego gruntami, polami, rolami, z poddanemi, ich powinnościami, czynszami, dziakłami, karczmami, owo zgoła ze wszystkiemi przynależytościami, iak się te wioski antiquitus w ograniczeniu miały y teraz maia, nic penitus nie wyłączaiać, ani excypuiąc, w swoia obiawszy possessya, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydywać

pożytków, aż do ostatniego życia oboygakresu, płacąc co rocznie do skarbu naszego czynsz, według ustaw ostatniego kommissyi naszej inwentarza, hybernę według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu. Obiecuujemy przytym po nas y nayiaśniejszych następcach naszych, że wspomnionych Haryszów, małżonków, od wspomnionej possessyi wyrażonych wiosek nie oddalemy y oddalenia mocy nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi prae-stabunt. Na to, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Rłosk wieś cała z wszystkim dochodem y znaczną częścią puszczy Kobryńskiej y Berezna z poddanemi y proweniencyami wszystkiemi haerent w possessyi imci pana Harysza. Te wsie są oderwane od klucza Horodeckiego, w tych ekonomiach nayszczupleyszego. Rłosk dawniey chodził za przywileciami, Berezna wieś cała czynszowa, pierwszy raz tym przywileciem od klucza odebrana; dla szczupłości poddanych, gruntu y puszczy retyntegracyi podlegać powinny. Te wsie teraz importuią tysięcy trzy; do ekonomii oddane daleko więcej importować będą.

ПРИМЪЧАНІЕ.

Привилегіи городамъ и мѣстечкамъ заключаютъ въ себѣ изложеніе правъ, повинностей и данинъ горожанъ; онѣ были дарованы имъ по причинѣ непріятельскихъ нашествій, по потомъ per abusum совершенно были забыты.

Привилегіи на деревни татарамъ, шляхтѣ и боярамъ полны противорѣчій и несогласій, такъ что одна привилегія уничтожаетъ другую. Онѣ должны подлежать строгому разбирательству: ибо древнѣйшія привилегіи хотя и живють за собой

законное основаніе, за то позднѣйшія заключаютъ въ себѣ противорѣчія и послабленія гораздо значительнѣйшія первыхъ. Такъ какъ ими пользуются тѣмъ шире, то слѣдуетъ избрать что нибудь одно изъ двухъ: или оставить древнѣйшія привилегіи въ полной силѣ, или же уничтожить ихъ, такъ какъ abusum привилегій уничтожаетъ самыя привилегіи.

Доходы пожизненныхъ владѣльцовъ не могутъ быть опредѣлены здѣсь съ точностію, такъ какъ

пожизненные владѣльцы имѣютъ за собой въ разныхъ мѣстахъ по нѣсколько уволокъ и придерживаются разнообразнаго и беспорядочнаго хозяйства; такъ одни отдаютъ свои земли въ третью доль, другіе арендаторамъ, третьи оставляютъ подъ паръ и въ заросли; тѣ и другіе имѣютъ больше заботъ, нежели прибылей. Отсюда происходитъ общее обнищаніе имѣній: строения разваливаются, крестьяне бѣднѣютъ и остаются безъ рабочаго скота.

Вообще всѣ земли пожизненныхъ владѣльцевъ отрваны отъ крестьянскихъ; во многихъ мѣстахъ за нихъ уплачиваютъ повинность крестьянеже. Пользованіе этими землями сопряжено съ крайнимъ угнетеніемъ для брестянь: такъ они не имѣютъ никакой свободы ни въ лѣсѣ, ни въ полѣ, ни въ доходахъ, не смотря на свои труды. Границы крестьянскихъ земель не опредѣлены и постоянно нарушаются пожизненными владѣльцами, съ

которыми трудно имъ тягаться. Чтобы поднять здѣсь хозяйство нужно уничтожить эти привилегіи, иначе нельзя требовать службы и съ крестьянъ.

Въ городахъ есть много владѣтелей изъ духовенства, шляхты, жидовъ и крестьянъ. Владѣютъ они землей съ большой обидой для мѣщанъ, такъ какъ послѣдніе должны нести за нихъ повинности. Обстоятельства такъ розорительны для мѣщанъ, что они придутъ въ окончательному упадку, если только не устранятся такіе беззаконія.

Ни одной нѣтъ деревни смежной съ землей духовенства такой, которая бы не терпѣла обидъ и насилій въ отнятіи отъ нея земель и доходовъ, сопровождающихся искаженіями и бѣдами для королевскихъ крестьянъ. Такое положеніе крестьянъ вызываетъ къ нимъ большое вниманіе, и еще большее состраданіе.

N O T A N D U M.

Przywileie locationis miast mają w sobie obowiązki, różne wyrażające powinności mieszczan y danin, które per hostilitates indultum im, potym per abusum caele zapomniane; przywileie locationis wsiów tatarom y szlachcie, tudzież boiarom konferowanych, mają w sobie varietates y przeciwności, tak że ieden przywiley znosi drugi, te wielkiej animadwersyi circa resolutionem wymagają: gdyż jeżeli oryginalia iura mają dla siebie pro cardine, poślednieysze daleko dissonantiam et relaxationem pierwszych w sobie zamykają; których że dla mocniejszey dla siebie wolności laxius zażywają, dla tego albo circa primitiva utrzymani, albo totaliter cassari powinny, ponieważ abusus privilegiorum tollit privilegia.

Intraty wszystkich dożywotników w possessyach zostających plene wypisane bydyz tantisper nie mogą, z tych przyczyn gdyż po kilkanaście włok trzymane różną y nieporządną ekonomiką są zażywane, iedne na trzeciak puszczaią,

drugie arendują obcym, inne odłogiem leżące, inne w zarosłach będące, in disordine powinnego zostają gospodarstwa z małą iednym, drugim więcej decessu iak zysku przynoszącą importacją; zkad budowle zpustoszone, poddani zubożeni, bez inwentarza y bydeł zostają. Wszystkie zaś in generali włoki po wsiach od dożywotników trzymane, są avulsa z własnych gromadzkich gruntów, które w wielu wsiach gromady opłacać muszą. Wszystkie zaś te włoki są nieokreślonym przez różne uciążliwości poddanym ukrzywdzeniem: bo ani w puszczach, ani w gruntach, ani chatach, ani dobytku swoim nie mają powinney wolności, które wlekroć obrabiać y opłacać muszą. Granice, miedze ich, przez to nie są ucalone, bo dożywotnik, między którymi jest naywięcej żołnierów służących, łatwo bardzo ubogiego poddanego odstraszyć y od własności miejsca oddalić, miejscami ukrzywdzić potrafi. Dla czego chcąc przyprowadzić poddanych do sta-

nu takowego, w którym zawsze zostać powinni y w których skarbowi przyzwolicie wysłużyć y wypłacać im się należy te primitiva obstacula avellere należy, inaczej nie można należących pretendować od nich w usłudze y majątku powinności.

W miastach wszystkich iest wiele possesorów xięży, szlachty, żydów, obcych poddanych, za przywilejami, kontraktami, zastawami, cyrografami grunta, placce, domy trzymających; ci wszyscy cum discrimine mieszczan mają swoje possesye, trzymają wiele gruntów, z których wszystkie ciężary, powinności, opłacki mieszczanie ponoszą. Tamci od wszystkiego exempti tak dalece, że w niektórych miastach ledwie połowa, w niektórych część przy mieszczanach zostaje, dla

czego do ostatniego stopnia ubóstwa y mizeryi przyszli, y dokąd nie będą uwolnieni od tego bezprawia, nigdy w stanie należytym znaleźć się nie mogą. Co distinctim wypisać znacznego czasu potrzebuie, dla wiadomości tylko y przyszłych reflexyi adnotatur.

Wsie wszystkie, które najmniejszym punktem dotykają się gruntów duchownych, ziemskich, żadna nie iest, aby nie miała w granicach gwałtu, w gruntach oczewistey krzywdy ponosić, z grabieżą na własnych gruntach zboża, siana, dobytków własnych przy częstey wiolencyi kaleczeniach, biciach poddanych i. k. mści. Ci dotąd bez żadney zostający protekcyi w tych wyrażonych prawdziwie ukrzywdzeniach wiele względu a więcej kompassyi wypraszaią.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

III.

Акты юридическіе.

(Продолженіе).

	Стран.		
		1621 г.	
419. Жалоба Марины Припутневичъ на жидовъ Брестскихъ, объ убіеніи ея мужа	3.	425. Жалоба Брестскихъ жидовъ на священника, войта и бургомистра, которые по нерадѣнію выпустили убійцу жида.	14.
420. Донесеніе вознаго по дѣлу Воинскихъ мѣщанъ съ жидами о зарѣзаніи христіанскаго дитяти	4.	426. Жалоба землянина Криштофа Бирубы Славенскаго на жидовъ м. Шерешева, которые избили, изранили и ограбили его на дорогѣ	16.
421. Жалоба мѣщанки Анны Овхимовой Букревичевой на жидовку Лею Левковую о неуплатѣ трехъ копѣ грошей съ процентами	7.	1644 г.	
422. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу Брестскихъ жидовъ съ Брестскими мѣщанами	8.	427. Жалоба іезуитской коллегіи на Брестскихъ жидовъ о побояхъ, наносимыхъ ими ихъ ученикамъ	17.
423. Судебное опредѣленіе по жалобѣ Василю Гарабурды на жида Лазаря Абрамовича по поводу утайки имъ векселя брата Гарабурды Аванасія	11.	1646 г.	
424. Жалоба Константинопольскаго купца Гаслана Караманта о задержаніи и разграбленіи на таможи его товаровъ вопреки королевскому листу на свободную торговлю.	12.	428. Донесеніе вознаго о самоуправномъ заключеніи въ тюрьму Брестскими жидами слугъ господина Андреевскаго	19.
		429. Жалоба землянь, Криштофа Круглицкаго и Станислава Мораковскаго, на всѣхъ Брестскихъ жидовъ и вознаго, по дѣлу объ учиненіи первыми побоевъ, а вторымъ фальшиваго посвидѣтельствова- нія	20.
		1661 г.	
		430. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ убійствѣ двухъ жидовъ землянами	

- Бѣлевичемъ и Адамомъ Ольшевскимъ 22.
1662 г.
431. Опреѣленіе генеральнаго комиссара монашескаго ордена Августиніановъ объ отдачѣ захваченной монастыремъ у жидовъ земли въ 6 локтей. 24.
432. Жалоба евреевъ на Воинскихъ мѣщанъ и ратмановъ того-же мѣстечка въ неисполненіи послѣдними королевской привилегіи 26.
1664 г.
433. Свидѣтельство Пудковскаго о показаніяхъ преступника Богдюка, сѣдланномъ имъ во время пытки, о невинности жида Файвиша. 27.
1665 г.
434. Судебное опредѣленіе по дѣлу Брестскаго кагала. 28.
435. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Костюшками Сехновицкими и Брестскимъ кагаломъ о наѣздѣ первыхъ на жидовскую школу и произведенномъ въ ней разбоѣ и убійствѣ 31.
1666 г.
436. Угодливый листъ между Берестейскимъ магистратомъ и жидами Берестейскаго кагала 38.
437. Судебное опредѣленіе по дѣлу между землянами Горбовскимъ и Саковскимъ о томъ, что Саковскій имѣя совмѣстное имѣніе съ Горбовскимъ, не явился на всеобщее ополченіе, за что и присуждено ему штрафу шестнадцать золотыхъ и семнадцать грошей 39.
1669 г.
438. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Брестскими священниками Лазаревичемъ и Григоріемъ Воинцемъ съ Брестскимъ кагаломъ о церковной землѣ 41.
436. Жалоба священниковъ греко-унитскаго исповѣданія на жидовъ Брестскихъ, по поводу совращенія въ жидовство крещеной еврейки, жены мѣщанина Подорожскаго 44.
1670 г.
440. Повѣстка Владимірскаго-Брестскаго епископа Венедикта Глинскаго объ исполненіи судебного опредѣленія о священникахъ Лазаровичъ и Воинцѣ. 46.
441. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу объ увольненіи Брестскихъ жидовъ отъ подати, называемой даровою купеческою податью. 47.
442. Мирная сдѣлка между Яномъ Беклевскимъ и шляхтичами Григоровичами и землянами Андроновскими 49.
443. Мирная сдѣлка между Андроновскими и судьей Беклевскимъ 51.
444. Мирная сдѣлка между Онихимовскими и Андроновскими по поводу убіенія Николая Онихимовскаго 52.
445. Процессъ Криштофа Предславскаго, Виленскаго прелата, съ жидами. 54.
1671 г.
446. Судебное опредѣленіе по дѣлу арендаторовъ чоноваго съ мѣщанами и жидами разныхъ мѣстечекъ 58.
447. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между Брестскою капитулою и Брестскими жидами 60.
448. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между греко-унитскимъ священникомъ Лаврентіемъ Лазаревичемъ и Брестскими жидами. 68.

- 1676 г.
449. Показанія Хведьки Авгучига о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ 72.
450. Коммиссарскій декретъ по дѣлу между Брестскою канитулой и кагаломъ Брестскимъ о водруженіи креста на плацу Козьмо-Демьянскомъ 74.
- 1695 г.
451. Судебное опредѣленіе по дѣлу хоружины Святославы Пражмовской съ Осипомъ Римашевскимъ по поводу покражи имущества 76.
- 1696 г.
452. Донесеніе вознаго о замученномъ жидами сынѣ Кодиенскаго райца Лукашевича 83.
- ✓1717 г.
453. Судебное опредѣленіе по дѣлу Франциска Гоздиковскаго съ Павломъ и Казиміромъ Езерскими о нанесеніи ранъ и побоевъ сими послѣдними Гоздиковскому и его женѣ 84.
454. Судебное опредѣленіе по дѣлу Антона Вислоуха съ ландвойтомъ и другими Брестскими мѣщанами о самоуправствѣ послѣднихъ 86.
- 1720 г.
455. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Александромъ Русецкимъ и Анною Русецкою о наѣздѣ на имѣніе и произведенные грабежи и насилія 88.
- 1721 г.
456. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Станиславомъ Кицинскимъ и экономомъ Брестской экономіи
- Босяцкимъ о захватѣ королевскихъ крестьянъ 99.
457. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Михаиломъ Ольшевскимъ—мечникомъ и Станиславомъ Кицинскими и другими лицами о грабежахъ и насиліяхъ 102.
- 1722 г.
458. Судебное опредѣленіе по дѣлу между митрополитомъ Кіевскимъ Кишкою и Блоцкими о наѣздѣ на Тришинскую корчму - 107.
- 1730 г.
459. Судебное опредѣленіе по дѣлу іезуитовъ Брестскаго коллегіума съ дворянами Коровицкимъ и Ганецкимъ 112.
- 1744 г.
460. Судебное опредѣленіе по дѣлу Флеминга съ Рудницкими о покражѣ вещей цыганами 116.
- 1754 г.
461. Жалоба общины села Бородичъ княгинѣ Сапѣжинѣ на Крупинскаго, по поводу сдѣланнаго имъ захвата земли 119.
- 1759 г.
462. Опредѣленіе по дѣлу жидовъ Брестскаго кагала съ участковымъ маршалкомъ Заборовскимъ и его помощникомъ Яцкевичемъ 120.
- 1776 г.
463. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ окраденіи Кіевецкой церкви цыганами въ сообществѣ съ жидами 122.
- 1780 г.
464. Жалоба Брестскихъ жидовъ на Богуславскаго и Мрочковскаго о нападеніи ихъ на корчму и произведенномъ грабежѣ 128.

ПРИБАВЛЕНІЕ КЪ АКТАМЪ БРЕСТСКАГО ГРОДСКАГО СУДА.

А.

АКТЫ ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРИИ И БЫТУ ЕВРЕЕВЪ БРЕСТСКАГО
ВОЕВОДСТВА.

1388 г. 465. Привилегія великаго князя Александра Витовта жидамъ в. кн. Литовскаго 133. 1568 г. 466. Листъ Сигизмунда Августа, подтверждающій привилегіи его предшественниковъ Брестскимъ жидамъ на четвертую часть городскихъ доходовъ 137. 1577 г. 467. Привилегія короля Стефана Баторія, увольняющая Брестскихъ жидовъ отъ податей на четыре года 139. 1615 г. 468. Привилегія короля Сигизмунда III-го, которою Брестскіе жидаы освобождаются отъ квартированія въ ихъ домахъ пріѣзжей шляхты и другихъ христіанъ 141. 1629 г. 469. Листъ гетмана в. кн. Литовскаго Льва Сапѣги даный жидамъ на свободное жительство въ мѣстечкѣ Березнѣ 142. 1634 г. 470. Подтвержденіе королемъ Владиславомъ IV-мъ правъ, данныхъ Дивинскимъ жидамъ 143. 1649 г. 471. Привилегія короля Яна Казимира подтверждающая всѣ прежнія привилегіи, данныя жидамъ 144.	1654 г. 472. Желѣзный листъ Яна III-го, даный двумъ Могилевскимъ жидамъ для охраны ихъ отъ уплаты долговъ въ теченіи двухъ лѣтъ . . . 152. 1655 г. 473. Универсалъ короля Яна Казимира о томъ, чтобы не было причиняемо обидъ Брестскимъ арендаторамъ корчемъ, мельницъ и. т. п. . . 153. 1656 г. 474. Коммиссарское опредѣленіе на счетъ арендъ между Дивинскими мѣщанами и жидами 154. 1660 г. 475. Универсалъ администратора скарбу в. кн. Литовскаго воеводы Смоленскаго Адама Матвѣя Саковича, которымъ онъ поручаетъ собирать акцизную пошлину Лазарю Мойзешовичу и Яну Кобылейчу . . . 157. — 476. Универсалъ Смоленскаго воеводы и подскарбіа в. кн. Литовскаго А. М. Саковича о томъ, что онъ передаетъ пошлины подъ названіемъ пріумноженія пособій Лазарю Мойзешовичу—писарю и королевскому фактору 159. 1661 г. 477. Листъ коммиссарскій жидамъ Брестскимъ 160. — 478. Универсалъ короля Яна Казимира увольняющій Брестскихъ жидовъ

- отъ всѣхъ военныхъ повинно-
стей 161.
-
479. Листъ короля Яна Казимира,
освобождающій Брестскихъ жи-
довъ отъ всѣхъ податей и по-
шлинъ. 162.
-
480. Листъ короля Яна Казимира Полоц-
кому воеводѣ о томъ, что Брест-
скіе евреи получили желѣзный
листъ 163.
1662 г.
481. Листъ короля Яна Казимира Брест-
скому жиду Юнасу Мойзешовичу 164.
-
482. Листъ короля Яна Казимира объ
облегченіи податей, наложенныхъ
на жидовъ скарбовою комиссіею. 165.
-
483. Постановленіе городничаго о цѣн-
ности серебра, представленнаго
Файбишемъ Шмойловичемъ, и
о томъ, что оно не можетъ быть
продано до истеченія шести недѣль. 166.
-
484. Заявленіе Брестскихъ жидовъ о
ихъ готовности уплатить подать,
называемую субсидіумъ, слѣ-
дующую съ бупцовъ и шинка-
рей, по 5 золотыхъ со 100 . . . 167.
-
485. Повѣрка доходовъ купцовъ и
шинкарей жидовъ въ г. Брестѣ,
обязанныхъ вносить подать суб-
сидіумъ, со 100 по 5 золотыхъ. . 168.
1663 г.
486. Баниція Анны Сапѣжиной по дѣлу
Витебскихъ жидовъ 169.
-
487. Универсалъ короля Яна Казимира
о томъ, чтобы жида не смѣли
держатъ прислуги изъ христіанъ. 171.
-
488. Листъ Брестскаго земскаго судьи
о томъ, что жида не должны вно-
ситъ извѣстной подати подѣ на-
званіемъ donativum (купеческій
подарокъ). 172-
1664 г.
489. Свидѣтельство польскихъ дворянъ
объ участіи жидовъ въ войнѣ съ
русскими войсками 173.
1665 г.
490. Листъ баниціи на Пинскую столь-
никовую Богумилу Терлецкую. . 176.
-
491. Универсалъ гетмана в. кн. Литов-
скаго Павла Яна Сапѣги объ осво-
божденіи жидовъ и мѣщанъ горо-
да Брестя отъ всякихъ военныхъ
повинностей. 178.
1666 г.
492. Универсалъ короля Яна Казимира,
данный Брестскимъ жидамъ съ
цѣлію освобожденія ихъ отъ вся-
кихъ войсковыхъ повинностей, по
случаю разореній, причиненныхъ
Русскими войсками 179.
1667 г.
493. Листъ в. гетмана Паца оберштеръ-
лейтнантамъ Станцелю и Кадо-
рату, въ которомъ предписывает-
ся войскамъ, расположеннымъ въ
г. Брестѣ, не дѣлать притѣсеній
и обидъ Брестскимъ жидамъ . . 180.
-
494. Листъ короля Яна Казимира къ
Пацу объ освобожденіи Брестскихъ
жидовъ отъ военныхъ повинностей
во время прохожденія черезъ го-
родъ какихъ, бы то ни было
войскъ. 181.
-
495. Листъ пробоца Франциска Праж-
мовскаго о дозволеніи жидамъ
совершать работы во время невы-
соготоржественныхъ праздниковъ. 182.
1668 г.
496. Охранный листъ Умястовскаго,
Брестскаго подстаросты, данный
Брестскимъ жидамъ 183.

1669 г.

497. Подтвердительная привилегія короля Михайла жидамъ в. кн. Литовскаго, данная на сеймѣ вальномъ Варшавскомъ 184.

498. Листъ кн. Радивила оберштеръ-лейтенанту Станцелю о томъ, чтобы онъ не принуждалъ евреевъ къ крѣпостнымъ работамъ 192.

1670 г.

499. Подтвердительная привилегія короля Михайла, данная Каменецкимъ жидамъ 193.

500. Универсалъ короля Михайла, объявляющій смыслъ конституціи относительно службы христіанъ у жидовъ 195.

1671 г.

501. Универсалъ подскарбія в. кн. Литовскаго Киршенштейна о взиманіи двойнаго чоповаго со всѣхъ товаровъ, подлежащихъ этой подати, при содѣйствіи второстепенныхъ сборщиковъ пяти Брестскихъ жидовъ 196.

1670 г.

502. Универсалъ короля Михайла объ освобожденіи жидовъ в. кн. Литовскаго отъ недоимокъ по подати, называемой поворотнымъ 198.

503. Листъ короля Михайла писарю в. кн. Литовскаго Андрею Казиміру Завишѣ о томъ, чтобы онъ самъ судилъ жидовъ, не предоставляя этого права никому другому, и не возбранялъ имъ подавать апелляцій къ королю 200.

1671 г.

504. Упоминальный листъ короля Михайла на имя каштеляна Троцкаго и старосты Брестскаго Яна Карла Коптя о защитѣ Брестскихъ жидовъ отъ незаконныхъ притяза-

ній къ нимъ и угнетеній греко-унитскаго духовенства 201.

505. Универсалъ короля Михайла обезпечивающій поземельное владѣніе Брестскимъ жидамъ 202.

506. Универсалъ короля Михайла, обезпечивающій жидовъ отъ насилій простаго народа 203.

1676 г.

507. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Брестскимъ жидамъ 204.

1677 г.

508. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го жидамъ Пружанскимъ 208.

1679 г.

509. Универсалъ короля Яна III-го, подтверждающій универсалъ предшественника его короля Михайла, которымъ представляется право жидовскимъ старшимъ исключать виновныхъ жидовъ изъ своего общества и предавать ихъ гражданскимъ властямъ 211.

1576 г.

510. Привилегія короля Стефана Баторія, подтверждающая двѣ привилегіи Сигизмунда Августа о томъ, чтобы не обвинять безъ доказательствъ и не судить иначе, какъ королевскимъ судомъ жидовъ обвиняемыхъ въ убіеніи христіанскихъ дѣтей и въ злоупотребленіи евхаристіею 213.

511. Листъ короля Стефана Баторія, подтверждающій прежнія привилегіи жидамъ в. кн. Литовскаго, выданныя прежними королями. 218.

512. Листъ короля Стефана Баторія, запрещающій обвинять жидовъ въ кражѣ и умерщвленіи христіанскихъ дѣтей и поруганіи таинства евхаристіи 220.

- 1679 г.
513. Подтвердительный листъ епископа Владимірскаго и Брестскаго Леона Заленскаго Брестскимъ жидамъ на право вѣчнаго арендованія Козьмо - Демьянскимъ плацомъ 222.
- 1680 г.
514. Счетъ поголовнаго съ жидовъ в. кн. Литовскаго 224.
- 1681 г.
515. Пункты изъ конституціи Городненскаго сейма 1678 г. относящіяся къ жидамъ 228.
- 1681 г.
516. Выписъ изъ гродскихъ Львовскихъ книгъ, содержащая въ себѣ письмо изъ Рима отъ генерала Кармелитскаго ордена о томъ, что жидаы не употребляютъ крови христіанскихъ дѣтей во время своей пасхи и не подвергаютъ поруганію таинства Евхаристіи и чтобы вельдствіе этого были приняты мѣры къ разубѣжденію черни въ такомъ грубомъ заблужденіи . . . 230.
- 1681 г.
517. Привилегія короля Яна III-го объ уничтоженіи люстраціи, незаконно выданной изъ королевской канцеляріи 231.
- 1682 г.
518. Универсалъ Казимира Владислава Сапѣги о томъ, чтобы никто изъ помѣщиковъ ничего не давалъ въ долгъ жидамъ безъ вѣдома кагалъныхъ старшинъ 232.
- 1683 г.
519. Универсалъ подскарбія в. кн. Литовскаго Венедикта Павла Сапѣги на отдачу въ арендное содержаніе чоповаго и шосоваго Брестскимъ жидамъ 233.
- 1683 г.
520. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Войнскимъ жидамъ 235.
- 1684 г.
521. Листъ королевы Маріи Казиміры Брестскому старостѣ и всему Брестскому суду о снятіи печати съ жидовской синагоги 240.
- 1685 г.
522. Привилегія короля Яна III-го жидамъ Войнскаго кагала на права и вольности 242.
- 1685 г.
523. Листъ королевы Маріи Казиміры къ Войнскому подстаростѣ о томъ, чтобы Войнскіе мѣщане не дѣлали обидъ Войнскимъ жидамъ взиманіемъ съ нихъ лишннихъ поборовъ 243.
- 1686 г.
524. Листъ Екатерины Сапѣжиной, супруги гетмана и подканцлера в. кн. Литовскаго, данный на имя Станислава Гротовскаго, администратора сѣ Мирскаго графства, въ обезпеченіе евреевъ отъ насильствъ администратора въ отправленіи ярмарокъ и привлеченіи ихъ къ своему суду 244.
- 1686 г.
525. Универсалъ (эксценціонный листъ) Яна Казимира Сапѣги, данный Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ привилегій и для увольненія ихъ отъ всякихъ войсковыхъ повинностей на три года, по причинѣ пожаровъ и крайняго ихъ раззоренія 245.
- 1695 г.
526. Универсалъ в. гетмана в. кн. Литовскаго Казимира Яна Сапѣги о томъ, чтобы жидаы, находящіеся въ его имѣніяхъ немедленно вносили податныя недоимки, безъ всякихъ отговорокъ 246.
- 1698 г.
527. Привилегія короля Августа второго, подтверждающая Пружан-

- скимъ жидамъ ихъ давнія привилегіи 247.
1699 г.
528. Универсалъ короля Михаила о назначеніи комиссаровъ по поводу жалобы Брестскихъ жидовъ на мѣщанъ, бравшихъ съ нихъ лишніе взносы 249.
529. Реестръ вещей, украденныхъ жидами изъ Верховицкой церкви. 250.
1701 г.
530. Привилегія королевича Якова Людовика Шавельскимъ жидамъ на жительство въ Шавляхъ и на постройку синагоги 251.
1702 г.
531. Рескриптъ короля Августа II-го Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ правъ 254.
532. Тарифъ поголовнаго сбора съ жидовъ Брестскаго воеводства 255.
1703 г.
533. Листъ князя Михаила Вишневецкаго жидамъ, живущимъ въ в. кн. Литовскомъ, о взносѣ суммы, постановленной на Любельскомъ сеймѣ, въ размѣръ 60,000 злотыхъ на содержаніе войска. 257.
1705 г.
534. Реестръ взноса поголовной подати съ жидовъ Брестскаго воеводства. 258.
1713 г.
535. Листъ короля Августа II-го Брестскому кагалу о томъ, чтобы не подвышать болѣе тарифа чоповыхъ податей 259.
- 1719 г.
536. Ординансъ каштеляна Виленскаго Людовика Потвѣ относительно Брестскихъ жидовъ. 260.
1720 г.
538. Привилегія короля Августа II-го, подтверждающая привилегіи предшественниковъ его, королей Михаила и Яна III-го, данныя Брестскимъ жидамъ 261.
1731 г.
538. Опредѣленіе Брестскаго кагала касательно раздѣла корчемъ и назначенія раввина 265.
1741 г.
539. Письмо ректора иезуитской Брестской коллегіи къ старшимъ жидамъ Брестскаго кагала, запрещающее имъ проклинать христіанъ, такъ, какъ эти послѣдніе исполнили все свои къ жидамъ обязательства 267.
1746 г.
540. Ординансъ Брестскаго старосты великаго канцлера Литовскаго Яна Фридриха Сапѣги о томъ, чтобы жида Брестскаго кагала строго исполнили свои обязанности относительно подстаросты Брестскаго и въ точности представляли разные налоги въ его пользу 268.
1781 г.
541. Письмо старшинъ Брестскаго кагала къ старшинамъ Воинскаго кагала о томъ, чтобы послѣдніе не смѣли нарушать предѣловъ и границъ земли, установленныхъ ихъ предками 269.

Б.

Акты, относящиеся въ исторіи и быту евреевъ, извлеченные изъ актовыхъ книгъ Городненскаго градскаго суда.

1676 г. 1. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го жидамъ мѣстечка Визань 273. 1698 г. 2. Привилегія короля Августа II-го, данная Суховольскимъ жидамъ на свободное жительство и торговлю въ мѣстечкѣ Сухой Волѣ . . . 276. 1706 г. 3. Универсалъ гетмана в. кн. Литовскаго князя Вишневецкаго о сборѣ податей съ жидовъ . . . 277. 1706 г. 4. Опредѣленіе по дѣлу Городненскаго мѣщанскаго цеха съ Городненскими жидами 278. 1706 г. 5. Жалоба жидовъ Городненскаго кагала на Стрыенскаго и жену его . 283. 1711 г. 6. Жалоба Лейбы Саломоновича на таможеннаго администратора Вольскаго , 284. 1713 г. 7. Опредѣленіе по дѣлу города Городна съ Городненскими жидами . 285. — 8. Жалоба администраторовъ Городненскаго повѣта на старшихъ жидовъ Городненскаго кагала . . 288. — 9. Упоминальный листъ короля Августа II-го Городненскому кагалу 290. — 10. Привилегія короля Августа II-го, данная Кальварійскимъ жидамъ въ Кершовскомъ лѣсничествѣ . . . 291.	1717 г. 11. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го жидамъ Городненской экономіи 293. — 12. Жалоба Пинскихъ мѣщанъ на крайнее размноженіе жидовъ въ г. Пинскѣ и происходящую оттуда нищету городскихъ обывателей христіанъ. 294. 1720 г. 13. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го всѣхъ прежнихъ привилегій, данныхъ жидамъ в. кн. Литовскаго 297. — 14. Универсалъ надворнаго короннаго подскарбіи Оссолинскаго противъ злоупотребленій, дѣлаемыхъ Городненскимъ кагаломъ 306. 1727 г. 15. Жалоба Городненскихъ жидовъ шинкарей на Городненскихъ мѣщанъ о нарушеніи послѣдними условій на счетъ шинкарства. . 309. — 16. Жалоба Городненскаго магистрата на жидовъ Городненскаго кагала о противозаконныхъ дѣйствіяхъ послѣднихъ 310. 1730 г. 17. Жалоба Городненскаго магистрата на Городненскихъ жидовъ и весь кагалъ о несоблюденіи послѣдними установленнаго городского порядка и по поводу другихъ разныхъ ихъ своеволій 312. — 18. Охранный листъ короля Августа II-го, данный Городненскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ отъ

- претензій Городненскаго магистрата 314.
1732 г.
19. Жалоба Городненскихъ жидовъ на Городненскій магистратъ о томъ, что онъ позволяеть христіанамъ продажу водки 315.
1736 г.
20. Жалоба Волковійскихъ жидовъ, поданная гетману н. кн. Литовскаго 317.
1733. г.
21. Жалоба Городненскихъ христіанъ шинкарей на жидовъ контрагентовъ о томъ, что они насильственнымъ образомъ взимають съ христіанъ больше, нежели сколько слѣдуетъ чоповаго шеляжнаго . . . 318.
1734 г.
22. Жалоба Мартина Счасновича на жида Янкеля Лейбовича о причиненіи ему симъ послѣднимъ оскорбленій и убытковъ 320.
1735 г.
23. Опрежденіе Трокскаго каштеляна, Городненскаго старосты, Сапѣги, по дѣлу между жидами Берестовицкими и Брестскимъ кагаломъ . . . 322.
24. Подтвержденіе декрета Трокскаго каштеляна Сапѣги, даннаго Берестовицкимъ жидамъ 326.
1736 г.
25. Подтвердительная привилегія короля Августа III-го, данная Городненскому раввину Менделю Лейбовичу 325.
1738 г.
26. Привилегія Виленскаго епископа Михаила Зенковича Мостовскимъ жидамъ на починку синагоги и открытіе кладбища 327.
27. Рескриптъ Виленскаго епископа
Михаила Іоанна Зенковича, данный Городненскому кагалу объ уменьшеніи взиманія съ него процентовъ по церковнымъ суммамъ. . . 328.
1741 г.
28. Жалоба жидовъ г. Городна на жидовъ, состоящихъ подъ юрисдикціей подскарбія Яна Сологуба о томъ, что послѣдніе, будучи покровительствуемыя подскарбіемъ, не платячь чоповаго шеляжнаго и др. кагальныхъ налоговъ и вообще не хотять признавать надъ собою законной власти Городненскаго кагала. 330.
1742 г.
29. Облигаційная записъ, данная жидами Городненскаго кагала подкоморію Волковійскому Хлусевичу на купеческую коробку. . . 332.
1744 г.
30. Жалоба Городненскаго магистрата на старшихъ жидовъ Городненскаго кагала о производимыхъ послѣдними разнаго рода безпорядкахъ и злоупотребленіяхъ . . . 336.
1781 г.
31. Привилегія короля Августа II-го жидамъ мѣстечка Кринокъ. . . 340.
1745 г.
32. Универсаль скарбовой комиссіи в. кн. Литовскаго объ уничтоженіи такъ называемыхъ жидовскихъ хазаковъ 344.
1783 г.
33. Напоминальній листъ Брестскаго кагала, Кобыловскому кагалу о томъ, чтобы онъ не вмѣшивался въ дѣла жидовъ мѣстечка Вобовицъ . . 345.

В.

Копіи привилегій и правъ, данныхъ разнымъ лицамъ на пожизненное владѣніе землями въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.

Собраны королевскими комиссарами 24 Октября 1765 г.

1759 г. 1. Привилегія короля Августа III-го Мальборскому мечнику Хоментовскому на деревню Михалково съ 3-мя уволоками въ Лебедевъ . . . 351. 1757 г. 2. Привилегія Августа III-го Дешкуровой на пожизненное владѣніе имѣніемъ Кобылянами . . . 352. 1674 г. 3. Привилегія короля Яна III-го татарскому полковнику Самуилу Мурзѣ Корницкому на имѣніе Лебедево. 354. 1697 г. 4. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому полковнику Самуилу Мурзѣ Корницкому на земли въ Брестской и Кобринской экономіяхъ 356. 1679 г. 5. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому ротмистру съ компаніей Даниилу Шабловскому на имѣніе Малашевичи. . . 390. 1746 г. 6. Подтвердительная привилегія Августа III-го татарскому ротмистру Шабловскому на 21 уволоку земли въ имѣніи Малашевичахъ . . 363. 1702 г. 7. Консенсъ короля Августа II-го, данный ротмистру Шабловскому на уступку дарованныхъ ему уволокъ ротмистру Юзефовичу 365.	1762 г. 8. Привилегія короля Августа III-го Пашковскимъ на 6 уволокъ земли въ урочищѣ Скокахъ. 366. 1759 г. 9. Привилегія Августа III-го Лингамъ на 9 уволокъ земли въ с. Прилукахъ 367. 1669 и 1698 г. 10. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го Брестскимъ іезуитамъ на 18 уволокъ земли въ с. Плоской и 18 въ с. Прилукахъ. 368. 1624 г. 11. Постановленіе ревизора Ельскаго, заключающее въ себѣ разграниченіе сѣнокосовъ съ одной стороны ксендзовъ, Бернардиновъ а съ другой королевскихъ крестьянъ въ селѣ Прилукахъ. 370. 1754 г. 12. Привилегія Августа III-го супругамъ Мановскимъ, на три уволоки земли въ селѣ Гершоновичахъ . 371. 1738 г. 13. Привилегія Августа III-го князю Чарторыйскому съ женой на имѣнія Кринки и Новоселки. . . . 372. 1749 г. 14. Подтвердительная привилегія Августа III-го мѣстечку Дивину на Магдебургское право 373. 1634 г. 15. Привилегія Владислава IV-го Дивинскимъ жидамъ на торги, земли синагогу и кладбище. 377.

1700 г.

16. Комиссарское подтвержденіе 6 док-
кументовъ Коровицкаго на владѣ-
ніе 4 уволоками земли въ Оссъ и
Борисовѣ на правахъ купли . . . 378.
1758 г.
17. Привилегія короля Августа III-го
Блюмскимъ на 5 уволокъ земли
въ Брестской и Кобринской эконо-
міяхъ 379.
1659—1669 г.
18. Право на землю Луговскаго свя-
щенника 380.
1758 г.
19. Привилегія короля Августа III-го
супругамъ Нѣмцевичамъ на по-
жизненное владѣніе 28 уволоками
въ Збаражѣ и Малой Ритѣ . . . 381.
1682 г.
20. Комиссарское постановленіе, под-
тверждающее королевскую при-
вилегію Плющевскому на 6 уво-
локъ въ селѣ Ляховкѣ 382.
1755 г.
21. Привилегія короля Августа III-го
Лобачевскому на 3 уволоки земли
въ селѣ Ляховкѣ 382.
1759 г.
22. Привилегія Августа III-го супру-
гамъ Буховецкимъ на 11 уволокъ
земли въ селѣ Чернянахъ . . . 384.
1756 г.
23. Привилегія Августа III капитану
гвардіи в. кн. Литовскаго Лепар-
скому на 17¼ ув. земли въ Ста-
ромъ Селѣ 385.
1750 г.
24. Привилегія Августа III татарско-
му хоружему Тупальскому на 10
уволокъ земли въ с. Верхольсѣ . 386.
1759 г.
25. Привилегія короля Августа III Зди-
товецкимъ на 2 уволоки земли въ
селѣ Хотиславѣ 387.

1713 г.

26. Комиссарское¹ постановленіе о
правѣ на 2 уволоки земли Яку-
бовскихъ въ селѣ Радошѣ . . . 388.
1757 и 1731 г.
27. Привилегія Августа III Выганов-
скимъ на деревню Озяты и ком-
миссарскій декретъ 389.
1754 и 1761 г.
28. Двѣ привилегіи Августа III двумъ
полковымъ товарищамъ—Андреев-
скому и Сметанкѣ на землю въ
селѣ Замолодичахъ, первому на 6
уволокъ, а второму на 4 ув. въ
пожизненное владѣніе, съ обяза-
тельствомъ уплачивать чиншъ и
другія повинности. 391.
1744 г.
29. Привилегія короля Августа III Лев-
ковичу на 7 уволокъ земли въ Бри-
вовербскомъ ключѣ 393.
1763 г.
30. Привилегія Августа III-го фурье-
ру пѣшей гвардіи Чернету на 3½
уволоки въ селѣ Вылаховѣ . . . 394.
1754 г.
31. Привилегія Августа III-го Булов-
скому на 1½ ув. въ селѣ Голь . 395.
1588 г.
32. Привилегія Сигизмунда III-го мѣс-
течку Ломазамъ на магдебургское
право 397.
1762 г.
33. Двѣ привилегіи Августа III-го на
24 уволоки земли въ селѣ Ортелѣ
4 ув. Богуславскому и 20 Улану . 397.
1759 г.
34. Привилегія Августа III Рабчевско-
му на 3 уволоки земли въ селѣ
Лубянкѣ 399.
1763 г.
35. Привилегія Августа III-го татаре-
скому полковнику Вѣлаку на 42
уволоки въ селѣ Кошолохъ . . . 399.

- 1759—1757 г.
36. Три привилегіи Августа III-го на 49 уволокъ земли тремъ лицамъ въ селѣ Студянкѣ 401.
- 1658 г.
37. Подтвердительная привилегія короля Яна Казимира Гущанской и Тучинянской шляхты на земли и льготы 403.
- 1680 г.
38. Коммиссарское постановленіе объ отдачѣ деревни Висковъ шляхтѣ, съ обязательствомъ уплачивать чиншъ и нести военную службу . 405.
- 1739 г.
39. Привилегія Августа III-го ксендзамъ іезуитамъ на 5 уволокъ земли въ Гротовкѣ 406.
- 1531 и 1551 г.
40. Двѣ привилегіи мѣстечку Войниѣ на магдебургскія права, одна Сигизмунда стараго, а другая Сигизмунда Августа 408.
- 1748 г.
41. Привилегія Августа III-го Краевскому на 6 ув. въ селѣ Рудномъ. 410.
- 1754 г.
42. Привилегія короля Августа III-го Крижановскому на 2 уволокъ земли въ селѣ Королебродѣ 411.
- 1763 г.
43. Привилегія короля Августа III Онихимовскому на 8 ув. земли въ с. Воренцѣ 412.
- 1760 г.
44. Привилегія короля Августа III-го Воротыницкому на 4 ув. въ Сельцѣ 413.
- 1762 г.
45. Привилегія Августа III Домбровскому на 3½ ув. земли въ селѣ Хобовицѣ. 414.
- 1760 г.
46. Привилегія короля Августа III-го Лясковскому на 15 ув. земли въ с. Гороздричѣ 415.
- 1759 г.
47. Привилегія Августа III Малишевскимъ на владѣніе деревнею Залѣсьемъ 416.
- 1762 г.
48. Привилегія короля Августа III-го Брестскому судѣ Лепарскому на 14 ув. земли въ с. Хидрахъ въ пожизненное владѣніе 417.
- 1758, 1744 и 1759 г.
49. Три привилегіи короля Августа III-го на земли: Лясковскому на 6 уволокъ, Абрагимовиду на 16 ув. и Блюмскому на ½ ув. въ селѣ Литвинкахъ. на правахъ пожизненнаго владѣнія 418.
- 1744 г.
50. Привилегія Августа III-го Абрагимовичу на 8½ уволокъ земли въ селѣ Шиповицѣ 420.
- 1763 г.
51. Привилегія короля Августа III-го Технеру, на 5 уволокъ земли въ селѣ Тевелахъ 421.
- 1759 г.
52. Привилегія короля Августа III-го Абрагимовичу на 7 ув. земли въ с. Батчѣ 422.
- 1759 и 1744 г.
53. Двѣ привилегіи Августа III-го на земли Цымбаевичамъ на 9 уво. и Лепарскому на 6 ув. въ селѣ Прусскомъ 423.
- 1744 г.
54. Двѣ привилегіи короля Августа III-го тѣмъ же Цымбаевичамъ на земли 423.
- 1759 г.
55. Привилегія короля Августа III-го

Депарскому на 6 уволокъ земли
въ селѣ Прусскомъ 425.	1677 г.	60. Привилегія Яна III-го на 1 ув.
земли въ селѣ Грушевѣ Луковско-
му 431.
1589 г.		
56. Привилегія короля Сигизмунда
III-го городу Пружанамъ на маг-
дебургское право 426.	1758 г.	61. Привилегія короля Августа III-го
Юсифу Бродинскому на 6 ув. зем-
ли въ с. Грушевѣ, данныхъ ему
въ пожизненное владѣніе . . . 432.
1644 г.		
57. Привилегія короля Владислава IV
Пружанскимъ жидамъ 429.	1762 г.	62. Привилегія Августа III-го Митков-
скому на 1 уволоку земли въ се-
лѣ Худлинѣ. 432.
1760 г.		
58. Привилегія короля Августа III-го
Быстрому, Гатовскому старостѣ,
на 12 уволокъ земли и три де-
ревни 429.		63. Привилегія Августа III Гарису
на 2 деревни Шлоско и Березну . 433.
1759 г.		
59. Привилегія Августа III-го на 26
мор. земли Чулкевичамъ въ с.
Чаховѣ 430.		Примѣчаніе (Notandum). 434.

О п е ч а т к и.

Стр.	I, предисловіе,	ст.	3	св.	воеводства Городненскаго	Смѣдуетъ читать.
—	XXI,	—	20	сн.	выше	воеводства и Городненскаго
—	XXIX,	—	7	—	анимозіи	выше
—	XXXII,	—	13	—	шивкары	иллюзіи
—	3, столб.	2-й,	16	св.	на улицы, жидовской на	шивкары
—	12, —	2-й,	13	—	новодовое	на улицы Жидовской, на
—	—	содерж.	столб.	1-й,	Короманту	новодовое
—	16,	текстъ,	—	1-й,	Миморовича	Караманту
—	17,	оглавление	—	—	ихъ ученикамъ	Махляровича
—	26,	—	—	—	королевской привилегіи	ея ученикамъ
—	27,	—	—	—	сдѣланномъ	ихъ обоюдныхъ условій
—	—	содер. столб.	2-й,	ст.	знатнаго купца	сдѣланныхъ
—	30,	текстъ,	—	2-й,	Кривовичъ	на знатнаго купца
—	32,	содерж.	—	1-й,	сослалъ	Кривовичъ
—	35,	текстъ,	—	1-й,	Lewka	сослалъ.
—	54,	содерж.	—	2-й,	къ жидамъ	Leuby
—	61,	содер.	—	2-й,	мирска дѣла.	жидамъ
—	63,	примѣч.	—	2-й,	Подъ № 147-мъ	мирска дѣла.
—	69,	—	—	1-й,	Коленды	Подъ № 247-мъ
—	—	—	—	—	Процевичу	Коленду
—	72,	оглавление	—	—	Авгучика	Троцевичу
—	73,	текстъ, столб.	2-й,	ст.	że także	Авдучика
—	75,	—	—	1-й,	żydy wyszey specyfikowanusch,	że także
—	97,	—	—	1-й,	imścią,	żydom wyszey specyfikowanusch,
—	99,	оглавление	—	—	и экономомъ Брестской экономіи	imściem,
					и экономомъ Брестской экономіи	и Босяцкимъ
—	107,	текстъ, столб.	2-й,	ст.	przy-	(вычеркнуть)
—	—	—	2-й,	—	woiewhdzwa	woiewództwa
—	119,	содерж.	—	1-й,	возовъ 457;	возовъ 45;
—	137,	оглавление	—	—	подтверждающая	подтверждающій
—	141,	текстъ, стол.	2-й,	—	praw z wolności	praw y wolności
—	155,	—	—	—	Roszyc	Rosczyc
—	165,	—	—	—	Goisewski	Gosiewski
—	174,	—	—	2-й,	y officerów	y officerom
—	183,	—	—	2-й,	od nas	do nas
—	190,	—	—	1-й,	nami	wami
—	—	—	—	2-й,	nas	was
—	—	—	—	2-й,	naszego	waszego
—	—	—	—	2-й,	budowali.	nie budowali.
—	209,	—	—	2-й,	przedawać, od którego przeda-	przedawać, od
—	236,	—	—	2-й,	wać, od	
—	256,	—	—	1-й,	Ramą	Rasną
—	257,	—	—	—	Grodzień-	Grodzień-
—	258,	—	—	2-й,	Horoc	Horodec
—	267,	оглавление	—	—	пополнил	исполнил
—	279,	текстъ, столб.	1-й,	ст.	Theoder	Theodor
—	—	содерж.	—	1-й,	и предположилъ	предложилъ
—	289,	текстъ,	—	1-й,	kontuiąc się	kontentuiąc się
—	291,	—	—	2-й,	Grodzieski	Grodziński
—	293,	—	—	1-й,	pożytków	pożytkach
—	—	содерж.	—	1-й,	этого	этомъ
—	294,	текстъ,	—	1-й,	z kapszczynę	kapszczynę
—	303,	—	—	2-й,	przed nami	przed wami
—	—	—	—	—	Szaykowski	Isaykowski
—	317,	содерж.	—	2-й,	и плотникъ	и плотникъ
—	—	примѣчаніе внизу	—	—	Евхариста	Евхаристіа
—	339,	текстъ, столб.	2-й,	ст.	poslužni	poslužni
—	363,	оглавление	—	—	Августа II-го	Августа III-го
—	408,	—	—	—	одинъ, а другой	одна, а другая